Kallelse till sammanträde med Kultur- och fritidsnämnden

Datum och tid: 2021-10-13, klockan 17:30-20:00
Plats: Karlsrobadet/Eslövs bowling

Förhinder anmäls till susanne.jonasson@eslov.se

Ordförande
Christine Melinder (M)

1. Information från verksamheten - Karlsrobadet Maria Håkansson

Studiebesök på Karlsrobadet kl 17:30, samling i foajén.

2. Upprop Susanne Jonasson

3. Val av justerare Susanne Jonasson

4. Skolbiblioteken i Eslövs kommun (KOF.2021.0114) Per Andersson

Beslutsunderlag
- Skolbiblioteken i Eslövs kommun
- Skolbiblioteken i Eslövs kommun en nulägesbeskrivning
- Skolbibliotek för bildning och utbildning SOU 20213

5. Fritidspolitisk strategi 2021 (KOF.2021.0104) Helena Schönström och Rebecca Stewart

Beslutsunderlag
- Fritidspolitisk strategi
- Kultur- och fritidsnämndens beslut §22, 2020 Fritidspolitiskt program
- Förslag till fritidspolitisk strategi för Eslövs kommun 2022-2030
- Förslag till Handlingsplan för Fritidspolitisk strategi för Eslövs kommun 2022-2030
- Barnchecklista för Fritidspolitisk strategi för Eslövs kommun 2022-2030

6. Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 (KOF.2021.0101) Helena Schönström

Beslutsunderlag
- Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025
- Kulturpolitisk strategi för Eslövs kommun 2017-2025 rev 2021
- Barnchecklista revidering kulturpolitiskt program

7. Ekonomisk månadsrapport 2021 (KOF.2021.0001) Lars Månsson

Beslutsunderlag
- Ekonomisk månadsrapport per september
- Ekonomisk månadsredovisning per september och hälsotal per augusti

8. Fyllnadsval av ledamot till Rådet för Hälsa och Trygghet (KOF.2021.0116) Christine Melinder

Beslutsunderlag
- Fyllnadsval - ledamot till Rådet för Hälsa och Trygghet

9. Yttrande på förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv (KOF.2021.0094) Marcus Kulle

Beslutsunderlag
- Yttrande på förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Underrättelse om granskning. Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, Eslövs kommun
- Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, Eslövs kommun
- Kommunstyrelsens beslut § 165, 2021 Beslut om granskning av förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Samrådsredogörelse för Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Miljökonsekvensbeskrivning Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv

10. Namngivning av fastighet och ny förskola vid Allmänningens naturreservat (KOF.2021.0033) Margaretha Holmquist

Beslutsunderlag
- Namngivning på fastighet och ny förskola vid Allmänningens naturreservat
- Namn på ny förskola vid Allmänningens naturreservat
- Underlag beslut om namnsättning

11. Namngivning av ny förskola vid Lapplandsvägen (KOF.2021.0034) Margaretha Holmquist

Beslutsunderlag
- Namngivning av ny förskola vid Lapplandsvägen

- Namn på ny förskola vid Lapplandsvägen

12. **Namngivning av ny förskola i Stehag (KOF.2021.0035)** Margaretha Holmquist

Beslutsunderlag
- Namngivning av ny förskola i Stehag
- Namn på ny förskola i Stehag

13. **Förslag på namnändring av grundskolan Bergaskolan (KOF.2021.0032)** Margaretha Holmquist

Beslutsunderlag
- Förslag på namnändring av grundskolan Bergaskolan
- Nytt namn på Bergaskolan

14. **Förslag på kultur- och fritidsnämndens sammanträdestider 2022 (KOF.2021.0078)** Susanne Jonasson

Beslutsunderlag
- Förslag på kultur- och fritidsnämndens sammanträdestider 2022

15. **Kultur- och fritidsnämndens målarbete 2021 (KOF.2021.0003)** Marcus Kulle

16. **Förvaltningschefen informerar 2021 (KOF.2021.0002)** Marcus Kulle

17. **Redovisning av delegeringsbeslut**

Inga delegeringsbeslut att redovisa.

18. Anmälningar för kännedom

KOF.2021.0014-26 Kommunstyrelsens beslut § 186, 2021 Förstudie Eslövs framtida stadshus

KOF.2021.0112-1 Kommunstyrelsens arbetsutskotts beslut § 117, 2021 Analys av flyttstudie 2020

Skolbiblioteken i Eslövs kommun

4

KOF.2021.0114

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0114

2021-10-06
Per Andersson
+4641362214
per.andersson@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Skolbiblioteken i Eslövs kommun

Ärendebeskrivning
Tjänstepersoner från Barn- och Utbildningsförvaltningen (BoU) och Kultur- och Fritidsförvaltningen (KoF) har initierat ärendet om överflyttning av skolbiblioteken från kultur- och fritidsnämnden till barn- och familjenämnden.

Beslutsunderlag
Skolbiblioteken i Eslövs kommun, en nulägesbeskrivning
Skolbibliotek för bildning och utbildning SOU-20213
Ekonomisk transferering

Beredning
Under hösten 2020 fick grundskolechef Ulrika Narling och bibliotekschef Per Andersson i uppdrag av sina förvaltningschefer att utreda situationen för skolbiblioteken i Eslövs kommun och ge förslag på förbättringar. Det resulterade i rapporten "Skolbiblioteken i Eslövs kommun - En nulägesbeskrivning och identifiering av problemområden".

Ett av de problem som lyfts i rapporten är det otydliga ansvaret för skolbiblioteken. Rektor har ansvar för att skolbiblioteket används på ett bra sätt, men har inte personalansvar för de bibliotekarier som arbetar på skolbiblioteket. Istället ligger personalansvaret hos bibliotekschefen, men denne har små möjligheter att påverka skolbibliotekariens arbetssituation. Det avhjälps till viss del genom partnerskapsavtalet mellan förvaltningarna, men det finns organisatoriska problem som är svåra att avhjälpa inom ramen för hur organisationen ser ut i dagsläget.

I förslagen till förbättring skriver rapportförfattarna att de har diskuterat möjligheten att flytta över skolbibliotekarietjänsterna från KoF till BoU. De skriver att det skulle lösa många av de organisatoriska problemen. De avvisar dock förslaget om överflyttning då de gjorde bedömningen att den generella kunskapsnivån om skolbibliotek hos rektorerna var allt för låg vid tidpunkten då rapporten skrevs.

Istället rekommenderar de att fokus initialt bör vara att utbilda rektorerna i hur skolbiblioteksverksamhet bör bedrivas från ledningshåll.

Under 2021 har utbildningsinsatser riktade mot rektorerna påbörjats. Förutsättningarna är därför annorlunda än när rapporten skrevs och det hinder för att flytta tjänsterna som rapporten såg finns inte på samma sätt idag.

I början av 2021 publicerades delbetänkandet SOU 2021:3 “Skolbibliotek för bildning och utbildning”. Utredningen ger ett antal lagförslag och förslag på ändringar i läroplanerna för att stärka skolbibliotekens roll. Om lagförslagen blir lag kommer högre krav än idag ställas på huvudman för att bedriva ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet, bland annat genom krav på bemannad skolbiblioteksverksamhet.

I utredningen lyfts frågan om skolbibliotekariernas organisatoriska hemvist. Utredningen gör bedömningen att rektor bör vara chef över skolbibliotekarierna. Utredarna ser en rad fördelar med att rektor är chef. Genom det:

> [...] blir skolbiblioteket en naturlig del av den pedagogiska verksamheten, så att skolbiblioteket används som pedagogisk resurs och kommer alla elever till del. Rektorers engagemang för skolbiblioteket förefaller öka när de ansvarar för personalen i skolbiblioteket. Rektorer får också insyn i skolbiblioteksverksamheten när de genomför utvecklingssamtalen med bibliotekarien. En annan fördel med att rektor är chef över personalen på skolbiblioteket är att rektor på så vis kan styra över bibliotekariernas arbetstid, vilket underlättar när rektor ska skapa förutsättningar för samarbetet mellan skolbibliotekarierna och lärarna. Även möjligheten för rektor att organisera gemensam tid för planering och kompetensutveckling för lärare och bibliotekarier ökar om rektor har personalansvar för bibliotekarierna. (s. 197)

På grund av det som framkommer i rapporten om skolbiblioteken i Eslöv och det som står i delbetänkandet om skolbibliotek föreslår vi att skolbiblioteksverksamheten ska flyttas från KoF till BoU och att huvudansvar för skolbiblioteksverksamheten i Eslöv ska ligga hos BoU.

I Eslöv finns fyra så kallade integrerade bibliotek, där biblioteket är ett kombinerat folk- och skolbibliotek. Det gäller biblioteken i Löberöd, Stehag, Marieholm och Flyinge. Bibliotekarierna på dessa bibliotek har tjänster där vissa timmar är avsatta till skolan och vissa till folkbiblioteket. I budget ligger inte tjänsterna under grundskolebiblioteken (verksamhet 44023), utan under folkbiblioteken (verksamhet 32000). Tjänsterna bör inte flyttas över i detta skede, utan tjänsterna bör ses över vid naturliga avgångar (exempelvis pensionsavgång) för att då se på möjligheten att flytta över den del av tjänst som rör skolbiblioteket till BoU.

Det överflyttningen gäller är alltså endast de skolbibliotek som enbart fungerar som skolbibliotek och där personal från KoF bemannar. Det är dels Ekenäs och Västra,

där en bibliotekarie från KoF bemannar det för skolorna gemensamma biblioteket på 100%. Sedan är det Norrevång F-6, 7-9, Bredablick och Fridasro där en bibliotekarie från KoF och en biblioteksassistent från Kof bemannar på 100%, respektive 50%.

Vi ser det som önskvärt inom båda förvaltningarna att det goda samarbete som finns mellan folkbibliotek och skolbibliotek består, där vi exempelvis har en gemensam bibliotekskatalog och boktransporter mellan biblioteken. Samarbetet regleras av ett partnerskapsavtal mellan förvaltningarna som revideras årligen och undertecknas av de båda förvaltningscheferna. Partnerskapsavtalet kommer att bibehållas även efter en överflyttning.

De ekonomiska konsekvenserna för KoF är att den budget som är avsatt för grundskolebiblioteken (verksamhet 44023) överförs till BoU. Budgeten är på 1448tkr, där 1148tkr är lönekostnader och 300tkr är kostnad för medier och kontorsmaterial.

Vidare finns det driftskostnader för skolbiblioteken för exempelvis bibliotekssystem och boktransporter. Se bilaga Ekonomi_tranferering.pdf. Dessa ligger i budgeten för folkbiblioteken (verksamhet 32000), men kommer att debiteras BoU och regleras i partnerskapsavtalet då kostnaderna är avhängiga hur BoU kommer att organisera sin skolbiblioteksverksamhet. De kan exempelvis välja att sköta vissa delar av driften själva, varvid vi inte kommer att ha en kostnad för den delen.

Förslag till beslut

- Kultur- och Fritidsnämnden föreslår kommunstyrelsen att föreslå Kommunfullmäktige att ansvaret för skolbiblioteksverksamheten flyttas över från kultur- och fritidsnämnden till barn- och familjenämnden från och med 20220101.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Per Andersson
Bibliotekschef

SKOLBIBLIOTEKEN I ESLÖVS KOMMUN

En nulägesbeskrivning och identifiering av problemområden

Inledning

En hållbar skolbiblioteksverksamhet är en verksamhet som inte är beroende av enskilda engagerade skolbibliotekarier, utan byggs tillsammans med en aktiv rektor som förstår funktionen skolbibliotek och vilken effekt en god skolbiblioteksverksamhet har. En hållbar skolbiblioteksverksamhet är en självklar del av skolans verksamhet och systematiska kvalitetsarbete. Den är inte valbar och den står stadigt i ett tydligt sammanhang med rektor och personal på skolan.

Skollag och bibliotekslag är i dagsläget tydlig och otydlig på samma gång. Enligt dessa ska alla skolor ha tillgång till skolbibliotek. Det är upp till huvudmannen att tolka denna skrivning. Då måste huvudman förstå skolbibliotekets roll i dagens skola. Uppdraget kan ibland ses som en förlängning av folkbibliotekets och fokus hamnar ofta på enbart det läsfrämjande uppdraget.

Läroplanen för grundskolan ger rektorn ansvaret för att skolbibliotekets verksamhet ska användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens. Regeringen har tillsatt en utredning (Dir. 2019:91 Stärkta skolbibliotek och läromedel) som ska ge förslag på aktiviteter som kan stärka skolbiblioteken och bemanningen av dessa. Vad denna kommer leda till är i nuläget oklart, men det ger en fingervisning om att skolbibliotekens roll är viktig och att den synliggörs i allt fler sammanhang och större utsträckning.

Bilden av ett bibliotek som präglar många är folkbibliotekets; en öppen verksamhet där tillgängligheten för alla är det viktigaste. Genom att få tillgång till rummet får jag tillgång till biblioteket. Det är inte skolbibliotekets uppdrag. Skolbibliotekets uppdrag är att stärka eleverna i såväl det läsfrämjande som i deras digitala kompetens. Det görs inte genom att vara en öppen verksamhet med enbart tillgång till rummet skolbibliotek. Det krävs kompetens som tillsammans med lärarna kan planera, bygga upp arbetet och utvärdera.

En tydlig bild av skillnaden mellan folkbibliotek och skolbibliotek är central för en förståelse av vad skolbiblioteket är. Ett folkbibliotek styrs av bibliotekslagen och de kulturmål som satts i respektive kommun. Folkbibliotekens syfte är att ha biblioteket öppet för alla låntagare, det styrs

av kulturnämnden och har ett program som ska nå så många som möjligt. Ett folkbibliotek är inte ett skolbibliotek. Här kan det då bli problematiskt när man kombinerar och delar tjänster. När slutar skolbibliotekets uppdrag och när börjar folkbibliotekets? För de skolbibliotekarier som är anställda av kulturförvaltningen kan detta skapa ett ännu större dilemma av tillhörighetsproblematik. Det ställer stora krav på starka och reglerade överenskommelser och förtydligande över vilka ansvar respektive verksamhet har gentemot varandra.

Rektors ansvar ställer krav på kompetensen och förutsättningarna att förstå skolbibliotekets roll. Ett rum utan kompetent personal kan omöjligen uppnå kravet från läroplanen.

Nulägesbeskrivning

Organisationen

Det finns ingen standardiserad modell för att organisera skolbibliotek. I Eslöv har vi valt att förlägga skolbibliotekarietjänsterna till Kultur och fritid och att skolbibliotekarierna är utplacerade på sina respektive skolor. Inom KoF finns en bibliotekarie som har samordningsuppdrag.

I Malmö är skolbibliotekarierna anställda av skolan och samordningsuppdraget ligger inom skolförvaltningen. I Trelleborg är skolbibliotekarierna anställda av Stadsbiblioteket, har Stadsbiblioteket som sin arbetsplats och gör besök på kommunens skolor. I Ystad arbetar en skolbibliotekarie centralt inom skolförvaltningen och lärarbibliotekarier är stationerade på skolorna.

Gemensamt för de modeller som fungerar bra är dock att det finns en samordningsfunktion som kan arbeta centralt i administrationen, men också ut mot skolorna. Samordnaren behöver vara ett nav mellan det praktiska arbetet på skolan och skolbiblioteksutvecklingen i kommunen.

I Eslöv är skolbiblioteksamordnaren en skolbibliotekarie inom KoF som har samordningsuppdraget som en del i sin tjänst. Samordnaren fördelar medieanslag, organiserar möten för skolbiblioteksperson inom både KoF och BoU och är verksamhetsnära stöd respektive motpart för KoF och BoU. Inom KoF och ut mot skolbiblioteksperson inom både KoF och BoU fungerar det ganska bra, men rollen är otydligt definierad gentemot

skolledningen på de olika skolorna. I handlingsplanen som togs fram 2019 så lades ett förslag fram på en handläggare från respektive förvaltning för att arbeta centralt. Skolbibliotekssamordnaren skulle kunna fungera som handläggare inom KoF, med en tydlig motpart inom BoU.

Skolbiblioteksverksamheten för grundskolorna i Eslövs kommun regleras av partnerskapsavtalet mellan förvaltningarna Barn och utbildning (BoU) och Kultur och fritid (KoF). I grova drag kan kostnadsfördelningen sägas vara att KoF ansvarar för skolbibliotekarier och medieförsörjning, medan BoU ansvarar för inventarier och drift. Då tanken är att skolbiblioteket ska vara en integrerad del av skolan har respektive rektor huvudansvar för att skolbiblioteket drivs och används på ett så bra sätt som möjligt.

Utöver den löpande verksamheten finns det hos KoF en bibliotekarie som har samordningsansvar, en skolbibliotekssamordnare.

Bemanning
Skolbiblioteken bemannas huvudsakligen av bibliotekarier från Kultur och fritid. Inom Eslövs tätort finns 2,3 årsverken fördelad på 2 bibliotekarier på 100 respektive 75 procent och en biblioteksassistent på 50%. Skolbibliotekarien på heltid jobbar mot Norrevång F-6 och 7-9, Fridasro och Bredablick. Skolbibliotekarien på 75% jobbar mot Västra och Ekenäs. På de integrerade folk- och skolbiblioteken i byarna finns 2 årsverken fördelat på 4 halvtidstjänster med fackutbildade bibliotekarier. Barn och utbildning står för bemanningen, eller en del av den, på några skolor med personal som huvudsakligen har annan utbildning än bibliotekarieutbildning. Undantaget är Östra skolan, där skolbibliotekarien har en lärarutbildning i grunden och har valt att vidareutbilda sig till bibliotekarie. Nedan följer bemanningen på skolorna i kommunen.

	Skolbibliotekarie KoF	Personal från BoU	Kommentar
Fridasroskolan	25%	50%	
Sallerupskolan	0%	50%	
Västra skolan	75%		20% detta läsår, då Ekenäs renoveras
NV F-6	125%		Tillsammans med NV 7-9 och Bredablick
Nya Östra	0%	50%	

Ekenäs	75%		50% detta läsår, delat med Källeberg
Källeberg	0%		50% endast detta läsår,
NV 7-9	100%		
Stehag	50%		
Marieskolan	50%		
Flyinge	50%		
Harlösa	0%		
Östra strö	0%		
Ölyckeskolan	50%		
Bredablick	100%		

Problemområden

Ansvarsfrågan
Ett stort problem med rådande modell för organisering av skolbiblioteket är det fragmenterade ansvaret. Rektor ansvarar för driften av skolbiblioteket, men har ofta inte personalansvar för den eller de personer som arbetar i biblioteket. Rektor har därför begränsade möjligheter att driva skolbiblioteket i önskad riktning.

Personalansvaret ligger istället hos bibliotekschef, vilket i sin tur har begränsade möjligheter att påverka sin personals arbetssituation då den styrs av skolans verksamhet.

Samordnaren har också en organisatoriskt svår roll, då samordningsmandatet kommer från KoF och därmed inte gäller den del av skolbibliotek som faller under BoU. Skolbibliotekssamordnaren har heller ingen kontakt med andra typer av samordningsverksamheter inom skolan, då dessa ligger hos BoU.

Partnerskapsavtalet och den tillhörande handlingsplanen är ett försök att råda bot på den problematiska ansvarsfördelningen. Det lyckas i viss mån, men det brister både i grader av reglering och i kommunikation.

En konsekvens av otydligheten i ansvaret är att det inte finns någon övergripande skolbiblioteksplan i kommunen. Förutsättningarna för att

skriva en är också dåliga, då ingen av förvaltningarna äger tillräckligt mycket av frågan för att kunna skriva en.

Kostnadsfrågan
Kostnaderna för skolbiblioteksverksamheten regleras av partnerskapsavtalet. Kostnadsfördelningen i sig är i grunden inte problematisk, även om det inte är ordentligt förankrat i verksamheterna vem som ska stå för vad. Det som är problematiskt är att ingen har ett helhetsgrepp om kostnaderna. Möjligheten att styra verksamheten i önskad riktning är därför begränsade.

Då personalansvaret ligger hos KoF kan rektor inte styra i vilken grad biblioteket är bemannat. En satsning på biblioteket från skolans håll innebär i praktiken en satsning på det fysiska rummet, utan garantier att fackutbildad personal ska arbeta där.

Det omvända gäller också. En personalsatsning från KoF innebär inte att det finns materiella förutsättningar för att bedriva biblioteksverksamhet.

Då kostnaderna delas mellan två förvaltningar genom partnerskapsavtal, men tas ur budget från respektive verksamhet (den enskilda skolan eller skolbiblioteket) finns det en risk att kostnader som bärs av den andra verksamheten ses som gratis och därmed inte värderas som andra motsvarande kostnader som tas från den egna budgeten. Ett exempel är skolbibliotekarierna, som inte belastar skolans budget. Konsekvensen blir, i vissa fall, att skolan inte ställer adekvata krav på tjänsten då de får tjänsten kostnadsfritt oavsett hur mycket de nyttjar den.

Kunskap om skolbibliotek
Kunskapsnivån vad gäller skolbibliotek är i många fall låg bland rektorerna. Då rektorerna ansvarar för driften av skolbiblioteken är det ett problem. Två av de ovan nämnda problemen kan vara en förklaring till varför kunskapsnivån är så låg. En har att göra med ansvarsfördelningen. Det har tidigare inte varit tydligt, annat än en kort skrivelse i läroplanen, att rektor ansvarar för skolbiblioteket. Så som organisationen ser ut i Eslöv är det lätt att ansvaret ligger på biblioteket. Skrivningen om ansvar skärptes i revideringen av partnerskapsavtalet 2019/2020, men det har inte slagit igenom ordentligt.

Det har skapat en situation där skolbiblioteken i viss utsträckning ses som en extern tjänst som KoF levererar. Det andra problemet, den problematiska kostnadsfördelningen, spär på det. I och med att skolbibliotekariernas tjänster inte kostar något för skolan har skolbiblioteksverksamheten setts som en extern tjänst som är gratis, vilket har bidragit till att förväntningarna från skolan i vissa fall har varit lågt.

Även om skolbibliotek sedan LGR11 har varit inskrivet i läroplanen och att skrivningarna har skärpts i och med revideringen 2018 så har Skolinspektionens uppföljning av hur skolorna jobbar med skolbibliotek varit begränsad. Det har därför varit brist på information från skolhåll centralt om hur skolbiblioteksverksamhet faktiskt ska bedrivas effektivt, även om utredningar som "Värdet av skolbibliotek" har kunnat tjäna som stöd.

Resultatet är att de enskilda rektorerna generellt har låg kunskapsnivå vad gäller att driva skolbibliotek. De ser ofta inte nyttan med skolbibliotek, åtminstone inte i ett vidare perspektiv. Incitamenten för att bedriva ett bra arbete har heller inte funnits, då tjänsterna inte har kostat rektorerna något och Skolinspektionen inte har följt upp att det görs på ett bra sätt.

Även om den generella kunskapsnivån bland rektorer är låg, så fungerar skolbiblioteksverksamheten bra på ett par platser i kommunen. Ett av de stora problemen är att kvaliteten på skolbiblioteksverksamheten skiljer sig väldigt mycket åt mellan de olika enheterna. Långt ifrån alla rektorer är oengagerade och okunniga vad gäller skolbibliotek, men då vi strävar efter en jämlik skola för alla grundskoleelever i kommunen är det otillräckligt att det fungerar bra på ett fåtal platser.

Kommunikation

Så som partnerskapsavtalet är formulerat så krävs det en omfattande kommunikation mellan förvaltningarna för att allt ska fungera. Det gäller både kommunikation mellan chef och chef, medarbetare-chef och mellan medarbetare och medarbetare i de två förvaltningarna.

I och med att skolbibliotekarierna tillhör KoF sker utvecklingssamtal och uppföljning av det mellan bibliotekschef och skolbibliotekarie, trots att skolbibliotekarien jobbar på en arbetsplats där bibliotekschefen endast har

indirekt inflytande. Utvecklingsmål och uppföljning är således frikopplat från skolbibliotekariens arbetsplats och dess verksamhetschef. På vissa enheter är dock kommunikationen mellan skolbibliotekarie och rektor god, men det saknas en övergripande systematik vilket gör att målet om en jämlik skolbiblioteksverksamhet är svårt att nå.

Det finns heller ingen systematik i hur kommunikationen mellan rektor och bibliotekschef sker. Allt som oftast har kommunikation skett när det uppstått en kris, men där signalerna på krissituationen har kommit långt tidigare.

Kommunikationen mellan medarbetare i de två förvaltningarna har även de brustit i systematik. Det är stor variation mellan enheterna vad gäller om skolbibliotekarien är inbjuden till allmänna möten såsom arbetsplatsträffar. På vissa enheter fungerar det bra, medan det på andra håll inte fungerar alls.

Bemanning

Antalet skolbibliotekarietjänster är, sett till elevantal och kraven på skolbibliotek, allt för få. Det gäller framför allt Eslövs tätort. Bemanningsgraden av skolbibliotekarier har de 10 senaste åren legat på 1,75 årsverken i tätorten, fördelat på en heltidstjänst och en 75% tjänst. Det har dock tillkommit en skolbibliotekarie på 50% på Östra skolan, men det har skolan finansierat själva inom ramen för sin befintliga budget.

Under de senaste 10 åren har dock skolbiblioteken upptagits i läroplanen, elevunderlaget växt och F-6 inkluderats i de elever som ska erbjudas fackutbildad skolbibliotekarie. Tidigare var det bara årskurs 7-9 som var garanterade det enligt partnerskapsavtalet. Även om resursfrågan inte ska vara det primära i denna utredning är det svårt att komma ifrån att det är en problematisk situation med bemanningsgraden i Eslövs tätort.

I byarna är skolbiblioteken integrerade i biblioteksfilialerna och bemanningssituationen är där relativt god. Harlösa är undantaget, där skolan inte ligger i anslutning till biblioteksfilialen och därför står utan skolbibliotekarie.

Förslag på förbättringar

Det finns två saker som vi framför allt vill lyfta som nyckelfaktorer för att skapa en god och likvärdig skolbiblioteksverksamhet för alla elever i kommunen och det är rektorernas kunskap om skolbibliotek och ökad bemanning.

Vi diskuterade i ett inledande skede av utredningen möjligheten att flytta skolbibliotekarietjänsterna till Barn- och utbildningsförvaltningen och att skolbibliotekarierna då skulle ha respektive skolas rektor som närmsta chef. Även om det finns organisatoriska vinster med det så saknas i dagsläget förutsättningar för att bedriva skolbiblioteksutveckling på många skolor i kommunen. En överflyttning av tjänsterna utan att först ha höjt rektorernas kompetens vad gäller skolbibliotek kan få konsekvensen att skolbiblioteksituationen i Eslöv blir sämre än vad den är idag.

Rektorerna är nyckelpersoner i skolbiblioteksfrågan, då det är de som är ansvariga för att skolbiblioteket används som en pedagogisk resurs. Det behövs därför utbildningsinsatser för att alla rektorer ska förstå skolbibliotekets funktion och varför det är en resurs de behöver satsa på. Även om det finns en resursbrist vad gäller bemanning så har vi också ett underutnyttjande av befintliga resurser, då vissa rektorer saknar kompetens att använda skolbiblioteket och skolbibliotekariens kompetens på ett bra sätt.

Bemanningen behöver också öka. Vi har två skolor i Eslövs tätort som saknar fackutbildad bibliotekspersonal: Källeberg och Sallerup. De befintliga tjänsterna i tätorten är svåra att stycka upp ytterligare. Utanför tätorten så har vi Harlösa och Östra strö som saknar skolbibliotekarie. Då de befintliga tjänsterna är svåra att dela upp ytterligare så behövs det rekryteras fler skolbibliotekarier för att vi ska kunna erbjuda en god och jämlik skolbiblioteksverksamhet för alla grundskoleelever i kommunen.

Skolbibliotek för bildning och utbildning

Delbetänkande av Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel

Stockholm 2021

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR

SOU 2021:3

SOU och Ds finns på regeringen.se under Rättsliga dokument.

Svara på remiss – hur och varför
Statsrådsberedningen, SB PM 2003:2 (reviderad 2009-05-02).
Information för dem som ska svara på remiss finns tillgänglig på regeringen.se/remisser.

Layout: Kommittéservice, Regeringskansliet
Omslag: Elanders Sverige AB
Tryck och remisshantering: Elanders Sverige AB, Stockholm 2021

ISBN 978-91-525-0006-4
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet Anna Ekström

Regeringen beslutade den 28 november 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken i syfte att ge alla elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan likvärdig tillgång till skolbibliotek. I detta ingår även att utreda och föreslå åtgärder för att öka tillgången till skolbibliotek med utbildade bibliotekarier (dir. 2019:91). Utredaren ska också föreslå hur statens roll bör se ut när det gäller läromedel i svensk skola.

Samma dag förordnades folkhögskollärare Gustav Fridolin som särskild utredare. Utredningen har antagit namnet *Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel* (U 2019:04).

Regeringen beslutade den 22 oktober 2020 om tilläggsdirektiv till utredningen (dir. 2020:109). Uppdraget förlängdes till den 30 juni 2021. Utredningen har beslutat att redovisa den del av uppdraget som gäller skolbibliotek som ett delbetänkande. Föreliggande delbetänkande handlar därmed endast om skolbibliotek och slutbetänkandet kommer endast att gälla läromedel.

Som sakkunniga i utredningen förordnades från den 14 januari 2020 ämnesrådet Matilda Berggren, Kulturdepartementet, kanslirådet Ylva Eresund Rosing, Utbildningsdepartementet, departementssekreteraren Anna Lindblom, Utbildningsdepartementet, och departementssekreteraren Saskia Bodin, Finansdepartementet. Saskia Bodin entledigades från uppdraget den 7 september 2020. Rättssakkunnig Hannah Edström, Utbildningsdepartementet förordnades som sakkunnig i utredningen från den 4 maj 2020. Kanslirådet Andreas Hermansson, Finansdepartementet, förordnades som sakkunnig i utredningen från den 7 september 2020.

Som experter i utredningen förordnades från den 14 januari 2020 avdelningschefen Jonny Fjellner, Specialpedagogiska skolmyndigheten, samordnaren Krister Hansson, Kungliga biblioteket, undervisningsrådet Anette Holmqvist, Skolverket, handläggaren Nina Ström, Kulturrådet och utredaren Joakim Norberg, Skolinspektionen.

Som sekreterare i utredningen anställdes undervisningsrådet Tove Mejer från den 9 december 2019 och juristen Anna Medin från den 14 januari 2020.

Utredningen överlämnar härmed sitt delbetänkande Skolbibliotek för bildning och utbildning (SOU 2021:3).

Stockholm i januari 2021

Gustav Fridolin

/Anna Medin
Tove Mejer

Innehåll

Sammanfattning **15**

1 Författningsförslag **25**

1.1 Förslag till lag om ändring i bibliotekslagen (2013:801) 25

1.2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800) 27

1.3 Förslag till förordning (2022:000) om statsbidrag för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet 32

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare 35

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet 36

1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk 37

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordning (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek 38

1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 39

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall 40

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall 41

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan 42

1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan 43

1.13 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för gymnasiesärskolan 44

2 Utredningens uppdrag och arbete 45

2.1 Uppdrag 45

2.2 Metod och genomförande 46
2.2.1 Möten, hearings och studiebesök 47
2.2.2 Enkäter 51

2.3 Avgränsningar 52

2.4 Betänkandets disposition 52

2.5 Förklaringar av begrepp som används i flera kapitel 53

3 Skolbibliotek – en bakgrund 57

3.1 Gällande rätt 57
3.1.1 Aktuella bestämmelser i bibliotekslagen 57
3.1.2 Aktuella bestämmelser i skollagen 59
3.1.3 Aktuella bestämmelser i läroplanerna 64
3.1.4 Praxis om skolbibliotek 65

3.2 Historiska perspektiv 71

3.3 Tidigare utredningar och förslag 76
3.3.1 Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället 76
3.3.2 Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi 79

3.4 Skolbibliotek i Sverige i dag 81
3.4.1 Skolbibliotek i siffror 81
3.4.2 Så tycker elever och lärare om skolbibliotek 84

3.5 Nationella insatser för läsning 86
3.5.1 Läslyftet 86
3.5.2 Läsrådet 87
3.5.3 Kulturrådets läsfrämjande arbete 88

3.6 Stöd till skolbiblioteken 89
3.6.1 Statlig samordning och finansiering 89
3.6.2 Kommunal och regional samordning 93
3.6.3 Digitala system 94
3.6.4 Digitalt skolbibliotekariestöd 95

3.7 Nordisk utblick 98
3.7.1 Norge 98
3.7.2 Danmark 100
3.7.3 Finland 101
3.7.4 Island 102

4 Erbjuda alla elever ändamålsenliga skolbibliotek 105

4.1 Gällande rätt 105
4.1.1 Skolbibliotekets syfte 106
4.1.2 Skolbibliotek och det systematiska kvalitetsarbetet 107
4.1.3 Skolbibliotek och biblioteksplaner 107
4.1.4 Bemanning 108
4.1.5 Analoga och digitala resurser 109
4.1.6 Inköpsstöd till skolbibliotek från Kulturrådet 110
4.1.7 Allmänna råd 110

4.2 Skolbibliotekets breda uppdrag 111

4.3 Olika metoder för att definiera ändamålsenlighet 112
4.3.1 Forskning, utvärderingar och rapporter 112
4.3.2 Skolinspektionens kvalitetsgranskningar 114
4.3.3 Taxonomier 115
4.3.4 Unescos och IFLA:s skolbiblioteksmanifest och riktlinjer 117

4.3.5 Skolbiblioteksutmärkelser ... 118
4.3.6 Studiebesök och möten ... 119

4.4 Kännetecken på ändamålsenliga skolbibliotek ... 120
4.4.1 Skolbiblioteket främjar läsande ... 120
4.4.2 Skolbiblioteket främjar medie- och informationskunnighet ... 125
4.4.3 Skolbiblioteket är bemannat med utbildad personal ... 130
4.4.4 Skolbiblioteket ligger i eller nära skolans övriga lokaler, har generösa öppettider och lokalen möter elevers och lärares behov ... 137
4.4.5 Eleverna har tillgång till ett utbud som präglas av allsidighet och kvalitet ... 140
4.4.6 Skolbibliotekarier och lärare samarbetar ... 146
4.4.7 Rektor legitimerar och tar ansvar för skolbibliotekets verksamhet och utveckling ... 152
4.4.8 Huvudmannen legitimerar och tar ansvar för skolbibliotekets verksamhet och utveckling ... 153
4.4.9 Övriga funktioner ... 156

4.5 Aktuella utmaningar och behov ... 159
4.5.1 Behov av att införa en definition ... 159
4.5.2 Behov av läsfrämjande arbete ... 160
4.5.3 Behov av arbete med medie- och informationskunnighet ... 161
4.5.4 Brister när det gäller bemanning ... 163
4.5.5 Brist på analoga och digitala resurser ... 166
4.5.6 Bristande samarbete och legitimitet ... 168
4.5.7 Bristande ekonomiska förutsättningar ... 174

4.6 Utredningens förslag och bedömningar ... 177
4.6.1 Förslag ... 177
4.6.2 Bedömningar ... 196

5 Tydliggöra former för samverkan om skolbiblioteksverksamhet ... 203

5.1 Gällande rätt ... 203
5.1.1 Bibliotekslagens regler om samverkan och kultursamverkansmodellen ... 204

5.1.2 Skollagen och kommunallagen om samverkan 206

5.2 Skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med folkbibliotek 208
5.2.1 Stora variationer rörande verksamhet och organisation 209
5.2.2 Samordningsvinster och möjligheter 211
5.2.3 Konflikter och problem med resursfördelning 213
5.2.4 Folkbibliotekens och skolbibliotekens olika uppdrag 219
5.2.5 Skriftliga överenskommelser 221

5.3 Skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med en annan skolenhet 223

5.4 Andra former av samarbete mellan folkbibliotek och skolor 224

5.5 Samarbete med den regionala biblioteksverksamheten 228
5.5.1 Den regionala biblioteksverksamhetens utformning, uppdrag och arbetssätt 228
5.5.2 Samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbibliotek 233

5.6 Aktuella utmaningar och behov 237
5.6.1 Bristande samverkan och samarbete mellan folkbibliotek, skolor och skolbibliotek 237
5.6.2 Bristande likvärdighet när det gäller regionalt stöd 241
5.6.3 Brist på strukturella förutsättningar för samverkan 243

5.7 Utredningens förslag och bedömningar 245
5.7.1 Förslag 245
5.7.2 Bedömningar 252

6 Främja kompetensen inom skolbiblioteken 257

6.1 Gällande rätt 257
6.1.1 Reglerade och icke-reglerade yrken 257
6.1.2 Högskoleutbildning 258

6.1.3 Statliga satsningar på alternativa utbildningsvägar för att öka antalet lärare och andra personalgrupper i skolan ... 262
6.1.4 Professionsprogram för lärare ... 265

6.2 Bibliotekariers yrkessituation ... 266
6.2.1 Arbetsmarknad, utbildning och kompetens ... 267
6.2.2 Arbetsmiljö, status och lön ... 269

6.3 Utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap ... 271
6.3.1 Utbildning anordnas vid sex universitet och högskolor ... 271
6.3.2 Söktryck och genomströmning ... 272
6.3.3 Förberedelse för arbete på skolbibliotek genom utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap ... 274
6.3.4 Samarbete mellan utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap och lärarutbildningen ... 275

6.4 Fortbildning, kompetensutveckling och vidareutbildning för personal i skolbibliotek ... 278
6.4.1 Fortbildning för skolbibliotekarier ... 278
6.4.2 Kompetensutveckling för personal i skolbibliotek ... 279
6.4.3 Vidareutbildning för lärare ... 284

6.5 Aktuella utmaningar och behov ... 285
6.5.1 Brist på arbetskraft med relevant utbildning ... 285
6.5.2 Bristande utbud av fortbildning, kompetensutveckling och forskning ... 289
6.5.3 Behov av ökad förståelse för skolbibliotekariers kompetens ... 291

6.6 Utredningens förslag och bedömningar ... 292
6.6.1 Förslag ... 292
6.6.2 Bedömningar ... 305

7 Samla in och utforma användbar statistik om skolbibliotek 309

7.1 Gällande rätt 309
7.1.1 Sveriges officiella statistik 310
7.1.2 Den officiella statistiken om skolväsendet 311
7.1.3 Den officiella biblioteksstatistiken 315

7.2 Insamling av statistik om skolbibliotek 316
7.2.1 Statistikens användningsområden 317
7.2.2 Urvalsramen 317
7.2.3 Frågorna i enkäten 318
7.2.4 Svarsfrekvens 319
7.2.5 Kompletterande kartläggningar, uppföljningar och lägesbedömningar 321

7.3 Aktuella utmaningar och behov 323
7.3.1 Behov av mer användbar statistik om skolbibliotek 323
7.3.2 Brister avseende den officiella biblioteksstatistiken 326
7.3.3 Bristande nationell uppföljning 328

7.4 Utredningens förslag 329

8 Konsekvenser av utredningens förslag 339

8.1 Problem, förslag till lösningar och alternativa lösningar 340
8.1.1 Tillgång till skolbibliotek 340
8.1.2 Bemanning av skolbibliotek 342
8.1.3 Skolbiblioteksverksamhetens innehåll, styrning och målgrupp 345
8.1.4 Samverkan och samarbete om skolbiblioteksverksamhet 349
8.1.5 Kompetenshöjande insatser 353
8.1.6 Statistik och uppföljning 359

8.2 Vilka som berörs av utredningens förslag 361

8.3 Samhällsekonomiska konsekvenser 363

8.4 Konsekvenser för staten och statliga myndigheter 364
8.4.1 Samlade ekonomiska konsekvenser 364

8.4.2 Finansiering ... 367
8.4.3 Konsekvenser för statliga myndigheter och statliga skolhuvudmän ... 368

8.5 Konsekvenser för kommunerna ... 372
8.5.1 Den kommunala självstyrelsen ... 373
8.5.2 Kostnader avseende förslaget om bemanning ... 374
8.5.3 Kostnader avseende förslagen om samverkan ... 385
8.5.4 Finansiering för kompensation till kommunerna ... 388

8.6 Konsekvenser för regionerna ... 388
8.6.1 Den regionala självstyrelsen ... 388
8.6.2 Kostnader för regionerna ... 389

8.7 Konsekvenser för företag ... 391
8.7.1 Enskilda skolhuvudmän ... 391
8.7.2 Branscher ... 392

8.8 Andra konsekvenser ... 393
8.8.1 Barnrättsperspektivet – bedömning av barns bästa ... 393
8.8.2 Konsekvenser för jämställdheten ... 396
8.8.3 Konsekvenser för de integrationspolitiska målen ... 399
8.8.4 Konsekvenser för sysselsättning och service i olika delar av landet ... 399
8.8.5 Miljömässiga konsekvenser ... 401
8.8.6 Brottsförebyggande arbete ... 402
8.8.7 Konsekvenser för Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen ... 403

9 Författningskommentar ... 407

9.1 Förslaget till lag om ändring i bibliotekslagen (2013:801) ... 407

9.2 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800) ... 407

9.3 Förslaget till förordning (2022:000) om statsbidrag för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet ... 411

9.4 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare 412

9.5 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet 412

9.6 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk 412

9.7 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek 413

9.8 Förslagen till förordningar om ändring i följande förordningar om läroplaner: SKOLFS 2010:37, SKOLFS 2010:250, SKOLFS 2010:251, SKOLFS 2010:255, SKOLFS 2011:144 och SKOLFS 2013:148 413

Referenser 415

Bilagor

Bilaga 1 Kommittédirektiv 2019:91 437

Bilaga 2 Kommittédirektiv 2020:109 447

Bilaga 3 Rekommendationer i IFLA:s riktlinjer för skolbibliotek (2015) 449

Bilaga 4 Skolinspektionens bedömningsmatris vid kvalitetsgranskning om skolbibliotek som pedagogisk resurs (2018) 453

Sammanfattning

Bemannade skolbibliotek har stor betydelse för elevers bildning och utbildning. Kvaliteten i skolbiblioteksverksamheten ska alltid vara hög, oavsett var verksamheten bedrivs och oavsett vilken huvudman som ansvarar för den. Utredningen föreslår åtgärder för att stärka skolbiblioteken i syfte att ge elever likvärdig tillgång till ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet med fackutbildade bibliotekarier.

Elevers tillgång till skolbibliotek

Det finns i dag ingen närmare precisering i skollagen av vad som avses med ”tillgång till skolbibliotek” och det saknas också en tydlig definition av vad ett skolbibliotek är. Utredningen föreslår att skollagen ska definiera att skolbibliotek ska vara en gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och ställas till elevernas och lärarnas förfogande. Beståndets utformning och beskaffenhet har avgörande betydelse för hur skolbiblioteksverksamheten kan främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet.

Utvecklingen av skolbibliotekets utbud behöver prioriteras ekonomiskt och rektor och skolhuvudmannen har ett stort ansvar i detta sammanhang. Det finns också statsbidrag att söka för att utveckla beståndet på skolbiblioteken. Kulturrådet fördelar det så kallade inköpsstödet som syftar till att förbättra tillgången på litteratur på folk- och skolbiblioteken. I dag finns en tendens att inköpsstödet främst kommer folkbibliotek till del, vilket innebär att skolbibliotekens behov av böcker och andra medier inte alltid tillgodoses. Utredningen föreslår därför att en förutsättning för att en kommun ska kunna få inköpsstöd ska vara att inte bara folkbibliotek, utan även skolbibliotek som är belägna i kommunen, får ta del av stödet. Förslaget inne-

bär inte att samtliga skolor belägna i kommunen måste ingå i kommunens ansökan.

Det finns i dag exempel på skolor som, i stället för att erbjuda skolbiblioteksverksamhet på den egna enheten, samverkar med ett folkbibliotek som ligger relativt långt från skolan. Utredningen föreslår en reglering som innebär att eleverna i första hand ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten.

Det är viktigt att skolbiblioteket inte ligger för långt från eleverna. Elevers läsande och medie- och informationskunnighet stimuleras genom daglig tillgång till skönlitteratur, sakprosa och digitala medier. Kontinuerlig kontakt med skolbibliotekarien är väsentlig både för eleverna och för lärarna. Genom att skolbibliotekarier och lärare samarbetar kan skolbiblioteksverksamheten stärka undervisningen i skolans alla ämnen.

Skolbiblioteket är också viktigt för många elevers trygghet och för deras personliga och intellektuella utveckling. I skolbiblioteket finns ofta möjlighet till läxläsning och annat skolarbete i en ostörd miljö och själva lokalen kan därför ha särskilt stor betydelse för elever som inte har tillgång till en lugn hemmiljö.

Skolbibliotekarien har en central betydelse

Utredningen föreslår att det ska framgå av skollagen att skolbibliotek ska vara bemannade. Syftet med förslaget är att stärka likvärdigheten och kvaliteten i skolbiblioteksverksamheten.

Vilken bemanningsgrad som är lämplig påverkas av flera faktorer, såsom antal elever, elevers olika behov, skolbibliotekariens uppdrag och skolans övriga bemanning. Flera av utredningens förslag förväntas öka förståelsen för behovet av hög bemanning. Bland annat föreslås att syftet med skolbibliotek ska regleras i skollagen och utredningens bedömning är att syftet, såsom det är formulerat i förslaget, inte kan uppnås med alltför låg bemanning.

Det finns stora fördelar med att en skolbibliotekarie finns på skolan under större delen av skoldagen. Det underlättar samarbetet med lärarna och det ger goda förutsättningar för skolbibliotekarien att bygga relationer med eleverna och att på olika sätt bidra till skolornas värdegrunds- och trygghetsarbete. En skolbibliotekarie som i stor utsträckning är på plats på skolan främjar också ett aktivt och regelbundet

arbete med skolbiblioteksmiljön. Ett digitalt skolbibliotekariestöd kan på olika sätt komplettera det arbete som skolbibliotekarier utför, men det är utredningens uppfattning att digitala lösningar inte kan ersätta en skolbibliotekarie som är på plats och möter elever.

Huvudmannen ska, enligt utredningens förslag, sträva efter att i första hand anställa personal som har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Fackutbildade bibliotekarier har, genom sin professionsförberedande utbildning, fått möjlighet att utveckla kunskaper och färdigheter som ger dem särskilt goda förutsättningar att främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet. I andra hand kan personal med en annan relevant examen, exempelvis lärarexamen, anställas för skolbiblioteksverksamheten. Bland dem som i dag är anställda för att arbeta i skolbibliotek är en relativt stor andel lärare. Lärare har ofta erfarenhet, kunskap och utbildning som gör att de kan bidra till skolbiblioteksverksamheten.

Många skolhuvudmän och rektorer beskriver utmaningar när det gäller att rekrytera skolbibliotekarier. Det råder brist på personer med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Utredningen föreslår därför att utöka antalet utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap med 100 platser per år. Det innebär en ökning med nästan 20 procent från nuvarande nivå. Utredningen föreslår dessutom en forskarskola inom biblioteks- och informationsvetenskap. En sådan forskarskola förväntas stärka biblioteksforskningen och förbättra universitetens och högskolornas möjligheter att rekrytera undervisande personal med rätt kompetens till utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap, vilket har särskilt stor betydelse när utbildningsplatserna ökar.

För att säkra bemanningen av skolbibliotek på kortare sikt föreslår utredningen att det ska organiseras en uppdragsutbildning för lärare, *Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS* (60 högskolepoäng). Utbildningen bör ges för 150 lärare per år under tre år och ska ge deltagarna kunskaper som har särskild relevans för arbetet i skolbibliotek. VALS utgör inget hot mot lärarförsörjningen, snarare tvärtom. Syftet är inte att lärare ska lämna läraryrket för att bli skolbibliotekarier. Lärare som genomgått VALS kommer troligen i många fall att erbjudas kombinationstjänster, så att de fortfarande delvis bedriver undervisning. Uppdragsutbildningen kan stärka läraryrkets långsiktiga attraktivitet genom att bidra till lärares professionella utveckling.

Främja läsande och medie- och informationskunnighet

I dag saknas reglering i skollagen av syftet med skolbibliotek. Utredningen föreslår att skollagen ska tydliggöra att syftet med skolbiblioteket är att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet. Skolbibliotekets ansvar och roll på skolan förtydligas därmed och den specifika kompetens som skolbibliotekarier bidrar med synliggörs.

Skolbibliotekets tradition när det gäller att främja läsande är stark, och ska fortsätta vara det. En god läsförståelse är avgörande för att eleverna ska klara sina studier i alla ämnen och skolbiblioteket kan spela en viktig roll för att främja såväl läsintresset som läsförmågan. Skolbibliotekarier kompletterar ofta lärarnas undervisning om läsning och texter bland annat genom att uppmärksamma det fria läsandet. Detta läsande har både ett värde i sig och spelar stor roll för att eleverna ska utveckla den läsförmåga som behövs för att tillgodogöra sig undervisningen i skolan.

Skolbiblioteken ska också bidra till att främja elevernas medie- och informationskunnighet. Förmågan att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang är central. Liksom läsförståelse är medie- och informationskunnighet en förmåga som är väsentlig för elevers möjligheter att fungera som samhällsmedborgare och att delta i det demokratiska samtalet samt för kunskapsutvecklingen i skolans alla ämnen.

Skolbiblioteksverksamhetens integrering i undervisningen

När skolbibliotekarier samarbetar med lärare för att främja läsandet och medie- och informationskunnigheten kan skolbiblioteksverksamheten få särskilt stor betydelse för elevers bildning och utbildning. Det är därför viktigt att såväl skolbibliotekarier och lärare som rektorer och skolchefer behandlar skolbiblioteksverksamheten som en del av den pedagogiska verksamheten.

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras i läroplanerna att rektor ska ansvara för att samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare. Rektor kan på detta sätt skapa förutsättningar för en skolbiblioteksverksamhet som på olika sätt stärker elevers bildning och utbildning.

Bibliotekariers och lärares förståelse för varandras kompetenser är central för ett väl fungerande samarbete. Utredningen bedömer att det vore fördelaktigt om lärarutbildningen och utbildningen inom biblioteks- och informationsvetenskap samarbetade mer med varandra.

Det systematiska kvalitetsarbetet

Skolbiblioteksverksamheten synliggörs sällan i det systematiska kvalitetsarbetet, vilket innebär att det instrument för styrning, uppföljning och utveckling som det systematiska kvalitetsarbetet utgör ofta saknas för skolbiblioteken. Det innebär också att ett väsentligt tillfälle för att skapa delaktighet om frågor som rör skolbiblioteksverksamheten går förlorat. Genom att skolbiblioteksverksamheten i högre grad ingår i det systematiska kvalitetsarbetet kan skolbibliotekets pedagogiska funktion stärkas och förutsättningarna för ett samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare förbättras. Utredningen föreslår därför att Skolverket ska ges i uppdrag att revidera sina allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete, för att tydliggöra att skolbibliotekets verksamhet bör vara del av kvalitetsarbetet.

Rektor är ansvarig för skolenheternas kvalitetsarbete och det är därför väsentligt att rektor är väl insatt i skolbiblioteksverksamheten. Rektor bör, bland annat av detta skäl, enligt utredningen, vara chef över personalen i skolbiblioteket.

En biblioteksplan, som kopplas till det systematiska kvalitetsarbetet, kan spela en väsentlig roll i uppföljningen, analysen och utvecklingen av skolbiblioteksverksamheten. I en sådan plan synliggörs skolbibliotekets funktioner bland annat genom konkretiserade mål och visioner samt aktiviteter. I dag är biblioteksplaner obligatoriska för kommuner enligt bibliotekslagen. Utredningen föreslår att alla skolhuvudmän, även enskilda, ska anta skolbiblioteksplaner. Skolbiblioteksplanen kan för kommunala skolor även fortsättningsvis vara en del av den kommunala biblioteksplanen.

Samverkan med ett annat bibliotek kan vara en lösning

I första hand ska skolbiblioteksverksamheten erbjudas eleverna på den egna skolenheten. Om det finns särskilda skäl kan skolbiblioteksverksamheten i stället organiseras genom att skolan samverkar

med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet. Det gäller om biblioteket ligger i skolans direkta närhet eller om skolan har få elever. Möjligheten till samverkan kan bidra till att även elever på mindre skolor får tillgång till en kvalitativ verksamhet och ett brett och varierat bestånd. Det är emellertid viktigt att samma regler gäller för all skolbiblioteksverksamhet, oavsett om den organiseras i samverkan eller på den egna skolenheten.

Utredningen föreslår att samverkan ska regleras i en skriftlig överenskommelse. En sådan överenskommelse förväntas tydliggöra parternas ansvarsområden och minska risken för oklarheter när det gäller bland annat lokaler, budget, öppettider och bibliotekariernas uppdrag. Överenskommelserna ska enligt utredningens förslag anmälas till Kungliga biblioteket, KB, bland annat i syfte att stärka statens kunskap om hur skolbiblioteksverksamheter i landet organiseras genom samverkan.

Målgrupper

Skollagens nuvarande bestämmelse om tillgång till skolbibliotek gäller elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Däremot gäller bestämmelsen om tillgång till skolbibliotek inte elever i förskoleklassen, trots att även dessa elever sedan 2018 omfattas av skolplikt. Vanligen får dock även elever i förskoleklassen tillgång till skolbiblioteken och utredningen föreslår att skollagens regler om skolbibliotek även ska gälla förskoleklassen.

En annan elevgrupp som saknar rätt att få tillgång till skolbibliotek är elever som får distansundervisning, även om inget hindrar att dessa elever erbjuds skolbiblioteksverksamhet när så är möjligt. Enligt utredningens uppfattning är det dock inte lämpligt att införa krav på tillgång till skolbibliotek vid distansundervisning. Det behöver även fortsättningsvis finnas utrymme för stor flexibilitet vid organisering av distansundervisning, eftersom skolsituationen för elever som får sådan undervisning ofta på många sätt är extraordinär.

Det finns i dag inte heller krav på tillgång till bibliotek inom förskolan eller den kommunala vuxenutbildningen. Kontinuerlig kontakt med en bibliotekarie kan dock ha stor betydelse även för barn i förskolan och för elever inom den kommunala vuxenutbildningen.

Läsfrämjande insatser och medie- och informationskunnighet är väsentliga inslag även inom dessa skolformer. Utredningen föreslår därför att regeringen ska tillsätta en statlig utredning om tillgång till bibliotek i förskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

Samordning på huvudmannanivå

Samordning av skolbiblioteksverksamheten kan gynna bland annat spridningen av medier och organisationen av bemanningen. Det är exempelvis ofta resurseffektivt att huvudmän stärker beståndet på de olika skolbiblioteken inom organisationen genom en gemensam skolbibliotekscentral eller ett mångspråksbibliotek så att flera skolenheter kan nyttja samma medier. När det gäller bemanning kan samordning på huvudmannanivå stärka möjligheterna för exempelvis ett skolbibliotek på en mindre skola att få ta del av den bibliotekariekompetens som finns på en större skola i närheten. Samtidigt är det viktigt att värna skolbibliotekariernas arbetssituation så att de erbjuds tjänster med rimliga förutsättningar. Ett konstruktivt samarbete med lärarna försvåras exempelvis av om en skolbibliotekarie ska erbjuda skolbiblioteksverksamhet till många olika skolor.

Utredningen bedömer att det finns tydliga fördelar med att på skolhuvudmannanivå utse en skolbiblioteksamordnare som exempelvis kan hålla i nätverk, anordna kompetensutveckling och delta i rekryteringar. Denna typ av aktiviteter bedöms bli ännu viktigare när skolbibliotekets uppdrag förtydligas och när fler skolbibliotekarier anställs. En skolbiblioteksamordnare kan också på olika sätt arbeta för en ändamålsenlig samordning av beståndet och bemanningen.

Statistik och nationell uppföljning

Kungliga biblioteket har ansvar för den officiella biblioteksstatistiken, vilket inkluderar statistik om skolbibliotek, medan Skolverket har ansvar för den officiella statistiken om skolväsendet. Skolbiblioteksstatistiken behöver enligt utredningen utvecklas, dels mot bakgrund av att det är påtagligt färre skolbibliotek som besvarar KB:s enkät för statistikinsamling jämfört med andra biblioteksverksamheter, dels mot bakgrund av brister avseende statistikens användbarhet.

Utredningen föreslår att Kungliga biblioteket och Skolverket ska få i uppdrag att tillsammans genomföra ett tidsbegränsat utvecklingsarbete avseende statistiken om skolbibliotek. Utvecklingsarbetet kan bland annat handla om hur skolbiblioteksstatistiken bättre kan tillgängliggöras för olika målgrupper inom skolan så att den i högre grad används av dem som den berör.

Vidare föreslår utredningen att Skolverket ska få i uppdrag att regelbundet presentera en nationell lägesbeskrivning avseende skolbibliotek. En sådan uppföljning kan påvisa behov av att prioritera insatser och åtgärder avseende skolbibliotek för att främja fortsatt utveckling, på såväl lokal som nationell nivå.

Dessutom föreslår utredningen att Skolverket ska få i uppdrag att se över sina föreskrifter om uppgiftsinsamling från skolhuvudmän. I dag redovisas kostnader för skolbibliotekarier som lärverktyg i denna uppgiftsinsamling, men vi föreslår att uppgifter om skolbibliotekarier i stället ska redovisas som uppgifter om pedagogisk personal. Skolbiblioteksverksamhet innefattar i stor utsträckning pedagogiska aktiviteter, varför det är logiskt att betrakta skolbibliotekarier som pedagogisk personal, och ologiskt att inte göra det. Genom att skolbibliotekarier redovisas som pedagogisk personal, skulle det bli möjligt att synliggöra relevant information om skolbiblioteksverksamheten i Sverige.

Nationellt centrum med ansvar för skolbiblioteksfrågor

Utredningen föreslår att det nationella centrumet för språk-, läs- och skrivutveckling, NCS, vid Skolverket ska få ett utvidgat uppdrag och även ansvara för skolbiblioteksfrågor. Genom att utöka NCS ansvar skapas förutsättningar för ett långsiktigt och systematiskt utvecklingsarbete om skolbiblioteksverksamhet. Det förväntas stärka skolbiblioteken i Sverige på flera olika sätt. NCS kan verka för att kunskapen om skolbibliotek ökar inom skolväsendet bland annat genom att samarbeta med de regionala nätverken för språk-, läs- och skrivutveckling.

Kompetensutveckling som rör skolbibliotek behöver vända sig till olika målgrupper inom skolväsendet, såväl till skolbibliotekarier som till lärare, rektorer, skolchefer och andra personer på huvudmannanivå. Inom NCS finns upparbetade rutiner och befintliga strukturer för kontakt med dessa målgrupper.

Allmänna råd om skolbibliotek

Det finns behov av stöd och vägledning för hur man på skolenhetsrespektive skolhuvudmannanivå bör organisera och styra skolbiblioteksverksamheten så att den blir ändamålsenlig. De kontakter utredningen haft under sitt arbete har enhälligt uttryckt att allmänna råd om skolbibliotek skulle få stor spridning och ha potential att få avgörande betydelse. Utredningen föreslår därför att Skolverket ska få i uppdrag att utarbeta allmänna råd om skolbibliotek.

Den regionala biblioteksverksamhetens betydelse

I dag får skolbibliotek i relativt liten utsträckning del av den regionala biblioteksverksamhetens arbete, trots att många skolbibliotekarier efterfrågar kompetensutveckling och andra insatser. Utredningen föreslår mot denna bakgrund att bibliotekslagen ska ange att den regionala biblioteksverksamheten i sitt arbete även ska främja skolbibliotek som är verksamma i länet, när det är lämpligt. För detta ändamål föreslår utredningen att kultursamverkansmodellen ska tillföras utökade medel. Den regionala biblioteksverksamheten kan exempelvis bjuda in skolbibliotekarier till sådana nätverk och kompetensutvecklingsinsatser som erbjuds bibliotekarier vid folkbibliotek. Även när det gäller medieförsörjning kan det vara värdefullt för skolbibliotek att ha samarbete med den regionala biblioteksverksamheten. I de fall det finns regionala mediecentraler, kan dessa på ett betydelsefullt sätt främja skolbiblioteksverksamheten.

Bildning och utbildning

I Tomas Tranströmers dikt Romanska bågar viskar en ängel:

> Skäms inte för att du är människa, var stolt!
>
> Inne i dig öppnar sig valv bakom valv oändligt.
>
> Du blir aldrig färdig, och det är som det skall.[1]

[1] Tranströmer (1989).

I skolbibliotek kan valven öppna sig. Här kan nya världar och frågor upptäckas. I skolbibliotek kan elever få syn på andra och på sig själva, på det som är sant och på det som behöver ifrågasättas. Genom skönlitteraturen och sakprosan i skolbiblioteket kan elevers bildning, tänkande och kunskapsutveckling stimuleras.

Alla elever bör ha tillgång till väl fungerande skolbiblioteksverksamhet och skolbibliotekarier som bidrar till deras bildning och utbildning genom att främja läsandet och medie- och informationskunnigheten.

I detta betänkande presenteras förslag och bedömningar som sammantaget syftar till att stärka skolbiblioteken i Sverige. I förlängningen kan ändamålsenliga skolbibliotek bidra till att elever blir informerade, engagerade och demokratiska samhällsmedborgare. Barn och unga som under hela sin skoltid får möta skolbibliotekarier rustas med kunskap och motståndskraft mot desinformation och propaganda. De får tillfälle att tänka och samtala om viktiga frågor, de får vidgade referensramar, och de får läsupplevelser. Men de blir aldrig färdiga, och det är som det ska.

1 Författningsförslag

1.1 Förslag till lag om ändring i bibliotekslagen (2013:801)

Härigenom föreskrivs i fråga om bibliotekslagen (2013:801) att 10 och 11 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	10 §
Enligt 2 kap. *36 §* skollagen (2010:800) ska eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek.	Enligt 2 kap. *30 a §* skollagen (2010:800) ska eleverna i *förskoleklassen*, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ha tillgång till skolbibliotek. *Syftet med skolbibliotek framgår av 2 kap. 30 b § skollagen. Bestämmelser om bemanning av skolbibliotek finns i 2 kap. 30 c § skollagen.*

11§[1]

Varje region och de kommuner som inte ingår i en region ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.	Varje region och de kommuner som inte ingår i en region ska bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek, *och när det är lämpligt de skolbibliotek*, som är verksamma i länet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

[1] Senaste lydelse 2019:961.

1.2 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att 2 kap. 36 § ska upphöra att gälla,

dels att 1 kap. 3 §, 2 kap. 1 §, 22 kap. 3 § och 23 kap. 1 § samt rubriken närmast före 2 kap. 35 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas fyra nya paragrafer, 2 kap. 30 a–30 c och 23 kap. 27 §§, samt närmast före 2 kap. 30 a–30 c och 23 kap. 27 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

1 kap.

3 §[2]

I denna lag avses med

– *distansundervisning:* interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid,

– *elev:* den som deltar i utbildning enligt denna lag med undantag för barn i förskolan,

– *fjärrundervisning:* interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i rum men inte i tid,

– *fristående fritidshem:* sådant fritidshem som bedrivs av en enskild och som avses i 2 kap. 7 § andra stycket,

– *fristående förskola*: förskoleenhet vid vilken en enskild bedriver utbildning i form av förskola,

– *fristående skola*: skolenhet vid vilken en enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller sådant fritidshem som avses i 2 kap. 7 § första stycket,

– *förskoleenhet:* av huvudman för förskola organiserad enhet som omfattar verksamhet i en eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon förskolebyggnad,

– *lovskola:* undervisning inom grundskolan som anordnas enligt denna lag under lov under en termin eller utanför terminstid och som inte är obligatorisk för elever,

[2] Senaste lydelse 2020:605.

– skolbibliotek: en gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och som ställs till elevernas och lärarnas förfogande,

– *skolenhet:* av huvudman för annan skolform än förskola organiserad enhet som omfattar verksamhet i en eller flera skolbyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad,

– *undervisning*: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, och

– *utbildning:* den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

2 kap.[3]

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

– huvudmän inom skolväsendet (2–8 a §§),

– kommuners resursfördelning (8 b §),

– ledningen av utbildningen (9–12 §§),

– lärare och förskollärare (13–24 §§),

– elevhälsa (25–28 §§),

– studie- och yrkesvägledning (29 och 30 §§),

– skolbibliotek (30 a–c §§)

– registerkontroll av personal (31–33 §§),

– kompetensutveckling (34 §), och

– lokaler och utrustning *och tillgång till skolbibliotek (35 och 36 §§).*

– lokaler och utrustning (35 §).

[3] Senaste lydelse 2018:608.

Skolbibliotek

Tillgång

30 a §

Eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till bemannade skolbibliotek på den egna skolenheten.

Om det finns särskilda skäl, får skolbiblioteket även organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek på en annan skolenhet, enligt 23 kap. 27 §.

Syfte med skolbibliotek

30 b §

Skolbiblioteket syftar till att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet.

Varje huvudman ska i en biblioteksplan precisera hur syftet med skolbiblioteksverksamheten ska uppnås. Kommuner och regioner kan antingen anta en särskild skolbiblioteksplan eller beskriva skolbiblioteksverksamheten i den kommunala eller regionala biblioteksplan som ska antas enligt 17 § bibliotekslagen (2013:801).

Bemanning av skolbibliotek

30 c §

Varje huvudman ska sträva efter att för skolbiblioteksverksamheten

anställa personal som i första hand har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand annan relevant examen.

Lokaler och utrustning ***och tillgång till skolbibliotek***	**Lokaler och utrustning**

35 §

För utbildningen ska de lokaler och den utrustning finnas som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

22 kap.[4]

3 §

Följande bestämmelser gäller inte för utbildning där distansundervisning används:

– 2 kap. 6 a § om samråd,

– 2 kap. *36 §* om skolbibliotek | – 2 kap. *30 a–30 c §§* om skolbibliotek,

– 10 kap. 5 §, 11 kap. 7 §, 12 kap. 5 §, 13 kap. 5 §, 16 kap. 18 §, 17 kap. 6 §, 17 a kap. 8 § och 19 kap. 20 § om undervisningstid, och

– 15 kap. 11 § första stycket och 18 kap. 11 § första stycket om huvudsakligen skolförlagd utbildning.

För utbildning där distansundervisning används tillsammans med fjärrundervisning gäller inte 21 kap. om fjärrundervisning.

23 kap.[5]

1 §

I detta kapitel finns bestämmelser om

– allmänna förutsättningar för entreprenad (2–7 §§),

– vad som får överlämnas på entreprenad (8–19 §§),

– bemyndigande om entreprenad (20 §),

– samverkan (21–24 §§),

– överlåtelse av ansvar för medicinska insatser (25 och 26 §§), och

– överenskommelse om skolbiblioteksverksamhet (27 §).

[4] Senaste lydelse 2020:605.
[5] Senaste lydelse 2020:605.

Överenskommelse om skolbiblioteksverksamhet

27 §

En huvudman får, om det finns särskilda skäl, organisera sådan skolbiblioteksverksamhet som anges i 2 kap. 30 a–30 c §§ tillsammans med ett folkbibliotek eller med en annan skolenhet. I sådana fall ska en skriftlig överenskommelse tecknas mellan parterna.

I en överenskommelse enligt första stycket ska följande anges: parterna, den eller de skolenheter överenskommelsen avser samt innehåll och omfattning.

En överenskommelse enligt första och andra stycket ska anmälas till Kungl. biblioteket. Anmälningskravet gäller dock inte vid samverkan om skolbiblioteksverksamhet mellan två skolenheter inom samma huvudmans organisation.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2023.

1.3 Förslag till förordning (2022:000) om statsbidrag för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelse

1 § Denna förordning innehåller bestämmelser om statsbidrag för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet.

Vidareutbildningen syftar till att lärare ska få kunskaper inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Förutsättningar för statsbidrag

2 § Statsbidrag enligt denna förordning får, om det finns tillgängliga medel, lämnas till den som är huvudman inom förskoleklass, grundskola, grundsärskola, sameskola, specialskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola.

3 § Statsbidrag får lämnas för kostnader när det gäller lärare som

1. är anställda hos huvudmannen,
2. deltar i uppdragsutbildning enligt förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare för att stärka förmågan att arbeta som skolbibliotekarie, och
3. har en grundlärarexamen, ämneslärarexamen, yrkeslärarexamen, motsvarande äldre examen eller motsvarande utländsk behörighet.

En fritidspedagogexamen eller motsvarande ska vid tillämpningen av denna förordning anses vara en äldre motsvarighet till grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem.

Fördelning och utbetalning av statsbidrag

4 § Statsbidrag enligt denna förordning lämnas med 1 000 kronor per högskolepoäng.

5 § Huvudmannen ska hos Statens skolverk ansöka om bidrag och anmäla den lärare som huvudmannen ansöker om statsbidrag för enligt denna förordning.

6 § Om antalet lärare som har anmälts till en utbildning enligt 3 § överstiger antalet tillgängliga utbildningsplatser, beslutar Statens skolverk om urval.

Om en person som har påbörjat utbildningen avbryter den, ska Statens skolverk om möjligt besluta att utbildningsplatsen ska övertas av en annan person som anmälts till utbildningen men inte fått en utbildningsplats.

7 § Statens skolverk prövar frågor om och betalar ut statsbidrag.

8 § Statsbidrag ska betalas ut en gång per termin för den utbildning enligt 3 § som avses att bli genomförd under den termin som bidraget avser. Bidraget ska betalas ut så snart det har fastställts vilken personal som deltar i utbildningen.

Återkrav och omfördelning

9 § En huvudman som har tagit emot statsbidrag är återbetalningsskyldig om

1. den person som bidraget har lämnats för avbryter en sådan utbildning som avses i 3 § eller inte fullföljer utbildningen med godkänt resultat,
2. huvudmannen genom att lämna oriktiga eller ofullständiga uppgifter eller på något annat sätt har orsakat att bidraget har lämnats felaktigt eller med för högt belopp, eller
3. bidraget av något annat skäl har lämnats felaktigt eller med för högt belopp och huvudmannen borde ha insett detta.

Statens skolverk ska besluta att helt eller delvis kräva tillbaka ett bidrag om någon är återbetalningsskyldig enligt första stycket. Om det finns särskilda skäl för det, får Statens skolverk befria huvudmannen från återkrav helt eller delvis. En fråga om återbetalningsskyldighet eller eftergift enligt första stycket 1 får dock prövas tidigast ett år efter det att statsbidraget har betalats ut.

En upplysning om bestämmelserna i denna paragraf ska tas in i beslutet om statsbidrag.

10 § På statsbidrag som krävs tillbaka ska ränta tas ut från och med den dag som infaller en månad efter det att beslut om återkrav har fattats och efter en räntesats som vid varje tidpunkt överstiger statens utlåningsränta med två procentenheter.

Om det finns särskilda skäl för det, får Statens skolverk befria huvudmannen från krav på ränta helt eller delvis.

Redovisning och uppföljning

11 § En huvudman som har ansökt om statsbidrag är skyldig att till Statens skolverk lämna de uppgifter som behövs för tillämpningen av denna förordning.

12 § Statens skolverk ska följa upp och utvärdera hur statsbidraget har använts.

En huvudman som har tilldelats statsbidrag ska medverka i den uppföljning och utvärdering av verksamheten som bestäms av Statens skolverk. Huvudmannen ska också lämna de uppgifter som Statens skolverk begär.

Bemyndigande

13 § Statens skolverk får meddela de föreskrifter som behövs för verkställigheten av denna förordning.

Överklagande

14 § Beslut enligt denna förordning får inte överklagas.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2023.

1.4 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare att 1 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*

1 §[6]

Ett universitet eller en högskola som har staten som huvudman och som omfattas av högskolelagen (1992:1434) får på uppdrag av Statens skolverk anordna uppdragsutbildning för sådan fortbildning av

1. lärare som berättigar till statsbidrag enligt förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare,

2. lärare och förskollärare som berättigar till statsbidrag enligt förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser,

3. lärare som berättigar till statsbidrag enligt förordningen (2016:709) om statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare, och

4. lärare som berättigar till statsbidrag enligt förordningen (2022:000) om statsbidrag för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet.

Med högskolor avses i fortsättningen både universitet och högskolor.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2023.

[6] Senaste lydelse 2018:1306.

1.5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet att 3 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	3 §
Informationssystemet ska för varje sådan skolenhet som avses i 2 § även innehålla uppgift om tillgång till skolbibliotek.	Informationssystemet ska för varje sådan skolenhet som avses i 2 § *samt för specialskolan och sameskolan* även innehålla uppgift om tillgång till skolbibliotek

---

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2023.

1.6 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk att 8 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
8 §[7]	
Myndigheten ska särskilt	
1. ansvara för den statliga befattningsutbildningen enligt förordningen (2011:183) om befattningsutbildning och fortbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem,	
2. bedriva ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling,	2. bedriva ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling *samt för skolbibliotek*,
3. stimulera arbetet med entreprenörskap i skolväsendet, och	
4. främja skolors arbete med nordiska språk.	

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2023.

[7] Senaste lydelse 2019:563

1.7 Förslag till förordning om ändring i förordning (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek att 6 § ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
	6 §
En kommun får beviljas statsbidrag för folk- och skolbibliotekens inköp av litteratur.	En kommun får beviljas statsbidrag för folk- och skolbibliotekens inköp av litteratur. *En förutsättning är att kommunen ger skolbibliotek belägna i kommunen del av bidraget.*

Statsbidraget ska användas för inköp av främst barn- och ungdomslitteratur, men också för inköp av vuxenlitteratur som främjar barns och ungdomars intresse för läsning.

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 2023.

1.8 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet

Regeringen föreskriver att bilagan till förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet ska ha följande lydelse.

---

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).

2. Förordningen träder i kraft den 1 juli 2023.

Bilaga[8]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 Övergripande mål och riktlinjer	
2.8 Rektorns ansvar	
– personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,	
– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *stärka* elevernas *språkliga förmåga och digitala kompetens*,	– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *främja* elevernas *läsande och medie- och informationskunnighet*,
	– samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare,
– skolans internationella kontakter utvecklas, och	
– skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.	

---

[8] Senaste lydelse SKOLFS 2020:93.

1.9 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall

Regeringen föreskriver att bilagan till förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall ska ha följande lydelse.

---

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).

2. Förordningen träder i kraft den 1 juli 2023.

Bilaga[9]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 Övergripande mål och riktlinjer	
2.8 Rektorns ansvar	
– personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,	
– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *stärka* elevernas *språkliga förmåga och digitala kompetens*,	– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *främja* elevernas *läsande och medie- och informationskunnighet*,
	– samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare,
– skolans internationella kontakter utvecklas, och	
– skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.	

---

[9] Senaste lydelse SKOLFS 2019:23.

1.10 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall

Regeringen föreskriver att bilagan till förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall ska ha följande lydelse.

---

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).

2. Förordningen träder i kraft den 1 juli 2023.

Bilaga[10]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 Övergripande mål och riktlinjer	
2.8 Rektorns ansvar	
– personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,	
– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *stärka* elevernas *språkliga förmåga och digitala kompetens*,	– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *främja* elevernas *läsande och medie- och informationskunnighet*,
	– samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare,
– skolans internationella kontakter utvecklas, och	
– skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.	

[10] Senaste lydelse SKOLFS 2019:24.

1.11 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan

Regeringen föreskriver att bilagan till förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan ska ha följande lydelse.

---

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).

2. Förordningen träder i kraft den 1 juli 2023.

Bilaga[11]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 Övergripande mål och riktlinjer	
2.8 Rektorns ansvar	
– personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen,	
– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *stärka* elevernas *språkliga förmåga och digitala kompetens*,	– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *främja* elevernas *läsande och medie- och informationskunnighet*,
	– samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare,
– skolans internationella kontakter utvecklas, och	
– skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen.	

---

[11] Senaste lydelse SKOLFS 2018:11.

1.12 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan

Regeringen föreskriver att bilagan till förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan ska ha följande lydelse.

---

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).

2. Förordningen träder i kraft den 1 juli 2023.

Bilaga[12]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 Övergripande mål och riktlinjer	
2.6 Rektorns ansvar	
– studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida utbildning och yrke,	
– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att *stärka* elevernas *språkliga och digitala kompetens*,	– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *främja* elevernas *läsande och medie- och informationskunnighet*,
	– samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare,
– stimulera till internationella kontakter, samverkan och utbyten i utbildningen,	

[12] Senaste lydelse SKOLFS 2020:68.

1.13 Förslag till förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för gymnasiesärskolan

Regeringen föreskriver att bilagan till förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för gymnasiesärskolan ska ha följande lydelse.

---

1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).

2. Förordningen träder i kraft den 1 juli 2023.

Bilaga[13]

Nuvarande lydelse	*Föreslagen lydelse*
2 Övergripande mål och riktlinjer	
2.6 Rektorns ansvar	
– studie- och yrkesvägledningen organiseras så att eleverna får information om och vägledning inför de olika val som skolan erbjuder och inför val av framtida yrkesområde och fortsatta studier,	
– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att *stärka* elevernas *språkliga och digitala kompetens*,	– skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att *främja* elevernas *läsande och medie- och informationskunnighet*,
	– samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare,
– skolan ger varje elev stöd vid det arbetsplatsförlagda lärandet,	

[13] Senaste lydelse 2020:70.

2 Utredningens uppdrag och arbete

I detta kapitel redovisar Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel, nedan kallad utredningen, uppdraget i den del som gäller skolbibliotek, utifrån hur uppdraget är beskrivet i direktiven. Vi beskriver också kortfattat hur vi samlat in empiri och redogör för de kontakter vi har haft i utredningsarbetet. Dessutom definieras några av de vanligt förekommande orden och begreppen i betänkandet.

2.1 Uppdrag

Den övergripande uppgiften för utredningen har, när det gäller skolbibliotek, varit att föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken i syfte att ge elever likvärdig tillgång till skolbibliotek. I detta har det även ingått att utreda och föreslå åtgärder för att öka tillgången till skolbibliotek med utbildade bibliotekarier.[1]

Direktiven angav bland annat att det ingick i uppdraget att:

- föreslå hur det kan tydliggöras i skollagen (2010:800) vad en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet ska omfatta,
- kartlägga hur samverkan mellan skolbibliotek, folkbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten ser ut och vid behov lämna förslag på hur denna samverkan kan utvecklas och stärkas, i syfte att bidra till högre kvalitet och kostnadseffektivitet,

[1] Regeringen (2019a) och regeringen (2020b).

- analysera om och i så fall hur digitala resurser kan skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget gäller enligt direktiven förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

2.2 Metod och genomförande

Utredningen har under sitt arbete, i enlighet med direktiven, särskilt förhållit sig till förslagen i Läsdelegationens betänkande från 2018 *Barn och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället*[2] och Kungliga bibliotekets, KB:s, rapport från 2019 *Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi*,[3] samt de olika rapporter som tagits fram inom ramen för Kungliga bibliotekets arbete med detta förslag. Dessutom har utredningen tagit del av aktuell forskning, rättspraxis och annan litteratur inom fältet. Vi har också gjort en nordisk utblick.

I enlighet med direktiven har utredningen även inhämtat synpunkter om skolbibliotek från olika aktörer, så som myndigheter, organisationer och representanter från näringslivet.

Till utredningen har även knutits sakkunniga och experter från Utbildningsdepartementet, Kulturdepartementet, Finansdepartementet, Skolverket, Skolinspektionen, Specialpedagogiska skolmyndigheten och Kulturrådet. Under utredningen har fem möten som gällt skolbibliotek genomförts med de sakkunniga och experterna.

Utredningen har också inhämtat synpunkter från yrkesverksamma bibliotekarier, representanter för utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap och pedagogik samt från elever, lärare, rektorer, skolchefer och annan skolpersonal. Utredningen har även genomfört studiebesök vid skolbibliotek i olika skolformer och i olika delar av landet. På grund av coronapandemin har flertalet möten och andra kontakter genomförts digitalt.

[2] SOU 2018:57.
[3] Kungliga biblioteket (2019b).

2.2.1 Möten, hearings och studiebesök

Myndigheter

Det har varit särskilt viktigt för utredningen att ha en löpande dialog med Skolverket och Kungliga biblioteket. Vi har även haft möten med Skolinspektionen och Kulturrådet vid ett flertal tillfällen. Nedan anges myndigheter som utredningen har haft kontakter med.

- Datainspektionen
- Kulturrådet
- Kungliga biblioteket
- Myndigheten för tillgängliga medier
- Sameskolstyrelsen
- Skolinspektionen
- Skolverket
- Specialpedagogiska skolmyndigheten
- Statens medieråd
- Tillväxtverket
- Universitet och högskolor: Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Uppsala universitet
- Universitetskanslersämbetet
- Universitets- och högskolerådet
- Vetenskapsrådet

Organisationer för arbetsgivare, arbetstagare och elever

Vi har vid ett flertal tillfällen träffat fackliga organisationer och representanter, både tjänstemän och kommunpolitiker, från Sveriges Kommuner och Regioner, SKR. Därutöver har vi deltagit på ett möte med SKR:s nätverk för skolchefer samt möten med SKR:s Utbildningsberedning och Kultur- och fritidsberedning. Nedan an-

ges vilka arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer utredningen har haft kontakter med.

- DIK[4]
- Friskolornas riksförbund
- Idéburna skolors riksförbund
- Lärarförbundet
- Lärarnas riksförbund
- Skolledarförbundet
- Sveriges Elevkårer
- Sveriges Elevråd
- Sveriges Elevråd – SVEA
- Sveriges författarförbund
- Sveriges Kommuner och Regioner – SKR[5]

Övriga föreningar

Det finns många som på olika sätt arbetar för att främja barns och ungas läsning och medie- och informationskunnighet. Utredningen har vid flera tillfällen haft kontakt med den ideella föreningen Svensk biblioteksförening. Nedan anges de föreningar utredningen har haft kontakter med.

- Svensk biblioteksförening
- Föreningen för regional biblioteksverksamhet
- Gruppen för läsning av facklitteratur i skolan – GLÄFS
- Svenska Barnboksakademin

[4] DIK är det dominerande fackförbundet bland skolbibliotekarier. DIK stod tidigare för dokumentation, information och kultur/kommunikation men är i dag, enligt fackförbundet, att betrakta som ett namn.
[5] Organisationen bytte i november 2019 namn från Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, till Sveriges Kommuner och Regioner, SKR. Organisationens nuvarande namn och förkortning används genomgående i betänkandet, även när det till exempel gäller rapporter och uttalanden som gjordes före namnändringen.

Näringslivsaktörer

Skolbibliotek kan använda digitala system för att underlätta administrationen och hantera fysiska och digitala medier. Det finns olika näringslivsaktörer som erbjuder skolbibliotek sådana digitala system. Utredningen har haft kontakt med två av dem, Axiell Sverige AB och Systematic.

Andra utredningar

Vi har även samrått med nedan angivna andra statliga utredningar med närliggande frågor.

- Nationell satsning på medie- och informationskunnighet och det demokratiska samtalet (Ku 2018:04)
- Utredningen om elevers möjligheter att nå kunskapskraven (U 2017:07)
- Utredningen om en mer likvärdig skola (U 2018:05)

Bibliotekarier, lärare, elever, rektorer med flera

Utredningen har under arbetets gång träffat flera elever i olika åldrar, skolbibliotekarier, lärare, rektorer och annan skolpersonal. Vi har strävat efter en god spridning avseende skolformer, skolor med olika storlek, offentligägda och privatägda skolor, samt undervisningsämnen.

Vi har genomfört hearings med 69 skolbibliotekarier från olika skolformer runtom i landet. Skolbibliotekarierna bidrog med värdefulla kunskaper och erfarenheter, bland annat om samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare, balansen mellan det läsfrämjande arbetet och arbetet med medie- och informationskunnighet samt om skolhuvudmannens och rektorns betydelse för en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet.

Utöver dessa hearings har utredningen genomfört flera kompletterande intervjuer om olika aspekter på skolbiblioteksverksamhet med skolbibliotekarier, rektorer, verksamhetsutvecklare, språk-, läs- och skrivutvecklare och skolchefer från olika delar av landet och olika skolformer.

Utredningen har även genomfört en hearing med fyra bibliotekarier och en bibliotekschef vid folkbibliotek i olika delar av Sverige, som främst gällde folkbibliotekens samverkan med skolbibliotek och förutsättningar för detta.

Vidare har utredningen genomfört fyra hearings med 17 lärare från grund- och gymnasieskolor. Samtalen med lärarna handlade främst om samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier och förutsättningar för detta.

Utredningen har också deltagit i en nationell nätverksträff för skolbiblioteksamordnare, där 31 skolbiblioteksamordnare och fyra andra personer med för skolbiblioteken centrala positioner deltog.

Utredningen hade planerat att genomföra fler skolbesök, men på grund av coronapandemin begränsades antalet studiebesök till fem: Polhemsskolan i Lund (en gymnasieskola med fler än 2 600 elever), Olandsskolan i Östhammar (en F-9-skola med cirka 500 elever), två besök på Enbacksskolan i Tensta i Stockholm (en F-9-skola med cirka 400 elever) och Medioteket i Stockholm (en central enhet inom Stockholms utbildningsförvaltning som bland annat innefattar lånecentraler).

Vid skolbiblioteksbesöken fördes samtal med elever, skolbibliotekarier, lärare, en biblioteksassistent och en elevassistent samt rektorer. Mer omfattande intervjuer med elever gjordes främst på Enbacksskolan, där utredningen träffade tre elevgrupper från låg-, mellan- respektive högstadiet. Under studiebesöket på Medioteket besökte utredningen lånecentralen Mångspråksbiblioteket och förde samtal med cirka 20 skolbibliotekarier, med chefen för Medioteket och med två skolbiblioteksskonsulenter, vars arbetsuppgifter handlar bland annat om att informera och ge råd till skolbiblioteksspersonal och rektorer.

Utredningen har även genomfört en omfattande litteraturgenomgång och haft kontakt med forskare som bidragit med värdefulla synpunkter.

Utredningen har vidare deltagit i flera intervjuer och samtal där vi delat våra tentativa analyser och tagit del av andras uppfattningar i frågor med relevans för skolbibliotek. Bland annat kan nämnas en intervju i en skolbiblioteksspodd i juni 2020 och ett panelsamtal i samband med den digitala Bokmässan i september 2020.

2.2.2 Enkäter

Lärarutbildningarna

En enkät har skickats till de lärosäten som erbjuder lärarutbildning, bland annat med fråga om hur lärarutbildningen förbereder de blivande lärarna på att använda skolbiblioteket som en pedagogisk resurs.

Följande lärosäten besvarade enkäten: Chalmers tekniska högskola, Gymnastik- och idrottshögskolan, Göteborgs universitet, Högskolan i Jönköping, Högskolan Väst, Karlstads universitet, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Malmö universitet, Mittuniversitetet, Stockholms universitet, Uppsala universitet och Örebro universitet.

Den regionala biblioteksverksamheten

En enkät har skickats till landets regionala biblioteksverksamheter, bland annat med en fråga om samverkan mellan skolbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten.

Svar inkom från samtliga: Region Blekinge Kronoberg, Region Dalarna, Region Gotland, Region Gävleborg, Region Halland, Region Jämtland Härjedalen, Region Jönköping, Region Kalmar, Region Norrbotten, Region Skåne, Region Stockholm, Region Sörmland, Region Uppsala, Region Värmland, Region Västerbotten, Region Västernorrland, Region Västmanland, Region Örebro och Region Östergötland och Västra Götalandsregionen.

Utredningen har även genomfört ett möte med företrädare för Föreningen för regional biblioteksverksamhet.

Utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap

En enkät har skickats till landets utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap, bland annat med en fråga om hur utbildningen förbereder de blivande bibliotekarierna för ett arbete som skolbibliotekarier.

Enkäten besvarades av samtliga lärosäten som anordnar utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap: Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Uppsala universitet.

Enkäten kompletterades med en hearing som samtliga ovan nämnda lärosäten bjöds in till och där Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet deltog.

Skolmyndigheterna

Som nämnts ovan har vi under utredningsarbetet haft kontinuerlig kontakt med skolmyndigheterna. Dessutom har Skolinspektionen, Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten, via en enkät, fått besvara frågor om behov av statistik om skolbibliotek.

2.3 Avgränsningar

Utredningen omfattar enligt direktivet förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Den kommunala vuxenutbildningen och förskolan ingår därmed inte i utredningens uppdrag. Utredningen har med denna begränsning i åtanke ändå valt att föreslå att dessa verksamheters tillgång till bibliotek utreds vidare samt att dessa skolformer ingår i den lägesbeskrivning av skolbibliotek som utredningen, i kapitel 7, föreslår att Skolverket ska göra framgent.

2.4 Betänkandets disposition

Utredningens betänkande ger inledningsvis en bakgrundsbeskrivning av skolbibliotek i kapitel 3. Därefter följer i kapitel 4 en redogörelse för förutsättningar för att erbjuda alla elever ändamålsenliga skolbibliotek. I kapitel 5 beskrivs samverkan om skolbiblioteksverksamhet och i kapitel 6 aspekter på rekryteringsbehov av skolbibliotekarier och kompetens bland personal i skolbiblioteket. Kapitel 7 handlar om statistik om skolbibliotek. Konsekvenser av de samlade förslagen tas upp i kapitel 8. De författningsförslag som presenteras framgår av kapitel 1 och i kapitel 9 ges författningskommentarer.

I kapitel 4–7 lämnas flera förslag på bland annat författningsändringar och regeringsuppdrag. I ett antal frågor lämnas också mer allmänna bedömningar, utan förslag på särskilda regleringar eller myndighetsuppdrag.

Betänkandet innehåller dessutom fyra bilagor. I bilaga 1 och 2 finns utredningens direktiv och tilläggsdirektiv.[6] Av bilaga 3 framgår internationella rekommendationer för skolbibliotek.[7] Slutligen finns i bilaga 4 en bedömningsmatris om skolbibliotek som pedagogisk resurs.[8]

2.5 Förklaringar av begrepp som används i flera kapitel

Begrepp med anknytning till bibliotek

Fackutbildade bibliotekarier

Med fackutbildade bibliotekarier avses här bibliotekarier som har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap, alternativt en bibliotekarieexamen från tiden före högskolereformen 1993.

Skolbibliotekarie

Med begreppet skolbibliotekarie menar vi den personal som arbetar i ett skolbibliotek för att genomföra skolbiblioteksverksamhet, vilket definieras nedan, samt övriga arbetsuppgifter som vanligen utförs av bibliotekarier. Sådana uppgifter kan gälla informationssökning, planering av medieinköp, utlåning av litteratur, gallring av bestånd med mera. Skolbibliotekarier kan också genomföra verksamhet riktad mot lärare och annan personal på skolan. Skolbibliotekarien kan vara utbildad inom biblioteks- och informationsvetenskap, men det kan exempelvis också vara en lärare.

Skolbiblioteksverksamhet

Med skolbiblioteksverksamhet avses i detta betänkande de aktiviteter som skolbibliotekarien leder eller är delaktig i och som involverar elever och har koppling till skolbiblioteket. Skolbiblioteksverksamheten kan äga rum på flera ställen i skolan, till exempel i biblioteket eller i ett klassrum. Skolbiblioteksverksamheten kan vara planerad eller uppstå spontant i mötet mellan skolbibliotekarier och elever. Oftast handlar verksamheten om att främja elevers läsande eller medie-

[6] Regeringen (2019a) och regeringen (2020b).
[7] International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA (2015).
[8] Skolinspektionen (2018c).

och informationskunnighet, men skolbiblioteksverksamhetens mål kan delvis utformas på lokal nivå och därmed även omfatta andra aspekter av elevernas utbildning.

Synonymt med begreppet skolbiblioteksverksamhet används skolbibliotekets verksamhet.

Skolbiblioteksamordnare

Med skolbiblioteksamordnare avses i detta betänkande en person som har ett övergripande ansvar för flera skolbibliotek inom en, eller ibland flera, skolhuvudmän. Det finns exempel på skolbiblioteksamordnare både i kommuner och inom enskilda skolhuvudmäns organisationer.

Läsfrämjande

Med läsfrämjande menar vi alla de insatser som syftar till att stärka elevers läsintresse och läsförmåga. I skolan utförs det läsfrämjande arbetet främst av lärare och skolbibliotekarier.

Medie- och informationskunnighet

Med medie- och informationskunnighet, som ofta förkortas MIK, menar vi de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang. Det är också denna definition som används i betänkandet *Det demokratiska samtalet i en digital tid. Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat* från 2020.[9]

Medier

Inom biblioteksektorn används ofta ordet medier, som är ett samlingsbegrepp för till exempel tryckta böcker, tidningar, tidskrifter, talböcker, ljudböcker, e-böcker och internet. I detta betänkande används begreppet medier alltså som ett samlingsbegrepp och det innefattar såväl analoga som digitala resurser.

[9] SOU 2020:56.

Begrepp med anknytning till skola

Lärare

I skolan arbetar olika lärarkategorier, till exempel förskollärare, grundlärare, ämneslärare, speciallärare och lärare med inriktning mot fritidshem. Utredningen använder lärare och lärarutbildning som samlingsbegrepp för alla lärarkategorier och de olika lärarutbildningsprogram som finns. När endast en viss kategori avses skrivs detta ut.

Undervisning

Undervisning definieras i skollagen som ”sådana målstyrda processer som under ledning av lärare eller förskollärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden”.[10] Enligt skollagens mening, undervisar således inte skolbibliotekarier eleverna. Skolbibliotekariernas ansvarsområde är i stället skolbiblioteksverksamhet, se ovan.

Skolenhet och skola

Begreppet skolenhet definieras i skollagen som ”en eller flera skolbyggnader som ligger nära varandra”.[11] Skolenhet är ett mer formellt begrepp än det vardagliga ordet skola. Det som uppfattas som en skola kan i formell mening utgöras av flera skolenheter som har samma adress eller som är mycket närliggande.

I detta betänkande använder vi begreppet skolenhet i sammanhang när det har betydelse att särskilt peka på den formella enheten. I andra, mer generella beskrivningar, använder utredningen begreppet skola.

[10] 1 kap. 3 § skollagen.
[11] Ibid.

Skolväsendet och skolformer

Skolväsendet är samlingsbegreppet för samtliga skolformer som regleras av skollagen, samt fritidshemmet.

De olika delar som skolväsendet består av benämns skolformer. Utöver de skolformer som utredningens uppdrag helt eller delvis omfattar, det vill säga förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, är även förskola och kommunal vuxenutbildning skolformer inom skolväsendet. Fritidshemmet är inte en skolform, men ingår i skolväsendet.[12]

[12] 1 kap. 1 § skollagen.

3 Skolbibliotek – en bakgrund

I följande kapitel redogör vi översiktligt för gällande rätt och rättspraxis avseende skolbibliotek, avsnitt 3.1. I avsnitt 3.2 beskriver vi historiska perspektiv på skolbibliotek. Tidigare utredningar och förslag beskrivs i 3.3 och i 3.4 beskriver vi sedan skolbibliotek i Sverige i dag. Avsnitt 3.5 handlar om nationella insatser för läsning. Därefter beskriver vi i 3.6 olika stöd till skolbiblioteken och i avsnitt 3.7 gör vi avslutningsvis en nordisk utblick.

3.1 Gällande rätt

Bestämmelser om skolbibliotek finns främst i bibliotekslagen (2013:801), skollagen (2010:800), och i läroplanerna[1]. Gällande rätt om skolbibliotek beskrivs nedan översiktligt.

I betänkandets kapitel 4–7 finns sedan närmare beskrivningar av fler rättsliga aspekter på skolbibliotek.

3.1.1 Aktuella bestämmelser i bibliotekslagen

Inom Sveriges allmänna biblioteksväsende finns det flera olika slags bibliotek, exempelvis folkbibliotek, regional biblioteksverksamhet och skolbibliotek. Många av bibliotekslagens bestämmelser är gemensamma för samtliga bibliotek, och gäller således även skolbibliotek. Så är det exempelvis när det gäller bibliotekslagens bestämmelser om ändamål, prioriterade grupper och biblioteksplaner.

[1] Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklasser och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan, förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan samt förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för gymnasiesärskolan.

Ändamål

Skolbibliotek omfattas av det ändamål för bibliotek som gäller för alla bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet:

> Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt.[2]

Den tidigare bibliotekslagen, som gällde fram till 2014, angav att det inom grundskolan och gymnasieskolan skulle finnas ”lämpligt fördelade skolbibliotek” för att ”stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen”.[3] Denna reglering fördes inte över till den nuvarande bibliotekslagen. Regeringen uttalade i förarbetena att det inte vore lämpligt att inom ramen för bibliotekslagen närmare reglera krav på skolbibliotekens verksamhet eftersom bestämmelser om skolors uppgifter och skyldigheter i första hand ska regleras i skollagen och inte i bibliotekslagen.[4] I sammanhanget kan noteras att inte heller skollagen för närvarande närmare reglerar vad skolbiblioteksverksamheten ska syfta till, även om regeringen har gjort vissa förarbetsuttalanden om detta, se nedan i avsnitt 3.1.2.

Prioriterade grupper

Skolbibliotek omfattas av bibliotekslagens reglering om vilka grupper som ska prioriteras och ägnas särskild uppmärksamhet. Biblioteken ska prioritera personer med funktionsnedsättning ”bland annat genom att utifrån deras olika behov och förutsättningar erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att kunna ta del av information”.[5]

Även de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska ska ägnas särskild uppmärksamhet. Biblioteken ska erbjuda ”litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och lättläst svenska”.[6]

---

[2] 2 § bibliotekslagen.
[3] 5 § den tidigare bibliotekslagen (1996:1596).
[4] Prop. 2012/13:147 s. 33 f.
[5] 4 § bibliotekslagen.
[6] 5 § bibliotekslagen.

Biblioteksplaner

Kommuner och regioner ska anta biblioteksplaner för den biblioteksverksamhet som de bedriver, inklusive för skolbiblioteksverksamhet. Enskilda och statliga skolhuvudmän omfattas inte av denna reglering om biblioteksplaner.

Det följer av bibliotekslagen att ”den myndighet som regeringen bestämmer”, vilket är Kungliga biblioteket, KB, ska följa upp hur biblioteksplanerna utformas och används. Uppföljningen ska ske tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunerna.[7]

3.1.2 Aktuella bestämmelser i skollagen

Nedan redogörs för olika aspekter på innebörden av att skollagen anger att elever i vissa skolformer ska ha tillgång till skolbibliotek. Vi redogör också för Skolinspektionens tolkning av innebörden av skollagens reglering om ”tillgång till skolbibliotek”.

Tillgång till skolbibliotek

Av skollagen följer att samtliga grundskolor, grundsärskolor, specialskolor, sameskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor ska ge eleverna tillgång till skolbibliotek. Skollagens reglering om tillgång till skolbibliotek gäller däremot inte förskoleklassen.[8] Att förskoleklassens elever formellt sett inte omfattas av skollagens reglering om rätt till tillgång till skolbibliotek har sannolikt inte någon stor betydelse i praktiken utan de flesta eleverna i förskoleklass har samma tillgång till skolbibliotek som eleverna i lågstadiet, eftersom förskoleklassen vanligen ligger vid en grundskola.

I dagens skollag har enskilda huvudmän ett självständigt ansvar för att deras elever har tillgång till skolbibliotek. I den tidigare skollagen gällde bestämmelsen om tillgång till skolbibliotek endast kommunala skolor.

[7] 17–18 §§ bibliotekslagen.
[8] 2 kap. 36 § skollagen. Regeringen (2020e): För närvarande utreds hur en tioårig grundskola kan införas genom att förskoleklassen görs om till årskurs ett.

Definition

Skollagen innehåller ingen definition av begreppet skolbibliotek. I förarbeten har regeringen uttalat att skolbibliotek avser ”en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande”.[9]

När det gäller innebörden av ”tillgång till skolbibliotek” har Skolinspektionen i en kvalitetsgranskning från 2018 angett att om skolor varken har ett eget skolbibliotek eller ett närliggande bibliotek, så innebär det att eleverna saknar tillgång till skolbibliotek.[10]

Skolinspektionen uttalade också i promemorian *Skolbibliotek* från 2018 att vissa krav ska vara uppfyllda för att elever ska anses ha tillgång till skolbibliotek. De krav som anges i promemorian är:

- Eleverna har tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.
- Biblioteket omfattar böcker, facklitteratur och skönlitteratur, informationsteknik och andra medier.
- Biblioteket är anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och stimulera till läsning.

Syfte

Skollagen innehåller ingen bestämmelse om skolbibliotekets syfte. I förarbeten har regeringen uttalat att skolbiblioteken spelar en viktig roll för att ”stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen”.[11]

Skolbiblioteksverksamhet kan organiseras på olika sätt

Skollagen innehåller ingen bestämmelse om hur skolbiblioteksverksamheten ska organiseras. I förarbeten har regeringen uttalat att skolbiblioteksverksamhet kan organiseras på olika sätt och att hänsyn

[9] Prop. 2009/10:165 s. 284.
[10] Skolinspektionen (2018a).
[11] Prop. 2009/10:165 s. 284.

behöver tas till skolorna och elevernas olika behov och förutsättningar. Exempelvis, anges i förarbetena, att en liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad.[12]

Bemanning av skolbibliotek

Varken skollagen eller biblioteksla gen innehåller någon uttrycklig bestämmelse om bemanning av skolbibliotek. I förarbetena till biblioteksla gen har regeringen uttalat att det inte vore lämpligt att ”inom ramen för biblioteksla gen närmare reglera krav på skolbibliotekens bemanning”, eftersom bestämmelser om skolors uppgifter och skyldigheter i första hand ska regleras i skollagen.[13]

De skolformer där eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek

Elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska enligt skollagen ha tillgång till skolbibliotek. Utredningens direktiv gäller också skolbibliotek i förskoleklassen, trots att skolformen, som ovan nämnts inte omfattas av skollagens nuvarande bestämmelse om tillgång till skolbibliotek.[14]

Det kalenderår då ett barn fyller sex år ska barnet som huvudregel delta i förskoleklassens utbildning, som bland annat syftar till att förbereda eleverna för fortsatt utbildning. Därefter deltar de flesta elever i grundskolan i årskurs 1–9. Elever med utvecklingsstörning kan få en för dem anpassad utbildning i grundsärskolans årskurs 1–9. Sameskolan ger en utbildning med samisk inriktning i årskurs 1–6. Specialskolans årskurs 1–10 är avsedd för elever som på grund av sin funktionsnedsättning eller av andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller grundsärskolan.

Efter avslutad utbildning på grundskolenivå eller motsvarande, går de flesta elever vidare till en treårig, eller ibland fyrårig, utbildning i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

[12] Ibid.
[13] Prop. 2012/13:147 s. 33 f.
[14] 2 kap. 36 § skollagen och regeringen (2019a).

Elever som får distansundervisning

Elever som får distansundervisning har inte rätt att få tillgång till skolbibliotek. Regeringen har i förarbeten uttalat, att en elev som får distansundervisning inte alltid kan få tillgång till ett fysiskt skolbibliotek då avståndet till skolan kan vara stort. I stället bör eleven då få tillgång till elektroniska resurser, till exempel referenslitteratur via webben, som ersättning för uppslagsverk i ett fysiskt skolbibliotek.[15]

Flera remissinstanser var kritiska till att elever som får distansundervisning inte har rätt till tillgång till skolbibliotek. Bland dem som var kritiska fanns bland annat Lärarnas Riksförbund, Barnombudsmannen och skolkoncernen Academedia AB samt Torsås kommun, som bedriver mycket distansundervisning. Kritiken handlade sammanfattningsvis om att även elever som får distansundervisning bör ha rätt till skolbibliotek, eftersom huvudmän enligt dessa kritiska remissvar bör kunna garantera eleverna tillgång till digitala lösningar, möjligheter till fjärrlån av böcker eller bör kunna sluta avtal med lokala bibliotek i elevens närhet.[16]

Kommunal ersättning till enskilda och statliga huvudmän för kostnader för skolbibliotek

För att täcka kostnader för bland annat skolbibliotek får enskilda och statliga huvudmän bidrag från elevernas hemkommuner. Ersättningen från elevernas hemkommuner ska bland annat avse kostnader för lärverktyg vilket inkluderar skolbibliotek.

Bidrag till fristående skolor ska grunda sig på kommunens budget för det kommande budgetåret och kommunen ska kunna redovisa hur bidraget har beräknats. Av resursfördelningen och redovisningen måste det tydligt framgå att kommunens kostnader som är förknippade med verksamheten ingår, så att det går att kontrollera att kommunen ger kommunala och fristående skolor likvärdiga villkor (likabehandlingsprincipen).

Ersättningen till sameskolan ska bestämmas efter samma grunder som elevens hemkommun tillämpar vid fördelning av resurser i sin

[15] 22 kap. 3 § skollagen och prop. 2019/20:127 s. 129.
[16] Lärarnas riksförbund (2017b), Barnombudsmannen (2017), Academedia AB (2017) och Torsås kommun (2017).

egen grundskola. För specialskolan fastställs årligen en statlig nivå på den ersättning som hemkommunen ska betala för en elev.[17]

Skolbibliotek ingår i Skolinspektionens uppdrag

Av skollagen följer att Skolinspektionen har i uppdrag att pröva ansökningar om att få starta fristående skolor, samt granska kvalitet och utöva tillsyn i skolor, inklusive skolbiblioteken.[18]

Godkännande av enskilda skolhuvudmän

För att Skolinspektionen ska godkänna enskilda som skolhuvudmän krävs att den sökande har insikt i de föreskrifter som gäller för verksamheten, har ekonomiska förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för verksamheten och i övrigt har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen.[19] Kravet inkluderar att den sökande ska ha förutsättningar att ge eleverna tillgång till skolbibliotek.

Kvalitetsgranskningar

Skolinspektionen genomför regelbundna kvalitetsgranskningar av landets grund- och gymnasieskolor för att bedöma kvaliteten inom områdena rektors ledarskap, undervisning, trygghet och studiero, samt bedömning och betygssättning. Dessutom kvalitetsgranskas huvudmannens arbete med att skapa förutsättningar så att alla elever får en likvärdig utbildning.

Skolinspektionen gör också tematiska kvalitetsgranskningar inom olika områden. 2018 gjordes en sådan tematisk granskning av skolbiblioteket som pedagogisk resurs. Denna beskrivs bland annat i 4.3.2.[20]

---

[17] Bestämmelser om bidrag från elevernas hemkommuner finns i skollagen, 13 kap. gymnasieförordningen (2010:2039), 14 kap. skolförordningen (2011:185), förordningen (SKOLFS 1997:1) om ersättning för elever i specialskolan och förordningen (SKOLFS 2011:62) om ersättning för elever i sameskolan eller i förskoleklass eller fritidshem vid en skolenhet inom sameskolan.
[18] 2 kap. 7 § och 26 kap. skollagen. Se även prop. 2012/13:147 s. 48 där det framgår att det är bestämmelserna i skollagen om kraven på skolhuvudmän et cetera som styr vad som kan göras om skolbiblioteksverksamheten inte lever upp till kraven.
[19] 2 kap. 5 § skollagen.
[20] Skolinspektionen (2018c).

Tillsyn

Skolinspektionen utövar löpande tillsyn över förskola, fritidshem, annan pedagogisk verksamhet och vuxenutbildning i huvudsak på huvudmannanivå. Den löpande tillsynen över övrig barn- och ungdomsutbildning utövas på huvudmannanivå och skolnivå.[21]

Skolinspektionen kan också genomföra tillsyn om inspektionen får information om missförhållanden på en skola. Detta benämner Skolinspektionen ”riktad tillsyn”.

Skolinspektionen kan göra olika ingripanden när verksamhet inte uppfyller de krav som gäller för utbildningen. Ett vanligt ingripande är att Skolinspektionen förelägger skolans huvudman att fullgöra sina skyldigheter. Det innebär ett krav på att huvudmannen ska åtgärda en konstaterad brist.

Om det är fråga om en eller flera brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen ska Skolinspektionen förena ett föreläggande med vite.[22] I maj 2020 kom en prejudicerande dom från Högsta förvaltningsdomstolen gällande Skolinspektionens vitesföreläggande, se nedan i avsnitt 3.1.4.

Om det är fråga om ett allvarligt missförhållande kan Skolinspektionen när det gäller en verksamhet som bedrivs av en kommun eller en region besluta om statliga åtgärder för rättelse, vilket innebär att staten på kommunens eller regionens bekostnad vidtar de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse. När det gäller en enskild huvudman kan dennes godkännande om att få driva fristående skola återkallas om det är fråga om ett allvarligt missförhållande.[23]

3.1.3 Aktuella bestämmelser i läroplanerna

I de aktuella skolformernas läroplaner tydliggörs rektors ansvar i den så kallade rektorskatalogen. Där framgår att rektorn har ett särskilt ansvar för att ”alla elever får tillgång till och förutsättningar att använda läromedel av god kvalitet samt andra lärverktyg för en tidsenlig utbildning, bland annat skolbibliotek och digitala verktyg”.

[21] 2 § förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.
[22] 26 kap. 27 § skollagen.
[23] 26 kap. 13–17 §§ skollagen.

I rektorns ansvar ingår sedan 2018 också att ”skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens”.[24]

Rektors ansvar för skolbibliotek enligt den så kallade rektorskatalogen gäller även för förskoleklassen, trots att förskoleklassens elever, som nämnts ovan, inte omfattas av skollagens bestämmelse om rätt till tillgång till skolbibliotek. Den första, andra och tredje delen i läroplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan gäller även för förskoleklassen. Det är bara de delar av avsnitt 2.7 ”Bedömning och betyg” som riktar sig direkt till lärare som sätter betyg, som är undantagna eftersom de inte är tillämpliga för förskoleklassen.[25] Det innebär bland annat att vad som framgår av läroplanerna om rektors ansvar för skolbibliotek även gäller för förskoleklassen.

3.1.4 Praxis om skolbibliotek

Tillgång till skolbibliotek redan från start

Den som ansöker om att få starta en fristående skola behöver visa att eleverna redan från start kommer att få tillgång till skolbibliotek som lever upp till författningarnas krav. Nedan redogörs för hur Skolinspektionen och domstolar har bedömt några sådana ansökningar med avseende specifikt på tillgång till skolbibliotek.[26]

Ett bolag som ansökte om att starta en fristående gymnasieskola beskrev i sin ansökan att de hade för avsikt att bygga ett skolbibliotek och fram till dess att det var färdigbyggt skulle eleverna antingen få tillgång till ett skolbibliotek vid en grundskola som bolaget var huvudman för eller besöka folkbiblioteket eller ett skolbibliotek vid en kommunal gymnasieskola. Skolinspektionen, och även förvaltningsrätten, fann att bolaget inte hade visat att eleverna redan från start skulle få tillgång till skolbibliotek. När det gällde att ge gymnasieeleverna tillgång till skolbiblioteket vid den grundskola som bolaget var huvudman för, hade bolaget, enligt Skolinspektionen och

[24] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, SKOLFS 2010:250, SKOLFS 2010:251, SKOLFS 2010:255 samt avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och SKOLFS 2013:148.
[25] Skolverket (2016b).
[26] Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2015-05-11 i mål nr 17531-14, Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2017-08-22 i mål nr 22285-16 och Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2018-09-21 i mål nr 25043-17.

förvaltningsrätten, inte visat att det biblioteket ”var av sådan beskaffenhet som krävs av ett gymnasiebibliotek”. När det gällde de tilltänkta kommunala biblioteken hade bolaget inte presenterat något avtal mellan bolaget och behöriga företrädare för kommunen.

Ett annat bolag, som också ville starta en fristående gymnasieskola, angav i sin ansökan att de skulle bygga ett skolbibliotek som beräknades vara fullt utbyggt inför skolans fjärde år. Skolinspektionen, och även förvaltningsrätten, avslog dessa ansökningar med motiveringen att det inte var visat att skolorna skulle leva upp till kravet om att redan från start ge eleverna tillgång till skolbibliotek.

Rimliga kostnadsberäkningar för skolbiblioteket

Skollagen anger att den som ansöker om att få starta en fristående skola ska ha ”förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen”. Det innebär bland annat att budgeten behöver ge vid handen att verksamheten i praktiken har förutsättningar att följa föreskrifterna. Den som ansöker om att få starta en fristående skola behöver således ha gjort rimliga beräkningar för vad skolbiblioteksverksamheten kommer att kosta. Det kan förväntas kosta mer att bygga upp ett nytt skolbibliotek än att förvalta ett befintligt skolbibliotek.

I ett mål fann Skolinspektionen, och även förvaltningsrätten, att ett bolag som ville starta en fristående gymnasieskola inte med avsatta medel i budgeten hade säkerställt att eleverna skulle få tillgång till ett skolbibliotek som skulle leva upp till författningarnas krav. Ett annat bolag, som ville starta en fristående grundskola, hade motiverat sina relativt lågt budgeterade kostnader för skolbiblioteket med att man ”valt att inte låsa fast sig i ett alltför stort antal fysiska böcker, främst för att moderna bibliotek i dag utvecklas främst inom det digitala spektret, inte fysiska volymer”. Skolinspektionen, och även förvaltningsrätten, fann att bolagets beräkning av kostnaderna inte var rimliga. Kostnaden för en nyetablering av skolbibliotek borde, enligt Skolinspektionen och förvaltningsrätten, ligga över kostnaden för ett befintligt skolbibliotek.

De ovan beskrivna exemplen är visserligen domar från förvaltningsrätt, inte från överrätt, men synliggör att praxis är att domstolarna vanligen delar Skolinspektionens bedömningar när det gäller vad som

krävs av en sökande för att visa att en nystartad skola kommer säkerställa att eleverna får tillgång till skolbibliotek som lever upp till författningarnas krav.

Återkallade godkännanden om att få bedriva fristående skola

Ett skäl för Skolinspektionen att återkalla godkännanden om att få bedriva fristående skola kan vara brister avseende skolbiblioteket.

På en fristående grundskola besökte lärarna mycket sällan skolbiblioteket och eleverna hade inte möjlighet att besöka det utan att be en lärare att följa med. Elever som Skolinspektionen intervjuade hade endast besökt skolbiblioteket någon enstaka gång och ett par av de intervjuade eleverna hade aldrig varit där. Under en lektion uppmärksammade Skolinspektionens inspektörer att en lärare uppmanade eleverna att antingen ta med böcker hemifrån, köpa böcker eller låna från en vän för att läsa i skolan. Läraren berättade för Skolinspektionens inspektörer att antalet böcker på skolbiblioteket var så litet att eleverna redan hade läst de böcker som fanns där. Skolinspektionen återkallade i detta fall huvudmannens godkännande om att få driva skolan. Bristerna när det gällde skolbiblioteket hade betydelse för beslutet, men även andra allvarliga brister på skolan låg till grund för återkallandet.[27]

Bidrag från kommuner till enskilda huvudmän

Som beskrivits ovan i 3.1.2 får enskilda huvudmän bidrag från elevernas hemkommuner. Enskilda huvudmän ifrågasätter ibland kommuners bidrag för kostnader för skolbibliotek. Det kan gälla hur kommunen har redovisat sina beräkningar eller hur kostnaderna har beräknats om fristående skolor får nyttja ett kommunalt bibliotek.

[27] Kammarrätten i Stockholm dom 2020-05-11 i mål nr 1073-20.

Kommunens kostnadsredovisning

Nedan redogörs för två exempel på rättsfall där kommunens sätt att redovisa sina beräkningar för skolbibliotekets kostnader ifrågasatts.[28]

I en kommun fanns kostnaderna för bland annat skolbibliotek i en post som kommunen döpt till Övrigt. En fristående skola, och även förvaltningsrätten, menade att det inte var möjligt att kontrollera och förstå hur kommunen beräknat kostnaderna för bland annat skolbibliotek när dessa ingick i posten Övrigt. Kommunen blev ålagd att göra en ny beräkning av storleken på bidraget till de fristående skolorna i kommunen, där bland annat kostnaderna för skolbibliotek framgick.

Även om det ska vara möjligt att kontrollera och förstå hur en kommun har beräknat olika kostnadsposter, finns det en gräns för hur mycket kommunen ska behöva redogöra för i sina beräkningar. En fristående gymnasieskola menade att en kommun på ett tydligare sätt borde redovisa sina beräkningar gällande avskrivningar för utrustning i skolbibliotek, men förvaltningsrätten fann att det skulle innebära en orimlig börda för kommuner om de skulle behöva göra en fullständig redogörelse för den typen av beräkningar.

När fristående skolor får nyttja kommunala bibliotek

Det förekommer att fristående skolor får nyttja kommunala verksamheter på samma villkor som kommunala skolor, exempelvis att fristående skolor får nyttja folkbibliotek för skolbiblioteksverksamhet. Högsta förvaltningsdomstolen kommer i slutet av 2020 eller i början av 2021 att pröva frågan om en kommun då har rätt att bortse från kostnader vid beräkningen av storleken på bidraget till de enskilda skolhuvudmännen.[29]

Skolverket har yttrat sig i målet och framfört att det enligt Skolverkets uppfattning utifrån skollagstiftningen inte är möjligt för en kommun att vid beräkningen av bidraget bortse från kostnader för att fristående skolenheter har rätt att nyttja kommunala verksam-

[28] Förvaltningsrätten i Linköpings dom 2019-01-18 i mål nr 8592-17, Förvaltningsrätten i Linköpings dom 2017-03-27 i mål nr 8771-15 och Kammarrätten i Jönköpings dom 2017-12-12 i mål nr 2268-16.
[29] Högsta förvaltningsdomstolen protokoll 2020-04-06 i mål nr 3918-19. Se även Förvaltningsrätten i Malmös dom 2020-03-09 i mål nr 1293-19 och 8626-19och Kammarrätten i Sundsvalls dom 2019-06-28 i mål nr 1551-18.

heter. Fristående skolor måste ha reella möjligheter att göra egna prioriteringar, vilket förutsätter tillgång till hela det bidrag som kommunen ska ge. Enskilda huvudmän som finner det problematiskt att anordna viss verksamhet i egen regi kan använda tilldelat bidrag till att exempelvis ingå avtal med en kommun eller en annan enskild huvudman om nyttjande av deras verksamhet, enligt Skolverket.[30] SKR har också yttrat sig i målet och framhåller att det inte är en rimlig ordning att en enskild huvudman fritt nyttjar den kommunala verksamheten och samtidigt får bidrag för den kostnad som kommunen haft för sådan verksamhet.[31]

Vitesföreläggande

Som nämnts ovan i 3.1.2 ska Skolinspektionen enligt skollagen förena ett föreläggande med vite om det är fråga om en eller flera brister som allvarligt försvårar förutsättningarna för eleverna att nå målen för utbildningen.[32]

Utredningens genomgång visar att det regelmässigt har förekommit att skolbiblioteksverksamhet utgjort en av flera konstaterade brister på skolor där Skolinspektionen utövat tillsyn. Storleken på de viten som har utdömts till följd av bristerna har berott på huvudmannens storlek och bristernas karaktär, men det har i flera fall handlat om betydande summor på flera hundra tusen kronor. Nedan redogörs för exempel på när viten har utdömts för brister avseende bland annat skolbibliotek.[33]

Skolbiblioteken på två grundskolor i en kommun i Stockholms län användes endast i obetydlig grad i undervisningen, vilket ledde till att kommunen både 2016 och 2018 fick utge viten. På den ena skolan fanns det bara ett rum med böcker där lärarna ibland hade hämtat material till eleverna. Skolinspektionen menade att detta inte kunde betraktas som att eleverna hade tillgång till skolbiblioteket. På en kommunal grundskola i Västra Götalands län ansåg Skolinspektionen visserligen att det fanns tillgång till ett skolbibliotek, men det användes inte i undervisningen, annat än av ett fåtal av skolans

[30] Skolverket (2020f).
[31] Sveriges Kommuner och Regioner (2020).
[32] 26 kap. 27 § skollagen.
[33] Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2018-09-06 mål nr 6354-18, förvaltningsrätten i Stockholm dom 2020-05-19 mål nr 19597-19, Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2020-05-19 mål nr 28433-19 och Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2020-04-03 mål nr 4666-19.

elever. En starkt bidragande orsak till detta var att biblioteket hade mycket begränsade öppettider. Kommunen fick 2018 betala vite.

Begränsade öppettider var även en faktor i ett ärende från 2019, där en enskild huvudman fick betala vite för brister på en gymnasieskola där skolbiblioteket inte i tillräcklig utsträckning användes i undervisningen. Att biblioteket inte användes i undervisningen berodde dock här inte bara på öppettiderna, utan även på att det endast fanns skönlitteratur och ingen facklitteratur.

Dessa vitesförelägganden visar att Skolinspektionen anser att det inte räcker att det finns ett skolbibliotek på skolan utan biblioteket måste också användas och erbjuda relevanta medier.

I maj 2020 kom en prejudicerande dom från Högsta förvaltningsdomstolen gällande Skolinspektionens vitesförelägganden. Det aktuella målet gällde brister i en huvudmans systematiska kvalitetsarbete. Högsta förvaltningsdomstolen fann, mot bakgrund av att det saknas regler om vad som mer konkret krävs av en huvudman när det gäller hur det systematiska kvalitetsarbetet ska bedrivas, att vitesföreläggande inte var tillräckligt preciserat och att vitet därför inte kunde dömas ut. Utgångspunkten för domen var att alla vitesförelägganden behöver vara tillräckligt preciserade, så att den som föreläggandet riktar sig till får tydliga uppgifter om vad denne ska göra för att följa föreläggandet och därmed undgå att vitet döms ut.[34]

Skollagen är i många delar allmänt hållen, och allmänt hållna regler begränsar möjligheterna för en myndighet att använda vitesförelägganden för att komma till rätta med konstaterade brister. Denna prejudicerande dom kan få betydelse för Skolinspektionens möjlighet att vitesförelägga huvudmän för brister när det gäller skolbiblioteken, eftersom skollagen i dag inte heller mer konkret anger vad som krävs av en huvudman när det gäller hur skolbiblioteksverksamheten ska bedrivas. Utredningens samlade förslag avser att konkretisera skollagens regler om skolbibliotek, vilket bör kunna öka Skolinspektionens möjligheter att använda vitesförelägganden för att komma till rätta med konstaterade brister i skolbiblioteksverksamheten.

[34] Högsta förvaltningsdomstolens dom den 28 maj 2020 i mål nr 1593-19.

3.2 Historiska perspektiv

Skolbibliotekens ställning och utveckling i Sverige är nära knuten såväl till biblioteksväsendets förändring som till 1900-talets stora skolreformer. Utöver politiska drivkrafter har skolbibliotek genom tiderna i hög grad också påverkats av pedagogiska idébildningar och av utvecklingen av ny teknik och nya medier.

1800-talet och början av 1900-talet

Bibliotek för allmänheten har funnits i Sverige sedan tidigt 1800-tal. De första folkbiblioteken bildades av de stora folkbildningsrörelserna under det sena 1800-talet. Folkbiblioteken kallades, utöver folkbibliotek, under 1800-talet bland annat för både sockenbibliotek, församlingsbibliotek, skolbibliotek, lånebibliotek, läsestuga, arbetarbibliotek och nykterhetsbibliotek.[35]

Under 1800-talet och i början av 1900-talet drogs alltså ingen skarp gräns mellan folkbibliotek och skolbibliotek. De tidiga folkbiblioteken låg ofta i folkskolan och sköttes av folkskolläraren. När folkbiblioteken för första gången, 1905, erhöll statsunderstöd, utgick det inte heller något särskilt bidrag till skolbiblioteken.

1910–1920

I ett betänkande från 1911 argumenterar utredaren Valfrid Palmgren för att skolbibliotek bör betraktas som en särskild typ av bibliotek och att dessa bör ha rätt till statsbidrag på samma sätt som folkbiblioteken. I betänkandet uttrycks också att staten och kommunerna bör stimulera utvecklingen av skolbibliotek. En vision om ett skolbibliotek på varje skola formuleras men utredaren konstaterar att det är långt kvar till att detta kan förverkligas. Utredaren ägnar också uppmärksamhet åt syftet med skolbiblioteket och framhåller särskilt dess betydelse för undervisningen. Palmgren menar att välutrustade och välfungerande skolbibliotek har stor betydelse för att stimulera läslust och läsutveckling både under och efter skoltiden.[36]

[35] Jönehall & Knast (2017).
[36] Munch-Petersen (1911).

I 1912 års biblioteksförfattning skiljer riksdagen, i likhet med vad utredningen från 1911 föreslagit, på folkbibliotek och skolbibliotek och även de senare blir berättigade till ett specifikt statsunderstöd.[37]

Statsbidrag har, ända sedan Palmgrens biblioteksutredning från 1911, haft en avgörande betydelse för skolbiblioteken. Genom bestämmelser om statsbidrag utövade staten redan i början av 1900-talet bibliotekspolitik.[38]

1930–1940

I slutet av 1920-talet höjdes statsunderstödet och 1930-talet kom att innebära en kraftig expansion av folkbiblioteksväsendet. 1930 års biblioteksförfattning bidrog också till att främja en mer effektiv och kvalificerad biblioteksverksamhet med bland annat mer samverkan mellan stora och små bibliotek. Trots reducerade anslag, sökte sig allt större skaror till biblioteken under 1930-talet första hälft och utlåningssiffrorna steg.[39]

I de stora skolutredningar som genomfördes under 1940-talet betonas skolbibliotekens roll i utbildningen. Bland annat framhålls att skolbiblioteken har en viktig kompensatorisk uppgift.[40] I ett av betänkandena tydliggörs även att det på varje skola bör finnas ett ”så vitt möjligt välförsett skolbibliotek”.[41] 1946 års skolkommission slår fast att ”biblioteket bör vara skolans hjärtpunkt”.[42] Biblioteket framhålls också som en förutsättning för att kunna anpassa utbildningen mer utifrån den enskilda elevens behov. I betänkandet *Folk- och skolbibliotek* från 1949 föreslås att obligatoriska skolbibliotek ska upprättas vid alla folkskolor och att dessa bibliotek ska finansieras av staten.[43]

[37] Förordningen (1912:229) angående understödjande af folkbiblioteksväsendet.
[38] Limberg & Lundh (2013).
[39] Ibid.
[40] SOU 1944:20.
[41] SOU 1946 :15, s. 18.
[42] SOU 1948:27, s. 469.
[43] SOU 1949:28.

1950–1960

I 1957 års skolberedning beskrivs skolbiblioteket som ett värdefullt hjälpmedel som både kan bidra till god undervisning och ge eleven lust att, efter skolans slut, ”söka sig till bibliotek och fritt bildningsarbete”[44]. I huvudbetänkandet föreslås att kommunerna ska vara skyldiga att tillhandahålla skolorna bibliotek.[45]

Departementschefen uttalade sitt stöd för detta i en proposition men trots detta saknas bestämmelser om skolbibliotek i 1962 års skollag.[46] Däremot skrevs det in i skolstadgan att grundskolor och gymnasieskolor skulle ha bibliotek och i 1962 års läroplan för grundskolan gavs skolbiblioteket ett eget avsnitt.[47]

En rekommendation i 1960 års gymnasieutredning[48] om att förstärka gymnasiernas bibliotek och inrätta tjänster för yrkesutbildade bibliotekarier, med visst stöd av statsbidrag, fick brett genomslag i kommunerna, vilket ledde till en betydande kvalitetsutveckling.[49]

Inrättandet av skolbibliotek är mer eller mindre tvingande från tid till annan. Enligt 1958 års folkskolestadga *bör* kommuner erbjuda skolbibliotek. Enligt 1962 års skolstadga *ska* grundskola eller annan kommunal skola ha bibliotek.[50]

I 1969 års läroplan för grundskolan, Lgr 69, utmönstras begreppet skolbibliotek. I stället används här ord som *bokrum*, *materielrum* och *läromedelscentral*.[51]

Sedan 1960-talet avvecklades också det riktade ekonomiska stödet till kommunerna successivt och staten överlät åt de lokala politikerna att förfoga över allt mindre öronmärkta bidrag.[52]

[44] SOU 1961:17, s. 81.
[45] SOU 1961:30.
[46] Skollagen (1962:319) och prop. 1962:54.
[47] Lgr 62.
[48] SOU 1963:42.
[49] Limberg (2002).
[50] Folkskolestadgan 1958:399 och 1962 års skolstadga.
[51] Skolöverstyrelsen (1969) s. 84.
[52] Limberg & Lundh (2013).

1970-tal

I flera utredningar under 1970-talet betonas skolbibliotekets betydelse. Betänkandet *Litteraturen i skolan* framhåller bland annat vikten av att skolbibliotek, såväl i grund- som i gymnasieskolan, tillhandahåller skönlitteratur och stärker den fria läsningen.[53]

I den så kallade SIA-utredningen, den statliga utredningen om skolans inre arbete, understryks att skolbiblioteket kan spela en väsentlig roll i skolan. Här framhålls såväl de metodiska som de sociala effekter som ett skolbibliotek kan ha. SIA-utredningen poängterar också att skolbibliotekariernas funktion bör blir pedagogisk och att de mer tekniska medie- och biblioteksuppgifterna kan läggas på annan personal. På sikt bör det dessutom, menar utredarna, vara möjligt att också inom grundskolan anställa fackutbildade bibliotekarier.[54]

1974 inrättades myndigheten Kulturrådet, som fick ansvar för att följa kulturpolitiken och föreslå fördelning av statliga medel på kulturområdet, däribland folkbiblioteken. Härigenom separerades statens ansvar för folkbibliotek och skolbibliotek.

1980-tal

Med 1980 års läroplan för grundskolan, Lgr 80, återupprättades skolbibliotek som begrepp och skrevs fram som ett stöd i undervisningen både för elevernas lärande och för deras kulturupplevelser. Det anges att skolbiblioteket om möjligt bör vara tillgängligt under hela skoldagen, att eleverna där kan utveckla sina intressen genom att läsa böcker, tidningar och tidskrifter samt att det ofta är skolans bästa utrymme för både självständiga studier och för arbete i grupp.[55]

Trycket på kommunerna för att dessa skulle inrätta och driva bibliotek knutna till skola och utbildning ökade sedan stegvis. 1988 års grundskoleförordning föreskrev att grundskolan skulle ha ”lämpligt fördelade bibliotek och annan utrustning som behövs för en tidsenlig utbildning”.[56]

[53] SOU 1973:1.
[54] SOU 1974:53.
[55] Förordningen (1980:64) om mål och riktlinjer i 1980 års läroplan för grundskolan.
[56] 1 kap. 4 § grundskoleförordningen (1988:655).

1990-tal

Utvecklingen av informationstekniken med tillgång till databaser och söktjänster på internet präglade både skola och bibliotek under 1990-talet.[57]

1996 kom den första svenska bibliotekslagen. Av 1994 års grundskoleförordning följde att grundskolan skulle ha ändamålsenliga lokaler och den utrustning som behövdes för en tidsenlig utbildning. Förordningen hänvisade till bibliotekslagen, som innehöll bestämmelser om att det inom grundskolan och gymnasieskolan skulle finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.[58]

I mitten av 1990-talet bildades organisationen Nationella skolbiblioteksgruppen. Initiativet kom från Sveriges Författarförbund och en anledning till att gruppen bildades var att ansvarsfrågan för skolbiblioteken i de då gällande läroplanerna för grundskolan respektive gymnasieskolan (Lpo 94 respektive Lpf 94) lades på den enskilde rektorn, och det saknades en nationell organisation som kunde bevaka och lyfta fram skolbiblioteksfrågan.[59]

2000-tal

Perioden efter sekelskiftet kännetecknades av informationsteknologins definitiva genomslag på samhällets alla nivåer. Informationsteknologin och de nya medierna påverkade i stor utsträckning synen på skolbibliotekens uppgifter.

Den nuvarande skollagen från 2010, betonar mål för skolan på olika nivåer, från övergripande mål till mål i olika kurser. Skollagsberedningen, en arbetsgrupp inom regeringskansliet under perioden 2006–2009 med uppgift att ta fram förslag till en ny skollag, ansåg att regleringen av kravet på tillgång till skolbibliotek skulle förtydligas i skollagen. Skollagsberedningen framhöll att skolbiblioteken spelar en viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för ut-

[57] Limberg & Lund (2013).
[58] 1 kap. 4 § grundskoleförordningen (1994:1194) och 5 § den tidigare bibliotekslagen (1996:1596).
[59] Limberg & Lund (2013).

bildningen.[60] Resultatet blev den nu gällande paragrafen om ”tillgång till skolbibliotek”.[61]

2012 kom Litteraturutredningens betänkande *Läsandets kultur.* Här betonas behovet av bemannade skolbibliotek. Utredningen föreslår att det införs bestämmelser som anger att ”huvudmännen ska sträva efter att skolbiblioteken är bemannade med bibliotekarier som har kompetens att vara ett stöd till elever och lärare i det läsfrämjande och pedagogiska arbetet”.[62]

Sveriges Kommuner och Regioner påpekade i sitt remissvar att paragrafer som ger uttryck för en strävan är svåra att förhålla sig till. Flera av remissinstanserna, till exempel Skolverket, Nationella skolbiblioteksgruppen och Lärarnas riksförbund, ansåg att det borde införas ett författningsreglerat krav på bemannade skolbibliotek. Regeringen ansåg emellertid att skolbibliotekens bemanning var en fråga för huvudmännen och gick därför inte vidare med utredningens förslag.[63]

3.3 Tidigare utredningar och förslag

Skolbiblioteksfrågan har behandlats i många utbildningspolitiska och kultur- och bibliotekspolitiska sammanhang. I avsnittet Historiska perspektiv ovan, 3.2, nämns flera tidigare utredningar. I detta avsnitt, 3.3, beskrivs de utredningar och förslag som lagts fram under de senaste åren och som, enligt vår bedömning, har särskild relevans för den föreliggande utredningen.

3.3.1 Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället

Läsdelegationens förslag

Läsdelegationens betänkande *Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället* intresserar sig för flera områden som befinner sig på gränsen mellan skola och fritidsläsning. Skolbiblioteket utgör ett av flera identifierade utvecklingsområden i detta gränsland. Andra är

[60] Ds 2009:25.
[61] 2 kap. 36 § skollagen.
[62] SOU 2012:65 s. 406.
[63] Prop. 2013/14:3.

läsning på lov och läsning på fritidshem. Betänkandet fastslår att det inte råder någon likvärdighet när det gäller elevers tillgång till skolbibliotek.[64]

I betänkandet tydliggörs att framför allt två frågor ständigt återkommer i skolbiblioteksdebatten: bristen på en definition av vad ett skolbibliotek egentligen är och avsaknaden av tydliga riktlinjer avseende bemanning av skolbiblioteken. Delegationen föreslår att frågan om bemanning utreds vidare samt att det på förordningsnivå definieras vad en skolbiblioteksverksamhet egentligen är.

Enligt delegationen är frågan om bemanning särskilt aktuell eftersom rektors ansvar för skolbiblioteken nyligen förtydligats i läroplanerna. Om rektor ska kunna ta ansvar för att skolbiblioteken används för att stärka elevers språkliga förmåga och digitala kompetens, måste det, enligt delegationen, finnas personal i skolbiblioteken, allrahelst en utbildad bibliotekarie.

Läsdelegationen påpekar också att en kommande utredning om skolbibliotek bör ta hänsyn till olika förutsättningar och behov som skolor kan ha när det kommer till att bygga upp en väl fungerande skolbiblioteksverksamhet. Skolbibliotekariestöd på distans bör också undersökas, enligt delegationen.

Ett annat av delegationens förslag är att ge Skolverket i uppdrag att ta fram ett allmänt råd för hur man i samverkan med eleverna bygger upp, utformar och utvärderar en skolbiblioteksverksamhet. Dessutom föreslås att Skolinspektionen, inom ramen för sin regelbundna tillsyn, särskilt koncentrerar sig på skolbiblioteken.[65]

Remissvar

Regeringens skickade hösten 2018 Läsdelegationens förslag på remiss. Nedan sammanfattas några av de inkomna remissvaren.

Läsdelegationens förslag togs i huvudsak väl emot av remissopinionen, även om det också framfördes en del kritik. Exempelvis avstyrkte Skolverket förslaget om allmänna råd om skolbibliotek, eftersom det inte finns tydligt stöd i författningarna som råden kan utgå från. Kungliga biblioteket påtalar att många huvudmän och rektorer efterfrågar riktlinjer om de funktioner och medier som skolbiblio-

[64] SOU 2018:57.
[65] Ibid.

teksverksamheten bör ha. Skolinspektionen har uppfattningen att det behövs en tydlig definition av vad skolbiblioteksverksamhet bör innehålla.

Fackförbundet DIK och Föreningen för regional biblioteksverksamhet framför att det är viktigt att skolbiblioteken är bemannade med utbildade bibliotekarier. Enligt Lärarnas riksförbunds mening bör däremot, utöver utbildade bibliotekarier, en legitimerad lärare i svenska eller svenska som andraspråk kunna arbeta i skolbibliotek efter en kortare påbyggnadsutbildning.

Lärarförbundet konstaterar att skolbibliotekens finansiering behöver utformas så att den blir långsiktigt hållbar och framför att bemanningsfrågan är en viktig del i detta. Även Skolverket framhåller vikten av en analys av kostnader och andra konsekvenser som ett krav på bemannade skolbibliotek skulle kunna innebära för skolor.

Slutligen menar fackförbundet DIK att Läsdelegationen borde ha undersökt möjligheterna att skapa tjänster som kombinerar arbete i skolbibliotek med arbete i fritidshem. Även Kulturrådet framhåller att fritidshemmen har stor potential för att stimulera elevernas läsning och ser gärna en ökad samverkan mellan skolbibliotek och fritidshem.[66]

Genomförande

I Januariavtalet från 2019, i avsnittet om att ge likvärdiga förutsättningar i skolan, framgår att förslagen i Läsdelegationens betänkande ska genomföras.[67] Statsminister Stefan Löfvén betonade även behovet av bemannade skolbibliotek i regeringsförklaringen 2019:

> Astrid Lindgren sa en gång att ’barn skapar mirakel när de läser’. Hon har rätt. Därför ska tillgången på skolbibliotek med utbildade bibliotekarier öka. Läsdelegationens förslag genomförs. Vi ska ha fler mirakel i Sverige![68]

[66] Skolverket (2018c), Skolinspektionen (2018b), Kungliga biblioteket (2018d), DIK (2018), Föreningen för regional biblioteksverksamhet (2018), Lärarnas riksförbund (2018), Lärarförbundet (2018) och Kulturrådet (2018).
[67] Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (2019). Januariavtalet är en uppgörelse ingången mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna den 11 januari 2019.
[68] Regeringen (2019c).

3.3.2 Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi

KB:s förslag

Regeringen beslutade 2015 att Kungliga biblioteket skulle ta fram ett förslag till en nationell biblioteksstrategi. Regeringsuppdraget innebar att KB skulle föreslå långsiktiga mål och strategier för att främja samverkan och kvalitetsutveckling i hela det allmänna biblioteksväsendet. KB skulle även, tillsammans med berörda aktörer inom skolområdet, göra en analys av vilka utvecklingsbehov som finns för skolbiblioteken.

KB presenterade och redovisade sitt förslag för regeringen 2019. Författarna till den föreslagna biblioteksstrategin konstaterar att skolbiblioteksverksamheten inte är tillräckligt utbyggd, finansierad och integrerad med skolan och menar att behovet av åtgärder är akut. Som en följd av detta anser man att kraven i skollagen och läroplanerna, liksom Skolinspektionens tillsynsverksamhet, bör skärpas. Bland annat konstateras att det krävs ökad tillgång till utbildade skolbibliotekarier och bättre samverkan med skolledning och lärare. Dessutom framhåller man att rektors kunskaper om hur skolbiblioteksfunktionen kan integreras med den pedagogiska verksamheten behöver stärkas.

I en bilaga till *Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi.* presenterar författarna sex strategiska reformer för stärkta bibliotek. I den första föreslagna reformen ”Stärkta skolbibliotek” förordas inrättandet av ett nationellt kunskapscenter för skolbiblioteksfrågor. Kunskapscentret föreslås ha ansvar för bland annat kompetensutveckling och forskningsspridning. Man föreslår även en stärkt medieförsörjning. Denna ska möjliggöras bland annat av förstärkning av lånecentraler och resursbibliotek i landet och av stärkt tillgång till e-medier via de gemensamma nationella digitala bibliotekstjänsterna.

Remissvar

Regeringen har vid tidpunkten för detta betänkandes publicering i januari 2021 ännu inte fattat beslut om den föreslagna biblioteksstrategin, men förslagen skickades under 2019 på remiss. Här redogör vi för ett urval av de svar och synpunkter som inkom.

Skolverket framhåller att myndigheten inom ramen för sin instruktion kan utveckla ytterligare stöd för alla personalgrupper som i sitt yrke har kontakt med skolbibliotek. För det fall att ett sådant nationellt kunskapscenter om skolbibliotek som KB har föreslagit inrättas är Skolverket beredda att ta ansvar för och organisera detta, då det rör sig om en pedagogisk verksamhet.[69]

Enligt Specialpedagogiska skolmyndigheten kan skolbibliotekens roll för att nå svaga läsare inte nog betonas och Myndigheten för tillgängliga medier anger att det krävs en väl utbyggd och fungerande skolbiblioteksverksamhet för att fullt ut främja förståelsen för och förmedlingen av tillgänglig läsning.[70]

Skolinspektionen pekar på att skolbiblioteket kan ha särskilt stor betydelse både för elever som har svårt att nå kunskapskraven och för elever som behöver extra utmaningar i undervisningen. Inspektionen anser att skolbibliotekets betydelse som pedagogisk resurs särskilt bör framhållas i det fortsatta arbetet med en nationell biblioteksstrategi. Skolinspektionen delar inte KB:s uppfattning om att Skolinspektionens tillsynsverksamhet avseende skolbibliotek bör skärpas. Inom ramen för den regelbundna tillsynen granskar inspektionen redan hur skolbiblioteken används. Skolinspektionen framhåller i stället att en tydligare reglering av skolbibliotek i skollagen skulle innebära att Skolinspektionen kan ställa tydligare krav på skolornas skolbibliotek. Inspektionen har noterat några återkommande områden där tolkningsfrågor kan uppstå, exempelvis i vilken utsträckning och omfattning ett skolbibliotek kan vara digitalt, samt vilka krav som kan ställas på hur tillgången till bibliotek kan organiseras.[71]

Inte heller Friskolornas riksförbund vill se en uppbyggnad av och tillsyn över skolbiblioteken utifrån nyckeltal och fastställda kvalitetskriterier på det sätt som KB har föreslagit, eftersom det enligt förbundet vore en detaljeringsgrad som skulle begränsa skolhuvudmännens frihet att själva organisera sin verksamhet. För mindre enskilda skolhuvudmän kan det enligt förbundet vara av stor vikt att få samarbeta med folkbibliotek, men så sker inte alltid eftersom det är kommunen som avgör huruvida en sådan samverkan ska tillåtas eller inte. Vidare pekar Friskolornas riksförbund på att enskilda huvud-

[69] Skolverket (2019e).
[70] Specialpedagogiska skolmyndigheten (2019) och Myndigheten för tillgängliga medier (2019).
[71] Skolinspektionen (2018c).

män mycket sällan har möjlighet att nyttja kommunala mediecentraler. Om en biblioteksstrategi ska framhålla möjligheter för skolbibliotek att samverka med mediecentraler bör också skolbibliotek hos enskilda skolhuvudmän ges sådan möjlighet.[72]

Kulturrådet konstaterar att det centrala i KB:s förslag gällande stärkta skolbibliotek är medieförsörjning och tillgång till e-medier. Kulturrådet ställer sig frågande till att uppmärksamheten inte i större utsträckning riktas mot språk- och läsutveckling.[73]

Fackförbundet DIK är, i likhet med Svensk biblioteksförening, av uppfattningen att skollagen ska ställa krav på att skolbiblioteken ska vara bemannade med personer som har bibliotekariekompetens. För att nå ökad bemanning i skolbibliotek ser DIK behov av att öka antalet platser på bibliotekarieutbildningarna. Det krävs satsningar på skolbibliotek för att ge barn och unga medie- och informationskunnighet, enligt DIK. Även Statens medieråd framhåller arbetet med medie- och informationskunnighet och ser skolbibliotekarier som en viktig pedagogisk resurs för detta arbete. Det är exempelvis av yttersta vikt att bibliotekarierna får möjlighet och resurser för en kontinuerlig fortbildning, anser Statens medieråd.[74]

Flera av de kommuner som skickat remissvar, exempelvis Norrköping, Stockholm, Växjö, Kalmar och Mjölby, påpekar att rekryteringen av utbildade skolbibliotekarier är en utmaning. Mjölby kommun föreslår att antalet platser vid de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna ökar och Kalmar kommun menar att det krävs ett nationellt strategiskt arbete för att lösa skolornas rekrytering av bibliotekarier.[75]

3.4 Skolbibliotek i Sverige i dag

3.4.1 Skolbibliotek i siffror

Kungliga biblioteket ansvarar, sedan 2010, för Sveriges officiella biblioteksstatistik. Alla offentligt finansierade biblioteksorganisationer som har minst 20 timmars avsatt bemanning per vecka, alltså mot-

[72] Friskolornas riksförbund (2019).
[73] Kulturrådet (2019b).
[74] DIK (2019b), Svensk biblioteksförening (2019) och Statens medieråd (2019).
[75] Norrköpings kommun (2019), Stockholms kommun (2019), Växjö kommun (2019), Kalmar kommun (2019) och Mjölby kommun (2019).

svarande en halvtid, för biblioteksverksamhet ingår i den officiella biblioteksstatistiken, som redovisas i en gemensam rapport, databas och tabeller.[76]

Antal skolbibliotek

Enligt Sveriges officiella biblioteksstatistik fanns det 2019 totalt 891 skolbibliotek som var bemannade med minst en halvtid. Det var 3 procent fler än i tidigare års undersökning. Grundskolebiblioteken var betydligt fler än gymnasiebiblioteken vilket hänger samman med att det finns fler grundskolor än gymnasieskolor i Sverige. Andelen skolor med skolbibliotek var dock fler bland gymnasieskolorna än bland grundskolorna. Cirka 23 procent av alla gymnasieskolor hade ett skolbibliotek som var minst halvtidsbemannat medan endast 12 procent av alla grundskolor hade det. Delvis kan detta förklaras genom att det generellt går fler elever på varje gymnasieskola.[77]

Totalt sett gick 556 000 elever i grundskolan och gymnasiet på skolor som hade tillgång till något av de 891 skolbiblioteken med minst halvtidsbemanning år 2019.[78]

Den officiella biblioteksstatistiken innehåller också uppgifter om folkbibliotek som samtidigt fungerar som skolbibliotek. I statistiken, och därmed också i tabell 3.1 nedan, kallas dessa verksamheter för integrerade folk- och skolbibliotek. Dessa var, enligt statistiken, 404 till antalet år 2019. De här biblioteken uppgav att de gav service till 118 000 elever. Om man inkluderar dessa elever hade sammanlagt 43 procent av Sveriges elever tillgång till halvtidsbemannade skolbibliotek 2019.[79]

Det finns inga statistiska uppgifter om antalet skolor med skolbibliotek som har lägre bemanning än 50 procent. I sin rapport från 2019 skriver KB dock att det är vanligt att en person är anställd för att ta hand om flera skolbibliotek i kommunen. Denne person kan

[76] Kungliga biblioteket har beslutat att endast biblioteken som har en avsatt bemanning för biblioteksverksamheten om minst 20 timmar per vecka eller 0,5 årsverken ska ingå i den officiella biblioteksstatistiken (se 7.1.3).
[77] Kungliga biblioteket (2020a) och Skolverket (2020c). Uppgifterna om andel bemannade skolbibliotek på grund- respektive gymnasieskolor utgår från statistik över skolor indelade efter skolenheternas adresser. Det kan finnas vissa osäkerheter i uppgifterna över antalet skolor, bland annat eftersom skolenheter kan ha stavat samma adress på olika sätt, så att det då ser ut som att de ligger på olika adresser när uppgifterna sammanställs.
[78] Ibid.
[79] Ibid.

då exempelvis lägga hälften av sin tid på den skola som har många elever och mindre tid på var och en av de andra per vecka. Personen ingår då i statistiken med en skola och en halvtidstjänst men tiden som läggs ned på de andra skolenheterna syns inte i statistiken. Det innebär att även relativt små skolor kan vara bemannade men i mindre grad. Mer om urvalsramen och statistik i kapitel 7.

Det är också vanligt att lärare eller annan personal på skolan har en del av sin tjänst i skolbiblioteket. Ibland handlar det bara om ett par timmar i veckan men det kan också röra sig om en eller ett par dagar. Dessa har inte möjlighet att tillhandahålla en sådan verksamhet som en skolbibliotekarie med mer tid i sin tjänst kan erbjuda, men på en mindre skola kan en sådan bemanning ändå innebära att det finns viss skolbiblioteksverksamhet.

Det finns också relativt många exempel på skolor som tar del av biblioteksverksamhet som delvis påminner om skolbiblioteksverksamhet genom att besöka folkbiblioteket eller genom att en bokbuss besöker skolan. Även om antalet besök är relativt få och samarbetet mellan folkbiblioteket och skolan är näst intill obefintligt kan en sådan verksamhet i viss mån bidra till att främja läsandet och stärka medie- och informationskunnigheten bland skolans elever.

Tabell 3.1 Antal bibliotek 2015–2019

Serviceställen på unika gatuadresser

Bibliotekstyp	2015	2016	2017	2018	2019
Integrerade folk-och skolbibliotek	445	440	433	419	404
Grundskolebibliotek på kommunala skolor	583	558	594	586	602
Gymnasiebibliotek på kommunala skolor	198	202	212	212	215
Grundskolebibliotek på friskolor	57	56	56	44	43
Gymnasiebibliotek på friskolor	41	33	33	25	30
Skolbibliotek på statlig skola	1	1	1	1	1

Källa: Kungliga biblioteket (2020a).

Antal skolbibliotekarier

Enligt den officiella biblioteksstatistiken fanns det, år 2019, sammanlagt 916 årsverken[80] på skolbiblioteken i Sverige. Eftersom många biblioteksanställda har deltidstjänster motsvaras dessa 916 årsverken

[80] Ett årsverke motsvarar en heltidsanställning. Begreppet årsverke används i den officiella biblioteksstatistiken bland annat för att synliggöra bibliotekens bemanning. Ett årsverke kan motsvara både en heltidsanställning och två halvtidsanställningar.

av ett större antal personer. Enligt den officiella biblioteksstatistiken fanns det totalt 1134 anställda på de skolbiblioteken som hade minst halvtidsbemanning i Sverige år 2019.

Bemanningsgraden på skolorna varierar mycket. Detta diskuteras vidare bland annat i 4.4.3 och 8.5.2.

Antal medier och lån

I genomsnitt hade skolbiblioteken 21 fysiska medier per elev år 2019. Elevers tillgång till e-böcker och andra e-medier är svårare att beskriva, eftersom det är ovanligt att skolbiblioteken själva tecknar abonnemang. De skolbibliotek som har tillgång till e-medier har det vanligen genom kommungemensamma abonnemang eller via folkbiblioteket.[81]

Antalet fysiska lån år 2019 uppgick till 5 398 646. Det var drygt 100 000 fler än föregående år.

Öppettider

Skolbiblioteken hade i medeltal år 2019 öppet 30 timmar per vecka. Det är en ökning jämfört med föregående mätningar då 29 timmar uppgavs i genomsnitt. Det förekommer emellertid ett stort bortfall av svar på frågor som rör öppettiderna på skolbiblioteken.

3.4.2 Så tycker elever och lärare om skolbibliotek

Skolverket har sedan läsåret 1993/94 gjort regelbundna nationella attitydundersökningar som omfattar elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i hela grund- och gymnasieskolan. Resultaten redovisas i rapportserien *Attityder till skolan*. Sedan 2003 ingår också elever i årskurs 4–6 i undersökningen. Skolverkets attitydundersökning kompletterar den nationella uppföljningen och utvärderingen av svensk grund- och gymnasieskola genom att ge olika gruppers syn på och upplevelse av skolan. Den senaste rapporten publicerades i april 2019.

Av *Attityder till skolan* från 2019 framgår att sju av tio äldre elever (till dessa räknas högstadieelever och elever i gymnasieskolan) tycker

[81] Kungliga biblioteket (2020a).

att skolbiblioteket är ganska eller mycket bra. Frågan om skolbibliotek ställdes inte till de yngre eleverna. 4 procent av de äldre eleverna anger att skolan saknar skolbibliotek. Jämfört med 2015 har andelen som tycker att skolbiblioteket är ganska eller mycket bra minskat, samtidigt som andelen ”vet ej”-svar har ökat.[82]

Elever i fristående skolor är betydligt mindre nöjda med skolbiblioteket än elever i kommunala skolor. I de fristående skolorna är endast 53 procent nöjda medan 75 procent är nöjda i de kommunala skolorna.[83]

Även när det gäller lärarna finns det en större nöjdhet i kommunala skolor än i fristående skolor. Sammanlagt tycker två tredjedelar av lärarna att skolans tillgång till skolbibliotek är ganska eller mycket bra. På fristående skolor tycker emellertid färre än fyra av tio lärare att skolans tillgång till skolbibliotek är ganska eller mycket bra, medan motsvarande andel på kommunala skolor är betydligt högre – nästan sju av tio lärare i kommunala grundskolor och över åtta av tio av lärarna i kommunala gymnasieskolor.[84]

I Lärarnas riksförbunds undersökning *Så används resurserna i kommunala skolor och i friskolor*[85] tillfrågades knappt 2 000 medlemmar i privat och kommunal sektor om hur resurser användes på skolan där de undervisade. Undersökningen presenterades i oktober 2017. Totalt fullföljde 955 lärare enkäten vilket, enligt Lärarnas riksförbund, motsvarar en svarsfrekvens om 52 procent. De tillfrågade lärarna undervisade i grundskola eller gymnasieskola. Syftet med undersökningen var att åskådliggöra eventuella skillnader mellan kommunala och fristående grund- och gymnasieskolor när det gäller frågor som har bäring på resursanvändningen.

När det gäller skolbibliotek var skillnaden i Lärarnas riksförbunds undersökning störst mellan kommunala och fristående skolor när det gällde gymnasieskolorna. Medan 91 procent av de tillfrågade lärarna på kommunala gymnasieskolor svarade att de hade tillgång till ett skolbibliotek på plats svarade endast 65 procent av lärarna på de fristående gymnasieskolorna att de hade det. 18 procent av lärarna på de fristående gymnasieskolorna svarade att de hade tillgång till ett skolbibliotek på annan plats och 17 procent svarade att det inte fanns

[82] Skolverket (2019a).
[83] Ibid.
[84] Ibid.
[85] Lärarnas riksförbund (2017a).

något skolbibliotek i praktiken. De motsvarande siffrorna för lärarna på kommunala gymnasieskolor var 9 respektive 1 procent.

Det går alltså att konstatera att trots att skollagen sedan 2011 föreskriver att elever ska ha tillgång till ett skolbibliotek, och detta granskas av Skolinspektionen, finns det ett högt antal elever och lärare som i undersökningar svarar att de inte upplever att så är fallet.

3.5 Nationella insatser för läsning

3.5.1 Läslyftet

I december 2013 gav regeringen Skolverket i uppdrag att svara för genomförandet av fortbildning av lärare i läs- och skrivutveckling. Insatsen fick namnet Läslyftet. Tre år senare, i december 2016, fick Skolverket ett tilläggsuppdrag om att även svara för genomförandet av motsvarande fortbildning av skolbibliotekarier och förskollärare. Det huvudsakliga syftet med Läslyftet var att ge deltagarna, bland annat skolbibliotekarier, vetenskapligt väl underbyggda metoder och beprövade arbetssätt med syfte att förbättra elevernas läsförståelse och skrivförmåga.[86]

Inom ramen för Läslyftet har Skolverket fördelat statsbidrag, tagit fram material för kompetensutveckling i språk-, läs- och skrivutveckling samt utbildat personer i att handleda kollegialt lärande. Kompetensutvecklingsmaterialet, som samlats på Skolverkets digitala lärportal,[87] handlar bland annat om att stimulera läsintresse och att samtala om texter.

Även om skolbibliotekarier inte ingick som uttalad målgrupp förrän 2016, hade de möjlighet att delta redan från Läslyftets start. Samråd som Skolverket genomförde i planeringen av Läslyftet visade att skolbibliotekarierna inte önskade ett specifikt kompetensutvecklingsmaterial för skolbibliotekarier, utan såg det som mer värdefullt att integreras i grupper tillsammans med lärare, vilket Skolverket tog hänsyn till i utformningen. I en del av det kompetensutvecklingsmaterial för grund- och gymnasieskolan som togs fram inom satsningen, förstärktes skolbibliotekarieperspektivet. Målsättningen med detta var bland annat att förtydliga skolbibliotekariers roll och bety-

[86] Skolverket (2020e).
[87] Skolverket (2020a).

delse för elevers språk-, läs- och skrivutveckling och att ge konkreta exempel på hur ett kontinuerligt samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare kunde utformas.[88]

Uppgifter om antal deltagande skolbibliotekarier samlades inte in för alla år, men 2017/18 var skolbibliotekariernas andel av det totala antalet deltagare cirka 1 procent.[89] Anledningen till att uppgifter om antal skolbibliotekarier inte samlades in varje år var, enligt Skolverket, att myndigheten strävar efter att förenkla hanteringen av statsbidrag och minska uppgiftslämnarbördan för huvudmännen.[90]

Utvärderingen av Läslyftet visar bland annat att samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare tycks ha stärkts tack vare satsningen.[91]

3.5.2 Läsrådet

Regeringen har, med utgångspunkt i Läsdelegationens betänkande från 2018, uttalat att ett läsråd ska inrättas och att 10 miljoner kronor per år ska avsättas från och med 2021. Läsrådet ska samla och samordna aktörer och insatser inom kultur, skola, myndigheter, civilsamhälle, folkbildning, bokhandel, förlag och andra delar av näringslivet för att främja barns och ungas läsning.[92]

Enligt regeringen bör läsrådet i övrigt få möjligheter att ge synpunkter på hur det läsfrämjande arbetet ska utformas.[93] I Läsdelegationens betänkande föreslås att läsrådet ska ha som övergripande uppdrag att samla och följa utvecklingen inom det läsfrämjande området och årligen rapportera till regeringen om läget. Vid behov, menar Läsdelegationen, skulle läsrådet också kunna lämna förslag till insatser.[94]

I Läsdelegationens betänkande framhålls att det redan i dag finns regioner och kommuner som samarbetar över sektorsgränser för barns och ungas läsning. Läsdelegationen påpekar emellertid att det finns svårigheter med att åstadkomma ett hållbart samarbete. Intentionen med ett samarbete på nationell nivå är bland annat att stärka förutsättningar för framgångsrika samarbeten på lokal nivå.[95]

[88] Skolverket (2020e).
[89] Det totala antalet deltagare denna omgång var 10 831 personer.
[90] Skolverket (2020e).
[91] Kärnebro & Lundström (2019).
[92] SOU 2018:57 och prop. 2020/21:1 Utgiftsområde 17 s. 62.
[93] Prop. 2020/21:1 Utgiftsområde 17 s. 62.
[94] SOU 2018:57.
[95] Ibid.

3.5.3 Kulturrådets läsfrämjande arbete

Regeringen har uttalat att Kulturrådet har en central roll för läsfrämjande insatser utanför skolan. För att genomföra förslag i linje med Läsdelegationens betänkande beräknar regeringen en förstärkning av Kulturrådets läsfrämjande arbete med 15 miljoner kronor från och med 2021.[96]

Kulturrådet läsfrämjande arbete sker genom bidragsgivning och genom att myndigheten initierar, samordnar och följer upp läsfrämjande verksamhet utanför skolan.[97]

I *Främja läsning*, ett handlingsprogram för läsande från 2019, beskriver Kulturrådet hur de arbetar för att uppfylla de nationella målen för litteratur- och läsfrämjande. Här ger Kulturrådet också en delvis reviderad definition av läsfrämjande verksamhet. Myndigheten anger att läsfrämjande är att:

- ta bort hinder för läsning och öppna vägar till litteratur
- bidra till att människor kan utveckla alla sina språk
- stärka läsarens självtillit och läsaridentitet
- öka tillgången till en mångfald av litteratur på olika språk och i olika format för läsare i alla åldrar
- ge fler möjlighet till en konstnärlig upplevelse genom litteratur.[98]

Kulturrådet främjar läsning genom flera olika insatser till olika grupper i alla åldrar. För att stärka språkutvecklingen på flera språk, fördelar Kulturrådet särskilda medel till nationella minoriteters litteratur och tidskrifter och för läsfrämjande arbete. Kulturrådet fördelar också litteraturstöd till förlagen, för att stärka tillgång till litteratur av hög kvalitet. Dessutom fördelar Kulturrådet ett distributionsstöd, som innebär att dessa böcker, som fått litteraturstöd, skickas ut till biblioteken i landet, vilket garanterar läsarnas tillgång till böckerna. Litteraturpriset till Astrid Lindgrens minne, ALMA, administreras också av Kulturrådet. Priset är ett av världens största barn- och ungdomslitteraturpris och inrättades av Sveriges regering år 2002

[96] Prop. 2020/21:1 Utgiftsområde 17 s. 62.
[97] Kulturrådet (2019a).
[98] Ibid., s. 5.

för att hedra minnet av Astrid Lindgren och för att öka intresset för barn- och ungdomslitteraturen i världen.[99]

Kulturrådet har också, på regeringens uppdrag, genomfört en satsning 2018–2020 för att stärka folkbiblioteken i Sverige. Syftet var att öka utbudet och tillgängligheten till biblioteksverksamhet i hela landet. Det var ett tillfälligt stöd till kommunerna som syftade till att ge långsiktiga effekter för att nå fler samt öka inkluderingen och delaktigheten. Flera av kommunernas insatser gällde läsfrämjande satsningar.

3.6 Stöd till skolbiblioteken

3.6.1 Statlig samordning och finansiering

Myndigheten för tillgängliga medier och Legimus

Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, producerar och distribuerar litteratur och tidningar i tillgängliga format för personer med läsnedsättning. Myndigheten deltar också aktivt i utvecklingen av tillgängliga medier. MTM presenterar utbudet i det digitala biblioteket Legimus.

MTM har i uppdrag att samverka med bibliotek och skolor för att ”personer med funktionsnedsättning ska få tillgång till sådana exemplar av litterära verk som de behöver för att kunna ta del av verken samt tillgängliggöra lättläst litteratur”.[100] Detta uppdrag fullföljer MTM bland annat genom sitt digitala bibliotek Legimus, som innehåller drygt 130 000 talböcker för elever med läsnedsättning. Via Legimus kan skolor också låna punktskriftsböcker, e-böcker och litteratur på teckenspråk. Skolbiblioteket har en viktig roll i arbetet med tillgängliga medier i skolan. Det är oftast skolbiblioteket som förmedlar såväl lättlästa böcker som talböcker till de elever som behöver sådana. Skillnaden mellan en ljudbok och en talbok är både teknisk och juridisk. En talbok är avsedd för personer med permanent eller tillfällig funktionsnedsättning som gör att personen inte kan ta del av en tryckt bok. Talboken produceras med offentliga medel

[99] Ibid.
[100] 1 § 3 p. förordningen (2010:769) med instruktion för Myndigheten för tillgängliga medier.

och upphovsrättsinnehavarens tillstånd behövs inte för att producera den utgivna boken som talbok.[101]

Samarbetet mellan MTM och Sveriges bibliotek kallas den svenska talboksmodellen. Modellen har tillämpats ända sedan 1970-talet och har sin grund i en statlig utredning från 1976 *Kultur åt alla*.[102] Den svenska talboksmodellen ska både garantera en god service för den enskilde låntagaren och säkerställa att talböcker endast nyttjas av dem som de är avsedda för.

MTM beskriver att skolbibliotekariens främsta funktion när det gäller Legimus ofta är att registrera nya låntagare för nedladdningskonto och att informera om det juridiska regelverket kring talböcker. I samband med kontoregistreringen godkänner låntagaren, eller vårdnadshavare när låntagaren är en omyndig elev, villkoren för Legimus genom att signera ett elektroniskt avtal. Det måste dock inte gå till på det sättet, utan även om det inte finns en skolbibliotekarie på en elevs skola kan eleven få del av beståndet i Legimus. Det är ofta även skolbibliotekarier som förmedlar lån, det vill säga nedladdningar, från Legimus. Skolbibliotekarien laddar då ner boken till en elev som är låntagare. Enligt MTM är det vanligaste att en låntagare lånar själv från sitt nedladdningskonto i Legimus. Om en elev själv laddar ner sin litteratur krävs, anser MTM, dels att eleven har kunskaper om det juridiska regelverket, dels de tekniska färdigheterna som omgärdar de tillgängliga formaten. Det är viktigt att lånen från Legimus registreras, eftersom det är lånen som ligger till grund för den ersättning som Sveriges Författarförbund betalar ut till upphovsrättsinnehavaren.[103]

EU:s tillgänglighetsdirektiv

Skolbibliotek förfogar som framgår ovan ofta över verk som är anpassade för elever med funktionsnedsättning, bland annat elever med olika former av läs- och skrivsvårigheter.[104]

EU:s tillgänglighetsdirektiv, som beslutades 2019, kan komma att påverka förutsättningarna för skolbibliotekens hantering av anpas-

[101] Bestämmelser om framställning av exemplar med mera till personer med funktionsnedsättning finns i 2 kap. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.
[102] SOU 1976:20.
[103] Uppgift till utredningen från Myndigheten för tillgängliga medier den 22 oktober 2020.
[104] I den officiella biblioteksstatistiken från 2019 (Kungliga biblioteket 2020a) hade det rapporterade beståndet av anpassade medier på skolbiblioteken ökat med 9 procent sedan 2018.

sade medier. Tillgänglighetsdirektivet ska bland annat främja tillgången till tjänster som genom sin ursprungliga utformning eller senare anpassning tillgodoser behoven hos personer med funktionsnedsättning. En statlig utredning arbetar för närvarande för att ta ställning till hur tillgänglighetsdirektivet ska genomföras i Sverige. Utredningens betänkande ska presenteras i maj 2021.[105]

Sveriges depåbibliotek och lånecentral

Sveriges depåbibliotek och lånecentral är ett statligt finansierat bibliotek som förmedlar fjärrlån och artikelkopior. Deras service är öppen för alla sorters bibliotek men riktar sig främst till folk- och skolbibliotek. 2020 hade Sveriges depåbibliotek och lånecentral cirka 430 000 magasinerade volymer som var sökbara i Libris. Lånecentralen är placerad i Umeå och förmedlar media även från bibliotek utanför Sverige.

Mångspråkiga lånecentralen, MLC

Den mångspråkiga lånecentralen, MLC, ger service till Sveriges bibliotek och är ett statligt finansierat uppdrag vid Stockholms stadsbibliotek. Lånecentralen hette tidigare Internationella bibliotekets lånecentral. Uppdraget syftar till att stödja den mångspråkiga medieförsörjningen med medier och kompetens. Skolbiblioteken kan använda MLC om man sköter kontakterna genom kommunens folkbibliotek. På MLC:s webbplats finns exempelvis boktips för barn på olika språk.[106]

Inköpsstöd

Sedan 1997 kan skolbibliotek få statsbidrag för inköp av litteratur och andra medier, så kallat inköpsstöd. Bidraget, som beskrivs närmare i avsnitt 4.1.6, söks av folkbiblioteken som kan samordna sin ansökan med skolbibliotek. Kulturrådet, som hanterar ansökningarna, beviljar

[105] Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet) samt regeringen (2020a).
[106] Mångspråkiga lånecentralen (2020).

bara bidrag till kommuner som inte har minskat det kommunala anslaget för inköp av medier jämfört med året innan.[107]

Statsbidrag för personal i skolbiblioteken

Regeringen införde 2016 ett riktat statsbidrag, för att åstadkomma personalförstärkning i skolbiblioteken.[108] Statsbidraget betalades ut av Skolverket under fyra år och den sista utbetalningen gjordes hösten 2019. Bakgrunden till att statsbidraget infördes var att regeringen såg behov av insatser för att komma tillrätta med bristen på bemanning i skolbiblioteken. Skolhuvudmän gavs statsbidraget för att anställa personal med utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Om det inte fanns personal att tillgå med sådan utbildning fick statsbidraget användas för att anställa personal med annan lämplig utbildning.

Skolverket överlät till huvudmännen att själva avgöra vad som skulle anses som en annan lämplig utbildning. Skolverkets utvärdering av statsbidraget visar att det fanns betydande skillnader mellan kommunala och enskilda huvudmän vad gäller vilken typ av utbildning den personal som de anställde hade. Av de kommunala huvudmännen svarade 80 procent att personalförstärkningen utgjordes av personal med utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap medan endast 39 procent bland de enskilda huvudmännen svarade att de anställt personal med denna utbildning.[109]

Statsbidraget hade ett högt söktryck, vilket enligt Skolverket tyder på att det fanns ett behov hos huvudmännen att utöka bemanningen i sin skolbiblioteksverksamhet. Hösten 2016 ansökte 210 huvudmän om bidraget och våren 2017 ansökte 153 huvudmän. Huvudmännen sökte för totalt 440 årsarbetskrafter under 2017, vilket skulle motsvara ungefär 58 miljoner kronor i bidrag.[110]

I Skolverkets utvärdering svarade huvudmännen att statsbidraget hade motiverat dem att satsa på personalförstärkning i skolbiblioteken och att de såg bidraget som en tydlig signal på att bemannade skol-

[107] Förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek och den tidigare förordningen (1996:1608) om statsbidrag till folkbibliotek.
[108] Förordningen (2016:370) om statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek.
[109] Skolverket (2017c).
[110] Ibid.

bibliotek är ett prioriterat område. Samtidigt såg de en stor risk för att bidraget enbart skulle leda till en tillfällig personalförstärkning. Skolverkets utvärdering visar vidare att huvudmännen ofta valde att prioritera skolor med helt obemannade skolbibliotek.[111]

För att få statsbidraget ställde Skolverket krav på att både kommunala och enskilda huvudmän skulle ha en biblioteksplan, något som huvudmännen enligt Skolverkets utvärdering menade gav en tydlig signal om att det långsiktiga arbetet var viktigt för att bibehålla kvaliteten i skolbiblioteksverksamheten.[112]

3.6.2 Kommunal och regional samordning

Mediecentraler och skolbibliotekscentraler

I de flesta län finns en eller ibland flera mediecentraler. Mediecentralerna vänder sig till lärare på skolor och tillhandahåller film och andra digitala medier eller läromedel. Skolbiblioteksverksamhet är alltså inte här den huvudsakliga målgruppen.[113] Det är exempelvis vanligt att skolor får tillgång till program från Utbildningsradion via en mediecentral.[114]

Enligt KB:s kartläggning finns skolbibliotekscentraler i 40 kommuner spridda över i stort sett alla län. Skolbibliotekscentralerna har minskat i antal sedan 1999 då de uppskattades till ett 60-tal. Skolbibliotekscentralernas målgrupp är huvudsakligen skolbiblioteksverksamheten.[115]

Skolbibliotekscentralernas uppdrag varierar från kommun till kommun. En sorts miniminivå verkar vara att erbjuda klassuppsättningar till kommunernas skolor. Det finns även skolbibliotekscentraler som erbjuder digitala medier, kompetensutveckling, rådgivning och som driver skolbiblioteksutvecklingsfrågor. Sex centraler erbjuder också mångspråkslitteratur men det är inte vanligt att e-medier ingår i serviceutbudet. I stort sett alla län har åtminstone en kommun med någon form av skolbibliotekscentral. Dalarna och Skåne utmärker sig genom att ha fem respektive sex.[116]

[111] Ibid.
[112] Ibid.
[113] Kungliga biblioteket (2019c).
[114] Utbildningsradion (2020).
[115] Kungliga biblioteket (2019c).
[116] Ibid.

Skolbiblioteksamordnare

Skolbiblioteksamordnare är en funktion som är relativt ny men som blir allt vanligare. KB har genomfört en kartläggning som visar att det fanns skolbiblioteksamordnare i 59 kommuner år 2018.[117] Samordnarna kan tänkas ha en viktig roll för en ökad likvärdighet vad gäller elevernas tillgång till skolbiblioteksverksamhet i kommunerna. De kan också utgöra en betydelsefull kontaktlänk mellan skolbiblioteken i kommunen eller inom den enskilda huvudmannens organisation och regionala och statliga insatser för skolbibliotek. Funktionen ökar också sannolikt möjligheterna att samordna medieförsörjningen till skolbiblioteken i kommunen eller inom den enskilda huvudmannens organisation.[118]

Ovan redogör vi för flera resurser som kan komma skolbibliotek till godo. Ofta förutsätter detta dock att det finns en fungerande samordning mellan skolbiblioteket och huvudmannen. En skolbiblioteksamordnare kan vara en viktig resurs för att åstadkomma en sådan väl fungerande samordning.

3.6.3 Digitala system

Digitala skolbiblioteksystem

Ett digitalt skolbiblioteksystem är ett verktyg för skolbibliotekarier för att bland annat hantera låneverksamheten.[119] Digitala skolbiblioteksystem kan också vara ett relevant stöd för eleverna, bland annat de som får distansundervisning eller de som saknar ett skolbibliotek på den egna skolenheten.

I samband med att elever använder digitala skolbiblioteksystem kan deras personuppgifter registreras och då behöver skolbiblioteken följa reglerna i EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR), som gäller fysiska personers rätt till skydd avseende behandling av per-

[117] Kungliga biblioteket nämner i sin rapport (2019c) inget om skolbiblioteksamordnare inom enskilda huvudmäns organisationer, men utredningen har fått kännedom om att det även finns exempel på enskilda skolhuvudmän som inrättat en sådan funktion.
[118] Kungliga biblioteket (2019c).
[119] De två marknadsledande systemen i Sverige är Systematic och Axiell. Axiell har ett digitalt biblioteksystem som heter WeLib. Systematic har ett biblioteksystem som heter Cicero Library Management System, som också utgör kärnan i det danska gemensamma biblioteksystemet.

sonuppgifter.[120] Datainspektionen har konstaterat att utlåning visserligen bör ses som en naturlig del av bibliotekens verksamhet, men har även påpekat att med övergången till datoriserade utlåningssystem följer större möjligheter till kartläggning av enskildas läsvanor, vilket kan utgöra ett hot mot den personliga integriteten.[121]

Libris

Libris är en nationell infrastruktur, där 500 biblioteksorganisationer samarbetar för att registrera sitt material i en gemensam katalog. 2019 blev det möjligt även för skolbibliotek att ansluta sig med vissa begränsade villkor. Libris består av flera tjänster, förutom samkatalogen även Libris webbsök och Libris fjärrlån. Tjänsten Libris webbsök möjliggör sökningar i den nationella bibliotekskatalogen, som innehåller mer än 12 miljoner titlar.[122]

3.6.4 Digitalt skolbibliotekariestöd

På många orter saknas det fackutbildade bibliotekarier och att bemanna skolbiblioteken är inte sällan utmanande. Utmaningarna beskrivs mer ingående i kapitel 6. I utredningens direktiv väcks frågan om huruvida digitala resurser kan skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans.

Ett digitalt skolbibliotekariestöd kan utformas på olika sätt och ha olika syften. Flera skolbibliotek har utvecklat digitala tjänster, som kompletterar skolbiblioteksverksamheten. Elever kan exempelvis erbjudas litteraturtips i skolbibliotekets sociala medier, på skolans webbplats eller genom ett digitalt skolbiblioteksystem. Det finns också skolbibliotek som använder digitala kanaler till att publicera instruktionsfilmer om olika medier, informationssökning och källvärdering.

Ett skolbibliotekariestöd på distans kan också handla om mer individuella digitala kontakter mellan en skolbibliotekarie och en elev. En skolbibliotekarie som har sin tjänst på flera olika skolor kan

[120] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).
[121] Datainspektionen (2018).
[122] Kungliga biblioteket (2019d).

exempelvis finnas till hands digitalt vid bestämda tidpunkter för alla elever på de olika skolorna. På så vis kan många av eleverna få skolbibliotekariestöd utan att skolbibliotekarien är på plats fysiskt. På samma sätt kan ett skolbibliotekariestöd på distans ge stöd till lärare som till exempel planerar undervisning som berör medie- och informationskunnighet. Ett skolbibliotekariestöd på distans kan också vara utformat så att en skolbibliotekarie med utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap ger stöd till skolbibliotekarier på andra skolor inom huvudmannen som saknar sådan utbildning.

Utredningen anser att det kan finnas fördelar med ett digitalt skolbibliotekariestöd men konstaterar att det även finns utmaningar. Bland annat beskriver skolbibliotekarier att det kan vara svårare att bygga relationer till elever och lärare när möten endast eller mestadels sker digitalt. När skolbibliotekarien är på plats på skolenheten ökar även möjligheterna att delta i trygghets- och värdegrundsarbete. Skolbibliotekarien har dessutom ansvar för uppgifter i det fysiska skolbiblioteket, såsom att ställa fram böcker för att väcka läsintresse och gallra i beståndet, uppgifter som svårligen kan hanteras på distans. Även för samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarie är det fysiska mötet av vikt. Vid utredningens hearings beskrev till exempel både lärare och skolbibliotekarier hur stor roll det kan spela att skolbibliotekarien deltar i gemensamma möten, kan arbeta uppsökande gentemot lärarkategorier som i mindre utsträckning själva efterfrågar skolbibliotekets verksamhet och ingår i arbets- eller ämneslag med lärarna. Utredningen bedömer därför att digitala lösningar snarare bör komplettera än ersätta en skolbibliotekarie som är på plats och träffar elever. Möjligheter och hinder med ett digitalt skolbibliotekariestöd behandlas även i 4.4.3.

Ett digitalt skolbibliotekariestöd är värdefullt framför allt för elever som inte har möjlighet att träffa en skolbibliotekarie i skolbiblioteket. Det handlar om elever som får fjärr- eller distansundervisning eller elever som går på en skola där skolbibliotekarien inte är på plats dagligen.

Frågan om ett digitalt skolbibliotekariestöd är därför aktuell även med tanke på ändringar i skollagen om fjärrundervisning, distansundervisning och entreprenad som ska tillämpas på utbildning från höstterminen 2021. Regeringen har i förarbetena uttalat att det, åtminstone för närvarande, bör göras undantag från skollagens bestämmelse om tillgång till skolbibliotek för en elev som får distansunder-

visning, av den anledningen att en sådan elev inte alltid kan få tillgång till ett fysiskt skolbibliotek då avståndet till skolan kan vara stort. Eleven bör i stället få tillgång till elektroniska resurser, till exempel referenslitteratur via webben, som ersättning för uppslagsverk i ett fysiskt skolbibliotek. Regeringen har i förarbetena också framhållit att föreliggande utredning bland annat har i uppdrag att analysera om och i så fall hur digitala resurser kan skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans, och att detta har relevans för frågan om tillgång till bibliotek vid distansundervisning.[123]

Utredningen delar regeringens uppfattning om att det inte vore lämpligt att ställa krav på att alla elever som får distansundervisning ska få tillgång till skolbibliotek. Elever som får distansundervisning befinner sig inte sällan i en exceptionell situation där det finns goda skäl att ge stort utrymme för olika former av anpassningar, utifrån elevens specifika behov. Förutsättningarna för att hitta lösningar för att ge elever som får distansundervisning tillgång till skolbibliotek skiljer sig dessutom mycket åt. Det är sammantaget därför inte rimligt att förvänta sig att skolan i alla lägen ska ge alla elever som får distansundervisning tillgång till skolbiblioteksverksamhet.

Skolbiblioteket har emellertid ett stort värde för elevers utbildning, varför utredningen betonar att det är angeläget att skolorna i möjligaste mån ger även elever som får distansundervisning tillgång till någon form av skolbiblioteksverksamhet. Detta innefattar, enligt utredningens förslag, tillgång till ett *bemannat* skolbibliotek med ett allsidigt och kvalitativt utbud av digitala och analoga medier. I regeringens förarbeten beskrivs främst hur elever som får distansundervisning ska kunna få tillgång till ett utbud av medier. Utredningen vill emellertid understryka att det är väsentligt att skolor strävar efter att även erbjuda dessa elever tillgång till det stöd som en skolbibliotekarie kan ge. I detta sammanhang kan det vara värdefullt att utveckla ett digitalt skolbibliotekariestöd.

[123] Prop. 2019/20:127 s. 129.

3.7 Nordisk utblick

3.7.1 Norge

Reglering

I Norges skollagstiftning är det reglerat att elever i grundskolan och gymnasieskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Skolan ska ha ett eget skolbibliotek såvida inte tillgången till skolbibliotek kan säkras genom samarbete med andra bibliotek. Skolbibliotek som inte ligger i skolans lokaler ska vara tillgängliga för eleverna under skoltid, så att biblioteket aktivt kan användas i utbildningen på skolan. Biblioteket ska också vara särskilt ordnat för skolan.[124]

Både folkbiblioteken och skolbiblioteken i Norge är kommunala, men den norska bibliotekslagen innehåller endast bestämmelser om folkbibliotek. Fram till 2013 ställde bibliotekslagen krav på organiserat samarbete mellan folkbiblioteken och skolbiblioteken. Kravet togs bort bland annat för att kommunerna mer flexibelt själva skulle få bestämma hur ett gott samarbete mellan folk- och skolbibliotek skulle kunna etableras.

Nationell biblioteksstrategi

Norges regering har fastställt en nationell biblioteksstrategi som gäller 2020–2023. Ett mål i strategin är att alla bibliotek, även skolbibliotek, ska nå fler, även de som inte själva söker sig till bibliotekslokalen.

I strategin har regeringen beslutat att ansvaret för statistik om skolbibliotek överförs från Nasjonalbiblioteket, Norges motsvarighet till Kungliga biblioteket, till Utdanningsdirektoratet, Norges motsvarighet till Skolverket.[125]

[124] Lov om folkebibliotek (folkebiblioteksloven) (LOV-1985-12-20-108), 9 kap. 2 § Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) (LOV-1998-07-17-61) och 21-1 § Forskrift til Opplæringslova (FOR-2006-06-23-724).

[125] Norges regering (2020).

Statsbidrag och kompetensutvecklingsinsatser

Norges regering beslutade 2018 att avsätta 14 miljoner norska kronor till en fyraårig satsning på skolbibliotek. Satsningen har förlängts med två år till 2023, så att den sammanfaller med giltighetsperioden för den nationella biblioteksstrategin.

Bidraget förmedlas via Utdanningsdirektoratet och ska användas till skolbiblioteksprojekt som kan ge eleverna ökad läsglädje och förbättrad läsfärdighet. Bidraget kan exempelvis användas till kompetensutveckling för skolbibliotekarier eller för personalresurser i skolbiblioteket. Ett krav är att sökande kommuner har en plan för hur skolbiblioteket ska användas i utbildningen. Undersökningen Spørsmål til Skole-Norge har visat att över 60 procent av de norska grundskolorna och gymnasieskolorna inte har dokumenterat hur skolbiblioteket ska användas i utbildningen.[126]

Ett annat bidrag är det som det norska Kulturrådet från 2020 i ett treårigt försöksprojekt betalar ut till ett urval av skolbibliotek i grundskolan för inköp av ny norsk samtidslitteratur för barn och unga. Projektet ska bidra till ökad kunskap om vilken betydelse en ökad tillgång till litteratur i skolbiblioteket har för ungas läsning.

Inom ramen för den norska nationella strategin för språk, läsning och skrivning, Språkløyper, som gällde under 2016–2019, togs det fram kompetensutvecklingspaket om skolbibliotek. Dessa behandlar bland annat skolbiblioteket som pedagogisk resurs inom både grundskola och gymnasieskola.[127]

Nationellt resurscenter för skolbibliotek

Vid universitetet i Agder finns ett norskt nationellt resurscenter för skolbibliotek. Centret har en hemsida där aktuell information om skolbibliotek samlas. På hemsidan finns bland annat goda exempel från skolor om hur skolbibliotek kan bidra till elevers läsning och hur samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare kan organiseras. På hemsidan finns också bland annat en standard och kvalitetsplan för alla skolbibliotek i Oslo kommun som lanserades i september 2020.[128]

[126] Norges regering (2018).
[127] Språkløyper (2019).
[128] Skolebibliotek.no (2020).

Norges biblioteksförenings skolbiblioteksgrupp

Inom Norges biblioteksförening finns en särskild grupp, NBF Skole, som arbetar för att alla elever ska ha tillgång till bra skolbibliotek. Enligt föreningen nyttjar sjuttiotvå procent av eleverna i grund- och gymnasieskolan skolbiblioteket en gång i veckan eller oftare och nio av tio lärare anser att det är viktigt att det finns ett bra skolbibliotek. NBF Skole framhåller att det i Kunskapslöftet, en norsk skolreform från 2006, angavs att välfungerande skolbibliotek är väsentliga för att skolan ska lyckas nå läroplansmålen.

Föreningen menar att det är viktigt att det finns personalen med bibliotekariekompetens på skolbiblioteken. Dessutom menar NBF skole att skolbiblioteket behöver vara öppet och bemannat under skolans öppettider. Utbudet ska vara anpassat efter eleverna, främja språkutveckling, stimulera till läsning och ge eleverna goda läsupplevelser. Föreningen anser också att skolbiblioteksverksamheten bör dokumenteras och följas upp varje skolår så att kvaliteten kan vidareutvecklas.[129]

3.7.2 Danmark

Reglering

Av Danmarks bibliotekslag följer att kommunens folkbibliotek ska samarbeta med kommunens skolbibliotek och att staten ska ge bidrag till utveckling inom folk- och skolbibliotek.[130]

Av Danmarks skollagstiftning följer att det vid varje grundskola ska finnas ett pedagogiskt lärcenter (Pædagogiske Læringscentre). Det pedagogiska lärcentret ska samarbeta med folkbiblioteket samt tillhandahålla och ge eleverna vägledning om både läromedel och böcker till fritidsläsning.[131]

Danmark genomförde en skolreform 2014 och sedan dess används inte längre ordet skolbibliotek i den danska skollagstiftningen. Att benämningen ändrades till pedagogiskt lärcenter är enligt Børne- og

[129] Norsk Biblioteksförening (2020).
[130] 1 kap. 7 §, 2 kap. 18 § Bekendtgørelse af lov om biblioteksvirksomhed (Biblioteksloven) (LBK nr 100 af 30/01/2013).
[131] 2 kap. 19 § Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (Folkeskoleloven) (LBK nr 823 af 15/08/2019) och Bekendtgørelse om folkeskolens pædagogiske læringscentre (BEK nr 687 af 20/06/2014).

Undervisningsministeriet, Danmarks motsvarighet till Utbildningsdepartementet, en markering av att verksamheten ska rikta in sig mot aktiviteter som stimulerar elevernas lärande.[132]

Statliga vägledningar och inspirationsmaterial

Enligt Børne- og Undervisningsministeriet ska skolornas pedagogiska lärcentrum spela en central roll i skolans vardag och stödja undervisningen. Centrumen ska förmedla kulturutbud till eleverna, men har också bland annat till uppgift att tillsammans med skolledningen ta initiativ till skolutveckling och säkerställa att forskningsbaserad kunskap om lärande används i praktiken på skolan. På webbplatsen ”Danmarks læringsportal” finns vägledningar och inspirationsmaterial om pedagogiska lärcentrum, bland annat om att skapa läslust.[133]

Förening för pedagogiska lärcenter

De danska kommunerna har en förening för de pedagogiska lärcentren, Kommunernes Forening for Pædagogiske Læringscentre, som bland annat anordnar nätverksträffar och konferenser samt arbetar för goda lärmiljöer för läsning och kunskapsinhämtning på alla skolor i Danmark. Föreningen delar också ut en utmärkelse för årets pedagogiska lärcentrum.[134]

3.7.3 Finland

Reglering

Den finländska biblioteksla gen reglerar så kallade allmänna bibliotek, vilket avser bibliotek som ”kommunerna svarar för och som är avsett för alla befolkningsgrupper”. Skolbibliotek är inte ett sådant allmänt bibliotek och nämns inte heller i lagen, men det anges att ett allmänt bibliotek kan samarbeta med skolor.[135]

[132] Børne- og Undervisningsministeriet (2020).
[133] Danmarks læringsportal (2020).
[134] Kommunernes Forening for Pædagogiske Læringscentre (2020).
[135] 11 § Lag om allmänna bibliotek (1492/2016).

Den finska skollagstiftningen anger att det för eleverna i grundskolan *kan* ordnas biblioteksverksamhet, men det är inget krav.[136] Skolbibliotek nämns inte heller i den finska skolans läroplaner.

Det kan finns bristande likvärdighet

Av en artikel från 2013 i tidskriften *Scandinavian Library Quarterly* framgår att relativt få finska skolor har ändamålsenliga skolbibliotek och att en allmän uppfattning länge varit att det är för kostsamt med skolbibliotek. Sedan 80-talet utgår inte längre några statliga medel för utveckling av skolbibliotek, utan skolbibliotekens finansiering är enbart en fråga för den lokala nivån. Det har medfört att skolbibliotek har mycket skilda förutsättningar på olika skolor. Medan vissa skolbibliotek har en liten budget, ett daterat utbud och kanske bara är bemannat av en lärare några timmar i veckan, har andra skolbibliotek en mer omfattande budget, ett inspirerande utbud och en fackutbildad skolbibliotekarie. I Finland får bara vissa skolor ta emot lärarstudenter för den verksamhetsförlagda delen av utbildningen, och på dessa skolor finns det ändamålsenliga skolbibliotek med utbildade bibliotekarier. Det gör, menar artikelförfattaren, att lärarstudenterna kan få en något orealistisk uppfattning om skolbibliotekets roll i Finlands skolor.[137] Att övningsskolorna, som dessa skolor benämns, har välfungerande biblioteksverksamhet visar också på en statlig ambition om hur skolor i landet ska fungera, men någon sådan ambition synliggörs alltså inte i Finlands skolförfattningar.

3.7.4 Island

Reglering

Den isländska bibliotekslagen innehåller relativt detaljerade regleringar om skolbibliotek, såväl för grundskolan som för gymnasieskolan. Den isländska bibliotekslagen anger att skolbiblioteken ska vara informationscentrum för elever och lärare. Särskilt fokus ska ligga på att öka elevernas och lärarnas informationskunnighet.[138]

[136] 8 kap. 47 § lag om grundläggande utbildning (21.8.1998/628).
[137] Sinko (2013).
[138] Bókasafnalög/Icelandic legislation, Library Act (2012 No 150 28 December).

Finansieringen av skolbiblioteket ska framgå av skolans budget. Skolbibliotek får bedrivas i samverkan med folkbibliotek, men bara under förutsättning att det finns en skriftlig överenskommelse. På dessa bibliotek ställer lagen också krav på att alla användargruppers intressen ska bevakas och att allmänheten garanteras obehindrad tillgång till bibliotekets service utanför skoltimmarna.[139]

Även den isländska läroplanen för grundskolan innehåller bestämmelser om skolbibliotek. Här anges att skolbiblioteken spelar en avgörande roll för elevernas kunskapsinhämtning.[140]

[139] Ibid.
[140] The Icelandic national curriculum guide for compulsory school: general section (2012).

4 Erbjuda alla elever ändamålsenliga skolbibliotek

Det är i dagsläget varken i skollagen, biblioteksla gen eller i någon annan författning definierat vad en skolbiblioteksverksamhet ska omfatta. I förarbetsuttalanden finns dock viss vägledning. För att finna svar på frågan om vad som kännetecknar en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet, får man söka sig till forskning och andra källor.

I följande kapitel redogör vi först för gällande rätt avseende skolbiblioteks syfte, systematiskt kvalitetsarbete, biblioteksplaner och bemanning av skolbibliotek, 4.1. Därefter beskriver vi skolbibliotekets breda uppdrag, 4.2. I nästkommande avsnitt redogör vi för olika metoder för att definiera ändamålsenlighet, 4.3, för att sedan klargöra vad som, enligt dessa ansatser, kännetecknar en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet, 4.4. I avsnitt 4.5 sammanfattar vi vilka aktuella utmaningar och behov vi ser avseende skolbibliotekens ändamålsenlighet. Avslutningsvis beskriver vi våra förslag och bedömningar samt skälen till dessa, 4.6.

4.1 Gällande rätt

Nedan redogör vi för vad som rättsligt har uttalats om skolbibliotekets syfte, skolbibliotekens roll i systematiskt kvalitetsarbete, biblioteksplaner samt bemanning och resurser i skolbiblioteket. Detta är delar där utredningen lägger förslag för att öka skolbibliotekens ändamålsenlighet.

4.1.1 Skolbibliotekets syfte

Av bibliotekslagen (2013:801) framgår ett generellt ändamål med biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet.[1] I bibliotekslagen finns också mer specifika beskrivningar av folkbibliotekens, den regionala biblioteksverksamhetens och högskolebibliotekens verksamheter. När det gäller skolbibliotek ges däremot inget motsvarande tydliggörande. Inte heller i skollagen (2010:800) finns någon specifik beskrivning av syftet med skolbibliotekens verksamhet.

I förarbetena till skollagen har regeringen uttalat att skolbiblioteken spelar en viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.[2] Det förarbetsuttalandet överensstämmer huvudsakligen med vad som följde av lagtext i den tidigare bibliotekslagen.[3]

Skolbiblioteksverksamhet ryms inom begreppet *utbildning* i skollagens mening. Utbildning definieras som ”den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål”.[4] Skollagen anger syften för *utbildningen* i de olika skolformerna. Eftersom skolbiblioteksverksamhet är en del av utbildningen är det lagstadgade syftet med utbildningen inom de berörda skolformerna relevant även för skolbibliotekets verksamhet. Förskoleklassen ska bland annat förbereda eleverna för fortsatt utbildning. Grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan har bland annat till syfte att ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.[5]

Undervisning i skollagens mening sker under ledning av lärare.[6] Det innebär att skolbibliotekarier inte kan leda undervisning, om de inte också är lärare. Enligt läroplanerna ska dock skolbibliotekets verk-

[1] Av 2 § bibliotekslagen följer att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.
[2] Prop. 2009/10:165 s. 284.
[3] 5 § den tidigare bibliotekslagen (1996:1596): ”Inom grundskolan och gymnasieskolan skall det finnas lämpligt fördelade skolbibliotek för att stimulera skolelevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen”.
[4] 1 kap. 3 § skollagen.
[5] 9 kap. 2 §, 10 kap. 2 §, 11 kap. 2 § 12 kap. 2 §, 13 kap. 2 §, 15 kap. 2–3 § och 18 kap. 2 § skollagen.
[6] 1 kap. 3 § skollagen.

samhet användas som en del i undervisningen.[7] För att detta ska kunna ske behöver skolbibliotekarier och lärare samarbeta med varandra.

Som nämnts i avsnitt 3.1.3 gäller den första, andra och tredje delen i läroplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan även för förskoleklassen. Den första och andra delen gäller i tillämpliga delar. Det som är undantaget är ”Bedömning och betyg”.[8] Det innebär bland annat att reglerna om rektors ansvar för skolbibliotek i avsnitt 2.6 är tillämpliga för förskoleklassen.

4.1.2 Skolbibliotek och det systematiska kvalitetsarbetet

Systematiskt kvalitetsarbete handlar om att kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Skollagen anger att inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara de mål som finns för utbildningen. Som nämnts ovan är skolbiblioteksverksamhet en del av utbildningen i skollagens mening, vilket gör att även denna verksamhet bör ingå i det systematiska kvalitetsarbete som ska ske både på huvudmannanivå och på skolenhetsnivå. Rektor har ansvar för att kvalitetsarbetet på skolenhetsnivå genomförs under medverkan av elever, lärare och ”övrig personal”, vilket exempelvis kan innebära skolbibliotekarier.[9]

4.1.3 Skolbibliotek och biblioteksplaner

Kommuner och regioner ska, enligt bibliotekslagen, anta biblioteksplaner för sin verksamhet på biblioteksområdet.[10] Regeringen angav särskilt i förarbetena till bibliotekslagen att kravet inkluderar skolbibliotek på skolor med kommunalt eller regionalt huvudmannaskap. Det finns i dag inget motsvarande krav på biblioteksplaner för skolbibliotek på skolor med enskild eller statliga huvudman. I förarbetena till den nu gällande bibliotekslagen konstaterar regeringen, att trots att biblioteksplanerna ser mycket olika ut och har skiftande ambitionsnivåer så har arbetet med biblioteksplaner lyft upp biblioteks-

[7] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.
[8] Skolverket (2016b).
[9] 4 kap. 3–5 §§ skollagen.
[10] 17 § bibliotekslagen.

frågorna till diskussion i många kommuner och regioner på ett sätt som har varit positivt för biblioteksutvecklingen.[11]

4.1.4 Bemanning

Det saknas i dag en explicit reglering om att skolbibliotek ska vara bemannade Varken bibliotekslagen eller skollagen innehåller någon bestämmelse om vilken personal som ska arbeta i skolbiblioteket. Det finns därmed inte heller någon reglering om vilken kompetens som personal i skolbibliotek behöver ha. När förslaget till ny skollag remissbehandlades 2009 framförde både Svensk biblioteksförening och Lärarnas Riksförbund att skolbibliotekariernas kompetens borde regleras i skollagen, men den synpunkten hörsammades inte av lagstiftaren.[12]

Det finns reglerade och icke-reglerade yrken. I skolans sammanhang är bland annat lärare och skolsköterska exempel på reglerade yrken, vilket innebär att det finns regler för behörighet och legitimation. Skolbibliotekarie är, liksom exempelvis kurator och studie- och yrkesvägledare, exempel på icke-reglerade yrken i skolans sammanhang. För dessa yrken behövs i dag ingen särskild utbildning eller examen för anställning. Läs mer om reglerade yrken i avsnitt 6.6.1.

Jämförelse med fjärr- och distansundervisning

Utredningen ska, enligt direktiven[13], analysera om och i så fall hur digitala resurser kan skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans. I sammanhanget är det av intresse att notera vilka möjligheter skolor har till fjärr- och distansundervisning.

Begreppet *fjärrundervisning* är definierat i skollagen som ”interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där lärare och elever är åtskilda i rum men inte i tid”.[14] Fjärrundervisning får bland annat användas om ”elevunderlaget för en viss skolenhet är så begränsat att ordinarie undervisning inom skol-

[11] Prop. 2012/13:147 s. 44: ”För det fall kommunen bedriver skolbiblioteksverksamhet som huvudman ska även den ingå i planen.”
[12] Prop. 2009/10:165 s. 283.
[13] Regeringen (2019a) och regeringen (2020b).
[14] 1 kap. 3 § skollagen.

enheten leder till betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för huvudmannen”.[15]

Begreppet *distansundervisning* är definierat i skollagen som ”interaktiv undervisning som bedrivs med informations- och kommunikationsteknik där elever och lärare är åtskilda i både rum och tid”.[16] Distansundervisning får användas i ett flertal ämnen och under vissa omständigheter också som särskilt stöd.[17] Som nämnts i avsnitt 3.1.2 gäller inte skollagens bestämmelse om tillgång till skolbibliotek när elever får distansundervisning.[18]

4.1.5 Analoga och digitala resurser

Varken skollagen eller biblioteksla gen innehåller bestämmelser om vilket bokbestånd och andra analoga och digitala resurser som behöver finnas på ett skolbibliotek. Som jämförelse anger biblioteksla gen att folkbibliotekens utbud av medier och tjänster ska präglas av allsidighet och kvalitet.[19]

Enligt skollagen ska eleverna ”ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning”.[20] Skolverket samlar in statistiska uppgifter om huvudmännens kostnader för lärverktyg. Lärverktyg är ett samlingsbegrepp där bland annat kostnaderna för skolbiblioteket redovisas samlat med andra kostnader, så som exempelvis kostnaderna för inköp av läromedel och datorer, vilket gör att det är svårt att få kännedom om hur stor del av budgeten som skolorna avsätter för inköp av litteratur till skolbiblioteket.[21]

[15] 21 kap. 3 § p. 3 skollagen.
[16] 1 kap. 3 § skollagen.
[17] 22 kap. skollagen.
[18] 22 kap. 3 § skollagen.
[19] 6 § biblioteksla gen.
[20] Bestämmelser om tillgång till böcker och lärverktyg finns i de olika skolformernas respektive kapitel i skollagen. För grundskolan finns bestämmelserna exempelvis i 10 kap. 10 § skollagen.
[21] Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet m.m.

4.1.6 Inköpsstöd till skolbibliotek från Kulturrådet

Kommuner kan genom Kulturrådet få statsbidrag för inköp av litteratur till folk- och skolbiblioteken, så kallat inköpsstöd.[22]

Ändamålet är att ”bidra till att tillgången på litteratur på folk- och skolbiblioteken förbättras i syfte att främja intresset för läsning och litteratur”. Bidraget får endast beviljas en kommun som har upprättat en biblioteksplan och som avsatt egna medel till inköp av medier för ett belopp som uppgår till minst summan av föregående års medieanslag. Kommunen får inte heller ha minskat den del av anslaget som avser medier för barn och ungdomar för att få statsbidrag för inköp av litteratur.[23]

4.1.7 Allmänna råd

Läsdelegationen såg 2018 behov av allmänna råd om skolbibliotek.[24] Vi redogör här översiktligt för vad allmänna råd innebär. Allmänna råd är definierade som ”sådana generella rekommendationer om tillämpningen av en författning som anger hur någon kan eller bör handla i ett visst hänseende”.[25]

Allmänna råd utgör en väsentlig del av myndigheternas regelgivning inom olika expertområden, exempelvis tar Skolverket fram allmänna råd inom skolområdet. Råden är inte bindande regler, men kan ändå i mycket hög grad styra utvecklingen.[26] Syftet med allmänna råd är att främja en enhetlig tillämpning av olika författningar, exempelvis av skollagen, och att bidra till att praxis utvecklas i en viss riktning, exempelvis praxis om skolbibliotek.

Innan Skolverket, eller någon annan myndighet, beslutar om allmänna råd ska man utreda vilka konsekvenser de förväntas få och ge myndigheter, kommuner och andra som berörs tillfälle att lämna synpunkter.[27]

---

[22] Förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek.
[23] Ibid.
[24] SOU 2018:57 s. 106. Läsdelegation föreslog: ”Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram ett allmänt råd för hur man i samverkan med eleverna bygger upp, utformar, följer upp och utvärderar en skolbiblioteksverksamhet”.
[25] 1 § författningssamlingsförordningen (1976:725).
[26] Ds 1998:43.
[27] Förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

4.2 Skolbibliotekets breda uppdrag

Frågan om vad som är skolbibliotekens primära uppdrag har fått olika svar under olika tider. Svaren har påverkats av såväl politiska som pedagogiska strömningar i samhället och forskningen.

Skolbiblioteket befinner sig i skärningspunkten mellan utbildningspolitik och kulturpolitik, mellan skola och formell utbildning å ena sidan och bibliotek och folkbildning å den andra. Förhandlingen om skolbibliotekets ställning präglas delvis av en ideologisk spänning mellan olika poler i bibliotekets samhälleliga uppdrag. Den ena polen representeras av skolbiblioteket som pedagogisk resurs för skolan, den andra av folkbiblioteket som institution för fri och frivillig folkbildning, kulturutövning och andra intressen. Det formella utbildningsväsendet har ibland betraktats som ett hot mot folkbiblioteket som institution för fria former av lärande, lust och skapande.

Spänningsfältet har bland annat gett upphov till debatter om huruvida det är skolbibliotek eller folkbibliotek som har bäst möjligheter att nå alla barn och ungdomar för att väcka deras läsintresse och stödja deras läsutveckling. Louise Limberg, professor i biblioteks- och informationsvetenskap, åskådliggör hur länge diskussionen pågått genom att citera två inledningsanföranden vid Sveriges Allmänna Biblioteksförenings (SAB) andra årsmöte 1917:

> Men – om man anser målet vara att skapa ett allmänt behov av god läsning, att nå alla barn med en god bok, så äger skolan i jämförelse med barnbiblioteket så oändligt många flera möjligheter att osökt göra propaganda för böckerna. (Sandberg & Jacobson 1917, s. 164)

Mot detta argument ställs följande:

> Barnen få ej betrakta böckerna som ett hjälpmedel, ett nödvändigt ont för att skaffa sig betyg och sedan /…/ lämna lästvånget långt bakom sig. De måste i stället i dem se ett medel till rekreation och fortsatt självständigt kunskapssökande. (Sandberg & Jacobson 1917, s. 171).[28]

Argumenten och resonemangen återkommer i en rad utredningar och debatter. Skolbiblioteket befinner sig i ett spänningsfält men har just därför en särskild potential. Skolbibliotekets verksamhet kan, när den fungerar som bäst, bidra såväl till god utbildning och ökad måluppfyllelse som till att främja bildning och elevers självständiga kunskapssökande. Däri ligger det breda uppdraget.

[28] Limberg (2012).

Skolbibliotekets uppdrag och varierade funktioner illustreras också av en kartläggning som Kungliga biblioteket, KB, genomförde av skolbiblioteken år 2012. Samtliga skolenheter i grundskolan och gymnasieskolan fick möjlighet att svara på en enkät och enkätsvaren sammanställdes i en rapport som KB publicerade. I rapporten ringas nio pedagogiska funktioner för skolbibliotek in: 1) informationssökning, 2) källkritik, 3) läsfrämjande aktiviteter, 4) fjärrlån av medier, 5) planering av medieinköp tillsammans med lärare, 6) planering tillsammans med lärare, 7) särskilda insatser för elever med lässvårigheter, 8) hjälp till elever att välja material för skoluppgifter, 9) hjälp till elever att välja material för läsning utanför skolarbetet.[29] Kartläggningen visar inte bara hur många olika uppgifter skolbibliotekarier har, utan också hur varierande funktioner ett skolbibliotek kan ha. I följande avsnitt av detta kapitel försöker vi precisera vilket syfte ett ändamålsenligt skolbibliotek bör ha och vad detta kan få för konsekvenser för skollagen, läroplanerna och andra författningar.

4.3 Olika metoder för att definiera ändamålsenlighet

Nedan redogör vi för vilka metoder och källor vi använt för att i nästkommande avsnitt 4.4 definiera vad som kännetecknar ändamålsenliga skolbibliotek.

4.3.1 Forskning, utvärderingar och rapporter

På uppdrag av regeringen tog KB 2019 fram ett förslag till nationell biblioteksstrategi.[30] Inom ramen för arbetet med förslaget till nationell biblioteksstrategi har Cecilia Gärdén, filosofie doktor i biblioteks- och informationsvetenskap, sammanställt en översikt, *Skolbibliotekets roll för elevers lärande. En forsknings- och kunskapsöversikt år 2010–2015*.[31] Här beskriver och diskuterar Gärdén resultat från nationell och internationell forskning om skolbibliotek från den valda tidsperioden. Forskningsöversikten syftar till att sammanfatta det aktuella kunskapsläget om skolbibliotek.

[29] Kungliga biblioteket (2012), s. 23.
[30] Kungliga biblioteket (2019b).
[31] Kungliga biblioteket (2017b).

Gärdéns översikt består mestadels av kvalitativa undersökningar, som det inte går att dra generella, statistiska slutsatser utifrån. Det är emellertid möjligt, menar Gärdén, att dra analytiska eller teoretiska slutsatser.[32]

Det finns även andra forsknings- och kunskapsöversikter på svenska med relevans för frågan om skolbiblioteks ändamålsenlighet. Exempelvis belyser *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap: En forskningsantologi*[33] och rapporten *Värdet av skolbiblioteket: en verksamhet för hållbar utbildning och bildning*[34] vilka olika funktioner ett skolbibliotek kan fylla. Mer specifika frågor som skolbibliotekariens roll i relation till undervisning om informationssökning och källkritik har också beskrivits i forskningsrapporter.[35]

En del internationell forskning och utvärderingar från andra länder kan också bidra till att ge svar på frågan om vad som kännetecknar ett ändamålsenligt skolbibliotek, bland annat Christina Clarks, doktor i läs- och skrivinlärning och Kate Rumbolds, universitetslektor i litteraturvetenskap, forskningsöversikt *Reading for pleasure: A research overview*.[36]

Inom ramen för den amerikanska utbildningsreformen *No Child Left Behind Act of 2001* initierades ett program, *Improving Literacy through School Libraries Program*, för att öka läsförståelsen bland elever i socioekonomiskt utsatta områden. Inom ramen för programmet beviljades skolor i USA medel för att stärka skolbiblioteksverksamheten och programmets effekt på elevers läsförståelseresultat studerades i flera amerikanska delstater.[37] Dessa utvärderingar har också viss betydelse för hur ändamålsenlighet kan beskrivas i en svensk kontext.

Som vi nämnt i kapitel 3, delades statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek ut under 2016–2019. I Skolverkets utvärdering av statsbidraget klargörs vilka effekter satsningen haft. Det framgår bland annat att den ökade bemanningen ökade förutsättningarna för skolbiblioteken att stödja elevernas lärande.[38]

Även Skolverkets kompetensutvecklingsinsats Läslyftet, som vänder sig till både lärare och skolbibliotekarier, har utvärderats. Utvär-

[32] Kungliga biblioteket (2017b).
[33] Limberg & Lundh (2013).
[34] Kungliga biblioteket (2019e).
[35] Till exempel Carlsson & Sundin (2018).
[36] Clark & Rumbold (2006).
[37] Michie & Chaney (2005).
[38] Skolverket (2017c).

deringen utfördes av forskare vid Umeå universitet i samarbete med forskare vid Göteborgs universitet, Oslo universitet och Karlstad universitet och har betydelse eftersom forskarna i den drar slutsatser om hur en kompetensutvecklingsinsats som Läslyftet kan påverka samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. Utvärderingen presenteras i skriftliga delrapporter samt i en slutrapport publicerad i juni 2020. Delrapport 11 behandlar skolbibliotekariernas roll i Läslyftet.[39]

I regleringsbrevet till Skolverket för budgetåret 2017 angav regeringen att myndigheten skulle genomföra en utvärdering av satsningen på personalförstärkningar i skolbibliotek. Som komplement till detta uppdrag skulle Skolverket också se över i vilken mån skolbibliotekets funktion och skolbibliotekariernas kompetens användes på bästa sätt för att stärka utbildningens kvalitet.[40] I sin redovisning av detta regeringsuppdrag sammanställer Skolverket aktuell forskning och tidigare studier om skolbibliotek och samråd med berörda aktörer inom Skolverket, representanter för andra myndigheter, representanter för huvudmän samt med intresseorganisationer.[41]

4.3.2 Skolinspektionens kvalitetsgranskningar

Som nämnts i avsnitt 3.1.2 genomförde Skolinspektionen 2018 en tematisk kvalitetsgranskning av skolbiblioteket som pedagogisk resurs, och i samband med den granskningen togs kvalitetskriterier fram utifrån skolförfattningarna och forskning.[42] I denna granskning av skolbibliotek använder Skolinspektionen en matris med bedömningspunkter, indikatorer och förtydligande exempel. Matrisen omfattar aspekter som fysisk miljö, elevinflytande och värdegrundsarbete, men lägger framför allt fokus på skolbibliotekariers och rektorers roller. Bedömningspunkterna i Skolinspektionens granskning gör inte anspråk på att teckna en helhetsbild över skolbibliotekens ändamålsenlighet utan har utformats utifrån granskningens två huvudfrågeställningar:

[39] Kärnebro & Lundström (2019).
[40] Regeringen (2017d).
[41] Skolverket (2018b).
[42] Skolinspektionen (2018c).

- I vilken utsträckning använder skolan skolbiblioteket som en integrerad del i den pedagogiska verksamheten?
- I vilken utsträckning tar rektor ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare?

I Skolinspektionens rapport beskrivs också en exempelskola, i syfte att illustrera hur arbete med skolbibliotek kan bedrivas på ett positivt sätt. Här finns flera konkretiseringar av vad ändamålsenlighet i skolbiblioteksverksamhet kan innebära.[43]

Även Skolinspektionens granskning *Undervisning om källkritiskt förhållningssätt i svenska och samhällskunskap* från 2018 äger intresse för föreliggande utredning. Skolinspektionen analyserar i denna granskning hur iakttagelser om framgångsrik undervisning om källkritiskt förhållningssätt samvarierar med bland annat skolbibliotek.[44]

4.3.3 Taxonomier

En metod för att definiera ändamålsenlighet inom skolbiblioteksverksamhet är att formulera taxonomier. Taxonomier är hierarkiska nivågrupperingar och är vanligast inom naturvetenskapen. En taxonomi beskriver verksamheten med vissa indikatorer för varje nivå. Taxonomier kan avse antingen en övergripande helhet, exempelvis olika kvalitetsstandarder avseende skolbibliotek, eller delar av verksamheten, exempelvis olika nivåer när det gäller samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier. Taxonomierna ger en möjlighet att nivågruppera egenskaper som har betydelse för kvalitet och kan på så sätt vara användbara inom verksamhet som inte låter sig beskrivas enbart utifrån nyckeltal.[45] I avsnitt 4.4.6 nedan ges exempel på taxonomier för skolbiblioteksverksamhet.

David Loertscher, professor i biblioteks- och informationsvetenskap, tog på 1980-talet fram taxonomier om skolbibliotek som utgår från olika yrkesroller, exempelvis rektor och skolbibliotekarie, och deras förväntningar på skolbibliotek. Dessa taxonomier utgör inte sällan ett teoretiskt ramverk inom forskning men används också av

[43] Ibid.
[44] Skolinspektionen (2018d).
[45] Ögland med flera (2012).

vissa skolhuvudmän bland annat för att sätta upp mål för verksamheten i skolbiblioteket.[46]

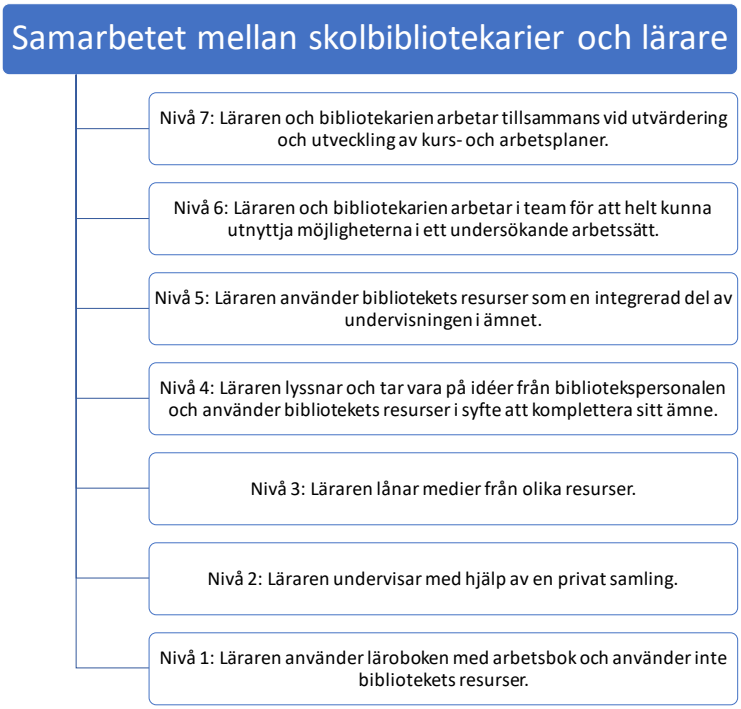
Patricia Montiel-Overall, även hon professor i biblioteks- och informationsvetenskap, byggde vidare på Loertschers taxonomier, för att beskriva olika former av samarbeten mellan skolbibliotekarier och lärare. I sina studier redogör Montiel-Overall, bland annat genom taxonomier, för hur samarbeten kan stärka elevers lärande.

Taxonomierna, såväl Loertschers som Montiel-Overalls, bidrar bland annat till att ge en bild av hur skolbibliotek kan fungera när skolbibliotekarien tar en aktiv roll och när biblioteket integreras i undervisningen. Genom att taxonomierna på ett konkret sätt beskriver verksamheten, kan de även användas för att förklara för exempelvis tjänstemän och politiker vad som menas med god kvalitet i skolbiblioteksverksamhet.[47]

Regionbibliotek Stockholm initierade och drev under 2008–2010 projektet Mäta och Väga. Projektet syftade till att hitta nya mått som skulle ge en bred och rättvisande bild av biblioteksverksamheten. I detta sammanhang användes också taxonomier för att identifiera och konkretisera olika nivåer av kvalitet.[48] Exemplet i figur 4.1 är hämtat ur projektet Mäta och Väga, som i sin tur utgått från en av de taxonomier som David Loertscher tog fram. Exemplet syftar till att konkretisera hur en taxonomi kan se ut.

[46] Kungliga biblioteket (2017b).
[47] Ögland med flera (2012).
[48] Ibid.

Figur 4.1 Exempel på en taxonomi

Källa: Ögland med flera (2012).

4.3.4 Unescos och IFLA:s skolbiblioteksmanifest och riktlinjer

Ett skolbiblioteksmanifest antogs 1999 av International Federation of Library Associations, IFLA, i samarbete med Förenta nationernas organisation för utbildning, vetenskap och kultur, Unesco.[49] Manifestet anger att tillgången till skolbibliotekets tjänster och samlingar, i enlighet med FN:s allmänna deklaration om de mänskliga rättigheterna, inte bör vara föremål för någon form av ideologisk, politisk eller religiös censur eller för kommersiella påtryckningar. Skolbiblioteksmanifestet är inte tvingande. Det är ett idédokument som är tänkt att fungera som en uppmaning att bedriva utvecklingsarbete för skolbibliotek.

I manifestet beskrivs vad skolbiblioteket bör ha för uppdrag och mål. Dessutom ägnas behovet av yrkesutbildad personal ett särskilt

[49] International Federation of Library Associations and Institutions (1999).

avsnitt, liksom frågan om hur ledningen bör organiseras för att skapa goda förutsättningar för en effektiv och ändamålsenlig verksamhet.[50]

Unesco och IFLA har också tillsammans tagit fram riktlinjer för skolbibliotek.[51] Riktlinjerna är rekommendationer och fungerar som vägledning när det gäller den praktiska tillämpningen av de principer som beskrivs i skolbiblioteksmanifestet. Riktlinjerna antogs 2002 och reviderades 2015. De ger information till beslutsfattare och ska stödja personer som arbetar inom biblioteksvärlden. Riktlinjerna är också avsedda att inspirera till planering, utveckling och utvärdering av den lokala skolbiblioteksverksamheten.

Unescos och IFLA:s riktlinjer består av 16 rekommendationer med konkreta exempel från olika länder som illustrerar alternativa vägar för att realisera ändamålsenliga skolbibliotek. Se bilaga 3.

4.3.5 Skolbiblioteksutmärkelser

Utmärkelserna *Årets skolbibliotek* och *Skolbibliotek i världsklass* erbjuder en form av konkretisering av vad ändamålsenlighet inom skolbiblioteksverksamhet kan innebära.

Årets skolbibliotek delas sedan 1994 ut av Nationella skolbiblioteksgruppen och ett nätverk av opinionsbildande föreningar: Sveriges författarförbund, Lärarförbundet, Lärarnas Riksförbund, Skolledarna, DIK[52], Sveriges skolbibliotekscentraler och Skolbiblioteksföreningarna. En jury utser en vinnare och delar ut hedersomnämnande till två skolbibliotek årligen. Juryn väljer bland inkomna förslag och vem som helst kan föreslå ett grundskole-, gymnasie- eller folkhögskolebibliotek. Även skolbibliotek som är organiserade i samverkan med folkbibliotek kan föreslås.[53]

Nationella skolbiblioteksgruppens vision är ett Sverige där bemannade skolbibliotek är en självklar och integrerad del i skolans pedagogiska arbete. Men juryn lägger även särskild vikt vid andra aspekter, såsom skolledningens del i utvecklingsarbetet och att skol-

[50] Ibid.
[51] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).
[52] DIK är det dominerande fackförbundet bland skolbibliotekarier. DIK stod tidigare för dokumentation, information och kultur/kommunikation men är i dag, enligt fackförbundet, att betrakta som ett namn.
[53] Nationella skolbiblioteksgruppen (2020).

biblioteket har en integrerad roll i skolans måluppfyllelse avseende läsning, värdegrundsarbete och medie- och informationskunnighet.[54]

Skolbibliotek i världsklass är en utmärkelse som delas ut sedan 2013 av fackförbundet DIK. Flera skolbibliotek uppmärksammas varje år. 2020 tilldelades 65 skolor, av sammanlagt 110 nominerade, utmärkelsen. DIK har sammanställt kriterier för bedömningsarbetet avseende dels skolbiblioteket dels skolbibliotekarien. Kriterierna handlar bland annat om att skolbiblioteket ska vara en tydlig del av skolans pedagogiska vision och att skolbibliotekarierna ska vara inspiratörer för att öka läsfärdigheten hos eleverna och ge eleverna verktyg för källkritik.[55]

Juryn till utmärkelsen *Skolbibliotek i världsklass* beskriver att de 2020 har premierat ansökningar där det genom exempelvis skolbiblioteksplaner och skolans verksamhetsberättelse går att utläsa vilken skolbiblioteksverksamhet som rent konkret bedrivs. Juryn har också premierat ansökningar där det tydligt framgår hur skolbiblioteksverksamheten följs upp och utvärderas som en del i skolans systematiska kvalitetsarbete.[56]

4.3.6 Studiebesök och möten

För att komplettera bilden som framkommer i ovan nämnda källor har utredningen, som nämnts i 2.2.1, bland annat genomfört studiebesök och fört samtal med flera skolbibliotekarier, elever och lärare. Deltagarna vid utredningens hearings, se kapitel 2, har bidragit med väsentliga beskrivningar av olika skolbiblioteksverksamheter. Vid dessa hearings diskuterades bland annat samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare, balansen mellan det läsfrämjande arbetet och arbetet med medie- och informationskunnighet samt huvudmannens och rektorns engagemang. Exempelvis framhöll flera deltagare att samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier i hög utsträckning är beroende av rektors förståelse för skolbibliotekets funktion.

[54] Ibid.
[55] DIK (2020).
[56] Uppgift till utredningen från fackförbundet DIK den 4 november 2020.

4.4 Kännetecken på ändamålsenliga skolbibliotek

4.4.1 Skolbiblioteket främjar läsande

Arbetet med läsning och litteratur är en av skolbibliotekets kärnverksamheter. Skolbibliotekets tradition som läsfrämjande instans är stark, särskilt i skolans lägre stadier.

Av grundskolans, specialskolans, sameskolans och grundsärskolans läroplaner framgår att elever i skolan ska ”få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga”. Detta sker, enligt läroplanerna, bland annat genom att elever får ”rika möjligheter att samtala, läsa och skriva.” Dessutom ska läraren, enligt såväl läroplanerna för de obligatoriska skolformerna som enligt gymnasieskolans och gymnasiesärskolans läroplaner, organisera och genomföra arbetet så att eleverna får stöd i sin språk- och kommunikationsutveckling.[57] I skolbiblioteket erbjuds främst möjligheter till läsande och samtalande, även om elever också ägnar sig åt skrivande i skolbiblioteket. Skolbibliotekens insatser för att stärka elevers språkliga förmåga är snarare inriktade på olika former av läsfrämjande verksamhet än på skrivfrämjande aktiviteter.

Ordet *läsfrämjande* kan förstås på flera olika sätt. På skolor bedrivs både ett arbete med undervisning för att öka läsförståelsen och ett arbete som syftar till att öka elevernas intresse för läsning. För att ge likvärdiga förutsättningar för en fullgod läsförmåga behöver skolor arbeta i båda dessa riktningar. När det gäller arbetet med att påverka läsmotivation och attityder till läsning tar skolbibliotekarier ofta ett särskilt ansvar.

Läsförmåga och språkutveckling

Det är lärarna som ansvarar för att ge elever förutsättningar att utveckla sin förmåga att läsa, men skolbibliotekarien kan spela en väsentlig roll även i detta sammanhang.

Ett flertal studier har visat att skolbibliotek med skolbibliotekarier har en positiv påverkan på elevernas läsfärdighet.[58] Flera utvärderingar inom *Improving Literacy Through School Libraries Program*,

[57] Avsnitt 1 och 2.2. SKOLFS 2010:37, avsnitt 1 och 2.2 SKOLFS 2010:250, avsnitt 1 och 2.2 SKOLFS 2010:251, avsnitt 1 och 2.2 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.1 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.1 SKOLFS 2013:148.
[58] Gavigan (2017).

se avsnitt 4.3.1, pekar exempelvis på att elever i skolor med skolbibliotek med utbildade bibliotekarier har mellan 10 och 20 procent högre resultat i standardiserade lästest än elever i skolor med sämre biblioteksresurser.[59] Att det förhåller sig på det sättet hänger sannolikt samman med att skolor med väl bemannade skolbibliotek kan erbjuda ett mer omfattande och strukturerat läsfrämjande arbete. Lärares och skolbibliotekariers olika kompetens kan användas för att stötta elevers läsutveckling och läsningen blir en naturlig del av hela utbildningen.

Elevers läsförmåga är viktig för hur väl de lyckas nå kunskapskraven i alla grundskolans, sameskolans respektive specialskolans ämnen och även för hur de lyckas med fortsatta studier. Också i gymnasieskolan, på såväl högskoleförberedande som yrkesförberedande program, är läsförståelse en avgörande förutsättning för att lyckas med studierna. Läsförmåga är också en viktig faktor för hur väl elever i grundsärskolan och gymnasiesärskolan lyckas med studierna. Att skolbiblioteket arbetar läsfrämjande bidrar därmed till förbättrade resultat och ökad måluppfyllelse.

Just lärares och skolbibliotekaries möjligheter till samarbete lyfts som framgångsfaktor i flera studier om elevers läsförståelse. Gärdén refererar till forskning som visar att det läsfrämjande arbetet underlättas av att lärare och skolbibliotekarier aktivt arbetar mot ett gemensamt mål.[60] Mer om detta i avsnittet om lärares och skolbibliotekariers samarbete, 4.4.6.

För elever som tillhör de nationella minoriteterna eller urfolket samerna är det viktigt för språkutvecklingen att läsfrämjande insatser ges på deras nationella minoritetsspråk, finska, jiddisch, meänkieli, romani chib eller samiska. På liknande sätt gynnas elever med annat modersmål än svenska av att få tillgång till litteratur på de egna modersmålen. Statens kulturråd hade under perioden 2017–2019 ett regeringsuppdrag som gällde insatser med syfte att främja utgivning och spridning av litteratur på de nationella minoritetsspråken och att genomföra läsfrämjande insatser i samverkan med företrädare för den nationella minoriteten romer. Kulturrådet framhåller i sin redovisning av uppdraget att det finns en potential i bibliotekens möjligheter att genomföra läsfrämjande insatser kring nationella minoriteter och

[59] Michie & Chaney (2005).
[60] Kungliga biblioteket (2017b).

minoritetsspråk och konstaterar att det är önskvärt att sprida och synliggöra den litteratur som finns på nationella minoritetsspråk.[61]

Fri läsning och läsintresse

Begreppet lustläsning (på engelska *reading for pleasure*) förekommer ofta när läsfrämjande aktiviteter beskrivs. Några besläktade begrepp är frivillig läsning, upplevelseläsning, fritidsläsning och lekfull läsning. Den amerikanska läsforskaren och professorn Stephen Krashen använder begreppet *Free Voluntary Reading* (FVR) som beteckning på en extensiv läsning som sker frivilligt.[62] Clark och Rumbold definierar lustläsning som läsning som sker av egen vilja, för den egna tillfredsställelsens skull. I begreppet ryms också läsning som påbörjats på någon annans begäran, men som sedan fullföljts av eget intresse.[63] Till skillnad från fritidsläsning, som per definition sker utanför skoltid, är lustläsning därmed något som kan förekomma under fritiden men som ibland initieras av lärare eller av skolbibliotekarier. I Kulturrådets rapport *Med läsning som mål* från 2015 framförs att begreppet fri läsning är att föredra framför begreppet lustläsning. Så länge lust eller njutning uppfattas som läsningens primära mål, menar rapportförfattaren att det kan bli svårt att argumentera för att avsätta tid till just läsning när det ställs mot andra aktiviteter som kan uppfattas som ännu mer lustfyllda.

Oavsett vilket begrepp man använder är det väsentligt att elever själva väljer att läsa och inte bara läser när lärare kräver det. Genom det fria läsandet blir elever läsare inte bara i skolan, utan även utanför skolan, vilket har betydelse för deras läsförståelse. Det är bland annat genom en riklig mängd läsning som elever automatiserar avkodningen.[64] Med avkodning avses att elever ”knäckt läskoden” och kan ljuda ihop enskilda ljud till en helhet. När avkodningen är automatiserad läser eleven flytande. Då kräver läsningen ingen resurs i form av tankeverksamhet och läsaren kan koncentrera sig på innehållet i det de läser. Det är, delvis av denna anledning, vanligt att skolan initierar verksamheter som syftar till att få elever att läsa på loven.

[61] Kulturrådet (2019c).
[62] Krashen (2011).
[63] Clark & Rumbold (2006).
[64] Alatalo (2011).

Skolans och lärarnas betydelse för elevers läsintresse och läsengagemang ska inte underskattas, men i det institutionaliserade sammanhang som skolan utgör finns en risk att läsning kan komma att förknippas med krav på prestation. I studier av skolors strukturerade arbete med elevers läsning lyfts därför paradoxen att strukturer, ramar och bedömning för vissa elever kan motverka själva motivationen till läsning.[65]

Djamila Fatheddine, universitetslektor i ämnesdidaktik med inriktning svenska, framhåller i sin avhandling från 2018 att vägen till att bli litteraturläsare går via lust. Hon menar att det finns risker med att skolans kunskapskravs mer formalistiska aspekter på läsning hamnar i fokus i skolans läsundervisning. Fatheddine beskriver vidare att barns fria upplevelseläsning kan komma i skymundan och att litteraturens bildningspotential därmed inte når alla elever.[66]

Flera undersökningar har visat att njutningen med att läsa minskar om elever upplever att läsningen kopplas till prestation. För att öka elevernas läsning, och därmed också förutsättningarna för lärande, finns därför skäl att främja den läsning som bygger på andra läskulturer än de som främst erbjuds inom ramen för undervisningen i skolan. Genom skolbiblioteket kan skolan bedriva ett läsfrämjande arbete som inte enbart är förknippat med resultat och prestationer, utan snarare med ett mer fritt, och för många också lustfyllt, förhållningssätt. Elever som utredningen mött i vårt arbete beskriver att skolbibliotekarier och lärare talar om läsning på olika sätt. En elev uttryckte det så här: ”Läraren tvingar oss att läsa medan skolbibliotekarien mer ger tips.”

I skolbiblioteket kan elevers medbestämmande över val av texter att läsa öka och den frivilliga läsningen ges mer utrymme. De läsfrämjande insatserna i skolbiblioteksverksamheten kan bli en brygga mellan den läsning som sker i skolan och den som sker på fritiden. Skolbibliotekarien utgör också ytterligare en läsande förebild som genom sitt eget läsintresse har stor potential att inspirera elever.

Skolinspektionen lyfter i sin kvalitetsgranskning från 2018 fram detta arbete som sker i skolbiblioteken. Myndigheten bedömer att en majoritet av de skolbibliotek som ingår i granskningen bedriver en verksamhet som till delar stärker elevernas läsförmåga och läsintresse. Det är vanligt att klasserna har regelbundna tider för att be-

[65] Dolatkhah (2013).
[66] Fatheddine (2018).

söka skolbiblioteket. I flera skolbibliotek i Skolinspektionens granskning, beskriver skolbibliotekarien att viktiga samtal sker när eleverna lånar och lämnar tillbaka böcker. Dessa samtal är ett tillfälle för skolbibliotekarierna att lära känna eleverna och därmed ha bättre förutsättningar att kunna hjälpa dem att hitta lämpliga böcker.[67]

Kulturrådets rapport *Med läsning som mål* från 2015 hänvisar till flera studier som ger starka argument för fri läsning som en effektiv ”social hävstång”. Man har till exempel visat att barn från enklare sociala förhållanden generellt sätt läser mindre för nöjes skull än andra barn.[68] I sin rapport hänvisar Kulturrådet bland annat till forskarna Clark och Rumbold, som visat på flera effekter av fri läsning bland elever, exempelvis ökad läsfärdighet och skrivförmåga, bättre ordförråd, förbättrad attityd till läsning och ökad benägenhet till fri läsning senare i livet.[69]

Även OECD:s kunskapsutvärdering PISA beskriver ett positivt samband mellan 15-åriga elevers attityder till läsning och resultat i läsförståelse. Elever som uppvisar en mer positiv attityd till läsning visar, enligt PISA:s analyser från 2018, också i regel en högre grad av läsförståelse.[70]

Det finns utifrån ovan angivna studier och rapporter fog att dra slutsatsen att det fria läsandet är väsentligt för läsintresset, och läsintresset är i sin tur väsentligt för läsförståelsen. Skolbibliotekarier har en central plats, inte minst för det fria läsandet. Genom att lärare samarbetar med skolbibliotekarier kan elevers motivation för läsning öka.

Ytterst handlar arbetet med läsfrämjande insatser om likvärdighet när det gäller människors tillgång till och förmåga att delta i utbildning, kultur och samhällsliv. En god läsförmåga ökar individers möjligheter att fungera som samhällsmedborgare och att delta i det demokratiska samtalet. Forskning har också visat på läsningens vidare effekter. Clark och Rumbold argumenterar exempelvis för att ökad fri läsning kan leda till förbättrad förståelse för andra kulturer, ökat samhälleligt deltagande och större insikter i mänskligt beslutsfattande.[71] När människor övar sig i att förstå vad andra försökt uttrycka i text eller

[67] Skolinspektionen (2018c).
[68] Kulturrådet (2015).
[69] Clark & Rumbold (2006).
[70] Skolverket (2018a). PISA står för Programme for International Student Assessment. OECD är en internationell organisation för ekonomiskt samarbete och utveckling.
[71] Clark & Rumbold (2006).

genom litteratur, sätter de sig in i andras levnadsförhållanden och ökar sin förståelse såväl för komplexa sammanhang som för andra människor.

4.4.2 Skolbiblioteket främjar medie- och informationskunnighet

I föregående avsnitt konstateras att arbetet med läsning är en av skolbibliotekets kärnverksamheter. Att stödja elevers och lärares arbete med medie- och informationskunnighet är också en av skolbibliotekariens viktigaste uppgifter. Här behandlas frågor om läsning samt om medie- och informationskunnighet i två olika avsnitt, liksom skolbibliotekarier ibland beskriver det som två olika arbetsuppgifter. I själva verket hänger läsförmågan nära samman med de kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang. Skolbibliotekarier arbetar också i många fall med båda uppgifterna samtidigt.

Flera skolbibliotekarier i utredningens hearings beskriver att det finns ett stort behov av att de bidrar med sin kunskap inom medie- och informationskunnighet. Sedan 2018 följer det också av läroplanerna att rektorn har ett särskilt ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.[72] Denna formulering i läroplanerna kan problematiseras, vilket vi återkommer till i avsnitt 4.6, men utredningens sammantagna bedömning är att denna läroplansreglering bidragit till att stärka skolbibliotekariers arbete med medie- och informationskunnighet.

Information och kunskap i en digitaliserad tid

Det finns en diskussion, både i samhället i stort och i forskningen, om barns och ungas förmåga att förhålla sig källkritiskt till den information som de tar del av. Detta hänger samman med frågor om desinformation och behov av att kunna värdera källor i ett samhälle med omfattande informationsspridning. Statens medieråd har regeringens uppdrag att följa barns och ungas medieanvändning och Statistiska centralbyrån, SCB, genomför vartannat år en undersökning på upp-

[72] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.

drag av Statens medieråd. Enligt undersökningen är tillgången till medieteknik överlag hög. Bland de yngre har exempelvis den dagliga mobilanvändningen fortsatt öka och låg 2018 på samma nivå för 12-åringar som den var för 18-åringar två år tidigare (89 procent).[73]

Enligt den senaste undersökningen har ungas användning av sociala medier ökat kraftigt under senare år. Sedan 2012 har exempelvis andelen som använder sociala medier mer än tre timmar om dagen fyrdubblats bland 9–12-åringar. Det går också att urskilja en tydlig minskning i den dagliga läsningen av tidningar och böcker sedan den första jämförbara datainsamlingen 2012.[74]

Tillgången till internet och smarta telefoner innebär att elever, skolbibliotekarier och lärare kan använda en ökad mängd källor. Parallellt med framväxten av en digital infrastruktur för informationssökning, har undersökande och elevaktiva arbetssätt blivit allt vanligare. Denna utveckling har, enligt Mikael Alexandersson, professor i pedagogik och i allmändidaktik och Louise Limberg, professor i biblioteks- och informationsvetenskap, lett till ett ökat användande av de tjänster som skolbibliotek erbjuder.[75]

Många elever säger själva att de är skickliga eller mycket skickliga på att söka och värdera information på nätet, men undersökningar visar att elever har stora svårigheter med detta. En vetenskaplig studie från 2019 av gymnasieelevers källkritiska förmåga visar att 88 procent av eleverna inte kunde skilja nyheter från reklam i en digital tidning. Dessutom verkar elever som skattar sig själva högt när det kommer till källkritik och informationssökning ha särskilt bristande förmåga. Det faktum att så många elever har svårt för att bedöma källors tillförlitlighet understryker, enligt de forskare som genomfört studien, behovet av utbildning.[76]

Debattklimatet i dag delvis präglas av ett hårt språkbruk och sökande efter snabba reaktioner. Det är svårt att fullt ut bedöma de långsiktiga effekterna av detta. Mycket talar för att diskussionerna och debatterna på internet leder till ökad polarisering. I betänkandet *Det demokratiska samtalet i en digital tid – Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat* som presenterades i oktober 2020 behandlas bland annat pågående insatser för medie- och informationskunnighet. Frågor om digitala miljöers betydelse för kvin-

[73] Statens medieråd (2019a).
[74] Ibid.
[75] Alexandersson & Limberg (2012).
[76] Nygren & Guath (2019).

nors och mäns, flickors och pojkars delaktighet och deltagande i demokratin med fokus på desinformation, propaganda och näthat diskuteras i betänkandet. Där fastslås också att skolbiblioteken bör stärkas som en pedagogisk resurs i skolans undervisning för medie- och informationskunnighet.[77]

Digitala miljöer erbjuder nya möjligheter, men digitaliseringen ställer samtidigt krav på att medborgare kan värdera information för att bilda sig en egen informerad uppfattning. När regeringen 2018 genomförde ändringar i läroplanerna för ökad digital kompetens var det för att alla elever skulle få färdigheter och kompetenser som tidigare varit beroende av skolans inriktning och lärares intresse.[78] Resonemanget återkommer i regeringens digitaliseringsstrategi för skolan från 2017.[79]

På samma sätt som övergången från ett jordbrukssamhälle till ett industrisamhälle ställde krav på nya kunskaper och förmågor att anpassa sig till en förändrad arbetsmarknad och ett nytt samhällsliv, tycks kraven på människor öka i dag. Förmågan att värdera källor och förstå faktauppgifters ursprung, som tidigare främst lärdes ut till studenter vid högre utbildning, är numera nödvändig kunskap för alla. Det ställer nya krav på skolan, och förstärker behovet av en utbildning där skolbiblioteket spelar en viktig roll.

Samarbete med lärare

Lärares uppgift, när det gäller medie- och informationskunnighet, är bland annat att planera och genomföra undervisning för elever så att de kan utveckla sin källkritiska förmåga. Skolbibliotekarien ansvarar inte för undervisningen men kan vara ett väsentligt stöd i lärares arbete.

Lärares ansvar för arbetet med medie- och informationskunnighet framgår på flera ställen i läroplanerna. Att elever ska ges möjlighet att ”utveckla ett kritiskt och ansvarsfullt förhållningssätt till digital teknik, för att kunna se möjligheter och förstå risker, samt för att kunna värdera information” följer både av läroplanerna för de obli-

[77] SOU 2020:56.
[78] Regeringen (2019b).
[79] Regeringen (2017c).

gatoriska skolformerna och av läroplanerna för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.[80]

Källkritik ingår också i många ämnen. Som exempel kan nämnas att det i undervisningen i ämnet biologi i grundskolans årskurs 7–9 ska ingå ”källkritisk granskning av information och argument som eleven möter i olika källor och samhällsdiskussioner med koppling till biologi, såväl i digitala som i andra medier”. Av kunskapskraven för kursen Biologi 1 i gymnasieskolan framgår att elever efter kursen ska kunna ”använda olika typer av källor och göra bedömningar av informationens och källornas trovärdighet och relevans”.[81]

Carlsson och Sundin beskriver i sin forskningsrapport *Sök- och källkritik i grundskolan* från 2018, att skolbibliotekarien ibland blir en så kallad ”MIK-pedagog” för elever och lärare. De menar att skolbibliotekarien bör ses som ”en viktig pedagogisk resurs som kan stödja lärare i frågor som rör informationssökning och källkritik”.[82] Även IFLA:s riktlinjer, som beskrivs ovan, betonar att skolbibliotekarier och lärare behöver samarbeta för att stötta eleverna att hitta och använda relevant och tillförlitlig information.[83]

Carlsson och Sundin framhåller samtidigt att skolbibliotekariens roll är komplex. Å ena sidan möjliggör skolbibliotekariernas expertis en stärkt kvalitet i undervisningen då de har en gedigen utbildning inom informationssökning och källkritik. Å andra sidan riskerar skolbibliotekariernas engagemang att leda till en ”utlokalisering” av undervisningen om informationssökning, vilket i sin tur kan innebära att innehållet frikopplas från såväl lärarnas ämnesundervisning som bedömning. Det finns då uppenbara risker att medie- och informationskunnighet ses som mindre viktigt av eleverna och lärarna.

Källkritik går dessutom bara i viss mån att betrakta som en generell förmåga. Elevers förmåga att granska källor kritiskt hänger samman med deras kunskaper i och förståelse av olika ämnen. Det är därför viktigt att varje lärare, gärna tillsammans med skolbibliotekarien, tar ansvar för att utveckla sin undervisning i källkritik.

[80] Avsnitt 1 SKOLFS 2010:37, avsnitt 1 SKOLFS 2010:250, avsnitt 1 SKOLFS 2010:251, avsnitt 1 SKOLFS 2010:255, avsnitt 1 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 1 SKOLFS 2013:148.
[81] Avsnitt 5.9 SKOLFS 2010:37 och Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2010:106) om ämnesplan för ämnet biologi i gymnasieskolan.
[82] Carlsson & Sundin (2018), s. 73
[83] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).

Carlsson och Sundin menar mot bakgrund av detta att skolbibliotekarien främst har potential som en pedagogisk resurs för lärarnas kompetensutveckling, även om skolbibliotekarien spelar en viktig roll också i mötet med eleverna.[84]

Källtillit

En god medie- och informationskunnighet innefattar både förmågan att anta ett kritiskt analytiskt förhållningssätt till information och förmågan att avgöra vilka källor och institutioner det är rimligt att upprätthålla en hög grad av tillit till.[85] Det blir i detta sammanhang viktigt att utbildningen handlar om källvärdering vilket också innefattar *källtillit*. Här spelar skolbiblioteket en väsentlig roll bland annat genom att synliggöra tillförlitliga källor. I skolbiblioteket finns tillgång till utvalda, granskade och publicerade texter, skrivna för att hålla över längre tid. Här får elever möjlighet att möta källor som de har nytta av att känna till, både som medborgare och som elever och senare eventuellt som studenter.

Skolbibliotekarien kan också, genom sin specifika kunskap om databaser, webbplatser och olika digitala och analoga källor, säkerställa att tillgången till trovärdiga källor är hög. Detta är ett sätt att både stärka elevers källtillit och att stötta dem i deras lärande.

Konkurrens mellan läsfrämjande arbete och medie- och informationskunnighet

Ibland verkar det uppstå en slags konkurrenssituation mellan skolbibliotekets uppdrag att främja läsande och dess uppdrag att främja medie- och informationskunnighet. Flera forskare beskriver hur skolbibliotekets roll som stöd i det undersökande arbetssättet med bland annat källkritik kan begränsas av den traditionella bilden av skolbibliotek som främst en instans för läsfrämjande. Den starka ställning som skönlitteraturen innehar riskerar alltså att reducera synen på skolbiblioteket och dess funktioner.[86]

[84] Carlsson & Sundin (2018).
[85] Sundin & Haider (2018).
[86] Djurström (2015).

Flera skolbibliotekarier beskrev också under utredningens hearings att lärare och rektor, särskilt i förskoleklassen, på lågstadiet och mellanstadiet men även i viss mån på högstadiet och i gymnasieskolan, framför allt förväntar sig att skolbibliotekarien ska ägna sig åt läsfrämjande verksamhet. Detta verkar ibland leda till svårigheter för skolbibliotekarier att prioritera utvecklingen av arbetet med medie- och informationskunnighet.

Även motsatt tendens noterades under våra hearings. Flera skolbibliotekarier beskrev att medie- och informationskunnigheten dominerar och att det är svårt att få tid till läsfrämjande verksamhet. Detta verkar främst vara fallet på gymnasieskolan, men även vissa skolbibliotekarier på grundskolan gav uttryck för svårigheter i att hitta en balans mellan uppdragen och de menade att arbetet med medie- och informationskunnighet ibland tog för mycket tid i anspråk. Flera uttryckte att ju äldre elever, desto mer arbete med medie- och informationskunnighet och mindre med läsfrämjande verksamhet.

En skolbibliotekarie beskrev att ”allt som har med digitalisering att göra har högre status i skolan”. Detta skulle kunna vara en anledning till att det läsfrämjande uppdraget ibland konkurreras ut av uppdraget att främja medie- och informationskunnighet. En annan anledning kan vara att skolbibliotekariernas utbildning i första hand förbereder dem för ett arbete med frågor som rör medie- och informationskunnighet. Flera skolbibliotekarier som deltog i utredningens hearings uttryckte att de skulle ha känt sig mer förberedda för arbetet som skolbibliotekarier om utbildningen även innehållit kurser om barn- och ungdomslitteratur.

4.4.3 Skolbiblioteket är bemannat med utbildad personal

En av de framgångsfaktorer som Gärdén lyfter i sin forskningsöversikt är att skolbiblioteket är bemannat med en kvalificerad skolbibliotekarie. Gärdén konstaterar att flera studier visar att ett skolbiblioteks bemanning påverkar den effekt som skolbibliotek kan ha på skolresultaten. Elever med tillgång till skolbibliotek med hög bemanning presterar bättre än elever med tillgång till skolbibliotek med låg bemanning.[87] Även Pamela Schultz Nybacka, lektor i företagsekonomi och programsamordnare för Bibliotekarieprogrammet vid

[87] Kungliga biblioteket (2017b).

Södertörns högskola, framhåller skolbibliotekariens betydelse. Hon anser att skolbiblioteken endast kan bidra till pedagogiskt arbete om de är bemannade: ”Det går helt enkelt inte att ha ett pedagogiskt arbete där skolbiblioteken är integrerade om det saknas en bemannad organisation.”[88]

Skolinspektionen fastslår vidare i sin kvalitetsgranskning om skolbibliotek från 2018, att tillgången till en skolbibliotekarie är en förutsättning för att skolbiblioteket ska kunna medverka till att utveckla exempelvis elevernas språkutveckling, läsförmåga och informationskompetens, det vill säga de förmågor som avhandlades i föregående avsnitt.[89]

Även ovan nämnda riktlinjer från IFLA framhåller att skolbiblioteken, för att kunna bedriva en effektiv skolbiblioteksverksamhet och ha betydande inverkan på elevernas resultat, behöver vara bemannade med utbildad personal.[90]

Sammantaget kan konstateras att det råder stor enighet om betydelsen av att skolbibliotek är bemannade.

Bemanningsgrad

Vad gäller lämplig grad av bemanning behandlas den frågan i mindre utsträckning i ovan nämnda rapporter och forskningsöversikter. Skolbibliotekarier har emellertid, i utredningens hearings och övriga möten, enhälligt beskrivit att en hög bemanningsgrad stärker möjligheterna att på ett kvalitativt sätt främja elevernas läsning och medie- och informationskunnighet. Om bemanningsgraden är låg tenderar skolbiblioteksverksamheten att bli mer ensidig och mindre integrerad med undervisningen. Skolbibliotekarier på större skolor beskriver också att det finns avsevärda fördelar med fler än en anställd, exempelvis två eller flera skolbibliotekarier eller en skolbibliotekarie och en skolbiblioteksassistent, eftersom detta exempelvis innebär att skolbiblioteket kan hållas öppet samtidigt som en skolbibliotekarie gör klassbesök.

Ett sätt att lösa bemanningen på mindre skolor är att två skolor går ihop och ”delar” på en skolbibliotekarie. Fördelarna med detta är uppenbara: skolbibliotekarien får en heltidstjänst och två skolor får

[88] Kungliga biblioteket (2019e), s. 8.
[89] Skolinspektionen (2018c).
[90] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).

en skolbibliotekarie på halvtid. Det finns även utmaningar med att en skolbibliotekarie delar sin tid på fler än två skolor. Delade tjänster är sällan attraktiva och möjligheten att göra ett bra arbete försvåras till viss del. Behovet av att skolbibliotekarier utvecklar ett väl fungerande samarbete med lärare och goda relationer med eleverna lyfts nedan. Dessa delar av uppdraget kompliceras om skolbibliotekarierna tvingas ingå i många olika skolsammanhang med ett stort antal kontakter, utökade restider och varierande rutiner och mötestider.

Utbildning och kompetensutveckling

Vi har tidigare, i avsnitt 3.4.1, konstaterat att skolbibliotek bemannas med olika personalkategorier. Främst handlar det om fackutbildade bibliotekarier, lärare och biblioteksassistenter. Skolinspektionen och forskare har noterat att skolbibliotekariens utbildning påverkar hur skolbiblioteksverksamheten utformas och vilket innehåll den har.[91]

Skolinspektionen uppmärksammar att skolbibliotekariers olika utbildningar påverkar skolbibliotekens verksamhet. En viktig skillnad är att fackutbildade skolbibliotekarier oftare än lärare som arbetar som skolbibliotekarier är involverade i arbetet med medie- och informationskunnighet, källkritik och digital kompetens. De skolbibliotekarier som är lärare[92] har för det mesta fått sitt uppdrag främst utifrån ett stort intresse för litteratur och läsning. Enligt Skolinspektionen uppger dessa lärare som arbetar i skolbiblioteket ofta att de saknar kompetens och intresse för medie- och informationskunnighet. Fackutbildade bibliotekarier har, å andra sidan, genom utbildningen stärkt sin kompetens med att arbeta exempelvis med informationssökning och källkritik. En annan orsak till att lärarna som arbetar som skolbibliotekarier i lägre utsträckning arbetar med frågor rörande medie- och informationskunnighet är att dessa ofta har mindre tid för att sköta skolbibliotekets verksamhet än de fackutbildade bibliotekarierna.[93]

Det finns många fördelar med att skolbiblioteken bemannas av fackutbildade bibliotekarier. Genom den professionsförberedande utbildningen har skolbibliotekarierna fått möjligheter att utveckla

[91] Kungliga biblioteket (2017b), Skolinspektionen (2018c) med flera.
[92] Dessa kallas i Skolinspektionens kvalitetsgranskning om skolbiblioteket som pedagogisk resurs från 2018 för ”de skolbiblioteksansvariga lärarna”.
[93] Skolinspektionen (2018c).

relevanta kunskaper och färdigheter för arbete i skolbibliotek. Det är emellertid möjligt att lärares utbildning med tonvikt på pedagogiska och didaktiska frågor också kan ha ett värde för den som ska arbeta som skolbibliotekarie. Många lärare har också viktiga kunskaper såväl om läs- och språkutveckling som om exempelvis informationssökning. Skolbibliotekarier, lärare och rektorer, som delat med sig av sina erfarenheter till utredningen, uttrycker att lärare som arbetar som skolbibliotekarier har bakgrund, kunskap och utbildning som bland annat ibland underlättar samarbetet med lärarna på skolan.

Lärare som arbetar som skolbibliotekarier kan behöva kompetensutveckling för att utföra sitt uppdrag på bästa möjliga sätt. Även fackutbildade skolbibliotekarier kan ha behov av kompetensutveckling. Resonemangen om detta utvecklas i kapitel 6.

Övrig personal i skolbiblioteket

Biblioteksassistenter är en yrkeskategori som förekommer främst på universitets- och högskolebibliotek, men även i skolbibliotek. Biblioteksassistenternas arbetsbeskrivningar varierar men tanken är att de ska utgöra ett praktiskt stöd till en utbildad bibliotekarie. Enligt IFLA:s ovan nämnda riktlinjer från 2015 kan ”kontorspersonal och teknisk stödpersonal” utgöra en viktig funktion i skolbibliotek. Personer som på detta sätt har mer administrativa arbetsuppgifter kan säkerställa att skolbibliotekarier får den tid som behövs för andra delar av uppdraget.[94] Det finns också exempel på biblioteksassistenter i skolbibliotek som stöttar elever och på så vis är delaktiga i skolbiblioteksverksamheten. Under utredningens studiebesök och i våra kontakter med skolbibliotek är det främst på större skolor som vi har stött på skolbiblioteksassistenter.

Skolinspektionen tydliggör att skolbibliotekarien avlastas när en annan anställd person bistår med administration och öppethållande av biblioteket. När Skolinspektionen beskriver hur god skolbiblioteksverksamhet kan bedrivas, nämner de en funktion som motsvarar skolbiblioteksassistenten. Det beskrivs, i redogörelsen för exempelskolan, att det i skolbibliotekets lokaler också finns en it-pedagog och ytterligare en person, vilket bidrar till att skolbibliotekarien kan

[94] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).

lägga sin huvudsakliga arbetstid på direkt arbete med elever och lärare.[95]

Möjligheter och hinder med ett digitalt skolbibliotekariestöd

Det saknas på många orter fackutbildade skolbibliotekarier och att bemanna skolbiblioteken är i många fall utmanande, vilket vi utvecklar i kapitel 6. I utredningens direktiv väcks därför frågan om huruvida digitala resurser kan skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans. Hur ett sådant skulle kunna fungera beskrivs också i 3.6.4.

En del av skolbibliotekariernas uppgifter är möjliga att hantera på distans. Medier kan tillgängliggöras digitalt och samtal om exempelvis informationssökning, källkritik och litteratur kan i viss mån föras via digitala forum. Det är relativt vanligt att skolbibliotekarier använder sociala medier och de digitala skolbiblioteksystemen, som beskrivits i avsnitt 3.6.3. Digitala system används främst för att hantera lån, men systemen kan också fungera för att inspirera elever till läsning. Det finns också exempel på webbaserade skolbiblioteksystem där det är möjligt att lägga upp boktips och chatta med bibliotekarier.[96]

I sammanhanget äger en jämförelse med fjärr- och distansundervisning, se avsnitt 4.1.4, visst intresse. Flera skolbibliotekarier som utredningen har haft kontakt med genomför delvis interaktiv skolbiblioteksverksamhet med informations- och kommunikationsteknik där elever och skolbibliotekarie är åtskilda i både rum och tid (jämför distansundervisning). Ett exempel på detta är när skolbibliotek på skolans hemsida eller sociala medier lägger ut inspelade filmer med boktips eller filmer som visar hur man söker i databaser.

Det kan även vara aktuellt att skolbibliotekarien främjar elevernas läsande och medie- och informationskunnighet när elever och skolbibliotekarier är åtskilda i rum men inte i tid, (jämför fjärrundervisning). Inte minst bör detta alternativ vara aktuellt för skolbibliotek i landsbygder. Utredningen har emellertid endast stött på enstaka sådana exempel.

[95] Skolinspektionen (2018c).
[96] Digitalisering i skolbibliotek kan aktualisera integritetsaspekter vid personuppgiftshantering, se avsnitt 3.6.3.

Denna typ av digitala lösningar bör dock betraktas som ett komplement till det arbete som utgörs av skolbibliotekarier på plats. Dialogens betydelse för att exempelvis väcka läsintresse har beskrivits ovan, 4.4.1. I såväl forskning som i utredningens hearings återkommer också behovet av goda relationer till eleverna för att lyckas med ett kvalitativt pedagogiskt arbete. Även samarbete med lärarna förutsätter relationsbyggande. Möjligheterna att skapa en god dialog, bygga relationer och få till stånd samarbete är ofta större på plats än digitalt.

I en artikel framtagen 2017, för Skolverkets kompetensutvecklingsinsats Specialpedagogik för lärande, sammanställer Jonas Aspelin, professor i pedagogik, Ulf Jederlund och Lillemor Aneer, universitetsadjunkter i specialpedagogik, aktuell forskning om relationen mellan lärare och elever. De studier som refereras har relevans även för relationen mellan skolbibliotekarie och elever. Aspelin, Jederlund och Aneer beskriver att forskning har klargjort att en stödjande relation är väsentlig såväl för elevers ämnesmässiga prestationer som för elevers sociala utveckling, trivsel och motivation till lärande. Särskilt tydligt framgår sambanden när det gäller elever som befinner sig i olika slags svårigheter – där kan positiva relationer till läraren göra särskilt stor skillnad. Slutligen visar forskningen att relationen mellan lärare och elever är viktig inte bara för yngre barn utan också för äldre barn och ungdomar.[97]

En tydlig majoritet av de skolbibliotekarier som vi mött i utredningens hearings och i andra sammanhang anser att det skulle vara svårt att bygga förtroendefulla, stödjande relationer digitalt och på distans, särskilt om skolbibliotekarien behöver ha en dialog med ett stort antal elever och lärare. I utredningens hearings redogjorde flera skolbibliotekarier för sina erfarenheter från att arbeta på distans med anledning av coronapandemin som uppstod under 2020. De beskrev webbpublicerade instruktionsfilmer om bibliotekets databaser och ökad telefon- och mejlkontakt med elever. Flera uttryckte dock att det dialogiska arbetssättet blev lidande. När arbetet ändå fungerade, menade deltagarna i utredningens hearings att detta i stor utsträckning var en effekt av att de redan tidigare etablerat relationer med eleverna på plats.

En skolbibliotekarie som är på plats på skolan, ger också ökade möjligheter till informella kontakter och viss uppsökande verksamhet.

[97] Aspelin, Jederlund och Aneer (2017).

Genom att vistas tillsammans med eleverna i skolan kan skolbibliotekarien få syn på enskilda elevers behov av samtal, trygghet eller stödinsatser. Skolbibliotekarier som utredningen mött i sitt arbete gör analysen att det kompensatoriska uppdraget skulle vara svårare att uppfylla på distans. Detta stämmer väl överens med den forskning som refererats ovan om att relationer med lärare är särskilt väsentliga för de elever som befinner sig i olika slags svårigheter.

Arbetet i ett skolbibliotek innefattar också en del praktiska uppgifter som lånehantering, skyltning, registrering av nya medier, och gallring av böcker. En del av dessa uppgifter skulle kunna hanteras av exempelvis en skolbiblioteksassistent, men gallring och skyltning är exempel på aktiviteter som hellre bör utföras av en fackutbildad skolbibliotekarie med kännedom om verksamheten, eleverna och medierna.

Flera av de uppgifter som en skolbibliotekarie gör skulle troligen behöva utföras av lärare om det inte fanns en skolbibliotekarie på plats. Det kan vara olyckligt med tanke på lärarbristen. Det är dessutom olämpligt att lärare, som är en yrkesgrupp som ofta upplever stress, ska genomföra arbetsuppgifter som en skolbibliotekarie är mer kvalificerad för. Enligt OECD-undersökningen Talis från 2018, som undersöker lärares och rektorers arbete i grund- och gymnasieskolan, upplever 40 procent av lärarna inom grundskolan och gymnasieskolan ofta att de känner sig stressade av arbetet.[98] Skolverkets lärarprognos från 2019 visar också på en bekymmersam utveckling vad gäller tillgången till legitimerade lärare. Den viktigaste insatsen för att möta bristen på lärare är, enligt Skolverket, att stärka yrkets attraktivitet.[99] Därför är det avgörande att läraryrket framstår som ett attraktivt yrkesval, men det som också är väsentligt, enligt ett utredningsbetänkande från 2018, är att arbetet i sig motsvarar förväntningarna.[100] I detta sammanhang kan det inte anses som lämpligt att ge lärare i uppdrag att genomföra uppgifter som snarare bör utföras av en fackutbildad skolbibliotekarie.

En annan utmaning med att erbjuda endast digitalt skolbibliotekariestöd är att detta troligen ofta skulle innebära att det saknas en skolbiblioteksloka på skolan, alternativt att öppettiderna drastiskt skulle påverkas. Värdet med skolbiblioteket som rum beskrivs bland

[98] Skolverket (2019d), TALIS är en förkortning för The Teaching and Learning International Survey och organiseras av OECD (Organisation for Economic Co-operation and Development).
[99] Skolverket (2019c).
[100] SOU 2018:17.

annat i 4.4.4 och 4.4.9. Om själva lokalen stängs, kan det få negativa konsekvenser såväl för elevernas trivsel som för deras skolarbete. Dessutom förlorar skolan då det starka och värdefulla synliggörande av bildning och kunskap som ett skolbibliotek kan utgöra.

Sammanfattningsvis kan det i vissa fall finnas fördelar med ett digitalt skolbibliotekariestöd men utredningen menar att detta snarare bör komplettera än ersätta en skolbibliotekarie som är på plats och möter elever.

4.4.4 Skolbiblioteket ligger i eller nära skolans övriga lokaler, har generösa öppettider och lokalen möter elevers och lärares behov

Placering och öppettider

Skolbibliotekets fysiska placering har stor betydelse för elevernas möjlighet att nyttja det. Alla elever som utredningen varit i kontakt med beskriver att det är viktigt att skolbiblioteket ligger nära skolans övriga lokaler.

I promemorian *Skolbibliotek* från 2018, anger Skolinspektionen att ”tillgång till skolbibliotek” innebär:

> Eleverna har tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket som en del av elevernas utbildning för att bidra till att nå målen för denna.[101]

Promemorian har betydelse dels för hur skollagen har kommit att tolkas bland många skolbibliotekarier och rektorer, dels för hur vi, i denna utredning, beskriver behovet av skolbibliotek på den egna skolenheten.

Även IFLA:s tidigare nämnda riktlinjer från 2015 belyser att skolbiblioteket bör ligga nära undervisningslokalerna.[102] Elever som vi har mött i utredningens arbete har framhållit att skolbiblioteket, utöver att användas i undervisningen, är en plats som de besöker både på lektioner, på raster och före och efter skoltid. Hit kan de gå innan lektionerna börjar men också på håltimmar och lunchraster, då skolbiblioteket dessutom fungerar som ett tryggt alternativ till korrido-

[101] Skolinspektionen (2018a).
[102] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).

rer eller uppehållsrum. På vissa skolor har detta systematiserats och skolbiblioteket erbjuder ”läsrast” för alla eller några elever.

Elevorganisationerna har för utredningen betonat att skolbiblioteket ger möjlighet till läxläsning och annat skolarbete i en ostörd miljö och att lokalen därför kan ha särskilt stor betydelse för elever som inte har tillgång till en lugn hemmiljö. Detta är alltså ytterligare ett exempel på att skolbibliotek är ett sätt att stärka likvärdighet i utbildningen.

Skolinspektionen betonar att skolbibliotekets öppettider behöver motsvara elevernas behov.[103] Professor i biblioteks- och informationsvetenskap Ken Haycock, slår i en jämförande studie fast att skolbibliotekets öppettider har stor betydelse för elevernas prestationer.[104] I praktiken är det inte ovanligt att idéen om generösa öppettider i viss mån kolliderar med idéen om skolbiblioteket som pedagogisk resurs. Skolbibliotekarier, som arbetar medvetet med att integrera skolbiblioteksverksamheten i undervisningen, behöver ibland delta under elevernas lektioner och de kan då behöva lämna skolbiblioteket för att gå till ett klassrum. Finns det ingen extra personal, såsom en biblioteksassistent, påverkas öppettiderna av detta, eftersom man på många skolor inte vill lämna skolbiblioteket öppet utan vuxennärvaro. Skolbibliotekets öppettider är alltså viktiga men det kan finnas goda skäl till att ibland minska öppettiderna något.

För att skolbiblioteket ska kunna fungera som en pedagogisk resurs, men också som en plats som erbjuder kulturell och intellektuell stimulans och trygghet under hela skoldagen, är det uppenbart att skolbiblioteket helst bör vara placerat nära klassrummen. Det är rimligt att anta att elevers upplevelse av tillgänglighet och elevers vana vid att besöka skolbiblioteket ökar om lokalen ligger i närheten av elevernas övriga verksamheter under skoldagen och om öppettiderna är generösa.

Lokaler

Skolinspektionen betonar att skolbiblioteket, för att kunna vara en pedagogisk resurs, behöver erbjuda en lokal som är ändamålsenlig utifrån olika elevgruppers behov. Det fysiska rummet bör också er-

[103] Skolinspektionen (2018c).
[104] Haycock (2011).

bjuda en möjlighet till exponering av nya böcker vilket, enligt Skolinspektionen, är ett sätt att stärka elevernas läsintresse.[105]

Enligt IFLA:s tidigare nämnda riktlinjer från 2015 bör ett skolbibliotek erbjuda en estetisk och tilltalande omgivning med möjlighet till en lång rad aktiviteter, från tyst läsning till gruppdiskussioner och kreativt arbete.[106]

Flera forskare har beskrivit själva rummet som skolbiblioteket erbjuder som en viktig plats på en skola.[107] Professor i utbildningsvetenskap Mark Dressman framhåller exempelvis att skolbiblioteket är ett rum där elever undgår att delas in i åldersgrupper och inte behöver uppleva att deras kunskaper konsekvent blir bedömda. Skolbiblioteket erbjuder på detta sätt en självvald anonymitet och beskrivs som en trygg men allmän plats.[108]

Även forskaren Elisabeth Tallaksen Rafste, doktor i biblioteksvetenskap som ägnat sin forskning främst åt skolbibliotek, har undersökt vad skolbiblioteket som rum innebär för eleverna. Tallaksen Rafste använder begreppet ”det porösa rummet” för att beskriva att det rör sig om en plats där användarna själva kan påverka och skapa ett sammanhang. Enligt Tallaksen Rafste möjliggörs elevernas inflytande av flera faktorer, däribland att skolbiblioteket har ett svagare regelverk än klassrummet. Skolbiblioteket erbjuder ett rum som kan besökas för skolarbete men också för frivilliga aktiviteter. Medan samtal i klassrummet ofta styrs av läraren, kan möten och samtal i skolbiblioteket vara mer fria och elevstyrda.[109]

Utöver att erbjuda en friare plats för elever, kan skolbiblioteket som rum också ha en symbolisk betydelse. Ann Skantze, doktor i pedagogik, beskriver hur utformningen och miljön i skolan kan påverka elevers föreställning om vad kunskap och lärande är. Skolbiblioteket som rum kan utöver dess mer konkreta funktioner för att tillhandahålla böcker och som mötesplats, också betraktas som ett uttryck för vad skolan erbjuder i form av kunskap, bildning och kultur.[110]

Vi har tidigare, i avsnitt 4.2, uppmärksammat spänningsfältet mellan skolbibliotekets ansvar att bidra till goda skolresultat och bibliotekens friare uppdrag att verka för kultur, litteratur och bildning.

[105] Skolinspektionen (2018c).
[106] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).
[107] Dressman (1997), Tallaksen Rafste (2001), Streatfield & Markless (1994) med flera.
[108] Dressman (1997).
[109] Tallaksen Rafste (2001), s. 9.
[110] Skantze (1989).

Utifrån Skantzes beskrivning av rummets betydelse kan biblioteket även fungera som en påminnelse om skolans demokratiska uppdrag, som handlar om att ge unga människor kraft och verktyg att ta makt över sina liv och det samhälle som de är del av.

4.4.5 Eleverna har tillgång till ett utbud som präglas av allsidighet och kvalitet

Bestånd och gallring

De flesta skolbibliotek är i stor utsträckning självförsörjande när det gäller beståndet. Ibland förekommer mediesamarbeten med folkbiblioteket och i vissa fall finns också skolbiblioteksccentraler med kompletterande medieförsörjning. Utöver det kan skolbiblioteken som nämnts i avsnitt 3.6.1 nyttja exempelvis Sveriges depåbibliotek och Myndigheten för tillgängliga medier[111], men oavsett detta förutsätter ett ändamålsenligt skolbibliotek i stor utsträckning ett varierat och brett eget bestånd. Kvalitet och omfattning på skolbibliotekens mediabestånd avgör i stor utsträckning vilka resurser som kan erbjudas elever och lärare. En väsentlig kvalitativ aspekt är också att beståndet är åldersadekvat.

Enligt Skolinspektionen innebär tillgång till skolbibliotek att skolbiblioteket omfattar böcker, facklitteratur såväl som skönlitteratur, informationsteknik och andra medier. Skolinspektionen menar att bok- och mediebeståndet är en förutsättning för att skolbiblioteket ska kunna fungera som pedagogisk resurs på skolan. Det är viktigt att nya böcker och andra medier köps in men också att biblioteket kontinuerligt gallras.[112]

Gallringen är väsentlig i ett skolbibliotek bland annat för att få plats med nytt material och därmed öka användningen av beståndet. I skolbibliotek slits böcker och andra medier relativt snabbt och ett kontinuerligt arbete med gallring är avgörande för att kunna erbjuda uppdaterade fysiska samlingar med aktuell litteratur i attraktiva former. Ett tilltalande bestånd underlättar såväl det läsfrämjande arbetet som arbetet med media- och informationskunnighet. Själva gallringsprocessen innebär också ett tillfälle för skolbibliotekarien att få en

[111] En närmare beskrivning av Sveriges depåbibliotek och Myndigheten för tillgängliga medier finns i kapitel 3.
[112] Skolinspektionen (2018c).

närmare kännedom om beståndet och att utvärdera elevers och lärares behov. Gallringen kan därmed leda till viktiga samtal mellan skolbibliotekarie, elever och lärare.

Som nämnts i avsnitt 3.1.2 framgår det av förarbetena till skollagen att skolbibliotek vanligen avser ”en gemensam och ordnad resurs av medier och information”.[113] Gallringen är ett sätt att skapa en sådan ordnad resurs. Även systemlösningar för katalog, webb och e-medier kan bidra till att ordna resurserna. För att skolbiblioteket ska kunna anses vara en ”gemensam och ordnad resurs” bör litteraturen inte vara utspridd i olika klassrum utan finnas samlad på ett och samma ställe. Detta är väsentligt för att den ska finnas tillgänglig för så många elever som möjligt.

För att främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet på ett adekvat sätt behöver beståndet bestå av såväl analoga som digitala medier. Genom den digitala tekniken kan skolbiblioteket erbjuda relevant, uppdaterad information via digitala databaser. Även e-böcker och andra e-medier bidrar till att både bredda och snabbt och kontinuerligt aktualisera beståndet. Digitala texter erbjuder också möjligheter att tillgängliggöra text och anpassa den efter elevers behov och preferenser. Dessutom möjliggör digitaliseringen yteffektiv förvaring och miljövänlig produktion och transport av resurser.[114]

Detta talar för att alla skolbibliotek ska tillhandahålla digitala samlingar och resurser. Det räcker dock inte att ett skolbibliotek bara erbjuder digitala medier. Utredningen kan inte nog tydligt framhålla vikten av att också tillhandahålla samlingar med tryckt litteratur av olika slag. Elever behöver bekanta sig med såväl tryckt som digital text. För att uppnå de goda effekter i läsförståelse som har beskrivits, och en del av de andra positiva effekter som finns av läsning, finns det klara fördelar med den tryckta texten. Inom ramen för det europeiska forskningsprojektet E-READ[115] har digitala och analoga läsprocesser studerats. Forskarna har särskilt intresserat sig för hur barn och unga vuxna förstår skriven text i digital respektive analog form. Bland annat noteras att läsprocesserna ser olika ut på skärm och på

[113] Prop. 2009/10:165 s. 284.
[114] Digitalisering i skolbibliotek kan aktualisera integritetsaspekter vid personuppgiftshantering, se avsnitt 3.6.3.
[115] E-READ står för Evolution of Reading in the Age of Digitization. De huvudsakliga resultaten av det fyra år långa forskningsprojektet presenteras i *The Stavanger Declaration Concerning the Future of Reading* från 2019.

papper och att barn och unga behöver få möjlighet att utveckla såväl det digitala som det analoga läsandet. Forskarna konstaterar emellertid att läsförståelsen av längre sakprosatexter är bättre när texter presenteras i tryckt form än på skärm. En av de rekommendationer som forskningsprojektet ger är därför att det är viktigt att skolbibliotek fortsätter att motivera elever att läsa tryckta böcker.[116]

I en norsk studie från 2013, som tas upp i en kunskapsöversikt om läsförståelse som Skolverket publicerat, undersöktes huruvida det är skillnad mellan den läsförståelse som elever utvecklar när de läser en text på papper och när de läser den digitalt. Resultatet av denna studie visar att de elever som läste text på papper presterade signifikant bättre på läsförståelsetest än de som läste samma text digitalt.[117]

Som nämnts i avsnitt 4.1.6 kan skolbibliotek få inköpsstöd från Kulturrådet. Kulturrådet ställer krav på att den sökande kommunen inte ska ha minskat sitt medieanslag för att få del av bidraget. Kulturrådet godkänner endast att en kommun sänkt medieanslaget om skälet är minskad befolkning eller minskat elevunderlag. Fristående skolor kan få del av bidraget om de ingår i kommunens övergripande plan för läsfrämjande arbete och om kommunen anger medieanslag till skolbiblioteket i ansökan.

Inköpsstödet uppgår till minst 30 000 kronor per ansökan och Kulturrådet beräknar det huvudsakligen efter antalet barn och ungdomar upp till 18 år i kommunen. Under 2019 beviljade Kulturrådet sammanlagt 24,3 miljoner kronor i inköpsstöd till folk- och skolbibliotek till 236 av 237 sökande kommuner. Antalet sökande kommuner har minskat under en följd av år. Med utgångspunkt från inkomna ansökningar och dialog med sökande noterar Kulturrådet att det finns brister i samordningen mellan folk- och skolbibliotek i kommunerna och att skillnader i hur skolor och folkbibliotek ställer upp sin budget kan göra det svårt att bedöma huruvida medieanslagen för barn- och ungdomslitteratur bibehålls på samma nivå som året innan. Kravet på bibehållet medieanslag kan också försvåra för kommuner att prioritera personal i stället för medier, vilket kan inverka negativt på det läsfrämjande arbetet och därmed syftet med stödet, det vill säga att främja intresset för läsning och litteratur. Kulturrådet bedömer att inköpsstödet till folk- och skolbibliotek ökar tillgången till medier

[116] Evolution of Reading in the Age of Digitization (2019).
[117] Mangen, Wagermo och Brönnick (2013) och Skolverket (2016a).

för barn och unga men konstaterar samtidigt att en ökad samordning mellan folk- och skolbibliotek är önskvärd.[118]

Delaktighet för elever

Det finns ett värde i att elever och lärare får möjlighet att påverka skolbibliotekets bestånd, enligt studier som Gärdén hänvisar till.[119] När elever får bli delaktiga i utvecklingen av beståndet, ökar chansen att skolbiblioteket känns relevant och angeläget för dem och skolbiblioteket får därmed större möjligheter att bli en intressant plats för såväl elever som lärare. Av skollagen följer att elever ska ges inflytande över utbildningen och ”fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem”. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska stödjas. Regeringen framhåller i förarbetena till skollagen att en viktig demokratisk skolning ligger i det kollektiva inflytandet.[120] Genom till exempel biblioteksråd kan elever ges goda möjligheter att lära sig att ta ansvar och leda ett arbete med inflytandefrågor.

Av FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna framgår att var och en har rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. Denna rätt innefattar frihet att utan ingripande hysa åsikter samt söka, ta emot och sprida information och idéer med hjälp av alla uttrycksmedel och oberoende av gränser.[121] IFLA betonar i tidigare nämnda riktlinjer att skolbiblioteken behöver förhålla sig till detta.[122] Barnkonventionen slår också fast att varje barn har rätt att uttrycka sin mening och höras i alla frågor som rör barnet. Barnets åsikt ska beaktas i förhållande till barnets ålder och mognad.[123]

IFLA:s riktlinjer från 2015 betonar även att elever och lärare bör vara delaktiga i planeringen av beståndet. Enligt IFLA har lärarna en viktig roll att spela dels för att de är ämnesexperter dels för att de kan bidra med värdefull kunskap om de egna elevernas behov.[124]

[118] Kulturrådet (2019d) s. 35.
[119] Kungliga biblioteket (2017b).
[120] 4 kap. 9 § skollagen och prop. 2009/10:165 s. 312.
[121] Artikel 19 i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, antagen av FN:s generalförsamling den 10 december 1948.
[122] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).
[123] Artikel 12 Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter (barnkonventionen).
[124] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).

För att elever ska kunna göras delaktiga i skolbibliotekets verksamhet behöver skolbiblioteket vara bemannat. Utredningens kontakter visar att fackutbildade skolbibliotekarier ofta på ett medvetet sätt arbetar med elevers delaktighet när det gäller beståndsutveckling. Det är emellertid viktigt att skolbibliotekarierna även har organisatoriska förutsättningar att samarbeta med både elever och lärare, och rektor har därmed också stor betydelse för att delaktigheten ska kunna utvecklas på ett fördelaktigt sätt.

Alla elevers behov

En viktig utgångspunkt för beståndet är bibliotekslagens bestämmelser om prioriterade grupper. Av bibliotekslagen framgår att biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska. Detta ska bland annat ske genom att biblioteken ska erbjuda litteratur på de nationella minoritetsspråken, andra språk än de nationella minoritetsspråken och svenska, och lättläst svenska.[125]

IFLA framhåller också i sina riktlinjer om skolbibliotek från 2015 att alla kulturella, språkliga, ursprungsfolkliga och andra unika befolkningsgrupper ska känna sig välkomna i skolbiblioteket och få tillgång till böcker av god kvalitet.[126]

I en av rapporterna som ligger till grund för KB:s förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 ges en lägesbeskrivning av hur biblioteken prioriterar och tillgodoser nationella minoriteter. Rapportförfattarna fastslår att biblioteken skulle kunna bidra mer för att främja och synliggöra de nationella minoriteterna och de nationella minoritetsspråken. I rapporten beskrivs också att utbudet av barn- och ungdomsmedier på de nationella minoritetsspråken är bristfälligt, utom i finska. Genom strategisk planering och kunskapshöjande insatser, menar rapportförfattarna att biblioteken skulle kunna bidra till revitalisering av språken och kulturen.[127]

Rapporten från KB avser främst folkbiblioteken, men i ett utredningsbetänkande från 2017 som handlar om möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk, beskrivs även skolbiblio-

[125] 4–5 §§ bibliotekslagen.
[126] International Federation of Library Associations and Institutions (2015).
[127] Kungliga biblioteket (2018a).

tekens roll för att tillgängliggöra litteratur på nationella minoritetsspråk. Bättre tillgång på barn- och ungdomslitteratur på nationella minoritetsspråk är, enligt den utredningen, ett önskemål som framförts återkommande.[128]

Kulturrådet har, som tidigare nämnts, 2017–2019 haft ett regeringsuppdrag med syfte att främja utgivning och spridning av litteratur på minoritetsspråk. I det arbetet framkom hur stor betydelse biblioteken har för att synliggöra nationella minoriteters litteratur och kultur.[129] Kulturrådets uppdrag rörde främst folkbiblioteken men denna slutsats har relevans även för skolbiblioteken. Både av läroplanerna för de obligatoriska skolformerna och av läroplanerna för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan framgår, att eleverna ska få ”kunskaper om de nationella minoriteternas (judar, romer, urfolket samerna, sverigefinnar och tornedalingar) kultur, språk, religion och historia”.[130]

Även andra språk än de nationella minoritetsspråken behöver synliggöras i skolbiblioteket. Elever som läser ämnet modersmål har behov av litteratur på sitt modersmål. Av grundskolans kursplan för ämnet framgår att undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva på modersmålet och att eleverna i undervisningen bland annat ska möta skönlitteratur på modersmålet.[131] Utifrån forskning om modersmålsundervisning, flerspråkighet och andraspråksutveckling vet vi att elever genom att utveckla sitt modersmål också får bättre förutsättningar att lära sig svenska.[132] Det spelar därför stor roll för både kunskapen i modersmålet, i ämnet svenska och för lärandet i alla ämnen att det på skolbiblioteket finns litteratur som både kan användas i modersmålsundervisning och främja elevers fria läsning på modersmålet.

Detta gäller såväl på grundskolenivå som på gymnasial nivå. Enligt ämnesplanen för modersmål i gymnasieskolan ska undervisningen i ämnet modersmål syfta till att eleverna utvecklar färdigheter i att tala, läsa, skriva och lyssna på sitt modersmål. Undervisningen i kursen

[128] SOU 2017:91.
[129] Kulturrådet (2019c).
[130] Avsnitt 2.2. SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.2 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.2 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.2 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.1 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.1 SKOLFS 2013:148. I grundsärskolans och gymnasiesärskolans läroplaner anges ”känner till” i stället för ”kunskaper om” som i läroplanerna för grundskolan, specialskolan, sameskolan och gymnasieskolan.
[131] Avsnitt 5.7.1 SKOLFS 2010:37.
[132] Se exempelvis SOU 2019:18.

Modersmål 1 ska behandla texter på modersmålet och kursen Modersmål – aktiv tvåspråkighet ska behandla modern litteratur på modersmålet.[133] Ett skolbibliotek kan på ett värdefullt sätt bidra till att öka bredden och variationen specifikt för elever som läser ämnet modersmål men även för andra flerspråkiga elever. Tillgång till både skönlitteratur och sakprosa på olika modersmål i skolan är en resurs i elevers lärande och visar därtill att olika modersmål värdesätts. Skön- och facklitteratur på olika modersmål kan på så vis ha betydelse både för elevernas språk- och kunskapsutveckling och för deras självkänsla och identitetsutveckling.

Skolbibliotekets bestånd behöver möta alla olika elevers behov. Enligt bibliotekslagen ska biblioteken, som tidigare nämnts, ägna särskild uppmärksamhet åt personer med funktionsnedsättning, bland annat genom att erbjuda litteratur och tekniska hjälpmedel för att de ska kunna ta del av information.[134] Detta innebär att beståndet också behöver anpassas exempelvis till elever i behov av blindskrift eller med läs- och skrivsvårigheter.

För att skolbiblioteken ska kunna bli den tillgång som de kan vara för att tillgängliggöra litteratur på olika språk och möta alla elevers behov, krävs ett medvetet arbete med beståndet. Att utveckla ett brett och varierat bestånd kräver kompetens, resurser och samordning. Allt detta understryker sammantaget vikten av att skolbiblioteket är bemannat, och bemannat med rätt kompetens. Skolbibliotekarier som vi varit i kontakt med har också betonat att det är en fördel när skolhuvudmannen tar ett samordnat ansvar för beståndet av litteratur. Detta gäller särskilt litteratur på olika språk, då behoven i detta avseende kan variera stort mellan skolor över tid.

4.4.6 Skolbibliotekarier och lärare samarbetar

Frågan om varför och hur skolbibliotekarier och lärare bör samarbeta har redan lyfts flera gånger ovan. Gärdén understryker i en forskningsöversikt från 2017 att ett av de huvudsakliga ämnena när det gäller skolbiblioteksforskning är just samarbete mellan lärare och bibliotekarier. I princip alla undersökningar som Gärdén läst för sin forsknings-

[133] Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2010:97) om ämnesplan för ämnet modersmål i gymnasieskolan.
[134] 4 § bibliotekslagen.

översikt pekar på vikten av samarbete. Även flera av de internationella studier som utredningen tagit del av visar hur ett fungerande samarbete mellan lärare och bibliotekarier gagnar elevernas lärande.[135]

I Skolverkets utvärdering av statsbidraget för personalförstärkning i skolbibliotek från 2017 framhålls också vikten av samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare. Skolverket skickade ut en enkät i samband med utvärderingen och de flesta skolhuvudmän som svarade ansåg att den viktigaste faktorn för att skolbiblioteket skulle stödja elevernas lärande var en bra samverkan mellan skolbiblioteksperso-nal och övrig skolpersonal.[136]

De skolbibliotekarier som utredningen har mött vid studiebesök och hearings betonar också att samarbetet med lärarna är avgörande för skolbiblioteksverksamhetens kvalitet. Även lärare och rektorer har i intervjuer och hearings framhållit värdet av ett gott samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare.

Flera faktorer har betydelse för hur samarbetet utvecklas. Många skolbibliotekarier betonar den personliga relationen till lärarna och beskriver hur förtroende byggs successivt. Lärare som arbetar som skolbibliotekarier har i kontakter med utredningen framhållit att samarbetet underlättas av deras egen erfarenhet av undervisning och deras specifika kunskap om läroplanernas och kursplanernas innehåll.

Biblioteksplanens funktioner för samarbetet

Det finns strukturer som gynnar samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. Arbetet med en biblioteksplan kan exempelvis främja samarbete och bidra till rutiner och en organisation för hur skolbiblioteket kan bli en del av den pedagogiska verksamheten.

I biblioteksplanen konkretiseras ofta skolbibliotekets funktion genom att olika aktiviteter preciseras. Det kan exempelvis handla om vilka läsfrämjande inslag skolbiblioteket ska bidra med i olika årskurser men också om hur skolbiblioteket ska stärka undervisningen under olika teman och projekt genom exempelvis vägledning inom källkritik och informationssökning. En skolbibliotekarie uttryckte under en av utredningens hearings att det är viktigt att det konkretiseras hur skolbiblioteksverksamheten ska integreras i undervisningen, eftersom lärare ofta har ont om tid. ”Som det är nu”, menade denna

[135] Kungliga biblioteket (2017b).
[136] Skolverket (2017c).

skolbibliotekarie, ”pekar jag bara i biblioteksplanen och påminner om att vi faktiskt kommit överens om att detta ska göras. Det stärker mitt mandat.” På så vis kan skolbiblioteksplanen bidra till att samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier prioriteras även under mer hektiska arbetsperioder.

Biblioteksplanen är alltså väsentlig som produkt, men även själva processen med att ta fram en sådan plan kan gynna samarbetet. På en av de skolor som utredningen varit i kontakt med framhåller exempelvis både skolbibliotekarier och rektor att vägen till den färdiga biblioteksplanen haft stor betydelse för skolbibliotekariers och lärares samarbete. Under de möten då biblioteksplanens innehåll tar form får skolbibliotekarier, lärare och rektor på den aktuella skolan möjlighet att verbalisera sina förväntningar på varandra. Dessutom får olika yrkeskategorier, under framtagandet av biblioteksplanen, bidra med idéer om hur man tillsammans kan stärka såväl det läsfrämjande arbetet som arbetet med medie- och informationskunnighet på skolan. Dialogen om biblioteksplanen bidrar på så vis till att biblioteksplanen och samarbetet mellan lärare och bibliotekarier inte bara är bibliotekariens eller rektors utan allas angelägenhet.

En demokratisk process liknande den som beskrivs ovan kan också vara ett sätt att stärka *alla* lärares engagemang för skolbiblioteket. En majoritet av de skolbibliotekarier som deltog i utredningens hearings beskrev att samarbetet fungerade olika bra beroende på vilka ämnen lärare undervisade i. Bäst verkade samarbetet fungera med svensklärare och i viss mån även med lärare i samhällsorienterande ämnen. Denna bild bekräftas av lärare som utredningen varit i kontakt med och av Cecilia Gärdéns kunskapsöversikt.[137]

Det gavs, i utredningens hearings, även exempel på konstruktiva kontakter mellan skolbibliotekarier och lärare i naturvetenskapliga och estetiska ämnen samt yrkesämnen i gymnasieskolans yrkesprogram men dessa samarbeten verkade snarare höra till undantagen. Även Skolinspektionen bedömer att det finns flera tecken på att skolbibliotek inte används som en pedagogisk resurs eller integreras i skolans undervisning i alla ämnen.[138] Genom en biblioteksplan kan värdet med samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare belysas. En biblioteksplan kan också bidra till att stärka samarbetet genom att rektor planerar för hur olika lärarkategorier kan involveras i framtagandet.

[137] Kungliga biblioteket (2017b).
[138] Skolinspektionen (2018c).

Rektors, huvudmannens och kompetensutvecklingens betydelse för samarbetet

Rektor har stor betydelse för att främja en kultur där samarbete gynnas. Skolinspektionen konstaterar emellertid i kvalitetsgranskningen *Skolbiblioteket som pedagogisk resurs* från 2018 att det ofta saknas strukturer för att skolbibliotekarie och lärare ska kunna planera och genomföra undervisningen tillsammans.[139] Såväl läroplanerna för de obligatoriska skolformerna som läroplanerna för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan anger sedan 2018, som tidigare nämnts, att rektor har ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen.[140] Då det är lärare som enligt skollagen ska leda undervisningen[141] blir ett samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare i princip en förutsättning för att skolbibliotekets verksamhet ska kunna användas som en del i undervisningen.

Vi har ovan redogjort för hur biblioteksplanen och rektors engagemang kan bidra till ett effektivt samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare. Rektor och huvudmannen har även betydelse i det avseendet att de på olika sätt ansvarar för kompetensutveckling. I skollagen anges att huvudmannen ska ansvara för att personalen ges kompetensutveckling och har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.[142] Enligt de obligatoriska skolformernas, gymnasieskolans och gymnasiesärskolans läroplaner har rektor ansvar för att ”personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen.”[143]

I en amerikansk studie har de dåvarande lektorerna Patricia Montiel-Overall och Anthony Hernandez visat att kompetensutveckling är en fungerande strategi för att stärka samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier.[144] Genom att exempelvis ge förutsättningar för gemensamt kollegialt lärande, där lärare och skolbibliotekarier lär av

[139] Ibid.
[140] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.
[141] 1 kap. 3 § skollagen.
[142] 2 kap. 34 § skollagen.
[143] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.
[144] Montiel-Overall & Hernandez (2012).

och med varandra, kan rektor och huvudmannen bidra till förbättrat samarbete.

Skolverkets kompetensutveckling Läslyftet, som beskrivs i 3.5.1, vänder sig till både lärare och skolbibliotekarier. Utredningen har inte tagit del av några andra större kompetensutvecklingsinsatser i Sverige som på detta sätt vänder sig till båda yrkeskategorierna samtidigt. Läslyftet handlar om att utveckla undervisningen så att läsande, skrivande och samtalande främjar elevernas kunskapsutveckling i alla ämnen. Kompetensutvecklingen bygger på kollegialt lärande och lärare och skolbibliotekarier uppmuntras att arbeta tillsammans.

Enligt utvärderingen är de flesta av de intervjuade skolbibliotekarierna nöjda med att Läslyftet har gett dem möjligheter till en löpande pedagogisk diskussion med lärarna. Lärarintervjuerna bekräftar till stor del skolbibliotekariernas uppfattningar. Läslyftet har, enligt utvärderingen, bidragit till att ”skolbibliotekarierna och lärarna kunnat närma sig varandra och förstå varandras arbete bättre. Därmed har möjligheterna till samarbete förbättrats, inte minst med lärare i andra ämnen än svenska. Tack vare de förbättringarna har skolbibliotekariernas position stärkts, vilket i sin tur ger förutsättningar för utvecklat samarbete”.[145]

Kompetensutveckling som erbjuds lärare och skolbibliotekarier tillsammans verkar alltså ha potential att stärka samarbetet mellan yrkesgrupperna. Mer om detta i kapitel 6.

Fyra nivåer av samarbete

Professor Patricia Montiel-Overall har länge intresserat sig för samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier. Hon har utvecklat en form av taxonomi med fyra nivåer av samarbete:

1. Coordination
2. Cooperation
3. Integrated instruction
4. Integrated curriculum

[145] Kärnebro & Lundström (2019), s. 28.

Coordination innebär en samarbetsform som kretsar runt att beställa, organisera samt synkronisera händelser och aktiviteter. Detta samarbete syftar framför allt till att parterna ska kunna effektivisera sitt eget arbete och beskrivs ha mindre chans att påverka elevernas lärande än de tre andra nivåerna. *Coordination* kan emellertid bana vägen för djupare typer av samarbeten.[146]

Cooperation innebär ett samarbete som kräver mer engagemang från deltagarna. Här kommer minst två parter överens om att arbeta tillsammans mot liknande mål, men ansvar och sysslor delas fortfarande upp mellan deltagarna. Lärare och skolbibliotekarier lär ut sådant de själva är specialister på men hur dessa skilda områden hör ihop tydliggörs inte alltid för eleverna.[147]

Integrated instruction och *Integrated curriculum* utgör exempel på mer utvecklade samarbeten. Dessa bedöms av Montiel-Overall ha större chans att påverka elevernas lärande. *Integrated instruction* innebär att lärare och skolbibliotekarier samarbetar kring undervisningen och att parternas olika specialistområden integreras. Denna form av samarbete kan bidra till en mer sammanhängande och meningsfull undervisning för eleverna.[148]

Inom det som benämns *Integrated curriculum* sker motsvarande samarbete inte bara mellan skolbibliotekarien och enstaka lärare utan här finns också ett ansvar på skol- eller skolhuvudmannanivå. Montiel-Overall påminner om att denna samarbetsnivå i princip förutsätter att rektor är delaktig.[149]

Om målet är att nå alla elever kan det på vissa skolor vara nödvändigt med den högsta nivån av samarbete, *Integrated curriculum*. I lägre årskurser där elever bara har en eller några få lärare, finns annars en risk att elever inte möter skolbibliotekets verksamhet och skolbibliotekariens kompetens, endast av den anledningen att en enstaka lärare inte finner tid till eller av annat skäl inte samarbetar med skolbibliotekarien. Denna bild bekräftas av flera skolbibliotekarier vid utredningens hearings.

Montiel-Overall identifierar också vilka faktorer som är väsentliga för att ett kvalitativt samarbete ska komma till stånd. Det behövs, menar Montiel-Overall, resurser i form av exempelvis tid, finan-

[146] Montiel-Overall (2008).
[147] Ibid.
[148] Montiel-Overall (2005).
[149] Ibid.

siering, personal och lokaler, alltså sådant som avhandlats tidigare i 4.4. Men utöver denna form av tillgångar, behöver det finnas god kommunikation, kollegialitet, respekt och jämlikhet på skolan för att samarbetet ska fungera.[150] Ett väl fungerande samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare förutsätter alltså, som nämnts ovan, att rektor tar ett övergripande ansvar.

4.4.7 Rektor legitimerar och tar ansvar för skolbibliotekets verksamhet och utveckling

Skolinspektionen slår i sin kvalitetsgranskning om skolbibliotek från 2018 fast att hur rektor utför sitt uppdrag har en avgörande betydelse för att skolbiblioteket ska fungera väl:

> Utmärkande för de skolbibliotek där verksamheten tydligt stöttar elevernas kunskapsutveckling är att rektor är väl insatt i skolbibliotekens verksamhet och ger förutsättningar för att skolbiblioteken ska kunna fylla en funktion i skolans pedagogiska verksamhet.[151]

Även Gärdén framhåller vikten av stöd från skolledningen. I flera av de studier som hon refererar till är rektorns syn på skolbiblioteket en av de mest avgörande faktorerna för vilken roll skolbiblioteken spelar på skolorna.[152]

Flera andra forskare pekar också på rektor som en central aktör inom skolbiblioteksverksamheten.[153] Rektors uppfattning om skolbibliotekets funktion påverkar både styrning av resurser, förutsättningarna för och vilja till samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier och hur skolbiblioteket används i undervisningen. Det är rektor som ansvarar för det systematiska kvalitetsarbetet på skolenheten, och det blir därmed rektor som avgör om och hur skolbiblioteket inkluderas och synliggörs i skolenhetens kvalitetsarbete.[154]

Utvärderingen av Skolverkets kompetensutvecklingsinsats Läslyftet beskriver också rektors betydelse för samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. Enligt utvärderingen har samarbetet mellan yrkesgrupperna, som nämnts ovan i 4.4.6, stärkts genom deltagande

[150] Ibid.
[151] Skolinspektionen (2018c), s. 7.
[152] Kungliga biblioteket (2017b).
[153] Kungliga biblioteket (2017b), Kungliga biblioteket (2019e) med flera.
[154] 4 kap. 4 § skollagen.

i kompetensutvecklingen men både skolbibliotekarier och lärare betonar att rektors styrning är avgörande för fortsatt samverkan.[155]

Skolbibliotekarier och lärare i utredningens hearings bekräftar betydelsen av en engagerad rektor. Flera betonar att möjligheten till ett ändamålsenligt samarbete mellan skolbibliotekarierna och lärarna är beroende av att rektor skapar förutsättningar och rutiner för detta. En skolbibliotekarie beskrev det på följande sätt: ”Rektor kan vara en bromskloss, men också en raket som gör arbetet fantastiskt”.

Som tidigare nämnts ställdes under utredningens hearings också frågan om de närvarande skolbibliotekarierna uppfattade att skolbiblioteket ingick i skolans systematiska kvalitetsarbete. Enbart ett fåtal av skolbibliotekarierna uppfattade att det förhöll sig så.

Även de två viktigaste skolbiblioteksutmärkelserna i Sverige understryker rektors betydelse. En av fem punkter som juryn lägger särskild vikt vid i Årets skolbibliotek är ”skolledningens del i utvecklingsarbetet”.[156] För utmärkelsen Ett skolbibliotek i världsklass är samverkan med skolledning väsentlig. Enligt DIK har de skolor som fått utmärkelsen bland annat har det gemensamt att de har en skolledare som ”verkligen förstår bibliotekariens bidrag till elevernas måluppfyllelse”.[157]

4.4.8 Huvudmannen legitimerar och tar ansvar för skolbibliotekets verksamhet och utveckling

Som tidigare framgått ska eleverna, enligt skollagen, ha tillgång till skolbibliotek. Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i skollagen och ska systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen på huvudmannanivå. Som tidigare nämnts är skolbiblioteksverksamhet utbildning i skollagens mening. Det är i sammanhanget också relevant att framhålla att huvudmannen ska se till att personalen vid skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling samt har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet. Huvudmannen ansvarar vidare för det övergripande systematiska kvalitetsarbetet.[158] Hur huvudmännen engagerar sig i skolbiblioteket för att uppfylla

[155] Kärnebro & Lundström (2019).
[156] Nationella skolbiblioteksgruppen (2020).
[157] DIK (2020).
[158] 2 kap. 8 §, 34 § och 36 § samt 4 kap. 3 § skollagen.

skolförfattningarnas krav får stor betydelse för skolbibliotekens ändamålsenlighet.

Strukturer och uttalat intresse

Ett av skolhuvudmännens viktiga uppdrag är att skapa hållbara strukturer. Bland annat Schultz Nybacka vittnar om den skörhet som uppstår genom att det ofta är en person som ensam tar det operativa ansvaret för skolbiblioteket: ”Det räcker med att en person, vare sig den är rektor, skolbiblioteksamordnare eller skolbibliotekarie, slutar på sin post i en del av systemet för att verksamheten ska falla efter eller falla samman.”[159]

Ett sätt att skapa förutsättningar för mer hållbarhet är att arbeta aktivt med skolbiblioteksplaner och att säkerställa att dessa är kända av berörda rektorer, skolbibliotekarier och lärare. Genom bland annat skolbiblioteksplanen kan skolbiblioteket bli en del i skolans systematiska kvalitetsarbete. Läs mer om skolbiblioteksplaner i avsnitt 4.1.3, 4.4.6 och 4.5.5.

Enligt skollagen ska huvudmannen utse en skolchef som ska biträda huvudmannen med att se till att de föreskrifter som gäller för utbildningen följs i huvudmannens verksamhet inom skolväsendet.[160] Skolchefer kan spela en viktig roll genom sitt engagemang för skolbiblioteksverksamheten. Bland annat kan skolchefen, i sina dialoger med rektorer, följa upp skolbibliotekens funktion, skolbibliotekariernas uppdrag och samarbetet på skolorna.

Vissa kommuner och några enskilda skolhuvudmän har i dag också anställt en eller ibland flera skolbiblioteksamordnare[161] med uppdrag att verka för strukturer och förutsättningar för skolbiblioteken. Skolbiblioteksamordnarnas uppdragsbeskrivningar ser olika ut. Exempel på uppgifter som de utför är att de håller i nätverk med skolbibliotekarier, anordnar och samordnar kompetensutvecklingsdagar, kollegialt lärande och konferenser, handleder skolbibliotekarier och deltar i rekryteringar.[162] Skolbiblioteksamordnarna kan också bidra till att synliggöra frågor rörande skolbiblioteket både internt i organisationen och externt.

[159] Kungliga biblioteket (2019e), s. 196.
[160] 2 kap. 8 a § skollagen.
[161] Ibland kallas dessa personer även till exempel skolbibliotekskonsulenter.
[162] Malmberg (2019).

Samordning av medieförsörjning

Skolhuvudmannen kan ta betydelsefulla initiativ när det kommer till skolbibliotekets medieförsörjning. Vi har tidigare nämnt att kompetens, resurser och samordning behövs för att ett brett och varierat bestånd ska kunna utvecklas.

På många håll i landet underlättar skolbibliotekscentraler på huvudmannanivå medieförsörjningen. Hur en skolbibliotekscentral fungerar varierar stort. Ibland erbjuder skolbibliotekscentralerna ett så kallat cirkulationsbibliotek, som bland annat kan distribuera klassuppsättningar, cirkulationsmedier och mångspråksmedier. Det finns också exempel på skolbibliotekscentraler som erbjuder kompetensutveckling och driver frågor om utveckling av skolbiblioteken. Vissa mediecentraler kan även ha funktioner liknande skolbibliotekscentralerna.[163]

En skolhuvudman kan också vara till stort stöd för skolbiblioteken genom att bistå vid upphandling av digitala bibliotekssystem och databaser. Samordning av upphandling på huvudmannanivå kan främja kostnadseffektivt användande av skattemedel och säkerställa att företag som säljer de efterfrågade tjänsterna gör det till de mest förmånliga villkoren.

I samband med en översikt över folk- och skolbibliotekens medieförsörjning 2018, skickade Kungliga biblioteket ut en enkät till ett sextiotal skolbibliotekarier, skolbiblioteksamordnare samt anställda och chefer inom kommunförvaltningar. Ett genomgående problem i så gott som alla svar om medieförsörjning i KB:s enkät rör storleken på skolbibliotekens medieanslag. Det fanns för lite pengar till förvärv av litteratur och andra medier och dessutom skiljde sig förutsättningarna stort åt mellan olika skolbibliotek. Detta innebär att alla elever inte har tillgång till likvärdiga skolbibliotek. Flera av de svarande efterlyste någon form av samordning av anslagen på central nivå. Det finns enligt KB positiva exempel på huvudmän som på olika sätt samordnar anslag inom kommunen och huvudmän som går samman för att säkra en kvalitativ medieförsörjning, men det är inte ovanligt att samordning saknas.[164]

[163] Kungliga biblioteket (2019c).
[164] Ibid.

4.4.9 Övriga funktioner

Ovan nämns flera av de viktiga funktioner som ett skolbibliotek kan ha för att fungera ändamålsenligt. Det finns emellertid betydligt fler värden som ett välfungerande skolbibliotek med goda förutsättningar bidrar med.

Demokrati och värdegrund

Det svenska skolväsendet har ett omfattande demokratiuppdrag. Det följer av skollagen att skolan har i uppdrag att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på. Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med dessa värderingar.[165] Som tidigare konstaterats är skolbiblioteket en del av skolans utbildning.

I *Den femte statsmakten*, en omvärldsanalys framtagen 2017 inom ramen för arbetet med förslag till nationell biblioteksstrategi, beskriver frilansskribenten Stefan Pålsson hur globalisering i form av resande, migration och digitalisering påverkar skolan och skolbiblioteket så att ”deras villkor och förutsättningar håller på att förändras i grunden”.[166] De grundläggande förändringarna i samhället som Pålsson beskriver, stärker, enligt vår mening, betydelsen av skolbibliotekets betydelse för skolans demokratiuppdrag. Elever måste få kunskap om de demokratiska processerna i samhället, verktyg att navigera i ett förändrat medielandskap och värderingar som grundlägger demokrati och bildade meningsutbyten med andra. I allt detta kan skolbibliotek spela en avgörande roll.[167]

Skolinspektionen beskriver också hur skolbiblioteket kan vara värdefullt i skolornas värdegrundsarbete, både när det gäller att arbeta främjande, förebyggande och åtgärdande. Även för jämställdhetsarbetet bör skolbiblioteket, enligt Skolinspektionen, kunna ha stor betydelse, exempelvis genom att böcker, medieanvändning och aktiviteter analyseras utifrån ett jämställdhetsperspektiv.[168] Många stereotypa föreställningar om genus, litteratur och läsande kan utmanas genom aktiviteter kopplade till skolbiblioteket. På ett par av de skol-

[165] 1 kap. 4–5 §§ skollagen.
[166] Kungliga biblioteket (2018b), s. 244.
[167] Kungliga biblioteket (2018b).
[168] Skolinspektionen (2018c).

bibliotek som vi besökt har exempelvis samtal om för- respektive nackdelar med att märka HBTQ-relaterad skönlitteratur förts.

Enligt biblioteksslagen ska alla bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning.[169] När elever kontinuerligt använder sig av skolbiblioteket för kunskapssökande, för att ta del av litteratur och som mötesplats, läggs en god grund för att eleverna ska fortsätta att använda och besöka bibliotek under hela livet.

En kompensatorisk funktion

Som nämnts ovan ska alla bibliotek i det allmänna biblioteksväsendet ägna särskild uppmärksamhet åt de prioriterade grupperna enligt biblioteksslagen.[170] Enligt skollagens portalparagraf ska utbildningen ta hänsyn till elevers olika behov och ge stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga elevernas skilda förutsättningar.[171] Skolbiblioteken spelar särskilt stor roll för elever som har behov av olika stödinsatser för att klara sin skolgång. Flera undersökningar har bland annat konstaterat att ett väl fungerande samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier är särskilt viktigt för elever med läs- och skrivsvårigheter.[172]

I betänkandet av Utredningen om en mer likvärdig skola från 2020 anges att insatser och målmedvetet arbete i olika delar av skolverksamheten kan ha stor betydelse för att öka likvärdigheten och klara det kompensatoriska uppdraget i skolan. Det framstår som väsentligt skriver utredaren ”att tydligare än i dag reglera tillgång till skolbibliotek på ett sätt som också innebär att elever får tillgång till utbildade skolbibliotekarier”.[173]

Även de skolbiblioteksutmärkelser som uppmärksammas ovan lyfter den kompensatoriska funktion som skolbibliotek kan ha. I utmärkelsen Årets skolbibliotek lägger juryn exempelvis särskild vikt vid skolbibliotekets tillgänglighet avseende elever i behov av särskilt stöd.[174] Elevorganisationerna har för utredningen också framhållit just

[169] 2 § biblioteksslagen.
[170] 4–5 §§ biblioteksslagen.
[171] 1 kap. 4 § skollagen.
[172] Kungliga biblioteket (2017b).
[173] SOU 2020:28, s. 566.
[174] Nationella skolbiblioteksgruppen (2020).

skolbibliotekets potential när det kommer till att stärka skolans möjlighet att verka kompensatoriskt.

Att tillgängliggöra bibliotekets resurser för alla kan handla såväl om ett medvetet arbete med beståndsutveckling och tekniska hjälpmedel som om ett väl fungerande samarbete med elevhälsa och lärare för att stärka skolans kompensatoriska funktion.

Mötesplats

Som beskrevs i 4.4.4 kan skolbibliotekets själva lokal ofta spela en viktig roll på skolan. Skolbiblioteket är en mötesplats för elever och en ”neutral” plats i skolan. Både elever och forskare beskriver att det har betydelse att skolbibliotekarien, till skillnad från många lärare, inte sätter betyg.[175] Elever, som utredningen träffade på ett av våra studiebesök, framhöll att samtalen med skolbibliotekarien kunde bli fördomsfria och intressanta, eftersom eleverna inte behövde vara oroliga för att deras utsagor skulle värderas och bli föremål för bedömning och betygssättning. Skolbiblioteket kan på detta sätt utgöra ett kunskapssökande sammanhang fritt från krav på prestation men inte från intellektuella utmaningar.

Skolbiblioteket är också ofta en lugn plats på skolor, ett ställe dit elever kan dra sig tillbaka, både för att få studiero och för att få vila under raster. Detta lyfts fram som viktigt av elever och skolbibliotekarier som utredningen mött och påpekas också i Skolinspektionens kvalitetsgranskning om skolbibliotek från 2018.[176]

Enligt grundskolans, sameskolans och specialskolans läroplaner ska dessa skolformer ha ”nära kontakt med det omgivande samhället”. Grundsärskolans läroplan anger att personalen ska ”utnyttja kontakter med det omgivande samhället”. Gymnasieskolans och gymnasiesärskolans läroplaner anger att skolan ska ”ta till vara de kunskaper och erfarenheter som finns i det omgivande samhället”.[177] Här kan skolbiblioteket spela en roll och bli ett nav dit skolan exempelvis kan bjuda in kulturföreningar och andra från det omgivande samhället.

[175] Kungliga biblioteket (2019e).
[176] Skolinspektionen (2018c).
[177] Avsnitt 2.4 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.4 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.4 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.6 SKOLFS 2010:255, avsnitt 1 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 1 SKOLFS 2013:148.

4.5 Aktuella utmaningar och behov

4.5.1 Behov av att införa en definition

Skolbiblioteket har ett brett uppdrag och många olika funktioner. En konsekvens av detta är att det för många inom skolväsendet kan vara otydligt vilken roll skolbiblioteket har i elevernas utbildning och hur skolbiblioteksverksamheten kan bidra till att eleverna når målen för utbildningen. Skollagens nuvarande reglering om tillgång till skolbibliotek ger utrymme för flera tänkbara tolkningar och ger begränsad vägledning avseende verksamhetens innehåll. Detta leder till en bristande likvärdighet.

Bristen på ett förtydligande av vad ett skolbibliotek egentligen är återkommer i debatten om skolbibliotek. Bland annat har Läsdelegationen 2018 påtalat problemet.[178] Även i omvärldsanalysen till den nationella biblioteksstrategi som Kungliga biblioteket föreslog 2019, framhålls att ”[f]rånvaron av en klar och tydlig definition innebär att det är omöjligt att mäta om alla skolor verkligen ger lärare och elever tillgång till ett skolbibliotek”.[179] Skolverket har också framhållit att formuleringen ”tillgång till skolbibliotek” är otillräcklig. Det behöver, menar Skolverket, klargöras i skollagen vilken pedagogisk funktion skolbiblioteken har.[180]

Avsaknaden av en definition av vad ett skolbibliotek och en skolbiblioteksverksamhet ska vara lyfts även i Sveriges författarförbunds rapport *Rusta biblioteken för det demokratiska uppdraget! 10 förslag från Sveriges Författarförbund 2020.* Sveriges författarförbund menar att det faktum att skolbibliotek inte definieras i skollagen bidrar till att skolbibliotek ofta drabbas av besparingar.[181]

Osäkerheten avseende syftet med skolbiblioteket påverkar sannolikt även rektorers och skolchefers vilja att anställa fackutbildade skolbibliotekarier, vilket bidrar till ytterligare ökad ojämlikhet när det gäller elevers tillgång till ändamålsenliga skolbibliotek.

[178] SOU 2018:57.
[179] Kungliga biblioteket (2018b), s. 260.
[180] Skolverket (2018b).
[181] Sveriges författarförbund (2020).

4.5.2 Behov av läsfrämjande arbete

De internationella kunskapsmätningarna PISA och PIRLS undersöker bland annat läsförståelse men analyserar även elevers attityder till läsning. Sverige har brutit en tidigare nedåtgående trend avseende kunskapsresultaten i dessa internationella mätningar. Resultaten utvecklas nu i positiv riktning, men undersökningarna indikerar samtidigt fortsatta utmaningar. När det gäller läsintresse visar till exempel resultaten från OECD:s PISA-undersökning[182] från 2018 på en negativ utveckling med minskad läsning och ett sjunkande intresse bland de femtonåriga eleverna.[183] Den internationella undersökningen PIRLS[184] från år 2016 visar en liknande trend. Här framkommer det att det är en relativt hög andel svenska elever i årskurs 4 som inte tycker om att läsa. Jämfört med övriga deltagande länder (studien genomförs i cirka 50 länder) har Sverige tillsammans med Danmark minst andel elever som tycker mycket om att läsa. PIRLS pekar också på skillnader mellan könen. En lägre andel pojkar än flickor är positiva till läsning.[185]

Många elever har också en negativ upplevelse av den läsning av fiktion som sker i skolan. Detta kan hänga samman med skolans krav på prestationer och redovisningar. I en rapport från Svensk biblioteksförening från 2018, om ungas syn på och erfarenhet av läsande, beskriver de unga, som är cirka 15–17 år vid intervjutillfällena, att den läsning som de ägnar sig åt i skolan ofta karakteriseras av ett instrumentellt eller funktionellt förhållningssätt. De uppger att de ägnar sig åt att leta efter information oavsett om de läser texter med fakta eller fiktion. Eleverna beskriver hur läsningen av fiktion styrs av olika typer av lässtrategier som de blivit instruerade att använda och att de förväntas läsa alla texter med kritisk distans.[186]

Tendensen, som beskrevs i avsnitt 4.4.2, att skolbiblioteken arbetar allt mindre med läsfrämjande verksamhet ju äldre eleverna är, är anmärkningsvärd med tanke på de senaste PISA-resultaten. Attityderna till läsning har de senaste tio åren blivit mer negativa bland svenska 15-åringar. I Sverige är andelen elever som endast läser om

[182] OECD är en organisation för ekonomiskt samarbete och utveckling. PISA betyder Program for International Student Assessment, och mäter 15-åringars kunskaper inom matematik, läsförståelse och naturvetenskap.
[183] Skolverket (2018a).
[184] PIRLS står för Progress in International Reading Literacy Study.
[185] Skolverket (2017b).
[186] Hedemark (2018).

de måste cirka 57–58 procent, vilket är en högre andel än i OECD som helhet, där endast cirka 49 procent bara läser om de måste. Andelen elever som endast läser om de måste har ökat med drygt 17 procentenheter i Sverige mellan 2009 och 2018. Detta understryker att det är viktigt att arbeta läsfrämjande även med elever i den obligatoriska skolans senare årskurser och i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Det finns ett behov av att utveckla det läsfrämjande arbetet i hela skolan och att arbeta på ett varierat sätt med elevers läsande. Elever behöver få möjlighet att utveckla såväl sin läsförståelse som sitt läsintresse. Här kan skolbibliotekarier komplettera lärarna bland annat genom att uppmärksamma elevers personliga läsupplevelser och det fria läsandet (se 4.4.1).

Ett annat behov rör skolbibliotekets arbete med läsfrämjande insatser för elever som hör till de grupper som prioriteras i bibliotekslagen (se 3.1.1). Av skollagen följer att i utbildningen ska hänsyn tas till elevers olika behov och en strävan ska vara att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.[187] Detta brukar kallas skolans kompensatoriska uppdrag. Läsfrämjande insatser kan ha stor betydelseför att uppväga skillnader i elevernas förutsättningar, men i en undersökning som Kungliga biblioteket gjorde 2016 var det endast två av tre skolbibliotek som gjorde insatser för elever med läsnedsättning, och bara hälften av skolbiblioteken gjorde särskilda insatser för elever med annat modersmål än svenska. Detta kan inte endast förklaras med brist på bemanning, eftersom undersökningen enbart besvarades av de enskilda skolbibliotek som hade minst 20 timmar avsatt bemanning per vecka för skolbibliotekets verksamhet.[188]

4.5.3 Behov av arbete med medie- och informationskunnighet

I en samtid med höga krav och förväntningar på att människor kan söka och värdera information är skolbibliotekens uppdrag att bidra till ökad medie- och informationskunnighet, MIK, särskilt viktigt. Skolinspektionens granskning av skolbiblioteken som pedagogisk resurs framhåller att flera skolbibliotek inte stärker elevernas medie- och informationskunnighet eller deras förmåga att vara källkritiska.[189]

[187] 1 kap. 4 § skollagen.
[188] Kungliga biblioteket (2016).
[189] Skolinspektionen (2018c).

Det finns också, enligt Skolinspektionens kvalitetsgranskning om skolbibliotek som pedagogisk resurs från 2018, en osäkerhet på skolorna om hur skolbibliotekets arbete med att stärka elevernas digitala kompetens ska genomföras. Myndigheten konstaterar att det saknas planering och systematik för detta arbete. Skolinspektionen menar därför att skolbibliotekens arbete med elevernas digitala kompetens behöver tydliggöras.[190]

Även Skolverket har 2018, i en uppföljning av den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet från 2017, undersökt skolbibliotekens arbete med elevers digitala kompetens. Enligt Skolverkets uppföljning av den nationella digitaliseringsstrategin, som genomfördes i form av en enkätundersökning, är det bara vid ungefär hälften av gymnasieskolorna som skolbiblioteken används i ganska stor eller stor utsträckning för att stärka elevernas digitala kompetens. Andelen är dessutom betydlig lägre i fristående gymnasieskolor än i kommunala gymnasieskolor. I fristående gymnasieskolor och i gymnasiesärskolan är motsvarande andel omkring en fjärdedel. På motsvarande sätt ser det ut inom den obligatoriska skolan. Skolverket anger bristen på bemanning som en förklaring till att skolbiblioteken inte används i större utsträckning.[191]

I Skolinspektionens kvalitetsgranskning *Undervisning om källkritiskt förhållningssätt i svenska och samhällskunskap* från 2018 konstateras att det saknas undervisning om informationssökning på internet på en tredjedel av de undersökta skolorna. Vanliga förklaringar till att sådan undervisning inte bedrivs är att lärarna uppger att de saknar kompetens. Gemensamt för de skolor som har utvecklingsområden inom detta område är att det saknas samarbete med skolbiblioteket.[192]

Även informationssökning på bibliotek uteblir på många skolor, noterar Skolinspektionen i sin ovan nämnda kvalitetsgranskning om källkritiskt förhållningssätt. Detta hänger ofta samman med att det antingen inte finns något bemannat skolbibliotek eller att det inte finns något samarbete mellan lärarna och personalen i skolbiblioteket.[193]

Samarbetet mellan skolbibliotekarien och lärarna är väsentligt men det räcker inte att enbart någon eller några av elevernas lärare sam-

[190] Ibid.
[191] Skolverket (2019b).
[192] Skolinspektionen (2018d).
[193] Ibid.

arbetar med skolbibliotekarierna. Kritiskt tänkande är ingen generell förmåga utan förmågan att tänka kritiskt är tätt kopplad till ämnesspecifika kunskaper. Elever som är bra på kritiskt tänkande i ett ämne är inte automatiskt bra på kritiskt tänkande i ett annat.[194] Skolinspektionen konstaterar emellertid att skolbiblioteket sällan används i andra ämnen än svenska.[195]

Vår uppfattning är mot denna bakgrund att arbetet med medie- och informationskunnighet behöver stärkas på många skolor och att utbildade skolbibliotekarier har potential att utgöra en nyckelroll i detta sammanhang. För att undervisningen om medie- och informationskunnighet ska utvecklas behöver fler lärare samarbeta med skolbibliotekarier. Dessutom behöver skolbiblioteken i större utsträckning nyttjas för att stärka elevers digitala kompetens.

4.5.4 Brister när det gäller bemanning

Det finns stora brister när det gäller hur skolbibliotek i Sverige bemannas och detta innebär att elever inte får en likvärdig utbildning.

År 2019 rapporterade flera skolor till Kungliga biblioteket att de av ekonomiska skäl eller rekryteringssvårigheter inte längre kunde bemanna sitt skolbibliotek med minst en halvtidstjänst. Totalt fanns 2019 891 skolbibliotek med minst halvtidsbemanning och det var därmed endast cirka 35 procent av Sveriges elever (556 000) som gick på skolor med minst halvtidsbemannade skolbibliotek. Därtill fanns 404 integrerade folk- och skolbibliotek.[196]

Det fanns 84 kommuner som saknade skolbibliotek med minst 20 timmars bemanning per vecka. I 50 av dessa 84 kommuner rapporterade folkbiblioteken att det fanns så kallade ”integrerade folk- och skolbibliotek”, det som i denna utredning beskrivs som skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med ett folkbibliotek. Med dessa verksamheter inräknade saknade 34 kommuner både halvtidsbemannade skolbibliotek på den egna skolenheten och skolbiblioteksverksamhet som organiserades i samverkan med ett folkbibliotek.

[194] Nygren med flera (2018).
[195] Skolinspektionen (2018d).
[196] Kungliga biblioteket (2020a). I en exempelenkät, som är publicerad på KB:s webbplats, finns definitioner till begrepp som används i den officiella bibliotheksstatistiken. Här definieras bland annat begreppet ”integrerad”: ”Som integrerat bibliotek räknas ett bemannat serviceställe som har flera funktioner och flera målgrupper som behöver specialiserad service. Det kan till exempel. vara ett folkbibliotek som samtidigt fungerar som skolbibliotek.”

Bristerna i bemanning kan till viss del förklaras med brister i dagens reglering om skolbibliotek, som inte anger krav på bemannade skolbibliotek. I utredningens hearings framkom hur skollagens nuvarande reglering om tillgång till skolbibliotek leder till att vissa skolledare och skolhuvudmän snarare betraktar skolbiblioteket som en lokal än som pedagogisk verksamhet, trots att läroplanerna tydliggör att rektor ska se till att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen.[197]

En kommunal skolutvecklare beskrev att utformningen av skollagens bestämmelse om tillgång till skolbibliotek får negativa konsekvenser: ”Hyllor kommer alltid före bibliotekarie. Skolbibliotekarier är inte något man tänker på ens i andra eller tredje hand. Skollagen gör att man bryr sig om rum, och inte funktion.” En annan person, med en liknande tjänst, beskrev att rektor frågat: ”Vad är det minsta möjliga bibliotek jag får ha utan att Skolinspektionen kritiserar det?” Att bemanning av skolbibliotek inte anges i skollagstiftningen, leder till att rektorer inte prioriterar detta.

Behoven av ökad bemanning och utmaningarna med låg bemanningsgrad har belysts av Skolinspektionen. I kvalitetsgranskningen *Skolbiblioteket som pedagogisk resurs* konstaterar Skolinspektionen: ”I de skolor skolbibliotekarien har mycket begränsad tid för sitt uppdrag är det risk att eleverna inte får det viktiga stöd skolbiblioteket kan och ska utgöra för att de ska gå vidare i sin läsning och vidga sitt intresse för att läsa.”[198] Enligt Skolinspektionen kan det, när det saknas anställda skolbibliotekarier eller personal i skolbiblioteket, medföra att elever och lärare inte nyttjar rummet för skolbiblioteksverksamhet, utan att skolbiblioteket snarare används som ett grupprum eller till och med som ett förråd.[199]

Såväl i Läsdelegationens betänkande från 2018 som i KB:s förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 påtalas också bristerna när det gäller bemanning av Sveriges skolbibliotek.[200]

När skolor i stort sett saknar bemanning eller endast har en skolbibliotekarie med låg tjänstgöringsgrad på skolan trots ett högt elevantal får det konsekvenser för skolbiblioteksverksamheten och möjligheterna att integrera skolbiblioteket i undervisningen. Låg bemanning

[197] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.
[198] Skolinspektionen (2018c), s. 21.
[199] Skolinspektionen (2018c).
[200] SOU 2018:57 och Kungliga biblioteket (2019b).

påverkar också lokalens utformning och beståndet, eftersom ett av skolbiblioteksverksamheten.

Särskilda utmaningar på skolor med få elever och i landsbygder

Bristen på skolbibliotekarier är särskilt stor på skolenheter med få elever visar vår utredning. Utredningen har emellertid tagit del av flera goda exempel på hur mindre skolor kan hantera bemanningsfrågan. Det är, som nämnts ovan, relativt vanligt att skolbibliotekarier delar sin tid mellan flera skolbibliotek.

En skolhuvudman kan alltså exempelvis lösa skolbibliotekariefrågan för en liten skolenhet genom att planera verksamheten så att en skolbibliotekarie som är anställd på en större skola får en mindre del av sin tjänst på skolan med få elever. Som vi nämnt i 4.4.3 kan denna typ av lösningar dock leda till mindre attraktiva tjänster för skolbibliotekarierna, vilket på sikt kan innebära att skolbibliotekarierna söker sig till andra former av bibliotek, till exempel folkbibliotek eller högskolebibliotek.

Vissa små skolor har valt att i stället för att anställa en egen skolbibliotekarie organisera sin skolbiblioteksverksamhet i samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek vid en annan skolenhet inom skolhuvudmannens organisation. Samverkan beskrivs närmare i kapitel 5.

I landsbygder kan det också vara särskilt svårt att anställa skolbibliotekarier. Delvis beror det på brist på utbildad arbetskraft i vissa områden (se mer i kapitel 6) delvis på att den typ av lösningar på skolhuvudmannanivå som beskrivs ovan är mer olämpliga när det är långa avstånd mellan skolorna.

För skolor med få elever och skolor i landsbygder kan olika former av digitalt skolbibliotekariestöd, se 3.6.4 och 4.4.3, vara ett värdefullt komplement. Det är exempelvis möjligt att den skolbibliotekarie som har en del av sin tjänst på skolan delvis sköter kontakten med lärare och elever digitalt. Genom att träffa eleverna och lärarna regelbundet, minst några gånger per termin, kan skolbibliotekarien bygga relationer. Det kan fungera väl i synnerhet om antalet elever och lärare inte är så högt i de olika skolorna och detta bör främja förutsättningarna för den digitala kontakten.

En skolbibliotekarie som verkar delvis på plats delvis på distans kan utgöra ett värdefullt stöd för elever och lärare för att främja såväl läsandet som medie- och informationskunnigheten. En sådan här lösning förutsätter dock att rektorer har ett konstruktivt samarbete med varandra och med skolbibliotekarien. Skolhuvudmannen kan också behöva ta ett samordnande ansvar.

4.5.5 Brist på analoga och digitala resurser

Enligt en kartläggning av Kungliga biblioteket från 2019 om skolbibliotekens medieförsörjning utgör, som tidigare nämnts, storleken på medieanslagen ett problem. En genomgående bild är att det saknas ekonomiska resurser för att köpa in litteratur och andra medier till skolbiblioteken, samt att det är stora skillnader mellan olika skolbiblioteks förutsättningar. Vissa har en budget anpassad till uppdraget, medan andra inte har någon egen budget alls.[201] Sveriges elever har alltså inte tillgång till ett likvärdigt bestånd på skolbiblioteken, och får därmed inte likvärdiga förutsättningar för sin utbildning.

Särskilt svårt kan det vara att utveckla ett allsidigt och kvalitativt bestånd i skolbibliotek på skolenheter med få elever. Även landsbygder kan ha särskilda utmaningar. Här kan bokbussar spela en viktig roll för att förse elever med litteratur. Se kapitel 5. Vi har också tagit del av andra exempel, såsom att i samband med transporter av skolmat, även leverera böcker från folkbiblioteket till skolor.

På många skolor saknas såväl digitala som analoga resurser. Flera skolbibliotekarier som utredningen mött, vid framför allt gymnasieskolor, har uttryckt att de saknar databaser som många elever skulle ha stor användning för. Orsaken till bristande tillgång på databaser upplevs vara dyra licenser, bristande samordning på huvudmannanivå eller en dåligt fungerande struktur för att involvera skolbibliotekarier i inköp av licenser.

Även budgeten för analoga resurser är begränsad, vilket riskerar att påverka såväl skolbibliotekariernas arbete med läsfrämjande aktiviteter som arbetet med medie- och informationskunnighet. Skolinspektionen påpekar i sin kvalitetsgranskning av undervisning om källkritiskt förhållningssätt från 2019 att analoga informationskällor behöver få plats i undervisningen, eftersom det finns en betydande

[201] Kungliga biblioteket (2019c).

risk att många elever annars inte får kännedom om hur de fungerar, vad som utmärker dem och vad som är deras styrkor och svagheter.[202] På samma sätt som digital källkritik kräver förståelse för den digitala miljön, kräver förmågan att använda sig av analoga medier på ett bra sätt kunskap och vana av att använda dessa.

Skolinspektionen konstaterar också, i kvalitetsgranskningen av skolbibliotek från 2018, att skötseln av bokbeståndet varierar mellan olika skolor. Några skolor gallrar kontinuerligt i bokbeståndet och köper in nya böcker medan andra har litet eller föråldrat bokbestånd.[203]

Tillgången till vissa specifika medier är också bristfällig, i synnerhet när det gäller e-böcker och mångspråksmedier. De lokala behoven av mångspråkslitteratur förändras snabbt och detta innebär kostnader för skolorna.[204]

Ett sätt att lösa detta, som även nämnts ovan, är att huvudmän tar ett ökat ansvar för samordning genom att exempelvis bygga upp någon form av skolbiblioteksscentraler. Enligt KB:s kartläggning från 2019 är det många skolbibliotekarier som saknar tillgång till medie- eller skolbiblioteksscentraler.[205]

KB:s kartläggning tydliggör att varje enskild skolledare har stort inflytande över vilka resurser som avsätts för skolbibliotekens medieförsörjning. Samordning av anslagen på huvudmannanivå förefaller ovanligt. Ett problem med detta är att rektor inte alltid har kunskap om och förståelse för att skolbibliotek kräver investeringar i form av både tid och pengar och att anslag därmed uteblir.[206]

I mer än hälften av de skolor som ingår i Skolinspektionens kvalitetsgranskning av skolbibliotek som pedagogisk resurs är biblioteket inte anpassat för elever med annat modersmål.[207] KB har funnit att utbudet även är bristfälligt när det gäller medieförsörjning på de nationella minoritetsspråken. Det är svårt att köpa in medier på de nationella minoritetsspråken, dels på grund av att de kommunala upphandlingsreglerna begränsar inköpskanaler dels på grund av att det saknas kunskap om de nationella språken. Skolbiblioteket blir därmed underutnyttjat.[208] Skolbibliotek med bristande utbud får svårt att leva upp

[202] Skolinspektionen (2018d).
[203] Skolinspektionen (2018c).
[204] Kungliga biblioteket (2019c).
[205] Ibid.
[206] Ibid.
[207] Skolinspektionen (2018c).
[208] Kungliga biblioteket (2018a).

till bibliotekslagens krav om att särskild uppmärksamhet ska ägnas personer med funktionsnedsättning, de nationella minoriteterna och personer som har annat modersmål än svenska.[209]

På skolor med få elever är det relativt vanligt att skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan med ett folkbibliotek. Detta kan vara ett sätt att säkerställa att elever får tillgång till ett allsidigt och kvalitativt bestånd. Är folkbiblioteket inte placerat på skolan eller i skolans direkta närhet, kan det få negativa konsekvenser för elevers kontinuerliga tillgång till analoga och digitala medier.

Elevers läsande och medie- och informationskunnighet stimuleras genom riklig tillgång till skönlitteratur, sakprosa och digitala medier. Inte minst behöver det fria läsandet uppmuntras genom exponering av en variation av böcker. Det är därför väsentligt att skolenheter som inte har ett skolbibliotek på plats, planerar hur eleverna på annat sätt kan få tillgång till böcker och andra medier. Detta kan exempelvis lösas genom bokbussar eller boksamlingar på skolan.

4.5.6 Bristande samarbete och legitimitet

Skolinspektionens kvalitetsgranskning *Skolbiblioteket som pedagogisk resurs* från 2018 visar på brister när det kommer till samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare men också när det gäller hur rektor och huvudman skapar förutsättningar för samarbete och ger legitimitet till att integrera skolbiblioteket i undervisningen.[210]

Samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare

Samarbete mellan skolbibliotekarie och lärare sker, enligt Skolinspektionen, i liten utsträckning på ett strukturerat sätt. Inspektionens kvalitetsgranskning från 2018 visar att lärare ofta saknar kompetens om hur skolbibliotekets verksamhet skulle kunna användas som en integrerad del i undervisningen i andra ämnen än svenska. Vidare saknas ibland kunskap hos lärare om vilket uppdrag skolbibliotekarien har. Skolbibliotekarierna å sin sida vet ofta inte vilka förväntningar och krav som rektorn har på hur lärarna ska använda sig av skolbibliotekets verksamhet. Planering av gemensamt pedagogiskt arbete

[209] 4–5 §§ bibliotekslagen.
[210] Skolinspektionen (2018c).

sker, enligt Skolinspektionen, ofta ”på stående fot” eller på kafferaster. Det finns i ovan nämnda kvalitetsgranskning exempel på lärare som uttrycker att de inte samarbetar med skolbibliotekarien, eftersom de har fullt upp med att hinna med undervisningen.[211] Den beskrivning som framkommer i Skolinspektionens kvalitetsgranskning om skolbibliotek, visar tydligt hur avsaknaden av strukturerat samarbete gör att lärare går miste om det stöd skolbiblioteket kan vara i just undervisningen.

I utredningens hearings framkom att skolbibliotekarier upplever att deras samarbete med lärare bygger på att de själva får och tar utrymme att beskriva skolbibliotekets verksamhet och ”marknadsföra sig själva”. En skolbibliotekarie uttryckte det så här: ”Man måste alltid armbåga sig in i lärarlagen. Så är det att vara skolbibliotekarie.” Flera skolbibliotekarier påtalade att det var lättare att få till stånd ett fungerande samarbete med grundlärare som undervisar elever i förskoleklass och tidiga årskurser. Flera uttryckte också att samarbetet med ämneslärare, i den mån det fungerade väl, framför allt var med lärare i ämnet svenska och i vissa fall med lärare i samhällsorienterande ämnen. Betydligt mer sällsynt var det att skolbibliotekarier som deltog i utredningens hearings beskrev ett väl fungerande samarbete med lärare i de naturorienterande ämnena, praktiska och estetiska ämnen eller yrkesämnen.

Skolbibliotekarien är, enligt Skolinspektionen, sällan knuten till ett arbetslag för lärare på en skola, men deltar ofta i gemensamma möten med lärare på skolan. Ibland har skolbibliotekarien en stående punkt på mötena men då handlar det mest om att informera om aktuella frågor, till exempel nyinköp till skolbiblioteket.[212]

Bemanningsgraden och de fysiska resurserna påverkar skolbibliotekariernas möjligheter till samarbete med lärarna. På skolor med många elever, låg bemanning och höga krav på öppettider i skolbiblioteket, kan skolbibliotekarier behöva prioritera sitt direkta arbete med eleverna framför samarbete med lärarna. Det finns också studier som visar att de lärare som har tillgång till ett bibliotek i skolans lokaler har ett mer välfungerande samarbete med bibliotekarierna än de som är hänvisade till ett bibliotek utanför skolan.[213]

[211] Ibid.
[212] Skolinspektionen (2018c).
[213] Kungliga biblioteket (2017b).

En forskningsgenomgång av Gärdén från 2017 indikerar att samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier oftast var initierade av bibliotekarien. Bilden från utredningens hearings av att samarbete främst sker med lärare i svenska och samhällsorienterade ämnen bekräftas av Gärdéns forskningsgenomgång.[214]

En annan anledning till att samarbete mellan lärare och skolbibliotekarie ibland brister är lärares kunskap om och förståelse för bibliotekariers kompetens. I en masteruppsats från 2013 studerar Ellen Karlsson skolbibliotekets roll vid undervisning i informationssökning. Karlsson har i sin uppsats intervjuat skolbibliotekarier, och deras allmänna uppfattning var att de flesta lärare saknar kunskap om bibliotekariernas utbildning. Skolbibliotekarierna behövde därför lägga ner mycket tid på att upplysa lärare om sin kompetens. En orsak till att lärare och skolbibliotekarier inte samarbetar i särskilt hög utsträckning skulle alltså kunna vara att lärare inte vet hur de ska dra nytta av skolbiblioteket och bibliotekariens kompetens.[215]

Utredningen har i en enkät till lärarutbildningarna frågat huruvida lärarutbildningarna förbereder de blivande lärarna för att samarbeta med skolbibliotekarier eller ej. Flera företrädare för lärarutbildningarna hänvisar i sina svar på denna fråga till den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen, VFU, då studenterna genomför sin handledda praktik. Det verkar dock ofta saknas en medveten idé om hur VFU-perioderna ska bidra till de blivande lärarnas förståelse för hur samarbetet med bibliotekarier kan fungera ändamålsenligt. Så här svarar exempelvis ett av lärosätena: ”I den mån det finns skolbibliotekarier på studenternas VFU-skolor så kommer /…/ sannolikt studenterna i kontakt med dessa under den skolförlagda delen av utbildningen.” Ett annat lärosäte svarar: ”I samband med VFU kommer även bibliotekens roll som kunskapskälla (med såväl analoga som digitala resurser) och som studieplats fram.” Dessa svar tyder på att VFU-perioderna kan vara betydelsefulla för de blivande lärarnas möte med skolbiblioteksverksamhet, men det är inte alls säkert att den verksamhetsförlagda utbildningen är planerad på ett sådant sätt att de blivande lärarna under sin utbildning får möta och samarbeta med skolbibliotekarier.

[214] Ibid.
[215] Karlsson (2013).

Det finns också studier som visar att lärarutbildningarna inte belyser skolbibliotekets roll i undervisningen.[216] I en magisteruppsats av June Söderström har exempelvis lärarstudenters syn på informationssökning och skolbibliotek undersökts. Söderström konstaterar att lärarstudenterna ansåg att det förekommit väldigt sparsamt med information om skolbibliotek i deras utbildning. Det finns dock, i Söderströms studie, exempel på lärarstudenter som, under sin praktiktid, genom sina handledare, upplevt att ett samarbete med skolbibliotekarien kan vara en viktig del av undervisningen.[217]

Legitimitet från rektor och huvudman

Rektor avsätter sällan tid för att lärare och skolbibliotekarier ska planera tillsammans, enligt Skolinspektionens kvalitetsgranskning om skolbibliotek från 2018. Det är en av orsakerna till att lärare i mycket olika utsträckning använder sig av skolbiblioteket. Rektorerna är i hög utsträckning medvetna om att det varierar vilken inställning lärarna på skolan har till att använda sig av skolbiblioteket men det är ovanligt att rektorerna har tydligt uttalade förväntningar på att lärarna ska använda skolbiblioteket likvärdigt.[218] Regleringen i läroplanerna om att rektor har ett särskilt ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen, leder enligt vår uppfattning inte till den effekt som regeringen eftersträvat.

I utredningens hearings återkom ett flertal av deltagarna till att rektorerna hade låg kännedom om skolbibliotekets verksamhet. Ett fåtal beskrev rektorer som både var engagerade och kunniga. Dessa rektorer hade ofta tidigare erfarenhet av att skolbiblioteket bidragit till stärkta kunskapsresultat eller annan skolutveckling. Vissa deltagare beskrev rektorer som helt saknade intresse för verksamheten, men den vanligaste erfarenheten var att rektorerna visserligen ansåg att skolbiblioteket var värdefullt men saknade tillräcklig kunskap för att kunna ta ansvar för och leda verksamheten. Deltagarna beskrev rektorer som uttryckte stor tillit till skolbibliotekarien men som sällan eller aldrig tog egna initiativ till att integrera skolbiblioteket i den pedagogiska verksamheten, eller till att stärka förutsättningarna för samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. En deltagare i en

[216] Till exempel Söderström (2012) och Latham, Gross & Witte (2013).
[217] Söderström (2012).
[218] Skolinspektionen (2018c).

av utredningens hearings sammanfattade det så här: ”Rektorer söker inte efter kunskap som de inte vet finns.”

I viss mån kan rektorernas bristande engagemang för skolbiblioteket ha att göra med enskilda personers prioriteringar och intressen, men vi anser att det också är ett symptom på befintliga strukturer och regleringar. Forskaren Schultz Nybacka beskriver att en försvårande faktor för rektorer är att skolan och biblioteket kan vara placerade vid olika förvaltningsområden i kommunen. En i kommunen lokalt placerad skolbibliotekarie kan ibland ha en centralt placerad chef. Det finns också exempel på en sorts delat ledarskap, med exempelvis en ”kontaktrektor” som har visst lokalt ansvar. En annan utmaning för rektorer är, enligt Schultz Nybacka, att rektorsprogrammen inte innehåller någon utbildning om skolbibliotekens uppdrag och verksamhet.[219]

Flera forskare och praktiker vittnar om att det finns ett stort kompetensbehov bland rektorer när det gäller skolbibliotek.[220] Även KB:s rapport *Skolbibliotek som pedagogisk resurs 2016* understryker att en av anledningarna till att skolbiblioteken inte utgör den pedagogiska resurs de är tänkta att vara är att skolledarna har bristande kunskap om och intresse för skolbibliotek.[221]

En effekt av rektorernas svaga engagemang för skolbiblioteket är att skolbiblioteksverksamheten endast undantagsvis är synlig i skolornas kvalitetsarbete. På flera skolor i Skolinspektionens granskning är skolbibliotekets verksamhet inte berörd i kvalitetsarbetet. I så många som hälften av de skolor som ingick i Skolinspektionens granskning, behöver rektor involvera skolbiblioteket mer i kvalitetsarbetet, för att kunna identifiera vilka åtgärder som behöver vidtas för att skolbiblioteket bättre ska stödja elevernas lärande. Det betyder att det instrument för styrning, uppföljning och utveckling som det systematiska kvalitetsarbetet innebär ofta saknas för skolbiblioteken.[222] Det innebär dessutom att eleverna går miste om de bredare värden som ett skolbibliotek kan bidra med när det används fullt ut, och som kommer till stånd när skolbiblioteket används i undervisningen på det sätt som läroplanerna föreskriver.[223]

[219] Kungliga biblioteket (2019e).
[220] Malmberg (2019) och Hütten & Johansson (2013).
[221] Kungliga biblioteket (2016).
[222] Skolinspektionen (2018c).
[223] Avsnitt 2.8 förordningen (SKOLFS 2010:37), avsnitt 2.8 förordningen (SKOLFS 2010:250), avsnitt 2.8 förordningen (SKOLFS 2010:251), avsnitt 2.8 förordningen (SKOLFS 2010:255), avsnitt 2.6 förordningen (SKOLFS 2011:144) och avsnitt 2.6 förordningen (SKOLFS 2013:148).

I utredningens hearings framkom dessa problem tydligt. Endast ett mindre antal av de skolbibliotek som var representerade upplevde att skolbibliotekens verksamhet ingick i skolornas systematiska kvalitetsarbete. I de fall där de ändå ingick, beskrev deltagare att det berodde på att skolbibliotekarien själv lyft frågan om skolbibliotekets roll i det systematiska kvalitetsarbetet med rektorn eller skolhuvudmannen.

Huvudmännens engagemang för skolbiblioteket varierar enligt Skolinspektionen. Rektorerna uppger i hög utsträckning att huvudmännen bara till delar eller inte alls är engagerade i skolbibliotekens verksamhet. Det finns dock också exempel på huvudmän som visar ett stort intresse.[224]

Skolinspektionen har funnit att en del skolbiblioteksverksamheter är berörda i kommuners biblioteksplaner, men att skolbiblioteken ofta är så summariskt beskrivna att biblioteksplanerna inte kan användas som ett redskap i utvecklingsarbetet för de enskilda skolbiblioteken. En del skolor har en egen så kallad skolbiblioteksplan, och i några fall utvärderas och följs verksamheten upp utifrån denna – men det är då vanligtvis frikopplat från skolans övriga systematiska kvalitetsarbete.[225]

Frågan om biblioteksplanerna diskuterades i utredningens hearings. Det var få av deltagarna som var av uppfattningen att de kommunala biblioteksplanerna fungerade styrande och stödjande för skolbiblioteksverksamheten. Flera beskrev att biblioteksplanerna innehöll övergripande ”fina ord” som inte gick att koppla direkt till verksamheten. De uttryckte också att lärare och skolledning i de flesta fall inte var insatta i innehållet i de kommunala biblioteksplanerna. Det framstår för utredningen som värdefullt, inte minst ur ett demokratiskt perspektiv, att skolbibliotekarier, rektorer och lärare blir involverade när planer för bibliotek tas fram. För det fall att alla intressenter inte kan involveras i processen, är ett aktivt implementeringsarbete centralt. Mycket få av deltagarna i utredningens hearings beskrev att de kommunala biblioteksplanerna implementerats på skolan.

Det fanns dock även positiva exempel i utredningens hearings. En deltagare beskrev att den kommunala biblioteksplanen fungerar som ”en språngbräda” och att det har betydelse för legitimiteten att biblioteksplanen är antagen i demokratisk ordning genom ett politiskt

[224] Skolinspektionen (2018c).
[225] Ibid.

beslut. Några beskrev också att den kommunala biblioteksplanen kan bli en garant för likvärdighet mellan kommunens olika skolor, men att detta förutsätter att skolbibliotekens verksamhet inte beskrivs för övergripande och i för generella termer.

Flera deltagare beskrev under utredningens hearings att lokala planer för skolbibliotek[226] hade utformats. Dessa uppfattades ofta som viktiga, bland annat för att initiera utvecklingsarbete inom skolbiblioteket och för att utvärdera verksamheten. Särskilda planer för skolbibliotek, antingen för en specifik skolenhet eller för alla skolenheter inom huvudmannens organisation, verkar relativt ofta vara välfungerande för att styra och stödja skolbiblioteksverksamheten. Flera av deltagarna i våra hearings beskrev att planerna på ett värdefullt sätt synliggjorde och gav legitimitet till skolbiblioteksverksamheten. En risk som framhölls var att planen för skolbibliotek ibland särskiljs från skolans övriga verksamhetsplan och därmed uppfattas som en angelägenhet endast för skolbibliotekarien. En deltagare beskrev att ett sätt att hantera denna risk var att arbeta med årsmål för biblioteket, som integreras med skolans mål för året.

Det skilde sig mycket åt i vad mån planerna för skolbibliotek kopplades till den kommunala biblioteksplanen. Det fanns deltagare som framhöll att en anledning till att den kommunala biblioteksplanen inte nyttjas i framtagandet av den lokala planen för skolbibliotek var, att biblioteksplanen ofta tas fram i kulturnämnden eller motsvarande, medan skolan oftast styrs av en annan nämnd, exempelvis utbildningsnämnden eller motsvarande.

4.5.7 Bristande ekonomiska förutsättningar

Det ekonomiska läget är en begränsande faktor när det gäller att alla elever i landet ska få möta ändamålsenliga skolbiblioteksverksamheter. De ekonomiska förutsättningarna påverkar såväl skolbibliotekets lokaler, möjliga inköp som bemanning. Ekonomin avgör därmed med vilken kvalitet det är möjligt för biblioteket att bedriva sin verksamhet.

Utredningen om en mer likvärdig skola som presenterades 2020 bedömer att staten på sikt bör ta ett större ansvar för finansieringen av förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan och eventuellt

[226] Dessa planer har olika benämningar såsom handlingsplan, strategiplan och aktivitetsplan.

också andra skolformer. Detta bör ske genom att ett större statligt sektorsbidrag införs för att ”finansiera undervisningen som bedrivs i skolformerna samt eventuellt också andra kostnadsposter.” Utredningen om en mer likvärdig skola understryker också vikten av bemannade skolbibliotek på alla skolor, men lämnar till denna utredning att bedöma hur detta ska säkerställas.[227]

Som Skolkommissionen konstaterade i sitt betänkande från 2017 har ekonomiska resurser som används på rätt sätt betydelse för elevers resultat i skolan. Medel till skolan fördelas, enligt Skolkommissionen, generellt sett med för liten hänsyn tagen till socioekonomiskt betingade skillnader i elevunderlaget, vilket genererar skillnader i behov av kompensatoriska åtgärder. Det finns heller inga garantier för att huvudmännen totalt sett avsätter tillräckliga resurser. Skolkommissionen konstaterar också att i en jämförelse med OECD befinner Sverige sig långt ifrån de länder som investerar mest i utbildning.[228]

Ekonomistyrningsverket, ESV, konstaterar i en prognos om svensk ekonomi 2020–2023 att svensk ekonomi har gått in i en djup lågkonjunktur. Nedgången i ekonomin påverkar skatteintäkterna i betydande omfattning.[229] Även Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, har uppmärksammat att många kommuner räknar med underskott och därmed behov av besparingar.[230] Det är sannolikt att kommunernas försämrade ekonomi kan leda till att mindre ekonomiska resurser avsätts till skolorna, vilket även skulle påverka skolbiblioteken.

Såväl under våra hearings med skolbibliotekarier som i andra kontakter under utredningsarbetet, har vi tagit del av flera exempel på kommuner och enskilda huvudmän som, redan före den coronapandemi som uppstod under 2020, och dess negativa effekter på samhällsekonomin, gav sina skolbibliotek minskade resurser till följd av ett ansträngt ekonomiskt läge. Det handlar både om skolbibliotek som läggs ned och om besparingar i form av exempelvis minskad bemanning och minskade öppettider. I Sveriges officiella biblioteksstatistik från 2019 noteras också att en del skolbibliotek som tidigare ingått i urvalsramen, och alltså haft en bemanning på minst 20 tim-

[227] SOU 2020:28, s. 20.
[228] SOU 2017:35 s. 213 ff.
[229] Ekonomistyrningsverket (2020). Ekonomistyrningsverkets oberoende prognoser och analyser av statens budget och den offentliga sektorns finanser ska fungera som besluts- och diskussionsunderlag för finanspolitiken.
[230] Sveriges Kommuner och Regioner (2019a).

mar per vecka, meddelat KB att de på grund av skolans ekonomi fått minskad bemanningsgrad under 2019.[231]

Vid utredningens hearings beskrev en skolutvecklare hur den vanligaste frågan från rektorer om skolbibliotek är ”Vad är det minsta vi måste göra för att uppnå lagkraven?” En skolbibliotekarie beskrev en situation där man aldrig vet om skolbiblioteket överlever nästa budget: ”Det går aldrig att sitta still i båten, man måste ständigt använda arbetstid för att lobba för sin egen existens.” Skolor i utsatta områden riskerar att bli ”frånvalsskolor” där skolvalet leder till försämrad ekonomi inför varje läsår, även om skolpengen till viss del viktas utifrån socioekonomiska behov. I sådana situationer drabbas sådana verksamheter hårdast, som i likhet med skolbibliotek har fasta kostnader (till exempel lönekostnader) som kan avvaras utan att rektor bedömer att det finns risk för att bryta mot skollagen.

Sammantaget kan konstateras att skolan är pressad av den nuvarande ekonomiska situationen. Skolbiblioteket har relativt svagt skydd i skolans författningar, vilket leder till att verksamheten drabbas särskilt hårt av nedskärningar. Detta bekräftas av beskrivningar av nedskärningar som utredningen tagit del av från olika delar av landet. Denna negativa trend kan komma att förstärkas till följd av den lågkonjunktur som landet nu befinner sig i, något som kan få negativa effekter för elevernas skolresultat. För att bryta denna trend och säkerställa att tillräckliga resurser tillförs för att åstadkomma ändamålsenliga skolbiblioteksverksamheter, är det centralt att de förslag som lämnas i detta betänkande genomförs.

[231] Kungliga biblioteket (2020a).

4.6 Utredningens förslag och bedömningar

4.6.1 Förslag

Utredningens förslag:
I skollagen (2010:800) ska bestämmelser införas som anger:

- Elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten. Om det finns särskilda skäl, får skolbiblioteksverksamheten i stället organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet. De särskilda skälen ska vara att skolbiblioteket eller folkbiblioteket ligger i skolans direkta närhet eller att elevantalet är så litet att det inte är rimligt att bedriva skolbiblioteksverksamhet på den egna enheten.
- Skolbiblioteken ska vara bemannade.
- Varje huvudman ska sträva efter att för skolbiblioteksverksamheten anställa skolbibliotekarier som i första hand har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand annan relevant examen.
- Skolbibliotek ska främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet. Skolbibliotek ska utformas som en gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och som ställs till elevernas och lärarnas förfogande.
- Varje skolhuvudman ska anta skolbiblioteksplaner för sin skolbiblioteksverksamhet.

I läroplanerna[232] ska bestämmelser införas som anger:

- Rektor har ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet och för att samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare.

[232] Läroplanerna för grundskolan, specialskolan, sameskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. SKOLFS 2010:37, SKOLFS 2010:250, SKOLFS 2010:251, SKOLFS 2010:255, SKOLFS 2011:144 och SKOLFS 2013:148.

I förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek ska bestämmelser införas som anger följande:

- En förutsättning för att kommuner ska få del av inköpsstöd från Kulturrådet ska vara att inte bara folkbibliotek utan även skolbibliotek belägna i kommunen får del av bidraget.

Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att utarbeta allmänna råd om skolbibliotek och revidera allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete.

Regeringen ska tillsätta en statlig utredning som ska utreda om krav på tillgång till bibliotek i förskolan och i den kommunala vuxenutbildningen bör införas.

Skälen till utredningens förslag

Tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten

Utredningen föreslår att ”tillgång till skolbibliotek” ska avse att eleverna i första hand har tillgång till ett skolbibliotek på den egna skolenheten.

Anledningen till att skolbiblioteket i första hand bör vara placerat på den egna skolenheten är att detta stärker elevernas möjlighet att nyttja biblioteket dagligen. Dessutom kan skolbiblioteksverksamheten lättare användas i undervisningen när skolbiblioteket ligger nära klassrummen. När skolbiblioteket och skolenheten i övrigt delar lokaler, kan elever och lärare ha kontinuerlig kontakt med skolbibliotekarien och daglig tillgång till skolbibliotekets medier.

Skolbiblioteket är också ett värdefullt rum på skolan, där elever kan studera, läsa och göra spontana besök under raster. Biblioteksrummet är dessutom ett konkret uttryck för skolans roll att främja bildning.

Om det finns särskilda skäl, menar utredningen att skolbiblioteksverksamheten i stället kan organiseras genom att skolenheten samverkar med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet.[233]

[233] Samverkan med folkbibliotek och skolbibliotek på andra skolenheter beskrivs närmare i kapitel 5.

De särskilda skälen ska enligt utredningen antingen vara att

- det finns ett skolbibliotek på en annan skolenhet som ligger i den egna skolenhetens direkta närhet,
- det finns ett folkbibliotek som ligger i den egna skolenhetens direkta närhet, eller att
- elevantalet är så litet att det inte är rimligt att bedriva skolbiblioteksverksamhet på den egna enheten.

De värden som beskrivits med ett skolbibliotek på den egna skolan, exempelvis daglig tillgång till skolbibliotekets medier, kan även uppstå när skolbiblioteket samverkar med ett annat bibliotek som ligger i skolans direkta närhet. Med direkt närhet avses i normalfallet samma adress. Det finns dock skolor där skolbyggnaderna har olika adresser, trots att de ligger mycket nära varandra, varför det är mer lämpligt att tala om närhet än adress i detta sammanhang.

När det finns få elever på en skolenhet menar utredningen att det kan vara ekonomiskt utmanande att bedriva ett skolbibliotek som lever upp till de föreslagna kraven på skolbibliotek och dess utbud av medier. Detta är anledningen till att vi föreslår att skolor med färre elever ska undantas från kravet på ett eget skolbibliotek. Utredningen menar att det vore olämpligt att fastslå ett exakt antal elever som en skola minst ska ha för att behöva bedriva skolbiblioteksverksamhet på den egna skolenheten. Elevantalet kan växla från år till år och skolenheter skulle med en numerär gräns kunna hamna i ett läge där de orimligt snabbt behöver bygga upp en skolbiblioteksverksamhet utifrån ett plötsligt ökat elevantal. Viss flexibilitet för skolhuvudmännen är därför lämpligt.

Utredningen föreslår att bestämmelserna om skolbibliotek ska gälla elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Som nämnts i avsnitt 3.1.2 omfattar den nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 36 § skollagen om tillgång till skolbibliotek inte elever i förskoleklassen, trots att även dessa elever sedan 2018 omfattas av skolplikt. Vår utredning har visat att den etablerade praxisen är att elever i förskoleklass har tillgång till skolbibliotek på de skolor där biblioteket är bemannat. Dessutom gäller redan nu, som tidigare nämnts, reglerna om rektors ansvar för skolbibliotek i avsnitt 2.6 i läroplanerna för grundskolan, specialskolan och sameskolan även för förskoleklassen. Utred-

ningen anser därmed att det är ologiskt att skollagens regler om skolbibliotek inte gäller förskoleklassen. En statlig utredning undersöker för närvarande också hur en tioårig grundskola kan införas genom att förskoleklassen görs om till årskurs ett. Syftet med denna förändring är att förbättra kunskapsresultaten.[234] Vårt förslag om att tydliggöra krav på tillgång till skolbibliotek för elever i förskoleklass verkar också i riktningen att eleverna redan under de tidiga skolåren ska få stärkta möjligheter att tillägna sig kunskaper.

Som nämnts i avsnitt 4.1.1 har elever som får distansundervisning inte rätt till tillgång till skolbibliotek, även om inget hindrar att dessa elever ändå kan få det när så är möjligt. Någon ändring i detta avseende bedöms inte som lämplig.[235]

Bemanning

Utredningen föreslår att det ska framgå av skollagen att skolbibliotek ska vara bemannade.

Den nuvarande regleringen anger inte explicit ett krav på bemanning av skolbibliotek, men det är tydligt att bemanning av skolbiblioteket är avgörande för att skolbiblioteksverksamheten ska vara ändamålsenlig. Som nämnts beskriver förarbetena till dagens skollag vissa uppgifter för skolbiblioteket, som i sig förutsätter någon form av bemanning. Det är därmed lämpligt att tydliggöra i lagtexten att det behöver finnas bemanning.

Förslaget preciserar inte i vilken grad skolbibliotek behöver vara bemannade, eftersom bemanningsgraden kan påverkas av flera faktorer, såsom elevers olika behov, skolbibliotekariens uppdrag och skolans övriga bemanning.

Utredningen bedömer att den föreslagna beskrivningen av syftet med skolbiblioteket och definitionen av vad ett skolbibliotek ska vara ger riktlinjer som bör minska riskerna för att bemanningsgraden, av exempelvis ekonomiska skäl, blir orimligt låg. Resonemang om bemanningsgrad kan utvecklas i de allmänna råd om skolbibliotek som utredningen föreslår.

Det finns stora fördelar med att skolbibliotekarien finns på skolenheten under större delen av skoldagen. Detta underlättar samarbetet

[234] Regeringen (2020e).
[235] 22 kap. 3 § skollagen.

med lärarna och rektorn samt relationsbyggandet med eleverna. En skolbibliotekarie som i stor utsträckning är på plats på skolan främjar också ett aktivt och regelbundet arbete med miljön, beståndet med mera.

Det behöver emellertid finnas flexibilitet för huvudmännen att organisera verksamheten utifrån lokala förutsättningar. Ibland kan det exempelvis vara lämpligt med en organisation där en skolbibliotekarie delar sin tjänst på två eller tre mindre skolor. Utredningen menar att det endast i undantagsfall är rimligt att en skolbibliotekarie delar sin tjänst på fler än tre skolor. Det är viktigt att skolhuvudmännen tar skolbibliotekariers arbetssituation i beaktande när bemanning av skolbiblioteksverksamheten planeras. Det finns risk för att skolbibliotekarier söker sig till andra biblioteksorganisationer, exempelvis folkbibliotek, om skolbibliotekarierna inte erbjuds tjänster med rimliga förutsättningar.

Ett ytterligare argument för att stärka bemanningen i skolbibliotek är att skolbibliotekarien ofta har en viktig roll när det gäller tillgängliga medier från exempelvis Legimus. För elever med läsnedsättning eller annan funktionsnedsättning kan det vara särskilt betydelsefullt med en skolbibliotekaries kompetens om vilka resurser som finns att tillgå. Skolbibliotekarien kan också bidra med lån av dessa och annan praktisk hantering.

Om en skolhuvudman väljer att anställa en eller flera skolbibliotekarier med ansvar för flera skolor är det viktigt att dessa skolbibliotekarier med jämna mellanrum är på plats på de olika skolorna. Olika former av digitala skolbibliotekariestöd kan vara väsentliga komplement på skolor med lågt bemannade skolbibliotek. Det ska emellertid, enligt utredningen, inte vara tillåtet att helt ersätta bemanning med ett digitalt skolbibliotekariestöd.

Ett sätt att lösa bemanningen är att skolbiblioteket samverkar med folkbiblioteket, så att en bibliotekarie från folkbiblioteket har en del av sin tjänst på skolbiblioteket. Mer om detta i kapitel 6.

Skolbibliotekariers examen

Utredningen föreslår att huvudmannen ska sträva efter att anställa skolbibliotekarier som i första hand har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand annan relevant akade-

misk examen. Den som har en äldre bibliotekarieexamen av det slag som utfärdades fram till 1993 ska jämställas med den som har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap.[236]

Förslaget syftar till att stärka likvärdigheten och kvaliteten i skolbiblioteksverksamheten. Utgångspunkten för förslaget är att personer med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap har bäst förutsättningar att främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet. Skolinspektionen beskriver också i sin kvalitetsgranskning från 2018 att skolbibliotekariens utbildning har betydelse för verksamheten och konstaterar exempelvis att fackutbildade skolbibliotekarier oftare än annan skolbiblioteksspersonal är involverade i arbetet med medie- och informationskunnighet.[237] Kvaliteten blir högre när fackutbildade bibliotekarier ansvarar för skolbiblioteksverksamheten. Det finns därmed skäl att förtydliga vem som ska få anställas som skolbibliotekarie. Vårt förslag innebär en förstärkning jämfört med nu gällande rätt som inte ställer något krav avseende skolbibliotekariernas examen eller utbildning.

Bland de som i dag är anställda för att arbeta i skolbibliotek är en relativt stor andel lärare. Utredningen har varit i kontakt med rektorer, skolbiblioteksamordnare och fackutbildade bibliotekarier som beskriver att det finns fördelar med att även lärare kan arbeta som skolbibliotekarier. Många lärare har erfarenheter, kunskaper och utbildning som gör att de ofta har förutsättningar att bidra till en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet. Som konstateras i 6.5.1 är bibliotekarie ett bristyrke, varför det också skulle blir svårt för flera skolhuvudmän att leva upp till ett krav på att endast anställa personer med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Utredningen föreslår därför att skolhuvudmän i andra hand ska kunna anställa personal med annan relevant examen. Vad som ska anses vara relevant examen får utvecklas i praxis så som det gjorts för andra yrkesgrupper, men vi bedömer att det bland annat bör avse lärarexamen. Ett exempel på liknande reglering i skollagen gäller kuratorer, där avsaknad av lagreglering om krav på viss utbildning eller examen har gjort att det i stället utvecklats en praxis om lämplig utbildningsbakgrund.

[236] När vi i detta betänkande skriver om personer med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap avser vi även personer med en äldre bibliotekarieexamen.
[237] Skolinspektionen (2018c).

För att en skolbibliotekarie som saknar examen inom biblioteks- och informationsvetenskap ska kunna säkra att skolbiblioteket uppnår sitt syfte kan det krävas utbildningsinsatser. Även fackutbildade bibliotekarier kan, i sitt arbete som skolbibliotekarier, ha behov av mer kunskap om exempelvis barn- och ungdomslitteratur, pedagogik eller skolans organisation. Läs vidare i kapitel 6 om hur kompetensen i skolbiblioteket kan stärkas.

Skolbibliotekets syfte och definition

Utredningen föreslår att syftet med skolbiblioteket ska preciseras i skollagen. Till betydande del innebär det att sådant som är reglerat eller rekommenderat på andra nivåer lagfästs. Den förstärkning av elevers rätt till skolbibliotek som detta innebär är motiverad av resultat- och likvärdighetsskäl.

Att det i dag inte är författningsreglerat i skollagen vilken funktion skolbiblioteket ska fylla har lett dels till att skolbibliotek inte får resurser för sitt uppdrag, dels till att skolbibliotek underutnyttjas. Ett uttalat syfte bidrar också till en tydlig inriktning när mål och aktiviteter för skolbiblioteket ska konkretiseras. Dessutom bidrar ett explicit syfte till att alla som arbetar i skolan har gemensamma förväntningar på skolbiblioteksverksamheten.

Ett skäl till förtydligandet av syftet är dessutom att det ger Skolinspektionen förutsättningar att inom ramen för den regelbundna tillsynen effektivt granska skolbiblioteken. Tillsyn är ett sätt att säkerställa att intentionerna med bestämmelserna uppnås och att eleverna får en likvärdig utbildning.

Att skolbibliotekets huvuduppgifter, läsfrämjande och arbete med medie- och informationskunnighet, regleras i skollagen förändrar inte att skolbiblioteket bidrar med mer än dessa uppgifter på en skola. Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära och av läroplanerna framgår att alla som arbetar i skolan ska ”medverka till att utveckla elevernas känsla för samhörighet, solidaritet och ansvar för människor också utanför den närmaste gruppen”.[238] Dessa regleringar gäller hela skolan, även skolbiblioteket, och alla som arbetar i

[238] 1 kap. 4 § skollagen, avsnitt 2.1 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.1 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.1 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.2 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.2 SKOLFS 2013:148.

skolan, även skolbibliotekarierna. Utredningen bedömer därmed att skolbibliotekets betydelse för elevers utveckling och lärande samt för skolans värdegrundsarbete redan är reglerat och att det inte finns behov av ytterligare bestämmelser om detta i regleringen av skolbibliotekets syfte.

Det angivna syftet hindrar inte heller att skolbiblioteket, i mån av tid och resurser, även utvecklar sin verksamhet inom andra områden. Vilka ytterligare mål som ett skolbibliotek ska ha bestäms på respektive skola.

Den föreslagna nya paragrafen där syftet med skolbiblioteket beskrivs, bör, enligt utredningen, placeras i anslutning till paragraferna om elevhälsa och studie- och yrkesvägledning, eftersom skolbiblioteket liksom dessa verksamheter bör betraktas som en central resurs för att nå utbildningens mål.

Läsande samt medie- och informationskunnighet

Vi föreslår att det ska anges i skollagen att skolbibliotek ska främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet. Skolbibliotekets ansvar och roll på skolan förtydligas därmed och den specifika kompetens som skolbibliotekarier bidrar med blir synliggjord.

Skolbibliotekets tradition när det gäller att främja läsande är stark, och ska fortsätta vara det. Läsförmåga är avgörande för att eleverna ska klara sina studier i alla ämnen och det är därför angeläget att hela skolan är engagerad i elevers läsning. Skolbiblioteket ska, enligt utredningens uppfattning, spela en viktig roll för att främja läsningen.

Skolbiblioteken ska också bidra till att öka elevernas medie- och informationskunnighet. Förmågan att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang är central. Liksom läsförståelsen är medie- och informationskunnighet också en förmåga som är väsentlig för elevers möjligheter att vara aktiva samhällsmedborgare och att delta i det demokratiska samtalet samt för elevers kunskapsutveckling i skolans alla ämnen.

Det är viktigt att ta tillvara den specifika kompetens som skolbibliotekarier har inom läsande och medie- och informationskunnighet. Om lärare samarbetar med en skolbibliotekarie inom båda dessa områden kan det få avgörande betydelse för elevernas utbildning.

Förtydligandet av syftet i skollagen gäller alla obligatoriska skolformer samt gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Utredningen har i sitt arbete erfarit att det läsfrämjande arbetet generellt sett minskar för äldre elever, medan arbete med medie- och informationskunnighet i en del fall är bristfälligt för yngre elever. Utredningen anser att denna tendens är olycklig och menar att ett förtydligande av syftet som gäller för alla skolformer kan bidra till att skolbibliotekarier som arbetar på skolor med yngre elever i högre utsträckning involverar arbete med medie- och informationskunnighet och att skolbibliotekarier på gymnasieskolor och högstadieskolor i högre utsträckning än nu prioriterar läsfrämjande arbete. Arbetet med att främja läsande respektive medie- och informationskunnighet är inte två isolerade uppgifter utan kan med fördel integreras med varandra, men båda perspektiven är väsentliga, såväl i lågstadiet som i gymnasieskolan.

Skollagen reglerar i dag inte syfte med skolbibliotek men i läroplanerna anges att rektor har ett särskilt ansvar för att ”skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens”.[239] Utredningen har övervägt att använda denna nuvarande formulering i läroplanerna för att tydliggöra syftet med skolbibliotek i skollagen. Vår bedömning är dock att ”språklig förmåga” och ”digital kompetens” inte tillräckligt distinkt åskådliggör skolbibliotekets kärnverksamhet. Genom den föreslagna formuleringen i skollagen ”främja läsande och medie- och informationskunnighet” belyses vad som är särskilt viktigt. Vi menar att det föreslagna syftet kan leda till ett tydligare fokus för skolbiblioteksverksamheten och en bredare förståelse för varför skolbiblioteksverksamhet med fackutbildade bibliotekarier behövs på skolor. Under avsnittet ”Ändringar i läroplanerna” nedan argumenterar vi vidare för varför det även, i koherens med detta, är lämpligt att justera formuleringarna i läroplanerna.

[239] Avsnitt 2.8 förordningen (SKOLFS 2010:37), avsnitt 2.8 förordningen (SKOLFS 2010:250), avsnitt 2.8 förordningen (SKOLFS 2010:251), avsnitt 2.8 förordningen (SKOLFS 2010:255), avsnitt 2.6 förordningen (SKOLFS 2011:144) och avsnitt 2.6 förordningen (SKOLFS 2013:148).

En gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet

Av förarbetena till skollagen framgår att skolbibliotek vanligtvis avser ”en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande och som ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande”.[240] Utredningen menar att elevers rätt till skolbibliotek i bemärkelsen ”en gemensam och ordnad resurs av medier” bör framgå av skollagen.

Elevers tillgång till sakprosa, skönlitteratur och digitala medier är beroende av hur resurserna presenteras. Det är därför viktigt att det tydliggörs att beståndet ska vara gemensamt och ordnat. Detta innebär att resurserna tillgängliggörs för en stor grupp elever och att det inte är lämpligt att skolor exempelvis sprider ut alla böcker i olika klassrum utan har en särskild lokal för skolbiblioteket.

För att på ett ändamålsenligt sätt kunna främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet behöver beståndet bestå av såväl analoga som digitala källor. Vi har ovan, i avsnitt 4.4.5, konstaterat att det finns specifika fördelar med att i skolan arbeta med tryckt text. Icke desto mindre har utredningen haft kontakt med bland annat skolchefer som argumenterar för skolbibliotek med endast digitala resurser. Vi anser att det, av den anledningen, är väsentligt att krav på tillgång till analoga medier också tydliggörs i skollagen. Även tillgången på digitala medier behöver betonas i skollagen, så att utvecklingen av det digitala beståndet också prioriteras.

För att även ange en viss innehållslig riktning för skolbibliotekens bestånd föreslår utredningen att skollagen ska ange att medierna ska präglas av allsidighet och kvalitet. Denna formulering stämmer också överens med hur bibliotekslagen beskriver kravet på folkbibliotekens utbud.[241] Mediebeståndet är betydelsefullt bland annat eftersom skolbiblioteken därigenom kan bidra till att främja elevers läsintresse och fria läsning. Begreppet allsidig synliggör också behovet av den ideologiska, politiska och religiösa mångfalden i utbudet. En väsentlig kvalitativ aspekt är att beståndet är åldersadekvat. Den föreslagna formuleringen innebär att skolbibliotekarier behöver gallra, bevara och köpa in utifrån allsidighet och kvalitet. Utredningens uppfattning är att denna kompetens finns på de flesta skolbibliotek och om den

[240] Prop. 2009/10:165 s. 284.
[241] 6 § bibliotekslagen.

saknas bör skolhuvudmannen ta ansvar för att stärka samordningen av beståndsutvecklingen.

Hur beståndet kan utformas och vilken roll som skolhuvudmannen kan ha för att samordna detta, bör klargöras i allmänna råd, se nedan. Det är även i detta sammanhang viktigt att hänsyn tas till skolors olika förutsättningar och behov.

Biblioteksplaner

Utredningen föreslår att varje skolhuvudman ska anta skolbiblioteksplaner för sin skolbiblioteksverksamhet. Det innebär att samma krav ställs på offentliga och enskilda huvudmän. En av grundprinciperna för 2010 års skollag är att samma regler så långt som möjligt ska gälla oavsett huvudman. Exempelvis gäller samma regler om tillgång till skolbibliotek för både offentliga och fristående skolor och det är därmed lämpligt att samma regler ska gälla även för biblioteksplaner. I dag har bara kommuner och regioner krav på sådana planer.[242]

Skolbiblioteksplanen behöver för kommunala skolhuvudmän inte vara ett eget dokument utan kan vara en del av kommunens biblioteksplan. De olika skolenheterna behöver inte heller ha en egen skolbiblioteksplan utan det är, liksom tidigare, möjligt med en skolbiblioteksplan på mer övergripande nivå. Utredningen menar att de lokala förutsättningarna bör vara avgörande för om skolbiblioteksplanen ska vara en del av kommunens plan, en del av skolhuvudmannens plan eller om varje skolenhet bör formulera en egen plan.

Om skolbiblioteksplanen är på en mer övergripande nivå, är det ofta lämpligt att komplettera den med en skolbiblioteksplan eller motsvarande på skolenhetsnivå. Denna plan bör då förhålla sig till den mer övergripande planen.

Skolinspektionen har funnit att en del skolbiblioteksverksamheter är berörda i de kommunala biblioteksplanerna, men då ofta är så summariskt beskrivna att biblioteksplanerna inte kan användas som ett redskap i utvecklingsarbetet för de enskilda skolbiblioteken. Bilden bekräftas av deltagare i denna utrednings hearings. En deltagare uttryckte att skolbiblioteken ”pliktskyldigt nämns i en bisats i kommunens biblioteksplan”. Ett sätt att stärka skrivningarna om skolbiblioteken i biblioteksplanerna är att i skollagen explicit nämna krav på

[242] 17 § bibliotekslagen.

planer för skolbiblioteksverksamheten. Detta kan också främja samverkan mellan folkbibliotek och skolbibliotek, vilket det finns behov av, se vidare kapitel 5.

Kravet på biblioteksplaner är betydelsefullt eftersom en skolbiblioteksplan kan vara ett viktigt verktyg för huvudmannen, rektorn, lärarna, skolbibliotekarien med flera. Många rektorer tar i för liten utsträckning ansvar för skolbibliotekens verksamhet och utveckling och skolbiblioteken är sällan del av skolans systematiska kvalitetsarbete.[243] Utredningen ser att biblioteksplaner kan ha ett värde för skolbibliotekens uppföljning och utveckling.

I denna plan eller i dokument som kan kopplas till planen, synliggörs skolbibliotekets funktioner bland annat genom konkretiserade mål och visioner samt aktiviteter. Planen kan därmed bli ett väsentligt verktyg i det systematiska kvalitetsarbetet, både på skolenhets- och huvudmannanivå. Även själva processen att ta fram skolbiblioteksplanen är värdefull, då detta blir ett tillfälle för olika personer och kompetenser att tydliggöra sina förväntningar på varandra och på verksamheten. När en plan för skolbiblioteksverksamheten tas fram i ett särskilt dokument är det därför viktigt att det, precis som för kommunens lagreglerade biblioteksplan, görs på ett sätt som involverar de olika centrala intressenterna.

Ändringar i läroplanerna

Utredningen förslår att det tydliggörs i läroplanerna att rektor ska ansvara för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet och för att samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare.

Det behöver klargöras i läroplanerna *hur* skolbiblioteket ska användas i den pedagogiska verksamheten. Den främsta orsaken till att skolbiblioteken i för låg utsträckning är en integrerad del av skolornas pedagogiska arbete är, enligt utredningen, brister i samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. Detta beror i sin tur på att det saknas strukturer för samarbete och att rektor inte tar ansvar för att skolbiblioteket används som en del av undervisningen.[244] Skolbiblioteket

[243] Skolinspektionen (2018c).
[244] Ibid.

är en del av utbildningen, och det är därför främst rektors ansvar att skapa förutsättningar för samarbete, vilket behöver tydliggöras i läroplanerna.

De föreslagna ändringarna av läroplanerna är också en följdändring av vårt förslag om att i skollagen ange syfte med skolbibliotek. Vi anser att det är viktigt att beskrivningen av rektors ansvar för skolbibliotekets verksamhet justeras även i läroplanerna, då den nuvarande formuleringen är för vag och delvis missvisande. Den befintliga formuleringen om att ”stärka elevernas språkliga förmåga” synliggör inte de läsfrämjande insatser som syftar till att öka läsintresset och den fria läsningen. När det gäller den fria läsningen kompletterar skolbibliotekarier ofta lärare genom att rikta uppmärksamheten mot elevers personliga upplevelse av läsning. Skolbiblioteket fyller i detta sammanhang en unik funktion som bör belysas tydligare. Läsande bidrar förvisso till att stärka den språkliga förmågan men läsandet har också ett egenvärde. Att främja läsande handlar även om att få fler elever att beröras av litteratur, något som riskerar att hamna i skymundan med den nuvarande läroplansregleringen som framhåller den språkliga förmågan. Det är delvis genom att stärka det fria läsandet som skolbiblioteken kan bidra till bildning i bredare mening. Denna funktion som skolbiblioteket kan ha behöver synliggöras i läroplanerna och vi anser att formuleringen ”främja läsande” är ett sätt att göra detta.

Begreppet ”språkliga förmåga” bör förstås som såväl läsande som skrivande och talande. Arbetet med förmågorna läsa, skriva, tala och samtala sker ofta parallellt i skolan. Skolbibliotekets verksamhet har emellertid främst en tonvikt på läsandet, vilket beskrivits i 4.4.1, och det är därför rimligt att det är specifikt denna förmåga som nämns i detta sammanhang i läroplanerna. Betoningen på läsandet innebär *inte* att skolbibliotekets verksamhet inte har betydelse för elevers språkliga förmåga. Tvärtom spelar läsfrämjande aktiviteter en avgörande roll för att stärka elevers språk. Utvecklingen av den språkliga förmågan bör dock snarare betraktas som en effekt av det läsfrämjande arbetet, som genomförs bland annat i skolbiblioteket, än som kärnan i skolbiblioteksverksamheten.

Läsfrämjande innebär en form av konkretisering av hur skolbiblioteket bidrar för att stärka den språkliga förmågan. Utredningen menar att en sådan precisering kan vara betydelsefull av flera skäl. Ju mer precist regleringarna är formulerade desto tydligare blir fokus för skolbiblioteksverksamheten, vilket också kan bidra till en bred-

are förståelse för varför skolbiblioteksverksamhet med fackutbildade bibliotekarier behövs på skolor.

Utifrån innehållet i utbildningen inom biblioteks- och informationsvetenskap är det också rimligt att förvänta sig att fackutbildade bibliotekarier i högre utsträckning har förmåga att främja läsande än att stärka andra delar av elevers språkliga förmåga. Utbildningarna behandlar exempelvis läsvanor, läsfrämjande metoder, läsning i olika kontexter, olika gruppers läspraktiker samt hur man söker texter och medier som läsare och använder dem. På något liknande sätt behandlas dock inte frågor som har relevans för elevers skrivande, talande och samtalande.[245] Detta talar också för att begreppet språklig förmåga bör ersättas med att främja läsande.

Även den andra delen av rektors ansvar för skolbiblioteket i läroplanerna ”stärka elevernas /…/ digitala kompetens” bör justeras. Vi anser att skolbibliotekariernas uppdrag blir tydligare med formuleringen ”stärka elevernas/…/ medie- och informationskunnighet”. Genom detta begrepp preciseras den del av arbetet med den digitala kompetensen som skolbibliotekarier främst är utbildade för att arbeta med. Preciseringen tydliggör också att de delar av den digitala kompetensen som exempelvis omfattar att hantera en dator och dess programvaror inte förväntas vara främst skolbibliotekariers ansvarsområde. Begreppet medie- och informationskunnighet är dessutom ett vedertaget begrepp, bland annat inom biblioteks- och informationsvetenskapen, och det är lämpligt att begreppet införs i läroplanernas förordningstext.

Formuleringen ”stärka arbetet med medie- och informationskunnighet” inkluderar även bibliotekariens arbete med analoga informationskällor som böcker och tidningar. Skolinspektionen har identifierat ett utvecklingsområde avseende användandet av analoga informationskällor i undervisningen om källkritiskt förhållningssätt,[246] och utredningen anser därför att det är värdefullt att även kompetensen att använda, analysera och värdera icke-digitala källor omfattas av regleringen.

[245] Uppgifter till utredningen från representanter för de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna, den 7 december 2020.
[246] Skolinspektionen (2018d).

Inköpsstöd till skolbibliotek

Utredningen föreslår att en förutsättning för att en kommun ska kunna få inköpsstöd från Kulturrådet ska vara att inte bara folkbibliotek utan även skolbibliotek som är belägna i kommunen har möjlighet att ta del av stödet. I dag finns en tendens att inköpsstödet främst kommer folkbibliotek till del, vilket innebär att skolbibliotekens behov av böcker och andra medier inte alltid tillgodoses.

För skolbibliotek kan det vara mycket värdefullt att få del av statliga medel för inköpsstöd. Enligt Kungliga bibliotekets kartläggning av skolbibliotekens medieförsörjning utgör storleken på medieanslag ett stort problem.[247] Många skolbibliotekarier som utredningen haft kontakt med vittnar också om liten budget och stora behov av inköp. Den ansträngda budgeten försvårar skolbibliotekariernas arbete med att utveckla beståndet, vilket får negativa konsekvenser för såväl det läsfrämjande arbetet som arbetet med medie- och informationskunnighet. Inköpsstödet kan få stor betydelse för skolbibliotekens möjlighet att erbjuda eleverna ett allsidigt och kvalitativt utbud.

Det är folkbiblioteken som administrerar ansökningarna, oavsett om det är fråga om inköp till skolbibliotek vid kommunala eller fristående skolor. Det finns administrativa fördelar med att folkbiblioteken samordnar ansökningarna om inköpsstöd till skolbibliotek, i stället för att varje skola ska inkomma till Kulturrådet med en egen ansökan. Som beskrivits ovan i avsnitt 4.1.6 gäller redan i dag att även fristående skolor kan få del av bidraget, fastän ansökan vanligen administreras av kommunen via folkbiblioteket. Folkbibliotekets samordning kan ses som en service gentemot de enskilda skolhuvudmännen belägna i kommunen. En ordning där de enskilda huvudmännen i stället själva får ansöka om inköpsstöd skulle innebära en ökning av administrationen för Kulturrådet, men är också tänkbar. Detta är en fråga som Kulturrådet får ta ställning till i sina anvisningar för ansökan om inköpsstöd.

Formuleringen om att inköpsstödet ska kunna nå skolor ”som är belägna i kommunen” syftar till att visa att det är möjligt för alla skolor i kommunen att få del av inköpsstödet, oavsett om skolorna har en kommunal eller annan huvudman. Det kan finnas behov av att i regleringen göra denna markering eftersom folkbiblioteken ofta har tätare kontakter med de kommunala skolornas skolbibliotek än

[247] Kungliga biblioteket (2019c).

med skolbiblioteken på de fristående skolorna. Redan i dag är det dock så att även skolbibliotek på fristående skolor kan få del av inköpsstödet om de exempelvis ingår i kommunens arbete med att stimulera barns och ungas läsning.[248] Den föreslagna regleringen innebär inte att samtliga skolor belägna i kommunen varje år måste ingå i kommunens ansökan.

Allmänna råd om skolbibliotek och systematiskt kvalitetsarbete

Utredningen föreslår att Skolverket ges i uppdrag att utarbeta allmänna råd om skolbibliotek.

Det finns behov av ytterligare stöd och vägledning för hur man på skolenhets- respektive skolhuvudmannanivå bör organisera och styra skolbiblioteksverksamheten så att den blir ändamålsenlig. När skollagen och läroplanerna ändras bör Skolverket därför ges i uppdrag att ta fram allmänna råd om skolbibliotek. Detta ligger också i linje med Läsdelegationens förslag angående råd om hur man kan bygga upp och även följa upp och utvärdera en skolbiblioteksverksamhet.[249] Skolverket avstyrkte i sitt remissvar detta förslag, med motiveringen att det inte fanns tydligt stöd i författningarna som råden skulle kunna utgå från. Utredningen menar att det i och med de förslag som läggs i detta betänkande bör kunna finnas författningsstöd att utgå från och håller därmed för sannolikt att Skolverket kommer att ompröva sin bedömning under förutsättning att de författningsförslag som presenteras i detta betänkande genomförs.

De kontakter vi haft under utredningsarbetet har enhälligt uttryckt att allmänna råd om skolbibliotek skulle få stor spridning och ha potential att få avgörande betydelse.

Som vi redogjort för i avsnitt 4.1.6 är allmänna råd inte bindande regler, men kan ändå i mycket hög grad styra utvecklingen. Erfarenheten och praxis visar att skollagens nuvarande reglering om skolbibliotek inte har fått tillräcklig effekt, utan att det finns behov av ytterligare styrning, dels i form av förtydligade regler dels genom allmänna råd.

Liksom Läsdelegationen, menar vi att Skolverket i de allmänna råden, bör ta hänsyn till de olika förutsättningar och behov som

[248] Kulturrådet (2020c).
[249] SOU 2018:57 s. 108.

skolor har. Skolverket bör, vilket också Läsdelegationen betonade, i detta arbete inhämta synpunkter från relevanta aktörer, bland annat Sveriges Kommuner och Regioner och Kungliga biblioteket.[250]

Allmänna råd om skolbibliotek kan bland annat handla om:

- Hur bemanningen på olika sätt kan organiseras utifrån lokala förutsättningar, antalet elever och elevernas behov.
- Hur ett kvalitativt och allsidigt bestånd bör utformas med både analoga och digitala resurser.
- Hur elever kan göras delaktiga i exempelvis arbetet med beståndet och miljön.
- Hur rektor kan skapa förutsättningar för ett väl fungerande samarbete mellan lärare i olika ämnen och skolbibliotekarier.
- Hur samordning på huvudmannanivå bör organiseras exempelvis avseende lokaler, bemanning, bestånd på olika språk, digitala databaser och kompetensutveckling.
- Hur planer för skolbibliotek bör utarbetas och användas, deras koppling till den kommunala biblioteksplanen samt hur skolbibliotekarien, lärarna, eleverna, rektorn och representanter för skolhuvudmannen kan göras delaktiga i detta arbete.
- Hur skolbibliotek kan samverka med folkbibliotek och skolbibliotek vid andra skolenheter samt samarbeta med den regionala biblioteksverksamheten.
- Hur skolor utan eget skolbibliotek på skolenheten kan tillgodose elevers dagliga behov av skönlitteratur, sakprosa och digitala medier, genom till exempel ett bokrum.
- Hur skolbiblioteksverksamhet kan kompletteras med ett digitalt skolbibliotekariestöd.

Allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete

Utredningen föreslår att Skolverket ges i uppdrag att revidera sina allmänna råd om systematiskt kvalitetsarbete.

Skolinspektionens granskning visar att skolbiblioteket ofta är osyn-

[250] SOU 2018:57 s. 108.

ligt i skolornas kvalitetsarbete. Denna erfarenhet redogjorde även skolbibliotekarier, skolbiblioteksamordnare och andra representanter från huvudmän och skolor för i utredningens hearings. Endast en minoritet av deltagarna menade att det systematiska kvalitetsarbetet inom deras organisationer synliggjorde kvalitet i skolbiblioteket. Flera deltagare uttryckte att det saknades en strategi för hur skolbiblioteket bäst skulle kunna integreras i den pedagogiska verksamheten. Dialoger i samband med i det systematiska kvalitetsarbetet kan skapa delaktighet och samförstånd om resultat, kvalitet och utvecklingsbehov. Det behöver därför tydliggöras i de allmänna råden om systematiskt kvalitetsarbete att skolbibliotekets verksamhet bör vara del av kvalitetsarbetet. Det bör handla om hur kraven i skollagen och läroplanerna kan uppfyllas samt om hur skolbiblioteksverksamheten följs upp och utvärderas. Skolverket behöver i samband med revideringen av de allmänna råden också se över sina befintliga stödmaterial om systematiskt kvalitetsarbete.

Tillgång till bibliotek på förskolan och inom den kommunala vuxenutbildningen

Utredningen föreslår att regeringen ska tillsätta en statlig utredning som ska utreda om det bör införas krav på tillgång till bibliotek för barn inom förskolan och elever inom den kommunala vuxenutbildningen.

Det ingår inte i denna utrednings direktiv[251] att kartlägga barns och elevers tillgång till biblioteksverksamheter inom dessa skolformer men det har, under utredningens gång, blivit tydligt att det eventuellt vore rimligt att reglera krav på tillgång till ändamålsenlig biblioteksverksamhet som en del av utbildningen även i förskolan och den kommunala vuxenutbildningen.

Enligt förskolans läroplan ska barnen ”erbjudas en stimulerande miljö där de får förutsättningar att utveckla sitt språk genom att lyssna till högläsning och samtala om litteratur och andra texter.”[252] Genom att förskolor bygger upp ett eget bibliotek eller samverkar med folkbiblioteket kan förskolans läsmiljö utvecklas och barns intresse för läsning stimuleras.

[251] Regeringen (2019a) och regeringen (2020b).
[252] Avsnitt 1 förordningen (SKOLFS 2018:50) om läroplan för förskolan.

Flera kommuner, till exempel Lund och Helsingborg, har gjort satsningar på bibliotek i förskolor.[253] Såväl Kulturrådet som Skolverket genomför också insatser för att stimulera barns språkutveckling i förskolan. En satsning som haft betydelse för förskolors utbud av litteratur är det regeringsuppdrag om bokgåvor till förskolan som Kulturrådet fick 2018. Det handlade om högläsning och om att sprida böcker till samtliga landets förskolor för att stärka det läsfrämjande arbetet.

Kulturrådet driver också sedan 2015 en nationell satsning på små barns språk- och läsutveckling kallad Bokstart, som från och med 2018 kopplats till förskolan. Satsningen ska bland annat leda till att utveckla samarbetet mellan folkbiblioteken och förskolan.[254] I budgetpropositionen för 2021 beräknar regeringen att 15 miljoner kronor avsätts 2021 och 20 miljoner kronor årligen från och med 2022 för en utbyggnad av Bokstart.[255]

Skolverkets kompetensutvecklingsinsats Läslyftet har beskrivits ovan, 3.5.1. Sedan verksamhetsåret 2017/18 kan även förskolan delta i Läslyftet. Regeringen har uttalat att 25 miljoner kronor ska avsättas årligen för Läslyftet under 2021–2023.[256]

I november 2020 presenterade också en statlig utredning förslag om hur förskolans arbete med barnens språkutveckling i svenska kan stärkas.[257] Mot bakgrund av de omfattande statliga läsfrämjande insatserna i förskolan är det relevant att utreda krav på barns tillgång till bibliotek inom förskolan.

När det gäller den kommunala vuxenutbildningen följer av läroplanen för vuxenutbildningen att varje elev som har slutfört studier inom vuxenutbildningen, i den utsträckning som framgår av elevens individuella studieplan, ska kunna ”använda bibliotek och deras resurser.”[258] Det saknas statistisk information om i vilken utsträckning det finns tillgång till skolbibliotek, men det finns anledning att befara att antalet minskar. Utredningen har kontaktats av bibliotekarier och lärare som är oroliga över nedläggningar av skolbibliotek inom vuxenutbildningen.

[253] Hultgren & Johansson (2016).
[254] Kulturrådet (2020a).
[255] Prop. 2020/21:1, utgiftsområde 16.
[256] Ibid.
[257] SOU 2020:67.
[258] Avsnitt 2.1 förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

I Kungliga bibliotekets rapport *Demokratins skattkammare – förslag till nationell biblioteksstrategi* från 2019 framhålls också att det saknas överblick och organisation när det gäller vuxenutbildningens biblioteksverksamhet, vilket riskerar leda till att eleverna där får en ojämlik tillgång till biblioteksservice. Rapportförfattarna menar att vuxenutbildningens behov av bibliotek behöver kartläggas och att biblioteksverksamheten som de vuxna eleverna har tillgång till behöver en samlad upprustning.[259]

I KB:s föreslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 påpekas också att vuxenutbildningens biblioteksverksamhet behöver tydliggöras i kommande revideringar av biblioteks- och skollagarna.[260] Skolverket instämmer i sitt remissyttrande över den föreslagna biblioteksstrategin, och menar att biblioteken inom vuxenutbildningen bör få en generell och permanent kraftig upprustning. Skolverket tillägger att frågan om kostnader och övriga konsekvenser för skolhuvudmännen behöver utredas ytterligare.[261]

4.6.2 Bedömningar

Utredningens bedömningar:

- Rektor bör vara chef över skolbibliotekarier.
- Skolhuvudmän bör utse en skolbiblioteksamordnare.
- Det bör finnas en planering för hur elevers dagliga behov av medier ska tillgodoses, i de fall när skolbiblioteksverksamhet organiseras genom samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet.
- Om det införs ett statligt sektorsbidrag enligt vad som föreslås i betänkandet *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning* (SOU 2020:28) bör regeringen tydliggöra att insatser i skolbiblioteket kan finansieras genom detta bidrag. Om utformning och konsekvenser av ett större statligt sektorsbidrag utreds vidare, som föreslagits, bör utgångspunkten vara att skolbiblioteket ska ingå i detta bidrag.

[259] Kungliga biblioteket (2019b).
[260] Ibid.
[261] Skolverket (2019e).

Skälen till utredningens bedömningar

Rektor som skolbibliotekariernas chef

Utredningen bedömer att rektor bör vara chef över skolbibliotekarierna.

Vi har under utredningen mött både rektorer och bibliotekarier som beskriver att det finns fördelar med att rektor är chef för den personal som ansvarar för skolbiblioteksverksamheten. På det sättet blir skolbiblioteket en naturlig del av den pedagogiska verksamheten, så att skolbiblioteket används som pedagogisk resurs och kommer alla elever till del. Rektorers engagemang för skolbiblioteket förefaller öka när de ansvarar för personalen i skolbiblioteket.

Rektorer får också insyn i skolbiblioteksverksamheten när de genomför utvecklingssamtalen med bibliotekarien. En annan fördel med att rektor är chef över personalen på skolbiblioteket är att rektor på så vis kan styra över bibliotekariernas arbetstid, vilket underlättar när rektor ska skapa förutsättningar för samarbetet mellan skolbibliotekarierna och lärarna. Även möjligheten för rektor att organisera gemensam tid för planering och kompetensutveckling för lärare och bibliotekarier ökar om rektor har personalansvar för bibliotekarierna.

Som tidigare påtalats är det viktigt att skolbibliotek synliggörs i det systematiska kvalitetsarbetet. Rektor har stor betydelse för att detta ska ske och rektorers kontakt med bibliotekarier är härvidlag avgörande. Detta är också ett skäl till att rektor bör ha personalansvar över bibliotekarien.

Under utredningsarbetet har vi mött skolbibliotekarier som har den kommunala bibliotekschefen som sin närmsta chef. Fördelar med detta, som lyfts av deltagare under våra hearings, är att bibliotekarien på så vis blir en del av ett kollegium med andra bibliotekarier. Några av de bibliotekarier vi haft kontakt med har uttryckt att en risk med att ha rektor som chef kan vara att bibliotekarietjänster, i tider av besparingar, dras in till förmån för lärartjänster. De föreslagna regleringarna om tydligare krav på bemannade skolbibliotek bör dock minska den risken.

Vi gör sammantaget bedömningen att det är lämpligt att rektor är chef över de bibliotekarier som är verksamma inom skolbibliotek. Möjligheten att skolbiblioteksverksamheten används som en del av skolans övriga pedagogiska verksamhet ökar på så vis markant och detta är centralt för en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet.

Även avseende skolbiblioteksverksamhet som organiseras genom samverkan gör utredningen bedömningen att rektor bör vara bibliotekariernas chef, se avsnitt 5.6.2.

Skolbiblioteksamordnare

Utredningen bedömer att det finns tydliga fördelar med att på huvudmannanivå utse en skolbiblioteksamordnare. Behoven kan variera mellan olika huvudmän. För en liten huvudman, som bara har någon eller ett par skolenheter med få elever inom sin organisation, kan det vara aktuellt att gemensamt med andra huvudmän utse en skolbiblioteksamordnare, som ansvarar för skolbiblioteken hos fler skolhuvudmän. För större huvudmän kan en eller flera skolbiblioteksamordnare inom huvudmannen vara en värdefull funktion.

De förslag som utredningen presenterar avseende bemanning innebär att skolbiblioteken inom den närmaste framtiden kommer att behöva bemannas delvis med personer som inte har examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. En skolbiblioteksamordnare på huvudmannanivå kan utgöra ett väsentligt stöd för dessa personer och bidra till att kunskap om läsfrämjande aktiviteter och medie- och informationskunnighet delas och sprids inom huvudmannens organisation. En skolbiblioteksamordnare kan också, i mån av tid, stärka bemanningen av skolbiblioteket på mindre skolor och bistå med digitalt skolbibliotekariestöd. Det är därmed, i de flesta fall, lämpligt att skolbiblioteksamordnaren har en examen i biblioteks- och informationsvetenskap.

Som nämnts i 4.4.8 kan en skolbiblioteksamordnare hålla i nätverk, anordna kompetensutveckling och delta i rekryteringar. Denna typ av aktiviteter bedöms bli ännu viktigare när skolbibliotekets uppdrag förtydligas och när fler skolbibliotekarier anställs.

En skolbiblioteksamordnare kan också verka för att skolhuvudmannen tar ett samordnat ansvar för beståndet. Det finns stora fördelar med att samverka om medier, i synnerhet när det gäller litteratur på olika språk, där specifika behov på olika skolenheter kan variera över tid. Förslaget om att skolbiblioteket ska erbjuda ett allsidigt och kvalitativt utbud bör också stärka behoven av ett pågående samtal om val av medier. Här kan en skolbiblioteksamordnare spela en viktig roll.

Elevers dagliga behov av medier

Utredningen bedömer att det bör finnas en planering för hur elevers dagliga behov av medier ska tillgodoses, om skolan, i stället för att erbjuda ett skolbibliotek på skolenheten, samverkar med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek på en annan skola.

Elevers läsande och medie- och informationskunnighet stimuleras genom tillgång till skönlitteratur, sakprosa och digitala medier. Inte minst behöver det fria läsandet uppmuntras genom exponering av en variation av böcker. Det är därför väsentligt att skolenheter som inte har ett skolbibliotek på plats, planerar hur eleverna på annat sätt kan få tillgång till böcker och andra medier. Detta kan exempelvis lösas genom en bokbuss eller ett bokrum på skolan.

Statligt sektorsbidrag till skolan

Utredningen bedömer att om det införs ett statligt sektorsbidrag enligt förslag i *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning* från 2020, bör regeringen tydliggöra att skolbiblioteksverksamhet kan finansieras genom ett sådant statligt bidrag. Om frågan om utformning och konsekvenser av ett större statligt sektorsbidrag utreds vidare, som också föreslagits, bör utgångspunkten vara att skolbiblioteket ska ingå i detta bidrag.[262]

Ovan nämnda utredning föreslår att flera av de nuvarande riktade statsbidragen till skolväsendet slås samman till ett sektorsbidrag som ska ”stödja skolverksamheten och stimulera utveckling utifrån lokala behov och prioriteringar i syfte att öka likvärdigheten och kvaliteten i undervisningen”.[263] Avsikten är att åstadkomma en permanent statlig medfinansiering av skolan. Skolbiblioteksverksamhet kan, som beskrivits i detta kapitel, ha stor betydelse för att öka likvärdigheten och kvaliteten i skolans undervisning. Vi bedömer därför att sektorsbidraget, om det inrättas, ska kunna användas för finansiering av skolbiblioteksverksamhet. Vi bedömer att denna uppfattning stämmer överens med nämnda utrednings intentioner. Utredningen om en mer likvärdig skola föreslår att sektorsbidraget ska få användas för insatser som finns beskrivet i en treårig handlingsplan som upprättas av huvudmannen. Några begränsningar för vilka insatser en sådan hand-

[262] SOU 2020:28. Förslaget om statligt sektorsbidrag är en konkretisering av förslag i SOU 2017:35.
[263] SOU 2020:28 s. 522.

lingsplan ska kunna innehålla diskuteras inte närmare, i stället betonas att insatser i till exempel fritidshemmet bör kunna inkluderas. För att undvika osäkerhet bör regeringen, om sektorsbidraget, införs tydliggöra att insatser för skolbiblioteket kan finansieras med detta bidrag.

Frågan om statens finansiering av skolan hänger nära samman med frågan om skolans huvudmannaskap. Den sakpolitiska överenskommelsen Januariavtalet från 2019, anger att ”ett beslutsunderlag som kan skapa förutsättningar för ett statligt huvudmannaskap för skolan” ska tas fram.[264] Utredningen om en mer likvärdig skola föreslår, som nämnts ovan, att ett större statligt sektorsbidrag utreds vidare i samband med att detta beslutsunderlag tas fram.[265]

Utredningen om en mer likvärdig skola argumenterar för att staten på sikt, genom detta större sektorsbidrag, ska ta ett ännu större ansvar för finansieringen av förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan samt eventuellt andra skolformer. Sektorsbidraget bör, enligt utredningen om en mer likvärdig skola, omfatta ”åtminstone kostnadsslagen undervisning och lärverktyg”. Skolverket räknar i dag skolbiblioteket som kostnader för lärverktyg (se kapitel 7).[266] Att skolbibliotek räknas som en del av kostnadsslaget lärverktyg gör, enligt vår uppfattning, att skolbibliotek bör omfattas av det föreslagna sektorsbidraget, om det införs.

Skolbiblioteket är, som denna utredning visar, dessutom ett centralt verktyg för att nå skolans mål. Det skulle få negativa konsekvenser för elevers utbildning att lämna skolbiblioteken utanför om det införs en statlig finansiering för skolan genom ett sektorsbidrag. Om huvudmännen själva ansvarar för finansieringen av skolbiblioteket medan staten ansvarar för finansiering av en stor del av skolans övriga kostnader, är risken stor att skolbiblioteket blir föremål för återkommande besparingar. Skolbibliotekets personal är viktig för skolans arbete med att nå sina mål. Lönekostnader för skolbibliotekets personal bör därför finansieras på samma sätt som lönekostnader för lärare och det pedagogiska ledarskapet.

Ökad statlig styrning behandlas alltså både i Skolkommissionens utredning från 2017, i den sakpolitiska överenskommelsen Januariavtalet från 2019 och i utredningen om en mer likvärdig skola från

[264] Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (2019).
[265] SOU 2020:28.
[266] Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet m.m.

2020. Frågor om likvärdighet och statlig styrning påverkar hela skolsystemet och därmed även alla elevers tillgång till kvalitativ skolbiblioteksverksamhet. Det är därför viktigt att skolbiblioteksverksamhet uppmärksammas i samband med diskussioner om statlig styrning och finansiering av skolan.

5 Tydliggöra former för samverkan om skolbiblioteksverksamhet

I kapitel 3 och 4 finns beskrivningar av hur skolor på olika sätt utifrån lokala förhållanden kan organisera elevernas tillgång till skolbiblioteksverksamheten. Vi har också beskrivit hur skolor kan ge visst bibliotekariestöd på distans.

Ett sätt för skolor att ge elever tillgång till ett skolbibliotek är, som tidigare redovisats, att organisera skolbiblioteksverksamheten genom att samverka med ett närliggande folkbibliotek. Det förekommer också att skolbiblioteksverksamhet organiseras genom samverkan med ett skolbibliotek på en annan skolenhet.

I följande kapitel redogörs först för gällande rätt avseende samverkan, 5.1. Därefter beskriver vi skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med folkbibliotek, 5.2, och sedan beskrivs i avsnitt 5.3 skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med ett annat skolbibliotek. I 5.4 avhandlas frågan om möjligheter till mer informella samarbeten mellan folkbibliotek, skolor och skolbibliotek. I avsnitt 5.5 redogörs för samarbete med den regionala biblioteksverksamheten. I avsnitt 5.6 sammanfattar vi vilka utmaningar och behov vi ser avseende samverkan om skolbiblioteksverksamhet. Avslutningsvis beskriver vi våra förslag och bedömningar samt resonerar om skälen till dessa, 5.7.

5.1 Gällande rätt

Nedan redogör vi för bestämmelser med betydelse för skolbiblioteksverksamhet som organiseras genom samverkan.

Begreppet *samverkan* kan ha delvis olika innebörd i olika sammanhang, men det handlar om att hjälpa varandra eller, som det hette i äldre lagstiftning, ”räcka varandra handen”.

Allmänna bestämmelser om samverkan mellan myndigheter finns i förvaltningslagen (2017:900), som anger: ”En myndighet ska inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter”.[1] Offentligägda, det vill säga oftast kommunala, skolor betraktas som myndigheter i förvaltningslagens mening. Det innebär att de offentligägda skolorna ska kunna samverka med varandra. Det finns inget motsvarande krav för fristående skolor.

Regler om samverkan mellan bibliotek finns i bibliotekslagen (2013:801). Det handlar bland annat om att bibliotek ska ”ställa litteratur ur de egna samlingarna till varandras förfogande”. Av bibliotekslagen framgår också att Kungliga biblioteket, KB, ska ”främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet”, skolbiblioteken inkluderat.[2]

Kultursamverkansmodellen är av central betydelse för samverkan mellan skolbibliotek och regional biblioteksverksamhet. Regler om kultursamverkansmodellen finns i lagen (2010:1919) respektive förordningen (2010:2012) om fördelningen av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Regler om hur skolor kan samverka med varandra, bland annat för att organisera skolbiblioteksverksamhet, finns i skollagen (2010:800) och kommunallagen (2017:725).[3]

5.1.1 Bibliotekslagens regler om samverkan och kultursamverkansmodellen

Samverkan om litteratur

Bibliotekslagen innehåller som nämnts ovan regler om att bibliotek ska samverka om sin litteratur. Varken skolbiblioteken eller folkbiblioteken är *skyldiga* att samverka med andra bibliotek om litteraturen, utan får själva välja i vilken utsträckning de vill tillhandahålla litteratur ur de egna samlingarna till andra bibliotek.[4]

Regeringen har i förarbetena till den nuvarande bibliotekslagen påtalat värdet av att bibliotek samverkar om sin litteratur: ”Det är betydelsefullt att biblioteksväsendet integreras bättre så att den sam-

[1] 8 § förvaltningslagen.
[2] 14–16 §§ och 18 § bibliotekslagen och 3 § förordningen (2008:1421) med instruktion för Kungl. Biblioteket.
[3] 23 kap. skollagen och 3 kap. kommunallagen.
[4] 15 § bibliotekslagen.

lade nationella resurs som biblioteksväsendet utgör kan komma alla till del". Mot bakgrund av kommunernas skiftande förutsättningar ansåg regeringen dock att det var ett för stort ingrepp i den kommunala självstyrelsen att göra bestämmelsen om samverkan tvingande för skolbibliotek och folkbibliotek. Regeringen betonar därmed frivilligheten och att endast de skolbibliotek som finner det lämpligt och har möjlighet behöver tillhandahålla litteratur till andra bibliotek.[5]

Att det är frivilligt för skolbibliotek och folkbibliotek att samverka om litteratur innebär exempelvis att ett folkbibliotek *kan* ställa litteratur till ett skolbiblioteks förfogande, men det finns inte någon reglerad sådan skyldighet.

Samverkan med regional biblioteksverksamhet

Varje region ska gentemot folkbiblioteken bedriva regional biblioteksverksamhet med syfte att "främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet", vilket kan anses vara en samverkande roll.[6]

Den regionala biblioteksverksamheten är inte skyldig, men *kan*, utöver att samverka med folkbiblioteken också erbjuda verksamhet till skolbibliotek. I bibliotekslagens förarbeten har regeringen uttalat att "där det är lämpligt bör /…/ även till exempel skolbiblioteksverksamhet som bedrivs i länet kunna beaktas i arbetet".[7]

Kultursamverkansmodellen

Kultursamverkansmodellen, som infördes 2011, innebär att en region ansöker om statsbidrag från Kulturrådet, som beviljar medel som regionen i sin tur fördelar till olika kulturverksamheter, däribland regional biblioteksverksamhet.

De bidrag som fördelas genom kultursamverkansmodellen kan komma skolbiblioteken till godo via den regionala biblioteksverksamheten, då den regionala biblioteksverksamheten som tidigare nämnts, i sitt arbete även kan beakta skolbiblioteksverksamheten. Regionen

[5] Prop. 2012/13:147 s. 41.
[6] 11 § bibliotekslagen.
[7] Prop. 2012/13:147 s. 35.

ansvarar för att bidragsgivningen inom kultursamverkansmodellen bland annat främjar en god tillgång för länets invånare till ”biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet”.[8]

En förutsättning för bidrag är att regionen har upprättat en regional kulturplan. Med en regional kulturplan avses ”en beskrivning av de prioriteringar som regionen vill göra i fråga om regional kulturverksamhet”.[9] De medel som fördelas genom kultursamverkansmodellen ska bland annat bidra till att de nationella kulturpolitiska målen uppnås. Målen för kulturpolitiken är att ”kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. Kreativitet, mångfald och konstnärlig kvalitet ska prägla samhällets utveckling.”[10]

5.1.2 Skollagen och kommunallagen om samverkan

Ett förslag som framgår av kapitel 4 är att införa reglering om att skolbiblioteksverksamhet ska kunna organiseras genom samverkan.

Som vi redogjort för i avsnitt 3.1.2 får enskilda huvudmän samt sameskolan och specialskolan ersättning från elevernas hemkommuner för bland annat kostnader för skolbibliotek. Att fristående och statliga skolor ersätts för sina kostnader för skolbibliotek visar, enligt utredningens uppfattning, tydligt att lagstiftarens intention var att kostnader ska uppstå för alla skolor för att säkra elevernas tillgång till skolbibliotek. Det är således inte meningen att tillgången ska säkras exempelvis genom att skolor kostnadsfritt nyttjar folkbibliotek eller skolbibliotek på andra skolor.

Nedan redogör vi för skollagens regler om när kommuner kan samverka genom att lämna uppgifter inom skolan på entreprenad samt för kommunallagens regler om samverkan genom kommunalförbund eller gemensam nämnd.

[8] 8 § förordningen om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.
[9] 5 § förordningen om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.
[10] Riksdagen (2009) och 4 § förordningen om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Skolbibliotek och entreprenad

Skollagen medger att en skolhuvudman överlämnar vissa uppgifter på entreprenad till en annan skolhuvudman. Det är inte rättsligt prövat om skolbibliotek är en sådan uppgift som får överlämnas på entreprenad. Huvudregeln är att det inte är tillåtet att överlämna uppgifter på entreprenad om de är ”hänförliga till undervisning”, som det uttrycks i skollagen. Viss undervisning, exempelvis modersmålsundervisning, får dock överlämnas på entreprenad.[11]

Skolhuvudmän kan ha svårt att, inom sin befintliga organisation och verksamhet, erbjuda elever det de enligt skollagen har rätt till. Syftet med att överlämna uppgifter på entreprenad är vanligen att ge alla elever en likvärdig tillgång till utbildning. Om huvudmannen exempelvis inte kan erbjuda eleverna den modersmålsundervisning som de har rätt till, kan denna läggas ut på entreprenad och på så vis får eleven sådan undervisning genom en annan huvudmans försorg.[12]

Samverkan om skolbibliotek genom kommunalförbund

Kommuner går inte sällan samman i kommunalförbund som får ett samlat ansvar för utbildningsfrågorna för de kommuner som ingår i förbundet, vilket kan inkludera ansvar för skolbibliotek. Ibland lämnar en kommun också över ansvaret för vissa av sina skolor till ett kommunalförbund, exempelvis gymnasieskolorna, men behåller ansvaret för andra skolor.

Ett kommunalförbund är en fristående offentligrättslig juridisk person. Om en angelägenhet, exempelvis utbildning inklusive skolbiblioteksverksamheten, lämnats över till ett kommunalförbund blir förbundet huvudman för, och övertar ansvaret för, utbildningen inklusive skolbiblioteksverksamheten.

De frågor som kommuner som är medlemmar i ett förbund överlämnar till förbundet faller efter överlämnandet utanför deras egna befogenheter. Det innebär exempelvis att en kommun som har överlämnat ansvaret för skolbiblioteksverksamheten till ett kommunalförbund måste förhålla sig till vad kommunalförbundet bestämmer och inte kan fatta andra, egna beslut om kommunens skolbibliotek.[13]

[11] 23 kap. skollagen.
[12] Regeringen (2015b).
[13] 3 kap. 8–9 §§ kommunallagen och prop. 2016/17:171 s. 307.

Samverkan om skolbibliotek genom gemensam nämnd

Det förekommer också att kommuner samverkar om utbildningsfrågor via en gemensam nämnd. En gemensam nämnd är till skillnad från ett kommunalförbund inte en egen juridisk person, utan var och en av de samverkande kommunerna behåller sitt huvudmannaskap och sitt ansvar. Det innebär att när kommuner samverkar om exempelvis skolbiblioteksverksamhet i en gemensam nämnd, har varje samverkande kommun ändå kvar sitt eget ansvar för skolbiblioteksverksamheten och också sin beslutsbefogenhet om kommunens skolbibliotek.

5.2 Skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med folkbibliotek

Det förekommer att skolor på olika sätt samverkar med folkbibliotek. Det kan exempelvis handla om att klasser besöker folkbiblioteket eller om utbyte av medier. På skolor som saknar ett eget bibliotek på skolenheten förekommer även samverkan som inte syftar till att komplettera den egna skolbiblioteksverksamheten inom enheten, utan till att ersätta en sådan. Detta avsnitt har för avsikt att beskriva när ”tillgång till skolbibliotek” erbjuds eleverna genom en verksamhet som förutsätter samverkan med folkbiblioteket.

Det finns exempel på kommuner där folkbiblioteket tar ett så övergripande ansvar för skolbiblioteksverksamheten, att det i praktiken är folkbiblioteket som garanterar tillgången till skolbibliotek. I Östersunds kommun finns det exempelvis en överenskommelse mellan Barn- och utbildningsförvaltningen och Kultur- och fritidsförvaltningen om skolbiblioteksservice som omfattar samtliga skolenheter inom grundskolan och grundsärskolan i kommunen. Utredningen benämner även verksamheter såsom den i Östersund, som en form av samverkan, eftersom det är skolhuvudmannen och rektor som har ansvar för skollagsreglerad verksamhet. Även när det är personalen på folkbiblioteket som arbetar med skolbiblioteksverksamheten, är det skolhuvudmannen och rektor som har det yttersta ansvaret, varför det även i dessa fall är frågan om en samverkan.

Enligt den officiella biblioteksstatistiken fanns det 2019 sammanlagt 404 skolor som organiserade sin skolbiblioteksverksamhet

i samverkan med ett folkbibliotek.[14] Dessa verksamheter utgjorde ungefär 30 procent av det totala antalet halvtidsbemannade skolbibliotek.

Termen ”integrerade bibliotek” används ibland för att beskriva när skolor organiserar skolbiblioteksverksamheten tillsammans med folkbiblioteket. Bland annat använder KB begreppet i sin exempelenkät för insamling av statistik och anger:

> Som integrerat bibliotek räknas ett bemannat serviceställe som har flera funktioner och flera målgrupper som behöver specialiserad service. Det kan t.ex. vara ett folkbibliotek som samtidigt fungerar som skolbibliotek.[15]

I förslaget till en nationell biblioteksstrategi från 2019 beskrev KB, i stället för att använda begreppet integrerade bibliotek, att inget hindrar att folk- och skolbibliotek *kombineras* (vår kursivering).[16] Även Louise Limberg, professor i biblioteks- och informationsvetenskap, och Anna Hampson Lundh, docent i biblioteks- och informationsvetenskap, har argumenterat för att benämna dessa bibliotek som kombinerade. De anser att begreppet integrerade kan leda till en sammanblandning med analyser av bibliotekets pedagogiska roll och den där tillhörande diskussionen om högre eller lägre grad av integration i undervisningen.[17]

5.2.1 Stora variationer rörande verksamhet och organisation

Skolbiblioteksverksamhet som organiseras genom samverkan med ett folkbibliotek kan vara av mycket olika karaktär. Ibland är folkbiblioteket placerat på samma adress som skolan, ibland ligger folkbiblioteket en bit ifrån skolan. I landsbygder kan avstånden vara relativt stora och vi har stött på exempel på skolor där eleverna endast ges möjlighet att besöka biblioteket i samband med resor till tätorten som skolan gör av andra skäl, exempelvis för studiebesök eller för att inom ramen för undervisningen i idrott och hälsa gå till simhallen.

Våra kontakter med bibliotekarier visar att även synen på öppettider, personal och bestånd varierar. Vissa folkbibliotek har särskilda

[14] Kungliga biblioteket (2020a).
[15] Kungliga biblioteket (2020b).
[16] Kungliga biblioteket (2019b).
[17] Limberg & Lundh (2013).

öppettider för elever och har då stängt för allmänheten medan andra bjuder in medborgare och elever samtidigt.

När det gäller personal, finns det exempel på folkbibliotek där en eller flera av bibliotekarierna helt är inriktade mot skolbiblioteksverksamhet. Bibliotekarierna vid dessa bibliotek kan, trots att de arbetar på samma arbetsplats, ha olika chefer och delvis olika arbetsuppgifter och uppdrag beroende på om de har ansvar för folkbiblioteksverksamhet eller skolbiblioteksverksamhet. Det förekommer också att en eller flera av bibliotekarierna har ansvar för skolbiblioteksverksamhet som en del av sin tjänst och arbetar med folkbiblioteksverksamhet under resten av sin tid.

Det är vanligt att folkbibliotek och kommunala skolor hör till olika förvaltningar inom kommunen. Förvaltningarna har olika benämningar i olika kommuner men en relativt vanlig modell är att kommunens kultur- och fritidsförvaltning (eller motsvarande) ansvarar för folkbiblioteken medan utbildningsförvaltningen (eller motsvarande) ansvarar för skolan. Skolbibliotekarier kan vara anställda både vid exempelvis kultur- och fritidsförvaltningen och vid utbildningsförvaltningen.

Hur biblioteken hanterar inköp av bestånd skiljer sig också åt. När skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan med folkbiblioteket delas beståndet ibland upp så att folkbiblioteket har olika avdelningar för de respektive verksamheterna, medan andra har en gemensam budget, där inköpta medier tillgängliggörs för samtliga målgrupper, såväl allmänheten som eleverna.

Det finns också stora variationer när det gäller vilka aktiviteter som erbjuds när skolorna organiserar sin skolbiblioteksverksamhet i samverkan med folkbibliotek. Enligt Kungliga biblioteket är det vanligt att folkbiblioteket i dessa sammanhang erbjuder en slags basverksamhet till skolorna. Detta basutbud består ofta av genomgång och visning av bibliotekets resurser med databaser och fysiskt bestånd samt gruppbesök med tillfälle att låna medier. Folkbiblioteken kan också stödja undervisningen genom olika former av tilläggstjänster som så kallade bokprat (samtal och presentationer om litteratur), informationssökning och källkritik.[18]

Utredningen har haft kontakt med bibliotekarier som anser att den skolbiblioteksverksamhet de är verksamma i och som bedrivs genom samverkan med folkbiblioteket fyller så gott som alla de funktioner som man kan förvänta sig av ett skolbibliotek. Andra biblio-

[18] Kungliga biblioteket (2014).

tekarier har en mer negativ bild av den verksamhet som bedrivs. En tendens verkar vara att de läsfrämjande insatserna dominerar över arbetet med medie- och informationskunnighet när skolbiblioteksverksamhet organiseras i samverkan med folkbibliotek. Detta beskrivs till exempel i en kommunal utredning om skolbiblioteksverksamheten i Kramfors från 2018, och bilden har bekräftats av bibliotekarier som utredningen haft kontakt med i andra kommuner.[19]

Även när det gäller samarbete med lärarna finns det stora variationer. Det finns å ena sidan exempel på skolbiblioteksverksamheter som organiseras i samverkan med folkbibliotek där biblioteks- och skolpersonalen har hittat välfungerande former för detta, men å andra sidan beskriver flera att det är svårt att få till stånd ett kvalitativt samarbete. Utmaningar med att samarbeta verkar öka när bibliotekarierna vid folkbiblioteket inte har rektor som chef. Som vi konstaterar i kapitel 4 är det även på skolor med egen skolbiblioteksverksamhet inom enheten värdefullt att skolbibliotekarierna har rektor som chef. Detta kan stärka möjligheterna att skapa goda förutsättningar för samarbete, exempelvis genom gemensamma möten och organisering av gemensam kompetensutveckling.

I skriften *Skola + bibliotek = skolbibliotek. Formaliserat samarbete mellan folkbibliotek och skola* från 2014 konstaterar KB att motiven bakom att organisera skolbiblioteksverksamheten i samverkan med folkbibliotek skiljer sig åt. Ibland springer samverkan ur en strävan efter att skapa en verksamhet med exempelvis bredare kompetensgrund och ett mer omfattande bestånd. I andra fall noterar KB att samverkan snarare etablerats på grund av resursbrist.[20] Vad som är orsaken till att man valt att organisera skolbiblioteksverksamheten genom samverkan med folkbibliotek påverkar, enligt de erfarenheter utredningen tagit del av, såväl hur verksamheten utformas som hur samarbetet mellan bibliotekarier och lärare fungerar.

5.2.2 Samordningsvinster och möjligheter

I vissa fall framstår samordningsvinsterna och de ekonomiska fördelarna med att organisera skolbiblioteksverksamheten i samverkan med ett folkbibliotek som uppenbara. Ett exempel är Bräcke kommun

[19] Kramfors kommun (2018).
[20] Kungliga biblioteket (2014).

i Jämtland, där det vårterminen 2020 sammanlagt fanns 614 grundskoleelever, fördelade på tre skolområden: Bräcke, Gällö och Kälarne. De flesta av eleverna gick i Bräckes eller Gällös skolområden, medan det i Kälarne endast fanns knappt hundra elever. Genom att erbjuda skolbiblioteksverksamhet i samverkan med folkbiblioteket inom varje skolområde kan skolorna i Bräcke kommun ge alla sina elever, även de i Kälarne, tillgång till bibliotek med generösa öppettider och bibliotekarie. Bräcke kommun kan därmed säkerställa en skolbiblioteksverksamhet med relativt god medieförsörjning för samtliga elever i kommunen på ett sätt som troligen blivit mer kostsamt om skolorna skulle ha egna skolbibliotek vid de respektive enheterna.[21]

Samverkan med folkbibliotek kan vara ett effektivt sätt att ge elever tillgång till alla de böcker och andra medier som finns på folkbiblioteket. Det framhålls inte sällan av huvudmän som ett ekonomiskt effektivt sätt att använda personella resurser och lokaler.

Enligt forskarna Limberg och Lundh är det främst av organisatoriska och ekonomiska skäl som samverkan etablerats mellan de olika kommunala biblioteksverksamheterna, folkbibliotek och skolbibliotek.[22] Alla sju kommuner och det län som undersöktes i Kulturrådets metodutredning från 1991 om att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan med folkbibliotek, uppgav ekonomiska skäl till att de organiserat skolbiblioteksverksamheten på detta sätt.[23] Kulturrådets utredning är som angetts gammal men enligt denna utrednings erfarenheter är det fortfarande ofta av ekonomiska skäl som skolenheter väljer att organisera sin skolbiblioteksverksamhet i samverkan med folkbibliotek.

Det finns dock skäl att i sammanhanget framhålla att kvaliteten i verksamheten kan vara hög, även om motiven till organisationen främst varit ekonomiska. Folkbibliotek där även skolbiblioteksverksamhet bedrivs kan fungera som en plats att mötas på för olika grupper och generationer. När folkbiblioteket även erbjuder skolbiblioteksverksamhet lär också bibliotekarierna vid folkbiblioteket känna eleverna och kan därmed stärka utvecklingen av folkbiblioteksverksamheten så att den möter barns och ungas behov. Det finns även exempel på folkbibliotek som, tack vare samverkan med skolan, initierar teman som engagerar såväl elever som allmänheten. Elever

[21] Uppgift till utredningen från Bräcke kommun den 1 juni 2020.
[22] Limberg & Lundh (2013).
[23] Kulturrådet (1991).

som går till folkbiblioteket som barn och ungdomar, vänjer sig också vid lokalen och verksamheten. Man skulle kunna anta att de därmed i större utsträckning fortsätter vara biblioteksbesökare som vuxna, även om utredningen inte tagit del av några studier som kan belägga detta.

Avslutningsvis bör det betonas att beståndet på ett folkbibliotek ofta kan bli betydligt bredare än på ett skolbibliotek på en liten skola. Ett stort bilderboksbestånd samt tillgång till fler vuxenromaner och mer litteratur på olika språk kan exempelvis vara fördelar med att organisera skolbiblioteksverksamheten i samverkan med folkbibliotek.

5.2.3 Konflikter och problem med resursfördelning

Det uppstår ibland konflikter mellan skolan och folkbiblioteket när skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan. Det kan exempelvis gälla organisatoriska frågor. Konflikterna hänger delvis samman med det som även belysts i 4.2, att skolbiblioteket befinner sig i skärningspunkten mellan utbildning och kultur. Som tidigare beskrivits, ingår skolor och folkbibliotek ofta i olika kommunala förvaltningar med skilda budgetområden, verksamhetsplaner, rutiner et cetera. Bibliotekarier som vi har haft kontakt med under utredningsarbetet har beskrivit att det händer att det uppstår en dragkamp mellan olika idéer och visioner, men också mellan förvaltningar och nämnder och ibland till och med mellan personal och personalkategorier.

Det faktum att det saknas en författningsreglerad definition av vad ett skolbibliotek är och vad skolbiblioteksverksamheten ska syfta till leder också till otydliga förväntningar. Utredningen har även mött bibliotekarier som beskriver att lärare tror att skolan samverkar med folkbiblioteket medan det i själva verket inte finns någon överenskommelse om samverkan överhuvudtaget.

Enligt bibliotekslagen ska folkbibliotek vara tillgängliga för alla och anpassade till användarnas behov.[24] Det innebär att bibliotekarier vid folkbibliotek svårligen kan neka elever och lärare att besöka folkbiblioteken. Skollagens bestämmelse om tillgång till skolbibliotek innebär emellertid inte endast att elever ska få möjlighet att *besöka* ett bibliotek. I förarbetena till skollagen anges, som nämnts i kapitel 4, att skolbiblioteken spelar en viktig roll för att stimulera elevernas

[24] 6 § bibliotekslagen.

intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen.[25] För att elevers besök vid biblioteket ska fylla dessa funktioner behöver bibliotekarier som arbetar på folkbiblioteken få möjlighet att förbereda sig inför att elever kommer till biblioteket. Det är därför, för såväl elevers utbildning som för bibliotekariers arbetssituation, väsentligt att det förs en dialog om hur skolor och folkbibliotek ska samverka.

Bristfällig samverkan mellan olika förvaltningar kan försvåra samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. KB har noterat att skolbibliotekarier som är anställda av kommunens kultur- och fritidsförvaltning, eller motsvarande, ibland har svårt att bli en integrerad del av skolan.[26] En konsekvens av detta kan bli att det uppstår ännu större hinder än vad som tidigare beskrivits för att skolbiblioteksverksamheten ska inkluderas i skolans systematiska kvalitetsarbete, vilket även många skolbibliotekarier i utredningens hearings beskrev som en utmaning.

Ekonomiska och personella resurser

En relativt vanlig erfarenhet bland bibliotekarier på folkbiblioteken verkar vara att man från skolenhetens eller skolhuvudmannens sida underskattar behovet av de personella och ekonomiska resurser som krävs för att bedriva en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet. Detta får till följd att bibliotekarier som är anställda för att ansvara för folkbiblioteksverksamheten ibland behöver kompensera och stötta skolbiblioteksverksamheten, vilket i sin tur får konsekvenser för vilken service folkbiblioteket kan erbjuda allmänheten vid de folkbibliotek där även skolbiblioteksverksamhet bedrivs. Flera bibliotekarier som utredningen varit i kontakt med har beskrivit exempel på hur skolor förhandlat ner bibliotekens kostnadsberäkningar för skolbiblioteksverksamheten, vilket innebär en risk för att resurserna blir så bristfälliga att det inte går att erbjuda en kvalitativ verksamhet varken till elever eller allmänhet. En bibliotekarie beskrev att ”skolorna äter upp folkbiblioteken”. Det tycks inte sällan finnas en kamp mellan olika intressen om vad verksamheternas begränsade resurser ska användas till.

[25] Prop. 2009/10:165 s. 284.
[26] Kungliga biblioteket (2019c).

Biblioteksverksamhetens innehåll och lokalerna

De konflikter som uppstår vid samverkan kan även handla om verksamhetens innehåll. Skolbiblioteket har delvis en annan funktion än folkbiblioteket och detta får konsekvenser för exempelvis vilka medier som köps in och hur skyltning av böcker genomförs. En bibliotekarie som arbetade med skolbiblioteksverksamhet som organiserades i samverkan med folkbiblioteket beskrev i en av utredningens hearings en utmaning kopplad till detta. Bibliotekarien ville sortera böckerna efter genrer för att underlätta för barn och ungdomar att hitta böcker som liknade en annan bok som de gillat. Detta protesterade emellertid lärare på skolan mot med argumentet att detta skulle kunna få till följd att eleverna inte i tillräckligt stor utsträckning breddade sin läsning. Enligt denna bibliotekarie visar detta exempel att det kan finnas en risk att folkbiblioteket ”tappar bort lustläsningen” när de även ska bedriva skolbiblioteksverksamhet.

Konflikterna berör också lokalerna. De positiva effekter själva skolbibliotekets lokal kan ge för eleverna och deras bildning och utbildning går ofta förlorade när folkbiblioteket är placerat i en annan byggnad och har begränsade öppettider för eleverna.

Det kan även vara svårt att skapa plats för de olika aktiviteter som behöver rymmas i ett folkbibliotek som även ska erbjuda skolbiblioteksverksamhet. Här finns behov av utrymme inte bara för elevers lärande, utan också för att exempelvis allmänheten ska kunna läsa tidskrifter i lugn och ro samt för de små barnens sagostunder, bland annat vid besök från förskolor.

Lokaler är också ofta en bristvara i skolans värld och i de fall där folkbiblioteket är inrymt i skolans lokaler finns det exempel på hur rummet används för andra ändamål, varpå även folkbiblioteksverksamheten och bibliotekarierna som arbetar på folkbiblioteket påverkas. Utredningen har även fått ta del av exempel på folkbibliotek som varit förlagda vid skolenheter som stängts för att skolan bedömt att lokalen behövs för andra ändamål, exempelvis till en större matsal när skolans elevantal ökat.

Bibliotekarierollen och samarbetet

Bibliotekariens roll kan vara otydlig när skolbiblioteksverksamhet organiseras i samverkan med folkbibliotek. Detta kan också leda till konflikter. I en magisteruppsats har Mette Landgren undersökt hur bibliotekarier uppfattar sin professionella yrkesroll vid skolbiblioteksverksamhet som organiseras på detta sätt. I uppsatsen beskriver de flesta bibliotekarierna att de trivs med att arbeta på vad som i studien kallas integrerade folk- och skolbibliotek, bland annat tack vare den stora variationen i arbetsuppgifter. Landgren konstaterar dock att arbetet på dessa bibliotek ofta upplevs som stressigt och intensivt. De olika användargrupperna kräver till exempel att bibliotekarien snabbt kan skifta mellan olika förhållningssätt. Även förväntningarna på samarbete med många olika yrkeskategorier, både inom skola och kulturförvaltning, gör att yrkesrollen ibland beskrivs som splittrad för bibliotekarierna. Rent praktiskt kan det också vara svårt att hinna med alla de möten som är en förutsättning för ett väl fungerande samarbete och bibliotekarierna har delvis svårt att finna balans i arbetet och arbetsuppgifterna.[27]

En förklaring till att bibliotekarier som arbetar med skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med folkbibliotek finner det utmanande att begränsa arbetet kan, enligt Landgren, vara att biblioteksarbete av tradition är en form av servicearbete.[28] Flera av de bibliotekarier och bibliotekschefer som vi haft kontakt med i vårt utredningsarbete bekräftar att bibliotekarier vid folkbibliotek har svårt att hinna erbjuda en ändamålsenlig verksamhet för såväl elever som allmänheten. En bibliotekschef beskrev det så här: ”Bibliotekarier på folkbiblioteken vänder ut och in på sig själva för att stötta lärare som kommer till biblioteket men lärarna har ofta för dålig framförhållning och uppgiften för folkbibliotekarierna blir ibland nästan omöjlig.”

Det kan finnas olika förklaringar till att lärare i dessa sammanhang upplevs ha bristande framförhållning. Det kan handla om att lärare inte i tillräcklig utsträckning planerat sin undervisning, men grundproblemet kan också vara att lärare har svårt att använda skolbiblioteket som en pedagogisk resurs om det kräver att läraren alltför långt i förväg, och utan att kunna ta hänsyn till hur undervisningsgruppen utvecklas under terminen, måste ansöka om tider för att besöka eller ta

[27] Landgren (2006).
[28] Ibid.

del av bibliotekets verksamhet. Kort framförhållning påverkar, oavsett orsaker, skolbibliotekariernas möjligheter att möta eleverna på ett adekvat sätt. Detta hänger delvis samman med svårigheter att hitta lämpliga samarbetsformer mellan lärare och skolbibliotekarier. Det förefaller relativt ovanligt med planerade och kontinuerliga möten mellan lärare och bibliotekarier när skolbiblioteksverksamhet organiseras i samverkan med folkbibliotek, och informella mötestillfällen uppstår också mer sällan när bibliotekarien inte är en del av skolans personalgrupp. Utredningen har i sitt arbete mött bibliotekarier som beskriver det som att skolbiblioteksverksamheten ofta ”glöms bort” och att bibliotekarierna sällan bjuds in till möten på skolan.

När folkbiblioteket ligger på en annan adress än skolan, verkar det särskilt svårt att få till stånd ett välfungerande samarbete mellan bibliotekarier och lärare. I en studentuppsats om avstånd och användning av skolbiblioteksverksamhet visade Tova Sandberg att de lärare som hade ett bibliotek i skolans lokaler hade tätare kontakt och mer välfungerande samarbete med bibliotekarierna samt att biblioteket var mer integrerat i undervisningen än för dem som var hänvisade till ett bibliotek utanför skolan. Sandberg påpekar emellertid att det inte är möjligt att visa att det är just det fysiska avståndet som varit av avgörande betydelse. Andra faktorer, såsom att de skolor som var placerade utanför skolans lokaler inte endast fungerade som skolbibliotek utan också som folkbibliotek, kan ha haft betydelse för studiens resultat.[29]

Lånesystem, skyltning och öppettider

Ytterligare en källa till konflikt när skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan med folkbibliotek gäller lånesystem. Bibliotekarier som utredningen haft kontakt med har beskrivit att det förekommer att folkbibliotek vill att läraren ska ha ett ”lärarlånekort” och ta ansvar för elevernas lån, vilket lärare ibland ställer sig skeptiska till. När elever använder sina privata lånekort på folkbiblioteket för att låna böcker som de ska läsa i skolan kan också det leda till konflikter, om folkbiblioteket skickar krav på återlämning hem till vårdnadshavare som inte vet att deras barn har lånat böcker, eller

[29] Sandberg (2014).

elever förväntas använda den lånade boken i utbildningen under längre tid än vad den ordinarie lånetiden medger.

En annan svårighet med skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med folkbibliotek kan vara hur lokalerna arrangeras. Bibliotekarier som utredningen haft kontakt med har exempelvis beskrivit det som att skyltningen då ofta behöver bli en kompromiss mellan de olika behov allmänhet och elever har. Folkbibliotekets större samlingar riskerar även att ”skymma sikten” så att elever inte upptäcker böcker som är relevanta för dem.

Även öppettiderna kan bli en källa till konflikter. Från skolans sida vill man ofta att biblioteket ska öppna tidigt på dagen, i samband med att skolan startar, men detta kan innebära att det inte finns ekonomiska och personella resurser för att bemanna biblioteken kvälls- och helgtider, vilket påverkar allmänhetens tillgång till biblioteket negativt. Viss verksamhet vid folkbiblioteken kan också fungera bättre om biblioteket inte samtidigt är öppet för elever, exempelvis besök från förskolan och från den dagliga verksamheten för personer med funktionsnedsättning. Det är inte alltid lämpligt att biblioteket håller öppet för alla målgrupper samtidigt, vilket kan få konsekvenser för såväl skolans som allmänhetens tillgång till biblioteket.

Oklara förutsättningar

Det har gjorts försök att beskriva hur samverkan mellan skolor och folkbibliotek bör organiseras för att ge elever tillgång till ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet och minimera de utmaningar och intressekonflikter som beskrivits ovan. I en metodutredning av Kulturrådet från 1991 anges att det är en grundförutsättning att ett bibliotek då är lokaliserat till skolan och att samarbetet bör omfatta bland annat hur huvudmännen ska dela på kostnaderna och formulera mål för verksamheten.[30]

Kulturrådet konstaterar att det inte alltid fungerar på detta sätt och att variationen är stor.[31] Det råder ofta oklarheter om vad som ska vara gemensamt och hur verksamheten ska drivas och bekostas. Kulturrådets analys är som nämnts närmare trettio år gammal, men problembilden förefaller fortfarande vara aktuell. Det är än i dag dessa

[30] Kulturrådet (1991).
[31] Ibid.

oklarheter som i utredningens kontakter anges som de viktigaste skälen till de problem som relativt ofta verkar uppstå när skolbiblioteksverksamhet organiseras i samverkan med folkbibliotek.

5.2.4 Folkbibliotekens och skolbibliotekens olika uppdrag

En viktig anledning till de konflikter som kan uppstå när skolbiblioteksverksamhet ska organiseras i samverkan med folkbibliotek har sin grund i att verksamheterna delvis har olika uppdrag, målgrupper och funktioner. Såväl folkbibliotek som skolbibliotek regleras av bibliotekslagen. För folkbibliotek och skolbibliotek vid kommunala skolor gäller också den kommunala biblioteksplanen. Skolbibliotek har dessutom att förhålla sig till skollags- och läroplansregleringar. Det innebär att skolbiblioteken exempelvis behöver bedriva en verksamhet som är anpassad för att användas som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens, vilket inte är fallet för folkbibliotekens del.[32]

I förslaget till nationell biblioteksstrategi från 2019 betonar KB att det är av största vikt att de olika kompetenserna och uppdragen för folkbibliotek respektive skolbibliotek upprätthålls om de två biblioteksverksamheterna ska utföras i samverkan.[33]

Både rektorer, bibliotekschefer, bibliotekarier och lärare behöver vara uppmärksamma på de olika uppdrag som folkbibliotek och skolbibliotek har. En enhetschef vid ett folkbibliotek i norra Sverige, där folkbiblioteken i kommunen ligger i direkt anslutning till skolorna, beskriver i ett mejl till utredningen de utmaningar hon möter:

> Dessa närliggande biblioteksenheter används såklart som deras 'skolbibliotek' men vi som folkbibliotek har absolut inte den pedagogiska kompetensen eller det samarbete med pedagoger som ett skolbibliotek bör ha. Vi som folkbibliotek jobbar uttalat med barns och ungas läsning på fritiden. Vi på folkbiblioteken är väl medvetna om att uppdragen för de olika biblioteksformerna skiljer sig åt, men dessvärre så tycker vi att den medvetenheten ofta saknas på barn- och utbildningssidan hos pedagoger, rektorer och från ledningen.

Utredningen har varit i kontakt med flera bibliotekarier som har i uppdrag att ansvara för skolbiblioteksverksamhet vid folkbibliotek.

[32] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.
[33] Kungliga biblioteket (2019b).

Många av dessa upplever en otillräcklighet när det gäller såväl bibliotekets integrering i den pedagogiska verksamheten som samarbetet med lärarna. Ofta förefaller rektorerna inte helt medvetna om detta problem. Bibliotekarierna beskriver själva att denna diskrepans i upplevelsen av biblioteket troligen grundar sig i olika förväntningar på vad ett skolbibliotek bör erbjuda eleverna. En anledning till att rektorerna inte reagerar starkare när skolbiblioteksverksamheten inte i tillräcklig utsträckning används som pedagogisk resurs, är sannolikt de otydligheter i skollagen och läroplanerna som utredningen tidigare beskrivit, se kapitel 4.

Kramfors kommun gjorde 2018, som nämnts ovan, en utredning av kommunens skolbiblioteksverksamhet med anledning av de förtydliganden om skolbibliotek som 2018 infördes i läroplanerna för de obligatoriska skolformerna och i läroplanerna för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.[34] Ett av syftena med kommunens utredning var att se över skolbiblioteksorganisationen och definiera folk- respektive skolbibliotekens kommunala uppdrag. Rapportförfattarna konstaterar att det finns problem med att skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan med folkbiblioteket i kommunen. Rektorerna anges i rapporten sakna ett tillräckligt nära samarbete med skolbiblioteken och mandat att besluta över sin skolas skolbiblioteksutveckling. Rapportförfattarna kommer till slutsatsen att skolorna, snarare än folkbiblioteken, bör vara huvudmän för skolbiblioteken eftersom en sådan organisation, enligt rapporten, skulle kunna stärka skolbibliotekens pedagogiska funktion. En av rektorerna som citeras sammanfattar det så här: ”Skolbibliotekarierna måste in i lärarrummet och klassrummen mer.”[35]

Sammanfattningsvis har vi varit i kontakt med flera bibliotekarier som beskriver att det är svårt att finna en balans mellan folkbiblioteksuppdraget och skolbiblioteksuppdraget. En bibliotekarie som arbetar största delen av sin tid med skolbiblioteksverksamhet har, på ett annat sätt än bibliotekarier som även har en stor del av sin tjänst för folkbiblioteksuppdraget, möjlighet att koncentrera sitt arbete på det uppdrag som följer av att vara verksam i skolan. Bibliotekarier som arbetar på skolor som har egen skolbiblioteksverksamhet inom enheten kan därmed i högre utsträckning anpassa skolbiblioteksverk-

[34] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.
[35] Kramfors kommun (2018).

samheten efter elevers och skolans behov, stödja och delta i det pedagogiska arbetet och säkra att eleverna får del av de positiva effekter av ett skolbibliotek som tidigare beskrivits.

För att folkbiblioteket ska kunna samverka med skolan om skolbiblioteksverksamheten så att denna blir en del av skolans pedagogiska verksamhet och samtidigt bibehålla en fullgod folkbiblioteksverksamhet, krävs ett välutvecklat samarbete mellan folkbibliotek och skola. Genom dialog kan gemensamma mål och förväntningar formuleras och en del av utmaningarna som beskrivits ovan mötas. Förslagen i föregående kapitel innebär ett förtydligande av vad en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet ska omfatta. Vi tror dock inte att förslagen i kapitel 4 är tillräckliga för att lösa de beskrivna problemen med organisationen av samverkan om skolbiblioteksverksamhet.

5.2.5 Skriftliga överenskommelser

På många, men inte alla, skolor som organiserar skolbiblioteksverksamheten i samverkan med ett folkbibliotek finns det någon form av skriftlig överenskommelse som reglerar bland annat vilka tjänster skolan kan förvänta sig av folkbiblioteket. Kungliga biblioteket menar i förslaget till nationell biblioteksstrategi från 2019, att det är viktigt att ansvarsfördelningen är klar när skolbiblioteksverksamhet organiseras på detta sätt.[36] På Island är det, vilket framgår av 3.5.4, obligatoriskt med skriftliga överenskommelser när skolor samverkar på detta sätt med folkbibliotek.

En av Landgrens slutsatser, i den ovan beskrivna magisteruppsatsen om bibliotekariers roll på folkbibliotek som erbjuder skolbiblioteksverksamhet, är också att det är väsentligt att skriftligt reglera både verksamheten och bibliotekariernas arbete. Landgren menar att det är av stor vikt att skolan och biblioteket kommer överens. Hon påtalar att det annars finns en risk att skolbibliotekets eller folkbibliotekets verksamhet dominerar på ett för målgrupperna obalanserat sätt.[37]

Även där det finns skriftliga överenskommelser kan dessa vara otillräckligt utformade. Utredningen har haft kontakt med bibliotekarier som beskrivit att folkbibliotek och skolor skriftligen har kommit överens om vad folkbiblioteken ska erbjuda skolorna, men inte

[36] Kungliga biblioteket (2019b).
[37] Landgren (2006).

exempelvis i vilken omfattning som skolan får nyttja bibliotekens personal och bestånd, eller vilken ersättning som biblioteket ska få för tjänsterna. För att en överenskommelse ska upplevas som värdefull för båda parter är det väsentligt att den föregåtts av en förhandling med öppen dialog, där såväl folkbiblioteket som skolan haft möjlighet att uttrycka och formulera sina önskemål, förväntningar och farhågor. En väl genomarbetad riskanalys kan vara ett bra stöd i arbetet med att komma överens.

Kungliga biblioteket undersökte under 2014 flera exempel på samarbeten mellan skola och folkbibliotek. KB konstaterar att alla samarbeten bör formaliseras för att undvika oklarheter kring verksamhetens upplägg och innehåll. Dessutom menar KB att överenskommelser mellan skola och folkbibliotek alltid bör vara skriftliga. Exempel på punkter som KB anser bör regleras skriftligt är samarbetets innehåll, ansvarsfördelning och ekonomi.[38]

Huvudregeln inom svensk rätt är att avtal kan ingås formlöst, det vill säga utan att vara utformat på något visst sätt eller innehålla vissa uppgifter. Ett muntligt avtal är som huvudregel bindande i samma utsträckning som ett skriftligt avtal. Det förekommer dock även att det i lag uppställs krav på att avtal ska ingås skriftligt och innehålla vissa uppgifter för att vara giltiga.

En nackdel med muntliga överenskommelser mellan skolor och folkbibliotek är att det är den som påstår att överenskommelsen finns som måste bevisa detta. Med en skriftlig överenskommelse blir det lättare att bevisa både att överenskommelsen finns och vilka förpliktelser de båda parterna har. Krav på skriftlighet ger dessutom parterna ett incitament om att förhandla om viktiga villkor.

En och samma juridiska person kan inte avtalsbinda sig själv. Det innebär exempelvis att utbildningsnämnden inte kan sluta avtal med kulturnämnden i samma kommun om skolbiblioteksverksamhet vid ett folkbibliotek i kommunen, eftersom kommunen är en och samma juridiska person. Formellt sett blir det då i stället fråga om att en överenskommelse tecknas. Däremot kan en enskild skolhuvudman teckna ett avtal om skolbiblioteksverksamhet vid ett folkbibliotek, eftersom den enskilda skolhuvudmannen och kommunen är olika juridiska personer. Huruvida ansvar för skolbiblioteksverksamhet regleras i en handling som benämns ”överenskommelse” eller ”avtal”

[38] Kungliga biblioteket (2014).

saknar dock betydelse; det viktiga är att parterna i förväg har enats om villkoren.

Det finns inga uppgifter om hur vanligt det är att skolor och folkbibliotek skriftligt har kommit överens om hur skolbiblioteksverksamheten ska bedrivas och bekostas när den organiseras i samverkan med ett folkbibliotek. I KB:s statistik från 2019 kan dock en ökning av försäljningen av bibliotekstjänster och personalresurser till andra förvaltningar och huvudmän noteras. Detta skulle, enligt KB, kunna vara ett tecken på att folkbibliotek i högre utsträckning börjat ta betalt för tjänster som erbjuds.[39]

5.3 Skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med en annan skolenhet

Det finns också exempel på när skolenheter samverkar med en annan skolenhet för att ge eleverna tillgång till skolbiblioteksverksamhet. Vanligen sker detta när flera skolenheter ligger på samma adress eller mycket nära varandra. Det kan exempelvis handla om att grundsärskolan är en egen skolenhet eller att en större gymnasieskola är uppdelad på flera enheter.

Förskoleklassen delar i de flesta fall skolbibliotek med en grundskola. Om förskoleklassen är en egen skolenhet kan det bli fråga om samverkan med den närliggande grundskolan.[40] I dessa fall är samverkan ofta relativt okomplicerad. I själva verket betraktas skolenheterna ofta som en skola och uppdelningen på olika enheter har snarast organisatorisk och ekonomisk betydelse.

Det är också möjligt för skolor med olika skolhuvudmän som ligger på samma adress att samverka om skolbiblioteksverksamhet. Det skulle exempelvis kunna handla om mindre fristående gymnasieskolor som är lokaliserade i samma hus.

Utredningen har också kommit i kontakt med skolenheter som samverkar med ett skolbibliotek som ligger på en annan adress. Framför allt kan denna organisation vara aktuell för mindre skolor i landsbygder. Det kan här handla om att eleverna i den mindre skolan

[39] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket den 29 maj 2020.
[40] 2020 finns det, enligt uppgift från Skolverkets utbildningsstatistik, 605 elever som går i förskoleklass på en enhet som inte ligger vid en grundskola (eller motsvarande obligatorisk skolform).

besöker den större skolans skolbibliotek med viss regelbundenhet för att få tillgång till skolbiblioteksverksamheten.

I många fall handlar det i stället om att skolbibliotekarien besöker skolenheten som saknar ett skolbibliotek och att bibliotekarien då genomför skolbiblioteksverksamhet och har med sig böcker och andra medier som kan vara relevanta för eleverna. Fördelar med att organisera verksamheten på detta sätt är att det ofta är lättare för en skolbibliotekarie att resa till en skola än för en hel elevgrupp att ta sig till en annan skola. Särskilt om eleverna är unga kan själva promenaden eller resan bli ett hinder.

Inget hindrar heller att fristående och kommunala skolor samverkar om skolbiblioteksverksamhet, om bägge parter är överens om det. Det är inte omöjligt att denna organisation skulle kunna bli mer frekvent om kraven på tillgång till skolbibliotek skärps, på det sätt som denna utredning förespråkar.

De samordningsvinster och möjligheter som kan finnas när skolenheter samverkar med varandra, är i stor utsträckning de samma som när det gäller att organisera skolbiblioteksverksamhet i samverkan med folkbibliotek, vilket beskrivits ovan i 5.2. Det samma gäller riskerna för att konflikter och andra problem kan uppstå.

5.4 Andra former av samarbete mellan folkbibliotek och skolor

Skolbibliotek och folkbibliotek har, som tidigare framgått, delvis överlappande uppdrag och målgruppen barn och unga är också gemensam. Det finns därför stor anledning att samarbeta även när skolan har egen skolbiblioteksverksamhet.

För att barn och unga ska ha tillgång till bibliotek året runt, även på helger och lov, och andra tider när skolbiblioteket är stängt, är det viktigt att de har kontakt även med folkbiblioteket. Skolan kan på flera olika sätt bidra till att stärka elevers kontakter med folkbiblioteket. Utredningen har exempelvis tagit del av hur skolbibliotekarier gör studiebesök med elever på folkbiblioteket inför sommarlovet, för att säkerställa att eleverna hittar dit, känner sig trygga där och får kontakt med bibliotekarierna vid folkbiblioteket.

Detta är en viktig verksamhet, inte minst mot bakgrund av att biblioteksbesöken har minskat de senaste åren. Enligt Myndigheten

för kulturanalys hade 63 procent av befolkningen gått på bibliotek någon gång under de senaste tolv månaderna 1995, men 2018 hade den siffran sjunkit till endast 53 procent. I ålderskategorin 16–29 år har andelen biblioteksbesökare minskat ännu mer, från 76 procent 1995 till 59 procent 2018.[41]

Behovet av att medborgare på olika sätt får möjlighet att skapa relationer till folkbiblioteket har belysts av SOM-insitutet[42]. I SOM-institutets forskarantologi *Storm och stiltje* från 2019 beskriver Catarina Eriksson, doktorand i biblioteks- och informationsvetenskap och Katarina Michnik, filosofie doktor i biblioteks- och informationsvetenskap, hur individer kan behöva skolas in i ett biblioteksammanhang som kännetecknas av vissa formella och informella regler och normer. Om medborgarna inte är förtrogna med dessa normer kan det leda till att de uppfattar att folkbibliotek inte angår dem. I förlängningen kan detta avstånd, enligt Eriksson och Michnik, leda till att folkbibliotek betraktas som en institution för medelklassen, där andra socioekonomiska grupper inte känner sig välkomna.[43] För att medborgare ska vara väl förtrogna med och ta del av biblioteksverksamhet även när de inte längre är elever och har ett skolbibliotek tillgängligt kan det alltså spela stor roll att en relation till folkbiblioteket skapats redan under skoltiden.

Exempel på och vinster med samarbete

Utredningen har varit i kontakt med folkbibliotek som har rutiner såväl för mer formella som informella samarbeten med skolor, både sådana som har och som inte har skolbibliotek på den egna skolenheten. Ett exempel finns i Botkyrka kommun, där man har ett kulturprogram som bland annat innebär en årlig visning av folkbiblioteket för elever i förskoleklass. I Botkyrkas kulturprogram ingår också ett återkommande så kallat bokprat på folkbiblioteket för alla elever i årskurs 4, i både kommunala och fristående skolor. Detta är en del av vad kommunen kallar ”Botkyrkas kulturella allemansrätt”. Alla elever omfattas av detta program och syftet är att det ska vara

[41] Myndigheten för kulturanalys (2019).
[42] SOM-institutet är en oberoende opinions- och undersökningsorganisation vid Göteborgs universitet som sedan 1986 mäter svenskarnas vanor och attityder.
[43] Eriksson & Michnik (2019).

lätt för skolan att integrera kulturupplevelser i den ordinarie undervisningen i vardagen och på så vis utjämna skillnader i barns tillgång till kultur.[44]

Kontakter mellan skolan och folkbiblioteket kan, såsom i Botkyrka, vara ett sätt att bibehålla ett starkt band mellan skolan och den fria folkbildningen och kulturen, som ofta har en starkare ställning vid folkbiblioteket än vid skolbiblioteket. Samarbetet kan på så vis bidra till att kommunen arbetar för att nå de kulturpolitiska målen, som vi beskrivit i avsnitt 5.1.1, bland annat vad gäller att alla ska ha möjlighet att delta i kulturlivet. De fria former av lärande, lust och skapande som till stor del karakteriserar folkbibliotekens verksamhet kan utgöra en viktig inspirationskälla för bibliotekarier som är anställda vid skolbibliotek.

För den skolbibliotekarie som är anställd på en skola och främst har lärare som kollegor, kan aktiviteter i samarbete med folkbiblioteket också innebära en givande kontaktyta mot en bredare biblioteksverksamhet. Flera bibliotekarier som är anställda vid skolbibliotek har, i sina kontakter med utredningen, beskrivit att de förvisso uppskattar samarbetet med sina lärarkollegor men ibland saknar kollegialt utbyte med andra bibliotekarier. Genom goda relationer med folkbiblioteket kan bibliotekarier på skolbibliotek bland annat få inspiration, information om kompetensutveckling och kännedom om nyheter inom biblioteksområdet. Det förekommer också i vissa kommuner en strategisk samverkan om kompetensutveckling för bibliotekspersonal, för att säkerställa att fortbildningsinsatser kommer bibliotekarier vid såväl folkbibliotek som skolbibliotek till godo.

Även när det gäller medieförsörjningen kan samarbete mellan folk- och skolbibliotek vara väsentlig. På en övergripande förvaltningsnivå sker ibland, exempelvis i Stockholms stad, ett samarbete om upphandling av informationsdatabaser och andra medier samt samarbete i samband med ansökan till Kulturrådet om inköpsstöd. Dessutom har folkbibliotek och skolbibliotek ibland samma katalogsystem eller andra former av samverkan om medier, vilket kan innebära en omfattande förstärkning av medieförsörjningen vid skolbiblioteken. Skol- och folkbiblioteken har, som nämnts ovan i avsnitt 5.1.1, ingen skyldighet, enligt bibliotekslagen, att samverka om sina bestånd. Däremot är det värdefullt om de kan samverka om sina bestånd i syfte att ge elever så god tillgång till litteratur och andra medier som möjligt.

[44] Uppgift från Botkyrka kommun till utredningen den 12 juni 2020 och den 4 december 2020.

KB konstaterar att folkbiblioteken ibland fullföljer den uppgift som annars skolbibliotekscentraler ofta har i att exempelvis erbjuda skolor klass- eller gruppuppsättningar med böcker och mångspråkslitteratur.[45] Att folkbiblioteken stödjer skolbiblioteken på detta sätt skulle kunna ha samband med att antalet skolbibliotekscentraler har minskat med en tredjedel (cirka 20 stycken) de senaste 20 åren. Det fanns vid tidpunkten för KB:s kartläggning av medieförsörjning som genomfördes 2018 ungefär 40 skolbibliotekscentraler kvar och enligt KB upplevde skolbibliotekarier och skolbibliotekssamordnare att det fanns för få skolbibliotekscentraler.[46]

Ovan beskrivs främst vilka fördelar det finns för skolbibliotek med samarbete mellan skolor och skolbibliotek. Även för folkbibliotekens del finns det uppenbara fördelar. SKR anger i en rapport från 2019 att kontakterna med skolan är viktiga för att folkbiblioteken ska kunna fullfölja sitt uppdrag. Genom dialog och samarbete med närliggande skolor kan folkbiblioteken, enligt SKR, nå målgruppen barn och unga och stärka sitt läsfrämjande arbete.[47]

Andra biblioteksverksamheter som kan samarbeta med skolor

Elever kan av olika skäl som komplement till eller i stället för skolbibliotek möta andra typer av bibliotek. Förutom samverkan med folkbibliotek som beskrivs ovan finns flera andra bibliotek som kan spela en viktig roll för elever. Exempelvis kan elever som får undervisning på sjukhus möta sjukhusbibliotek i stället för skolbiblioteksverksamheten på elevens ordinarie skola. Dessutom kan gymnasie- eller gymnasiesärskoleelever möta högskolebibliotek och folkhögskolebibliotek, bland annat när gymnasieskolor samarbetar med universitet eller högskolor eller när en och samma region är huvudman för både elevens gymnasie- eller gymnasiesärskola och en folkhögskola.

Samernas bibliotek kan ge service till elever i sameskolan, men också till andra elever. Skolinspektionen har konstaterat att det inte är tillräckligt att elever på sameskolorna bara får tillgång till Samernas bibliotek, utan sameskolorna behöver också säkerställa att eleverna får tillgång till skolbibliotek. Enligt Sameskolstyrelsen ger samesko-

[45] Kungliga biblioteket (2019c).
[46] Ibid.
[47] Sveriges Kommuner och Regioner (2019b).

lorna eleverna tillgång till skolbibliotek genom egna bokinköp, bokbussar och besök på kommunala grundskolors bibliotek.[48]

Även när det gäller de ovan beskrivna biblioteksverksamheterna finns det stora fördelar med att det bibliotek som en elev nyttjar samarbetar med elevens skola.

5.5 Samarbete med den regionala biblioteksverksamheten

Den regionala biblioteksverksamhetens primära målgrupp är folkbibliotek, men dess verksamhet kan på olika sätt även bidra till att stärka skolbiblioteken.

5.5.1 Den regionala biblioteksverksamhetens utformning, uppdrag och arbetssätt

Den regionala biblioteksverksamheten skiljer sig i centrala avseenden från folk- och skolbibliotek. Den regionala biblioteksverksamheten utgår exempelvis inte från ett specifikt, tillgängligt biblioteksrum med mediesamlingar och besöks inte direkt av enskilda användare. Därtill skiljer sig den regionala biblioteksverksamheten, och det arbete som bedrivs där, från andra bibliotekstyper genom att den främst uppehåller sig vid strategi- och utvecklingsarbete riktat mot andra bibliotek, framför allt folkbiblioteken.[49]

Den regionala biblioteksverksamheten syftar, som nämnts i avsnitt 5.1.1, enligt bibliotekslagen, till att främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller de folkbibliotek som är verksamma i länet.[50] Den nuvarande bibliotekslagen, som trädde i kraft den 1 januari 2014, innebar en förändring av den regionala biblioteksverksamhetens inriktning och uppdrag.

I den tidigare bibliotekslagen angavs att det borde finnas länsbibliotek i varje län för att bistå folkbiblioteken med kompletterande medieförsörjning och andra regionala biblioteksuppgifter. Begreppet länsbibliotek har nu utgått ur regleringen och ersatts av regional biblioteksverksamhet. Den tidigare bibliotekslagen angav också ett ut-

[48] Uppgift till utredningen från Sameskolstyrelsen den 13 maj 2020.
[49] Pilerot (2019).
[50] 11 § bibliotekslagen.

tryckligt krav på samverkan mellan länsbibliotek och skolbibliotek. Länsbiblioteken skulle ”samverka med folk- och skolbiblioteken och bistå dem i deras strävan att erbjuda låntagarna en god biblioteksservice”.[51] I den nuvarande bibliotekslagen anges däremot inte skolbiblioteken uttryckligen som målgrupp för den regionala biblioteksverksamheten.

I förarbetena till den nu gällande bibliotekslagen uttalade regeringen att uppdraget att sörja för den kompletterande medieförsörjningen över tid har förändrats och effektiviserats, bland annat genom teknikutvecklingen. Mot bakgrund av den utveckling som skett när det gäller nya samarbetsformer och medieförsörjning ansåg regeringen att regionernas ansvar skulle beskrivas annorlunda och utgå från begreppet *regional biblioteksverksamhet*. Denna verksamhet skulle vara mer strategiskt inriktad, vilket regeringen ansåg låg i linje med länsbibliotekens dittillsvarande uppgifter. Mer strategiskt inriktad verksamhet skulle öppna för ytterligare förnyelse och utveckling. Mot bakgrund av att samtliga regioner i Sverige redan bedrev någon form av regional biblioteksverksamhet, och med beaktande av att verksamheten kan bedrivas tillsammans med andra regioner och inte är bunden till en viss struktur, bedömde regeringen att det i realiteten inte skulle innebära någon ökad belastning på regionerna i ekonomiskt eller annat hänseende att införa ett krav på regionerna att bedriva sådan verksamhet. Förändringen ansågs innebära en ökad tydlighet.[52]

Uttolkningen och konkretiseringen av arbetet med att främja folkbibliotekens samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet ser delvis olika ut i de olika regionerna. Det finns i dag tjugo regionala biblioteksverksamheter i landet, en för varje region med undantag för regionerna Blekinge och Kronoberg som har en gemensam verksamhet.

Verksamheterna betecknas på olika sätt i olika regioner. Ibland används benämningen länsbibliotek, till exempel Länsbibliotek Dalarna, ibland regionbibliotek, till exempel Regionbibliotek Halland. Det finns också exempel på verksamheter som valt andra benämningar såsom Kulturutveckling på Region Gävleborg och Biblioteksutveckling Sörmland. I detta betänkande följer vi bibliotekslagens terminologi och talar om regional biblioteksverksamhet.

Samtliga regionala biblioteksverksamheter är medlemmar i, Föreningen för regional biblioteksverksamhet, FRB, som har till syfte

[51] 4 § och 10 § den tidigare bibliotekslagen (1996:1596).
[52] Prop. 2012/13:147 s. 34 f.

att utifrån ett regionalt perspektiv främja biblioteksutvecklingen i landet. Föreningen följer utvecklingen inom området och agerar både genom egna initiativ, och genom att vara remissinstans, motpart och samarbetspartner till andra aktörer inom området.[53]

Regionerna organiserar sin verksamhet på olika sätt utifrån sina specifika förutsättningar och bibliotekens varierande behov av stöd. Enligt KB:s förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 kan den regionala biblioteksverksamhetens uppdrag innefatta kompetens- och metodutveckling, digital delaktighet, läsfrämjande, medieförsörjning, mångspråksverksamhet, biblioteksservice och samverkan.[54]

SKR tog 2019 fram en rapport om den regionala biblioteksverksamheten som bland annat syftade till att förmedla en aktuell bild av verksamheten. För att kunna göra detta granskade SKR bland annat de regionala biblioteks- och kulturplanerna, som vi beskrivit i avsnitt 3.1.1 respektive 5.1.1. Enligt SKR är beskrivningarna av den regionala biblioteksverksamheten i kulturplanerna mer översiktliga medan biblioteksplanerna ger en tydligare och mer fyllig bild, även om också dessa beskrivningar varierar i omfattning och utformning. För att komplettera och fördjupa den beskrivning som ges i planerna genomförde SKR i slutet av 2018 telefonintervjuer med personer med strategiska roller i förhållande till den regionala biblioteksverksamheten.

Genom telefonintervjuerna och granskningen av olika planer identifierade SKR bland annat tre viktiga arbetssätt för den regionala biblioteksverksamheten: nätverksarbete, kompetens- och metodutveckling och samverkan om medieförsörjning. Hur den regionala biblioteksverksamheten, enligt SKR:s analys, arbetar med detta beskrivs nedan.

Nätverk

Nätverk är, enligt SKR, den vanligaste och kanske viktigaste arbetsformen för regionala biblioteksverksamheter. Det handlar om nätverk för bibliotekschefer och för olika specialfunktioner inom biblioteksverksamheten, men också om nätverk för arbetet med särskilda målgrupper eller utvecklingsområden.[55]

[53] Föreningen för regional biblioteksverksamhet (2020).
[54] Kungliga biblioteket (2019b).
[55] Sveriges Kommuner och Regioner (2019b).

Kompetens- och metodutveckling

Den regionala biblioteksverksamheten anordnar eller bidrar till ett utbud av fortbildning för bibliotekspersonal. En annan viktig uppgift är omvärldsbevakning och att utveckla och sprida ny kunskap som kan vara relevant för bibliotekarier. Man tar fram förstudier och rapporter och några regioner initierar och finansierar forskning inom området.[56]

Medieförsörjning

Av SKR:s rapport om den regionala biblioteksverksamheten framgår också att den regionala biblioteksverksamheten spelar en koordinerande roll för att upprätthålla och utveckla medieförsörjning. Det han handla om upphandling av vissa e-tjänster, logistik och transporter mellan länets bibliotek eller gemensamma funktioner för webbportal, lånekort och andra rutiner.[57]

När det gäller medieförsörjningen anser SKR att den nuvarande bibliotekslagen, som trädde i kraft 2014, innebar en genomgripande förändring för den regionala nivån. Medieförsörjning prioriterades ned medan mer strategiska uppgifter fick ökad tyngd. Det ändrade uppdraget för den regionala biblioteksverksamheten i den nuvarande bibliotekslagen har inneburit att behovet av samordning mellan kommunerna ökat, främst när det gäller medier. Det tycks, enligt SKR, ha underlättat processen där den regionala biblioteksverksamheten haft en samordnande roll i att skapa stabila former för detta.[58]

SKR konstaterar att den regionala biblioteksverksamheten får genomgående positiva omdömen av de bibliotekschefer som intervjuats. Verksamheten förefaller utgöra ett reellt stöd för folkbiblioteken och dess personal och dialogen mellan region och kommuner fungerar väl.[59]

Universitetslektor Ola Pilerot gjorde 2019 för Region Uppsalas räkning en rapport om arbetet i regional biblioteksverksamhet. Pilerot studerade bland annat vad medarbetare inom den regionala biblio-

[56] Ibid.
[57] Ibid.
[58] Ibid.
[59] Ibid.

teksverksamheten ägnar sig åt, vilka kompetenser som är väsentliga för att uträtta arbetet och hur arbetet struktureras och formas.[60]

I rapporten slår Pilerot fast att arbetet i den regionala biblioteksverksamheten i allt högre utsträckning är av strategisk snarare än av operativ karaktär.[61] Detta stämmer väl överens med slutsatserna i SKR:s ovan nämnda rapport och intentionerna med lagstiftningen om regional biblioteksverksamhet.

Av Pilerots studie framgår också att den regionala biblioteksverksamheten har ett relativt oreglerat uppdrag och att detta delvis är utmanande för de anställda. Resultaten av undersökningen ger vid handen att ”en stor utmaning i arbetet är att bedöma och skaffa sig visshet kring huruvida man ägnar sig åt rätt saker i arbetet, men det är också här en stor möjlighet visar sig, nämligen genom det utrymme som erbjuds att utforska och pröva idéer och uppslag.”[62]

Den regionala biblioteksverksamhetens fria roll innebär också en möjlighet till att samarbeta med flera olika parter, exempelvis skolbiblioteken. Graden av samarbete med skolbibliotek skiljer sig åt, vilket delvis kan förklaras genom den flexibilitet som finns för hur den regionala biblioteksverksamheten utför sitt uppdrag.

Kultursamverkansmodellen och den regionala biblioteksverksamheten

Det är emellertid inte bara med skol- och folkbibliotek som den regionala biblioteksverksamheten har ett samarbete. Genom kultursamverkansmodellen, som beskrivs i avsnitt 5.1.1, är den regionala biblioteksverksamheten en del av en samlad kultursektor med möjlighet att samverka med andra kulturområden som ingår i modellen: professionell teater-, dans- och musikverksamhet, museiverksamhet och museernas kulturmiljöarbete, professionell bild- och formverksamhet med mera.

Kulturrådet har ansvar för att följa upp kultursamverkansmodellen. I en rapport från 2020 uppger Kulturrådet att de årliga statliga och regionala bidragen till biblioteksverksamhet under perioden 2010–2018 ökade med 10,5 procent räknat i fasta priser. 2010–2018 fördelades totalt mellan 75,3 och 84,9 miljoner kronor per år i årliga stat-

[60] Pilerot (2019).
[61] Ibid.
[62] Ibid, s. 45.

liga och regionala bidrag till biblioteksverksamhet och läs- och litteraturfrämjande verksamhet, räknat i 2018 års priser. Detta motsvarade omkring tre procent av de årliga statliga och regionala bidragen till verksamheter i kultursamverkansmodellen.[63]

En översyn av Statskontoret från 2018 visade att det fanns regioner som ansåg att en del av de uppgifter som Kulturrådet samlar in i uppföljningen inte är tillförlitliga, bland annat gällande att det är svårt att använda besökssiffror för att beskriva den regionala biblioteksverksamhetens resultat.[64]

SKR har i den ovan refererade rapporten från 2019 beskrivit att det är en styrka för den regionala biblioteksverksamheten att vara en del av den samlade kultursektorn, som genom kultursamverkansmodellen fått en starkare politisk uppmärksamhet och förankring.[65]

5.5.2 Samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbibliotek

Den regionala biblioteksverksamhetens primära målgrupp är, som nämnts ovan, enligt bibliotekslagen, de folkbibliotek som är verksamma i länet.[66] När samarbete sker mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken kan det bidra till en förstärkning av skolbibliotekens ändamålsenlighet och likvärdighet. En stark och kraftsamlande regional biblioteksverksamhet kan, enligt KB:s förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019, ha en avgörande roll och betydelse för utveckling och stöd till folkbibliotek, men även till annan biblioteksverksamhet.[67] Utredningen delar den uppfattningen.

Liksom stärkt samverkan mellan skolbibliotek och folkbibliotek gynnar såväl skolor som folkbibliotek, gynnar samarbete mellan skolbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten inte bara skolbiblioteken utan även den regionala biblioteksverksamheten. Samarbete med skolor kan öka den regionala biblioteksverksamhetens förståelse för barns och ungas behov och bidra till att kulturen synliggörs och värderas i skolan, vilket ökar möjligheterna att nå de kulturpolitiska målen (se 5.1.1).

[63] Kulturrådet(2020b).
[64] Statskontoret (2018).
[65] Sveriges Kommuner och Regioner (2019b).
[66] 11 § bibliotekslagen.
[67] Kungliga biblioteket (2019b).

För att kartlägga den regionala biblioteksverksamhetens samarbete med skolbiblioteken genomförde utredningen en enkätundersökning under perioden maj och juni 2020. Vi frågade landets regionala biblioteksverksamheter i vilken mån det fanns ett samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbibliotek i det eller de aktuella länen och bad om en beskrivning av vad detta samarbete bestod i. Svar inkom från samtliga av landets totalt 20 regionala biblioteksverksamheter. Dessa enkätsvar kompletterades med två telefonintervjuer och ett möte med representanter från fyra regioner. Slutsatser från denna empiriinsamling sammanfattas nedan.

Medieförsörjning

Kungliga biblioteket uttalar i förslaget till nationell biblioteksstrategi från 2019 att samverkan mellan skolbiblioteken och de regionala mediecentralerna bör stärkas för att öka likvärdigheten när det gäller skolbibliotekens mediebestånd.[68]

Den regionala biblioteksverksamhetens, tidigare länsbibliotekens, arbete med kompletterande medieförsörjning var, som nämnts ovan, mer omfattande innan uppdraget förändrades i och med att den nuvarande bibliotekslagen trädde i kraft 2014. Inget hindrar att den regionala biblioteksverksamheten också nu arbetar med medieförsörjning till skolbibliotek, men utredningens enkätundersökning visar att ingen av de regionala biblioteksverksamheterna har något särskilt uppdrag avseende skolornas medieförsörjning.

Den regionala biblioteksverksamheten är, enligt KB, ibland involverad i stöd till transporter av medier mellan folkbiblioteken inom regionerna.[69] I praktiken kan detta innebära att även skolor stöttas med transporter av medier. Ett exempel på en region där bokbussar spelar en väsentlig roll för medieförsörjningen är region Norrbotten, som har sju bokbussar i sex av totalt fjorton kommuner. Bokbussarna är ett kommunalt ansvar men den regionala biblioteksverksamheten har i Norrbotten en samordnande roll. Regionens uppfattning är att folkbiblioteken i Norrbotten till stor del ombesörjer behovet av litteratur och bibliotekstjänster för skolor via bokbussarna i de kommuner där de finns. Även i exempelvis region Jämtland Härjedalen före-

[68] Kungliga biblioteket (2019b).
[69] Ibid.

kommer det att bokbussar besöker skolor. Detta led i regionens transporter av medier sker dock oftast utan avtal, gemensam planering eller ersättning från skolan.

I de flesta län finns det en eller ibland flera mediecentraler varav vissa har ett uppdrag för skolor i en särskild kommun, medan andra kan ha i uppdrag att ge service till skolor i flera kommuner. I de fall mediecentraler ger service till flera kommuner är det ofta ett kommunalförbund som ansvarar för centralen och bedriver verksamheten i samarbete med den regionala biblioteksverksamheten. I de enkätsvar som utredningen har fått in har exempelvis den regionala biblioteksverksamheten i Dalarna beskrivit ett etablerat samarbete med Dalarnas kommunalförbunds mediecentral, där den regionala biblioteksverksamheten finansierar bok- och filmpaket som skolor kan låna via centralen.

Mediecentralerna, som vi har beskrivit i avsnitt 3.6.2, vänder sig främst till lärare och tillhandahåller bland annat film och läromedel. Även skolbibliotekarier kan nyttja mediecentralerna för att erbjuda elever tillgång till bland annat e-böcker och mångspråksmedier. I intervjuer som KB genomfört 2018 i samband med en kartläggning av medieförsörjningen vid Sveriges folk- och skolbibliotek, uttrycker skolbiblioteksamordnare och skolbibliotekarier att det finns för få mediecentraler. De menar att alla skolbibliotek borde ha tillgång till mediecentraler, eftersom dessa kan stärka tillgången på medier inom specifika områden där tillgången ofta brister. Detta gäller, enligt KB:s rapport om medieförsörjning, särskilt e-medier och mångspråksmedier.[70]

Nätverk och andra insatser för kompetensutveckling

I förslaget till nationell biblioteksstrategi från 2019 förespråkar KB ett arbete med att stärka skolbibliotekariernas profession. Enligt KB skulle en stärkning av professionen kunna ske genom kollegial samverkan, utbildning, ledarskap, mentorskap och nätverk på såväl lokal som regional nivå.[71]

Flera av de enkätsvar som utredningen har fått in från de regionala biblioteksverksamheterna visar att ett arbete för att stärka skol-

[70] Kungliga biblioteket (2019c).
[71] Kungliga biblioteket (2019b).

bibliotekariernas profession i viss mån redan förekommer. Exempelvis beskriver den regionala biblioteksverksamheten i Jönköping i sitt enkätsvar att de har ett nätverk för skolbiblioteksutveckling. Även inom den regionala biblioteksverksamheten i Östergötland finns etablerade nätverk, både för bibliotekarier på gymnasieskolor och på grundskolor. Dessa nätverk modereras av en utvecklingsledare från den regionala biblioteksverksamheten. I Halland finns också ett skolbiblioteksnätverk som drivs av en person som arbetar inom den regionala biblioteksverksamheten.

Blekinge och Kronoberg har ett nätverk för skolbibliotekarier som är gemensamt för de båda länen. Nätverket bildades sedan den regionala biblioteksverksamheten genom ett tillägg till den regionala biblioteksplanen fått i uppdrag att stödja skolbibliotekarierna med att arbeta med nätverk. Den regionala biblioteksverksamheten i Blekinge och Kronoberg har också bidragit till konferenser om skolbibliotek, vilket kan vara ett annat sätt att stärka skolbibliotekariernas profession.

I många regioner arrangerar dock inte den regionala biblioteksverksamheten några nätverk eller andra kompetensutvecklingsinsatser för skolbibliotekarier. Av de enkätsvar som utredningen fått in framgår emellertid att det är relativt vanligt att skolbibliotekarier har möjlighet att delta i de kompetensutvecklingsinsatser för personal på folkbibliotek som den regionala biblioteksverksamheten erbjuder. Skolbibliotekarier får också ibland medverka i projekt som den regionala biblioteksverksamheten genomför, exempelvis beskriver Västra Götalandsregionen ett sådant projekt. I vilken mån skolbibliotekarier nås av inbjudan till sådana arrangemang varierar.

Det finns några exempel på regionala biblioteksverksamheter som erbjuder mer riktade insatser. Den regionala biblioteksverksamheten i Jönköping har till exempel specifikt bjudit in skolbibliotekarier till temadagar om medie- och informationskunnighet och källkritik.

Enligt den regionala biblioteksverksamheten i Stockholms län har flera kommuner efterfrågat samordning och stöd rörande sina skolbibliotek, men den regionala biblioteksverksamheten menar att det behöver förhandlas politiskt och formuleras som uppdrag och mål om de ska kunna prioritera stöd till skolbibliotek framför andra frågor. Även andra regioner beskriver att det finns en efterfrågan på mer stöd till skolbiblioteken.

Några regionala biblioteksverksamheter redogör för att samarbetet med skolbiblioteken minskat under det senaste decenniet. Den regionala biblioteksverksamheten i Uppsala uppger exempelvis att ett aktivt samarbete med gymnasiebiblioteken avslutades 2013 och den regionala biblioteksverksamheten på Gotland hade tidigare en skolbibliotekssamordnare som hade nära kontakt med både folkbiblioteket och den regionala biblioteksverksamheten. Samordnaren medverkade bland annat i gemensam planering, skickade ut information till skolbibliotekarier och bjöd in till utbildningar som passade både personal vid folk- och skolbibliotek. Detta var, enligt Region Gotlands enkätsvar, mycket uppskattat bland skolbibliotekarier, som sällan eller aldrig fick möjlighet till någon annan kompetensutveckling. När samordnaren gick i pension drogs tjänsten dock in.

Sammanfattningsvis är skillnaderna relativt stora när det gäller samarbete mellan skolbiblioteken och den regionala biblioteksverksamheten avseende nätverk och andra kompetensutvecklingsinsatser. I den mån skolbibliotekarier bjuds in till nätverk och kompetensutveckling som arrangeras av den regionala biblioteksverksamheten verkar insatserna oftast vara utformade för att i första hand möta det behov som bibliotekarier på folkbibliotek har, även om det också finns exempel på nätverk och andra kompetensutvecklingsinsatser som syftar till att stödja eller utveckla skolbiblioteksverksamhet mer specifikt.

Även insatser som vänder sig till en bredare målgrupp, samtliga bibliotekarier i länet exempelvis, kan vara betydelsefulla för skolbibliotekarier. Intresset för de nätverk och andra kompetensutvecklingsinsatser som arrangeras av den regionala biblioteksverksamheten förefaller också vara relativt stort från skolbibliotekarier.

5.6 Aktuella utmaningar och behov

5.6.1 Bristande samverkan och samarbete mellan folkbibliotek, skolor och skolbibliotek

Det finns stora variationer i hur det fungerar när skolbiblioteksverksamhet organiseras genom samverkan. I vissa fall fungerar samverkan väl, medan det i andra fall fungerar så bristfälligt att elevernas bildning och utbildning påverkas negativt. Det blir exempelvis ibland svårt för skolbiblioteksverksamheten att bli en integrerad del av

skolans pedagogiska verksamhet och det förekommer att skolbiblioteksverksamheten inte överhuvudtaget inkluderas i det systematiska kvalitetsarbetet. Vissa bibliotekarier som utredningen haft kontakt med menar att skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med folkbibliotek ibland snarast fungerar som ett slags alibi för rektor eller skolhuvudman. En bibliotekarie beskrev situationen på följande vis: ”Samarbetet finns bara för att rektor ska kunna uppge att skolan har ett bibliotek”.

Otydliga förväntningar när skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan med folkbibliotek

Förväntningarna på skolbiblioteksverksamheten är ofta inte uttryckligen formulerade på de skolor och folkbibliotek som samverkar. Som vi beskrivit ovan kan sådana oklarheter leda till konflikter mellan de båda verksamheterna om exempelvis öppettider, bibliotekariernas uppdrag, lokaler, lånesystem och bestånd. Det händer att rektorer har en annan bild av vad skolbiblioteksverksamheten ska syfta till än vad bibliotekarierna i verksamheten har. Utredningen har också varit i kontakt med lärare som uttrycker osäkerhet när det gäller vilka förväntningar som är rimliga att ha på skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med folkbibliotek. Det händer också att elever, lärare och rektorer inte upplever att den skolbiblioteksverksamhet som är organiserad i samverkan är relevant för skolverksamheten, vilket leder till att biblioteket inte uppfyller sin potential som pedagogisk resurs.

Otydliga förväntningar får konsekvenser som riskerar att påverka såväl elever som allmänhet, men också skolbibliotekarier, folkbibliotekarier, lärare och rektorer. Elever förefaller exempelvis ibland få minskade möjligheter att utveckla sin medie- och informationskunnighet när skolbiblioteksverksamheten organiseras genom samverkan med folkbibliotek. Ett annat exempel som lyfts ovan är att öppettiderna för allmänheten kan påverkas negativt av om biblioteket hålls öppet under hela skoldagen, men inte under helger och sena eftermiddagar när allmänheten ofta önskar besöka biblioteket. Också öppettiderna för eleverna kan vara begränsade vid dessa bibliotek i de fall allmänhetens behov prioriteras.

Även när det gäller resursfördelningen finns det stora utmaningar när skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan med folk-

bibliotek. Utredningen har varit i kontakt med flera bibliotekarier och bibliotekschefer som beskriver att varken rektor eller skolans huvudmannanivå i tillräcklig utsträckning är beredd att bidra till kostnader för personal och bestånd när skolbiblioteksverksamheten organiseras på detta sätt.

Vår bedömning är att de problem som uppstår när förväntningarna är oklara delvis kan åtgärdas genom tydligare reglering rörande skolbiblioteksverksamheten. I det fall utredningens förslag om förtydligande i skollagen om exempelvis syfte med skolbiblioteket genomförs, kan det bidra till att tydliggöra förväntningarna och konkretisera vilken skolbiblioteksverksamhet som behöver erbjudas. Även allmänna råd om skolbibliotek kan gynna likvärdigheten när det gäller skolors samverkan med folkbiblioteken. Utmaningen med bristande samverkan behöver dock mötas på flera sätt.

Otydligt mandat för rektor när skolbiblioteksverksamhet organiseras i samverkan med folkbibliotek

Folkbibliotek och kommunala skolor hör ofta till olika förvaltningar inom kommunen. Detta leder inte sällan till otydlighet rörande ansvar för skolbiblioteksverksamheten när den organiseras i samverkan med folkbibliotek. De bibliotekarier som ansvarar för skolbiblioteksverksamheten på dessa bibliotek har ofta den kommunala bibliotekschefen som närmsta chef. Detta kan påverka rektors möjligheter att ta ansvar för skolbibliotekets verksamhet och utveckling. Liknande problem kan, som nämnts i kapitel 4, uppstå även på skolor som har egen skolbiblioteksverksamhet inom enheten och där skolbibliotekarien är anställd inom annan förvaltning än lärarna och har annan chef än rektor.

Det pedagogiska arbetet vid en skola ska ledas och samordnas av rektor.[72] När rektor inte har personalansvar för den bibliotekarie som ansvarar för skolbiblioteksverksamheten, innebär det extra utmaningar för att åstadkomma ett gott samarbete. En annan utmaning kan vara att rektor inte prioriterar bibliotekets roll i skolans resterande verksamhet. När rektorns och bibliotekariens kommunikation brister påverkar detta skolbiblioteksverksamhetens ändamålsenlighet. Exempelvis förefaller bristfällig dialog mellan rektor och skol-

[72] 2 kap. 9 § skollagen.

bibliotekarie påverka lärares och bibliotekariers samarbete, och som vi konstaterat i kapitel 4 är ett väl fungerande samarbete mellan dessa yrkeskategorier väsentligt för att främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet. Vi anser att rektors möjligheter att skapa rutiner för samarbetet mellan lärare och bibliotekarier är större när rektor är chef för bibliotekarierna i skolbiblioteksverksamheten.

Det finns flera utmaningar med att rektor inte är chef över bibliotekarierna i skolbiblioteksverksamheten. Vi har i kapitel 4 noterat att det är ovanligt att skolbiblioteken synliggörs i skolors systematiska kvalitetsarbete. Det är utredningens uppfattning att skolbiblioteket spelar en ännu mer undanskymd roll i det systematiska kvalitetsarbetet när rektor inte har personalansvar för personalen i skolbiblioteket.

Tecken på minskande samarbete mellan folkbibliotek och skolor

Som vi beskrivit ovan finns det flera anledningar för skolor och deras skolbibliotek att slå vakt om kontakterna med folkbiblioteket. Ändamålsenliga samarbeten mellan de två biblioteksverksamheterna kan främja skolbibliotekets balans mellan den fria folkbildningen och kulturen å ena sidan och utbildning och undervisning å andra sidan. Skolbiblioteket har, som påpekats i kapitel 4, en unik position mellan den fria folkbildningen och den formella utbildningen. För barn och unga kan samarbetet mellan folkbiblioteket och skolan stärka kontakten med bibliotekarier på folkbiblioteket och möjliggöra ett fortsatt biblioteksanvändande efter avslutad skolgång. För skolbibliotekarier kan samarbeten med folkbiblioteket bland annat leda till betydelsefulla kollegiala utbyten.

Trots de ömsesidiga fördelarna med ett väl fungerande samarbete mellan folkbibliotek, skolor och skolbibliotek, har flera bibliotekarier, lärare och bibliotekschefer som utredningen varit i kontakt med beskrivit att det ofta saknas ett sådant samarbete. I den mån det förekommer, verkar detta ofta vara personbundet och sällan ske systematiskt.

Skolbibliotekarier som utredningen haft kontakt med beskriver svårigheter med att skapa ett fungerande samarbete med folkbiblioteket. Ofta handlar det om att bristande resurser gör att endera personalkategorin har svårt att prioritera tiden för samarbetet. Flera

bibliotekarier som utredningen har varit i kontakt med beskriver att samarbete mellan skolbibliotek och folkbibliotek tidigare varit vanligare förekommande.

Det kan finnas olika skäl till att samarbetet brister. Enligt uppgift från Medioteket i Stockholms stad kan det bland annat bero på att skolbiblioteken professionaliserats och att deras specifika relevans för undervisningen har stärkts. I samband med detta kan skolan eventuellt uppleva ett mindre behov av folkbibliotekets verksamhet.[73]

5.6.2 Bristande likvärdighet när det gäller regionalt stöd

Som vi har beskrivit ovan utgör den regionala biblioteksverksamheten ett väsentligt stöd för folkbiblioteken i Sverige. I de fall där skolbibliotek inkluderas i insatser som initieras av den regionala biblioteksverksamheten kan detta bidra till en mer ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet. Vår utredning har dock funnit att skillnaderna mellan regionerna är relativt stora.

Utredningens kartläggning visar att det finns exempel i landet på värdefull samverkan mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbibliotek både rörande kompetensutveckling, nätverk och medieförsörjning. I vissa delar av landet finns emellertid nästan ingen samverkan alls mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken i länet.

Även KB har noterat denna skillnad. Som tidigare nämnts framhåller KB i sitt förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 att samverkan mellan skolbiblioteken och kommunala eller regionala mediecentraler bör stärkas, så att medieförsörjningen kan byggas ut både analogt och digitalt.[74]

Bibliotekarier som är anställda vid skolbibliotek saknar dessutom ofta bibliotekariekollegor och det kollegiala lärande som kontakt med andra bibliotekarier ger kan därmed utebli. Samverkan med andra biblioteksverksamheter kan också vara väsentlig för att bibliotekarier vid skolbibliotek ska kunna hålla sig uppdaterade inom det biblioteks- och informationsvetenskapliga fältet och få information om relevant kompetensutveckling. Den breda ansatsen med inkludering av flera kulturområden som finns inom ramen för den regionala

[73] Uppgift till utredningen från Medioteket i Stockholms stad den 16 juni 2020.
[74] Kungliga biblioteket (2019b).

biblioteksverksamheten kan därmed också bidra till att stärka skolbiblioteksverksamheten. Om skolbibliotek helt mister kontakten med andra biblioteksorganisationer riskerar skolbibliotekets avstånd till den fria och frivilliga folkbildningen och kulturutövningen att öka, vilket motverkar både möjligheterna att nå de kulturpolitiska målen och att skapa skolbiblioteksverksamhet av hög kvalitet. Som tidigare beskrivits består ett av skolbibliotekets värden i att verksamheten innehar en position som kan utgöra en brygga mellan det formella utbildningsväsendet och de friare formerna av lärande, lust och skapande. Det senare har starkare fäste i andra delar av bibliotekssektorn. Det är därför viktigt att det finns en likvärdighet när det gäller skolbibliotekens kontakt med andra biblioteksorganisationer.

Det är också allvarligt att likvärdigheten när det gäller medieförsörjning till skolbibliotek brister. Skolbibliotekens förutsättningar att erbjuda elever ett brett och varierat bestånd av böcker och medier är delvis beroende av samverkan med andra biblioteksorganisationer. Samverkan är, som tidigare nämnts, betydelsefullt för att den samlade nationella resurs som biblioteksväsendet utgör ska kunna komma alla till del.[75]

Mediebeståndet på skolbibliotek bör enligt utredningens uppfattning omfatta bland annat facklitteratur, skönlitteratur, tryckta böcker och e-medier. För att kunna bredda beståndet och erbjuda alla elever och lärare de medier som de har behov av, kan det vara värdefullt med en regional eller kommunal samordning.[76] När det gäller mångspråkslitteratur kan det vara särskilt kostnadseffektivt med samordning, eftersom det kan variera över tid vilka olika språk som eleverna på en specifik skolenhet talar och har behov av medier på. Det blir därför kostsamt om varje skolbibliotek ska bygga upp ett eget mångspråksbibliotek. Här kan den regionala biblioteksverksamheten utgöra ett värdefullt stöd, men vår kartläggning visar att detta sällan prioriteras av den regionala biblioteksverksamheten. Analysen av enkätsvaren till utredningen från den regionala biblioteksverksamheten visar att nedprioriteringen av skolbibliotek hänger samman med att det är folkbiblioteken som, enligt bibliotekslagen, är den primära mål-

[75] Prop. 2012/13:147 s. 41.
[76] Enligt 13 § bibliotekslagen ska det för en kompletterande informations- och medieförsörjning finnas en eller flera lånecentraler.

gruppen för den regionala biblioteksverksamheten samt att uppdraget snarare är inriktat mot mer övergripande strategiskt arbete.[77]

Den regionala biblioteksverksamheten har begränsade ekonomiska resurser och detta leder till att den primära målgruppen, det vill säga folkbiblioteken i det egna länet, ofta prioriteras.[78] Den skolbiblioteksverksamhet som organiseras genom samverkan med folkbiblioteken eller som har ett nära samarbete med ett folkbibliotek gagnas indirekt av den regionala biblioteksverksamhetens samarbete med folkbiblioteket. När det däremot gäller skolor som har egen skolbiblioteksverksamhet inom enheten kan utredningen konstatera att likvärdigheten i landet avseende samverkan med den regionala biblioteksverksamheten brister.

Utredningen bedömer att skolbibliotekens ändamålsenlighet stärks när bibliotekarier vid skolbibliotek får möjlighet att ingå i nätverk och grupper för kollegialt lärande med andra bibliotekarier. Det vore också värdefullt med mer kompetensutveckling som specifikt vänder sig till målgruppen skolbibliotekarier, samt en bättre samordning för medieförsörjning.

5.6.3 Brist på strukturella förutsättningar för samverkan

Den regionala biblioteksverksamheten har, som vi noterat ovan, inget uttalat statligt uppdrag att stötta skolbiblioteksverksamheten, även om det finns lokala exempel på sådana verksamheter. Det saknas generellt sett former för samverkan mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken. Det är vanligt att det inom en skolhuvudmans organisation, exempelvis i en kommun, finns många skolbibliotek, men ofta finns ingen samordnare för skolbiblioteken, varken på regional nivå eller på huvudmannanivå. Det finns därmed ingen naturlig kontaktlänk mellan den regionala biblioteksverksamheten och de olika skolbiblioteken i länet.

För att kunna driva skolbiblioteksfrågorna strategiskt skulle den regionala biblioteksverksamheten behöva ha kontakt med beslutsfattare i kommunerna och hos andra skolhuvudmän. Sådana kontaktytor framstår emellertid som sällsynta. En chef inom en regional biblio-

[77] 11 § bibliotekslagen.
[78] Enligt uppgift från representanter från den regionala biblioteksverksamheten till utredningen den 11 mars 2020.

teksverksamhet uttrycker det så här: ”Det ordnas träffar för kommunala skolchefer men det är mycket svårt att få tillträde till dessa möten.”[79] I ett av enkätsvaren beskrivs denna utmaning på följande sätt: ”Vi på regional nivå upplever att vi inte har någon ’skolpart’ att samverka med.”

I kapitel 4 beskrivs den funktion som en skolbibliotekssamordnare kan ha i en organisation. KB:s kartläggning om medieförsörjning från 2018 visar att det finns skolbibliotekssamordnare i 59 kommuner, spridda över i stort sett alla regioner. Det finns också exempel på skolbibliotekssamordnare hos några av de större friskolekoncernerna. Samordnarna kan ha en viktig roll för att öka kvaliteten och likvärdigheten vad gäller elevernas tillgång till skolbiblioteksverksamhet. Enligt KB kan skolbibliotekssamordnare också utgöra en väsentlig kontaktlänk mellan skolbiblioteken i kommunen och den regionala biblioteksverksamheten.[80] Detta bekräftas av representanter från den regionala biblioteksverksamheten som utredningen haft kontakt med. Skolbibliotekssamordnarna är såväl i kommuner som hos andra skolhuvudmän dock relativt få. Vår utredning visar också att det verkar vara ovanligt med andra väl fungerande strukturer för samordning mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken.

Det är inte självklart att ansvaret för mediebestånd, nätverk och kompetensutveckling alltid bör läggas på den regionala biblioteksverksamheten. Vi har ovan konstaterat att det saknas en effektiv infrastruktur för samverkan mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken. Ibland är det möjligen mer effektivt att utveckla samverkan mellan olika skolbibliotek inom huvudmannen, med folkbiblioteken i kommunerna, centrala delar av organisationen i en skolkoncern eller liknande, i stället för att stärka samverkan med den regionala biblioteksverksamheten. Vilka lösningar som passar bäst behöver avgöras utifrån lokala förhållanden.

Det är väsentligt att det finns flexibilitet när det gäller att möta skolbibliotekariers behov av nätverk och andra former av kompetensutveckling samt skolbiblioteks behov av stöd för medieförsörjning. Förutsättningarna ser olika ut i landet och förslagen för att stärka skolbiblioteken behöver ta hänsyn till det. Det finns dock behov av

[79] Uppgift till utredningen från en representant för regional biblioteksverksamhet den 6 augusti 2020.
[80] Kungliga biblioteket (2019c).

att sprida kunskap om hur samverkan med andra former av bibliotek kan stärka skolbiblioteksverksamheten.

5.7 Utredningens förslag och bedömningar

5.7.1 Förslag

Utredningens förslag:
I skollagen (2010:800) ska bestämmelser införas som anger följande:

- En skolhuvudman får, om det finns särskilda skäl, organisera skolbiblioteksverksamhet i samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet (se 4.6.1).
- Samverkan med ett folkbibliotek, eller med en skolenhet inom en annan skolhuvudmans organisation, ska regleras i en skriftlig överenskommelse som ska ange följande: Parterna, den eller de skolenheter överenskommelsen avser, skälet till överenskommelsen samt dess innehåll och omfattning.
- En sådan skriftlig överenskommelse som avses i ovanstående punkt ska anmälas till Kungliga biblioteket.

Biblioteksla gen (2013:801) ska ange att den regionala biblioteksverksamheten i sitt arbete även ska främja de skolbibliotek som är verksamma i länet när det är lämpligt. För detta ändamål ska medel tillföras Kultursamverkansmodellen.

Skälen till utredningens förslag

Samverkan med folkbibliotek eller en annan skolenhet, om det finns särskilda skäl för detta

Elever ska i första hand ha tillgång till ett skolbibliotek på den egna skolenheten. Utredningen föreslår dock att en skolhuvudman, om det finns särskilda skäl, får organisera skolbiblioteksverksamheten i samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek på en annan skolenhet. Särskilda skäl för att få organisera skolbiblioteks-

verksamheten genom samverkan framgår av 4.6.1. En förutsättning för att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan är att båda parter är överens om att samverka. Det är också angeläget att parterna har enats om de ekonomiska villkoren för samverkan.

Möjligheten att organisera skolbiblioteksverksamhet i samverkan med ett folkbibliotek eller en annan skolenhet kan bidra till att även elever på mindre skolor får tillgång till en kvalitativ verksamhet och ett brett och varierat bestånd.

Om skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan gäller skollagens regler om skolbibliotek i sin helhet. Det innebär bland annat att det folkbibliotek eller den skolenhet som skolan samverkar med behöver anpassa sitt bestånd så att de analoga och digitala medier som erbjuds är kvalitativa och relevanta för den aktuella elevgruppen. Om en grundskoleenhet samverkar med en gymnasieskoleenhet behöver exempelvis gymnasiebiblioteket vara av sådan beskaffenhet att grundskoleeleverna också har nytta och glädje av beståndet och vice versa.

Skriftlig överenskommelse om skolbiblioteksverksamhet

Utredningen föreslår att samverkan ska regleras i en skriftlig överenskommelse.

Skolbiblioteksverksamhet är på flera håll redan organiserad genom samverkan med folkbibliotek (och ibland med en annan skola), men formerna för sådan samverkan har hittills varit oreglerad. Detta har medfört otydligheter om vad som ska gälla mellan parterna. Det finns exempel på att parterna varken muntligt eller skriftligt har kommit överens om vad som ska gälla för skolbiblioteksverksamheten. I de fall det finns en överenskommelse har den inte alltid kommunicerats av dem som beslutat om den till dem som berörs, exempelvis skolbibliotekarierna.

Oklarheter när det gäller vad som överenskommits kan leda till friktion och osäkerhet avseende exempelvis öppettider, bibliotekariers uppdrag, lokaler och budget. Vi anser därför att det behöver regleras i skollagen att det ska finnas en skriftlig överenskommelse när skolbiblioteksverksamheten organiseras genom samverkan med ett folkbibliotek eller en annan skolenhet. Skälet till att överenskommelsen ska vara skriftlig är att det ska vara tydligt vad skolan och

folkbiblioteket eller den andra skolenheten har kommit överens om. Vi har ovan konstaterat att otydligheter kan leda till friktion och osäkerhet vilket inte gynnar skolbiblioteksverksamheten.

Att överenskommelsen är skriftlig ökar också sannolikheten för att den anger en fast giltighetstid, vilket leder till att innehållet i överenskommelsen utvärderas kontinuerligt. På så sätt kan utmaningar synliggöras och konflikter lösas. Dessutom kan det faktum att de olika parternas ansvar tydliggjorts skriftligen, underlätta diskussionen om resursfördelning.

En skriftlig överenskommelse utgör också en tydlighet för bibliotekarierna och lärarna när de ska samarbeta om den pedagogiska verksamheten. Alla som berörs av överenskommelsen kommer inte att delta i diskussionerna, men genom att överenskommelsen nedtecknas, har alla parter, såväl chefer som bibliotekarier och lärare i olika årskurser och ämnen, möjlighet att ta del av dess innehåll. Den skriftliga överenskommelsen har därmed potential att öka medvetenheten bland rektorer och lärare om vad skolbiblioteket kan bidra med. Detta är viktigt inte minst med tanke på att vi i kapitel 4 konstaterat att skolbiblioteksverksamheten främst nyttjas av lärare i ämnet svenska. En effekt av en skriftlig överenskommelse kan bli att även lärare i andra ämnen får en ökad medvetenhet om skolbibliotekets potential.

Vi har resonerat om möjligheten att undanta skolenheter inom samma skolhuvudman från kravet på skriftliga överenskommelser, i syfte att minska skolornas administrativa börda. Även vid sådan samverkan uppstår dock behov av att tydligt för alla inblandade klargöra ansvarsfördelning och former för samverkan. Utredningen menar därför att värdet med den skriftliga överenskommelsen är stort även för samverkan inom en och samma huvudman och anser därför att samverkan inom en huvudmans egen organisation inte ska undantas från kravet.

I de fall det är fråga om samverkan med ett folkbibliotek, bör det från folkbiblioteket lämpligen vara en tjänsteman på chefsnivå som tecknar överenskommelsen. Från skolans sida får det anses ingå i skolhuvudmannens ansvar att se till att det finns skriftliga överenskommelser på plats när skolbiblioteksverksamhet organiseras genom samverkan, eftersom skollagen anger att det är skolans huvudman som ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna.[81] Inget hindrar emellertid att skolans huvudman delegerar upp-

[81] 2 kap. 8 § skollagen.

giften att teckna överenskommelsen till exempelvis rektor. I själva verket är det troligen ofta rektor och chef vid folkbiblioteket, eller rektorer vid olika skolenheter, som, tillsammans med bibliotekarier och lärare, kommer att klargöra detaljerna beträffande överenskommelsen.

Hur en överenskommelse om skolbiblioteksverksamhet kan få legitimitet kan behandlas i de allmänna råd om skolbibliotek, som utredningen föreslår i kapitel 4. Bibliotekarier som vi haft kontakt med har framhållit att överenskommelsen behöver vara väl förankrad hos lärare, rektor och andra chefsfunktioner. Alla inblandande behöver ha kännedom om och respektera vad som har överenskommits.

Utredningen föreslår att följande ska anges i den skriftliga överenskommelsen:

Parter och skolenheter

I den skriftliga överenskommelsen ska parterna och skolenheterna anges. Det innebär huvudmännen för den skolenhet respektive det folkbibliotek som ska samverka om skolbiblioteksverksamhet, alternativt huvudmännen för de olika skolenheter som ska samverka.

Skäl till överenskommelsen

I den skriftliga överenskommelsen ska också skäl till överenskommelsen anges. Det krävs, som framgår av 4.6.1, särskilda skäl för att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan och vilket eller vilka särskilda skäl som ligger till grund för överenskommelsen behöver därför framgå.

Innehåll och omfattning

I den skriftliga överenskommelsen ska också innehåll och omfattning anges. Överenskommelsen bör innehålla en så utförlig beskrivning som möjligt om vilken verksamhet som omfattas. Beskrivningen bör förhålla sig till de krav som skollagen ställer på skolbiblioteksverksamhet. Det underlättar för Skolinspektionen att utifrån överenskommelsen granska att det finns en skolbiblioteksverksamhet som

uppfyller skolförfattningarnas krav. Så noggrant som möjligt bör också omfattningen av olika aktiviteter preciseras.

En aspekt som bör tas upp i överenskommelsen är vilka belopp som i förekommande fall ska överföras mellan parterna. En konkret och innehållsrik beskrivning av den skolbiblioteksverksamhet som samverkan ska resultera i, underlättar en beräkning av vilka kostnader som uppstår.

En annan aspekt som lämpligen tas upp är hur länge överenskommelsen ska gälla och formerna för hur den kan förlängas.

Ju tydligare innehållet är beskrivet, desto större är möjligheterna till ett konstruktivt samarbete mellan lärare och bibliotekarier. En tydlig beskrivning underlättar också för huvudmannen och rektor att inkludera skolbiblioteket i skolans systematiska kvalitetsarbete.

Överenskommelsen bör förhålla sig till de mål som formulerats för skolbiblioteksverksamheten. Sådana mål anges ofta i en skolbiblioteksplan, men kan också ha formulerats i en kommunal biblioteksplan.

Skyldighet att anmäla överenskommelsen till Kungliga biblioteket

Utredningen föreslår att skriftliga överenskommelser om att organisera skolbiblioteksverksamhet i samverkan ska anmälas till Kungliga biblioteket. Anmälningskravet gäller dock inte vid samverkan om skolbiblioteksverksamhet mellan två skolenheter inom samma huvudmans organisation.

Att samla dessa överenskommelser hos KB stärker statens kunskap om hur skolbiblioteksverksamheter i landet organiseras genom samverkan. Dessutom skulle det vara värdefullt för statistiken om skolbibliotek att överenskommelserna anmäls till KB, som på detta sätt skulle få en helhetsbild av hur frekvent förekommande det är att på olika sätt organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan.

Utredningen menar också att en väsentlig fördel med att överenskommelserna anmäls till KB blir att de enkelt kan tillgängliggöras för andra som önskar se exempel på hur överenskommelser kan utformas. Utredningen har fått flera signaler på att såväl folkbibliotek som skolenheter anser att det är utmanande att formulera denna form av överenskommelser.

Anmälan av överenskommelser till Kungliga biblioteket kan också ha en kvalitetsstärkande effekt. Det faktum att fler kan ta del av överenskommelsen kan i sig bidra till att det läggs extra omsorg vid hur den utformas. För att minska skolornas uppgiftslämnarbörda samordnar KB lämpligen insamlingen av överenskommelser om att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan med insamlingen av statistik om skolbibliotek.

Samverkan mellan skolbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten

Utredningen föreslår att bibliotekslagen ska ange att den regionala biblioteksverksamheten i sitt arbete även ska främja skolbibliotek som är verksamma i länet när det är lämpligt.

Förslaget innebär ett förtydligande av den regionala biblioteksverksamhetens roll, i enlighet med vad regeringen uttalat i förarbetena till bibliotekslagen.[82] Förslaget ligger också i linje med den reglering i bibliotekslagen som gällde fram till 2014, som angav att länsbiblioteken (nu regional biblioteksverksamhet) skulle samverka med skolbibliotek, inte bara med folkbibliotek, för att ”bistå dem i deras strävan att erbjuda låntagarna en god biblioteksservice”.[83]

Som nämnts ovan i avsnitt 5.5.2 har också KB i sitt förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 framhållit att samverkan mellan skolbiblioteken och regionala mediecentraler bör stärkas. Utredningen instämmer i att den regionala biblioteksverksamheten har god potential att främja skolbiblioteken, och konstaterar att resultatet av utredningens enkätstudie, som vi redogör för i avsnitt 5.5.2, tydliggör att skolbibliotek i dag i relativt liten utsträckning beaktas i den regionala biblioteksverksamhetens arbete, trots att många skolbibliotekarier efterfrågar kompetensutveckling och andra insatser. I vissa av enkätsvaren beskrivs också att det tidigare funnits en mer välutvecklad samverkan mellan skolbiblioteken och den regionala biblioteksverksamheten.

Utredningen bedömer att om bibliotekslagen uttryckligen angav att den regionala biblioteksverksamheten i sitt arbete även ska främja skolbiblioteksverksamhet när det är lämpligt, skulle skolbiblioteken i

[82] Prop. 2012/13:147 s. 35.
[83] 10 § den tidigare bibliotekslagen (1996:1596).

större utsträckning inkluderas i den regionala biblioteksverksamhetens insatser.

Det kan bland annat handla om att den regionala biblioteksverksamheten bjuder in skolbibliotekarier till sådana nätverk och kompetensutvecklingsinsatser som erbjuds bibliotekarier vid folkbibliotek. Även när det gäller medieförsörjning kan samarbete vara värdefullt. I de fall det finns regionala mediecentraler, kan dessa på ett betydelsefullt sätt främja skolbiblioteksverksamheten.

För den regionala biblioteksverksamhetens del kan samverkan med skolbibliotek vara ett sätt att arbeta med de kulturpolitiska målen (se 5.1.1). Enligt dessa mål ska alla ha möjlighet att delta i kulturlivet. Genom samverkan med skolbibliotek får den regionala biblioteksverksamheten en betydelsefull kanal till barn och unga.

I Kulturrådets handlingsprogram för läsfrämjande från 2019, påpekas att uppsökande verksamhet är en framgångsrik väg att göra läsning tillgänglig för alla.[84] Den regionala biblioteksverksamhetens möjligheter att nå barn och unga förväntas stärkas genom ökad samverkan med skolbiblioteken. SKR påpekar också, i en rapport om den regionala biblioteksverksamheten, att dialogen med andra aktörer kan tillföra nya perspektiv på hur biblioteksverksamheten och det läs- och litteraturfrämjande arbetet kan bedrivas och nå fler.[85]

Även när det gäller elevers tillgång till kultur ur ett bredare perspektiv kan samverkan mellan skolbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten bidra till att stärka likvärdigheten och öka kvaliteten. Region Västmanland beskriver exempelvis, i sitt enkätsvar till utredningen, hur deras regionala biblioteksverksamhet arbetar med frågor om medie- och informationskunnighet i nära samarbete med den regionala filmverksamheten. Detta är ett exempel på en form av samarbete som skulle kunna vara värdefull för skolbiblioteksverksamheten att ingå i.

Den regionala biblioteksverksamheten har ett relativt stort friutrymme. Enligt en studie från 2019, som beskrivs ovan i 5.5.1, upplevs denna frihet delvis som utmanande för de anställda.[86] Ett förtydligat uppdrag i bibliotekslagen, där skolbiblioteken nämns explicit, skulle kunna underlätta de prioriteringar som behöver göras inom den regionala biblioteksverksamheten.

[84] Kulturrådet (2019a).
[85] Sveriges Kommuner och Regioner (2019b).
[86] Pilerot (2019).

För att den regionala biblioteksverksamheten på ett ändamålsenligt sätt ska kunna främja skolbiblioteksverksamheten är en god förståelse för de respektive verksamheternas uppdrag central. Det behöver finnas forum för dialog och erfarenhetsutbyte mellan de två verksamheterna. Om bibliotekslagen anger att även skolbiblioteksverksamhet ska främjas när det är lämpligt, ökar förutsättningarna för en konstruktiv samverkan mellan skolbibliotek och regional biblioteksverksamhet.

Skolbiblioteksplaner bör kunna öka den regionala biblioteksverksamhetens förståelse för skolbibliotekens behov och därmed underlätta samverkan mellan skolbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten. Det samma gäller utredningens bedömning i kapitel 4 om att skolhuvudmän bör utse en skolbiblioteksamordnare, som kan vara en viktig samtalspart för den regionala biblioteksverksamheten.

Utredningen föreslår att kultursamverkansmodellen ska tillföras utökade medel i syfte att stärka den regionala biblioteksverksamhetens samarbete med skolbibliotek (se 8.6.2). Den regionala biblioteksverksamheten finansieras till stor del genom kultursamverkansmodellen. Modellen behöver tillföras utökade medel, så att samarbeten mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken kan utvecklas utan risk för att detta sker på bekostnad av övriga områden som finansieras genom kultursamverkansmodellen.

5.7.2 Bedömningar

Utredningens bedömningar:

- Skolverket bör i allmänna råd om skolbibliotek klargöra vad som kännetecknar ändamålsenlig samverkan om skolbiblioteksverksamhet.
- Skolverket bör sprida kunskap om hur skolbiblioteksverksamhet kan stärkas genom samarbete.
- Utredningens bedömning om att rektor bör vara chef över skolbibliotekarier (se 4.6.2), gäller även bibliotekarier som ansvarar för skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med ett folkbibliotek.

Skälen till utredningens bedömningar

Ändamålsenlig samverkan i de allmänna råden om skolbibliotek

Utredningen bedömer att Skolverket i allmänna råd om skolbibliotek, med stöd i de föreslagna förtydligade regleringarna, bör klargöra vad som kännetecknar ändamålsenlig samverkan om skolbiblioteksverksamhet.[87]

Särskilt viktigt förefaller det att beskriva lämpliga rutiner för när skolbiblioteksverksamheten organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek vid en annan skolenhet. Det behövs vägledning för att främja ändamålsenliga arbetssätt när det gäller såväl hur planeringen som uppföljningen av sådan samverkan kan genomföras.

Det är lämpligt att vägledningen formuleras i de allmänna råd som beskriver andra aspekter av skolbiblioteksverksamheten. Genom att ge råd om samverkan samlat med övriga allmänna råd om skolbibliotek, markeras också att kraven på skolbiblioteksverksamheten är desamma oavsett hur den organiseras.

Som framgår i kapitel 4 och ovan, föreslår vi att det ska tydliggöras i skollagen att skolbiblioteksverksamhet får organiseras genom samverkan, när det finns särskilda skäl för det. Utredningen har konstaterat att denna form av samverkan ibland är problematisk och kan leda till konflikter. Med allmänna råd kan huvudmän få stöd i att organisera skolbiblioteksverksamheten i samverkan. Allmänna råd kan därmed bidra till att förhindra de konflikter som beskrivs i 5.2.3.

Kunskapsspridning om ändamålsenligt samarbete

Utredningen bedömer att Skolverket bör sprida kunskap om hur skolbiblioteksverksamhet kan stärkas genom samarbete med andra biblioteksverksamheter. Det är lämpligt att Skolverket i detta sammanhang samverkar med Kungliga biblioteket.[88]

Det finns behov av att öka kunskapen om ändamålsenligt samarbete såväl mellan folkbibliotek, skolor och skolbibliotek som mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbibliotek. Vid Skol-

[87] I kapitel 4 föreslås att Skolverket ska ta fram allmänna råd om skolbibliotek, se 4.6.1.
[88] Kungliga biblioteket ska, enligt 3 § förordningen (2008:1421) med instruktion för Kungl. Biblioteket ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet.

verket finns erfarenheter av kompetensutveckling, kollegialt lärande och konferenser och här finns tillgång till kanaler för att sprida goda exempel och inspiration. Genom att utnyttja de strukturer och erfarenheter som finns bland annat inom Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling, kan kunskap om samverkan synliggöras och nå flera målgrupper.[89]

När kunskapen sprids till skolbibliotekarier, lärare, rektorer, bibliotekschefer och andra berörda, förväntas intresset för samarbete med både den regionala biblioteksverksamheten och folkbiblioteken att öka. Ökad kännedom om de goda effekter som samarbete kan ge, kan också bidra till att fler inspireras att utveckla verksamheten genom dialog, möten och gemensamma insatser. På så vis kan samarbetet stärkas och olika organisationer kan verka gemensamt för en ändamålsenlig biblioteksverksamhet för barn och unga.

Om Skolverket sprider kunskap om hur skolor och skolbibliotek kan samarbeta med andra biblioteksverksamheter kan det bidra till att öka barns och ungas intresse för de viktiga kultur- och bildningsinstitutioner i vårt samhälle som bibliotek är. Vi har ovan sett hur andelen biblioteksbesök minskar bland befolkningen i stort och i synnerhet bland unga. Genom att på olika sätt öka kontakten mellan skolbibliotek och folkbibliotek kan denna negativa trend brytas.

Rektors roll

Utredningens bedömning om att rektor bör vara chef över skolbibliotekarier (se 4.6.2), gäller även bibliotekarier som ansvarar för skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med ett folkbibliotek.

Flera utmaningar med att organisera skolbiblioteksverksamheten genom samverkan med folkbibliotek eller skolbibliotek på andra skolenheter har nämnts ovan. Bibliotekariernas formella och informella samarbete med lärarna kan exempelvis försvåras av att de två yrkeskategorierna ibland inte befinner sig i samma byggnad. Det bristande samarbetet med lärarna kan i sin tur leda till att skolbiblio-

[89] I kapitel 6 föreslås att Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling, NCS, vid Skolverket ska få ett vidgat uppdrag och byta namn till Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek. Kunskapsspridningen om samarbete kan med fördel vara en del av NCS verksamhet.

teksverksamheten inte används som en del i undervisningen, i enlighet med vad som följer av läroplanerna.[90]

Ett starkt engagemang hos rektor kan i viss mån motverka dessa utmaningar. Det är också rimligt att anta att rektorer som är chefer över bibliotekarier som ansvarar för skolbiblioteksverksamhet i större utsträckning kommer att inkludera skolbiblioteksverksamheten i skolans systematiska kvalitetsarbete.

Det kan finnas svårigheter för rektor med att vara chef över den eller de bibliotekarier som ansvarar för skolbiblioteksverksamheten men som arbetar på ett folkbibliotek i en annan byggnad än skolan. Utredningen bedömer dock att fördelarna ofta överväger och att problem som kan uppstå ibland kan lösas exempelvis genom att bibliotekarier har en delad tjänst med en andel i folkbibliotekets verksamhet och en i skolbiblioteksverksamheten. En sådan lösning skulle också tydliggöra hur arbetstiden bör fördelas mellan uppdragen.

[90] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.

6 Främja kompetensen inom skolbiblioteken

Detta kapitel handlar om rekryteringsbehov av skolbibliotekarier och kompetens bland personal i skolbiblioteket. I avsnitt 6.1 redogör vi för gällande rätt och i avsnitt 6.2 för bibliotekariers yrkessituation. Avsnitt 6.3 behandlar utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap och i avsnitt 6.4 beskrivs fortbildning, kompetensutveckling och vidareutbildning för personal i skolbibliotek. I avsnitt 6.5 redogör vi för aktuella utmaningar och behov. Avslutningsvis, i avsnitt 6.6, finns utredningens förlag och bedömningar gällande att främja kompetensen inom skolbiblioteken.

6.1 Gällande rätt

Nedan redogör vi för rättsliga aspekter på frågor om kompetensförsörjning och utbildningar samt för statliga satsningar kopplade till dessa frågor. Inledningsvis, i avsnitt 6.1.1 redogörs för vad det innebär att läraryrket, till skillnad från bibliotekarieyrket, är ett reglerat yrke. I avsnitt 6.1.2 beskrivs sedan allmänt regelverket för högskoleutbildningar. Därefter, i avsnitt 6.1.3, redogörs för olika statliga satsningar på alternativa utbildningsvägar för att öka antalet lärare och annan skolpersonal. Avslutningsvis behandlas tidigare statliga utredningars förslag om att införa professionsprogram för lärare, avsnitt 6.1.4.

6.1.1 Reglerade och icke-reglerade yrken

Det finns inga bestämmelser om vad som krävs för att få arbeta i skolbibliotek. Det innebär att personalen i skolbiblioteken kan tillhöra olika yrkesgrupper med olika utbildningsbakgrunder. Vissa har

en äldre bibliotekarieexamen[1], andra en examen i biblioteks- och informationsvetenskap, vissa har olika former av lärarexamen medan ytterligare andra har gått någon annan högskoleutbildning eller saknar en examen från universitets- eller högskolestudier.

När det gäller vad som krävs för att en lärare ska vara behörig att bedriva viss undervisning finns det däremot detaljerade regler i 2 kap. skollagen (2010:800) och i förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare.

Legitimerad lärare är ett exempel på ett så kallat reglerat yrke. Att ett yrke är reglerat innebär att det finns bestämmelser om vad som krävs för att få arbeta inom yrket och för att få använda en viss yrkestitel. I lärares fall är det reglerat vad som krävs för att vara behörig att undervisa i ett visst ämne och i en viss skolform samt för att få en lärarlegitimation.

Reglerade yrken regleras av ett EU-direktiv som syftar till att främja rörligheten på arbetsmarknaden i Europa, bland annat finns gemensamma villkor och krav för att få utöva läraryrket i EU-länderna.[2]

6.1.2 Högskoleutbildning

Utbildningar för bibliotekarier och lärare ges endast i form av högskoleutbildningar. Det är alltså inte möjligt att bli bibliotekarie eller lärare genom exempelvis yrkeshögskole- eller folkhögskolestudier. Följande lärosäten anordnar utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap: Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Uppsala universitet.

Av högskolelagen (1992:1434) följer att ordinarie högskoleutbildning ges på tre nivåer: grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.[3] Det finns dessutom uppdragsutbildningar.

[1] Före högskolereformen 1993 fanns en grundutbildning för blivande bibliotekarier vid Högskolan i Borås. De som gått denna utbildning fick en bibliotekarieexamen. Med högskolereformen avskaffades den tidigare bibliotekarieexamen för att ersättas av kandidat- och magisterexamen i biblioteks- och informationsvetenskap.
[2] Europaparlamentets- och rådets direktiv om erkännande av yrkeskvalifikationer 2005/36/EG, lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer och förordningen (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer. Se även Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2016:12) om erkännande av yrkeskvalifikationer samt villkor för behörighet och legitimation för lärare och förskollärare med utländsk utbildning.
[3] 7 § högskolelagen.

Högskoleutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap ges på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå.

Grundnivå

På grundnivå finns både generella examina och yrkesexamina, exempelvis vissa lärarexamina.[4] En generell examen på grundnivå benämns kandidatexamen och en sådan kan erhållas inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Kandidatexamen uppnås efter fullgjorda kursfordringar om 180 högskolepoäng. Heltidsstudier på universitet eller högskola motsvarar 60 högskolepoäng per år. Den som studerar i normal studietakt tar därmed en examen på grundnivå efter tre års studier.[5]

Avancerad nivå

På avancerad nivå finns, precis som på grundnivå, både generella examina och yrkesexamina, exempelvis vissa lärarexamina.[6] En generell examen på avancerad nivå benämns antingen magisterexamen eller masterexamen. Sådana examina kan erhållas inom exempelvis biblioteks- och informationsvetenskap.

En magisterexamen uppnås efter avlagd kandidatexamen, eller motsvarande, och ytterligare 60 högskolepoäng. En masterexamen uppnås efter avlagd kandidatexamen, eller motsvarande, och ytterligare 120 högskolepoäng. Den som studerar i normal studietakt tar därmed en magisterexamen efter fyra års studier och en masterexamen efter fem års studier.[7]

[4] Grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem och yrkeslärarexamen är exempel på yrkesexamina som avläggs på grundnivå.
[5] Utbildningsprogram på grundnivå som leder till en kandidatexamen i biblioteks- och informationsvetenskap finns 2020 vid Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet, Södertörns högskola och Umeå universitet. Vid dessa lärosäten finns också lärarutbildningar på grundnivå.
[6] En grundlärarexamen med inriktning mot arbete i förskoleklass och grundskolans årskurs 1–3 eller årskurs 4–6 samt ämneslärarexamen med inriktning mot grundskolans årskurs 7–9 eller gymnasieskolan är exempel på yrkesexamina på avancerad nivå.
[7] Vid Umeå universitet finns 2020 ett utbildningsprogram som leder till en magisterexamen i biblioteks- och informationsvetenskap och vid högskolan i Borås finns utbildning som leder till en masterexamen i biblioteks- och informationsvetenskap. Lunds universitet och Uppsala universitet erbjuder 2020 utbildningar som leder till masterexamen i arkiv, bibliotek och museer, ABM. Vid Högskolan i Borås, Lunds universitet, Umeå universitet och Uppsala universitet finns 2020 både utbildning på avancerad nivå inom biblioteks- och informationsvetenskap och lärarutbildningar på avancerad nivå.

Forskarnivå

Den som avlagt en examen på avancerad nivå har möjlighet att antas till forskarutbildning. Forskarutbildning kan anordnas i form av en nationell forskarskola där ett lärosäte är värdlärosäte och driver verksamheten i samarbete med andra lärosäten.

Generella examina på forskarnivå benämns licentiatexamen och doktorsexamen. För en licentiatexamen krävs minst 120 högskolepoäng inom ett ämne på forskarnivå och för doktorsexamen 240 högskolepoäng inom ett ämne på forskarnivå.[8]

Uppdragsutbildning

Universitet och högskolor får bedriva uppdragsutbildning som knyter an till sådan ordinarie högskoleutbildning som universitetet eller högskolan har examensrätt för. Uppdragsutbildning innebär: ”utbildning som anordnas mot avgift från annan än en fysisk person för den som uppdragsgivaren utser”.[9]

Allmän reglering om uppdragsutbildning finns i förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor. Särskild reglering om uppdragsutbildning för lärare finns i förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare.

Den som går en uppdragsutbildning kan få betyg och examens- eller kursbevis enligt bestämmelserna för högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå, så länge lärosätet ställer samma kvalitetskrav på uppdragsutbildningen som på motsvarande högskoleutbildning.[10]

Universitetskanslersämbetet, UKÄ, kvalitetsgranskar inte uppdragsutbildningar på samma sätt som ordinarie högskoleutbildningar. UKÄ konstaterade 2016 att en mycket stor andel av uppdragsutbildningarna finansieras av statliga myndigheter, kommuner eller regioner, och riktar sig till särskilda yrkesområden inom bland annat skolan.[11]

[8] 6 kap. 2 § och bilaga 2 högskoleförordningen (1993:100). Forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap bedrivs 2020 vid Högskolan i Borås, Uppsala universitet, Umeå universitet och Lunds universitet.
[9] 2–3 §§ förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor.
[10] 6 § förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor.
[11] Universitetskanslersämbetet (2016).

Examenstillstånd

Ett generellt examenstillstånd innebär att ett lärosäte utan att det krävs ett särskilt tillstånd får utfärda en viss examen. För att få utfärda examina som inte omfattas av lärosätets generella examenstillstånd behöver lärosätena få tillstånd. Vilka examenstillstånd som är generella skiljer sig åt mellan universitet och statliga respektive enskilda högskolor.[12]

Utländsk utbildning och validering

Sverige har anslutit sig till Lissabonkonventionen, enligt vilken de anslutna länderna ska erkänna varandras utbildningar förutsatt att de inte innehåller väsentliga skillnader.[13] I Sverige är det Universitets- och högskolerådet, UHR, som utifrån dokumentation bedömer utländska utbildningar. En persons kunskaper och färdigheter kan också bedömas genom validering.

Validering är en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering och dokumentation samt ett erkännande av kunskaper och kompetens en person besitter oberoende av hur de förvärvats. Enligt en rekommendation från EU ska medlemsstaterna inrätta system för validering.[14] En statlig utredning, Valideringsdelegationen, föreslog 2018 att fler personer ska kunna få sitt tidigare lärande bedömt och erkänt för tillgodoräknande inom universitetet eller högskolan och menade att detta skulle vara av stor betydelse för kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden.[15]

Kvalitetssäkring

Kvalitetssäkring av svensk högre utbildning förutsätter att kvalitetssäkringsarbete bedrivs både vid universitet och högskolor och vid Universitetskanslersämbetet (UKÄ). Universitet och högskolor har stort eget ansvar för att kvalitetssäkra sin verksamhet. Lärosätena väljer

[12] 1 kap. högskolelagen (1992:1434), lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina och förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet.
[13] Konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen SÖ 2001:46.
[14] Rådets rekommendation av den 20 december 2012 om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C 398/01).
[15] SOU 2018:29. Valideringsdelegationens förslag har remissbehandlats men ännu inte realiserats.

själva hur de ska bedriva sitt interna kvalitetssäkringsarbete men kan få stöd av internationella principer för kvalitetssäkring av högre utbildning, Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG). UKÄ granskar lärosätenas kvalitetssäkringsarbete utifrån bland annat ESG. Inom UKÄ:s juridiska tillsyn granskas dessutom hur väl lärosätena följer de rättsliga frågor som också berörs i ESG.[16]

Om UKÄ ifrågasätter kvaliteten på en granskad utbildning, kan det resultera i att lärosätets examenstillstånd för aktuell utbildning återkallas, såvida lärosätet inte inom ett år har kunnat redovisat åtgärder som säkerställer att utbildningen håller godtagbar kvalitet.

Under perioden 2017–2022 prioriterar UKÄ att granska legitimationsutbildningarna, bland annat samtliga lärarutbildningar. Utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap är däremot inte prioriterade för granskning.[17]

6.1.3 Statliga satsningar på alternativa utbildningsvägar för att öka antalet lärare och andra personalgrupper i skolan

Nedan redogörs för olika statliga satsningar som genomförts mot bakgrund av att det råder brist på personal i skolan, främst på lärare. Med brist avses att det inte finns tillräckligt många nyutexaminerade för att möta det beräknade behovet. Beskrivningarna nedan utgör exempel på satsningar som genomförts för att öka antalet lärare, studie- och yrkesvägledare och personal till kulturskolan. På motsvarande sätt som det funnits oro för en förestående lärarbrist, finns det anledning att befara att det kommer att finnas en omfattande bibliotekariebrist. Se även 6.5.1.

Lärarlyftet

Lärarlyftet är ett samlingsnamn för satsningar som inleddes 2007 och som syftar till att lärare ska få ökade behörigheter så att elevernas måluppfyllelse ska kunna öka. Det är fråga om uppdragsutbildningar vid universitet och högskolor på uppdrag av Skolverket. Lärarlyftet planeras för närvarande att pågå till och med år 2025.

[16] Universitetskanslersämbetet (2015).
[17] Universitetskanslersämbetet (2020b).

Inom Lärarlyftet tecknar Skolverket överenskommelser med sådana lärosäten som har examenstillstånd för lärarutbildningar om att anordna uppdragsutbildningarna. Lärosätena får ta ut en avgift som ska beräknas så att full kostnadstäckning uppnås.

Huvudmän kan få statsbidrag från Skolverket för kostnader som uppstår när lärare som är anställda hos dem deltar i uppdragsutbildningarna. Statsbidragsvillkoren skiljer sig delvis åt mellan olika satsningar, exempelvis när det gäller hur ersättning för lön är reglerat.[18]

Vidareutbildning av lärare (VAL)

Regeringens satsning Vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen, VAL, inleddes 2007 och ska avslutas 2030. Syftet med VAL är att göra det möjligt för yrkesverksamma lärare utan lärarexamen att komplettera sin utbildning till en lärarexamen.

VAL innehåller en hög grad av individanpassning beroende på utbildningsbakgrund och erfarenhet och studeras parallellt med arbete som lärare. Regeringen har gett åtta lärosäten i uppdrag att ge utbildningen och Umeå universitet har ett nationellt samordningsansvar.[19]

Utländska lärares vidareutbildning (ULV)

Utländska lärares vidareutbildning, ULV, är ett projekt som i likhet med VAL inleddes 2007. ULV riktar sig till personer med en utländsk lärarexamen och syftet är att ta vara på den kompetens som finns hos utländska lärare och ge dem ökade möjligheter till anställning i den svenska skolan.

Utbildningen ges i ett nationellt samarbete mellan sex olika lärosäten. Studietakt, studieform och kurser kan skilja sig åt både vid de olika lärosätena och för den enskilde sökande. UKÄ har i en rapport

[18] Förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare, förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare, förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser, samt förordningen (2016:709) om statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.

[19] Förordning (2007:224) om högskoleutbildning för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen. VAL är inte den första satsningen med detta syfte. Till tidigare liknande satsningar hör Särskild lärarutbildning, SÄL I, II och III, och även Kompletterande lärarutbildning, KUT.

från 2019 funnit att hela 70 procent av de som gått ULV var etablerade på arbetsmarknaden som lärare ett år efter avslutad utbildning.[20]

Kompletterande pedagogisk utbildning (KPU)

Kompletterande pedagogisk utbildning, KPU, bedrivs sedan 2011 och syftar till att studenter ska kunna komplettera tidigare tillägnade ämneskunskaper i skolans undervisningsämnen, förutom yrkesämnen, för att kunna avlägga en ämneslärarexamen. Utbildningen avser lärarutbildningens utbildningsvetenskapliga kärna och den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningen.[21]

Kortare yrkeslärarutbildning

Personer med kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper som vill bli lärare inom gymnasieskolans yrkesprogram kan erhålla en yrkeslärarexamen genom att läsa en kortare yrkeslärarutbildning. Det kan exempelvis handla om personer med yrkeskunskaper inom handel, el, VVS, bygg eller inom vårdyrken. Utbildningen går att läsa både på heltid och deltid och huvudmän kan få statsbidrag från Skolverket för kostnader som uppstår när lärare som är anställda hos dem deltar i behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen.[22]

Fortbildning för lärarexamen med inriktning mot fritidshem

Vid tre lärosäten finns särskilda program på distans för personer med yrkeserfarenhet från fritidshem som saknar lärarexamen. Studierna går att kombinera med arbete i fritidshem och syftar till att deltagarna ska få en grundlärarexamen med inriktning mot arbete i fritidshem.[23]

---

[20] Förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning och Universitetskanslersämbetet (2019).
[21] Förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen.
[22] Förordningen (2010:2021) om tillträde till utbildning som leder till yrkeslärarexamen, förordningen (2013:60) om statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen och Universitets- och högskolerådets föreskrifter (UHRFS 2013:4) om kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper för särskild behörighet till utbildning som leder till yrkeslärarexamen.
[23] Högskolan Kristianstad, Göteborgs universitet och Södertörns högskola ger hösten 2020 det särskilda programmet för personer som är yrkesverksamma på fritidshem.

Fortbildning för studie- och yrkesvägledarexamen

Umeå universitet erbjuder ett kurspaket som är avsett för personer som redan har kunskaper motsvarande minst 90 högskolepoäng, exempelvis genom högskolestudier inom lärarutbildning. Kurspaketet syftar till att deltagarna efter tre terminers studier ska få en studie- och yrkesvägledarexamen. Det är heltidsstudier som huvudsakligen bedrivs på distans med vissa obligatoriska träffar för bland annat examinationer.[24]

Kulturskoleklivet

Även inom den kommunala kulturskolan finns det utmaningar vad gäller rekrytering av utbildad personal. I budgetpropositionen för 2018 föreslog regeringen därför en permanent satsning på ett kulturskolekliv för att förbättra förutsättningarna att rekrytera lärare till kulturskolan.[25] Det finns flera olika yrkeskategorier som kan vara aktuella för anställning i kulturskolan, bland annat lärare i estetiska ämnen och personer som är konstnärligt utbildade men som saknar utbildning inom pedagogik.

Universitets- och högskolerådet och Kulturrådet har under perioden 2018–2020 haft ett regeringsuppdrag om högskoleutbildning av relevans för den kommunala kulturskolan och sex lärosäten har fått särskilda anslag för att arrangera utbildningar för arbete i kulturskolan.[26] I Kulturskoleklivet ingår många olika högskolekurser, till exempel Kulturskoledidaktik vid Stockholms universitet.[27]

6.1.4 Professionsprogram för lärare

Skollagen anger att huvudmannen ska se till att personalen vid skolenheterna ges möjligheter till kompetensutveckling. Huvudmannen ska också se till att lärare och annan personal har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.[28] Denna reglering omfattar såväl lärare som skolbibliotekarier som är personal inom huvudmannens organisation.

[24] Umeå universitet (2020).
[25] Prop. 2017/18:1.
[26] Regeringen (2018c).
[27] Stockholms universitet (2020).
[28] 2 kap. 34 § skollagen.

Den statliga utredningen Skolkommissionen föreslog 2017 att ett nationellt professionsprogram för lärare skulle inrättas. Professionsprogrammet föreslås stödja lärares professionella utveckling under yrkeslivet till såväl bredare som djupare kompetens. Förslaget innebär att en struktur för utveckling för lärare ska skapas, som ska vara standardiserad på nationell nivå och omfatta kvalifikationsnivåer, samt utvecklingsspår med tillhörande steg. Utvecklingsstegen kan bland annat gälla vetenskaplig meritering.[29] Skolkommissionens förslag om professionsprogram avser endast lärare, inte skolbibliotekarier.

I betänkandet *Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling* från 2018 utvecklas Skolkommissionens förslag om ett professionsprogram för lärare. I betänkandet konstateras att skolan är beroende av skickliga lärare, och att samhället därför måste erbjuda goda förutsättningar för lärare att utveckla sin yrkesskicklighet. Dessa förutsättningar föreslås etableras inom ramen för ett professionsprogram. En utgångspunkt för professionsprogrammet ska vara att lärares kompetens på ett bättre sätt än i dag tas till vara genom att strategiskt knyta svårare uppdrag till lärare med högre yrkesskicklighet. I betänkandet anges att universitet och högskolor är centrala aktörer vad gäller lärares kompetensutveckling och det föreslås att det i professionsutvecklingen bland annat ska ingå fortbildning genom akademiska kurser.[30]

Förslagen om professionsprogram för lärare har remitterats men ännu inte realiserats, utan bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Ett förslag om hur lärare som arbetar i skolbibliotek skulle kunna ingå i professionsprogrammet beskrivs nedan i avsnitt 6.6.1.

6.2 Bibliotekariers yrkessituation

Vi har tidigare konstaterat att det är centralt att skolbibliotek är bemannade med kompetent, utbildad personal. Nedan resonerar vi mer om skolbibliotekariers arbetsmarknad, utbildning och yrkessituation, eftersom dessa faktorer kan påverka förutsättningarna för att bemanna skolbiblioteken.

[29] SOU 2017:35.
[30] SOU 2018:17.

6.2.1 Arbetsmarknad, utbildning och kompetens

För att huvudmän och rektorer i högre utsträckning ska kunna bemanna skolbiblioteken med fackutbildad personal krävs att det finns arbetssökande bibliotekarier. Tillgången på bibliotekarier att rekrytera är emellertid låg. Enligt fackförbundet DIK var arbetslösheten inom bibliotek och information 2019 endast 1,5 procent, vilket var den lägsta siffran bland alla yrkesgrupper som är anslutna till DIK. I den svenska befolkningen som helhet var arbetslösheten 6,9 procent i slutet av 2019.[31] DIK gör, enligt uppgift till utredningen, bedömningen att rekryteringsbehovet av bibliotekarier kommer att öka bland annat beroende på att många skolor alltjämt inte har bemannade skolbibliotek.[32]

Bibliotekarie är som konstaterarats ovan i 6.1.1 inte ett reglerat yrke med en skyddad yrkestitel. Det innebär att en person kan ha titeln bibliotekarie och skolbibliotekarie även utan en specifik utbildning eller examen. Praxis är emellertid att personer som arbetar som bibliotekarier har genomgått en utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap,[33] men utredningen har även stött på flera exempel på personer som anställts som skolbibliotekarier utan någon sådan utbildning.

Enligt den officiella biblioteksstatistiken fanns det 2 236 offentligt finansierade bibliotek år 2019. Vid dessa bibliotek arbetade 9 529 anställda. Personalen som arbetar i biblioteken delas, i den officiella biblioteksstatistiken, upp i olika kategorier. Den största kategorin är ”bibliotekarier/dokumentalister/ informatiker”. Av det sammanlagda antalet anställda på biblioteken 2019 utgjorde dessa 5 080 stycken.[34] De som räknas till denna kategori i statistiken är dels personer med utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap dels personer som har arbetat inom professionen och på det sättet förvärvat motsvarande kunskaper.

2019 genomfördes 591 av totalt 916 heltidsanställningar på skolbibliotek av bibliotekarier som av Kungliga biblioteket, KB, på det sätt som anges ovan, räknades som bibliotekarier. Enligt den officiella biblioteksstatistiken fördelar sig de övriga anställda på skolbiblioteken över tre yrkeskategorier: biblioteksassistenter eller lärarbibliote-

[31] DIK (2020b).
[32] Uppgift till utredningen från DIK den 8 maj 2020.
[33] Kungliga biblioteket (2018c).
[34] Kungliga biblioteket (2020a).

karier (245 heltidsanställningar), specialister, fackkunniga (8 heltidsanställningar) och övrig personal (15 heltidsanställningar). Vilka utbildningar som döljer sig bakom dessa kategorier framgår inte explicit, men enligt KB är det relativt vanligt att lärare arbetar i skolbibliotek, varför det är rimligt att anta att en ganska stor andel av de 245 heltidsanställningar i den första gruppen utförs av utbildade lärare.[35] Enligt utredningens erfarenhet förekommer biblioteksassistenter främst på större skolbibliotek, där dessa ofta samarbetar med en fackutbildad bibliotekarie.

I den officiella biblioteksstatistiken ingår emellertid bara bibliotek som är minst halvtidsbemannade (se avsnitt 7.1.3) och fördelningen mellan yrkeskategorier skulle eventuellt se annorlunda ut om även personal vid skolbibliotek med lägre bemanningsgrad var inkluderade i statistiken. Mot bakgrund av våra kontakter under utredningsarbetet är det utredningens uppfattning att det är relativt vanligt att det på skolbibliotek med låg bemanningsgrad är lärare som arbetar i skolbiblioteket.

Utbildningens betydelse för skolbibliotekarien hänger delvis samman med skolbibliotekariens roll och arbetsuppgifter. Bibliotekariens roll är i sin tur nära förknippad med bibliotekets uppdrag. I och med digitaliseringen och ett ökat antal lättillgängliga informationskällor har bibliotekens informationsförmedlande funktion delvis förändrats. Detta har väckt diskussionen om vilken som är bibliotekariens unika kompetens. Bibliotekarierollen beskrivs ofta som alltmer mångfacetterad. Vad gäller medie- och informationskunnighet kan det konstateras att bibliotekariens roll och uppdrag har ökat i omfattning och vikt. Kunskaps- och kompetensbehoven kan variera mellan olika arbetsplatser och uppgifter. När det gäller förväntningar på skolbibliotekariers kompetens påverkas dessa också exempelvis av hur skolbiblioteket regleras i bibliotekslagen, skollagen och läroplanerna.[36]

I en av de rapporter som ligger till grund för KB:s förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 betonar rapportförfattarna att lösningen på osäkerheten avseende kompetensbehoven inte är att rekrytera personer till bibliotek med andra kompetenser och annan utbildningsbakgrund än inom biblioteks- och informationsvetenskap:

[35] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket den 4 november 2020.
[36] Kungliga biblioteket (2018c).

> I förlängningen av en sådan utveckling hotar en snabb urholkning av professionen som drastiskt skulle minska bibliotekarieyrkets status – och därmed sannolikt även drabba förtroendet för biblioteket som samhällsinstitution.[37]

Enligt rapportens författare skulle ett alternativ till att rekrytera personer med annan utbildningsbakgrund kunna vara en stark biblioteks- och informationsvetenskaplig forskning och utbildning samt en samlad nationell struktur för kontinuerlig kompetensutveckling.[38]

6.2.2 Arbetsmiljö, status och lön

Möjligheten att bemanna skolbibliotek hänger också samman med bibliotekarieyrkets attraktivitet. Det är därför relevant att närmare beskriva frågor som rör arbetsmiljön, status och lön.

Vartannat år publicerar fackförbundet DIK en arbetsmiljörapport. Av den senaste rapporten från 2019 framgår att arbetssituationen på biblioteken försämrats de senaste två åren. Andelen anställda som upplevt social oro, våld eller våldsamma situationer har ökat. 42 procent av skolbibliotekarierna uppger att de upplevt våld eller våldsamma situationer och detta innebär en ökning med 18 procentenheter från den tidigare mätningen 2017. Motsvarande tendens noteras bland anställda vid folkbiblioteken. Var femte skolbibliotekarie har också under de senaste två åren bytt eller funderat på att byta jobb på grund av social oro, hot eller våld. Det är fler än föregående rapport, då motsvarande siffra var 16 procent. De flesta anser att ett förändrat samhälle utanför biblioteket är den främsta anledningen till social oro (66 procent). Många beskriver också att nedskärningar på biblioteken och inom andra samhällsinstanser är en tänkbar orsak till den försämrade arbetssituationen.[39]

På andra typer av bibliotek som högskolebibliotek, myndighetsbibliotek, sjukhusbibliotek eller specialbibliotek, förekommer social oro mer sällan. För att illustrera detta kan det vara värt att nämna att andelen bibliotekarier som upplevt kränkningar på skolbibliotek är 29 procent, medan endast 18 procent av bibliotekarierna på högskolebibliotek har liknande erfarenheter.[40]

[37] Ibid. s. 32.
[38] Ibid.
[39] DIK (2019a).
[40] Ibid.

Skolbibliotekarierna är inte den enda yrkesgrupp inom skolan som påverkas av social oro. Enligt en arbetsmiljöundersökning från Lärarnas Riksförbund upplever nästan var femte lärare obehag inför risken att utsättas för hot, våld eller andra trakasserier.[41] Social oro är således en del av en större problembild i skolan. Icke desto mindre har skolbibliotekariers specifika upplevelse av arbetsmiljön betydelse för deras arbetssituation och möjligheten att bemanna skolbiblioteken.

Många biblioteksanställda har deltidstjänster och i genomsnitt arbetade personalen, enligt den officiella biblioteksstatistiken, på de offentligt finansierade biblioteken 85 procent av en heltidstjänst år 2019. Det är, enligt KB, också vanligt att en person är anställd för att ta hand om flera skolbibliotek i en kommun. Enligt KB kan dessa personer lägga hälften av sin tid på en skola som har många elever och mindre tid, kanske bara någon timme, på var och en av de andra skolorna per vecka.[42]

Ett sätt att ringa in bibliotekarieprofessionens anseende och status är att ta fasta på allmänhetens förtroende för biblioteket som institution. I en forskarantologi från SOM-institutet[43] konstaterar Lars Höglund, professor emeritus i biblioteks- och informationsvetenskap, att bedömningarna av bibliotekens service respektive förtroendet för biblioteken ligger generellt mycket högt jämfört med andra typer av institutioner och offentliga tjänster. Kvinnor, högutbildade och boende i storstad uppvisar en högre andel biblioteksbesökare och bokläsare än övriga och ger även mer positiva bedömningar av service och förtroende för biblioteken än övriga.[44]

En delvis annan bild av hur bibliotekarieyrket värderas får man när man tar del av Statistiska centralbyråns, SCB:s, lönestatistik för år 2019. Enligt SCB tjänar bibliotekarier i genomsnitt 33 600 kronor i månaden före skatt. Biblioteksassistenter tjänar i genomsnitt 26 200 kronor.[45] Enligt fackförbundet DIK ligger skolbibliotekarier och folkbibliotekarier ganska nära varandra i lön.[46] Eftersom lärare ibland innehar tjänster som bibliotekarier i skolbibliotek framstår det som relevant att jämföra med lärarlöner. Genomsnittslönen för grund-

[41] Lärarnas riksförbund (2020).
[42] Kungliga biblioteket (2020a).
[43] SOM-institutet är en opartisk undersökningsorganisation vid Göteborgs universitet.
[44] Höglund (2017).
[45] Statistiska centralbyrån (2019).
[46] Uppgift till utredningen från DIK den 8 maj 2020.

skollärare är år 2019, enligt SCB, 35 300 kronor och för gymnasielärare 37 700 kronor.[47]

Liksom läraryrket är bibliotekarieyrket kvinnodominerat. Drygt 80 procent av personalen på skolbiblioteken är kvinnor, vilket är ungefär samma andel som på folkbiblioteken.[48] Detta kan jämföras med könsfördelningen mellan lärare i grundskolan, där cirka 75 procent av den totala andelen anställda lärare är kvinnor. I årskurserna 1–3 är andelen kvinnor högre: cirka 85 procent.[49]

6.3 Utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap

1972 inrättades Bibliotekshögskolan i Borås och i och med detta blev bibliotekarieyrket en samlad profession med gemensam utbildning. Tidigare hade utbildningsvägarna mot exempelvis folkbibliotek och högskolebibliotek sett olika ut.

Högskolereformen 1993 fick stora konsekvenser för bibliotekarieutbildningen. Den tidigare yrkesutbildningen till bibliotekarie togs bort och ersattes med en utbildning som leder till examen i ämnet biblioteks- och informationsvetenskap. Samtidigt startade utbildningen på fler orter än i Borås.

Under 1990-talet påbörjades också den första forskarutbildningen i biblioteks- och informationsvetenskap. Det skedde vid Göteborgs universitet och den första professuren utlystes. Den tidigare yrkesutbildningen kom således att utvecklas mot en forskningsbaserad utbildning med akademisk status.[50]

6.3.1 Utbildning anordnas vid sex universitet och högskolor

Utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap ges, som tidigare nämnts i avsnitt 6.1.2, i dag vid följande sex lärosäten: Högskolan i Borås, Linnéuniversitetet, Lunds universitet, Södertörns högskola, Umeå universitet och Uppsala universitet.

Det finns viss variation mellan de olika lärosätena beträffande inriktningar och profilområden men utbildningarna sammanfaller till

[47] Statistiska centralbyrån (2019).
[48] Kungliga biblioteket (2020a).
[49] Skolverket (2020c).
[50] Kungliga biblioteket (2018c).

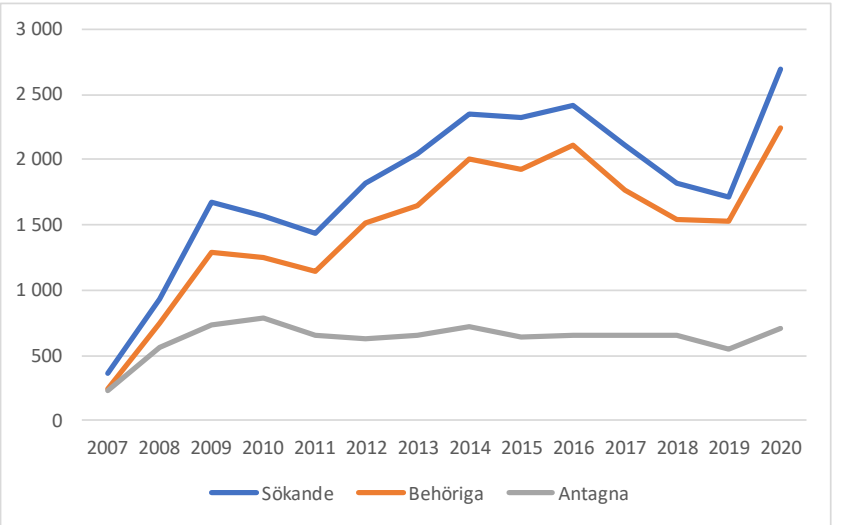
stora delar innehållsligt. Den gemensamma ämnesmässiga kärnan består av bland annat informationsförmedling, bibliotekens roll som kunskaps- och kulturinstitutioner, litteraturförmedling och läsfrämjande arbete.[51]

6.3.2 Söktryck och genomströmning

De biblioteks- och informationsvetenskapliga programmen är populära och har relativt högt söktryck. Söktrycket ökade under 2010-talet. Höstterminen 2010 var det sammanlagt 717 behöriga sökanden till programmen inom biblioteks- och informationsvetenskap. 423 av dessa antogs. Höstterminen 2020 hade antalet behöriga sökanden mer än fördubblats till 2 239. Antalet platser hade inte ökat i motsvarande utsträckning utan endast 704 studenter antogs höstterminen 2020. Konkurrensen var alltså hög om de platser som fanns och vid flera av programmen var det höstterminen 2020 bara cirka 20 procent av de behöriga sökandena som kom in.[52]

Figur 6.1 Söktryck till de biblioteks- och informationsvetenskapliga programmen

2008–2020

Källa: Universitets- och högskolerådets antagningsstatistik.

[51] Ibid.
[52] Universitets- och högskolerådet (2020).

Antalet sökande till programmen inom biblioteks- och informationsvetenskap kan relateras till det totala antalet sökande till universitet och högskolor. Här har den procentuella ökningen mellan 2010 och 2020 inte varit tillnärmelsevis lika stor. Antalet sökande ökade mellan 2010 och 2014 och följde därefter en svag negativ utveckling fram till antagningsomgången höstterminen 2019 då det var något fler sökande än året innan. Vårterminen 2020 ökade antalet sökande markant, vilket kan vara en effekt av coronaviruset och dess påverkan på arbetsmarknaden.[53]

Söktrycket till programmen inom biblioteks- och informationsvetenskap kan också jämföras med söktrycket till lärarutbildningarna. Till lärarutbildningar har antalet sökande minskat med drygt 4 000 sökande mellan höstterminen 2015 och höstterminen 2019, vilket innebär cirka 10 procent av ansökningarna. Konkurrensen är också mindre till lärarutbildningarna än till programmen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Höstterminen 2019 var det konkurrens endast till 38 procent av de tillgängliga lärarutbildningarna.[54]

När det gäller kurser inom biblioteks- och informationsvetenskap är skillnaden mellan antalet antagna och antalet behöriga sökanden inte lika stor. Det fanns dock två kurser som var tydligt översökta höstterminen 2019: ”Skolbibliotekariens roll i lärandemiljöer” vid Högskolan i Borås med 77 behöriga sökande och 50 platser[55], och ”Bibliotek i nätverkssamhället” vid Lunds universitet med 111 behöriga sökande och 16 platser. För vårterminen 2020 utmärker sig endast en kurs på motsvarande sätt: ”Litteraturförmedling på skolbibliotek, distans” vid Högskolan i Borås med 105 behöriga sökande och 60 platser. Det kan alltså konstateras att det finns ett stort intresse för kurser med inriktning mot skolbibliotek.

En stor andel av de studenter som läser på de biblioteks- och informationsvetenskapliga programmen slutför sin utbildning. Liksom inom andra utbildningar sker den största andelen avhopp från distansutbildningarna.[56]

I en rapport från Kungliga biblioteket från 2018, argumenterar författarna, som alla tjänstgör vid olika lärosäten med ansvar för biblioteks- och informationsvetenskap, för att utöka antalet utbild-

[53] Ibid.
[54] Universitets- och högskolerådet (2019).
[55] Höstterminen 2020 hade antalet platser på denna kurs ökats till 70 och kursen var fortfarande översökt.
[56] Kungliga biblioteket (2018c).

ningsplatser på de olika biblioteksutbildningarna. Författarna menar att det finns utrymme att anta fler studenter på samtliga utbildningar och att studieplatserna borde utökas med tanke på det höga söktrycket, den goda genomströmningen och det mycket goda läget på arbetsmarknaden. Enligt rapporten, vittnar också studierektorer på de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna om att de allt oftare blir kontaktade av bibliotekschefer som söker efter personal bland de studenter som går utbildningen.[57]

I de kontakter utredningen haft med representanter från de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna tydliggör de dock att utökningen av antalet utbildningsplatser måste ske ansvarsfullt och inte i ett för högt tempo. Det finns också rekryteringsutmaningar hos flera av de aktuella utbildningsanordnarna. Andelen disputerade inom biblioteks- och informationsvetenskap är för låg, vilket bland annat beror på att personer som avlagt licentiat- eller doktorsexamen inom biblioteks- och informationsvetenskap har en bred arbetsmarknad och även är attraktiva utanför akademin. För att garantera en kvalitativ utbildning på grundnivå och på avancerad nivå är det därför viktigt att satsningar görs även på forskarutbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap.

6.3.3 Förberedelse för arbete på skolbibliotek genom utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap

Genom en enkät till de sex lärosäten som erbjuder utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap har utredningen sökt svar på frågor om bland annat hur utbildningarna förbereder studenterna för ett arbete som skolbibliotekarier, hur samarbetet med lärarutbildningarna ser ut och vilka behov företrädare för utbildningarna ser av kurser och fortbildning för skolbibliotekarier. Svar inkom från samtliga sex lärosäten.

Det finns inget program som är specifikt inriktat mot skolbibliotek utan utbildningarna avser i stället att ge studenterna en bred kompetens med generella biblioteks- och informationsvetenskapliga kunskaper. Södertörns högskola framhåller i sitt enkätsvar att detta ger studenterna möjlighet till ett flexibelt arbetsliv där de kan röra sig mellan bibliotekstyper.

[57] Ibid.

Vid samtliga utbildningar finns det möjlighet för studenterna att fördjupa sig i frågor som rör skolbibliotek. Företrädare för lärosätena anger exempelvis i sina enkätsvar att detta kan göras genom det avslutande examensarbetet eller genom att studenterna genomför sin praktik på skolbibliotek. Flera lärosäten har även specifika inslag om skolbibliotek i form av föreläsningar, studiebesök och kurslitteratur. Vid några lärosäten erbjuds dessutom kurser som är direkt inriktade mot skolbibliotekarieyrket, exempelvis ”Skolbibliotek i teori och praktik” vid Umeå universitet och ”Skolbibliotek, funktion och verksamhet” vid Högskolan i Borås, båda omfattande 7,5 högskolepoäng. I enkätsvaret från Högskolan i Borås anges flera ytterligare valbara kurser som har en inriktning mot eller specifikt behandlar skolbiblioteksfrågor. Dessutom erbjuds vid lärosätena kurser som mer indirekt kan anses relevanta för blivande skolbibliotekarier. Linnéuniversitet anger att exempelvis kurser inom biblioteksped agogik och medie- och informationskunnighet kan vara särskilt relevanta för studenter som avser att söka anställning på skolbibliotek. Lunds universitet och Södertörns högskola beskriver även att en stark kontakt med skolbiblioteksektorn bidrar till att förbereda studenterna för ett arbete som skolbibliotekarier.

Umeå universitet tydliggör i sitt enkätsvar att lärosätet medvetet arbetat med att stärka de inslag i utbildningarna som relaterar till skolbibliotek, bland annat genom att etablera ett samarbete med företrädare för ämnet pedagogik. Vid Högskolan i Borås har man också valt att lyfta in pedagogik tydligare i kandidatprogrammet för att utbildningen bättre ska förbereda studenterna för ett arbete som skolbibliotekarier. En diskussion har också förts vid Högskolan i Borås om möjligheten att starta ett program med inriktning mot skolbibliotek, men än så länge finns ingen sådan utbildning. Vid övriga lärosäten som besvarat utredningens enkät beskrivs inte några planer på ett program med inriktning mot skolbibliotek.

6.3.4 Samarbete mellan utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap och lärarutbildningen

I kapitel 4 konstaterar vi att det finns brister rörande samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. En tänkbar anledning till detta är att skolbibliotekarier och lärare under sina utbildningar inte får möjlighet att fördjupa sin förståelse för varandras kompetens. Där-

för ställde utredningen i enkäten till lärosätena även frågor om de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarnas samverkan med lärarutbildningarna.

Vid Linnéuniversitetet och universiteten i Lund, Umeå och Uppsala finns inga formella samarbeten mellan lärarutbildningarna och utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap. Av enkätsvaren framgår emellertid att företrädare för de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna ser positivt på att utveckla ett sådant samarbete.

Vid Högskolan i Borås finns ett samarbete som bland annat består i att lärare från bibliotekshögskolan föreläser och har workshops för lärarstudenter om skolbibliotekets roll, litteraturfrämjande arbete och samverkan mellan skolbibliotekarier och lärare. Lärare från lärarutbildningar föreläser även för bibliotekariestudenter om pedagogik, metoder, textsamtal med mera. Det finns också en gemensam fortbildningskurs om medie- och informationskunnighet, vilket lett till publikationer där betydelsen av skolbibliotek och samarbete mellan lärare och skolbibliotekarier lyfts.[58]

Vid Södertörns högskola är lärarutbildningen en samarbetspart i planeringen och genomförandet av biblioteksprogrammets undervisning. Kursen ”Bibliotek, kommunikation och pedagogik” sker exempelvis i samarbete med lärarutbildningen.

I avsnitt 4.5.6 beskriver vi att en av anledningarna till att samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare inte alltid fungerar är att lärarutbildningarna inte i större utsträckning belyser vilken roll skolbiblioteket kan spela i lärarnas undervisning. Lärarna förefaller i liten grad under sin utbildning ges möjlighet att fördjupa sin förståelse för hur samarbete med skolbibliotekarien kan bidra till att stötta elevers lärande.

Även lärarutbildningarna har, genom en enkät, tillfrågats bland annat om samarbete med utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Elva lärosäten besvarade enkäten[59] och inget av dessa beskrev något samarbete mellan utbildningarna. Flera av lärarutbildningarna redogjorde för andra sätt att förbereda lärarstudenterna för att framöver samarbeta med skolbibliotekarier. Att döma av enkätsvaren verkar det finnas en tendens att det främst är inom lärarutbild-

[58] Exempel på sådana publikationer är Carlsson (2018) och Carlsson (2019).
[59] Svar inkom från Chalmers tekniska högskola, Gymnastik- och idrottshögskolan, Högskolan i Jönköping, Högskolan Väst, Karlstads universitet, Lunds universitet, Malmö universitet, Mittuniversitetet, Stockholms universitet, Uppsala universitet och Örebro universitet.

ningarna med inriktning mot svenskämnena som utbildningarna behandlar samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarie.

Flera företrädare för lärarutbildningen hänvisar till den verksamhetsförlagda utbildningen, VFU, den del av lärarutbildningarna då studenterna genomför sin handledda praktik. Det verkar dock ofta saknas en medveten idé om hur VFU-perioderna ska bidra till de blivande lärarnas förståelse för hur samarbetet med bibliotekarier kan fungera ändamålsenligt. Så här svarar exempelvis ett av lärosätena: ”I den mån det finns skolbibliotekarier på studenternas VFU-skolor så kommer dock sannolikt studenterna i kontakt med dessa under den skolförlagda delen av utbildningen.” Ett annat lärosäte svarar: ”I samband med VFU kommer även bibliotekens roll som kunskapskälla (med såväl analoga som digitala resurser) och som studieplats fram.”

Det finns i enkätsvaren också exempel på inslag i lärarutbildningen som handlar mer specifikt om samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare. Lärarstudenter som läser den kompletterande pedagogiska utbildningen, KPU, (se ovan i avsnitt 6.1.3) vid Malmö universitet ska exempelvis kontakta skolbiblioteksverksamhet för att diskutera hur de kan samarbeta utifrån kursens innehåll och mål. Att på detta sätt mer konkret förbereda de blivande lärarna för ett samarbete med skolbibliotekarier förefaller emellertid ovanligt inom lärarutbildningarna.

Sammantaget tyder enkätsvaren från lärarutbildningarna på att VFU-perioderna skulle kunna vara betydelsefulla för de blivande lärarnas möte med skolbiblioteksverksamhet. I praktiken verkar dock den verksamhetsförlagda utbildningen ofta vara en outnyttjad resurs när det kommer till att stärka lärarnas förståelse för hur samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare kan fungera.

Flera av enkätsvaren från lärarutbildningarna framhåller att lärarprogrammen redan har många examensmål och att ytterligare innehåll, såsom exempelvis krav på kontakt med skolbiblioteksverksamhet under VFU, inte utan vidare kan läggas till utbildningen. Karlstads universitet uttrycker i sitt enkätsvar att det vore mer lämpligt att föreslå en kompetensutvecklingsinsats för Sveriges yrkesverksamma lärare. Studenter som gör sin verksamhetsförlagda utbildning skulle också ha möjlighet att vara delaktiga i en sådan insats.

6.4 Fortbildning, kompetensutveckling och vidareutbildning för personal i skolbibliotek

Nedan gör vi skillnad mellan fortbildning och kompetensutveckling. Begreppet fortbildning används i detta kapitel för poänggivande utbildning på akademisk nivå medan kompetensutveckling avser utvecklingsinsatser som förvisso kan erbjudas i samverkan med lärosäten, men som inte ger högskolepoäng. Även begreppet vidareutbildning används. Vidareutbildning avser i detta betänkande utbildning som leder till en utökad, snarare än fördjupad, kompetens.

Utöver den biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningen, är fortbildning och kompetensutveckling väsentligt för personal i skolbiblioteken. Genom fortbildning och kompetensutveckling kan såväl fackutbildade skolbibliotekarier som lärare och andra med tjänst i skolbiblioteket erbjudas möjligheter att vidareutveckla och fördjupa de kunskaper och färdigheter som behövs för att kunna erbjuda eleverna en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet.

En form av vidareutbildning som kan vara aktuell för att stärka kompetensen inom skolbiblioteken är att erbjuda lärare utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Ett förslag om hur en sådan vidareutbildning skulle kunna utformas beskrivs nedan i avsnitt 6.6.1.

6.4.1 Fortbildning för skolbibliotekarier

Uppgifter om vilken fortbildning som erbjuds skolbibliotekarier inom akademin, utgår från de enkätsvar som utredningen har fått in från de sex lärosäten som erbjuder utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Högskolan i Borås erbjuder flera kurser för yrkesverksamma skolbibliotekarier. Kurserna har ett högt söktryck. Genomströmningen är dock inte alltid god men högskolan påtalar i sitt enkätsvar att detta är ett känt problem från andra fristående kurser. Det senaste året har Högskolan i Borås sett lyckade exempel på kommuner som sanktionerat fortbildning genom att ge anställda tid i tjänsten för att gå en kurs. Samtliga dessa studenter har fullföljt kursen, enligt Högskolan i Borås enkätsvar. Högskolan i Borås har också fått förfrågningar från skolhuvudmän om uppdragsutbildning om skolbibliotek.

Lunds universitet har i kontakt med skolor och skolbibliotek noterat att kompetensnivån är varierande bland skolbibliotekarier. Universitetet planerar att till höstterminen 2021 möta behovet av fortbildning med en ny kurs för utbildade bibliotekarier. Kursen ska omfatta 15 högskolepoäng och behandla medie- och informationskunnighet, pedagogik och demokrati. Lunds universitet påpekar dock att behovet är stort och resurserna begränsade när det gäller att bedriva fortbildning.

Även Umeå universitet har noterat ett stort behov av fortbildning för skolbibliotekarier och försöker möta detta med nya kurser. Från och med 2021 erbjuds kursen ”Skolbibliotek i teori och praktik” omfattande 7,5 högskolepoäng som nätbaserad kurs. En av målgrupperna för denna kurs är yrkesverksamma, utbildade skolbibliotekarier.

Uppsala universitet svarar att de ser ett betydande behov av fortbildning för skolbibliotekarier, men att de inte har haft möjlighet att erbjuda ett sådant kursutbud. Inte heller Linnéuniversitetet erbjuder fortutbildning för skolbibliotekarier men ser också ett sådant behov, främst avseende medie- och informationskunnighet, digitala medier samt litteraturförmedling.

Sammantaget bedömer alltså företrädare för de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna att det finns ett behov av fortbildning för skolbibliotekarier. Lärosätenas möjligheter att prioritera detta varierar och är beroende bland annat av ekonomiska förutsättningar.

6.4.2 Kompetensutveckling för personal i skolbibliotek

Det kan finnas flera skäl till att stärka kompetensutvecklingen för personal i skolbibliotek. I betänkandet *Det demokratiska samtalet i en digital tid. Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat* från 2020 konstateras, att det finns skolbibliotekarier och lärare som behöver mer kunskaper om exempelvis digitala medier, sökkritik, spelkunnighet samt kritisk granskning av bild och rörlig bild. Ovan nämnda utredning lämnar, bland annat mot denna bakgrund, förslag om förstärkt kompetensutveckling för skolbibliotekarier och lärare.[60]

[60] SOU 2020:56.

Gemensam kompetensutveckling för lärare och skolbibliotekarier kan vara en fungerande strategi inte bara för att öka den samlade kunskapen på skolorna utan också för att stärka samarbetet mellan de olika yrkeskategorierna. Det menar bland andra Cecilia Gärdén, filosofie doktor i biblioteks- och informationsvetenskap, som inom ramen för KB:s arbete inför den föreslagna nationella biblioteksstrategin 2019, tog fram en forsknings- och kunskapsöversikt om skolbibliotekets roll för elevers lärande.[61]

När Skolverkets kompetensutvecklingsinsats Läslyftet (se 3.5.1) utvärderades 2019 framkom att skolbibliotekarier och lärare närmar sig varandra och förstår varandras arbete bättre, när de erbjuds att delta i kompetensutvecklingsinsatser tillsammans.[62] Skolinspektionen beskriver också i en rapport från 2018 hur skolbibliotekarier och lärare som medverkat tillsammans i Läslyftet ökat kunskapen om varandras arbete. Skolinspektionen har dessutom noterat att insikten om vikten av att samarbeta har stärkts när lärare och skolbibliotekarier har deltagit i Läslyftet tillsammans.[63]

Nedan redogör vi för ett urval av den kompetensutveckling som olika myndigheter och andra aktörer erbjuder för personal i skolbibliotek.

Skolverket

Inom ramen för de nationella skolutvecklingsprogrammen erbjuder Skolverket olika former av kompetensutvecklingsinsatser. För att uppmuntra samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier har myndigheten tagit fram resurser för gemensam kompetensutveckling för dessa två målgrupper. Sådant material finns bland annat om informationssökning och källkritik, om samtal om text, om att stimulera läsintresse och om hur vuxna kan främja ett tryggt klimat på nätet. Materialet, som finns tillgängligt på Skolverkets webbplats Lärportalen,[64] består av artiklar som lyfter fram aktuell forskning, men också av undervisningsfilmer, ljudfiler, diskussionsfrågor och exempel på aktiviteter att pröva i den egna verksamheten.

[61] Kungliga biblioteket (2017b).
[62] Kärnebro & Lundström (2019).
[63] Skolinspektionen (2018c).
[64] Skolverket (2020a).

Utöver kompetensutvecklingsmaterial som är tänkta att användas för kollegialt lärande erbjuder Skolverket konferenser. Under 2016–2018 erbjöds sju konferenser om skolbibliotek och medie- och informationskunnighet. Konferenserna riktade sig till skolbibliotekarier, lärare, rektorer och skolhuvudmän och handlade om aktuell forskning på området samt om Skolverkets insatser kopplade till temat. Vid konferenserna gavs också praktiska exempel på hur skolbibliotekarier och lärare kan samarbeta när det gäller områden som informationssökning, källkritik och internetsäkerhet för barn och unga. Det var i genomsnitt 100 deltagare per konferens och cirka 80 procent av deltagarna var skolbibliotekarier, 15 procent lärare och 5 procent skolledare.[65]

Skolverket modererar också, sedan 20 år, e-postlistan Skolbiblistan. Skolbiblistan är ett e-postbaserat forum för deltagare som vill diskutera, ställa frågor och utbyta erfarenheter som rör skolbibliotek. Skolverket använder också listan för att inhämta synpunkter från målgruppen vid planering av nya insatser eller framtagande av material för skolbibliotekarier.

På sin webbplats publicerar Skolverket bland annat nyheter och reportage av intresse för skolbibliotekarier. Skolbibliotekarier har också en särskild målgruppsingång från startsidan på skolverket.se.

Kungliga biblioteket

Kungliga biblioteket ska, enligt sin instruktion, ha en nationell överblick över och främja samverkan inom det allmänna biblioteksväsendet.[66] KB gör utredningar och publicerar rapporter som kan användas som kompetensutveckling för bland andra skolbibliotekarier.

En del av den samverkan som KB administrerar sker inom ramen för sammanslutningen Forum för nationell bibliotekssamverkan och utveckling. Här kan biblioteken, på nationell nivå, lyfta gemensamma frågor och behov som är aktuella. Forum för nationell bibliotekssamverkan och utveckling består av flera olika grupper och omfattar alla offentligt finansierade bibliotekstyper, alltså även skolbibliotek.

KB erbjuder också kompetensutveckling för bibliotekspersonal genom projektet ”Digitalt först med användaren i fokus”. Projektet

[65] Uppgift till utredningen från Skolverket den 22 september 2020.
[66] 3 § förordningen (2008:1421) med instruktion för Kungl. Biblioteket.

drivs av KB tillsammans med de regionala biblioteksverksamheterna och kommunernas folkbibliotek och syftar till att höja den digitala kompetensen. ”Digitalt först med användaren i fokus” är ett regeringsuppdrag som togs fram inom arbetet med den nationella biblioteksstrategin. Uppdraget är treårigt och startade 2018. Lärplattformen Digiteket togs fram under projektets gång och KB:s förhoppning är att den ska leva vidare även när projektet avslutats. ”Digitalt först med användaren i fokus” vänder sig i första hand till bibliotekarier vid folkbibliotek. Bland dessa finns flera bibliotekarier som ansvarar för skolbiblioteksverksamhet, eftersom skolbiblioteksverksamhet ofta organiseras i samverkan mellan folkbibliotek och skolor. Även flera skolbibliotekarier vid skolenheter nyttjar, enligt KB, resurserna.[67]

Två gånger per år anordnar KB även ett seminarium kallat Träffpunkt biblioteksplaner. Här ges företrädare för regionala och kommunala biblioteksverksamheter möjlighet att träffas och samtala om biblioteksplaner. Syftet med träffarna är att stärka kommunernas, regionernas och KB:s fortsatta arbete med att följa upp biblioteksplanerna. KB framställer även stödmaterial som kan användas som handledning för att ta fram biblioteksplaner.

Utöver ovan nämnda kompetensutvecklingsinsatser, har KB tagit fram stödmaterial som rör de nationella minoriteterna. Detta material kan användas som handledning för hur lagen om nationella minoriteter ska tillämpas inom biblioteksområdet och kan därmed vara relevant för skolbibliotekarier.

Statens medieråd

Statens medieråd tillhandahåller stöd som bland annat används som kompetensutveckling för personal i skolbibliotek. Bland annat erbjuder Statens medieråd sedan 2017 ett digitalt utbildningsmaterial om medie- och informationskunnighet, ”MIK för mig”, som vänder sig till skolor, skolbibliotek och folkbibliotek. Materialet består av färdiga lektionspaket men kan också användas som mer fristående resurser.

På uppdrag av regeringen[68] driver Statens medieråd sedan 2017 även No Hate Speech Movement, en kampanj initierad av Europarådet som bland annat genomförs i syfte att höja kunskapen om rasism

[67] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket den 6 november 2020.
[68] Regeringen (2017f).

och liknande former av fientlighet på internet bland barn och unga. Inom kampanjen tar Statens medieråd fram informationsmaterial och pedagogiska verktyg som kan vara värdefulla bland annat inom skolbiblioteksverksamhet.

Statens medieråd har också på uppdrag av regeringen[69] under 2019/2020 etablerat en struktur för nationell samverkan på området medie- och informationskunnighet, Nätverket MIK Sverige. Det övergripande syftet är att förstärka arbetet med medie- och informationskunnighet i Sverige, men även att bidra till kvalitetshöjningar i det befintliga arbetet genom koordinering och en ökad kunskapsbas inom området. Eftersom medie- och informationskunnighet är en väsentlig del av skolbibliotekariers kompetens är det rimligt att förvänta sig att detta nätverk får betydelse för skolbibliotekarier.

Statens medieråd håller även under 2020 på att bygga upp en kunskapsplattform för MIK. Denna kunskapsplattform ska samla de viktigaste och mest kvalitativa resurserna inom området medie- och informationskunnighet. Arbetet med plattformen syftar till att öka tillgängligheten till resurser för olika målgrupper om medie- och informationskunnighet samt att stärka nyttjandet av existerande resurser. En central målgrupp för kunskapsplattformen är skolbibliotek och skolbibliotekarier.[70]

Myndigheten för tillgängliga medier

Även Myndigheten för tillgängliga medier, MTM, erbjuder stöd som kan vara värdefullt som kompetensutveckling för personal i skolbibliotek. MTM genomför studiedagar, webbutbildningar och webbinarier för att stötta hanteringen och användandet av talböcker. Insatserna handlar om vad en talbok är, olika konton för lån, registrering av användare till Legimus, hur elever kan bli bättre talboksläsare med mera.[71]

[69] Regeringen (2018b).
[70] Uppgift till utredningen från Statens medieråd den 6 juni 2020.
[71] Myndigheten för tillgängliga medier (2020).

Övriga insatser

Utöver de ovan beskrivna kompetensutvecklingsinsatserna finns det enstaka exempel på företag som erbjuder kompetensutveckling för skolbibliotekarier, företrädesvis genom konferenser.

Sveriges depåbibliotek och lånecentral bjuder också årligen in till diverse kurser, utbildningar och konferenser. Läs mer om Sveriges depåbibliotek och lånecentral i 3.6.1.

Det finns också exempel på skolhuvudmän som organiserar nätverk och kompetensutvecklingstillfällen för skolbibliotekarier. Dessutom bjuds skolbibliotekarier ibland in till folkbibliotekens kompetensutvecklingsinsatser och till de nätverk och satsningar som den regionala biblioteksverksamheten ordnar i första hand för bibliotekarier vid folkbibliotek, se avsnitt 5.5.2.

Det är inte ovanligt att bibliotekarier vid folkbiblioteken ansvarar för skolbiblioteksverksamhet, se kap. 5, och det kan därför vara värt att nämna att regeringen i budgetpropositionen för 2021 föreslog ett läsfrämjandelyft för folkbibliotekarier. Syftet med satsningen är att ge bibliotekarier kompetensutveckling inom litteraturförmedling och läsfrämjande med ett särskilt fokus på barns och ungas läsning. För satsningen föreslår regeringen 15 miljoner kronor för 2021 och 30 miljoner kronor årligen 2022 och 2023.[72] I november 2020 beslutade riksdagen att genomföra satsningen i enlighet med regeringens förslag.[73]

6.4.3 Vidareutbildning för lärare

När det gäller vidarebildning för personal med lärarutbildning som arbetar i skolbibliotek har lärosätena delvis olika uppfattningar. Umeå universitet och Uppsala universitet betonar i sina enkätsvar till utredningen att personer som är anställda som skolbibliotekarier bör ha utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Umeå universitet anger explicit att detta är orsaken till att man inte erbjuder kurser som vänder sig till lärare och andra utan utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap som arbetar som skolbibliotekarier. Uppsala universitet reflekterar i sitt enkätsvar över möjligheten att erbjuda lärarstudenter att inom ramen för lärarutbild-

[72] Prop. 2020/21:1.
[73] Riksdagen (2020).

ningen även läsa biblioteks- och informationsvetenskap, så att de på så vis skulle få en dubbel kompetens.

Även Lunds universitet beskriver i sitt enkätsvar vikten av att skolbibliotek är bemannade av personer med en biblioteks- och informationsvetenskaplig examen. Om skolbiblioteksverksamheten kompletteras med lärare som har en kortare påbyggnad eller specialisering i biblioteks- och informationsvetenskap är det, enligt Lunds universitet, väsentligt att dessa inte ersätter skolbibliotekarier med biblioteks- och informationsvetenskaplig examen.

Södertörns högskola och Högskolan i Borås förespråkar att yrkesverksamma fackutbildade skolbibliotekarier och lärare erbjuds vidareutbildning i ett gemensamt sammanhang. Högskolan i Borås konstaterar också att de har ett högt söktryck till de fristående kurser som riktar sig till både yrkesverksamma bibliotekarier, lärare och övriga intresserade.

Linnéuniversitet beskriver ett stort behov av kurser inom biblioteks- och informationsvetenskap för exempelvis lärare som arbetar som skolbibliotekarier. I dagsläget erbjuder Linnéuniversitet dock inga sådana kurser, men i framtiden finns planer på att erbjuda kurser, antingen fristående kurser eller uppdragsutbildning, bland annat inom medie- och informationskunnighet och läsfrämjande arbete.

6.5 Aktuella utmaningar och behov

6.5.1 Brist på arbetskraft med relevant utbildning

Det råder brist på personer med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap

Det finns skäl att anta att behovet av att anställa skolbibliotekarier skulle öka om utredningens förslag genomförs. Fackförbundet DIK bedömer också, oavsett utredningens förslag, att rekryteringsbehovet kommer att stiga de närmaste åren.[74] Tillgången på bibliotekarier att rekrytera är dock, som vi nämnt i 6.2.1, låg. Flera av de kommuner som skickat remissvar till KB:s förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 påpekar också att rekryteringen av utbildade skolbibliotekarier är en utmaning (se 3.3.2). Förutsättningarna att öka

[74] Uppgift från DIK till utredningen den 8 maj 2020.

bemanningen vid skolbibliotek med fackutbildad personal är alltså inte goda i nuläget.

De lärosäten som erbjuder kandidat-, magister- och masterprogram inom biblioteks- och informationsvetenskap har endast obetydligt ökat sina studieplatser de senaste åren, trots att söktrycket ökat markant. Se figur 6.1 i 6.3.2.

Antalet studenter med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap kommer därmed inte att öka i takt med de förmodade behoven. Dessutom påverkas samtliga behov av personal inom skolan av demografiska förändringar, och antalet barn och elever förväntas öka under de kommande åren. Sveriges Kommuner och regioner, SKR, gjorde i sin rekryteringsrapport 2018 bedömningen att de demografiskt betingade behoven av vård och utbildning skulle öka med ungefär 1,5 procent per år de kommande tio åren, vilket är en betydligt högre ökningstakt än under åren 2000–2015, då ökningstakten var 0,5 procent per år. SKR bedömde att antalet anställda inom välfärdstjänster inom en tioårsperiod, delvis på grund av de demografiska förändringarna, måste öka med nästan 200 000, samt ytterligare 300 000 för att kompensera för pensionsavgångar. Rekryteringsbehovet av bibliotekarier och biblioteksassistenter förväntas, enligt SKR, öka med 3 000 mellan 2016 och 2026 när hänsyn tas till demografi och pensioneringar.[75] Denna bedömning tar inte i beaktande att rekryteringsbehovet av skolbibliotekarier kan öka ytterligare till följd av de lagändringar som föreslås i denna utredning. De bibliotekarier som utbildas har också stora möjligheter att arbeta inom andra biblioteksorganisationer såsom folkbibliotek och högskolebibliotek.

Ett tänkbart sätt att hantera bristen på arbetskraft är att bemanna skolbiblioteken med personer med annan utbildningsbakgrund än inom biblioteks- och informationsvetenskap. Detta skulle emellertid innebära en risk för försvagning av bibliotekariers profession som i sin tur skulle kunna få negativa effekter på såväl yrkets som bibliotekens status, vilket påpekats av exempelvis författarna till KB:s rapport *Profession, Utbildning, Forskning Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession* från 2018.[76]

[75] Sveriges Kommuner och Landsting (2018).
[76] Kungliga biblioteket (2018c).

Många som arbetar som skolbibliotekarier saknar utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap

Det kan vara svårt att bemanna skolbiblioteken med personal med relevant utbildning. Endast 69 procent av dem som är anställda på skolbibliotek i Sverige har, enligt den officiella biblioteksstatistiken, en utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Siffran kan vara ännu lägre eftersom endast bibliotek med en avsatt bemanning om minst 20 timmar per vecka ingår i den officiella biblioteksstatistiken (se 7.1.3). Det är rimligt att anta att bibliotek med lägre bemanning i ännu mindre utsträckning bemannas med bibliotekarier med utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Flera av dem som arbetar i skolbibliotek har lärarutbildning men utredningen har också stött på skolbibliotek som bemannas med exempelvis barnskötare, vaktmästare och administrativ personal. Många som arbetar i skolbibliotek saknar alltså helt eller delvis utbildning för uppdraget och vissa saknar också högskoleutbildning. Det får konsekvenser för skolbiblioteksverksamhetens kvalitet och för möjligheten att använda verksamheten i undervisningen.

Vid våra hearings, där skolbibliotekarier med flera medverkade, vittnade ett flertal deltagare om att framför allt arbetet med medie- och informationskunnighet är eftersatt på skolbibliotek som bemannas med personer som saknar utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Detta bekräftas av Skolinspektionens tematiska kvalitetsgranskning av skolbibliotek från 2018.[77]

Det råder brist även på lärare

Utifrån den nuvarande bemanningen av personal på skolbibliotek är det rimligt att anta att en yrkesgrupp som skulle intressera sig för arbete som skolbibliotekarie är lärare. Även bland lärare är emellertid tillgången på utbildad personal att rekrytera låg och det råder brist vad gäller de flesta lärarkategorier. I Skolverkets lärarprognos från 2019 beräknas det framtida examinationsbehovet av lärare och förskollärare kraftigt överstiga den framtida examinationen under prognosperioden fram till 2033. Många huvudmän upplever redan i dag att det är svårt att rekrytera lärare.[78]

[77] Skolinspektionen (2018c).
[78] Skolverket (2019c).

Lärarbristen har flera orsaker. Tillgången till lärare påverkas bland annat av befolkningsutveckling, antal som väljer att bli lärare, antal lärare som går i pension samt antal lärare som väljer att stanna kvar i yrket. Med anledning av den sistnämnda faktorn, har SCB undersökt vilka orsaker som ligger bakom att utbildade lärare valt att lämna läraryrket. Arbetsmiljö, till exempel stress och arbetsbelastning, var den vanligast förekommande anledningen till att lämna läraryrket. Det var nära 7 av 10 som angav detta alternativ i SCB:s undersökning.[79]

SCB har även studerat alternativa karriärvägar för personer med lärarutbildning. Av alla som har en lärarutbildning finns 80 procent i utbildningsbranschen.[80] Av dem som inte är kvar i utbildningsbranschen arbetar många fortfarande inom yrken där de har kontakt med människor som är i behov av hjälp eller stöd. En hög andel arbetar till exempel inom pedagogisk omsorg och vård. De lärare som lämnar arbetet med undervisning förefaller alltså i hög grad fortfarande vara intresserade av att arbeta inom yrken med sociala kontakter och det är därför inte orimligt att många av dem skulle kunna vara intresserade av ett arbete som skolbibliotekarier. Det kan till och med vara så att fler lärare skulle välja att till del fortsätta undervisa om det fanns karriärvägar som gjorde det möjligt att kombinera undervisningen med att till exempel arbeta som skolbibliotekarie.

Jämförelsen med lärarbristen äger även relevans för en analys av bemanningssituationen vid skolbiblioteken. Mot bakgrund av lärarbrist och ökade antal elever, bedömer Skolverket i en prognos från 2019, att lärarutbildningen behöver byggas ut men påpekar samtidigt att detta måste ske i lämplig takt och omfattning och att kvaliteten på utbildningarna samtidigt måste beaktas. Skolverket anser också att det är viktigt att det finns både snabba och flexibla vägar in i läraryrket. Dessutom betonar Skolverket att huvudmän genom sin styrning kan skapa förutsättningar för skolornas kompetensförsörjning genom att främja välfungerande skolorganisationer och pröva många, kanske även nya, vägar samtidigt.[81] Detta påpekar också SKR i en rapport från 2018 om skolans rekryteringsutmaningar.[82]

[79] Statistiska centralbyrån (2017).
[80] Till utbildningsbranschen hör, i Statistiska centralbyråns rapport om lärare utanför yrket, alla näringsgrenar vars huvudsakliga verksamhet är utbildning, oavsett skolform eller utbildningsnivå. Hit räknas högskolor, folkhögskolor, yrkeshögskolor, gymnasieskolor, grundskolor, förskolor, kulturskolor och övriga utbildningsinstitut.
[81] Skolverket (2019c).
[82] Sveriges Kommuner och Landsting (2018).

Arbetsmiljön på skolbibliotek brister ibland

Arbetsmiljön för skolbibliotekarier är ibland bristfällig och det kan påverka möjligheten att rekrytera fackutbildade bibliotekarier till skolorna. Arbetssituationen på skolbiblioteken har delvis försämrats de senaste åren. Fler anställda upplever att social oro, hot och våld har ökat. Enligt fackförbundet DIK har var femte skolbibliotekarie under 2019 och 2020 bytt eller funderat på att byta jobb på grund av detta. Tendensen är inte specifik för skolbiblioteken utan samma mönster har noterats på folkbibliotek.[83]

Enligt utredningens erfarenhet upplever relativt många skolbibliotekarier också att arbetet delvis är ensamt och att det saknas nätverk och kontaktytor med andra bibliotekarier. Samarbetet med lärarna fungerar inte heller alltid ändamålsenligt, vilket även beskrivits i kapitel 4.

6.5.2 Bristande utbud av fortbildning, kompetensutveckling och forskning

Det finns ett behov av mer fortbildning och kompetensutveckling för skolbibliotekarier i Sverige. Biblioteksverksamheten utvecklas kontinuerligt, inte minst tack vare den digitala utvecklingen, och skolbibliotekarier behöver därmed nya kunskaper. Även skolans utveckling får konsekvenser för skolbibliotekariers kompetensutvecklingsbehov.

Författarna till den ovan nämnda *Profession, Utbildning, Forskning Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession*, som är en av rapporterna som ligger till grund för KB:s förslag till en nationell biblioteksstrategi från 2019, lyfter också fram att det finns skillnader mellan det som lärs ut vid de olika utbildningsprogrammen i biblioteks- och informationsvetenskap och de ofta praktiskt definierade kunskapsbehoven som formuleras bland annat inom skolbiblioteksektorn. Rapportförfattarna efterlyser en hållbar och samlad struktur för bibliotekarieprofessionens kompetensutveckling. Enligt rapporten är de flesta aktörer inom fältet eniga om behovet av förbättrade möjligheter till kompetensutveckling och fortbildning för att stärka bibliotekarieprofessionen. Det finns, menar författarna, behov av kontinuerlig kompetensutveckling avseende både den digi-

[83] DIK (2019a).

tala utvecklingen, barns och ungas läsning och läsfrämjande verksamhet.[84]

Skolbibliotekarier som deltagit i utredningens hearings har också vittnat om att utbudet av fortbildning och kompetensutveckling är begränsat. I våra samtal efterfrågades bland annat fortbildning och kompetensutveckling om barn- och ungdomslitteratur och om medie- och informationskunnighet.

De lärosäten som erbjuder utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap är också eniga om att utbudet inte motsvarar efterfrågan när det gäller fortbildningsinsatser för skolbibliotekarier.

Författarna till rapporten *Profession, Utbildning, Forskning Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession* från 2018 understryker att fortbildningskurser av olika slag också utgör naturliga mötesplatser mellan profession, utbildning och forskning. Det bristande utbudet av fortbildning och kompetensutveckling påverkar därmed även möjligheten för skolbibliotekarier att bilda och upprätthålla informella eller formella nätverk. Dessutom menar rapportförfattarna att det ligger i biblioteks- och informationsvetenskapens intresse att engagera utbildningsanordnarna i den särskilda typ av samverkan som fortbildning innebär.[85]

Flera skolbibliotekarier som utredningen mött under utredningsarbetet beskriver också ett behov av kompetensutvecklingsinsatser där skolbibliotekarier och lärare ges möjlighet att delta gemensamt. Den mest omfattande satsning som gjorts i denna riktning under de senaste åren är Läslyftet (se 3.5.1). Utvärderingen av denna insats visade att de flesta av de intervjuade skolbibliotekarierna var nöjda med att Läslyftet gav möjligheter till en löpande pedagogisk diskussion med lärarna och därmed ett närmande mellan yrkesgrupperna. Skolbibliotekarierna beskriver i utvärderingen av Läslyftet att kompetensutvecklingen inneburit att deras position på skolan har stärkts.[86]

Rapportförfattarna till *Profession, Utbildning, Forskning Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession* påtalar också behovet av mer forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Forskning med direkt relevans för bibliotekssektorns utveckling har, enligt författarna, hittills haft anmärkningsvärt svårt

[84] Kungliga biblioteket (2018c).
[85] Ibid.
[86] Kärnebro & Lundström (2019).

att attrahera medel och de menar att en nationell forskarskola skulle kunna vara en lösning på detta problem.[87]

6.5.3 Behov av ökad förståelse för skolbibliotekariers kompetens

Vi har tidigare konstaterat att samarbetet mellan skolbibliotekarierna och lärarna är avgörande för skolbiblioteksverksamhetens ändamålsenlighet. Detta samarbete förutsätter, utöver organisatoriska aspekter, att lärarna är medvetna om vari skolbibliotekariens kompetens består och har förståelse för hur skolbibliotekarien kan bidra för att främja elevers kunskapsutveckling. Lärare som är väl förtrogna med vad skolbibliotekarier kan, förefaller också i större utsträckning än andra efterfråga olika former av samarbete.

I hearings med såväl lärare som skolbibliotekarier har det framkommit att klasslärare i lägre årskurser ofta har bra rutiner för samarbete med skolbibliotekarier. I senare årskurser är det i första hand lärare i svenska och svenska som andraspråk som samarbetar med skolbibliotekarier. Även lärare i samhällsvetenskapliga ämnen, språk, modersmål och i viss mån i naturvetenskapliga ämnen, verkar oftare än andra lärare ha utvecklat rutiner för samarbete med skolbibliotekarier. Flera lärare som vi varit i kontakt med beskriver att det inom lärarkåren som helhet generellt sett saknas kompetens om skolbibliotekets funktioner. Skolinspektionen påpekar också i sin tematiska kvalitetsgranskning från 2018 att ”kompetensen på skolorna om hur skolbiblioteket kan vara en resurs i samtliga skolämnen behöver stärkas”.[88]

Även rektors förståelse för skolbibliotekariers kompetens är avgörande. För att rektorer ska kunna ta ansvar för skolbibliotekets verksamhet och utveckling, behöver de känna till vad skolbibliotekarier särskilt kan bidra med. Även skolchefer och andra personer på huvudmannanivå har ett behov av ökade kunskaper om skolbibliotek. Detta är väsentligt inte minst för att huvudmannen ska kunna organisera bemanningen av alla, inte minst mindre, skolors skolbibliotek.

Flera skolbibliotekarier vittnade, i utredningens hearings, om att rektorer ofta, även om de var välvilliga och positiva till skolbiblioteksverksamheten, var okunniga om skolbibliotekariernas specifika kompetens. Detta fick konsekvenser för om och i så fall hur de ställde

[87] Kungliga biblioteket (2018c).
[88] Skolinspektionen (2018c), s. 7.

frågor till skolbibliotekarierna i samband med det systematiska kvalitetsarbetet. Även budgetarbetet, organisationen och ledningen av personal och möten samt andra vägval i ledningen av skolan kunde påverkas negativt, enligt deltagare i utredningens hearings. Rektorer som inte har förståelse för skolbibliotekariernas kompetens riskerar att gå miste om många tillfällen att nyttja skolbiblioteket som en pedagogisk resurs. Detta kan i sin tur få till följd att rektor inte tar det övergripande ansvaret för att verksamheten som helhet inriktas mot de nationella målen.

6.6 Utredningens förslag och bedömningar

6.6.1 Förslag

Utredningens förslag:

- Regeringen ska utöka antalet utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap.
- Regeringen ska ge Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa en forskarskola inom biblioteks- och informationsvetenskap.
- Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att svara för uppdragsutbildningen Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS (60 högskolepoäng), med tillhörande statsbidrag.
- Regeringen ska ge Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling vid Skolverket ett utvidgat uppdrag avseende skolbibliotek. Centrumet ska också få en ny benämning.

Skälen för utredningens förslag

Ökat antal utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap

Utredningen föreslår att regeringen ska utöka antalet utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap. Vi föreslår 100 nya platser per år, vilket innebär en ökning med nästan 20 procent från nuvarande nivå.

Huvudprincipen är att lärosätena själva ansvarar för dimensioneringen av sina utbildningar. I vissa fall utnyttjar emellertid regeringen sin möjlighet att styra över dimensioneringen av olika utbildningar. Det sker främst när det är fråga om utbildningar som anses samhällsviktiga. Exempelvis har platser tillförts lärarutbildningarna med anledning av att Sverige står inför en omfattande lärarbrist. Skickliga och engagerade lärare som har genomgått utbildning av hög kvalitet är, enligt regeringen, nyckeln till att förbättra kunskapsresultaten i den svenska skolan.[89]

Motsvarande resonemang är aktuella när det gäller utbildning för bibliotekarier, eftersom landet även står inför en bibliotekariebrist. Utredningen menar att fackutbildade skolbibliotekarier kan spela en avgörande roll för elevers bildning och utbildning. Det är därför av stor vikt att skolhuvudmän har möjlighet att rekrytera skickliga skolbibliotekarier och detta förutsätter att ett större antal personer utbildas inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Utbildningen inom biblioteks- och informationsvetenskap är samhällsviktig, dels för att den, liksom lärarutbildningen, är en av nycklarna till förbättrade kunskapsresultat i skolan, dels för att skolbiblioteken har betydelse för utvecklingen av det demokratiska samhället. Fackutbildade skolbibliotekarier bidrar på olika sätt till att elever förbereds till att aktivt delta i samhällslivet. Elever behöver under sin skoltid lära sig att orientera sig och agera i en komplex verklighet med stort informationsflöde och ökad digitalisering. Detta förutsätter att elever har god medie- och informationskunnighet och i detta sammanhang spelar fackutbildade skolbibliotekarier en väsentlig roll.

Skolinspektionen har pekat på att skolbibliotekens uppdrag i relation till digital kompetens och ett källkritiskt förhållningssätt inte alltid genomförs och att det riskerar att försvåra för eleverna att utvecklas till aktiva samhällsmedborgare som kan värna om ett demokratiskt samhälle.[90] Det finns därför fog för att påstå att utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap är samhällsviktiga. Det är följaktligen motiverat att regeringen tillför platser till utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap på det sätt som utredningen föreslår.

[89] Prop. 2016/17: 1 utgiftsområde 16.
[90] Skolinspektionen (2018c).

En utökning av antalet utbildningsplatser är också viktig för skolhuvudmännens förtroende för staten. Med de ökade krav på bemanning som följer av de föreslagna författningsförslagen, behöver staten även ta ansvar för huvudmännens möjligheter att rekrytera utbildad personal. Det är centralt att huvudmännen har förtroende för att statens del av styrningen av skolan är genomtänkt och koherent.

Genom satsningen på utbildningsplatser kan bristen på utbildade bibliotekarier minskas på längre sikt, vilket stärker möjligheten att bemanna skolbibliotek med fackutbildad personal. Det går av skäl som framgår av avsnitt 6.3.2 att anta att de allra flesta studenter som tas in på de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna kommer att avsluta sina studier och få arbete efter detta. Söktrycket är högt till utbildningarna, genomströmningen är god och arbetsmarknaden för bibliotekarier är mycket god. Dessutom finns, som nämnts i 6.2.1, skäl att anta att efterfrågan på bibliotekarier kommer att öka de närmsta åren.

I KB:s rapport *Profession, Utbildning, Forskning Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession* från 2018 argumenterar författarna också för att utöka antalet utbildningsplatser på de olika biblioteksutbildningarna. De menar att den konkurrens som råder mellan de olika utbildningarna på respektive lärosäte om befintliga platser gör det svårt att utöka utbildningsuppdraget för ett enskilt ämne om inte högskolan totalt får en ökad tilldelning av platser.[91] Utredningen delar denna uppfattning och föreslår att lärosätena tilldelas särskilda resurser för att utöka antalet utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Det är viktigt att utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap byggs ut i ansvarsfull takt. En alltför hastig utökning av antalet utbildningsplatser riskerar att få negativa konsekvenser för utbildningens kvalitet, vilket särskilt har framhållits av företrädare för utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap. Vi föreslår därför en successiv ökning av antalet platser med 50 platser första året, 75 platser nästkommande år och först därefter 100 nya platser.

Det är en omfattande satsning men utredningen anser, mot bakgrunden av bristen på bibliotekarier, att den är nödvändig och att den, när den kombineras med ökade anslag till forskning, kan få mycket positiva konsekvenser för kompetensen inom skolbiblioteken i Sverige. Ett ökat antal utbildningsplatser är en förutsättning för

[91] Kungliga biblioteket (2018c).

att skolbibliotek ska kunna bemannas med fackutbildad personal. Stärkt bemanning förväntas, som nämnts ovan, leda till att elever får en bättre utbildning där läsande och medie- och informationskunnighet främjas på ett mer ändamålsenligt sätt.

Ökad bemanning förväntas också få positiva konsekvenser för skolbibliotekariers arbetssituation. Om fler skolbibliotek bemannas med fackutbildad personal, kan bibliotekarieprofessionen stärkas och möjligheterna till kollegialt utbyte öka. Fler bemannade skolbibliotek bör också leda till ökad förståelse för hur skolbibliotekarier bidrar till elevers utbildning, vilket i sin tur kan få till följd att större skolor väljer att anställa fler än en skolbibliotekarie. Detta ökar ytterligare möjligheten till nätverk och samverkan och eventuellt kan ökad bemanning även påverka arbetsmiljön så att social oro på skolbibliotek minskar.

Forskarskola inom biblioteks- och informationsvetenskap

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa en forskarskola inom biblioteks- och informationsvetenskap. En sådan forskarskola förväntas stärka biblioteksforskningen och förbättra universitetens och högskolornas möjligheter att rekrytera undervisande personal med rätt kompetens till utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Den forskning som görs inom ramen för denna forskarskola ska ha relevans för skolbiblioteksverksamheten i landet. Det är därför lämpligt att fastslå ett tema som tydliggör denna inriktning. En utgångspunkt för forskarskolans tema skulle kunna vara det syfte med skolbiblioteket som utredningen föreslår att skollagen ska ange, att främja läsande och medie- och informationskunnighet.

Enligt utredningens uppfattning är det lämpligt att ett lärosäte utses till värdlärosäte med samordning och huvudansvar för forskarskolan. Detta lärosäte bör samarbeta med minst två andra universitet eller högskolor och forskarskolan bör omfatta forskarstuderande från de olika medverkande lärosätena. Forskarskolan ska erbjuda ett strukturerat utbildningsutbud med gemensamma kurser och seminarier av hög vetenskaplig och pedagogisk kvalitet.

Företrädare för utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap har beskrivit för utredningen att det finns svårigheter med

att rekrytera disputerad personal som kan undervisa de blivande bibliotekarierna. En satsning på forskning är alltså nödvändig för att bibehålla hög kvalitet vid de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna, i synnerhet om antalet utbildningsplatser utökas.

Förslaget om en forskarskola för biblioteksforskning lämnas också i ovan nämnda rapport *Profession, Utbildning, Forskning Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession*. Rapportförfattarna påpekar att en forskarskola är en viktig del i att säkra kvaliteten i högskoleutbildningen genom att tillgången till forskarutbildade lärare på detta sätt säkras.[92] Utredningen delar denna slutsats och övriga uppfattningar om de positiva effekter som en forskarskola kan ge.

Rektorer och skolchefer beskriver stora utmaningar med att rekrytera skolbibliotekarier och åtgärder för att öka tillgången på utbildad arbetskraft behöver vidtas skyndsamt. Anordnandet av en forskarskola är en del av dessa åtgärder, eftersom forskarskolan bidrar till att möjliggöra utbyggnaden av antalet utbildningsplatser på de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna. När regeringen tar initiativ till nya forskarskolor pekas dessa normalt ut i den forskningspolitiska propositionen. Regeringen presenterar en forskningspolitisk proposition vart fjärde år. Senast skedde detta i slutet av 2020 och nästa forskningspolitiska proposition kommer 2024. Utredningen menar, mot bakgrund av det stora rekryteringsbehovet av skolbibliotekarier, att det vore olyckligt att forskarskolan inte skulle kunna sätta igång förrän 2025. Utredningen föreslår därför att regeringen prioriterar denna fråga och ger Vetenskapsrådet i uppdrag att utlysa forskarskolan redan under 2021.

Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS

Utredningen föreslår att regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att svara för uppdragsutbildningen Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, *VALS* (60 högskolepoäng). Utbildningen bör ges för 150 lärare per år under tre år. Utredningen föreslår också att Skolverket inom ramen för satsningen fördelar statsbidrag till skolhuvudmän och tecknar överenskommelser med dem om att anordna uppdragsutbildningen. För detta ska myndigheten tillföras medel som täcker kostnaderna. Skolverket bör vidare se till att innehållet i

[92] Kungliga biblioteket (2018c).

utbildningen har relevans i förhållande till bestämmelserna om skolbibliotek.

Syfte

Vidareutbildningen av lärare i skolbibliotek, VALS, syftar till att på kort sikt stärka utbildningsnivån bland lärare som arbetar i skolbibliotek. Den ska ge deltagarna kunskaper som har särskild relevans för arbetet i skolbibliotek. Avsikten är inte att dessa lärare senare ska kunna arbeta i andra former av bibliotek, och vidareutbildningen kan därför inte likställas med andra högskoleutbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Syftet med VALS är inte heller att lärare ska lämna läraryrket för att bli skolbibliotekarier. Det handlar snarare om att lösa en situation som uppstår lokalt när det inte är möjligt att rekrytera en person med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Utredningens bedömning är att lärare som deltagit i VALS vanligen kommer att ha en del av sin tjänst som undervisande lärare och en del av sin tjänst i skolbiblioteket. Som beskrivits i 6.5.1 finns det skäl att anta att möjligheter för lärare till en utveckling i yrket där undervisning kan kombineras med andra arbetsuppgifter kan få fler lärare att stanna i yrket, snarare än att helt lämna undervisningen.

Målgrupp

Utredningen föreslår att målgruppen ska vara lärare som har en grundlärarexamen, ämneslärarexamen, yrkeslärarexamen, motsvarande äldre examen eller motsvarande utländsk behörighet.

Enligt den officiella biblioteksstatistiken är i dag drygt 25 procent av dem som arbetar i skolbibliotek lärare eller biblioteksassistenter.[93] KB gör bedömningen att en majoritet av dessa är lärare, vilket även stämmer överens med utredningens uppfattning. Det är dessa, lärarna, som är målgrupp för vidareutbildningen. Utredningen menar att också lärare som inte för närvarande arbetar i skolbibliotek kan komma i fråga för vidareutbildningen, eftersom det, som nämnts ovan, är viktigt att lärare har möjligheter till olika typer av karriärutveckling där undervisning kombineras med andra arbetsuppgifter.

[93] Kungliga biblioteket (2020a).

Utredningens uppfattning är att det stora flertalet av lärarna som har en tjänst i skolbiblioteket på ett värdefullt sätt bidrar till skolbiblioteksverksamheten, trots att de ofta helt eller delvis saknar utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Enligt vad utredningen erfarit i sitt arbete finns det bland dem ofta ett starkt engagemang för framför allt läsning och litteratur. Lärare och rektorer som utredningen varit i kontakt med beskriver bland annat att kunskapen om läsförståelse, läroplaner med mera som lärare besitter har positiv inverkan på deras arbete i skolbiblioteket och på samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarie. Skolinspektionens kvalitetsgranskning om skolbibliotek som pedagogisk resurs från 2018 visar emellertid, att avsaknaden av utbildning i biblioteks- och informationsvetenskap kan leda till andra brister. Till exempel förefaller lärare med tjänst i skolbiblioteket i lägre utsträckning än fackutbildade bibliotekarier vara involverade i arbetet med medie- och informationskunnighet.[94]

Den föreslagna uppdragsutbildningen bör öka lärares förutsättningar att utveckla ändamålsenliga skolbiblioteksverksamheter. En uppdragsutbildning som omfattar 60 högskolepoäng kan naturligtvis inte ge samma kunskaper och färdigheter som exempelvis en kandidatexamen i biblioteks- och informationsvetenskap, och det är värt att i sammanhanget påminna om att utredningen föreslår en reglering om att huvudmän ska sträva efter att för skolbiblioteksverksamheten anställa personal som i första hand har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Samtidigt är det utredningens uppfattning att den uppdragsutbildning vi föreslår skulle höja kunskapsnivån avsevärt. Genom att fler personer som arbetar i skolbibliotek har en viss utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap kan likvärdigheten avseende skolbibliotek i landet stärkas.

Det råder, som nämnts i 6.5.1. brist vad gäller de flesta lärarkategorier. Utredningen anser dock inte att satsningen VALS behöver utgöra ett hot mot lärarförsörjningen. Snarare kan vidareutbildningen betraktas som ett sätt att stärka läraryrkets långsiktiga attraktivitet. Som framhållits kan möjligheten att få en del av sin tjänst i skolbiblioteket, vara det som gör att yrkesskickliga lärare väljer att stanna kvar i eller återgå till yrket. Många lärare som lämnar yrket väljer, som beskrivits i 6.5.1, att gå till andra arbeten inom närliggande sektorer. Genom att i stället erbjuda en alternativ karriärväg inom skolan,

[94] Skolinspektionen (2018c).

som dessutom kan kombineras med ett fortsatt arbete som lärare, kan lärarnas kompetens behållas i skolan.

Det är inte utredningens uppfattning att de lärare som genomgått VALS, behöver lämna läraryrket, utan ofta kan det som tidigare nämnts bli fråga om kombinationstjänster, där lärarna fortfarande delvis bedriver undervisning och delvis har tjänst i skolbiblioteket.

Utredningen bedömer att en lärargrupp som kan komma att bli särskilt aktuell för VALS är lärare med inriktning mot arbete i fritidshem, eftersom en anställning i fritidshem, på en del skolor, kan vara lämplig att kombinera med en tjänst i skolbiblioteket. Detta eftersom en stor del av fritidshemsverksamheten pågår på morgnar och efter skoltid.[95] Lärare med inriktning mot arbete i fritidshem har dessutom ofta relationer till en stor andel av skolans elever och kan ha värdefulla erfarenheter av att samarbeta med olika lärare. Undervisningen i fritidshem ska också redan i dag, enligt läroplansbestämmelser, behandla frågor som har en naturlig koppling till skolbiblioteksverksamheten, såsom att ”samtala om olika typer av texter” och ”säker och ansvarsfull kommunikation, även i digitala sammanhang”.[96]

Om lärare med inriktning mot arbete i fritidshem skulle få möjlighet att delta i VALS och få en del av sin tjänst i skolbiblioteket skulle det också kunna vara ett sätt att höja kvaliteten på undervisningen i fritidshem. Skolinspektionen noterar i en kvalitetsgranskning från 2018 att fritidshemmets undervisning i större utsträckning behöver ”ge eleverna möjlighet att utveckla kommunikativa förmågor genom läsning, berättande och samtal om sina upplevelser”.[97]

För de lärare som får möjlighet att delta i VALS kan detta vara en del av deras professionella utveckling. I avsnitt 6.1.4 ovan redogör vi för förslaget om ett nationellt professionsprogram för lärare. Att ge lärare möjlighet att vidareutbilda sig inom biblioteks- och informationsvetenskap med inriktning mot skolbiblioteksverksamhet, kan vara ett sätt att strategiskt knyta svårare uppdrag till lärare med hög yrkesskicklighet. Om förslaget om ett nationellt professionsprogram genomförs under de närmaste åren, skulle VALS, enligt utredningens bedömning, kunna bli en del av en sådan professionsutveckling för lärare.[98]

[95] Med skoltid avses här den timplaneförlagda tiden.
[96] Avsnitt 4 förordningen (SKOLFS 2010:37), avsnitt 4 förordningen (SKOLFS 2010:250) 4 förordningen (SKOLFS 2010:251).
[97] Skolinspektionen (2018c), s. 6.
[98] SOU 2018:17.

Utredningen ser det som viktigt att i sammanhanget understryka att en lärare som delvis tar tjänst i skolbiblioteket och genomgår en sådan vidareutbildning som vi föreslår specialiserar sig på ett sätt som kan främja också lärarens utveckling i sin egen profession.

Innehåll

Uppdragsutbildningens innehåll bör framför allt preciseras och beslutas av de lärosäten som får i uppdrag att erbjuda Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet. Det är emellertid rimligt att innehållet anknyter till de föreslagna regleringarna om skolbibliotek. Utredningen presenterar förslag som bland annat avser att tydliggöra syftet med skolbiblioteksverksamheten och om dessa förslag antas bör syftesbeskrivningen kunna utgöra en utgångspunkt för uppdragsutbildningens innehåll.

Som framgår av ovan föreslår utredningen att Skolverket ska se till att innehållet i VALS har relevans i förhållande till regleringarna om skolbibliotek. Det är angeläget att Skolverket har en nära dialog med utbildningsanordnarna och att Skolverkets kompetens inom skolområdet kompletterar deras kompetens inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Utredningen anser att det är värdefullt att Skolverket kvalitetssäkrar uppdragsutbildningen, särskilt mot bakgrund av att Universitetskanslersämbetet inte granskar uppdragsutbildningar på samma sätt som ordinarie högskoleutbildningar. I syfte att utbildningen ska hålla samma kvalitet vid alla lärosäten där den ges, är det lämpligt att Skolverket genomför åtgärder för att lärosätena ska samordna innehållet. En kvalitetssäkring och samordning avseende innehållet leder till bättre likvärdighet för de deltagande lärarna.

Varaktighet

Utredningens nuvarande bedömning är att Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet endast bör vara en tillfällig utbildningsinsats. Det är väsentligt att det stora flertalet av skolbibliotekarierna har en längre utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap, både för kvaliteten på skolbiblioteksverksamheten och för bibliotekarieprofessionens status. Det bör dock inte uteslutas att fort-

bildningen förlängs. Det är viktigt att en eventuell förlängning av satsningen föregås av en mer omfattande konsekvensanalys, där såväl skolhuvudmäns som deltagande lärosätens synpunkter inhämtas.

Utredningens uppfattning är också att om förslaget om ett professionsprogram för lärare realiseras (se 6.1.4), borde VALS bli en permanent del av ett sådant program.

Vid en eventuell förlängning av satsningen i någon form kan flertalet av de lärare som är intresserade av satsningen redan ha deltagit. Det kan då finnas skäl att även låta andra yrkeskategorier delta. Under utredningsarbetet har vi stött på enstaka exempel på skolbibliotekarier med andra examina från högre utbildning än inom biblioteks- och informationsvetenskap eller utbildningsvetenskap. Det är möjligt att personer som har en akademisk examen inom exempelvis journalistik, museivetenskap eller litteraturvetenskap skulle kunna bli aktuella för att delta i uppdragsutbildningen VALS.

NCS vid Skolverket får ansvar för frågor om skolbibliotek

Utredningen föreslår att det nationella centrumet för språk-, läs- och skrivutveckling, NCS, vid Skolverket ska få ett utvidgat uppdrag och även ansvara för skolbiblioteksfrågor. I samband med det utvidgade uppdraget bör centrumet också byta namn till Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling *samt skolbibliotek*.

Centrumets placering

NCS är placerat vid Skolverket, medan många liknande centrum har sin placering vid universitet eller högskolor. NCM, Nationellt Centrum för Matematikutbildning, är exempelvis förlagt vid Göteborgs universitet och NC, Nationellt centrum för svenska som andraspråk, har sin placering vid Stockholms universitet. Regeringen beslutade emellertid 2005 att ge dåvarande Myndigheten för skolutveckling i uppdrag att bygga upp och bedriva ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling.[99] Sedan 2015 anger Skolverkets instruktion

[99] Regeringen (2005). Myndigheten för skolutveckling lades ned den 30 september 2008 och en stor del av dess verksamhet, däribland NCS, fördes då över till Skolverket.

att myndigheten ska bedriva ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling.[100]

En av de strategiska reformerna i KB:s förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019 är att det ska inrättas ett nationellt kunskapscentrum för skolbiblioteksfrågor.[101] Utredningen delar KB:s analys och menar att det vore bra att ett centrum fick i uppdrag att belysa frågor om en likvärdig skolbiblioteksverksamhet. Även utvecklingen av fortbildning och kompetensutveckling för skolbibliotekarier behöver särskild bevakning. Utredningen anser att det mest lämpliga sättet att realisera förslaget är genom ett utökat uppdrag för nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling, NCS. Genom att utveckla NCS till att också särskilt arbeta med skolbiblioteksfrågor säkras att skolbiblioteket ses som en del av den samlade utbildningen, snarare än som en isolerad verksamhet. För att möjliggöra denna förändring krävs en ändring i Skolverkets instruktion.

Vi anser att centrumet, i och med det utökade uppdraget, ska byta namn till nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek. Den etablerade förkortningen NCS kan fortsätta användas, men det finns ett signalvärde med att ordet skolbibliotek ingår i centrumets namn.

Genom att vidga NCS ansvar på det sätt som föreslås får Skolverket förutsättningar för ett långsiktigt och systematiskt utvecklingsarbete med skolbiblioteksfrågor. Detta ligger också i linje med ett annat av utredningens förslag om att Skolverket ska få i uppdrag att regelbundet presentera en nationell lägesbeskrivning avseende skolbibliotek, vilket redogörs för i kapitel 7. Arbetet med att stärka skolbiblioteken bör bedrivas på bred front och i många sammanhang. En viktig anledning till att det är lämpligt att centrumet placeras på Skolverket, i stället för exempelvis vid ett universitet eller en högskola, är att det är avgörande att insatser som rör skolbibliotek vänder sig till flera målgrupper inom skolväsendet, såväl till skolbibliotekarier som till lärare, rektorer, skolchefer och andra personer på huvudmannanivå.

[100] 8 § 2 p. förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.
[101] Kungliga biblioteket (2019b).

Mål och innehåll

NCS verkar i dag för att stimulera huvudmän och skolor att aktivt arbeta med språk-, läs- och skrivutveckling. Detta område ligger nära såväl skolbibliotekets läsfrämjande uppdrag som uppdraget om medie- och informationskunnighet.

Skolverket ska självständigt utforma mål för nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek. Utredningen vill betona att det är angeläget att NCS arbetar för att stärka samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. Det är viktigt att skolbibliotekarier får möjlighet att delta i sammanhang där pedagogiska frågor diskuteras, och lärare behöver inkluderas i insatser som berör skolbibliotek, exempelvis implementering av allmänna råd om skolbibliotek. På detta sätt kan centrumet bidra till ökade kontaktytor och fördjupat samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare.

NCS kan också på olika sätt främja rektorers och skolchefers kunskap om skolbibliotek och om skolbibliotekariers kompetens. Det har under utredningens arbete framkommit att det ofta är svårt att förmå rektorer eller skolchefer att avsätta tid för specifika kompetensutvecklingsinsatser om skolbibliotek.[102] Frågor som rör skolbibliotek bör därför regelmässigt integreras i olika insatser som Skolverket erbjuder rektorer och skolchefer. Det är lämpligt att NCS ansvarar för att stärka denna integrering.

Rektorer och lärare, såväl som skolchefer och andra personer på skolhuvudmannanivå, har ofta behov av en djupare förståelse för hur skolbiblioteksverksamhet kan bidra till skolans mål. Ökade kunskaper bland rektorer och lärare förväntas leda till ett stärkt samarbete mellan skolbibliotekarier och lärare. Ökad kunskap bland rektorer och representanter från huvudmännen kan även bidra till att skolbiblioteksverksamheten i större utsträckning synliggörs i det systematiska kvalitetsarbetet.

Även skolbibliotekarier med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap har behov av kompetensutveckling. Flera fackutbildade bibliotekarier som utredningen haft kontakt med, bland annat i samband med våra hearings, beskrev att utbildningen endast i liten utsträckning förberedde dem för arbetet i skolbibliotek. Vissa bibliotekarier gav uttryck för att de genom yrkeserfarenhet eller kom-

[102] Vid Skolverkets konferenser om skolbibliotek mellan 2016 och 2018, som beskrivs i 6.4.2, var det exempelvis endast 5 procent av de anmälda som var skolledare, enligt uppgift från Skolverket den 22 september 2020.

petensutveckling fått utveckla kunskaper om exempelvis didaktik, pedagogik, elevhälsa, skolans organisation, uppdrag och regelverk samt om barn- och ungdomslitteratur. Andra skolbibliotekarier uttryckte att de saknade kunskaper inom dessa områden och efterfrågade därför kompetensutveckling. För att stärka skolbiblioteksverksamhetens kvalitet kan NCS erbjuda kompetensutveckling exempelvis om läsfrämjande samtal.

NCS kan ta fram insatser som vänder sig både till skolbibliotekarier, lärare, rektorer och skolchefer. Dessutom kan samtliga målgrupper då det är lämpligt adresseras samtidigt.

Befintliga strukturer och samverkan

Inom NCS finns upparbetade rutiner för kompetensutveckling och befintliga strukturer för kontakt med målgrupperna. NCS har kontakt med ett flertal regionala nätverk för språk-, läs- och skrivutveckling, som bland annat anordnar forskningscirklar, seminarieserier, föreläsningar och språkdagar. Flera av nätverken har redan i dag uppdrag som rör skolbibliotek och skolbibliotekarier, vilket medför att det inte bör innebära några större utmaningar att utöka NCS verksamhet till att även omfatta skolbiblioteksfrågor.

De regionala nätverken kan också nyttjas för att skapa mötesplatser för skolbibliotekarier och lärare och för att säkerställa att de insatser som genomförs i syfte att stärka skolbiblioteken svarar mot lokala behov. Detta förväntas få positiva konsekvenser för elevers lärande såväl som för skolbibliotekariers och lärares arbetssituation.

NCS bör, utöver samverkan med de regionala nätverken, också samverka med andra relevanta myndigheter, såsom Kungliga biblioteket och universitet och högskolor med utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap samt med andra myndigheter. Det är viktigt att de insatser som centrumet initierar för att stärka skolbiblioteksverksamheten baseras på aktuell forskning.

6.6.2 Bedömningar

Utredningens bedömningar:

- Lärarutbildningarna och utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap bör sträva efter att samarbeta med varandra.
- Lärarutbildningarna bör sträva efter att lärarstudenterna får en ökad förståelse för hur samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare kan fungera på ett ändamålsenligt sätt. Universitetskanslersämbetet bör i samband med granskning av lärarutbildningar utvärdera hur dessa förbereder lärarstudenter för ett samarbete med skolbibliotekarier.

Skälen till utredningens bedömningar

Samarbete mellan lärarutbildningar och utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap

Utredningen bedömer att lärarutbildningarna och utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap bör sträva efter att samarbeta mer med varandra. Det är sannolikt enklare att få till stånd samarbeten vid de lärosäten som har både lärarutbildningar och utbildningar inom biblioteks- och informationsvetenskap, men även lärarutbildningar vid andra lärosäten bör aktivt arbeta för att organisera sådant samarbete när så är möjligt. Genom detta samarbete mellan utbildningarna kan de båda yrkesgruppernas ömsesidiga förståelse för varandras kompetenser öka, vilket stärker möjligheterna för att skolbiblioteket används i undervisningen, i enlighet med vad läroplanerna anger.[103]

Med hänsyn till universitetens och högskolornas autonomi och olika förutsättningar gör utredningen i denna del endast en allmän bedömning och lämnar inget skarpt förslag om krav på samarbete.

[103] Avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:37, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:250, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:251, avsnitt 2.8 SKOLFS 2010:255, avsnitt 2.6 SKOLFS 2011:144 och avsnitt 2.6 SKOLFS 2013:148.

Lärarutbildningarnas betydelse för ökad kunskap om skolbibliotek

Utredningen bedömer att lärarutbildningarna bör sträva efter att lärarstudenterna får en ökad förståelse för hur samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare kan fungera på ett ändamålsenligt sätt. Det är angeläget att de blivande lärarna får möta exempel på hur skolbiblioteksverksamhet i praktiken kan integreras i undervisningen så att de fördjupar förståelsen för värdet av att ha ett gott samarbete med skolbibliotekarier.

Om utredningens förslag om bland annat krav på bemanning i skolbibliotek genomförs, bör det öka möjligheterna för lärarstudenterna att under bland annat den verksamhetsförlagda delen av lärarutbildningarna, VFU-perioden, träffa skolbibliotekarier som på olika sätt samarbetar med lärare.

På sikt bör det vara naturligt att lärarstudenternas VFU-period blir ett viktigt tillfälle för blivande lärare att skaffa sig kunskaper om skolbibliotekets potential. Enligt utredningens uppfattning förefaller det för närvarande ofta saknas en medveten strategi från lärarutbildningens sida gällande hur lärarstudenternas VFU-period kan nyttjas för att stärka kunskapen om skolbibliotek. I sammanhanget kan det vara värt att notera att samtliga skolor där blivande finländska lärare får genomföra sin praktik har bemannade och välutrustade skolbibliotek.

Med hänsyn till lärarutbildningarnas detaljerade examensordningar, som bland annat särskilt reglerar hur stor del av utbildningen som måste utgöra ämnesrelaterad VFU, lämnar utredningen inga skarpa förslag om att införa krav om skolbiblioteksrelaterad VFU.[104] I likhet med många av de företrädare för lärarutbildningar som besvarat utredningens enkät anser vi emellertid att VFU-perioden är ett viktigt tillfälle för lärarstudenter att fördjupa sina kunskaper om skolbibliotek. För att detta ska bli möjligt bör universitet och högskolor ta ansvar för att utveckla relevanta uppgifter kopplade till skolbibliotek i samband med lärarstudenternas VFU-period. Det är också av vikt att universitet och högskolor för en dialog med de skolor som tar emot lärarstudenter om betydelsen av att studenterna får en inblick i skolbiblioteksverksamheten.

[104] Högskoleförordningen bilaga 2.

Granskning av hur skolbibliotek uppmärksammas i lärarutbildningarna

Utredningen bedömer att Universitetskanslersämbetet, UKÄ, i samband med granskning av lärarutbildningar bör utvärdera hur dessa förbereder lärarstudenter för ett samarbete med skolbibliotekarier.

Som nämnts ovan i avsnitt 6.1.2 granskar UKÄ bland annat lärosätens kvalitetssäkringsarbete utifrån internationella principer för kvalitetssäkring av högre utbildning, ESG. Av ESG framgår bland annat att utbildningarna ska erbjuda studenterna kunskaper och färdigheter ”som kan komma att påverka studenternas personliga utveckling och som kan användas i deras framtida yrkesliv”.[105] Skolbiblioteket är ett område som får stor betydelse för lärarstudenternas framtida yrkesliv, i synnerhet om utredningens förslag till förtydligat regelverk genomförs. Det är därför väsentligt att lärarutbildningarna kvalitetssäkras så att denna del av lärares yrkesliv uppmärksammas under utbildningen.

[105] Universitetskanslersämbetet (2015), s. 12.

7 Samla in och utforma användbar statistik om skolbibliotek

Detta kapitel handlar om statistik om skolbibliotek. I avsnitt 7.1 redogör vi för gällande rätt med betydelse för skolbiblioteksstatistik och i avsnitt 7.2 redogör vi för hur statistikinsamlingen sker. Avsnitt 7.3 gäller aktuella utmaningar och behov. Avslutningsvis, i avsnitt 7.4, finns utredningens förslag avseende statistik om skolbibliotek.

7.1 Gällande rätt

Nedan redogör vi för bestämmelser med betydelse för statistik om skolbibliotek. Allmänna bestämmelser om Sveriges officiella statistik finns i lagen (2001:99) respektive förordningen (2001:100) om den officiella statistiken, samt i föreskrifterna (SCB-FS 2016:17) om kvalitet för den officiella statistiken.

Dessutom finns bestämmelser med betydelse för statistik om skolbibliotek i förordningen (2020:833) om skolenhetsregister och i förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet samt i förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för huvudmän inom skolväsendet m.m. och föreskrifterna (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmän inom skolväsendet m.m.

Vidare har Kungliga bibliotekets, KB:s, kriterier för vilka bibliotek som ingår i den officiella biblioteksstatistiken betydelse för statistik om skolbibliotek.

7.1.1 Sveriges officiella statistik

Sveriges officiella statistik omfattar olika områden, bland annat det allmänna skolväsendet och det allmänna biblioteksväsendet. Av lagen (2001:99) om den officiella statistiken följer att all officiell statistik ska vara objektiv och allmänt tillgänglig samt finnas för allmän information, utredningsverksamhet och forskning.

Följande kvalitetskriterier ska tillämpas när officiell statistik utvecklas, framställs och sprids:

1. *relevans:* mått på i hur hög grad statistiken tillgodoser användarnas nuvarande och potentiella behov,
2. *noggrannhet:* grad av överensstämmelse mellan skattningarna och de okända sanna värdena,
3. *aktualitet:* perioden mellan den tidpunkt då de statistiska uppgifterna finns tillgängliga och den händelse eller företeelse som de beskriver,
4. *punktlighet:* den tid som förflyter mellan det datum då den statistikansvariga myndigheten gör uppgifterna tillgängliga och det datum då de ska lämnas,
5. *tillgänglighet och tydlighet:* hur användarna kan få tillgång till, använda och tolka uppgifter,
6. *jämförbarhet:* mätning av effekten av skillnader i de statistiska begrepp, mätverktyg och mätförfaranden som använts, när statistik från olika geografiska områden eller sektorsområden eller från olika tidsperioder jämförs, samt
7. *samstämmighet:* mått på i vilken utsträckning uppgifterna med tillförlitlighet kan kombineras på olika sätt och för olika ändamål.[1]

Regeringen har i förordningen (2001:100) om den officiella statistiken angett vilka myndigheter som ansvarar för officiell statistik inom olika områden, så kallade statistikansvariga myndigheter. Av denna förordning följer att Kungliga biblioteket har ansvar för den officiella biblioteksstatistiken, inklusive statistik om skolbibliotek, och att Skolverket har ansvar för den officiella statistiken om skolväsendet.

[1] 3–3 a §§ lagen (2001:99) om den officiella statistiken.

Statistiska centralbyrån, SCB, ansvarar för att samordna systemet för den officiella statistiken. Vid SCB finns ett råd för den officiella statistiken, som har till uppgift att bistå SCB. I SCB:s myndighetsinstruktion anges särskilt att myndighetscheferna för vissa statistikansvariga myndigheter är permanenta ledamöter i rådet, bland annat gäller det Skolverkets myndighetschef men däremot inte KB:s myndighetschef. Övriga ledamöter utses av SCB och får ett förordnande för högst tre år. Nästa gång som det är planerat att KB ska vara ledamot är under perioden 2026–2028.[2]

SCB har, med stöd av förordningen om den officiella statistiken, meddelat myndighetsföreskrifter (SCB-FS 2016:17) om *kvalitet* för den officiella statistiken. Av föreskrifterna framgår bland annat att statistikens relevans handlar om hur väl den belyser de frågor som är viktiga för användarna av statistiken.[3]

För att statistiska uppgifter ska vara trovärdiga är det viktigt att svarsfrekvensen, det vill säga antal besvarade enkäter, dividerat med antal utdelade enkäter, är så hög som möjligt. För trovärdigheten är det också angeläget att de frågor som ställs är formulerade så att alla uppgiftslämnare uppfattar dem på samma sätt. Av en handbok från SCB om kvalitet på statistik framgår, att mätfel vid statistikinsamling bland annat kan bero på hur frågeformulär, frågor, brev och instruktioner är utformade.[4]

7.1.2 Den officiella statistiken om skolväsendet

Skolverket är som nämnts ovan statistikansvarig myndighet för skolväsendet, men har inte ansvar för skolbiblioteksstatistik, eftersom statistik om skolbibliotek ingår i Sveriges officiella biblioteksstatistik, som Kungliga biblioteket ansvarar för.[5]

[2] Förordningen (2016:822) med instruktion för Statistiska centralbyrån och Statistiska centralbyrån (2020).
[3] Statistiska centralbyråns föreskrifter (SCB-FS 2016:17) om kvalitet för den officiella statistiken.
[4] Statistiska centralbyrån (2018).
[5] Detta är en skillnad mellan Sverige och Norge, där ansvaret för statistik om skolbibliotek förts över från Nasjonalbiblioteket, Norges motsvarighet till Sveriges Kungliga biblioteket, till Utdanningsdirektoratet, Norges motsvarighet till Skolverket. Se avsnitt 3.7.1.

Skolverkets uppgiftsinsamling

Skolverket har, med stöd av förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för huvudmännen inom skolväsendet m.m., meddelat föreskrifter (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet m.m. Föreskrifterna har betydelse för skolbiblioteksverksamhet eftersom de bland annat reglerar att huvudmännen är skyldiga att till Skolverket redovisa vissa uppgifter om personal och kostnader.

Pedagogisk personal

Skolverkets föreskrifter om uppgiftsinsamling anger att huvudmännen ska redovisa vissa uppgifter om ”pedagogisk personal”, bland annat om tjänstgöringens omfattning, både för dem som har undervisning i sin tjänst och för dem som inte har det.[6] Skolbibliotekarier räknas inte som pedagogisk personal enligt ovan nämnda föreskrifter i sin nuvarande lydelse.

Med pedagogisk personal avser Skolverket i dessa föreskrifter ”lärare, speciallärare och specialpedagoger, rektorer, studie- och yrkesvägledare”. Till personalgruppen räknas också ”annan pedagogisk personal”, vilket i föreskrifterna anges vara ”den personal som har pedagogiska uppgifter och som arbetar med elevgrupper (fler än en elev)”. Det kan, enligt Skolverket, exempelvis vara lärarassistenter, elevassistenter, studiehandledare på modersmål och fritidsledare, men däremot inte skolbibliotekarier.[7]

Uppgifter om skolbibliotekarier och skolbibliotek

Skolverkets ovan nämnda föreskrifter om uppgiftsinsamling anger hur huvudmän ska redovisa vissa av sina kostnader, bland annat för lärverktyg och undervisning. Kostnader för skolbiblioteket, inklusive kostnader för inköp av böcker, lönekostnader för skolbibliotekarier och kostnader för övrig skolbiblioteksservice, räknas som kostnader för lärverktyg, inte som kostnader för undervisning.

[6] Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet m.m., bilaga 15.
[7] Skolverket (2020d).

Som kostnader för lärverktyg räknas även bland annat kostnader för läroböcker och annat tryckt material samt för kopior som tagits fram för undervisning. Även kostnader för utrustning som verktyg, symaskiner, hyvelbänkar, datorer som används för undervisning, bild- och ljudmedier, AV-centraler, förbrukningsmaterial, programvara för undervisning redovisas som kostnader för lärverktyg.[8] Lärverktyg är således en redovisningspost som innehåller en mängd sinsemellan disparata slags kostnader som skolhuvudmännen inte särredovisar till Skolverket.

Medan skolbibliotekariers lönekostnader redovisas som lärverktyg, redovisas lönekostnader för ”annan pedagogisk personal” (se definition ovan) under posten ”läro- och timplanebundna aktiviteter”. Här redovisas även exempelvis särskilda stödinsatser, prov, studie- och yrkesvägledning och arbetsplatsförlagt lärande. När det gäller pedagogisk personal samlar Skolverket in uppgifter om tjänstgöringsomfattning, anställningsform, undervisningsämnen samt skol- och verksamhetsform. Skolverket hämtar dessutom uppgifter från SCB om pedagogisk personal som gäller ålder, kön och högsta utbildning genom matchning av personnummer. Det finns således tillgång till betydligt fler uppgifter om de personalkategorier som Skolverket betecknar som pedagogisk personal än om skolbibliotekarier.

Publicering av statistiska uppgifter om skolbibliotek

Skolverkets möjligheter att publicera uppgifter har påverkats negativt av att det under 2020, till följd av avgöranden från förvaltningsdomstolar, etablerades ett rättsläge som innebar att Skolverket på grund av sekretess inte längre kunde publicera vissa uppgifter på skolenhetsnivå och huvudmannanivå, utan bara på nationell nivå. Tidsbegränsade bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) som bryter statistiksekretessen planeras träda i kraft den 1 juli 2021 och upphävas den 1 juli 2023, då en långsiktig lösning beräknas vara på plats. Syftet är att säkerställa att alla intressenter på kort sikt får tillgång till nödvändig information om skolenheter på samma sätt som före praxisändringen. Utredningens förslag avseende statistiska upp-

[8] 26 kap. 24–25 §§ skollagen, 1 § förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för huvudmännen inom skolväsendet, förordningen (2001:100) om den officiella statistiken och Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet m.m.

gifter om skolbibliotek förutsätter att en långsiktig lösning kommer på plats.

För att elever och vårdnadshavare ska kunna jämföra olika skolenheter har Skolverket ett ansvar för att göra vissa uppgifter tillgängliga via ett nationellt informationssystem för skolväsendet, som innehåller en del uppgifter om skolbibliotek.[9] Informationen finns tillgänglig i Skolverkets utbildningsguide.[10] Systemet omfattar förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, men däremot inte sameskolan och specialskolan.

Det är obligatoriskt för skolhuvudmän inom ovan nämnda skolformer att lämna vissa uppgifter till informationssystemet. Det gäller bland annat uppgift om hur många lärare det finns på skolenheten i förhållande till antalet elever och uppgift om tillgång till skolbibliotek. Den uppgiften hämtar Skolverket från den officiella biblioteksstatistiken. Kungliga biblioteket har erfarit att huvudmäns incitament att besvara deras enkät för uppgiftsinsamling om skolbibliotek kan öka till följd av att skolhuvudmännen är medvetna om att uppgiften om tillgång till skolbibliotek publiceras av Skolverket.[11]

En huvudman kan också frivilligt lämna vissa uppgifter till systemet, bland annat gäller det tillgång till skolbibliotekarie, elevhälsa och idrottssal. Skolverket har hittills valt att inte publicera sådana uppgifter som är frivilliga för huvudmännen att lämna, vilket bland annat medfört att det inte varit möjligt för elever och vårdnadshavare att via det nationella informationssystemet för skolväsendet få information om huruvida en viss skola har någon skolbibliotekarie.[12]

Uppgifter från Skolverket till skolbiblioteksstatistiken

I november 2020 trädde en förordning om skolenhetsregister i kraft, som möjliggör för Skolverket att, trots det ovan beskrivna rättsläget, åter hålla uppgifter om alla skolor tillgängliga för allmänheten via webben. Registret har även betydelse för KB:s insamling av statistik om skolbiblioteken.[13] Innan regeringen beslutade förordningen om

[9] Förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet.
[10] Skolverket (2020b).
[11] Förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet, uppgift från Skolverket den 12 februari 2020 och uppgift från Kungliga biblioteket den 7 april 2020.
[12] Skolverket (2020d).
[13] Förordningen (2020:833) om skolenhetsregister.

skolenhetsregister, skickades den föreslagna regleringen på remiss till bland annat skolmyndigheterna.[14]

Skolverket, Skolinspektionen och SPSM konstaterade i sina remissvar att skolenhetsregistret är nödvändigt för skolmyndigheternas arbete. Skolverket och Skolinspektionen framhöll också vikten av att en kod för att identifiera skolenheten, så kallad skolkod, skulle finnas i registret, och så blev det också.[15] Skolkoder är viktiga även för KB, som hämtar dessa skolkoder från Skolverket för att koppla samman med sin biblioteksdatabas i syfte att synliggöra vid vilka skolor det finns skolbibliotek. KB har för utredningen också beskrivit att myndigheten behöver statistik på skolenhetsnivå för att koppla samman uppgifter om antal elever på skolenheter med data om antal skolbibliotekarier på skolenheter.[16]

7.1.3 Den officiella biblioteksstatistiken

KB är som nämnts statistikansvarig myndighet för det allmänna biblioteksväsendet.[17] Ansvaret omfattar sedan 2010 även skolbiblioteksstatistiken, som numera därmed är en del av Sveriges officiella biblioteksstatistik. Kungliga biblioteket har samlat in Sveriges officiella biblioteksstatistik sedan 2010, när de tog över uppdraget från Kulturrådet.

Det finns en internationell standard om biblioteksstatistik och för närvarande är en ny under utveckling. KB medverkar till att ta fram den nya standarden.[18]

Skolbiblioteksstatistiken har samlats in och definierats på olika sätt under de senaste årtiondena. Vanligen har undersökningarna genomförts med flera års mellanrum och urvalsramen har varierat över tid. Sedan KB tog över ansvaret har urvalsramen varit densamma och undersökningarna har genomförts årligen. Eftersom statistikinsamlingen under många år varit oreglerad har personalen på skolorna och skolbiblioteken sällan etablerat rutiner för att samla in och sammanställa sådana uppgifter som efterfrågas.

[14] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket i oktober 2020.
[15] Skolverket (2020g), Skolinspektionen (2020) och Specialpedagogiska skolmyndigheten (2020).
[16] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket i oktober 2020.
[17] Förordningen (2001:100) om den officiella statistiken, bilagan.
[18] International Organization for Standardization (2013). Se även regeringen (2018a).

KB har beslutat en urvalsram med följande tre kriterier som måste vara uppfyllda för att bibliotek ska ingå i den officiella biblioteksstatistiken:

1. *Biblioteken ska vara offentligt finansierade*.
   Skolbibliotek är offentligt finansierade via skolornas kommunala finansiering. Som vi beskrivit i avsnitt 3.1.2 är även skolbibliotek vid fristående skolenheter offentligt finansierade via kommunala bidrag. Det gör att även skolbibliotek på fristående skolor ingår i den officiella biblioteksstatistiken.
2. *Biblioteken ska ha en avsatt bemanning för biblioteksverksamheten om minst 20 timmar per vecka, eller 0,5 heltidsanställning.*
   Kriteriet gör att alla bemannade skolbibliotek inte räknas in i den officiella biblioteksstatistiken, eftersom det är relativt vanligt med lägre bemanningsgrad i skolbibliotek.
3. *Biblioteken ska vara tillgängliga för allmänheten.*
   För skolbibliotekens del innebär detta enligt KB att biblioteken ska vara tillgängliga för *eleverna*.[19]

7.2 Insamling av statistik om skolbibliotek

Som nämnts ovan är Kungliga biblioteket sedan 2010 statistikansvarig myndighet för den officiella biblioteksstatistiken. Från och med 2014 ingår alla bibliotekstyper i denna statistik. Sverige har därmed statistiska uppgifter som möjliggör att följa den nationella utvecklingen för hela bibliotekssektorn på ett samlat sätt över tid genom så kallade riksnyckeltal. Riksnyckeltalen visar vad alla bibliotekstyper samlat har för resultat under året. Sverige är ett av få länder i världen som på detta sätt har en samlad nationell biblioteksstatistik som kan sammanställas i riksnyckeltal.

KB konstaterar att de offentligt finansierade biblioteken är grunden för hela landets informationsförsörjning och att en förändring av riksnyckeltalen därför indikerar en förändring i rikets informationsförsörjning.[20]

[19] Kungliga biblioteket (2020a).
[20] Ibid.

7.2.1 Statistikens användningsområden

Enligt KB är de mest frekventa användarna av den officiella biblioteksstatistiken:

- Allmänheten och massmedia
- Beslutsfattare på olika nivåer
- Biblioteksanställda
- Forskare
- Intresseorganisationer, fackförbund
- Internationella organisationer

Sveriges officiella biblioteksstatistik syftar till att tillfredsställa flera olika behov. Statistiken ger först och främst en samlad bild av biblioteksutvecklingen som gör det möjligt att följa i vilken utsträckning invånarna har tillgång till likvärdig biblioteksservice. Statistiken möjliggör också olika typer av kvalitetsuppföljningar och jämförelser mellan olika biblioteksverksamheter, såsom skolbibliotek och folkbibliotek. Dessutom synliggör biblioteksstatistiken de möjligheter som biblioteken erbjuder. Statistiken ger också beslutsunderlag till politiker och beslutsfattare och utgör ett underlag för de användare som vill påverka huvudmännens överväganden i biblioteksfrågor.[21]

KB levererar också biblioteksstatistik till utländska organisationer som sedan publicerar den tillsammans med siffror från andra länder. På så vis är det möjligt att använda statistiken även för jämförelser länder emellan.

Den officiella biblioteksstatistikens användningsområde för skolsektorn förefaller begränsad, vilket vi beskriver närmare under 7.3.

7.2.2 Urvalsramen

KB samlar årligen in uppgifter till den officiella biblioteksstatistiken genom en webbenkät. Undersökningen ska, som nämnts ovan, besvaras av alla biblioteksorganisationer som uppfyller kriterierna om minst halvtidsbemanning, tillgänglighet för allmänhet/elever och

[21] Ibid.

offentlig finansiering. KB har beslutat om den urvalsram som beskrivs ovan i 7.1.3.

Det är, enligt KB, väsentligt att ha ett kriterium för lägsta bemanningsgrad. På så vis erhålls en fast urvalsram så att utvecklingen av antalet biblioteksserviceställen kan följas över tid. Den nedre bemanningsgränsen på 50 procent är satt eftersom Kungliga biblioteket, KB, har i uppdrag att mäta bibliotekens verksamhet och inte bara exempelvis hur många medier eller bibliotek som finns i Sverige. KB konstaterar att det krävs viss bemanning för att biblioteksverksamhet ska kunna äga rum.[22]

Den nedre bemanningsgränsen på 50 procent är också satt för att det ska vara möjligt för dem som fyller i enkäten att besvara frågorna. KB:s erfarenhet är att skolor som inte har en bibliotekarie anställd på minst halvtid saknar tid och kompetens för att besvara uppgifterna om skolbiblioteksstatistik.[23]

De skolbibliotek som har lägre bemanningsgrad än 50 procent syns alltså inte i den officiella biblioteksstatistiken. Det innebär att mindre skolor, som till exempel har en skolbibliotekarie två dagar i veckan, inte överhuvudtaget ingår. Detsamma kan gälla skolbibliotek där bibliotekarien har mandat att själv fördela sin tid mellan olika skolor samt kommuner som bemannar skolbiblioteken genom en central resurs vid den kommunala förvaltningen.

7.2.3 Frågorna i enkäten

KB:s enkät för uppgiftsinsamling innehåller 23 frågekategorier med tre till tio underfrågor inom varje kategori. Alla offentligt finansierade bibliotek får samma frågor, alla år. Frågorna berör biblioteksorganisationen, bemanning och personal, ekonomi, bestånd och nyförvärv, utlån, omlån och användning, omsättningen av elektroniska medier, användning och lån, besök och aktiva låntagare, resurser och lokaler, öppettider och nyttjande samt aktiviteter.

KB beskriver att myndigheten får många frågor under perioden som enkäten ska besvaras, framför allt från skolbibliotekarier. Skolbibliotekarier har för utredningen beskrivit att flera av frågorna i enkäten rör sådant som de har svårt att besvara, exempelvis frågor

[22] Kungliga biblioteket (2020a).
[23] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket den 12 februari 2020.

om lokalerna. En annan fråga som uppfattas som svår att besvara rör utlån av läromedel. Läromedel hanteras inte alltid inom skolbibliotekssystemen och dessutom saknas det en definition av läromedel. Ytterligare frågor som vållar problem gäller tillgång till databaser och kostnader för e-medier, som det är vanligt att skolhuvudmannen och inte skolbiblioteket hanterar. Det är oklart för skolbibliotekarierna hur de kan och om de ska samla in dessa uppgifter. Sannolikt gör därför skolbiblioteken olika när de besvarar enkäten, vilket påverkar jämförbarheten och användbarheten av statistiken.

Skolbibliotekarier har framfört till utredningen att flera av frågorna i enkäten passar dåligt för skolbiblioteksverksamhet och att de känner sig osäkra på om de besvarar det enkäten avser att efterfråga. Enligt KB skulle det vara möjligt att i stället för att ge samma enkät till alla offentligt finansierade bibliotek låta vissa frågor utgå för olika bibliotekstyper, exempelvis skolbibliotek. Det skulle dock ha negativa effekter för möjligheten att presentera heltäckande kommun-, region- och rikstal. KB har framfört till utredningen att det inte finns någon frågekategori i enkäten som inget skolbibliotek kunnat besvara, och anser att förutsättningarna att svara på frågor ser olika ut runt om i landet. KB menar att det har betydelse att alla frågor finns med för att det ska gå att tolka helheten av bibliotekens användning. Tar man bort frågor försvinner informationen även från de som kan svara.[24]

Enligt uppgift från KB har leverantörer av biblioteksdatasystem anpassat sina system efter enkätens frågor och definitioner, så att biblioteken mer eller mindre kan göra automatiska uttag för att lämna några av de efterfrågade uppgifterna. Skolbibliotekens biblioteksdatasystem skiljer sig ibland från till exempel folkbibliotekens och det är inte säkert att man på skolbibliotek kan göra den typen av uttag av uppgifter till enkäten. KB menar dock att frågorna i enkäten är anpassade efter vad skolbibliotek brukar kunna besvara.[25]

7.2.4 Svarsfrekvens

KB:s enkät för insamling av statistik skickas till samtliga skolenheter som svarat på den tidigare år. På KB sker också ett uppsökande arbete i syfte att få information om nya skolbibliotek med en be-

[24] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket den 12 februari 2020.
[25] Ibid.

manningsgrad om minst halvtid, som tillkommit sedan sist eller som av andra anledningar inte besvarat enkäten tidigare år. Varje år tillkommer på detta sätt ett trettiotal skolbibliotek men ungefär lika många faller också bort, på grund av att skolbibliotek eller skolor upphört, alternativt fått en för låg bemanningsgrad i skolbiblioteket för att ingå i den officiella biblioteksstatistiken.[26]

Det förekommer både att skolbibliotek inte besvarar enkäten alls och att vissa frågor lämnas obesvarade. Här redogör vi först för bortfallet avseende hela skolbibliotek. I stort sett alla folkbibliotek besvarar enkäten men 2019 besvarades den bara av 83 procent av de skolbibliotek som fick enkäten. I vissa län var svarsfrekvensen bland skolbiblioteken lägre än 70 procent. Bara i fem län var det mer än 90 procent av de tillfrågade skolbiblioteken som besvarade enkäten.[27]

I enkäten finns det vissa uppgifter som är obligatoriska och andra som är frivilliga. Det beror på att olika bibliotek har olika möjlighet att ta fram underlag och på att vissa uppgifter inte har relevans för alla bibliotekstyper.

När det gäller de frivilliga uppgifterna, finns det ett stort bortfall inom skolbiblioteken. 2018 var det 58 procent av dessa fält som inte var ifyllda. Detta kan jämföras med folkbibliotek där bortfallet endast var 32 procent. Även när det gäller obligatoriska frågor är svarsfrekvensen lägre bland skolbibliotek än bland andra bibliotekstyper. 2018 var det 23 procent av de obligatoriska frågorna som inte besvarades av skolbiblioteken medan den motsvarande siffran för folkbiblioteken är 5 procent.[28] KB gör bedömningen att motsvarande siffror gäller för 2019.[29]

Den viktigaste anledningen till bortfallet är, enligt KB, att vissa frågor inte upplevs som relevanta för den aktuella bibliotekstypen. Det finns också frågor som berör materialtyper som inte alla bibliotek har. Ett exempel på det är bestånd och utlåning av mikrofilm. Många svarande väljer här att lämna frivilliga fält blanka i stället för att lämna uppgiften noll.[30]

KB hanterar bortfall i svar från skolbibliotek genom att i möjligaste mån ersätta uppgifter som inte lämnats med värden från före-

[26] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket den 7 april 2020.
[27] Kungliga biblioteket (2020a).
[28] Kungliga biblioteket (2019a).
[29] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket den 22 oktober 2020.
[30] Kungliga biblioteket (2019a).

gående år. När ett tidigare värde inte finns att tillgå gör KB en skattning av medelvärde utifrån vad de andra skolbiblioteken svarat, baserat på elevantal. Samtliga bortfall kan dock inte ersättas och därför menar KB att skolbibliotekens samlade nationella tal bör ses som en underskattning av de egentliga värdena.[31]

KB har vidtagit ett antal åtgärder för att stötta uppgiftslämnarna och minska antalet bortfall i svar om skolbibliotek. Det finns en exempelenkät med begreppsförklaringar och möjlighet att få vägledning via e-post eller telefon. KB har också informerat om enkäten och om hur enkätverktyget fungerar via en blogg och en informationsfilm. Utöver detta stöd från KB, finns det exempel på kommuner som genom informationsinsatser och vid möten vägleder skolbibliotekarier i att besvara enkäten.[32]

Under utredningens hearings framförde skolbibliotekarier att enkäten är tidskrävande att fylla i. Flera uttryckte också att de har svårt att se hur de, eller någon annan, ska ha nytta av de uppgifter som efterfrågas i enkäten. Detta skulle kunna vara skäl till att svarsfrekvensen är lägre för skolbiblioteken än för andra biblioteksorganisationer. Skolbibliotekarier uttrycker att varken rektor eller skolhuvudman efterfrågar den statistik som tas fram genom KB:s rapport. Detta kan påverka såväl skolbibliotekariernas engagemang för att besvara enkäten som deras benägenhet att besvara samtliga frågor. Enligt uppgift från KB lägger skolbiblioteken också ner betydligt mindre tid på att besvara enkäten än exempelvis folkbibliotek.[33] Detta är rimligen en bidragande orsak till att fler frågor lämnas obesvarade i skolbibliotekens enkätsvar än i exempelvis folkbibliotekens.

7.2.5 Kompletterande kartläggningar, uppföljningar och lägesbedömningar

Kungliga biblioteket har vid ett par tillfällen kompletterat den officiella biblioteksstatistiken med mer kvalitativa enkäter om skolbibliotek. Skolbibliotekets breda uppdrag och varierade funktioner beskrivs bland annat i en kartläggning som KB genomförde 2016.[34] På utredningens hearings framförde skolbibliotekarier att denna kart-

[31] Ibid.
[32] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket, den 7 april 2020.
[33] Ibid.
[34] Kungliga biblioteket (2016).

läggning var uppskattad och att man hade nytta av resultaten från den.

Vissa skolhuvudmän samlar också in egen statistik, via enkäter och bibliotekssystem, exempelvis över utlån, bemanning och författarbesök. Denna statistikinsamling sker bland annat för att skapa sammanställningar, hitta samband och identifiera förändringar och utvecklingsområden. På lokal nivå kompletteras också den officiella biblioteksstatistiken av mer kvalitativa beskrivningar och verksamhetsberättelser. Några skolbibliotekarier som vi har varit i kontakt med använder Skolinspektionens webbaserade verktyg *Kolla ditt skolbibliotek* som ett underlag för dessa kartläggningar.

Skolverket följer upp skolbiblioteksverksamheten genom en fråga i den återkommande undersökningen *Attityder till skolan* som beskrivs i 3.4.2. Skolverket har sedan läsåret 1993/94 gjort regelbundna nationella attitydundersökningar som omfattar elever i grundskolans årskurs 7–9 och gymnasieskolan samt lärare i hela grund- och gymnasieskolan. Sedan 2003 ingår också elever i årskurs 4–6 i undersökningen. Eleverna får i undersökningen, bland många andra frågor, svara på hur nöjda de är med skolbiblioteket och lärarna får på motsvarande sätt svara på hur nöjda de är med tillgången till skolbibliotek. Utredningen noterar att frågan om skolbibliotek inte ställts till de yngre eleverna. Svaren på frågorna redovisades i Skolverkets senaste rapport *Attityder till skolan 2018* i det kapitel som handlar om ”lokaler, läromedel och skolmat”.[35] Utredningen finner denna disposition anmärkningsvärd mot bakgrund av kunskapen om vad som kännetecknar ändamålsenliga skolbibliotek. Som framgått i kapitel 4 är forskare och profession i stort sett eniga om att skolbiblioteksverksamheten inte är begränsad till lokalen. Skolbibliotekarier beskriver att verksamheten kan äga rum på många ställen i skolan och att den i viss mån även sker digitalt.

Av rapporten *Attityder till skolan 2018* framgår också att det vid sidan av lärare finns andra yrkesgrupper som bidrar till att uppfylla skolans uppdrag. Här redovisas hur lärarna bedömer den egna skolans tillgång till studiehandledning på modersmål, speciallärare, modersmålsundervisning, studie- och yrkesvägledare och specialpedagog. Skolbibliotekarier nämns dock inte bland dessa yrkesgrupper som

[35] Skolverket (2019a).

bidrar till att uppfylla skolans uppdrag, och lärarna har inte heller fått frågan om tillgång till skolbibliotekarie.[36]

Vartannat år publicerar Skolverket också en lägesbedömning som avser att ge en samlad bild av situationen i skolväsendet, inklusive utvecklingstrender och fördjupade analyser. Här lyfter Skolverket fram områden som enligt myndigheten är särskilt angelägna att prioritera framöver. Lägesbedömningarna är tänkta att ge ett underlag för nationella insatser och för det utvecklingsarbete som pågår lokalt hos skolhuvudmän och på skolor. Utredningen noterar att skolbibliotek inte nämns i Skolverkets tre senaste lägesbedömningar.[37]

Inom ramen för Skolverkets uppföljning av den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet från 2017 följer myndigheten upp i vilken grad skolbiblioteken används för att stärka elevernas digitala kompetens, i enlighet med vad som sedan 2018 anges i läroplanerna. Vart tredje år sedan 2008 har Skolverket genom särskilt uppdrag från regeringen följt upp kompetens, tillgång och användning avseende digital teknik och digitala verktyg i skolan. I rapporten om digitalisering från 2019, lyfter Skolverket skolbibliotekens betydelse för att stärka elevers kompetens i bland annat informationssökning och källkritik. Liknande redogörelser finns däremot inte i rapporter om detta från tidigare år. Det är troligt att skälet till att skolbibliotekets betydelse beskrivs 2019 är att det i läroplanerna 2018 som nämnts infördes en reglering om att skolbiblioteket ska användas för att stärka elevernas digitala kompetens.[38]

7.3 Aktuella utmaningar och behov

7.3.1 Behov av mer användbar statistik om skolbibliotek

Statistik om skolbibliotekens verksamhet behövs både på skolhuvudmannanivå, på skolenhetsnivå samt hos skolmyndigheter. Möjligheterna att publicera statistik om skolbibliotekens verksamhet på huvudmannanivå och skolenhetsnivå påverkas negativt av det rättsläge om statistiksekretess som etablerades under 2020, som beskrivs ovan i avsnitt 7.1.2. Som nämnts planeras tidsbegränsade bestämmel-

[36] Ibid.
[37] Skolverket (2013b), Skolverket (2015), Skolverket (2017b).
[38] Skolverket (2009), Skolverket (2010), Skolverket (2013a), Skolverket (2016c), Skolverket (2019b).

ser som tillfälligt löser situationen träda i kraft den 1 juli 2021 och upphävas den 1 juli 2023, då en långsiktig lösning beräknas vara på plats.

För skolhuvudmän kan data om skolbibliotekens verksamhet ha betydelse vid styrningen av skolor. Både prioriteringar och planeringar av insatser kan påverkas av statistiken. Skolhuvudmännen behöver också statistiska data för sin uppföljning av skolornas resultat.

I 4.6.1 resonerar vi om varför skolbibliotekets verksamhet i större utsträckning borde vara del av skolors systematiska kvalitetsarbete. Syftet med ett systematiskt kvalitetsarbete är att synliggöra kvalitet och likvärdighet för att kunna åstadkomma utveckling. Skolverket beskriver arbetet med att utveckla verksamhetens kvalitet som en cyklisk process med olika faser: följa upp, analysera, planera och genomföra. Den första fasen är tänkt att mynna ut i en nulägesbeskrivning. För att kunna göra en sådan, behöver skolenheter och skolhuvudmän samla in och sammanställa information om olika typer av resultat och måluppfyllelse.[39] I detta sammanhang behövs data om skolbiblioteken.

Skolbibliotekarier som deltagit i våra hearings beskriver också att de behöver viss statistik för att kunna utveckla skolbiblioteksverksamheten. Bland annat intresserar sig flera skolbibliotekarier för vilka klasser och stadier som lånar mest och vilka lärare som samarbetar mest med skolbiblioteket. Denna kunskap hjälper skolbibliotekarierna att avgöra hur de ska planera verksamheten och vilka lärare de behöver rikta sig mer till.

Även skolmyndigheterna har behov av statistik om skolbibliotek. Med hjälp av statistik kan skolmyndigheterna ta fram och förmedla bästa tillgängliga kunskap om skolbibliotek och utarbeta olika former av utvecklingsinsatser. I en enkät som utredningen skickat till Skolinspektionen, Skolverket och Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM, beskriver myndigheterna sina behov närmare. Skolinspektionen anger att kvalitetssäkrad statistik om skolbibliotek är värdefull vid planering av tillsyn och granskningar. Skolinspektionen påtalar att uppgifter på nationell nivå kan skapa referenspunkter om hur den enskilda skolan ligger till i förhållande till riket. Vidare kan uppgifter på nationell nivå utgöra en variabel i Skolinspektionens risk- och väsentlighetsanalys. Det innebär att statistiken kan ha betydelse när Skolinspektionen, inför sin regelbundna tillsyn och kvalitets-

[39] Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet, med kommentarer.

granskning, ska välja ut skolor som riskerar att inte kunna erbjuda eleverna god utbildning och undervisning.

På frågan om vilken typ av statistiska data som är mest relevanta för de olika skolmyndigheterna ges flera svar i den enkät som utredningen genomfört. Skolinspektionen anger att de behöver information om bemanningen, bestånd av böcker och andra medier samt skolbibliotekets användning i undervisningen. Även Skolverket önskar mer information om bemanning. Både Skolinspektionen och Skolverket är intresserade av skolbibliotekariernas utbildning och ser ett behov av att veta om den som är anställd i skolbiblioteket är fackutbildad bibliotekarie, lärare eller har övrig eller ingen utbildning.[40]

Samtliga tre skolmyndigheter anger att de önskar data om vilket bestånd som eleverna har tillgång till. SPSM lyfter särskilt det bestånd som vänder sig till personer med funktionsnedsättningar eller läsnedsättning. Exempelvis anser SPSM att det vore bra med data om skönlitteratur och facklitteratur på teckenspråk och punktskrift, lättläst litteratur och användning av Myndigheten för tillgängliga mediers digitala bibliotek, Legimus, som beskrivits i avsnitt 3.6.1. Skolverket påtalar behovet av att kunna undersöka utvecklingen av tillgång till e-böcker, ljudböcker och talböcker på skolbiblioteken.

Alla tre tillfrågade skolmyndigheter uttrycker också att de behöver mer data avseende skolbibliotekets integrering i undervisningen. Skolverket betonar att det vore värdefullt med information om i vilken grad skolbibliotekarierna samarbetar med lärarna. Bland annat behövs uppgifter om vilka ämneslärare som skolbibliotekarier främst samarbetar med, anser Skolverket. Specialpedagogiska skolmyndigheten och Skolverket efterlyser också data om i vilken utsträckning skolbiblioteket ger stöd åt elever och elevgrupper. Skolverket menar dessutom att det vore värdefullt med uppgifter om i vilken utsträckning skolbibliotekets verksamhet utgör en del av skolans systematiska kvalitetsarbete. Avslutningsvis understryker Skolinspektionen att uppgifter om skolenhetskoder behöver framgå av statistiken och att det är väsentligt att statistiken omfattar alla skolformer.

Även elever och vårdnadshavare kan behöva tillgång till data om skolbibliotek, bland annat vid val av skola. Det kan därför betraktas som en brist att det nationella informationssystemet för skolväsendet inte innehåller uppgifter om specialskolan eller sameskolan.

[40] I den officiella biblioteksstatistiken samredovisas exempelvis lärare som arbetar som skolbibliotekarier och biblioteksassistenter.

7.3.2 Brister avseende den officiella biblioteksstatistiken

Statistikens användbarhet och relevans

I vår kontakt med skolbibliotekarier har frågor om den officiella skolbiblioteksstatistikens användbarhet och relevans ofta väckts. Vi har varit i kontakt med både skolbibliotekarier, rektorer och huvudmän som ifrågasätter statistikens värde och påtalar att det råder en obalans mellan den tid det tar att fylla i enkäten och den användbarhet som statistiken har inom skolan. Som nämnts ovan uppfattas flera av frågorna i KB:s enkät för uppgiftsinsamling som irrelevanta för skolbiblioteksverksamhet.

Som vi tidigare redogjort för under avsnitt 7.1.1 finns krav på att all officiell statistik, såväl den om bibliotek som den om skolväsendet, ska vara relevant. Det som avses med relevans är i hur hög grad statistiken tillgodoser användarnas behov och belyser de frågor som är väsentliga för användarna. Det är viktigt att här påminna om att skolsektorn endast utgör en del av biblioteksstatistikens användare. Den officiella biblioteksstatistiken syftar till att tillfredsställa olika behov och behöver kunna användas av olika målgrupper, exempelvis även forskare, journalister och politiker. Det är emellertid anmärkningsvärt att uppgifterna om skolbibliotek i den officiella biblioteksstatistiken i så liten utsträckning förefaller uppfattas som relevanta av målgrupper inom skolan.

Endast ett fåtal av deltagarna vid utredningens hearings uttryckte att de använder den officiella biblioteksstatistiken. Skolbibliotekarier, rektorer och representanter på skolhuvudmannanivå beskrev att statistiken inte tillgodoser deras behov av data om skolbiblioteken och inte belyser de frågor om skolbibliotek som är mest betydelsefulla i relation till det systematiska kvalitetsarbetet. Särskilt verkar det vara kvalitativa data med information om skolbibliotekets pedagogiska funktion som saknas, men flera efterfrågar exempelvis även uppgifter om hur stor andel av skolans totala budget som utgörs av kostnader för skolbiblioteket.

Skolmyndigheterna har, som nämnts ovan, också behov av statistik när det gäller skolbibliotek. I den enkät som utredningen genomfört svarar dessa myndigheter dock att de hittills endast i begränsad utsträckning använt sig av den officiella biblioteksstatistiken. Den officiella biblioteksstatistiken verkar alltså endast i låg grad användas av skolmyndigheter, skolhuvudmän, rektorer och skolbibliotekarier.

Flera skolbibliotekarier framhöll emellertid i utredningens hearings värdet av den nationella jämförelse om skolbibliotek som den officiella biblioteksstatistiken möjliggör, avseende till exempel medieanslag och antal bemannade skolbibliotek i olika län. Många menade dock att den tid det tar att fylla i enkäten inte står i proportion till den information de får av de statistiska rapporterna. Skolbibliotekarier efterfrågade också möjligheten att på ett enkelt sätt kunna följa statistik för den egna skolan från år till år, för att uppmärksamma förändringar och utvecklingsområden över tid.

Utöver det faktum att statistiken inte innehåller information som uppfattas som användbar på skolorna, kommenterade flera av deltagarna i utredningens hearings att frågorna är svåra att besvara. Flera angav att de har stora bekymmer med att förstå frågorna och att de i samtal med kollegor upptäckt att de tolkat samma fråga på olika sätt. Detta innebär rimligen att graden av överensstämmelse sjunker (jämför punkt 2 under kvalitetskriterier för officiell statistik i avsnitt 7.1.1 ovan). Om de som svarar på enkäten missuppfattar en eller flera frågor påverkas statistikens noggrannhet. Jämförbarheten och kvaliteten blir också lidande.

Utredningen konstaterar mot bakgrund av vad som framkommit vid våra hearings, att det finns en genomgripande kritik mot KB:s enkät för uppgiftsinsamling, både avseende omfattningen och frågornas utformning. Det framgår också av såväl hearings som den enkät till skolmyndigheterna som utredningen genomfört att den officiella biblioteksstatistiken inte uppfattas som tillräckligt användbar inom skolväsendet. Det förefaller finnas behov av ytterligare kompletterande beskrivningar av skolbiblioteken, motsvarande kartläggningen om skolbibliotek som pedagogisk resurs som genomfördes av KB 2016[41] och kvalitetsgranskningen som Skolinspektionen genomförde 2018.[42]

Urvalsramen

KB:s urvalsram innebär, som angetts ovan, att skolor med en bemanningsgrad under 50 procent inte ingår i den officiella biblioteksstatistiken. Många skolbibliotekarier som vi varit i kontakt med be-

[41] Kungliga biblioteket (2016).
[42] Skolinspektionen (2018c).

skriver en skolbiblioteksverksamhet som därmed inte alls synliggörs i statistiken. Utredningen ser detta som en brist och ett hinder för att kunna stärka skolbiblioteken, i enlighet med regeringens utredningsdirektiv. Skolbibliotek som anställt skolbibliotekarier med en lägre bemanningsgrad än halvtid och skolhuvudmän som skapat en skolbibliotekariepool på förvaltningsnivå behöver också synliggöras i statistik. I vissa kommuner med flera mindre skolor kan delade tjänster för skolbibliotekarier vara ett sätt att säkerställa att det finns utbildad personal i skolbiblioteket någon eller ett par dagar i veckan. Skolbiblioteksverksamhet kan organiseras på många olika sätt och det finns ett behov av att följa upp även skolbibliotek med låg bemanning eller mindre vanliga sätt att organisera bemanningen.

7.3.3 Bristande nationell uppföljning

Skolverket har ett ansvar för den nationella uppföljningen av skolväsendet. Myndigheten följer i relativt låg grad upp hur skolbiblioteksverksamheten fungerar i landet. Det gäller såväl grund- och gymnasieskolan[43] som förskolan och den kommunala vuxenutbildningen. Skolbiblioteken spelar också en undanskymd roll i Skolverkets olika kartläggningar och lägesbedömningar. Vi ser detta som en brist och ett hinder för att kunna stärka skolbibliotekens utveckling och kvalitet.

I Skolverkets uppgiftsinsamling räknas inte skolbibliotekarier som pedagogisk personal, till skillnad från till exempel studie- och yrkesvägledare och lärarassistenter. Detta får negativa konsekvenser för den samlade kunskapen om skolbibliotekarier och kan också påverka rektorers och skolhuvudmäns uppfattning om skolbibliotekets pedagogiska funktion och skolbibliotekariers betydelse för elevers utveckling och lärande.

[43] Här avses utöver grund- och gymnasieskolan även förskoleklassen, sameskolan, specialskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

7.4 Utredningens förslag

Utredningens förslag:

- Regeringen ska ge Kungliga biblioteket och Skolverket i uppdrag att tillsammans genomföra ett tidsbegränsat utvecklingsarbete avseende den officiella biblioteksstatistiken.
- Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att regelbundet presentera en nationell lägesbeskrivning avseende skolbibliotek. Lägesbeskrivningen ska även omfatta förskolan och den kommunala vuxenutbildningen.
- Regeringen ska ge Skolverket i uppdrag att se över föreskrifterna (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet, så att skolbibliotekarier redovisas som pedagogisk personal.
- Förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet ska ändras så att systemet även innehåller uppgift om tillgång till skolbibliotek på varje skolenhet i specialskolan och sameskolan.

Skälen till utredningens förslag

Utvecklingsarbete om skolbiblioteksstatistik

Utredningen föreslår att Kungliga biblioteket och Skolverket ska få i uppdrag att tillsammans genomföra ett tidsbegränsat utvecklingsarbete avseende den officiella biblioteksstatistiken. Syftet är att stärka statistikens användbarhet, öka svarsfrekvensen bland skolbiblioteken och säkra att skolbibliotek ger jämförbara svar. KB ska vara sammankallande och samordnande myndighet för uppdraget.

Skolbiblioteksstatistiken behöver utvecklas dels mot bakgrund av att svarsfrekvensen är påtagligt lägre för skolbibliotek än för andra biblioteksverksamheter, dels mot bakgrund av uppgifterna om brister avseende användningsområden som vi tagit del av bland annat vid våra hearings. Användningen av statistiken påverkas också av urvalsramen, varför även kravet på halvtidsbemanning (se 7.1.3) behöver diskuteras i detta sammanhang. Det saknas information om skolbibliotek med lägre bemanningsgrad och detta skulle kunna hanteras

antingen genom en reviderad urvalsram eller genom att dessa skolbibliotek beskrivs i Skolverkets lägesbeskrivning som vi ger förslag om nedan.

Även de utmaningar som skolbibliotekarier beskriver när det gäller att fylla i enkäten behöver tas på allvar. En tillförlitlig statistik om skolbibliotek är en förutsättning för att såväl staten som rektorer och huvudmän ska kunna fatta välinformerade beslut om skolbiblioteksverksamheten. När bortfallet av uppgifter blir för stort blir det svårt att beräkna säkra nyckeltal, vilket påverkar möjligheten att synliggöra trender och utvecklingsområden både på lokal och nationell nivå.

Utvecklingsarbetet bör leda till förslag på hur rektorer och skolhuvudmän samt KB och Skolverket på olika sätt kan bidra till att öka svarsfrekvensen och säkra att skolbibliotek ger jämförbara svar på frågorna i KB:s enkät för uppgiftsinsamling.

Utvecklingsarbetet kan också handla om hur skolbiblioteksstatistiken bättre kan tillgängliggöras för olika målgrupper inom skolan, som skolbibliotekarier, lärare, rektorer och huvudmän, så att statistiken i högre grad används av dem som den berör.

Det har, som nämnts ovan, under utredningsarbetet framkommit att biblioteksstatistiken inte används av huvudmän och rektorer, vilket tyder på att statistiken inte belyser de frågor som är viktiga för dessa användare. En annan tänkbar anledning är att huvudmän och rektorer inte känner till hur statistiken skulle kunna användas för att vara relevant för dem. Utvecklingsarbetet kan därför handla om eventuella informationsinsatser, både om vikten av att besvara enkäten och om hur statistiken kan nyttjas exempelvis i samband med det systematiska kvalitetsarbetet.

Från skolbibliotekarier finns det starka önskemål om att KB:s enkät för uppgiftssamling differentieras så att alla biblioteksorganisationer inte får samma frågor. Exempelvis skulle vissa frågor kunna utgå för skolbibliotek, så att enkäten blir mindre omfattande för denna bibliotekstyp. Nackdelar med detta har lyfts ovan, 7.2.3, men utredningens anser att dessa nackdelar bör vägas mot möjligheten att öka svarsfrekvensen och säkra att uppgiftslämnarna ger jämförbara svar om skolbiblioteksverksamheten.

För att skolbiblioteket lättare ska kunna inkluderas i skolornas systematiska kvalitetsarbete, är det väsentligt att det finns tydlig och tillgänglig information om hur elever använder skolbiblioteket (antal

lån, kostnader för fysiska medier respektive e-medier per elev et cetera). När rektorer sammanställer enhetens resultat, kan statistik om skolbiblioteket utgöra ett underlag som visar hur förutsättningarna för utbildningen påverkat måluppfyllelsen. Beroende på skolornas identifierade utvecklingsområden kan olika delar av skolbiblioteksstatistiken vara betydelsefull inom det systematiska kvalitetsarbetet. I en skolas utvecklingsarbete kan det till exempel vara relevant att undersöka om biblioteket används av alla undervisningsgrupper eller årskurser, i olika ämnen eller hur många aktiva låntagare som är flickor respektive pojkar.

På nationell nivå är jämförbarheten i statistiken central. Riksnyckeltal som samlat visar skolbibliotekens bemanning under året är väsentliga för att beslut ska kunna fattas om eventuella riktade utvecklingsinsatser och statsbidrag men statistik är också viktig för Skolinspektionens tillsyn och kvalitetsgranskning.

Eftersom skolbibliotek är en del av biblioteksväsendet, men samtidigt en del av skolväsendet, blir skolbiblioteksverksamheten en fråga både för KB och Skolverket. Det är därför angeläget att myndigheterna genomför utvecklingsarbetet gemensamt. Myndigheter har visserligen en allmän skyldighet att samverka, men för att säkerställa att detta utvecklingsarbete prioriteras förordar utredningen ett särskilt regeringsuppdrag.[44]

Utvecklingsarbetet har förutsättningar att nå bäst resultat genom att den specifika kunskap som finns inom KB respektive Skolverket möts. Inom KB finns kunskaper om den allmänna biblioteksverksamheten och den officiella biblioteksstatistiken och inom Skolverket finns kunskaper om skolbibliotekens roll i utbildningen och det systematiska kvalitetsarbetet. En väl fungerande samverkan mellan KB och Skolverket bör därför leda till ett konstruktivt utvecklingsarbete om skolbiblioteksstatistiken.

Skolverket har också kontakter med såväl skolhuvudmän och rektorer som lärare och skolbibliotekarier. Myndigheten kan därför bidra till den djupare målgruppsanalys som behövs för att säkerställa att skolbiblioteksstatistiken får högre svarsfrekvens och en utökad användbarhet och relevans. De kontakter som Skolverket har är också väsentliga när det kommer till eventuella informationsinsatser om statistiken. Om NCS får ett utvidgat uppdrag om skolbibliotek, enligt förslag i kapitel 6, finns det, genom de regionala nätverken inom NCS,

[44] 8 § förvaltningslagen (2017:900) och 6 § myndighetsförordningen (2007:515).

möjlighet för Skolverket att genom befintliga strukturer nå ut till skolhuvudmän och skolor med information om insamling av statistik. Det är också rimligt att anta att Skolverkets medverkan i utvecklingsarbetet ökar förståelsen för betydelsen av den officiella biblioteksstatistiken inom skolmyndigheten, vilket i sin tur kan leda till att Skolverket utför ett mer kvalitativt uppföljningsarbete avseende skolbibliotek.

Sveriges officiella biblioteksstatistik är unik eftersom den kan visa alla bibliotekstyper i så kallade riksnyckeltal som visar vad alla bibliotekstyper samlat har för resultat under året. Denna samlade biblioteksstatistik är värdefull och motiverar att KB fortsatt ska ha ansvar för statistiken om skolbibliotek som en del av den officiella biblioteksstatistiken, även om det också hade funnits fördelar med att överföra statistikansvaret till Skolverket.[45]

För att värdet av att kunna följa den nationella biblioteksutvecklingen på ett samlat sätt över tid ska uppstå, behöver emellertid svarsfrekvensen vara god, uppgifterna lämnade med noggrannhet och svaren vara jämförbara.

Uppföljning om skolbibliotek

Utredningen föreslår att Skolverket ska få i uppdrag att regelbundet presentera en nationell lägesbeskrivning avseende skolbibliotek. Skolverket har ett nationellt uppföljningsansvar för skolväsendet och bör inom ramen för detta även se över hur myndigheten presenterar skolbibliotek i andra sammanhang.

Den officiella biblioteksstatistiken svarar inte i tillräckligt hög utsträckning på huruvida skolbiblioteken i landet är ändamålsenliga eller inte. Det finns därför ett behov av att komplettera den officiella biblioteksstatistiken med mer kvalitativa kartläggningar av hur väl skolbiblioteken integreras i den pedagogiska verksamheten.

Vi föreslår en regelbundet återkommande uppföljning. En sådan uppföljning kan påvisa behov av att prioritera insatser och åtgärder avseende skolbibliotek för att främja fortsatt utveckling, på såväl lokal som nationell nivå. Uppföljning möjliggör ett löpande förbätt-

[45] I Norge överfördes ansvaret för statistik om skolbibliotek från Nasjonalbiblioteket, Norges motsvarighet till Kungliga biblioteket i Sverige, till Utdanningsdirektoratet, Norges motsvarighet till Skolverket, 2020.

ringsarbete och ökar kunskapen om hur verksamheterna utvecklas i förhållande till de nationella målen.

I kapitel 4 presenteras flera förslag som syftar till att stärka skolbiblioteken i enlighet med utredningens direktiv. Under förutsättning att förslagen realiseras, är det särskilt viktigt att följa upp att lagändringarna får avsedd effekt. Denna uppföljning kräver mer kvalitativ information än den officiella biblioteksstatistiken.

Det är mest lämpligt att ge Skolverket huvudansvar för uppföljningen, för att betona att skolbibliotek är en del av utbildningen och skolans systematiska kvalitetsarbete. Vid uppföljningar används ofta olika indikatorer och det förefaller lämpligt att Skolverket väljer ut indikatorer som ger en bild av om utvecklingen inom skolbibliotek går i rätt riktning och i rätt takt. I framtagandet av dessa indikatorer bör Skolverket rådgöra med KB och andra relevanta aktörer, i enlighet med de krav som finns på att myndigheter ska samverka med varandra.[46]

I Skolverkets uppföljning bör det också ingå information om skolbibliotek som har lägre bemanningsgrad än 50 procent och alltså inte ingår i KB:s nuvarande urvalsram för den officiella biblioteksstatistiken. Detta blir särskilt viktigt om det utvecklingsarbete som vi föreslår ovan inte leder fram till en förändring av urvalsramen. Även skolbiblioteksverksamhet med låg bemanningsgrad behöver följas upp, bland annat för att kunna analysera ändamålsenligheten med skolbibliotek med lägre bemanningsgrad än 50 procent.

I samband med att Skolverket planerar sin uppföljning bör myndigheten även få i uppdrag att se över hur skolbiblioteken presenteras av myndigheten i andra sammanhang, såsom i Skolverkets lägesbedömning och i undersökningen *Attityder till skolan*. Skolbibliotek bör exempelvis analyseras och utvärderas som pedagogisk resurs snarare än som lokal, och detta bör också tydliggöras i hur verksamheten redovisas i Skolverkets undersökningar.

För uppföljningen av kvalitativa aspekter uppstår troligen behov av en enkät utöver KB:s enkät för uppgiftssamling för den officiella biblioteksstatistiken. Det är viktigt att ta hänsyn till uppgiftslämnarbördan för dem som ska svara på enkäterna. Vår bedömning är dock att skolbibliotekarierna skulle välkomna en ytterligare enkät för att kartlägga kvalitativa aspekter på skolbibliotek. Förutsättningen för skolbibliotekarier att besvara ytterligare en enkät förbättras om KB

[46] 8 § förvaltningslagen (2017:900) och 6 § myndighetsförordningen (2007:515).

för skolbibliotekens del minskar omfattningen av enkäten för uppgiftssamling för den officiella biblioteksstatistiken. Skolverket behöver därför planera uppföljningen parallellt med att KB och Skolverket genomför utvecklingsarbete om den officiella biblioteksstatistiken.

Uppföljning av bibliotek inom förskola och vuxenutbildning

Skolverket bör i samband med sin uppföljning av skolbibliotek också belysa tillgången till bibliotek i förskolan och inom den kommunala vuxenutbildningen, eftersom biblioteken har stor betydelse även för barn och elever i dessa skolformer. Såväl barn i förskolan som elever inom den kommunala vuxenutbildningen har rätt att få en utbildning som innehåller läsfrämjande insatser och som stärker medie- och informationskunnigheten.

Skollagen anger för närvarande inget krav på tillgång till bibliotek i förskolan eller i den kommunala vuxenutbildningen, men utredningen menar, enligt ett förslag i kapitel 4, att denna fråga borde bli föremål för utredning. Ett väsentligt första steg skulle kunna vara att kartlägga tillgången till bibliotek för barn och elever i dessa skolformer.

I 4.6.1 diskuteras bland annat behovet av bibliotek för dessa målgrupper i relation till vissa uppgifter för dessa skolformer som framgår av deras respektive läroplaner. Det är värt att notera att förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla ”intresse för berättelser, bilder och texter i olika medier, såväl digitala som andra, samt sin förmåga att använda sig av, tolka, ifrågasätta och samtala om dessa.”[47] Elever i den kommunala vuxenutbildningen ska, i den utsträckning som framgår av elevens individuella studieplan, kunna ”använda bibliotek och deras resurser.”[48] Dessutom ska elever som slutfört studier inom vuxenutbildningen ha förmåga att ”kritiskt granska och bedöma det hon eller han ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livs- och värderingsfrågor”[49]. Läsfrämjande insatser och insatser inom medie- och informationskunnighet bör därmed rimligen ske inom såväl förskolan som den kommunala vuxenutbildningen. Utredningen anser därför att det vore intressant med en uppföljning av i vilken utsträckning barn i förskolan och elever i vuxenutbildningen har tillgång till bibliotek.

[47] Förordningen (SKOLFS 2018:50) om läroplan för förskolan.
[48] Förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.
[49] Ibid.

Skolverkets uppgiftsinsamling

Utredningen föreslår att Skolverket ska få i uppdrag att se över föreskrifterna (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet, så att skolbibliotekarier definieras som pedagogisk personal.

Utredningen anser att ovan nämnda föreskrifter också ska ange att huvudmännens kostnader för skolbibliotekarier ska redovisas som kostnader för pedagogisk personal i stället för som kostnader för lärverktyg.

Pedagogisk personal

Skälet till att vi föreslår att Skolverket ska få i uppdrag att i ovan nämnda föreskrifter definiera skolbibliotekarier som en del av skolans pedagogiska personal, är att skolbiblioteksverksamhet är en del av utbildningen i skollagens mening, och ändamålsenliga skolbibliotek ska vara en integrerad del av skolans verksamhet. Den samlade bilden från utredningens empiriinsamling är också att skolbiblioteksverksamhet i stor utsträckning innefattar pedagogiska aktiviteter, exempelvis samtalar skolbibliotekarier om litteratur med elever och hjälper dem att söka och värdera källor. Det är därför logiskt att betrakta skolbibliotekarier som pedagogisk personal, och ologiskt att inte göra det.

Genom att skolbibliotekarier redovisas som pedagogisk personal, skulle det bli möjligt att synliggöra relevant information om skolbiblioteksverksamheten i Sverige. Exempelvis skulle det bli möjligt att ta fram information om det totala antalet skolbibliotekarier i riket, hur många av dessa som har utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap och hur stor andel av skolbibliotekarierna som är anställda av en kommunal huvudman.

Att skolbibliotekarier ska omfattas av begreppet pedagogisk personal är ett förslag som ligger i linje med de åtgärder som föreslagits i kapitel 4. Här klargörs att skolbibliotekens ändamålsenlighet ökar när skolbiblioteksverksamheten integreras med undervisningen och används som en del i skolans hela pedagogiska verksamhet. De förslag vi har lagt i kapitel 4 konkretiserar hur skolbiblioteken kan fungera som en pedagogisk resurs genom att skolbibliotekarier främjar läsandet och medie- och informationskunnigheten. Om det på detta sätt tydliggörs i skollagen hur skolbiblioteket ska integreras i den

pedagogiska verksamheten, är det också rimligt att skolbibliotekarier betraktas som pedagogisk personal.

Att skolbibliotekarier räknas till den pedagogiska personalen får även betydelse för förväntningarna på denna personalgrupp. Precis som man till exempel kan förvänta sig att studie- och yrkesvägledare arbetar med elevgrupper och har pedagogiska uppgifter bör man kunna förvänta sig det av skolbibliotekarierna. De skolbibliotekarier som vi varit i kontakt med under utredningen ser också arbetet med elevgrupper som en väsentlig del av sina arbetsuppgifter.

Om skolbibliotekarier räknas som pedagogisk personal i Skolverkets statistikinsamling, förefaller det också logiskt att Skolverket ställer en fråga om tillgången till skolbibliotekarier i enkäten Attityder till skolan. Detta skulle vara ett värdefullt komplement till den mer detaljerade uppföljning som föreslås ovan.

Kostnadsredovisning

Det finns även skäl till att ovan nämnda föreskrifter ska ange att huvudmännens kostnader för skolbibliotekarier ska redovisas som kostnader för pedagogisk personal, i stället för som nu som kostnader för lärverktyg. Dagens ordning är inkonsekvent om man till exempel jämför med hur kostnader för studie- och yrkesvägledares löner redovisas. Skolbibliotekarier har i lika hög grad som studie- och yrkesvägledare ett pedagogiskt uppdrag och lönekostnader för skolbibliotekarier bör därför redovisas som kostnader för undervisning, såsom lönekostnader för de grupper som Skolverkets ovan nämnda föreskrifter för närvarande räknar som annan pedagogisk personal.

Begreppet lärverktyg associeras med ting, varför det är särskilt olyckligt att skolbibliotekariernas löner redovisas under denna post. Det har, som vi visat, funnits en negativ tradition av att betrakta skolbiblioteken som endast en lokal med böcker och det behöver tydliggöras att skolbibliotekets verksamhet är betydligt mer omfattande än den lokal som den delvis äger rum i. Flera förslag i detta betänkande syftar till att stärka skolbibliotekets pedagogiska funktion och det bör därmed även vid uppgiftsinsamlingen från skolhuvudmännen göras tydligt att skolbiblioteksverksamheten inte endast kan likställas med de fysiska resurserna. Ett ändamålsenligt skolbibliotek behöver integreras i den pedagogiska verksamheten och det är lämp-

ligt att detta återspeglas i hur kostnaderna för skolbibliotek redovisas.

Informationssystemet för skolväsendet

Utredningen föreslår att förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet ändras så att systemet även ska innehålla uppgift om tillgång till skolbibliotek på varje skolenhet i specialskolan och sameskolan. Alla elever och föräldrar bör kunna få tillgång till motsvarande information i systemet och samma regler bör i så stor utsträckning som möjligt gälla alla motsvarande skolformer.

8 Konsekvenser av utredningens förslag

I detta kapitel beskrivs konsekvenserna av utredningens förslag.[1] Vi inleder med beskrivningar av de problem som utredningen har noterat och redogörelser för våra förslag till lösningar och alternativa lösningar. Därefter redovisar vi vilka konsekvenser som utredningens förslag får för staten, kommuner, regioner, företag och andra enskilda, vilka samhällsekonomiska konsekvenser som förslagen får och om förslagen påverkar den kommunala självstyrelsen.

Vi redovisar också på vilket sätt förslagen ligger i linje med principen om barnets bästa och barnkonventionen. Vidare beskriver vi huruvida och i vilken mån förslagen kan få konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män, möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen, sysselsättning i olika delar av landet, miljömässiga konsekvenser, konsekvenser för brottslighet och brottsförebyggande arbete. Avslutningsvis redogör vi för huruvida förslagen får konsekvenser för Sveriges medlemskap i den Europeiska Unionen, EU.

Reglernas ikraftträdande

När det gäller de föreslagna regleringarna anser utredningen att dessa bör beslutas av riksdagen under 2021 eller 2022 och träda i kraft den 1 juli 2023. Utredningens bedömning är att det vid skolreformer av denna art bör finnas tid mellan att beslut fattas och att bestämmelserna träder i kraft. Därigenom kan exempelvis Skolverket och skolhuvudmän genomföra implementerings- och informationsinsatser så att rektorer, skolbibliotekarier, lärare och lärosäten kan vidta åt-

[1] Konsekvenserna beskrivs i enlighet med kommittéförordningen (1998:1474) och förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

gärder för att säkerställa att reglerna följs vid ikraftträdandet. Det ger goda möjligheter att det nya regelverket får avsedd effekt.

Författningarna bör träda i kraft den 1 juli så att förändringarna gäller från och med höstterminen 2023. Utredningen bedömer det som mest lämpligt att införa ändringarna från läsårsstarten. Inget hindrar skolor från att börja tillämpa de nya reglerna om skolbibliotek redan innan de formellt har trätt i kraft eftersom de inte står i strid med nu gällande regelverk om skolbibliotek.

8.1 Problem, förslag till lösningar och alternativa lösningar

I avsnitt 8.1 av konsekvensutredningen redogörs kortfattat för utredningens förslag till lösningar på identifierade problem gällande skolbiblioteksverksamhet. I detta avsnitt beskriver vi också alternativa lösningar på de identifierade problemen. Mer utförliga beskrivningar av skälen till utredningens förslag finns i kapitlen 4–7.

8.1.1 Tillgång till skolbibliotek

Problem

Av skollagen följer att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.[2] Tolkningen av ”tillgång till skolbibliotek” varierar, vilket påverkar likvärdigheten negativt. Det finns exempel på skolor som i stället för att erbjuda elever skolbiblioteksverksamhet på den egna enheten, samverkar med ett folkbibliotek som inte ligger i skolans direkta närhet. Det är ogynnsamt för eleverna, eftersom det påverkar deras möjlighet till daglig tillgång till skolbiblioteksverksamhet och medier. Det finns också andra utmaningar med att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan. Dessa beskrivs i 8.1.3.

[2] 2 kap. 36 § skollagen.

Förslag till lösning

Utredningen föreslår att huvudregeln ska vara att tillgång till skolbibliotek innebär att skolbiblioteket ska finnas på den egna skolenheten. Endast om det finns särskilda skäl för detta får skolbiblioteket, enligt förslaget, organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek på en annan skolenhet. Vad utredningen anser ska utgöra särskilda skäl framgår av 4.6.1.

Utöver detta förslag föreslår utredningen att tillgång till skolbibliotek ska innebära att skolbibliotek ska vara bemannade och att syftet med skolbiblioteket ska preciseras i skollagen. Mer om dessa förslag i 8.1.2 och 8.1.3.

Alternativa lösningar

Ett nollalternativ, alltså att inte förtydliga vad tillgång till skolbibliotek innebär, skulle medföra fortsatt stora skillnader mellan skolbiblioteksverksamheter i landet.

Utredningen har tagit ställning till alternativet att inte ange särskilda skäl för när skolbiblioteksverksamhet får bedrivas genom samverkan. Detta skulle emellertid kunna leda till ett alltför omfattande nyttjande av denna möjlighet, vilket i sin tur skulle få negativa effekter för den dagliga tillgången till skolbiblioteksverksamhet och medier. Ett skolbibliotek på den egna skolenheten stärker elevernas och lärarnas möjligheter att utnyttja skolbiblioteksverksamheten. Utredningen bedömer därför att skolbiblioteksverksamhet endast ska få bedrivas genom samverkan, i de fall det finns särskilda skäl för detta.

Ett av de särskilda skälen till att organisera skolbiblioteksverksamheten genom samverkan gäller skolor med lågt elevantal. Utredningen har övervägt att ange ett specifikt antal elever för när detta ska kunna aktualiseras, men bedömer att det behöver finnas viss flexibilitet, bland annat med tanke på att elevantalen kan variera från år till år.

8.1.2 Bemanning av skolbibliotek

Problem

Många skolbibliotek i Sverige är knappt bemannade vilket får negativa konsekvenser för elevernas utbildning. Den bristande tillgången på bemannade skolbibliotek är ett hot mot en likvärdig utbildning.

Skollagens nuvarande reglering om att elever ska ha tillgång till skolbibliotek, har delvis kommit att tolkas som att det räcker att endast ge eleverna tillgång till en skolbiblioteksokal. De förarbeten som finns till skollagen, anger att skolbiblioteket ska ”stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen”.[3] En skolbiblioteksverksamhet med dessa funktioner kräver, enligt utredningens uppfattning, någon form av bemanning.

Förslag till lösning

Utredningen föreslår att det ska framgå explicit av skollagen att skolbibliotek ska vara bemannade. Det ska också framgå att skolhuvudmän ska sträva efter att bemanna med personal som har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap.[4] Avsikten med utredningens förslag är att förbättra elevers tillgång till ändamålsenliga skolbiblioteksverksamheter. Förslagets främsta konsekvens blir stärkt kvalitet och ökad likvärdighet.

Reglerna om bemanning bör införas på lagnivå eftersom de avser skyldigheter som i viss mån kan påverka kommunernas och de enskilda huvudmännens organisation och verksamhetsformer.

Utredningen föreslår också att Skolverket ska ta fram allmänna råd om skolbibliotek, vilket ligger i linje med Läsdelegationens förslag från 2018.[5] Råden bör bland annat beskriva hur bemanningen på olika sätt kan organiseras utifrån lokala förutsättningar och elevernas behov. Sannolikheten är hög att domstolar tolkar de bindande reglerna på samma sätt som Skolverket gjort i sina allmänna råd. Utredningen anser därför att allmänna råd har större möjlighet att påverka

[3] 2 kap. 36 § skollagen (2010:800) och prop. 2009/10:165 s. 284.
[4] Jämför 2 kap. 22 § skollagen, ”varje huvudman ska sträva efter att för undervisningen anställa lärare /…/ som har forskarutbildning.”
[5] SOU 2018:57.

utvecklingen mot ändamålsenliga skolbiblioteksverksamheter än andra typer av stödmaterial.

Det är angeläget att det framgår av regleringen att skolbibliotek i första hand ska vara bemannade av personal med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Genom den professionsförberedande utbildningen har fackutbildade bibliotekarier fått möjlighet att utveckla relevanta kunskaper och färdigheter för arbete i skolbibliotek. I andra hand kan huvudmän anställa personer med annan relevant examen, exempelvis lärarexamen, men ambitionen ska vara att anställa fackutbildade bibliotekarier.

Det är, som nämnts, ofta svårt att rekrytera skolbibliotekarier. Utöver fackutbildade bibliotekarier bemannas många skolbibliotek i dag av lärare. Även lärare är dock en yrkeskategori som det råder brist på. Utredningen presenterar i 8.1.5 nedan förslag som syftar till att stärka skolhuvudmännens möjligheter till rekrytering både på kort och lång sikt. Frågan om rekrytering kommer att aktualiseras så snart regleringarna träder i kraft 2023 och skolhuvudmännen behöver lösa rekryteringsbehoven till dess, genom nyanställningar men också genom omfördelning av personal. Det kan handla om skolbibliotekarier som får arbeta på ytterligare ett eller ett par skolbibliotek inom huvudmannens organisation men det kan också handla om lärare, exempelvis lärare i fritidshem, som erbjuds kombinationstjänster med en del av sitt uppdrag i skolbiblioteket.

Alternativa lösningar

Utredningen anser att nollalternativet, det vill säga att inte göra något alls avseende reglering om bemanning, är olämpligt. Utredningen ska enligt sina direktiv[6] bland annat föreslå åtgärder för att öka tillgången till skolbibliotek med utbildade bibliotekarier och det råder inga tvivel om att behoven är stora när det gäller att öka bemanningsgraden. Läsdelegationens analyser från 2018 och Kungliga bibliotekets, KB:s, förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019,[7] såväl som utredningens eget arbete, ligger till grund för denna slutsats. Av den sakpolitiska uppgörelsen Januariavtalet från 2019 framgår att Läsdelegationens förslag ska genomföras och i regeringsförklaringen den

[6] Regeringen (2019a) och regeringen (2020b).
[7] SOU 2018:57 och Kungliga biblioteket (2019b).

21 januari 2019 framhölls att ”tillgången på skolbibliotek med utbildade bibliotekarier” ska öka.[8] Enligt utredningens uppfattning krävs det reglering på lagnivå för att dessa ambitioner ska kunna nås.

Utredningen har övervägt möjligheten att ange en numerär lägstanivå för antal personal i skolbibliotek i förhållande till antal elever, men konstaterar att ett sådant förslag skulle vara behäftat med flera problem. För det första skulle en lägstanivå inte säkerställa likvärdighet, eftersom behoven och förutsättningarna skiljer sig mycket åt mellan skolor. Det finns en risk att lägstanivån uppfattas som ett tak och därmed blir mer styrande än behoven. En angiven lägstanivå kan därmed leda till att skolor med större behov av hög bemanning i skolbiblioteket inte bemannas i tillräcklig utsträckning.

För det andra finns det en risk att en lägstanivå för bemanningen av skolbibliotek får negativa konsekvenser för övriga delar av skolverksamheten där det saknas reglering om antal anställda. Skollagen anger exempelvis inte hur många lärare eller studie- och yrkesvägledare det behöver finnas i förhållande till antal elever på skolor. Resurserna inom skolan är begränsade och en lägstanivå för bemanning av skolbibliotek skulle kunna leda till att huvudmän och rektorer tvingas till prioriteringar som försvagar andra delar av skolverksamheten.

För det tredje skulle en reglering av bemanningsgraden snarast leda till en skenbar likvärdighet. Betydligt fler faktorer än bemanningsgrad påverkar skolbiblioteksverksamhetens kvalitet, exempelvis skolbibliotekariernas kompetens och samarbete med lärare, skolbibliotekets bestånd och lokalens utformning.

Utredningen menar mot bakgrund av ovanstående att det är väsentligt att huvudmännen utifrån lokala förutsättningar har flexibilitet att organisera verksamheten och avgöra i vilken utsträckning olika skolbibliotek behöver bemannas. En reglering av lägstanivå skulle också vara ett stort ingrepp i den kommunala självstyrelsen, som beskrivs närmare nedan i avsnitt 8.5.1.

Ett mer omfattande alternativ än det ovan beskrivna förslaget om att skolbibliotek i första hand ska vara bemannade av personal med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap och i andra hand av personal med annan relevant examen, skulle vara att ställa krav på

[8] Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (2019) samt regeringen (2019c).

att *endast* personer med en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap fick anställas i skolbibliotek. Utredningen anser inte att det vore realistiskt med tanke på att det råder brist på fackutbildade bibliotekarier. Det finns också i dag ett relativt stort antal personer med lärarexamen som arbetar i skolbibliotek och utredningens uppfattning är att många av dessa har goda förutsättningar att bidra till skolbiblioteksverksamheten.

Utredningen har, enligt direktiven, tagit ställning till om digitala resurser skulle kunna skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans. Det är emellertid utredningens uppfattning att digitala skolbibliotekariestöd inte kan erbjuda ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet i samma utsträckning som en skolbibliotekarie som är på plats och möter elever och lärare. Olika former av digitala skolbibliotekariestöd kan, enligt utredningen, fungera som komplement men inte som ersättning för en skolbibliotekarie på plats i skolan.

8.1.3 Skolbiblioteksverksamhetens innehåll, styrning och målgrupp

Problem

Det saknas en definition av vad som utgör ett skolbibliotek i skollagens mening, vilket bidrar till bristande likvärdighet avseende skolbiblioteksverksamhet i landet. Det som benämns skolbibliotek kan i dag vara allt från några böcker i ett rum, till ett välutrustat, ordnat och bemannat bibliotek som används som en pedagogisk resurs på skolan. Otydligheten avseende vad som egentligen är ett skolbibliotek och vad verksamheten där ska syfta till, innebär också en risk för att skolbibliotekens potential inte synliggörs.

Skolbiblioteken är ofta osynliga i skolornas systematiska kvalitetsarbete, vilket kan hänga samman med vissa rektorers bristande förståelse för skolbibliotekets betydelse för elevers kunskapsutveckling och trygghet.

Den nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 36 § skollagen om tillgång till skolbibliotek omfattar inte elever i förskoleklassen trots att även dessa elever sedan 2018 omfattas av skolplikt. Det finns därmed även en otydlighet vad gäller målgrupp för skolbiblioteksverksamheten. När det gäller målgrupp kan det också uppfattas som ett problem att

elever som får distansundervisning inte har rätt att få tillgång till skolbibliotek (se 3.1.2).

Kommuner och regioner ska anta biblioteksplaner, som enligt förarbetsuttalanden till bibliotekslagen även ska gälla deras skolbiblioteksverksamhet. Motsvarande reglering saknas för enskilda och statliga skolhuvudmän, vilket leder till att det ibland kan saknas uttalade mål och genomtänka strukturer för skolbiblioteksverksamheten inom dessa huvudmäns organisationer.

Förslag till lösning

Utredningen föreslår att det i skollagen ska införas en definition av skolbibliotek samt ett klargörande av syftet med verksamheten. Avsikten är att tydliggöra vad ett skolbibliotek är och vilken som ska vara verksamhetens huvudsakliga innehållsliga inriktning. Reglerna ska även gälla förskoleklassen. Genom förslagen förväntas skolhuvudmannens ansvar för skolbiblioteket bli tydligare.

Utredningen föreslår att definitionen ska klargöra att ett skolbibliotek ska vara en ”gemensam och ordnad resurs med ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet och som ställs till elevernas och lärarnas förfogande”. Syftet med skolbibliotek ska, enligt utredningen, vara att ”främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet”.

Definitionen och syftesbeskrivningen förväntas leda till ökad likvärdighet och ökad kunskap om skolbibliotekets funktion. Vi menar att den relativt höga konkretionsgrad som föreslås innebär en tydlighet som kan bidra till fördjupad förståelse för vad ett skolbibliotek erbjuder och att detta är väsentligt med tanke på de olika yrkeskategorier (lärare, rektorer, skolchefer med flera) som har inverkan på skolbibliotekets verksamhet. En bred förståelse för skolbibliotekets kärnverksamhet är central för att skolbiblioteket ska prioriteras när det gäller exempelvis budget och bemanning.

Det finns också ett starkt signalvärde i att skollagens första kapitel uppmärksammar skolbibliotek tillsammans med andra definitioner av begrepp som är centrala i lagen. Dessutom underlättar en tydlig definition Skolinspektionens tillsyn.

Utredningen lämnar också förslag om att det på förordningsnivå, i läroplanerna, ska tydliggöras vilket ansvar rektorn har för att skol-

bibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen och för att samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare. Utredningen bedömer att detta ökar möjligheterna för att skolbibliotekets verksamhet främjar elevernas läsande och medie- och informationskunnighet samt att skolbiblioteksverksamheten synliggörs i det systematiska kvalitetsarbetet.

Dessutom föreslår utredningen, som nämnts ovan, att Skolverket ska se över de allmänna råden om systematiskt kvalitetsarbete, så att råden tydliggör på vilket sätt skolbibliotekets verksamhet bör vara en del av det systematiska kvalitetsarbetet.

Förtydligandet om rektors ansvar för skolbiblioteket och ökade förväntningar på att skolbiblioteksverksamheten synliggörs i det systematiska kvalitetsarbetet förväntas också leda till att skolbibliotekens bestånd prioriteras i budgetarbetet. Utredningen föreslår också att statsbidraget för inköpsstöd till folk- och skolbibliotek ska ändras så att skolbibliotek i högre grad än i dag får del av medlen.

Slutligen föreslår utredningen att lagstiftningen avseende bibliotheksplaner ska utvidgas, så att även enskilda och statliga huvudmän ska anta bibliotheksplaner för sina skolbibliotek. Detta förväntas få positiva effekter på uppföljningen och utvecklingen av skolbiblioteksverksamheten. Planerna kan också stärka rektors förståelse för skolbibliotekets funktioner.

När det gäller tillgång till skolbibliotek för elever som får distansundervisning lämnar utredningen inga förslag till förändrad lagstiftning.

Alternativa lösningar

Ett mindre ingripande förslag än att införa en skollagsreglerad definition av skolbibliotek vore att genomföra informationsinsatser för att öka kunskapen om vad skollagens förarbeten anger om skolbibliotek. Utredningen bedömer dock att detta inte skulle få tillräcklig effekt för att uppnå likvärdighet och de mål som regeringen angett i utredningens direktiv.

Det finns flera alternativ till den föreslagna definitionen. Det hade exempelvis varit tänkbart att inte använda sig av begreppet medie- och informationskunnighet i definitionen, eftersom detta begrepp hittills inte har använts i skolförfattningarna. Utredningen ser dock

att den föreslagna definitionen är den som på bästa sätt kan förtydliga hur skolbiblioteket utgör en pedagogisk resurs avseende exempelvis informationssökning och källvärdering. Begreppet medie- och informationskunnighet är enligt utredningens erfarenhet väl etablerat bland skolbibliotekarier. Begreppet läsning pekar tydligt mot den del av språkutvecklingen som skolbibliotekarier främst riktar sin uppmärksamhet. Den läsfrämjande verksamheten är central inom biblioteksväsendet och bör vara det även inom skolbibliotek.

En alternativ definition som utredningen tagit ställning till vore att klargöra att skolbiblioteket, utöver att främja elevers läsande och medie- och informationskunnighet, ska främja elevers utveckling och lärande i bred mening. Utredningen menar emellertid att ett sådant tillägg är överflödigt eftersom skolbiblioteket är en del av utbildningen och det framgår av skollagen att utbildningen inom skolväsendet ska främja alla elevers utveckling och lärande. Detta gäller således alla delar av skolans arbete med utbildning, inklusive skolbibliotekets verksamhet. Det är, enligt utredningens uppfattning, därför tydligare att i syftesbeskrivningen framhålla det arbete som är specifikt för skolbiblioteket, vilket bäst definieras som läsande och medie- och informationskunnighet.

När det gäller elever i förskoleklass anser utredningen att nollalternativet, att inte tydliggöra att bestämmelserna om skolbibliotek berör även dem, vore olämpligt eftersom skolbiblioteket fyller en värdefull funktion även i dessa elevers utbildning.

Nollalternativet är, enligt utredningens uppfattning, däremot det mest lämpliga när det gäller skolbibliotek för elever som får distansundervisning. Inget hindrar att elever som får distansundervisning får tillgång till skolbibliotek när så är möjligt. Det är dock inte lämpligt att införa krav på skolbibliotek vid distansundervisning, eftersom förutsättningarna för att hitta lösningar för dessa elever skiljer sig mycket åt. Det behöver även fortsättningsvis finnas utrymme för stor flexibilitet när det gäller distansundervisning, eftersom skolsituationen för dessa elever ofta på många sätt är extraordinär. I stället får skolorna överväga om och i så fall hur det i det enskilda fallet är möjligt att ge en elev som får distansundervisning tillgång till skolbibliotek.

8.1.4 Samverkan och samarbete om skolbiblioteksverksamhet

Problem

När skolbiblioteksverksamhet organiseras i samverkan med ett folkbibliotek kan ändamålsenligheten påverkas negativt. Det gäller särskilt när folkbiblioteket inte ligger i närheten av skolan. Biblioteket kan då bli mer otillgängligt för eleverna och flera av de fördelar som själva bibliotekslokalen kan ha för eleverna uteblir. Såväl elever som skolbibliotekarier och lärare betonar värdet av den fysiska lokalen. Biblioteksrummet är både ett konkret uttryck för skolans roll att främja bildning och en viktig plats för elever, där de kan studera, läsa skönlitteratur, sakprosa och tidskrifter samt göra spontana besök under raster.

När skolbibliotek organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek vid en annan enhet, är det ibland otydligt vad verksamheten ska erbjuda eleverna, hur verksamheten ska organiseras och vem som ska bekosta den. Detta kan bland annat få negativa konsekvenser för samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare och drabbar i förlängningen eleverna.

Det är relativt sällsynt med samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken i länet. Det får bland annat till följd att skolbibliotekarier ibland inte ges möjlighet att ta del av de kompetensutvecklingsinsatser som den regionala biblioteksverksamheten erbjuder.

Förslag till lösning

Utredningen föreslår att det ska tydliggöras att ”tillgång till skolbibliotek” avser att eleverna i första hand har tillgång till ett skolbibliotek på den egna skolenheten, men att det även framgent behöver finnas möjlighet att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan med folkbibliotek och andra skolbibliotek om det finns särskilda skäl, se 4.6.1. Som vi beskrivit i 5.2.2 kan det i vissa fall finnas samordningsvinster och ekonomiska fördelar med att organisera skolbiblioteksverksamheten genom samverkan. Det är emellertid viktigt att möjligheten att organisera skolbiblioteksverksamheten genom samverkan inte nyttjas som en allmän besparingsåtgärd.

Som framgår av avsnitt 4.6.1 är det utredningens uppfattning att de flesta skolor som i dag organiserar sin skolbiblioteksverksamhet genom samverkan är skolor som kommer att omfattas av de föreslagna särskilda skälen och de kan därmed även fortsättningsvis organisera verksamheten på detta sätt. Det finns dock skolor som i dag organiserar sin skolbiblioteksverksamhet genom samverkan som *inte* ligger i det andra bibliotekets direkta närhet och som har ett *större* antal elever. Dessa kommer att behöva etablera ett skolbibliotek på den egna skolenheten. För eleverna på dessa skolor kommer det att leda till höjd kvalitet bland annat genom förbättrad möjlighet att nyttja skolbiblioteksverksamheten dagligen.

Utredningen betonar att samma regler gäller för all skolbiblioteksverksamhet. Det skolbibliotek som organiseras genom samverkan med folkbibliotek eller en annan skolenhets skolbibliotek behöver därmed exempelvis uppfylla skollagens krav på att verksamheten ska syfta till att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet. Utbudet av digitala och analoga medier ska också inom denna skolbiblioteksverksamhet präglas av allsidighet och kvalitet. I detta sammanhang kan det vara viktigt att påpeka att detta exempelvis innebär att utbudet, för att vara kvalitativt, behöver vara målgruppsanpassat, vilket kan få konsekvenser om exempelvis en grundskola erbjuder skolbiblioteksverksamhet genom samverkan med en gymnasieskola eller tvärtom. Även läroplanernas krav på att verksamheten ska användas som en del i undervisningen och krav på att samarbetsformer ska utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare gäller för skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek på en annan skolenhet.

Utredningen föreslår vidare att det ska krävas en skriftlig överenskommelse vid samverkan om skolbiblioteksverksamhet. På detta sätt kan oklarheter och konflikter undvikas och innehåll och ansvar för verksamheten tydliggöras. Överenskommelsen ska, utom när det gäller samverkan mellan skolenheter inom samma huvudmans organisation, anmälas till Kungliga biblioteket. Det förväntas stärka den samlade kunskapen om detta sätt att organisera elevers tillgång till skolbibliotek. Förslaget om skriftliga överenskommelser förväntas också underlätta Skolinspektionens tillsyn.

Utredningen föreslår dessutom att det ska följa av bibliotekslagen att den regionala biblioteksverksamheten ska främja de skolbibliotek som är verksamma i länet när det är lämpligt. Avsikten är att stimu-

lera till ökat samarbete. Ett sådant samarbete kan leda till att skolbibliotekarier får tillgång till nätverk, omvärldsbevakning och kompetensutveckling, vilket i sin tur kan förbättra likvärdigheten. Ett ökat samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken kan även främja skolbibliotekens tillgång till regionala mediecentraler, vilket kan få stor betydelse exempelvis för skolbibliotekens utbud av litteratur på olika språk. Samarbetet mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken kan också stärka regionernas möjligheter att nå de kulturpolitiska målen.

Alternativa lösningar

En alternativ lösning hade varit att inte tillåta att skolbiblioteksverksamheten organiseras genom samverkan, utan ställa krav på att skolbibliotek alltid ska bedrivas vid den egna skolenheten. I vårt utredningsarbete har vi dock mött exempel på välfungerande samverkan om skolbiblioteksverksamhet och anser att detta under vissa omständigheter kan vara ett bra alternativ till ett skolbibliotek på den egna skolenheten.

För skolor som i dag samverkar med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek på en annan skolenhet, men som framöver kommer att behöva erbjuda eleverna tillgång till skolbibliotek på den egna enheten, innebär begränsningarna av när samverkan ska få ske att nya skolbibliotek behöver etableras. Utredningen har övervägt om dessa skolor borde få fortsätta att organisera skolbiblioteksverksamheten genom samverkan, medan de successivt under en längre tid etablerar ett skolbibliotek på den egna skolenheten. Utredningen har dock valt att inte föreslå någon sådan övergångsbestämmelse. De föreslagna reglerna ska träda i kraft inför höstterminen 2023 och detta ger, enligt vår uppfattning, de berörda skolorna skälig tid att vidta åtgärder.

En alternativ lösning till krav på skriftliga överenskommelser hade varit att skolor och folkbibliotek även fortsättningsvis skulle kunna komma överens muntligt om samverkan. I våra kontakter under utredningsarbetet har det dock framkommit påtagliga behov av att förtydliga formerna för överenskommelser om att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan. Både skolbibliotekarier, folkbibliotekets bibliotekarier, bibliotekschefer och lärare har vittnat om otydliga förväntningar och andra utmaningar med muntliga överens-

kommelser. För skolans del riskerar oklara förutsättningar för samverkan att leda till att skolbiblioteket inte i tillräcklig grad utnyttjas som pedagogisk resurs.

I stället för att anmäla överenskommelsen till Kungliga biblioteket skulle det kunna anses som tillräckligt att skolan kan visa upp överenskommelsen för Skolinspektionen vid tillsyn. Vi anser emellertid att statens samlade kunskap om detta sätt att samverka om skolbiblioteksverksamheten behöver öka. Kungliga bibliotekets statistikinsamling underlättas också av att överenskommelserna dokumenteras och anmäls till myndigheten. Dessutom kan kravet verka kvalitetshöjande genom att incitamenten för att göra en mer genomarbetad överenskommelse sannolikt blir högre när den ska delas även utanför den egna organisationen.

En annan möjlighet, som utredningen har avfärdat, vore att överenskommelserna skulle anmälas till Skolinspektionen. På så vis hade Skolinspektionen haft tillgång till samtliga överenskommelser inom den egna myndigheten. Utredningen har dock funnit att detta inte skulle underlätta tillsynen och att det finns starkare argument för att Kungliga biblioteket, som ansvarar för den officiella biblioteksstatistiken, ska samla överenskommelserna.

När det gäller samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken skulle ett nollalternativ, att inte överhuvudtaget reglera ett sådant samarbete, innebära att skolbibliotekarier riskerar att även fortsättningsvis exkluderas från värdefulla utvecklingsinsatser och nätverk. Det vore olyckligt med tanke på att skolbibliotekarierna inte sällan saknar bibliotekariekollegor på skolan. Vi anser att det är angeläget att på flera olika sätt stärka skolbibliotekariers möjlighet till kontakt med andra bibliotek och kulturinstitutioner. Utredningen bedömer, utifrån konsekvenser av tidigare ändringar av bibliotekslagen, att en författningsreglering om möjligheter till samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken skulle få en positiv effekt.[9]

Ett alternativ skulle också kunna vara att ställa *krav* på att den regionala biblioteksverksamheten ska främja skolbiblioteken i länet. Utredningen anser dock att detta skulle vara en för stor detaljstyrning av hur den regionala biblioteksverksamheten genomför sitt upp-

[9] Skolbibliotek var fram till 2014 explicit angivet som en målgrupp för den regionala biblioteksverksamheten (då länsbiblioteken) i bibliotekslagen. Att så inte längre är fallet förefaller ha lett till minskat samarbete.

drag och därmed en onödig inskränkning av den regionala självstyrelsen. Utredningen menar att ett förtydligande om *möjligheten* till att främja skolbibliotekens verksamhet har förutsättningar att ge tillräcklig effekt.

8.1.5 Kompetenshöjande insatser

Kompetenshöjande insatser från högskolor och universitet

Problem

Det är ofta svårt att rekrytera fackutbildade bibliotekarier till skolbiblioteken, bland annat eftersom det råder brist på personer med examen inom biblioteks- och informationsvetenskap.[10] Många som arbetar i skolbibliotek är lärare och även denna yrkeskategori råder det brist på. Dessutom saknar lärare vanligen utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap, vilket kan ha negativ inverkan på den skolbiblioteksverksamhet som eleverna erbjuds. Flera lärosäten har också beskrivit för utredningen att det är svårt att rekrytera disputerad personal till högskoleutbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap.

Förslag till lösning

För att säkra bemanningen i skolbibliotek på längre sikt föreslår utredningen utökade platser på utbildningsprogrammen inom biblioteks- och informationsvetenskap. Utredningen föreslår också en forskarskola inom biblioteks- och informationsvetenskap, bland annat för att fler disputerade inom fältet är en förutsättning för hög kvalitet inom utbildningen samt för rekryteringen till de institutioner som ska erbjuda utbildningarna.

För att redan på kort sikt stärka kompetensen inom skolbiblioteksverksamheterna föreslår utredningen en tillfällig uppdragsutbildning, Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS. Genom utbildningssatsningen ska det vara möjligt för personer med en lärarexamen att läsa 60 högskolepoäng inom biblioteks- och infor-

[10] Bristen gäller även personer som fick den äldre bibliotekarieexamen som var aktuell före högskolereformen 1993.

mationsvetenskap. Det ska utgå statsbidrag till skolhuvudmän vars lärare deltar i VALS.

Alternativa lösningar

Ett nollalternativ skulle kunna vara att inte öka antalet utbildningsplatser inom biblioteks- och informationsvetenskap. Utredningens bedömning är att detta skulle leda till att det blev mycket svårt för skolhuvudmännen att anställa kompetent personal till skolbiblioteken. På sikt skulle detta få negativa konsekvenser för skolbiblioteksverksamhetens kvalitet.

En alternativ lösning för att möta behovet av fler skolbibliotekarier skulle kunna vara att erbjuda satsningen VALS även till andra yrkeskategorier än lärare. Utredningen anser dock att lärare, på grund av deras erfarenheter, kunskap och utbildning, är den yrkeskategori som utöver fackutbildade bibliotekarier har bäst förutsättningar att bidra till en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet. Skolbibliotekarier, skolbiblioteksamordnare och rektorer som utredningen har varit i kontakt med har beskrivit att många lärare på ett positivt sätt bidrar till kvalitativ skolbiblioteksverksamhet runtom i landet.

Det kan finnas risker med att, i tider när behovet av lärare förväntas öka, erbjuda lärare möjlighet till en vidareutbildning som kan leda till att de inte längre kommer att arbeta heltid som lärare. Utredningen menar dock att VALS inte behöver leda till att lärare lämnar yrket, utan att det i många fall snarare kommer att bli fråga om kombinationstjänster, där lärare delvis arbetar som lärare och delvis som skolbibliotekarier. Detta kan för en del lärare vara något som gör det mer attraktivt att stanna i läraryrket. En lärarkategori som kan komma att bli aktuell för VALS är lärare med inriktning mot arbete i fritidshem. För dem kan kombinationstjänster med skolbibliotek fungera särskilt väl, se 6.6.1.

Utredningen har övervägt att endast lärare som redan har en anställning i skolbibliotek skulle få delta i VALS. En sådan avgränsning skulle kunna vara ett sätt att säkerställa att inte lärarförsörjningen påverkas negativt. En inskränkning av målgruppen skulle dock innebära minskade möjligheter för flexibla lösningar för huvudmän och rektorer. Om lärare som inte redan har en anställning i skolbibliotek exkluderas, skulle rektorer och skolhuvudmän dessutom få svårare

att erbjuda lärare som annars överväger att lämna skolverksamheten en anställning som till del innebär arbetsuppgifter som skolbibliotekarie, vilket skulle vara olyckligt. Vi menar därför att det är viktigt att uppdragsutbildningen är öppen för alla med en lärarlegitimation, även om erbjudandet troligen främst kommer att nyttjas av lärare som redan arbetar i skolbibliotek.

Utredningen har också övervägt om det skulle vara möjligt att läsa biblioteks- och informationsvetenskap inom ramen för en grundlärarutbildning. Utredningen konstaterar dock att en sådan lösning vore problematisk mot bakgrund av examensordningen för lärarexamen som detaljerat reglerar vad som ska ingå i grundlärarutbildningen.[11] Det finns också en risk för att en sådan förändring av grundlärarutbildningen skulle leda till att lärare i de lägre årskurserna i mindre utsträckning skulle kunna vara klasslärare och undervisa eleverna i de flesta av deras ämnen.

Utredningen har också prövat idén om lärare som deltar i den föreslagna utbildningssatsningen VALS borde få behörighet i skolbibliotek införd i sin lärarlegitimation. En lärarlegitimation ska dock i första hand avse ämnesbehörigheter och utredningen bedömer att satsningen, även utan att dokumenteras i lärarnas legitimationer, kommer att bli attraktiv genom att lärarna erhåller högskolepoäng i biblioteks- och informationsvetenskap.

En alternativ lösning skulle vidare kunna vara en uppdragsutbildning för lärare som skulle omfatta färre högskolepoäng än de föreslagna 60. Utredningen anser dock att det inte är rimligt att anta att ett lägre antal högskolepoäng ger tillräckligt omfattande kunskaper. Det vore också möjligt att erbjuda uppdragsutbildning utan högskolepoäng, men utredningen uppskattar att utbildningen får en högre attraktivitet och genomströmning om den ger högskolepoäng.

Utredningen har också prövat idén att begränsa målgruppen för VALS, så att bara vissa lärarkategorier skulle komma ifråga för satsningen. Ett alternativ skulle kunna vara att endast erbjuda utbildningen till exempelvis lärare i svenska och svenska som andraspråk. Ett annat alternativ skulle kunna vara att VALS endast skulle erbjudas lärare med grundlärarexamen, eftersom det för elever i gymnasieskolan kan anses särskilt viktigt med tillgång till skolbibliotekarier som har en gedigen utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Utredningen anser dock att det bör finnas möjlighet för

[11] Högskoleförordningen (1993:100), bilaga 2.

lärare i alla ämnen samt för ämnes- och yrkeslärare att delta i utbildningssatsningen VALS, då många av dessa lärare har adekvata kunskaper och erfarenheter av betydelse såväl för arbete med medie- och informationskunnighet som för läsfrämjande insatser. Begränsningar av vilka lärare som får delta i VALS innebär minskade möjligheter för rektorer och huvudmän att organisera och bemanna skolbiblioteksverksamheten. Utredningen har därför valt att föreslå att VALS ska vara öppen för alla lärare.

Utredningen har även prövat idén att införa krav om skolbiblioteksrelaterad VFU inom lärarutbildningarna. Med hänsyn till lärarutbildningarnas detaljerade examensordningar, som bland annat särskilt reglerar hur stor del av utbildningen som måste utgöra ämnesrelaterad VFU, anser utredningen inte att det vore lämpligt att lämna skarpa förslag om detta.[12]

Kompetenshöjande insatser från Skolverket

Problem

Det finns ett behov av kompetensutvecklingsinsatser för skolbibliotekarier, bland annat på grund av den ökade digitaliseringen och dess påverkan på skol- och biblioteksskolorna. Många skolbibliotekarier saknar också utbildning inom barn- och ungdomslitteratur. Dessutom är en stor andel av skolbibliotekarierna ensamma bibliotekarier på sina skolor och saknar nätverk och möjligheter till kollegialt utbyte med andra som arbetar inom skolbibliotek.

Samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare är också ofta bristfälligt. Det finns flera skäl till detta varav ett är att många lärare saknar kunskap om hur skolbibliotekariers kompetens kan bidra till att stärka elevers kunskapsutveckling. Även rektor och personer på skolhuvudmannanivå saknar ibland djupare kunskaper om skolbiblioteksverksamhetens värde och detta kan vara en bidragande orsak till att skolbiblioteket sällan inkluderas i skolans systematiska kvalitetsarbete. Det finns därför behov av kompetenshöjande insatser även för lärare, rektorer med flera.

[12] Ibid.

Förslag till lösning

Utredningen föreslår att Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling, NCS, vid Skolverket ska ha ett brett ansvar för att bevaka skolbiblioteksfrågor.[13] Utredningen anser att centrumet särskilt bör prioritera att erbjuda olika former av kompetensutveckling till skolbibliotekarier, rektorer och lärare om skolbibliotekets pedagogiska funktion.

Utredningen bedömer att en koppling till NCS säkerställer att skolbiblioteksfrågan integreras i ett flertal andra skolutvecklingsinsatser. NCS har också goda möjligheter att genomföra satsningar som stärker samarbetet mellan skolbibliotekarier och lärare. Dessutom kan NCS bidra till ökad kunskap om skolbibliotek bland personer med andra centrala positioner inom skolväsendet, såsom rektorer, skolchefer och språk-, läs- och skrivutvecklare på huvudmannanivå.

Utredningen föreslår också, som nämnts ovan, att Skolverket ska ta fram allmänna råd om skolbibliotek. Skolverket ska dessutom, enligt utredningen, inkludera aspekter på skolbibliotek i de allmänna råden om systematiskt kvalitetsarbetet. Detta förväntas bland annat leda till ökade kunskaper om hur en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet kan bidra till alla elevers kunskapsutveckling och lärande.

Alternativa lösningar

Ett alternativ skulle kunna vara att inrätta ett särskilt nationellt centrum specifikt för skolbibliotek, vilket föreslås i KB:s förslag till nationell biblioteksstrategi från 2019.[14] Placeringen vid NCS på Skolverket ger dock synergieffekter med centrumets andra skolutvecklingsinsatser. Det finns också fördelar med att skolbiblioteksfrågorna lokaliseras till ett centrum på Skolverket, då samarbetet mellan lärare och skolbibliotekarier är centralt för att skolbiblioteket ska kunna fungera som en pedagogisk resurs.

Ett annat alternativ skulle kunna vara att ge Skolverket ett tidsbegränsat regeringsuppdrag för att genomföra kompetensutvecklingsinsatser om skolbiblioteksverksamhet. Utredningen anser dock att

[13] NCS står för Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling. Vi föreslår att centrumet ska byta namn till Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek, eftersom det är ett viktigt signalvärde att skolbibliotek ingår i centrumets namn.
[14] Kungliga biblioteket (2019b).

insatserna har större möjlighet att ge långsiktiga effekter om uppdraget permanentas inom ramen för NCS.

Utredningen har också övervägt att ge universitet och högskolor med biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningar i uppdrag att erbjuda fortbildning till fackutbildade skolbibliotekarier. Vi bedömer dock att lärosätena delvis redan gör ett kvalitativt arbete med detta och att de insatser som utvecklas med fördel kan innehålla en tydlig koppling till skolverksamheten, varför Skolverket bör ha goda möjligheter att utforma insatserna på ett ändamålsenligt sätt. Det faktum att Skolverket också föreslås ansvara för nationella lägesbeskrivningar om skolbiblioteken borde stärka Skolverkets möjligheter att ta fram utvecklingsinsatser som utgår från befintliga behov. Det är lämpligt att Skolverket utvecklar kompetensutvecklingsinsatserna i nära samarbete med de berörda lärosätena.

Ett alternativ till att ta fram allmänna råd om skolbibliotek och om hur skolbibliotek kan inkluderas i det systematiska kvalitetsarbetet skulle vara att Skolverket endast tog fram stödmaterial, men utredningen anser att det krävs allmänna råd för att åstadkomma önskad effekt. Som framgår ovan har allmänna råd en större auktoritet och juridisk betydelse än stödmaterial. Skolverket kan däremot med fördel komplettera de allmänna råden med olika former av insatser via NCS.

Utredningen har vidare övervägt om det borde anges i Skolverkets måldokument för befattningsutbildningen för rektorer att skolbiblioteket ska tas upp i denna utbildning. Utredningen har dock konstaterat att innehållet i måldokumentet är på en mer generell nivå och menar därför att det inte är lämpligt att införa konkreta formuleringar om skolbibliotek i detta dokument. Utredningen vill dock framhålla värdet av att frågor om skolbibliotek lyfts i detta sammanhang eftersom rektorers kunskap om skolbibliotekets betydelse på så vis kan öka. Det kan också vara värdefullt att Skolverket tar upp skolbibliotek i kompetensutvecklingsinsatser riktade mot skolchefer.

8.1.6 Statistik och uppföljning

Problem

Svarsfrekvensen på Kungliga bibliotekets enkät för statistikinsamling är, som vi beskrivit i kapitel 7, relativt låg bland skolbiblioteken och det förefaller osäkert om de svarande ger jämförbara svar på enkätens frågor. Det finns också behov av att komplettera den officiella biblioteksstatistiken med mer kvalitativa uppföljningar om skolbibliotek samt eventuellt av att samla in uppgifter om skolbibliotek som har en lägre bemanningsgrad än 50 procent (se 7.1.3).

I dag föreskriver Skolverket att skolhuvudmännen ska redovisa sina kostnader för skolbibliotekariers löner som del av sina kostnader för lärverktyg, inte som del av kostnaderna för pedagogisk personal.[15] Detta är ologiskt eftersom skolbibliotekarier i stor utsträckning har pedagogiska uppgifter. Konsekvensen blir att skolbibliotekets personalkostnader blir osynliga i Skolverkets kostnadsstatistik, vilket medför en risk för att rektorer kan välja att dra ned på antal skolbibliotekarier utan att neddragningen blir synliggjord i den officiella statistiken om skolväsendet.

Specialskolan och sameskolan behöver, till skillnad från grundskolor, gymnasieskolor, grundsärskolor och gymnasiesärskolor, inte lämna uppgift om tillgång till skolbibliotek till Skolverkets informationssystem för skolväsendet.[16] Detta överensstämmer inte med grundprincipen om att samma författningsbestämmelser i så stor utsträckning som möjligt ska gälla för alla skolformer och alla huvudmän. Utredningen konstaterar att skolbiblioteken har lika stor relevans för elever i sameskolan och specialskolan som i övriga skolformer och att detta bör återspeglas i den information som Skolverket tillhandahåller.

Utredningens förslag till lösning

Utredningen föreslår att Kungliga biblioteket tillsammans med Skolverket ges i uppdrag att genomföra ett utvecklingsarbete avseende statistiken om skolbibliotek, med syfte att öka svarsfrekvensen och statistikens användbarhet.

[15] Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet m.m.
[16] Förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet.

Dessutom föreslår utredningen att Skolverket inom ramen för sitt nationella uppföljningsansvar för skolväsendet ska stärka sin uppföljning av skolbiblioteksverksamheten. Skolverket föreslås också ges i uppdrag att se över föreskrifterna om uppgiftsinsamling så att skolbibliotekarier blir definierade som pedagogisk personal. På så vis kan uppgifter om skolbibliotekens verksamhet bättre tillgängliggöras för skolhuvudmän, skolenheter och skolmyndigheter.

Utredningen föreslår också att även specialskolan och sameskolan ska lämna uppgift om tillgång till skolbibliotek till Skolverkets informationssystem, så att elever och vårdnadshavare som ska välja skola inom dessa skolformer kan ta del av information om skolans tillgång till skolbibliotek på samma sätt som elever och vårdnadshavare som ska välja skola inom grundskola, grundsärskola, gymnasieskola eller gymnasiesärskola.

Utredningens förslag och bedömningar avseende statistiska uppgifter om skolbibliotek förutsätter att Skolverket publicerar uppgifter om skolor på enhets- och huvudmannanivå.[17]

Alternativa lösningar

Kungliga biblioteket är ansvarig för den officiella biblioteksstatistiken.[18] En alternativ lösning hade kunnat vara att KB, i stället för Skolverket, skulle ges i uppdrag att regelbundet genomföra mer kvalitativa nationella uppföljningar avseende skolbibliotek. Utredningen anser dock att uppföljningar om skolbiblioteket bör ha en tydlig koppling till övriga uppföljningar om utbildningen och skolans verksamhet som Skolverket i dag gör.

Ett alternativ hade också varit att flytta över statistikansvaret för skolbibliotek till Skolverket, som är ansvarig statistikmyndighet för skolväsendet.[19] Motsvarande överflyttning av ansvar för statistik om skolbibliotek har skett i Norge (se 3.7.1). Då hade dock värdet av att skolbibliotek ingår som en del av Sveriges samlade, nationella officiella biblioteksstatistik gått förlorat.

[17] Tidsbegränsade bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen som bryter statistiksekretessen ska träda i kraft den 1 juli 2021 och upphävas den 1 juli 2023, då regeringen beräknar att en långsiktig lösning ska vara på plats.
[18] Förordningen (2001:100) om den officiella statistiken, bilagan.
[19] Ibid.

Ytterligare ett alternativ hade kunnat vara att förlita sig på att KB utvecklar skolbiblioteksstatistiken utan att, som utredningen föreslår, ge myndigheten ett särskilt regeringsuppdrag. Vidare hade det varit tänkbart att förlita sig på att KB och Skolverket ska samarbeta för att utveckla statistik och nationell uppföljning även utan regeringsuppdrag, med hänvisning till myndigheters allmänna skyldighet att samarbeta med varandra.[20] För att säkerställa att samarbetet och utvecklingsarbetet verkligen kommer till stånd och blir prioriterat förordar dock utredningen särskilda regeringsuppdrag.

När det gäller Skolverkets uppgiftsinsamling, hade ett nollalternativ kunnat vara att förlita sig på att myndigheten ser över föreskrifterna i enlighet med den allmänna skyldighet som en regelgivande myndighet har att vårda och utveckla sitt regelverk. Frågan om att synliggöra skolbibliotekarier och att tydliggöra deras pedagogiska uppdrag behöver dock prioriteras och utredningen förordar därför att Skolverket får ett särskilt regeringsuppdrag om att se över föreskrifterna om uppgiftsinsamling.

När det gäller att även specialskolan och sameskolan ska lämna uppgift om tillgång till skolbibliotek till Skolverkets informationssystem menar utredningen att nollalternativet, det vill säga att inte göra något alls, är olämpligt eftersom lika villkor så långt som möjligt bör gälla oavsett huvudman.

8.2 Vilka som berörs av utredningens förslag

Utredningen lägger förslag som kommer att påverka och beröra flera olika aktörer inom skolväsendet, men även i det omgivande samhället.

I första hand berör utredningens förslag elever i de skolformer som betänkandet avser. Läsåret 2019/20 gick cirka 1 099 000 elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan (den obligatoriska skolan). I gymnasieskolan gick cirka 355 000 elever och i gymnasiesärskolan gick cirka 6 400 elever. Av den obligatoriska skolans elever var läsåret 2019/20 48 procent flickor och 52 procent pojkar. Av gymnasieskolans elever var samma läsår 47 procent flickor/kvinnor och 53 procent pojkar/män. I gymnasiesärskolan var 41 procent av eleverna flickor/kvinnor och 59 procent pojkar/män.

[20] 8 § förvaltningslagen (2017:900).

Förslagen berör även lärare, bibliotekarier och rektorer. Läsåret 2019/20 arbetade enligt Skolverkets statistik 10 921 personer i förskoleklassen. Samma läsår fanns det 41 319 lärare i årskurs 1–3, 49 899 lärare i årskurs 4–6, 42 795 lärare i årskurs 7–9 och 36 186 lärare i gymnasieskolan. Bland lärarna tenderar andelen kvinnor att vara större ju yngre eleverna är: I förskoleklassen är 93 procent av lärarna kvinnor och i gymnasieskolan är 52 procent av lärarna kvinnor. Antalet rektorer läsåret 2019/20 var 5 725.[21]

Enligt den officiella biblioteksstatistiken fanns det 1 134 anställda i skolbiblioteken och 5 711 anställda i folkbiblioteken i Sverige 2019. 83 procent av personalen på skolbiblioteken och 80 procent av personalen på folkbibliotek är kvinnor.[22]

Dessutom berör förslagen undervisande personal på de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna. Det finns sex universitet och högskolor som erbjuder utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap. Vid dessa utbildningar arbetade i september 2020 sammanlagt 12 professorer, 11 docenter, 32 lektorer, 26 adjunkter och 26 doktorander.[23]

Förslagen och bedömningarna rör även undervisande personal på lärarutbildningarna. Av statistiken om undervisande och forskande personal inom högskoleväsendet framgår att det 2019 inom utbildningsvetenskap, dit lärarutbildning hör, fanns totalt 201 professorer, 1 015 lektorer, 26 meriteringsanställda och 960 adjunkter.[24]

Förslagen kommer även att påverka skolhuvudmän. Sveriges 290 kommuner är huvudmän för de kommunala skolorna. Läsåret 2019/20 fanns det 3 982 skolenheter inom grundskola och 861 skolenheter inom gymnasieskola med kommunal huvudman. Läsåret 2019/20 var regioner huvudmän för tolv skolenheter inom gymnasieskolan och för åtta skolenheter inom gymnasiesärskolan. Samma läsår fanns det 823 skolenheter inom grundskola och 434 skolenheter inom gymnasieskola med enskild huvudman. Staten är genom Sameskolstyrelsen och Specialpedagogiska skolmyndigheten huvudman för sameskolan och specialskolan. Sameskolan har fem skolenheter och specialskolan har tio skolenheter.[25]

[21] Skolverket (2020c).
[22] Kungliga biblioteket (2020a).
[23] Uppgift till utredningen från de aktuella lärosätena i september 2020.
[24] Universitetskanslersämbetet (2020b).
[25] Skolverket (2020c).

Övriga aktörer som berörs av förslagen är branschorganisationer, bland annat Svensk biblioteksförening, arbetsmarknadens parter, bland annat DIK, Lärarförbundet, Lärarnas riksförbund och Skolledarförbundet. Även samarbetsorganisationerna för skolhuvudmän, SKR, Friskolornas riksförbund och Idéburna skolors riksförbund, berörs, liksom elever och elevorganisationer, samt vårdnadshavare. Förslagen berör också flera statliga myndigheter, i synnerhet Skolverket, Skolinspektionen, Kungliga biblioteket och Kulturrådet.

8.3 Samhällsekonomiska konsekvenser

Ett skolväsende i vilket alla elever har tillgång till väl fungerande skolbiblioteksverksamhet ger stora samhällsekonomiska vinster. Skolbibliotekarier har avgörande betydelse för att på olika sätt stärka elevers läsande i skolan och på fritiden. Genom att samarbeta med lärarna om arbetet med bland annat informationssökning och källkritik kan skolbibliotekarier också bidra till att elever blir informerade, engagerade och demokratiska samhällsmedborgare. De förslag vi lägger syftar till att främja läsandet och öka medie- och informationskunnigheten för alla elever i Sverige. Dessa färdigheter har central betydelse för elevers kunskapsutveckling i alla ämnen men också för elevers motståndskraft mot desinformation och propaganda.

Bristande läsförmåga är en av de viktigaste anledningarna till att elever inte uppnår målen. Elever som misslyckas i skolan innebär i förlängningen stora kostnader för samhället. Dessa elever får ofta svårigheter att ta sig in på arbetsmarknaden och får därmed problem med att säkra sin egen försörjning, vilket kan leda till socialt utanförskap med exempelvis långvarigt bidragsberoende och kriminalitet. De samhällsekonomiska kostnaderna för sådana livsbanor är långt högre än kostnaderna för förebyggande åtgärder under skolåren. Om den negativa trenden rörande läsintresse fortsätter kan det därmed förutsättas föra med sig stora samhällsekonomiska kostnader.

Även brister avseende medie- och informationskunnighet får allvarliga konsekvenser för samhällsekonomin. Vår tids digitala kommunikationssamhälle ställer höga krav på att alla medborgare utvecklar kunskaper och förmågor för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier. Utan medie- och informationskunniga medborgare riskerar det demokratiska samtalet att bli mer

ensidigt och polariserat, vilket kan underminera den sociala tilliten i samhället. På sikt kan bristande medie- och informationskunnighet därmed leda till socialt utanförskap, vilket som nämnts ovan för med sig omfattande samhällskostnader.

Skolbiblioteket har också en väsentlig kompensatorisk kapacitet. Flera av de faktorer som påverkar barns och ungas läsfärdigheter är kopplade till skolan och undervisningen, men den enskilt viktigaste faktorn för utvecklingen av läsfärdigheter är den läsmiljö som finns i hemmet.[26] Genom ett ökat antal bemannade skolbibliotek med allsidigt utbud kan även elever som saknar en god läsmiljö i hemmet få tillgång till en stimulerande läsmiljö, vilket kan gynna den sociala rörligheten och en jämlik samhällsutveckling.

Den statliga Jämlikhetskommissionen konstaterar i sitt betänkande från 2020 att en jämn fördelning av inkomster och utbildning är gynnsam för ekonomin i stort. Det är därför samhällsekonomiskt fördelaktigt om alla i ett samhälle har god läs- och skrivkunnighet.[27] En ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet har stora möjligheter att verka i denna riktning.

8.4 Konsekvenser för staten och statliga myndigheter

Förslagen kommer att få konsekvenser för staten. Ekonomiskt kommer främst förslaget om bemanning och kompetenshöjande insatser att påverka staten.

8.4.1 Samlade ekonomiska konsekvenser

Förslagen aktualiserar den kommunala finansieringsprincipen. Staten ska enligt denna princip ersätta kommunerna och regionerna för ökade åtaganden till följd av ny reglering som höjer ambitionsnivån för de obligatoriska verksamheterna. Det belopp som kommuner eller regioner ska erhålla som ersättning för ny reglering fastställs i den pris- och volymnivå som gäller när förändringen träder i kraft. Beloppet blir därefter en del av utgiftsområdet för allmänna bidrag till kommuner.

[26] Fredriksson & Taube (2012).
[27] SOU 2020:46.

Staten ska, enligt utredningens beräkning, kompensera kommunerna med 430,7 miljoner kronor per år, på grund av ökade kostnader för bemanning och skriftliga överenskommelser vid samverkan. Under 2023 beräknas beloppet uppgå till 265,35 miljoner kronor, då lagändringarna detta år får halvårseffekt genom att de träder i kraft inför höstterminen 2023. Under 2022 och 2023 kompenseras kommunerna ytterligare med 50 miljoner kronor, 25 miljoner 2022 och 25 miljoner kronor 2023, som ska finansiera etableringen av nya skolbibliotek.

Regionerna ska, enligt utredningens beräkning, kompenseras för sina kostnadsökningar på motsvarande sätt med 4,8 miljoner kronor per år. Under 2023 beräknas beloppet uppgå till 2,4 miljoner kronor, på grund av halvårseffekten som uppstår då förslagen träder i kraft inför höstterminen 2023.

Staten får också utgifter för andra insatser som rör bland annat kompetensförsörjning, statistikinsamling och uppföljning av skolbiblioteksverksamheten. Utredningen har gjort en uppskattning av kostnaderna genom att utgå från tidigare jämförbara uppdrag och insatser samt genom myndighetskontakter.

Tabell 8.1 Ekonomiska konsekvenser

Sammanställning av kostnader för staten i 1 000 kronor

	2022	2023	2024	2025	2026	Permanent/slutår
Skolverket						
Nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling samt skolbibliotek, NCS	850	1 700	1 700	1 700	1 700	permanent nivå från 2023
Allmänna råd och föreskriftsarbete	300	500	500			slutår 2024
Utvecklingsarbete om statistik	300	300				slutår 2023
Nationell lägesbeskrivning avseende skolbibliotek	50	100	100	100	100	permanent nivå från 2023
Vidareutbildning av lärare i skolbibliotek, VALS		9 000	9 000	9 000		slutår 2025
Kungliga biblioteket						
Utvecklingsarbete om statistik och överenskommelser	600	300				slutår 2023
Universitet och högskolor						
Utökad grundutbildning		4 000	10 000	18 000	24 000	permanent nivå från 2026
Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS		12 000	12 000	12 000		slutår 2025
Vetenskapsrådet						
Forskarskola		8 000	8 000	8 000	8 000	slutår 2026
Sameskolan och specialskolan						
Bemanning		400	800	800	800	permanent nivå från 2024
Regionerna						
Kultursamverkansmodellen		2 000	4 000	4 000	4 000	permanent nivå från 2024
Bemanning i skolor med region som huvudman		400	800	800	800	permanent nivå från 2024
Kommunerna						
Bemanning		215 000	430 000	430 000	430 000	permanent nivå från 2024
Skriftliga överenskommelser		350	700	700	700	permanent nivå från 2024
Nya skolbibliotek	25 000	25 000				slutår 2023
Summa	**27 100**	**279 050**	**477 600**	**485 100**	**470 100**	

Några av kostnaderna ovan är tillfälliga medan andra är permanenta. När det gäller exempelvis statens kostnader för Skolverkets nationella centrum, NCS, förväntas dessa vara 850 000 kronor 2022 och 1,7 miljoner kronor 2023. Därefter ska summan permanentas. Kostnaderna för nya skolbibliotek, längst ner i tabell 8.1, är exempel på en tillfällig kostnad som, enligt förslaget, endast utbetalas till kommunerna under 2022 och 2023.

8.4.2 Finansiering

Vi anser att ovan beskrivna förslag är prioriterade reformer som regeringen bör finansiera inom ramen för kommande reformutrymme och statsbudgeten som helhet.

Om förslaget behöver finansieras inom befintliga budgetramar, anser utredningen att regeringen, i enlighet med ambitionen att minska omfånget av riktade statsbidrag, bör ta medel från mindre prioriterade eller undersökta bidrag i budgetpropositionen för utgiftsområde 16, utbildning och universitetsforskning, och specifikt inom utgiftsområdets anslag 1:5, utveckling av skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet.

Statsbidraget för anställning av lärarassistenter beräknas i budgetpropositionen för 2021 till cirka 500 miljoner kronor. Det är en minskning jämfört med statsbidragets storlek 2020 och minskningen ska finansiera andra insatser som regeringen prioriterar. Det har inte funnits något särskilt stort intresse för statsbidraget och 2019 lämnade Skolverket tillbaka cirka 300 miljoner av de anslagna medlen för bidraget till regeringen. Det är möjligt att fler framöver kommer att söka bidraget, eftersom Skolverket inte längre ställer krav på titeln lärarassistent för att få ta del av bidraget utan jämställer andra personer med arbetsuppgifter som avlastar lärarna med en lärarassistent. Utredningen bedömer ändå att det bör finnas utrymme att minska statsbidraget för att finansiera utredningens förslag om bemanning i skolbibliotek, som bör betraktas som en högt prioriterad insats.[28]

Utredningen bedömer dessutom, utifrån en analys av 2019 års utfall för utgiftsområde 16 anslag 1:5, att även vissa andra särskilda

[28] Budgetpropositionen för 2021, prop. 2020/21:1, Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning samt Skolverket (2019f.).

statsbidrag för skolväsendet, som redan har funnits i ett par år är strukturellt underutnyttjade. Skolverkets utfall för 2019 visar att 688 miljoner kronor i anslag 1:5 inte utnyttjades under året.[29] Exempelvis gäller det statsbidraget för undervisning under skollov (2014:47) där drygt 123 miljoner kronor inte utnyttjades. Det bör därför finnas utrymme att minska statsbidrag inom anslag 1:5 för att finansiera utredningens förslag.

8.4.3 Konsekvenser för statliga myndigheter och statliga skolhuvudmän

Skolverket

Utredningen uppskattar att de förslag som påverkar Skolverket kommer att stärka myndighetens samlade kunskap om skolbiblioteksverksamhet och dess betydelse för elevers kunskapsutveckling. Skolverkets ökade kunskap ger positiva konsekvenser för skolbiblioteken och deras förutsättningar att bidra till elevernas bildning och utbildning.

Utredningens förslag innebär att Skolverket på flera olika sätt ska ge skolbiblioteksfrågan högre prioritet än vad som för närvarande är fallet. Kostnaderna för de föreslagna åtgärderna redovisas i tabell 8.1 ovan. Det finns fördelar med att några av dessa uppgifter påbörjas redan under 2022, då detta stärker skolors och skolhuvudmäns möjligheter till en ändamålsenlig implementering av kommande regelförändringar. Utredningen bedömer att NCS bör kunna påbörja sitt arbete med kompetensutveckling med mera redan under 2022. Skolverket bör också under 2022 påbörja utvecklingsarbete om statistik och se över sina föreskrifter om uppgiftsinsamling från huvudmännen.

Skolverket kan dock inte utarbeta allmänna råd om skolbibliotek och revidera råden om systematiskt kvalitetsarbete innan de nya bestämmelserna är på plats 2023. Ersättning för arbetet med allmänna råd bör därför enligt utredningens förslag ges först 2023.

Vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS, är en av de mer kostsamma insatserna. Kostnaderna för uppdragsutbildningen är beräknade utifrån att statsbidrag ska lämnas med 1 000 kronor per högskolepoäng och att uppdragsutbildningen ska omfatta 60 högskolepoäng. Beräkningen är i linje med kostnader för

[29] Uppgift till utredningen från Skolverket den 30 september 2020.

några av de statsbidragsberättigade satsningar på fortbildning av lärare som genomförts under de senaste åren (se 6.1.3).

Skolinspektionen

Utredningen bedömer att de föreslagna författningsändringarna kommer att beröra Skolinspektionen som har ansvar för tillsyn av skolor och för att pröva ansökningar om att starta fristående skolor. Tydligare regler leder till att Skolinspektionen får bättre förutsättningar att granska hur väl skolhuvudmän följer bestämmelserna. Även kvalitetsgranskningar av skolbiblioteksverksamheten underlättas av utredningens förslag. Förslagen förväntas inte medföra några ökade kostnader för Skolinspektionen.

Kungliga biblioteket

Utredningens förslag om att Kungliga biblioteket, KB, ska utveckla den officiella bibliotheksstatistiken när det gäller skolbibliotek, och samarbeta om detta med Skolverket, förväntas leda till ökade kunskaper om skolbibliotek och mer användbar statistik. Förslagen bedöms leda till vissa kostnadsökningar för KB. Kostnadsökningarna beräknas emellertid bli relativt låga, eftersom det ingår i KB:s uppdrag att kontinuerligt utveckla den officiella bibliotheksstatistiken. De uppskattade ökade kostnaderna beräknas uppgå till 600 000 kronor 2022 och 300 000 kronor 2023, som redovisas i tabell 8.1 ovan. Utredningen bedömer att Skolverket och Kungliga biblioteket bör ersättas med samma summa för utvecklingsarbete om statistik, 300 000 kronor under 2022 och 300 000 kronor under 2023. Anledningen till den högre kostnadsposten för Kungliga biblioteket under 2022 (600 000 kronor) är att myndigheten detta år också ersätts för att förbereda uppdraget med de skriftliga överenskommelser som ska utformas när skolbiblioteksverksamhet organiseras genom samverkan.

Utredningens förslag om att överenskommelser om skolbibliotek ska anmälas till Kungliga biblioteket förväntas leda till att KB får en bättre överblick över hur skolbiblioteksverksamheten organiseras runtom i landet och kan även stärka möjligheterna till en mer fullständig statistikinsamling. Uppgiften att kontinuerligt administrera överenskommelserna kan innebära en viss kostnad för myndigheten.

Kostnadsökningarna bedöms dock som så pass låga att de bör kunna hanteras inom ramen för myndighetens befintliga budget. Utredningen anser dock, som nämnts ovan, att planeringen av hur arbetet med att administrera överenskommelserna kommer att ta viss tid i anspråk under 2022, och bedömer att 300 000 kronor under året bör avsättas särskilt för detta ändamål.

Kulturrådet

De förslag som utredningen presenterar förväntas öka det allmänna intresset för läsning och litteratur. Kulturrådet stödjer litteratur, läsfrämjande och bibliotek bland annat genom statsbidrag och en positiv konsekvens av förslagen kan bli att dessa bidrag får mer uppmärksamhet. Utredningens förslag förväntas dessutom leda till ökade möjligheter att nå statens kulturpolitiska mål.

För att stärka den regionala biblioteksverksamhetens samarbeten med skolbibliotek föreslår utredningen utökade medel för kultursamverkansmodellen. Modellen, som beskrivits närmare i avsnitt 5.1.1, innebär att Kulturrådet efter ansökan från regionerna fördelar medel, som regionerna i sin tur fördelar vidare till olika verksamheter inom sin organisation, bland annat till den regionala biblioteksverksamheten. Utredningens förslag förväntas inte innebära ökade kostnader för Kulturrådet eftersom den administrativa bördan av att fördela medlen inte nämnvärt ökar av högre anslag.

Utredningen lägger även förslag om inköpsstödet till folk- och skolbibliotek som Kulturrådet handlägger. Vi föreslår att inköpsstödet villkoras så att folkbibliotek endast får ta del av stödet under förutsättning att även skolbibliotek får del av bidraget. Detta kan innebära att Kulturrådet behöver se över sina handläggningsrutiner för statsbidraget. Enligt vad utredningen erfar är riktlinjerna för inköpsstödet ändå på väg att revideras och förslaget bedöms därför inte medföra några utökade administrativa eller andra kostnader.

Universitet och högskolor

Utredningens förslag om ett utökat antal utbildningsplatser inom de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna och en nationell forskarskola i biblioteks- och informationsvetenskap förväntas

leda till en stärkt bibliotekarieprofession och ökade möjligheter för huvudmännen att rekrytera fackutbildad personal till skolbiblioteken. Vidareutbildning av lärare inom biblioteks- och informationsvetenskap förväntas också få positiva konsekvenser för skolbiblioteksverksamheten.

Fler utbildningsplatser, inrättande av en forskarskola och vidareutbildning av lärare kommer även att få ekonomiska konsekvenser. Utredningen bedömer att utbildningarna inom biblioteks- och informationsvetenskap bör öka med 100 nya utbildningsplatser per år och att sammanlagt 450 lärare bör vidareutbildas inom ramen för VALS för att förslaget om bemannade skolbibliotek ska få önskvärda effekter på kort såväl som på lång sikt. Utredningen bedömer även att antalet doktorander behöver öka.

Kostnaden för att öka antalet utbildningsplatser inom de biblioteks- och informationsvetenskapliga utbildningarna beräknas, när insatsen är fullt utbyggd, bli drygt 24 miljoner kronor per år. Denna beräkning utgår från att 100 studenter per år tas in till en treårig utbildning, omfattande sammanlagt 180 högskolepoäng, och att varje utbildningsplats kostar 80 000 kronor per år. Uträkningen i tabell 8.1 utgår från en successiv ökning av antalet platser med 50 platser första året, 75 platser nästkommande år och först därefter 100 platser.

Kostnaden för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet, VALS, beräknas, för universitetens och högskolornas del, bli 12 miljoner kronor per år under en treårsperiod.[30] Beräkningen utgår från att 150 lärare per år antas till en utbildning omfattande 60 högskolepoäng.

Kostnaden för en forskarskola inom biblioteks- och informationsvetenskap beräknas bli 8 miljoner kronor per år under fyra år. Utredningen föreslår att det är Vetenskapsrådet som ska utlysa forskarskolan och medel för den. I Kungliga bibliotekets förslag till en nationell biblioteksstrategi anges att den nationella forskarskolan bör finansieras och etableras av samverkande lärosäten. Grundfinansieringen för svensk forskning sker genom de så kallade basanslagen till lärosätena. Utredningens uppfattning är dock att satsningen på denna forskarskola även behöver finansieras via särskilda statliga medel. Det är emellertid rimligt att lärosätena också tillför medel och nyttjar sina basanslag för att kunna öka antalet doktorander inom biblio-

[30] Kostnader för VALS uppstår, som framgår av tabell 8.1, även för Skolverket.

teks- och informationsvetenskap, särskilt om viss finansiering sker utöver ordinarie ekonomisk tilldelning.

Statliga skolhuvudmän

En grundprincip för skolväsendet är att samma författningsbestämmelser i så stor utsträckning som möjligt ska gälla för alla skolformer och alla huvudmän. Lika villkor ska således i huvudsak gälla oavsett huvudman. Utredningen lägger inte några förslag som enbart rör de statliga skolhuvudmännen Sameskolstyrelsen och Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM. Utredningens förslag om att ange explicita krav på bemanning innebär en ambitionshöjning som kommer att få ekonomiska konsekvenser för skolhuvudmännen, se närmare under avsnitt 8.5.2. Beräkningen av kostnaden för detta för Sameskolstyrelsen och SPSM har gjorts på samma sätt som för övriga skolhuvudmän, vilket innebär att den sammanlagda kostnaden för ökad bemanning av skolbibliotek för Sameskolstyrelsen och SPSM uppgår till sammanlagt 800 000 kronor.

Förslaget om att även sameskolor och specialskolor ska upprätta skolbiblioteksplaner som ska anmälas till KB, och att skolorna ska rapportera uppgift om tillgång till skolbibliotek till Skolverkets informationssystem, kan innebära ett visst merarbete. Utredningen uppskattar inte att detta leder till ökade kostnader, eftersom skolorna redan ska ha inarbetade rutiner för skolbiblioteksverksamheten inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet. Utredningen bedömer också att det finns rutiner för att rapportera uppgifter till olika myndigheter.

8.5 Konsekvenser för kommunerna

I viss mån innebär utredningens förslag förtydliganden av gällande lagstiftning som inte ska medföra några ökade kostnader för skolhuvudmännen. Vissa förslag, såsom förslagen om bemanning och om kravet på skriftliga överenskommelser, innebär däremot en ambitionshöjning som resulterar i ökade kostnader för kommunerna.

8.5.1 Den kommunala självstyrelsen

Kommuner har en grundlagsfäst självstyrelse, vilket innebär att de har egen beslutsrätt inom ramen för nationella bestämmelser. En inskränkning i den kommunala självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till de ändamål som föranlett en inskränkning. I samtliga förslag har vi noga vägt eventuella risker för det kommunala intresset av självstyrelse mot de nationella intressen som förslagen avser att tillgodose.

Utredningens förslag påverkar inte den grundläggande ansvarsfördelningen mellan staten och skolhuvudmännen på skolans område. Några av förslagen innebär en mer precist avgränsad reglering än nuvarande regleringar, och ska därmed snarare betraktas som ett förtydligande av gällande bestämmelser. Dessa förslag bör därmed inte heller anses få någon effekt på den kommunala självstyrelsen.

Förslaget om en reglering som anger att skolbibliotek ska vara bemannade ska betraktas som en ambitionshöjning. Utredningen anser att en utökad reglering när det gäller bemanning är nödvändig, utifrån det övergripande målet om likvärdig utbildning. Skolbiblioteket är en väsentlig del av elevernas utbildning och all tillgänglig forskning och erfarenhet om vad som karakteriserar ändamålsenliga skolbibliotek framhäver bemanningens betydelse. Endast genom att skolbibliotek bemannas med utbildad personal kan skolbiblioteksverksamheten fylla de funktioner som förarbetena till skollagen i egentlig mening avser när det gäller tillgång till skolbibliotek.[31] Uppfattningen att förslagen är proportionerliga stärks av att regeringen och dess samarbetspartier i den sakpolitiska överenskommelsen Januariavtalet från 2019 har uttalat att de vill genomföra Läsdelegationens förslag från 2018, och av att statsministern i Regeringsförklaringen 2019 särskilt framhållit behovet av att öka bemanningen i skolbibliotek.[32]

Det finns ett nationellt intresse för att skapa en likvärdig service avseende skolbibliotek. Det betyder dock inte att verksamheten behöver se exakt likadan ut över hela landet. Utredningen föreslår exempelvis att det ska framgå av skollagen att huvudmannen, när det finns särskilda skäl, kan organisera skolbiblioteksverksamheten genom samverkan med ett folkbibliotek.

[31] Prop. 2009/10:165 s. 283 f.
[32] Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (2019).

Som nämnts i avsnitt 8.1.1 anser utredningen att det inte skulle vara möjligt eller önskvärt att i lag precisera exakt grad av bemanning i skolbibliotek. En reglering som saknar utrymme för flexibilitet utifrån lokala förutsättningar blir svår för många huvudmän att uppfylla, vilket kan urholka respekten för den. En lägstanivå för bemanningen kan också komma att uppfattas som ett tak, snarare än ett golv, och skolor som exempelvis behöver mer bemanning än den uttryckta lägstanivån kan då komma att förvägras det av sin huvudman med hänvisning till att nivån är uppnådd. En sådan reglering vore därmed olämplig och ett alltför stort ingrepp i den kommunala självstyrelsen. Utredningen anser att kommunerna i stället bör ha möjlighet att utifrån lokala förutsättningar och elevernas behov avgöra vilken bemanningsgrad som är lämplig.

Utredningen föreslår inte heller krav på samverkan om litteratur, även om det finns tydliga fördelar med att skolor till exempel tillsammans bygger upp ett mångspråksbibliotek. I förarbetena till bibliotekslagen betonade regeringen att det skulle vara ett för stort ingrepp i den kommunala självstyrelsen att göra bibliotekslagens bestämmelse om samverkan om litteratur tvingande för skolbibliotek, mot bakgrund av kommunernas skiftande förutsättningar.[33] Utredningen har inte gjort någon annan bedömning och föreslår ingen ändring avseende detta.

8.5.2 Kostnader avseende förslaget om bemanning

Den sammanlagda kostnaden för ökad bemanning av skolbibliotek inom kommunala och enskilda skolhuvudmäns organisationer beräknas uppgå till cirka 430,7 miljoner kronor.[34] Beräkningen redovisas nedan.

[33] Prop. 2012/13:147 s. 41.
[34] Utöver denna summa beräknar utredningen att 800 000 kronor ska avsättas för ökad bemanning av skolbibliotek i sameskolan och specialskolan, se 8.4.3, samt ytterligare 800 000 kronor för ökad bemanning av skolbibliotek på gymnasie- och gymnasiesärskolor som har en region som huvudman, se 8.6.2. Sammanlagt förväntas bemanningen att kosta 432,3 miljoner kronor.

Nuvarande kostnader

Kostnadsberäkningarna för bemanningen av skolbibliotek utgår från hur stora kostnaderna för bemanning är för närvarande, det vill säga före de föreslagna författningsregleringarna. Antaganden om denna bemanning framgår av tabell 8.2 nedan. Vi utgår från att våra antaganden om den nuvarande bemanningen svarar mot de behov som skolbiblioteken, enligt förarbeten till skollagen, ska tillgodose.

För att bedöma kostnaderna av regleringarna, har utredningen utgått från olika kategorier med skolor där skolorna är indelade efter antal elever. Kategorierna och antal skolor framgår av tabell 8.3. Genom att relatera kostnaderna för dagens bemanning till den kostnadsnivå för bemanning som bör uppstå när nya regleringar trätt i kraft, kan kostnadsökningen bestämmas. Av tabell 8.4 framgår hur stor bemanningen förväntas bli efter att regleringarna trätt i kraft.

Osäkra uppgifter om nuvarande bemanning

Den befintliga statistiken över skolbibliotekens bemanning är ofullständig och det är därmed svårt att beräkna hur stora kostnaderna är i dag. Som tidigare nämnts har Kungliga biblioteket beslutat att den officiella biblioteksstatistiken endast ska avse de bibliotek som har en avsatt bemanning för biblioteksverksamheten om minst 20 timmar per vecka. Mer om urvalsramen i avsnitt 7.1.3.

Urvalsramen medför att kunskapen om bemanningen på skolor med få elever är relativt låg. Bland de skolor som finns med i den officiella biblioteksstatistiken är bara knappt 10 procent skolor med färre än 300 elever, trots att över hälften av alla skolor i Sverige har så låga elevantal.

I sin rapport om biblioteksstatistiken från 2019 framhåller KB att det är vanligt att en person är anställd för att ta hand om flera skolbibliotek i kommunen. Denna person kan då exempelvis lägga hälften av sin tid på den skola som har många elever och mindre tid på var och en av de andra per vecka. Personen ingår då i statistiken med en skola och halvtidsbemanning men tiden som läggs ned på de andra skolenheterna synliggörs inte i den officiella biblioteksstatistiken.[35] Det förekommer också att lärare på skolan har en del av sin tjänst i skolbiblioteket. Ibland handlar det bara om ett par timmar i

[35] Kungliga biblioteket (2020a).

veckan men det kan också röra sig om en eller ett par dagar. Det innebär att även skolor med relativt få elever kan ha bemannade skolbibliotek, men i mindre grad än halvtidsbemanning.

En annan faktor som försvårar beräkningen av bemanningen av skolbibliotek är att den officiella statistiken om skolväsendet, som Skolverket ansvarar för, utgår från skolenheter med olika skolkoder. I den officiella biblioteksstatistiken riktas emellertid uppmärksamheten i stället mot skolbibliotek och deras användare, och ett och samma skolbibliotek kan erbjuda skolbiblioteksverksamhet till flera skolenheter. I vissa fall kan dessa skolenheter ha olika besöksadresser medan skolbiblioteket ligger på en av adresserna. Det innebär att elevernas tillgång till skolbiblioteket varierar beroende på vilken skolenhet de mestadels befinner sig på. Vi menar dock att det är rimligt att de skolenheter som har samma adress i detta sammanhang räknas som en skola, då eleverna i dessa skolenheter kan förväntas använda ett och samma skolbibliotek.

Skolverket har, för utredningens räkning, bistått med underlag där skolor har indelats efter skolenheternas adresser. Skolenheter som ligger på samma adress har i detta statistiska underlag alltså slagits samman till en skola.[36] Beräkningarna nedan utgår från detta underlag, eftersom adressen har större betydelse för elevers tillgång till skolbibliotek än skolenheternas skolkoder.[37] När vi nedan använder begreppet ”skola” kan det därmed betyda flera skolenheter men med samma adress.

Stora variationer i bemanning

Variationerna när det gäller bemanningen av skolbibliotek är stora i Sverige. Utredningen har varit i kontakt med både större och mindre skolor med god bemanning, men också med relativt stora skolor där bemanningen varit näst intill obefintlig eller mycket låg.

Utredningen konstaterar dock att skolbiblioteken generellt är underbemannade i dag och att detta påverkar kvaliteten negativt. På en del skolor förefaller skolbiblioteksverksamheten bedrivas på ett

[36] Det kan, enligt Skolverket, finnas vissa osäkerheter i uppgifterna, såsom att skolenheter kan ha stavat samma adress på olika sätt, och att det då ser ut som att de ligger på olika adresser när uppgifterna sammanställs.
[37] Enligt förslagen i detta betänkande är det bland annat skolenheternas geografiska position som avgör om det ska anses vara ett särskilt skäl för skolenheterna att bedriva skolbiblioteksverksamheten i samverkan.

så eftersatt sätt att det kan ifrågasättas om skolorna lever upp till dagens författningskrav.

Skolbibliotekarier som utredningen har varit i kontakt med är eniga om värdet av hög bemanningsgrad inom skolbibliotek. Det råder emellertid också i stort sett konsensus om att det sällan är möjligt att skolor med få eller mycket få elever har heltids- eller ens halvtidsbemannade skolbibliotek. Utredningens uppfattning är att bemanningen av skolbibliotek behöver öka utifrån nuvarande nivå och att bemanningsgraden på skolbibliotek bör förhålla sig till antalet elever på skolan och dessa elevers behov.

På grund av urvalsramen för den officiella biblioteksstatistiken, se 7.1.3, finns det inte mycket information om bemanningen på skolenheter med få elever i denna statistik. Den skola med lägst elevantal som ingår i statistiken har 130 elever. Det verkar alltså som om ingen, eller mycket få, av de drygt 1 600 skolor som har 100 eller färre elever erbjuder halvtidsbemannade skolbibliotek.[38] Det innebär emellertid inte att dessa skolbibliotek är helt obemannade men bemanningen är lägre än 50 procent och skolorna ingår därför inte i den officiella biblioteksstatistiken.

När det gäller skolor med fler elever är bemanningen betydligt högre. På skolor med fler än 1 500 elever är bemanningen, enligt den officiella biblioteksstatistiken, i snitt nästan 2,5 heltidstjänster och på skolor mellan 1 001 och 1 500 elever är bemanningen för de skolbibliotek som ingår i den officiella biblioteksstatistiken i snitt 1,7 heltidstjänster.

Även när det gäller skolbibliotek som uppmärksammats för sin höga kvalitet varierar bemanningsgraden. Utredningen har studerat bemanningen bland de skolbibliotek som fick utmärkelsen *Skolbibliotek i världsklass* år 2020 och noterat att det också bland dessa skolbibliotek finns stora variationer.[39] Bemanningsgraden bland dessa skolbibliotek varierar mellan ungefär en heltidsanställd på 1 000 elever, och fyra heltidsanställda på 1 000 elever.[40] Medianen på de skolbibliotek som fick utmärkelsen *Skolbibliotek i världsklass* år 2020 var ungefär två heltidsanställda på 1 000 elever.

[38] Det kan hända att enstaka skolor underlåtit att besvara enkäten och därför inte ingår i statistiken.
[39] Utmärkelsen ”Skolbibliotek i världsklass” beskrivs i 4.3.5.
[40] En av skolorna som erhöll ”Skolbibliotek i världsklass” 2020 utmärker sig med särskilt hög bemanning: tre heltidsanställda till en skola på 400 elever.

Uppskattning av nuvarande bemanning

Den officiella biblioteksstatistiken innehåller, som framgår ovan, inga fullständiga uppgifter om bemanningen på skolbibliotek. För att få en mer heltäckande bild av bemanningen inom skolbiblioteksverksamheten i alla Sveriges skolor har utredningen behövt komplettera den officiella biblioteksstatistiken med uppskattningar av hur hög bemanningen kan antas vara på skolbibliotek där bemanningen understiger 50 procent. I syfte att få så korrekta uppgifter som möjligt, har utredningen varit i kontakt med många skolbibliotekarier men också med olika aktörer och myndigheter med god nationell överblick. Uppskattningarna är mest osäkra på skolor med få elever, eftersom bristen på data från den officiella biblioteksstatistiken här är störst.

Utredningen har valt att beräkna bemanningen genom att dela in skolor i kategorier utifrån elevantal. Värdena som anges i kolumnen ”uppskattad bemanning i normalfallet” är inte en redogörelse för hur bemanningen ser ut i samtliga skolor i de angivna kategorierna utan beskriver bemanningsgraden i de flesta skolor inom de aktuella kategorierna. Det finns således exempel på skolor med 101–300 elever som har färre än 0,2 heltidstjänster och fler än 0,4, men utredningen uppskattar att de flesta skolor med detta elevantal har en bemanning som ligger inom detta spann. Vi har utgått från antagandet att ingen skola helt saknar bemanning. Även på de minsta skolorna krävs att någon medarbetare ägnar viss tid åt skolbiblioteket, eftersom skollagen föreskriver att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek.

Tabell 8.2 Nuvarande bemanning

Elevantal	Uppskattad bemanning i normalfallet
1–100	0,05–0,2
101–300	0,2–0,4
301–500	0,4–0,8
501–1 000	0,8–1,2
1 001–1 500	1,2–2,2
1 501–	2,2–3,0

Kostnad för nuvarande bemanning

Beräkningen av vad den uppskattade nuvarande bemanningen kostar har gjorts utifrån de uppgifter utredningen fått från Skolverket om antalet skolor indelade efter besöksadresser. Av tabellen nedan, 8.3, framgår antalet skolor inom de olika kategorierna.

Tabell 8.3 Antal skolor efter adress

Intervall med antal elever	Förskoleklassen, grundskolan och grundsärskolan	Gymnasieskolan och gymnasiesärskolan	Totalt antal skolor
1–100	1 048	373	1 421
101–300	1 721	319	2 020
301–500	1 118	143	1 261
501–1 000	582	150	732
1 001–1 500	21	82	103
1 500–	0	15	15

Internationella skolor och skolor med region som huvudman ingår inte i statistiken ovan.[41]

Utredningen bedömer att bemanningsgraden bör vara lika hög oavsett skolform och har därför gjort beräkningar utifrån det totala antalet skolor, det vill säga kolumnen längst till höger i tabell 8.3 ovan.

I tabell 8.3, inkluderas elever i förskoleklass, trots att dessa inte omfattas av den nuvarande bestämmelsen i 2 kap. 36 § skollagen om rätt till skolbibliotek. Anledningen till att eleverna i förskoleklassen ingår i statistiken är att dessa, enligt utredningens erfarenhet, har tillgång till skolbiblioteksverksamhet, i vart fall när förskoleklassen har samma adress som en annan skolenhet. Utredningen har inte mött något exempel på en förskoleklassverksamhet som aktivt utestängts från skolbiblioteket vid den skola där den är belägen. Tvärtom har utredningen tagit del av många exempel där skolbibliotekarier erbjudit skolbiblioteksverksamhet till förskoleklassens elever. Av det skälet har eleverna i förskoleklassen räknats in i elevantalet i tabell 8.3 och uppskattningen av såväl nuvarande bemanning som förväntad bemanning utgår från att även elever i förskoleklass erbjuds skolbiblioteksverksamhet.

[41] De internationella skolorna följer inte svenska läroplaner och omfattas därför inte av utredningens förslag. När det gäller gymnasie- och gymnasiesärskolor med region som huvudman, beskrivs kostnaderna för förslagen avseende dessa i 8.6.2.

Det finns dock, vilket även nämnts i 5.3, enheter med förskoleklass som inte ligger på samma adress som en annan skolenhet. Skolverket har, för utredningens räkning, tagit fram uppgifter om dessa enheter. Antal enheter som har endast förskoleklass och förskola, det vill säga ingen grundskola eller motsvarande obligatorisk skolform vid enheten, uppgår till fem och antalet elever som går i dessa förskoleklasser är sammanlagt 605.[42] Det låga antalet elever innebär att de kostnader som kan uppstå för dessa enheter är så små att de inte påverkar den totala ersättningen till kommunerna. Eventuella kostnader för att etablera nya skolbibliotek vid någon av dessa enheter som inte kan eller vill organisera en ny skolbiblioteksverksamhet genom samverkan med ett folkbibliotek eller skolbibliotek på en annan enhet kompenseras genom den summa som tillförs kommunerna för etablering av nya skolbibliotek som beskrivs i 8.5.3.

För att beräkna kostnaden för den bemanning som framgår av tabell 8.2 har utredningen valt att utgå från medellönen för en bibliotekarie år 2019. Enligt SCB tjänar bibliotekarier i genomsnitt 33 600 kronor i månaden före skatt. Den officiella biblioteksstatistiken anger att det, år 2019, fanns sammanlagt 916 heltidstjänster på skolbiblioteken i Sverige. Av dessa var 591 bibliotekarier.[43] Den största andelen av de övriga tillhörde kategorin ”biblioteksassistenter/lärarbibliotekarier”. Det finns inga uppgifter om hur många lärare respektive biblioteksassistenter som döljer sig i kategorin ”biblioteksassistenter/lärarbibliotekarier”, vilket gör uppgifter om medellönen bland personalen i skolbibliotek osäkra. Utredningen har valt att utgå från att medellönen är densamma för all personal i skolbiblioteket som medellönen för bibliotekarier. Biblioteksassistenter har i genomsnitt lägre lön än bibliotekarier och lärare har något högre. Eventuella avvikelser kan därmed delvis förväntas ta ut varandra. Årslönen för skolbibliotekarier inklusive arbetsgivaravgifter bedöms vara 529 885 kronor.

I beräkningen av den nuvarande kostnaden av bemanning har utredningen valt att utgå från medeltalet av det lägre och högre värdet

[42] Uppgift från Skolverket den 16 oktober 2020. Skolverket har gjort en ”matchning” mellan enheter i olika register med hjälp av huvudmannens organisationsnummer samt skolenhetens namn och adress eftersom förskoleenheter inte har skolenhetskoder. Uppgifterna om antal elever och förskoleenheter avser den 15 oktober 2019.

[43] I den officiella biblioteksstatistiken benämns kategorin ”bibliotekarier/dokumentalister/ informatiker” men för enkelhetens skull väljer vi här att kalla dessa bibliotekarier. I den officiella biblioteksstatistiken finns också två ytterligare kategorier: ”Specialister, fackkunniga” och ”övrig personal”. Antalet heltidstjänster inom dessa kategorier är emellertid mycket låga när det gäller skolbibliotek och beskrivs därför inte närmare här.

i spannet av den uppskattade bemanningen i normalfallet, alltså exempelvis 0,3 i kategorin med elevantal 101–300 i tabell 8.2.

Skolbiblioteksverksamhet organiseras, som beskrivits ovan, ibland i samverkan med ett folkbibliotek eller en annan skolenhet. Utredningen menar att det i normalfallet inte bör bli varken mer eller mindre kostsamt att organisera skolbiblioteksverksamheten genom samverkan, eftersom behovet av bemanning bör vara ungefär detsamma när verksamheten organiseras på detta sätt. Utredningen gör därför inte några specifika uträkningar för skolbiblioteksverksamhet som organiseras genom samverkan.

Den totala kostnaden för den uppskattade *nuvarande* bemanningen utifrån ovanstående antaganden blir 1,321 miljarder kronor per år.

Förväntade kostnader

Förväntade behov av bemanning

Hur hög bemanning som är lämplig på olika skolor kan inte fastslås med exakthet, eftersom behoven och förutsättningarna skiljer sig mycket åt, vilket beskrivits exempelvis i 4.6.1. Den samlade bedömningen av de förväntade behoven utgår från utredningens föreslagna regleringar om skolbibliotek. Utredningens förslag om att explicit i lagstiftning kräva bemanning innebär en ambitionshöjning som förväntas påverka antalet skolbibliotekarier i Sveriges skolor. Även utredningens förslag om att i skollagen tydliggöra att skolbiblioteket ska syfta till att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet förväntas få konsekvenser för behovet av bemanning.

Utredningen redovisar den förväntade bemanningen i enlighet med de ovan använda grupperingarna av skolor utifrån elevantal. Denna redogörelse har potential att bli mer rättvisande än att fastslå en viss bemanningsgrad per elev, eftersom behovet av bemanning per elev generellt sett kan förväntas vara större på skolor med lägre elevantal än på skolor med högre elevantal. Det beror bland annat på att det finns fler möjligheter till flexibla lösningar på större skolor där det finns mer övrig personal. Finns det dessutom flera skolbibliotekarier på en och samma skola, vilket kan vara fallet på större skolor, möjliggör det också samarbeten som ökar resurseffektiviteten. En ytterligare anledning till att behovet av bemanning inte enbart ökar

linjärt med elevantalet är att antalet elever bara är en av flera faktorer som påverkar behovet av bemanning. Skolbibliotekariens arbetstid påverkas också av andra arbetsuppgifter som inte direkt behöver vara relaterade till antalet elever, såsom medieinköp och gallring av bestånd.

De förväntade behoven av bemanning anges, i likhet med uppskattningen av den nuvarande bemanningen ovan, i form av ett spann. Denna redovisningsform avser att belysa att behovet kan skilja sig åt mellan skolor och skolhuvudmän. Behovet är i vissa fall högre än det övre angivna värdet. I enstaka fall kan förutsättningarna också vara sådana att behovet kan vara lägre än det undre angivna värdet.

Tabell 8.4 Förväntad bemanning när reglerna har trätt i kraft

Elevantal	Förväntad bemanning i normalfallet
1–100	0,1–0,25
101–300	0,25–0,6
301–500	0,6–1,0
501–1 000	1,0–1,5
1 001–1 500	1,5–2,75
1 501–	2,75–3,5

De ovan angivna värdena innebär en tydlig ökning av bemanningen på skolbibliotek på skolor med såväl lägre som högre elevantal. Utredningen bedömer att behovet av ökad bemanning generellt sett är störst på skolor med färre elever, men att bemanningen även behöver stärkas på skolor med fler elever. På skolor med färre elever (1–300 elever) förväntas bemanningsgraden därmed öka med cirka 40 procent medan motsvarande ökning för skolor med 301–1 000 elever förväntas bli cirka 25–35 procent och för skolor med 1 001 elever och fler cirka 20–25 procent. Utredningen bedömer att så omfattande ökningar är nödvändiga för att de föreslagna förändringarna ska få önskade effekter.

Det är rimligt att förvänta sig att skolor som ligger i den övre delen av spannet avseende elevantalet även ligger i den övre delen av spannet avseende bemanning. Det är dock viktigt att beakta att det inte endast är elevantalet som avgör behovet av bemanningsgrad, utan en mer omfattande analys behöver göras av elevernas behov och skolans samlade förutsättningar att erbjuda eleverna en kvalitativ skolbiblioteksverksamhet.

Utredningen har jämfört de förväntade värdena ovan med bemanningen på de skolbibliotek som fått utmärkelsen *Skolbibliotek i världsklass* år 2020. Dessa skolbibliotek har av en jury uppmärksammats för ett kvalitativt arbete och kan därmed antas bedriva en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet. Utredningen konstaterar att bemanningen på dessa skolbibliotek, i de allra flesta fall, har en bemanning i förhållande till elevantal som motsvarar vad som anges i den förväntade bemanningen ovan, tabell 8.4.[44]

Kostnad för ökad bemanning

Kostnaderna för den bemanning som anges i tabell 8.4 har räknats ut på motsvarande sätt som kostnader för den nuvarande bemanningen, tabell 8.2. Det innebär att kostnader för bemanningen på Sveriges skolbibliotek efter att de föreslagna regleringarna trätt i kraft skulle uppgå till 1,751 miljarder kronor. Mellanskillnaden mellan den förväntade kostnaden efter att regleringarna trätt i kraft och den uppskattade nuvarande kostnaden, 1,321 miljarder, blir 430 miljoner kronor.

Det finns även skolor som har staten eller en region som huvudman. Kostnaderna för bemanning av dessa skolor framgår i 8.4.3 ovan (statliga huvudmän) och 8.6.2 nedan (region som huvudman).

Det har i debatten förekommit andra beräkningar av vad en lagstiftning om bemannade skolbibliotek skulle komma att kosta. Fackförbundet DIK och Svensk biblioteksförening tog 2018 fram rapporten *Bemanna skolbiblioteken*! som innehåller beräkningar om kostnader för bemanning av landets skolbibliotek. Enligt rapporten skulle kostnaderna för att bemanna skolbibliotek på alla skolor i Sverige uppgå till cirka 1,5 miljarder kronor.[45] Summan har återkommit i kontakter som utredningen har haft med olika aktörer inom området, varför det finns skäl för utredningen att redogöra för anledningarna till att våra beräkningar skiljer sig från den summan.

I sina beräkningar utgår DIK och Svensk biblioteksförening från riktvärden på en bibliotekarie per 300 elever i grundskolan respektive en per 400 elever i gymnasieskolan. I rapporten framgår att detta rikt-

[44] Några av skolbiblioteken som fått utmärkelsen har inte besvarat enkäten från KB och några har inte besvarat den fullständigt. Bemanningen vid dessa skolbibliotek har därför inte varit möjlig att undersöka närmare.
[45] DIK och Svensk biblioteksförening (2018).

värde satts med utgångspunkt i Linköpings kommuns bemanning, eftersom kommunen har uppmärksammats för ett ambitiöst arbete med bemannade skolbibliotek.[46] Enligt rapporten hade skolorna i Linköpings kommun år 2018 en bemanning på motsvarande en heltidsanställd bibliotekarie per 200 elever.[47] Detta stämmer dock inte med uppgifterna i Sveriges officiella biblioteksstatistik från 2018, där det framgår att bemanningsgraden var lägre. Bemanningen i Linköpings kommuns skolbibliotek år 2018 var enligt den officiella biblioteksstatistiken 0,22 heltidstjänster per 100 elever, vilket motsvarar ungefär en heltidsanställd bibliotekarie per 450 elever.[48] Premissen för de framtagna riktvärdena i DIK och Svensk biblioteksförenings rapport förefaller alltså inte korrekt men Linköpings kommuns skolbibliotek har fortfarande vid en jämförelse relativt hög bemanning och utredningen instämmer i att en bemanning på mellan 300 och 400 elever per skolbibliotekarie i vissa fall kan vara lämplig.

Denna utredning har emellertid, som framgår av ovan, valt att utgå från en differentierad bemanningsmodell där det totala elevantalet på skolan påverkar behovet av bemanning per elev. Anledningen till detta är, som nämnts ovan, att vi exempelvis bedömer att behovet av bemanning per elev generellt sett är större på skolor med lägre elevantal.

Vi noterar att det även finns andra skillnader mellan de uppskattningar av bemanning som gjorts i denna utredning och i ovan nämnda rapport från DIK och Svensk biblioteksförening. Exempelvis har vi i våra beräkningar utgått också från att skolbibliotek i dag är bemannade med både bibliotekarier och lärare medan rapporten bortser från exempelvis lärare som arbetar i skolbiblioteket när de räknar ut kostnader för nuvarande bemanning.[49] Utredningen konstaterar att summan på 1,5 miljarder kronor i kostnad för bemanningskrav på skol-

[46] Se bland annat Kungliga biblioteket (2019e).
[47] DIK och Svensk biblioteksförening skriver i rapporten (2018) att det tar tid att bygga upp en skolbiblioteksverksamhet från grunden och att de därför i sin beräkning har valt att lägga sig på en något lägre bemanningsgrad än Linköping, en bibliotekarie per 300 elever i grundskolan respektive en per 400 elever i gymnasieskolan.
[48] Svensk biblioteksförening har för utredningen förtydligat att de i sina resonemang utgick från att Linköping i sin satsning på skolbibliotek valt att anställa en heltidsanställd, fackutbildad bibliotekarie även på skolor med 200 elever. Uppgift från Svensk biblioteksförening till utredningen den 7 september 2020.
[49] Enligt den officiella biblioteksstatistiken stod bibliotekarier bara för 64,5 procent av den sammanlagda bemanningen av skolbibliotek år 2019. 2018 var motsvarande siffra 56,6 procent och 2017 var motsvarande siffra 57,6 procent.

biblioteken är framräknad utifrån begränsade antaganden om såväl de förväntade behoven av bemanning som om befintlig bemanning.

Metoderna för att beräkna nuvarande bemanning och förväntad bemanning skiljer sig alltså på avgörande punkter åt mellan denna utredning och rapporten. Utredningen delar emellertid uppfattningen som DIK och Svensk biblioteksförening ger uttryck för i sin rapport om att det behövs konkreta åtgärder och en prioritering av bemanningen av skolbibliotek för att åstadkomma högre likvärdighet avseende skolbiblioteksverksamhet i Sverige. Utredningen delar även den uppfattning DIK och Svensk biblioteksförening uttrycker i sin rapport om att det är relevant att utgå från väl fungerande skolbiblioteksverksamheter för att beräkna kostnaden för att stärka bemanningen av skolbiblioteken. Utredningen har därför, som framgått av ovan, bland annat gjort jämförelser med bemanningen på de skolbibliotek som fått utmärkelsen ”Skolbibliotek i världsklass” år 2020.

8.5.3 Kostnader avseende förslagen om samverkan

Förslagen om samverkan får vissa ekonomiska konsekvenser. Utredningens förslag om att skolbiblioteksverksamhet endast ska få organiseras genom samverkan om det finns särskilda skäl, förväntas innebära att några skolor kommer att behöva etablera nya skolbibliotek. Kostnaden för detta uppskattas bli en engångssumma på 50 miljoner kronor, fördelad på åren 2022 och 2023.

Kostnaden för förslaget om skriftliga överenskommelser beräknas uppgå till 700 000 kronor årligen. Nedan redogör vi för uträkningarna av dessa kostnader.

Kostnader för nya skolbibliotek

Vissa skolor som i dag organiserar skolbiblioteksverksamheten genom samverkan kommer framgent att behöva ett skolbibliotek på den egna skolan, vilket vi redogjort för i 4.6.1 och 8.1.4. Det rör sig emellertid om relativt få skolor. Enligt den officiella bibliotheksstatistiken fanns det år 2019 i Sverige 404 skolbibliotek som drevs i samverkan med ett folkbibliotek. Övriga skolor kan antas ge eleverna tillgång till skolbibliotek på den egna skolenheten, eftersom skollagen föreskriver att alla elever ska ha tillgång till skolbibliotek. Enligt uppgift från Kung-

liga biblioteket ligger den absoluta majoriteten av de skolor som i dag organiserar skolbiblioteksverksamheten i samverkan med ett folkbibliotek i folkbibliotekets direkta närhet.[50]

Vanligen är det också skolor med relativt få elever som väljer att organisera sin skolbiblioteksverksamhet genom samverkan.[51] Ett litet elevantal är i utredningens förslag ett sådant särskilt skäl som ger möjlighet för dessa skolor att, även framgent, organisera sin skolbiblioteksverksamhet genom samverkan. Enligt utredningens erfarenhet, rör det sig ofta om skolenheter med få elever som samverkar med en större grannskolas skolbibliotek.

Utredningen uppskattar utifrån uppgifter från KB att det inte rör sig om mer än en fjärdedel av de skolor som i dag organiseras genom samverkan som kommer att behöva etablera ett nytt skolbibliotek, till följd av utredningens förslag. Det är svårt att uppskatta kostnaden för nyetablering av dessa skolbibliotek, eftersom kostnaderna hänger samman med flera faktorer såsom antal elever, elevernas ålder, lokalens storlek, befintliga inventarier och behov av nyinköp. Vi bedömer, utifrån uppgifter från Stockholms stad, att kostnaden för att bygga upp ett nytt skolbibliotek uppgår till omkring 500 000 kronor. Den skola exemplet utgår från var en skolenhet med 550 elever, från förskoleklass till och med årskurs 6. Budget för nyetableringen var på denna skola 400 000 kronor, varav hälften avsattes till medier och hälften till inventarier.[52]

Den sammanlagda kostnaden för nyetablering av skolbibliotek beräknas till 50 miljoner kronor. Detta är en engångssumma som utredningen bedömer att staten ska ersätta kommunerna för i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen. Genom denna engångssumma är det utredningens mening att kommunerna även fått ersättning för eventuella nya skolbibliotek som behöver etableras vid förskoleklassenheter som inte är förlagda i anslutning till en grundskola (se 8.5.2).

Utredningen vill i sammanhanget också framhålla möjligheten att ta del av det statliga inköpsstödet. Utredningens förslag om att det ska vara en förutsättning att även skolbibliotek belägna i kommunen får

[50] Uppgift till utredningen från Kungliga biblioteket den 12 november 2020.
[51] Enligt uppgift från Kungliga biblioteket den 16 november 2020 har drygt 60 procent av de skolor som organiserar sin skolbiblioteksverksamhet genom samverkan med ett folkbibliotek färre än 300 elever och nästan 20 procent av dessa har färre än 100 elever. Uppgifterna kan innehålla viss osäkerhet, men pekar på att det främst är skolenheter med få elever som organiserar sin skolbiblioteksverksamhet på detta sätt.
[52] Uppgift från Medioteket, Stockholms stad, den 12 november 2020.

del av bidraget, för att kommuner ska få del av inköpsstödet från Kulturrådet, kan stärka nyetablerade skolors möjlighet till beståndsutveckling.

Kostnader för skriftliga överenskommelser

Förslaget om att överenskommelser, när skolbiblioteksverksamhet organiseras genom samverkan, ska vara skriftliga och anmälas till Kungliga biblioteket, kan innebära en ökad arbetsinsats för olika representanter hos skolhuvudmännen och på folkbiblioteken, vilket också medför ekonomiska konsekvenser. Utredningens bedömning är att detta förslag kommer att innebära en permanent kostnadsökning för kommunerna på 700 000 kronor årligen. Beräkningen av denna kostnadsökning redovisas nedan.

Utredningen antar att de ökade kostnader som huvudmännen kommer att ha på grund av detta förslag är beroende av huvudmannens tidigare arbete med överenskommelser mellan skolbibliotek och folkbibliotek samt andra liknande överenskommelser. Vissa skolhuvudmän har i dag relativt oprecisa överenskommelser om att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan, medan andra gjort ett mer gediget arbete med att konkretisera vari samverkan ska bestå.

Att upprätta en överenskommelse förväntas ta en halv till en dags arbete för två till tre personer. Överenskommelserna bör revideras regelbundet.

Till själva arbetet med överenskommelsen kommer förberedelsearbete och implementering av överenskommelsen i personalgruppen. Detta förväntas dock inte medföra några omfattande kostnader då det bör betraktas som del av det kontinuerliga systematiska kvalitetsarbetet.

Enligt den officiella biblioteksstatistiken fanns det 2019 sammanlagt 404 integrerade folk- och skolbibliotek.[53] Det är svårt att avgöra hur vanligt det framöver kommer att vara att skolbiblioteksverksamhet organiseras i samverkan med folkbibliotek eller skolbibliotek på andra skolenheter. Antalet skulle kunna öka eftersom det finns många skolor med få elever, men antalet skulle också kunna minska eftersom förslagen innebär att skolbibliotek, som huvudregel, ska finnas på

[53] Kungliga biblioteket (2020a). Begreppet ”integrerade folk- och skolbiblioteket” motsvaras här av skolbiblioteksverksamhet som organiseras i samverkan med ett folkbibliotek.

den egna skolenheten. Beräkningen utgår från att det totala antalet skolbibliotek som organiseras genom samverkan i stort sett kommer att vara oförändrat efter de föreslagna regleringarna.

Den sammanlagda kostnaden för upprättande av överenskommelser förväntas därmed uppgå till knappt 700 000 kronor per år. Kostnaden är uträknad på lönekostnader för en bibliotekarie (33 600 kronor), en rektor (51 200 kronor) och en bibliotekschef[54] (43 700 kronor)[55] och utgår från att dessa arbetar en halv dag vartannat år med detta.

8.5.4 Finansiering för kompensation till kommunerna

Samtliga ekonomiska regleringar enligt den kommunala finansieringsprincipen redovisas årligen i budgetpropositionen för utgiftsområde 25: Allmänna bidrag till kommuner. För att kompensera kommunerna i enlighet med finansieringsprincipen och tydliggöra att utredningens förslag innebär en ambitionshöjning för skolbiblioteksverksamheten, som i vissa fall kan leda till nyanställningar och ökad tjänstgöringsgrad för skolbibliotekarier, föreslår utredningen att kommunsektorn tillförs resurser genom utgiftsområde 25.

Kommunsektorn har stora behov av ökade resurser, som beskrivits bland annat i avsnitt 4.5.7. Utredningens bedömning är att de medel som tillförs kommunsektorn i första hand bör finansieras inom ramen för statsbudgeten som helhet.

Grundbeloppet till enskilda skolhuvudmän bestäms på samma sätt som när kommunen fördelar resurser till de egna kommunala skolorna, vilket innebär att dessa får del av de förstärkningar som är nödvändiga för att genomföra förslagen. Om förslaget behöver finansieras inom befintliga budgetramar, se resonemang i 8.4.2.

8.6 Konsekvenser för regionerna

8.6.1 Den regionala självstyrelsen

Regioner har en grundlagsfäst självstyrelse, vilket innebär att de har egen beslutsrätt inom ramen för nationella bestämmelser. En inskränkning i självstyrelsen bör inte gå utöver vad som är nödvändigt

[54] I statistik från Statistiska Centralbyrån ingår bibliotekschefer vanligen i kategorin ”en övrig verksamhetschef inom samhällsservice nivå 2”.
[55] Statistiska centralbyrån (2019b).

med hänsyn till de ändamål som föranlett en inskränkning. I samtliga förslag har vi noga vägt eventuella risker för det regionala intresset av självstyrelse mot de nationella intressen som förslagen avser att tillgodose.

Den föreslagna regleringen om att den regionala biblioteksverksamheten kan främja de skolbibliotek som är verksamma i länet innebär inget krav, utan ska ses som ett uttryck för statens önskan om ökat samarbete. Det framgår redan av förarbetsuttalanden till bibliotekslagen att den regionala biblioteksverksamheten kan främja skolbiblioteken. I och med att inga krav ställs i den föreslagna regleringen påverkar förslaget inte kommunernas eller regionernas möjlighet att bestämma hur de ska bedriva eller organisera sin verksamhet. Förslaget om att den regionala biblioteksverksamheten kan främja skolbibliotek får således inga negativa konsekvenser för den regionala självstyrelsen, men kan däremot förväntas leda till ökade möjligheter att nå statens kulturpolitiska mål, som bland annat handlar om att särskilt uppmärksamma barn och ungas rätt till kultur.

8.6.2 Kostnader för regionerna

Utredningens förslag om bemanning samt om den regionala biblioteksverksamheten påverkar regionernas kostnader. Sammanlagt rör det sig om 4,8 miljoner kronor som staten, i enlighet med den kommunala finansieringsprincipen, ska ersätta regionerna för när förändringarna träder i kraft. Beräkningarna av dessa kostnader redovisas nedan.

Kostnader för bemanning av skolor som har en region som huvudman

Anledningen till att förslaget om bemanning påverkar regionerna, är att det finns skolor som har en region som huvudman. Dessa skolor ingår inte i tabell 8.3 ovan. Enligt Skolverkets statistik var det läsåret 2019/20 totalt 12 gymnasieskolor (2 300 elever) och 8 gymnasiesärskolor (154 elever) som hade en region som huvudman. Utredningen har valt att utgå från att den nuvarande bemanningssituationen och behoven av bemanning är desamma i dessa skolor som i skolor med kommunala huvudmän och beräknar därmed kostnaden för ökad

bemanning i dessa skolbibliotek på de sätt som redovisas ovan, i 8.5.2. Det innebär att kostnaden för personalförstärkningen i skolor som har en region som huvudman beräknas uppgå till 800 000 kronor.

Kostnader för ett förtydligat uppdrag till den regionala biblioteksverksamheten

Utredningens förslag om att det ska följa av bibliotekslagen att den regionala biblioteksverksamheten kan samarbeta med skolbibliotek bedöms leda till vissa kostnadsökningar för regionerna. Kostnaderna bör inte bli omfattande, eftersom detta redan i dag gäller med stöd av uttalanden i förarbetena till bibliotekslagen. Det finns dessutom möjligheter för den regionala biblioteksverksamheten att i stor utsträckning nyttja befintliga strukturer och utgå från det arbete som i dag riktas främst mot folkbiblioteken. Förändringen av bibliotekslagen är emellertid uttryck för en ambitionshöjning och medel bör därför tillföras.

Den regionala biblioteksverksamheten ingår i kultursamverkansmodellen och en stor del av verksamheten finansieras genom denna modell. Om medel inte tillförs kommer utvecklingen av den regionala biblioteksverksamheten att behöva ske på bekostnad av övriga områden inom kultursamverkansmodellen.

Det finns i dag tjugo regionala biblioteksverksamheter i landet och utredningens beräkning utgår från att var och en av dessa tillförs 200 000 kronor per år. Det innebär att medel till kultursamverkansmodellen ökar med 4 miljoner kronor per år. Delvis främjas redan skolbibliotek som är verksamma i länet av den regionala biblioteksverksamheten men samarbetet förväntas stärkas genom ökade anslag. Det är inte aktuellt att öronmärka pengar för den regionala biblioteksverksamheten, utan medel bör fördelas enligt kultursamverkansmodellen, som beskrivs närmare i 5.1.1.

8.7 Konsekvenser för företag

8.7.1 Enskilda skolhuvudmän

En grundprincip för skolväsendet är att samma författningsbestämmelser i så stor utsträckning som möjligt ska gälla för alla skolformer och alla huvudmän. Lika villkor ska således i huvudsak gälla oavsett huvudman. Det innebär bland annat att en kommuns bidrag till enskilda huvudmän ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna verksamheten.

Samtliga av utredningens förslag som riktar sig till offentliga huvudmän ska också gälla enskilda huvudmän. Utredningen lägger inte några förslag som enbart rör enskilda huvudmän.

Utredningens förslag om att ange explicita krav på bemanning innebär en ambitionshöjning som kommer att få ekonomiska konsekvenser för skolhuvudmännen, se närmare i avsnitt 8.5.2. För enskilda skolhuvudmäns del blir en konsekvens av ambitionshöjningarna avseende skolbibliotek sannolikt höjda ersättningsbelopp från elevernas hemkommuner. Som vi beskrivit i avsnitt 3.1.2 ska ersättningen från elevernas hemkommuner bland annat avse kostnader för lärverktyg vilket inkluderar skolbibliotek.[56]

Utredningen har tagit särskilda hänsyn till små företag vid reglernas utformning. Många fristående skolor har ett mindre antal elever och lärare och det är särskilt viktigt för dessa skolor att det är möjligt att organisera skolbiblioteksverksamheten på olika sätt utifrån lokala förhållandena. Det är därför utredningens förslag att även om elever i första hand bör ha tillgång till ett skolbibliotek på den egna skolenheten, ska det vara möjligt för skolenheter med få elever att organisera skolbiblioteksverksamhet i samverkan med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek på en annan enhet. Förslaget om krav på skriftliga överenskommelser i de fall skolbiblioteksverksamheten organiseras genom samverkan innebär också bättre strukturer för kvalitativ samverkan, vilket bör gynna fristående skolenheter med färre elever och eleverna vid dessa.

Förslaget om att i bibliotekslagen synliggöra möjligheten till samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbibliotek syftar till att stimulera den regionala biblioteksverksamheten att bjuda in skolbibliotek till kompetensutveckling och nätverk. Detta

[56] 14 kap. skolförordningen (2011:185) och 13 kap. gymnasieförordningen (2010:2039).

kan få särskilt positiva konsekvenser för enskilda skolhuvudmän, då det enligt utredningens erfarenhet är mer sällsynt att skolbibliotekarier vid fristående skolor har tillgång till nätverk där bibliotekarier möts och kan utvecklas i sin profession. Kommunala skolhuvudmän är ofta större, vilket ökar möjligheten till ett brett och starkt kontaktnät mellan skolbibliotekarier. Genom att stärka de regionala nätverken, kan även skolbibliotekarier på fristående skolor, erbjudas att delta i nya, värdefulla sammanhang.

Förslaget om att även enskilda skolhuvudmän ska upprätta skolbiblioteksplaner bedöms kunna få positiva konsekvenser i form av bättre förutsättningar för fristående skolors skolbibliotek. Det kan innebära ett visst merarbete för enskilda skolhuvudmän att upprätta planer för skolbiblioteken. Förslagen bedöms dock inte leda till ökade kostnader för de enskilda skolhuvudmännen eftersom de inom ramen för det systematiska kvalitetsarbetet redan bör anses ha i uppgift att identifiera mål och arbetsformer för skolbiblioteksverksamheten.

När det gäller att i förekommande fall ingå skriftliga överenskommelser om att organisera skolbiblioteksverksamhet genom samverkan, innebär det en ambitionshöjning som utredningen anser leder till kostnader och som kommunerna enligt ovanstående förslag ska ersättas för. För de enskilda skolhuvudmännen innebär det att ersättningsbeloppet från elevernas hemkommuner kan komma att justeras.

8.7.2 Branscher

Förslaget om bemanning i skolbibliotek kan få positiva konsekvenser för de företag som utarbetar digitala bibliotekssystem för skolbibliotek. När det finns utbildad personal på plats, som identifierar fördelarna med användarvänliga, digitala system för utlåning med mera, ökar sannolikheten att skolorna väljer att köpa in sådana digitala bibliotekssystem. Det i sin tur kan få positiva konsekvenser för skolbiblioteksverksamheten bland annat eftersom digitala system möjliggör för bibliotekarier att bedriva sin verksamhet mer effektivt, så att tid för läsfrämjande och andra pedagogiska aktiviteter kan prioriteras. En utveckling av digitala bibliotekssystem skulle också gynna statistikinsamlingen, eftersom digitala system kan ge en säkrare bild av exempelvis antal utlån. Digitala system kan även öka skolors möjlig-

heter att ge elever som får distansundervisning tillgång till skolbiblioteksverksamhet.

Förtydligandet i skollagen om att skolbibliotek ska erbjuda ett allsidigt utbud av digitala och analoga medier, samt att det statliga inköpsstödet för folk- och skolbibliotek i större utsträckning än hittills ska komma skolbibliotek till del, ökar sannolikt inköpen av bestånd till skolbiblioteken. Detta är positivt för bok- och mediebranschen. Högre bemanning verkar rimligen också i den riktningen. Prioriteringen av beståndsutveckling förefaller betydligt högre på skolbibliotek med utbildade skolbibliotekarier än på skolor med obemannade skolbibliotek. Detta gäller såväl skönlitteratur och facklitteratur som exempelvis databaser.

8.8 Andra konsekvenser

8.8.1 Barnrättsperspektivet – bedömning av barns bästa

Utredningens förslag syftar till att stärka skolbibliotek i skolformer där de allra flesta elever är yngre än 18 år och därmed barn i barnkonventionens mening.[57] En grundläggande rättighet i barnkonventionen är att barnets bästa ska beaktas i första hand vid alla beslut som rör barn (artikel 3). Utredningen bedömer sammantaget att förslagen är förenliga med principen om barnets bästa.

Utredningen har på olika sätt inhämtat kunskap från barn. Vi har också tagit del av värdefulla erfarenheter avseende barns bästa i skolbiblioteksverksamhet genom omfattande kontakter med vuxna som i sitt arbete kommer i kontakt med ett stort antal barn, bland annat skolbibliotekarier, lärare och rektorer. Som utgångspunkt har vi också haft det kunskapsläge som framgår av forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap gällande skolbibliotek.

Utredningens förslag bedöms främst få positiva effekter för barnets bästa avseende utbildning, fritid och rätten till identitet. Förslaget att skolbibliotek ska ha ett utbud av digitala och analoga medier som ska präglas av allsidighet och kvalitet kan även få särskilt positiva effekter för bland annat barn med funktionsnedsättning. Dessutom förväntas förslagen främja principen om barnets bästa när det gäller mer övergripande aspekter på samhällsnivå, genom att bemannade

[57] Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter.

skolbibliotek med ett utbud som präglas av allsidighet och kvalitet har betydelse för en stärkt demokrati.

Barnets rätt att bli hörd

Vi har genom hela arbetsprocessen strävat efter att inhämta barns perspektiv, i enlighet med barnets rätt att bli hörd (barnkonventionens artikel 12). Detta har vi gjort genom att träffa och samtala med elever om skolbibliotek, bland annat vid studiebesök på skolor och på möten med representanter för elevorganisationerna. Vi har träffat elever med olika åldrar och kön samt olika socio-ekonomisk och språklig bakgrund. Eleverna har bidragit med värdefull kunskap som utredningen har lagt stor vikt vid.

Förslaget om stärkta krav på bemanning i skolbibliotek leder till att fler elever får möta välutbildad personal i skolbiblioteket. Det är rimligt att anta att fackutbildade bibliotekarier, eller lärare som genomfört den föreslagna satsningen Vidareutbildning för lärare i skolbibliotek, skapar rutiner och utvecklar miljöer som uppmuntrar elever att fritt forma och uttrycka sina åsikter om skolbiblioteksverksamheten. Genom att elever får vara delaktiga i utformandet av skolbiblioteksverksamheten, får de möjlighet att utveckla demokratiska förmågor som hjälper dem att bli aktiva samhällsmedborgare nu och i framtiden.

Utredningen har även lagt förslag om allmänna råd om skolbibliotek, något som bör stärka elevers möjlighet till delaktighet och inflytande. Utredningen föreslår att Skolverket i de allmänna råden exempelvis beskriver hur elever kan göras delaktiga i arbetet med skolbibliotekets bestånd och miljö. Utredningen föreslår också att Skolverket ska tydliggöra i de allmänna råden om systematiskt kvalitetsarbete att skolbibliotekets verksamhet bör vara del av kvalitetsarbetet. I det systematiska kvalitetsarbetet är elevers inflytande en väsentlig aspekt, varför även förtydligande av dessa allmänna råd kan förväntas stärka elevers möjligheter att påverka sin utbildning.

Barnets rätt till utbildning

Utredningens förslag får positiva konsekvenser för barnets rätt till utbildning (barnkonventionens artikel 28). Förslaget om krav på bemannade skolbibliotek får positiva effekter för elevernas läsförmåga och medie- och informationskunnighet och stärker därmed elevernas möjligheter att nå utbildningens mål. Utredningens förslag är att skolbiblioteket som huvudregel ska finnas på den egna skolenheten, vilket gynnar möjligheterna till att det aktivt kan användas i undervisningen.

Förslaget om att Skolverket i sin nationella uppföljning ska uppmärksamma skolbibliotek blir ett viktigt verktyg för att utvärdera att förslagen ger önskade resultat som ligger i linje med barnets bästa när det gäller utbildning.

Skolbiblioteket har inte bara betydelse för elevers utbildning utan även för bildning i ett bredare, humanistiskt perspektiv. Genom en kvalitativ skolbiblioteksverksamhet ges alla barn och unga tillgång till litteratur- och kulturupplevelser vilket leder till vidgade referensramar. Barn och ungas möjligheter till bildning blir därmed inte endast beroende av vårdnadshavares förutsättningar och ambitioner. Skolbiblioteken har en betydande kompensatorisk kapacitet och främjar en demokratisk och jämlik samhällsutveckling.

Barnets rätt till fritid

Alla barn har rätt till en bra fritid, vilket bland annat innebär att de ska ges tillfälle att uppleva kulturellt och konstnärligt liv samt få lära sig om ett brett spektrum av olika uttrycksformer (barnkonventionens artikel 31 med kommentar). Skolbiblioteken kan ha en viktig kompensatorisk funktion när det gäller detta. Genom att erbjuda en litterär och kulturell bredd av upplevelser kan skolbiblioteket uppväga skillnader i elevernas förutsättningar.

Medan skolans undervisning om läsande och litteratur ofta handlar om läsförståelse kan skolbiblioteket rikta uppmärksamheten mot det fria läsandet, läsandet som sker på fritiden. För ett fördjupat resonemang om värdet av läsande, se 4.4.1. Många lärare vittnar om bristande tid när det gäller att uppmärksamma elevers fritidsläsning. Utbildade skolbibliotekarier kan kompensera för detta och därmed stärka barns rätt till en meningsfull fritid.

Skolbibliotekarier som känner eleverna och har förståelse för deras behov och önskemål kan således göra stor skillnad för barns fritidsläsning. Dessutom utgör skolbibliotekarien en läsande förebild som genom sitt eget läsintresse har stor potential att inspirera elever. Utredningens förslag om krav på ett utbud i skolbibliotek som präglas av allsidighet och kvalitet torde också bidra till att stärka elevers fria läsande.

Barnets rätt till identitet

Både barn och vuxna har för utredningen framhållit skolbibliotekens betydelse för barns identitetsutveckling. Barn har rätt till identitet (barnkonventionens artikel 8) och skolbiblioteket kan hjälpa barn att komma i kontakt med skönlitteratur, sakprosa och digitala medier som stödjer dem i att forma och omforma sin identitet.

Utredningens förslag om bemanning och krav på utbud förväntas leda till ett mer medvetet arbete med beståndet på skolbiblioteken. Det bör innebära att barn och unga får tillgång till ett brett utbud av skönlitteratur och sakprosa som ger elever möjlighet att utforska väsentliga aspekter av självbilden såsom sexuell läggning, nationellt ursprung och religion.

Böcker på andra språk än svenska har särskilt stor betydelse i detta sammanhang. Flera barn som vi har varit i kontakt med under utredningsarbetet har beskrivit att det har stor betydelse för utveckling av självbilden att det finns böcker på det språk som talas hemma eller i ett tidigare hemland. Förslagen främjar även samverkan avseende bestånd, vilket kan stärka tillgången till mångspråkslitteratur på de olika skolorna. Detta kan ha en avgörande betydelse för elevers identitetsutveckling.

8.8.2 Konsekvenser för jämställdheten

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken är att ge lika rättigheter och möjligheter för flickor och pojkar respektive för kvinnor och män att forma samhället och sina egna liv.[58]

De förslag som utredningen lämnar har potential att gynna elevers läsning, vilket ur ett jämställdhetsperspektiv kan vara särskilt värde-

[58] Regeringen (2017a).

fullt för pojkar. Förslagen kan också bidra till bättre jämställdhet genom att de har positiva effekter på i synnerhet kvinnors situation på arbetsmarknaden och möjlighet till heltidsanställning.

Flickor och pojkars läsning

Ett känt jämställdhetsproblem och könsmönster i skolan är att pojkar som grupp har sämre läsförståelse än jämnåriga flickor, något som bekräftats av internationella studier som exempelvis PIRLS. Pojkars läsintresse är också lägre än flickors, vilket ytterligare försvagar deras möjlighet att utveckla läsningen.[59]

Könsskillnaderna avseende läsförståelse och läsintresse får även betydelse för skolprestationerna i övrigt, eftersom läsförmågan är väsentlig för hur väl eleverna lyckas nå kunskapskraven i alla skolans ämnen och kurser samt för hur de lyckas med fortsatta studier.

Enligt utredningsbetänkandet *Män och jämställdhet* från 2014 riskerar gruppen pojkar med svaga studieresultat att bli ett samhällsproblem, eftersom de kan hamna vid sidan av arbetslivet och deras misslyckande i skolan också riskerar att påverka deras självbild och försämra deras möjligheter till att skapa sociala nätverk. Enligt betänkandet går det att koppla frågan om varför pojkar som grupp tenderar att prestera sämre än flickor som grupp i skolan till vissa typer av beteenden. Pojkar förväntas exempelvis intressera sig mindre för läsning och skolprestationer och detta beteende normaliseras och premieras socialt. Elever som inte beter sig på det sätt som det förväntas att pojkar respektive flickor ska göra kan förlora i status och ifrågasättas. Skillnaderna mellan pojkars och flickors skolresultat hänger därmed samman med normer om kön och läsande.[60] Utbildade skolbibliotekarier som lär känna eleverna och har förståelse för deras behov och önskemål kan göra stor skillnad för både pojkars och flickors läsning. Genom ett medvetet arbete med normer om kön och läsande kan skolbibliotekarier bidra till att öka pojkarnas läsintresse. På så viss kan könsskillnaderna avseende läsförståelse minskas.

Skolan är en plats där normer och könsrelationer bör ifrågasättas och omformas och skolbiblioteken kan ha en avgörande positiv roll i detta sammanhang. Läsfrämjande insatser kan minska könsskillna-

[59] Skolverket (2017a). PIRLS står för Progress in International Reading Literacy Study.
[60] SOU 2014:6 s. 120 ff.

den avseende skolprestationer men läsning i sig har också betydelse för skolans normkritiska arbete. Genom att samtala om skönlitteratur med elever kan samhällets normer om kön synliggöras, ifrågasättas och omstruktureras. Utredningens förslag om stärkt bemanning och förtydligande avseende skolbibliotekets syfte förväntas leda till fler kvalificerade samtal om skönlitteratur i skolan, vilket innebär ökade möjligheter att utmana rådande normer.

Ett annat känt könsmönster är att män, lågutbildade och boende i landsbygder uppvisar en lägre andel biblioteksbesökare och bokläsare än övriga.[61] En satsning på skolbibliotek och elevers läsning leder sannolikt till att denna skillnad kan jämnas ut på sikt så att fler, såväl flickor och pojkar som kvinnor och män, i större utsträckning besöker biblioteken.

Bemanning

Könsfördelningen bland personalen inom skolbibliotek, liksom inom andra biblioteksverksamheter, är ojämn; 83 procent av dem som arbetar i skolbibliotek är kvinnor. Liksom inom flera andra kvinnodominerade yrken är deltidsanställningar vanliga bland bibliotekarier. I genomsnitt arbetade personalen på de offentligt finansierade biblioteken 85 procent av en heltidstjänst år 2019.[62] Det utbredda deltidsarbetet bland kvinnor innebär att kvinnor generellt har lägre inkomster, sämre pensioner och därmed sämre möjligheter att själva bestämma hur de vill leva sina liv.

Utredningens förslag innebär som redovisats en ambitionshöjning som syftar till en ökad bemanningsgrad på många skolbibliotek, vilket kan leda till att skolbibliotekarier som i dag arbetar deltid får utöka sin tjänst, ibland genom att kombinera sitt arbete på en skolenhet med att arbeta på en eller ett par mindre skolenheter i närheten. Eftersom de flesta skolbibliotekarier är kvinnor kan ökade möjligheter till heltidsanställningar för bibliotekarier få positiva konsekvenser för jämställdheten.

[61] Höglund (2017).
[62] Kungliga biblioteket (2020a).

8.8.3 Konsekvenser för de integrationspolitiska målen

Målet för integrationspolitiken är lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.[63] Språket är en hörnsten i demokratin. Bemannade skolbibliotek och ett utbud som präglas av allsidighet och kvalitet gynnar läsningen och därmed språkutvecklingen. En god läsförmåga är en förutsättning för att en människa ska kunna påverka sin livssituation och för att samhället ska kunna nå målet om lika möjligheter för alla oavsett etnisk och kulturell bakgrund.

Utbildade bibliotekarier på skolbibliotek med ett allsidigt och kvalitativt utbud har potential att bidra till att fler elever läser både på svenska och på andra språk, något som får positiva konsekvenser för integrationen, särskilt om eleverna också får möjlighet att diskutera det de läst tillsammans med andra. Samtal om litteratur kan öppna för nya perspektiv och förståelse för andras och egna kulturer.

Ökat samarbete mellan den regionala biblioteksverksamheten och skolbiblioteken kan också få positiva konsekvenser för integrationen eftersom den regionala biblioteksverksamheten ibland bidrar till stärkt medieförsörjning inom regionen. Om den regionala biblioteksverksamheten i högre utsträckning samarbetar med skolbiblioteken kan det leda till att elever får tillgång till ett större bestånd av böcker och andra medier på andra språk än vad deras skolbibliotek annars hade haft möjlighet att ge eleverna tillgång till. Även mediecentralerna, som ofta samordnas på regional nivå, kan ha betydelse för elevers tillgång till mångspråkslitteratur. Detta kan vara viktigt för de integrationspolitiska målen.

8.8.4 Konsekvenser för sysselsättning och service i olika delar av landet

Målet för den regionala tillväxtpolitiken är utvecklingskraft med stärkt lokal och regional konkurrenskraft för en hållbar utveckling i alla delar av landet.[64] Landsbygdsutredningen från 2017 lyfter fram vikten av att det ska finnas likvärdiga förutsättningar för medborgare som valt att arbeta, bo och leva i landsbygder.[65]

[63] Regeringen (2017b).
[64] Regeringen (2020c).
[65] SOU 2017:1.

Utbildningen har avgörande betydelse för den regionala tillväxten och skolbiblioteken är en väsentlig del av utbildningen. Det finns emellertid stora regionala skillnader när det kommer till förekomsten av bemannade skolbibliotek. Andelen skolor med bemannade skolbibliotek är lägre i landsbygder där antalet skolor med få elever är relativt stort. Utredningens förslag om ökade krav på bemanning bör därmed få särskilt positiva konsekvenser för elever på små skolor i landsbygder.

Ur ett landsbygdsperspektiv är det fördelaktigt att skolor har möjlighet att organisera skolbiblioteksverksamheten på olika sätt. Enligt utredningens erfarenhet är det vanligare i glesbefolkade kommuner att skolbiblioteksverksamheten organiseras genom samverkan, vanligen med folkbiblioteket. Detta sätt att organisera skolbiblioteksverksamhet har tidigare varit oreglerat men utredningen föreslår nu skollagsregleringar om denna form av samverkan. Förslaget om att det ska krävas en skriftlig överenskommelse när skolbiblioteksverksamheten organiseras genom samverkan förväntas leda till en ökad tydlighet. Förslaget kan därmed innebära att fler elever på skolor i landsbygder får tillgång till ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet med ett utbud som präglas av allsidighet och kvalitet.

För att människor ska kunna bo och verka i olika delar av landet, behöver det finnas tillgång till skolor och arbetstillfällen med kvalificerade arbetsuppgifter i såväl städer som landsbygder. Utredningens bedömning är att förslagen i detta betänkande bidrar till en sådan utveckling.

Tillväxtverket föreslår i en rapport från 2020, att landsbygdernas yrkesverksamma bör få stärkta möjligheter att vidareutbilda sig, för att komma till rätta med de problem som finns avseende kompetensförsörjning i Sveriges landsbygder. Utredningen presenterar inga förslag om särskilda satsningar avseende kompetensförsörjning i landsbygderna men konstaterar att de förslag som läggs avseende satsningen Vidareutbildning av lärare i skolbibliotek, VALS, kan vara särskilt attraktiva för kommuner i landsbygder där bristen på fackutbildade bibliotekarier ofta är särskilt stor. I sin rapport från 2020 framhåller också Tillväxtverket att det eventuellt vore fördelaktigt att införa ekonomiska incitament för att locka högutbildade till landsbygderna.[66]

Även Kommunutredningen från 2020 belyser att det kan behövas ekonomiska incitament för att rekrytera personal till landsbygderna,

[66] Tillväxtverket (2020).

och anger att en åtgärd för att underlätta personalrekrytering, i synnerhet i de kommuner som har särskilda svårigheter att rekrytera, är att erbjuda nedskrivning av studieskulder.[67] Utredningen konstaterar att någon form av ekonomiska incitament för att locka skolbibliotekarier att arbeta i landsbygderna troligen skulle stärka möjligheterna för skolor i dessa kommuner att rekrytera fackutbildade bibliotekarier. Det ingår dock inte i denna utrednings direktiv att lämna sådana förslag.

Det finns vissa tecken på att skolbiblioteksverksamheten ofta är mer välutvecklad i städer än i landsbygder i Sverige. Utredningen noterar att bland de 65 skolbibliotek som erhöll fackförbundet DIK:s utmärkelse ”Skolbibliotek i världsklass” 2020 ligger 62 av 65 i större städer och kommuner nära större städer. Samma mönster kan iakttas när det gäller utmärkelsen ”Årets skolbibliotek”, som delas ut av nätverket Nationella skolbiblioteksgruppen.[68] Inte någon gång har denna utmärkelse tilldelats ett skolbibliotek i det som i SKR:s kommungruppsindelning kallas ”mindre stad/tätort eller landsbygdskommun”.

Det förefaller också som om skolbibliotek i södra Sverige i högre utsträckning har uppmärksammats när det gäller båda dessa utmärkelser.[69] Det kan finnas flera skäl till denna tendens och alltför långtgående slutsatser bör därför inte dras av detta. Sammantaget gör utredningen oavsett detta bedömningen att starkare regleringar bör kunna bidra till att utjämna eventuella regionala skillnader mellan skolbibliotek.[70]

8.8.5 Miljömässiga konsekvenser

Det övergripande målet för den svenska miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser.[71]

[67] SOU 2020:8, s. 275.
[68] Läs mer om utmärkelserna Skolbibliotek i världsklass och Årets skolbibliotek i avsnitt 4.3.5.
[69] Inget skolbibliotek i Norrbotten, Jämtland eller Västernorrland, och endast ett i Västerbotten, erhöll exempelvis utmärkelsen ”Skolbibliotek i världsklass” 2020. Skåne utmärker sig däremot med 26 skolbibliotek som erhöll utmärkelsen.
[70] Sveriges Kommuner och Landsting (2017). SKR:s kommungruppsindelning utgår från tre huvudvariabler baserade på storlek (antal invånare), täthet (antal invånare i den största tätorten) och närhet (möjlighet till pendling).
[71] Regeringen (2020d).

Förslagen i detta betänkande förväntas inte få några större negativa miljömässiga konsekvenser. Ett ökat antal anställda i skolan kan få effekter för transportmängden och därmed påverka klimatet. Förslagen om bemanning kan exempelvis leda till att skolbibliotekarier får tjänster på flera skolor och därmed i ökad utsträckning reser mellan skolbibliotek. Det är dock inte säkert att högre bemanning i skolbibliotek leder till mer transporter. I vissa fall kommer förslagen att leda till att skolbibliotekarier i högre utsträckning erbjuds heltidstjänst på en skolenhet och i vissa fall till att personer kan kombinera en läraranställning på skolan med en anställning som skolbibliotekarie. Sammantaget bedömer utredningen att förslagen endast kommer att leda till marginella förändringar avseende transportmängden.

Det finns dock mer betydelsefulla miljömässiga konsekvenser av utredningens betänkande. Utredningen menar att empirin är stark för att bemannade skolbibliotek bidrar till en önskvärd samhällsutveckling i stort. Genom skolbibliotek som främjar elevers läsning och stärker medie- och informationskunnigheten, fördjupas kunskapen, bildningen och förståelsen för den demokratiska processen. Detta är viktiga förutsättningar för att den nya generationens samhällsmedborgare ska kunna bidra med de innovationer och den snabba omställning som miljöproblemen kräver. Det är därmed rimligt att anta att utredningens samlade förslag för stärkta skolbibliotek får positiva konsekvenser för miljön.

8.8.6 Brottsförebyggande arbete

Målet för kriminalpolitiken är att minska brottsligheten och öka människors trygghet.[72] I regeringens nationella brottsförebyggande program från 2016, konstateras att skolan har en viktig roll att spela i det brottsförebyggande arbetet och att generella välfärdsinsatser inom utbildning många gånger är en förutsättning för att komma åt grundorsakerna till kriminalitet. FN:s barnfond Unicef framhåller också utbildning som den viktigaste faktorn för att bryta socialt utanförskap och därmed minska riskerna för bland annat kriminalitet bland barn och unga.[73]

[72] Regeringen (2015a).
[73] United Nations International Children Emergency Fund (2019).

Utredningens samlade förslag syftar till att stärka skolbiblioteksverksamheten. Detta förväntas bidra till att eleverna får ökad måluppfyllelse, vilket i sig är en brottsförebyggande åtgärd, eftersom goda skolresultat minskar risken för socialt utanförskap. Bemannade skolbibliotek kan också bidra till stärkt arbete med skolans övergripande mål. Skolinspektionen påpekar att skolbiblioteket utgör en viktig resurs både när det gäller främjande, förebyggande och åtgärdande värdegrundsarbete.[74] Även detta bör på sikt kunna leda till minskad brottslighet.

Skolor kan, enligt regeringens brottsförebyggande program från 2017, som ett komplement till det generella värdegrundsarbetet, inrikta sitt brottsförebyggande arbete mot situationer och platser i skolmiljön där brott riskerar att uppstå genom att identifiera platser där det kan finnas särskild risk för våld och skadegörelse.[75] Fackförbundet DIK:s arbetsmiljörapport från 2019 visade att andelen skolbibliotekarier som upplevt social oro, våld eller våldsamma situationer har ökat de senaste åren.[76] Skolbiblioteket kan alltså identifieras som ett sådant utrymme med förhöjd risk för våld och skadegörelse, delvis på grund av att många elever möts där och vuxennärvaron är lägre. Utredningens förslag om att stärka bemanningen i skolbiblioteken kan därför verka brottsförebyggande och trygghetsskapande.

8.8.7 Konsekvenser för Sveriges medlemskap i den Europeiska unionen

Utredningen bedömer inte att förslagen får några konsekvenser för överensstämmelse med EU-rätten.

Det finns inga bindande internationella bestämmelser om skolbibliotek, vare sig i EU-rätten eller i internationella konventioner. Däremot finns det internationella frivilliga idédokument som är framtagna av organisationer utan koppling till EU:s organ. Organisationerna IFLA och Unesco har i samarbete tagit fram riktlinjer om skolbiblioteksverksamhet och ett manifest om folkbibliotek och skol-

[74] Skolinspektionen (2018c).
[75] Regeringen (2017e).
[76] DIK (2019a).

bibliotek.[77] Utredningens förslag bedöms ligga väl i linje med dessa idédokument.

De EU-rättsliga regler som kan beröras av utredningens förslag är EU:s allmänna dataskyddsförordning (GDPR), som gäller fysiska personers rätt till skydd avseende behandling av personuppgifter.[78] I skolbiblioteksverksamhet uppkommer främst behov av att behandla elevers namn, och eventuellt andra kontaktuppgifter, för ändamålet att registrera i boklånesystem. Utredningen har gjort en integritetsanalys för att bedöma dels det rättsliga stödet för personuppgiftsbehandling i skolbibliotek dels de integritetsrisker som skulle kunna följa av förslagen.[79]

Skolbibliotek är en skollagsreglerad verksamhet och den rättsliga grunden uppgift av allmänt intresse kan användas för de personuppgiftsbehandlingar som sker i verksamheten. Skolhuvudmannen är personuppgiftsansvarig och har att se till att eleverna och deras vårdnadshavare får information om vilka personuppgifter om eleverna som behandlas i skolbiblioteksverksamheten. Det är ofta en fackutbildad bibliotekarie, men det kan också vara en lärare, annan skolpersonal eller eleverna själva som registrerar boklån och utför eventuella andra personuppgiftsbehandlingar i skolbiblioteket. Utredningen föreslår bland annat att skolbibliotek ska vara bemannade och helst av fackutbildad personal. På skolor med obemannade skolbibliotek finns en uppenbar risk för att ingen fullt ut tar ansvar för de behandlingar av elevers personuppgifter som sker i biblioteket. Med outbildad personal i skolbibliotek finns det risk att personalen saknar nödvändig kunskap om hur elevernas personuppgifter får behandlas. Genom att tydliggöra att skolbiblioteket ska vara bemannat, helst av fackutbildade bibliotekarier, minskar integritetsriskerna och skolans möjligheter ökar att kunna garantera eleverna att deras personuppgifter är skyddade när de lånar i skolbiblioteket.

För lån från det digitala biblioteket Legimus uppkommer behov av att behandla uppgifter om elevers funktionsnedsättningar, vilket är känsliga personuppgifter och när sådana behandlas behöver skolbiblioteket ha en särskilt hög säkerhetsnivå.

---

[77] International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA, (1999) och (2015). IFLA står för The International Federation of Library Associations and Institutions Unesco står för United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
[78] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).
[79] Datainspektionen (2016).

Personuppgiftsbehandlingar för ovan nämnda ändamål, att registrera elevers namn, och eventuellt andra kontaktuppgifter i boklånesystem, sker redan i dag i skolbibliotek och några ytterligare behov av att behandla personuppgifter tillkommer inte med anledning av utredningens förslag.

9 Författningskommentar

9.1 Förslaget till lag om ändring i bibliotekslagen (2013:801)

10 §

Paragrafen innehåller en upplysningsbestämmelse som anger att 2 kap. skollagen (2010:800) innehåller bestämmelser om tillgång till skolbibliotek. Ändringen innebär att upplysningsbestämmelsen även anger att 2 kap. skollagen innehåller bestämmelser om syftet med och bemanning av skolbibliotek.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

11 §

Paragrafen reglerar den regionala biblioteksverksamhetens uppdrag. Ändringen innebär att när det är lämpligt ska även skolbiblioteksverksamhet som bedrivs i länet främjas, vilket även tidigare har uttalats av regeringen (prop. 2012/13:147 s. 35).

Övervägandena finns i avsnitt 5.7.1.

9.2 Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

1 kap.

3 §

Paragrafen innehåller definitioner av vissa grundläggande begrepp i skollagen. Ändringen innebär att en ny definition av skolbibliotek införs i paragrafen.

Definitionen överensstämmer delvis med vad regeringen tidigare uttalat om skolbibliotek (prop. 2009/10:165 s. 284) och om folkbibliotekets utbud (prop. 2012/13:147 s. 56). Kravet på ett utbud som präglas av allsidighet och kvalitet innebär bland annat att skolbibliotekens utbud av medier ska vara målgruppsanpassat, med hänsyn till elevernas åldrar och andra faktorer exempelvis språklig bakgrund. Kravet innebär också att utbudet ska vara varierat och inte inskränkas utifrån ideologiska, politiska eller religiösa utgångspunkter.

Begreppet medier har motsvarande innebörd som i bibliotekslagen och innefattar både litteratur i olika tekniska format, tryckta böcker och talböcker samt andra kulturuttryck som musik och film (prop. 2012/13:147 s. 22).

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

2 kap.

1 §

I paragrafen beskrivs innehållet i skollagens andra kapitel. Ändringen innebär att paragrafen anger att kapitlet innehåller paragrafer om skolbibliotekets syfte och bemanning.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

30 a §

Paragrafen är ny.

Första stycket reglerar att eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till bemannade skolbibliotek på den egna skolenheten.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 36 § skollagen. Det är nytt att paragrafen reglerar att skolbiblioteket som huvudregel ska finnas på den egna skolenheten. Det är också nytt att skollagen anger att förskoleklassens elever ska ha tillgång till skolbibliotek.

Det är även nytt att paragrafen reglerar att skolbiblioteken ska vara bemannade. Ändringen innebär en ambitionshöjning, även om helt obemannade skolbibliotek knappast stämmer överens med vad reger-

ingen tidigare uttalat om skolbiblioteket som resurs (prop. 2009/10:165 s. 284).

Andra stycket reglerar att om det finns särskilda skäl, får skolbiblioteket även organiseras i samverkan med ett folkbibliotek eller ett skolbibliotek på en annan skolenhet. I stycket finns också en upplysningsbestämmelse som anger att 23 kap. skollagen innehåller en paragraf om överenskommelser om skolbibliotek.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

30 b §

Paragrafen är ny.

Första stycket reglerar att skolbiblioteket syftar till att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet.

Med att främja läsande avses alla de insatser som syftar till att stärka elevers läsintresse och läsförmåga.

Begreppet medie- och informationskunnighet avser kunskaper och förmågor som krävs för att finna, analysera, kritiskt värdera och skapa information i olika medier och sammanhang (SOU 2020:56 s. 27).

Andra stycket reglerar att varje huvudman i en biblioteksplan ska precisera hur syftet med skolbiblioteksverksamheten ska uppnås. Kommuner och regioner kan antingen anta en särskild skolbiblioteksplan eller beskriva skolbiblioteksverksamheten i den kommunala eller regionala biblioteksplan som ska antas enligt 17 § bibliotekslagen (2013:801).

Kravet på plan för skolbiblioteksverksamheten är nytt för enskilda huvudmän, sameskolan och specialskolan.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

30 c §

Paragrafen är ny.

Paragrafen reglerar att varje huvudman ska sträva efter att för skolbiblioteksverksamheten anställa personal som i första hand har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap eller i andra hand annan relevant examen.

Bestämmelsen är ett så kallat målsättningsstadgande. Utgångspunkten ska vara att personalen i skolbiblioteksverksamheten ska ha

så relevant examen som möjligt. Att sträva efter att anställa personal som har en examen inom biblioteks- och informationsvetenskap innebär att en huvudman inte utan vidare kan avstå från att vid en rekrytering söka efter en fackutbildad bibliotekarie, utan ambitionen ska vara att för verksamheten anställa personal med sådan examen. Med ”annan relevant examen” avses i detta sammanhang akademisk examen, exempelvis en lärarexamen.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

22 kap.

3 §

I paragrafen beskrivs vilka paragrafer i skollagen som inte gäller för utbildning där distansundervisning används. Bland annat anges att regleringen om skolbibliotek inte gäller vid distansundervisning.

Ändringen innebär ingen förändring i sak, utan är en följd av att 2 kap. 30 a–30 c §§ skollagen införs.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

23 kap.

1 §

I paragrafen beskrivs innehållet i skollagens tjugotredje kapitel. Ändringen innebär att paragrafen anger att kapitlet innehåller en paragraf om överenskommelser om skolbiblioteksverksamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 5.7.1.

27 §

Paragrafen är ny.

Första stycket reglerar att en huvudman, om det finns särskilda skäl, får organisera skolbiblioteksverksamheten tillsammans med ett folkbibliotek eller med en annan skolhuvudman.

De särskilda skälen ska enligt utredningen antingen vara att

- det finns ett skolbibliotek på en annan skolenhet som ligger i den egna skolenhetens direkta närhet,
- det finns ett folkbibliotek som ligger i den egna skolenhetens direkta närhet, eller att
- elevantalet är så litet att det inte är rimligt att bedriva skolbiblioteksverksamhet på den egna enheten.

Med ”i den egna skolenhetens direkta närhet” avses i normalfallet samma adress. Det finns dock skolor där skolbyggnaderna har olika adresser, trots att de ligger mycket nära varandra, varför det är mer lämpligt att tala om närhet än adress i detta sammanhang.

Om skolbiblioteksverksamheten ska organiseras genom samverkan med ett folkbibliotek eller med ett skolbibliotek vid en annan skolenhet, ska en skriftlig överenskommelse tecknas mellan parterna. Det är ett formkrav att överenskommelsen ska vara skriftlig.

Andra stycket reglerar ytterligare formkrav. I en överenskommelse om skolbiblioteksverksamhet ska parterna, den eller de skolenheter överenskommelsen avser, samt innehåll och omfattning anges. Med innehåll och omfattning avses exempelvis vilka belopp som i förekommande fall ska överföras mellan parterna.

Tredje stycket reglerar att överenskommelsen ska anmälas till Kungliga biblioteket. Anmälningskravet gäller dock inte vid samverkan om skolbiblioteksverksamhet mellan två skolenheter med samma huvudman.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

9.3 Förslaget till förordning (2022:000) om statsbidrag för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet

Förordningen är ny och innehåller bestämmelser om statsbidrag för vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet.

Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1.

9.4 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare

1 §

Paragrafen reglerar att universitet och högskolor får anordna vissa uppdragsutbildningar för fortbildning av lärare. Ändringen består i att vidareutbildning av lärare för skolbiblioteksverksamhet läggs till.

Övervägandena finns i avsnitt 6.6.1.

9.5 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet

3 §

Paragrafen reglerar att det nationella informationssystemet för skolväsendet ska innehålla uppgift om tillgång till skolbibliotek. Paragrafens tillämpningsområde utsträcks till att även omfatta specialskolan och sameskolan.

Övervägandena finns i avsnitt 7.4.

9.6 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk

8 § 2 p.

Paragrafens andra punkt reglerar att Skolverket ska bedriva ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling. Ändringen innebär att centrumet även ska avse skolbibliotek.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

9.7 Förslaget till förordning om ändring i förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek

6 §

Paragrafen reglerar att en kommun får beviljas statsbidrag för folk- och skolbibliotekens inköp av litteratur. Ändringen innebär att en förutsättning för att ta del av statsbidraget är att kommunen ger skolbibliotek belägna i kommunen del av bidraget. Det är möjligt för alla skolor i kommunen att få del av inköpsstödet, oavsett om skolorna har en kommunal eller annan huvudman. Samtliga skolor belägna i kommunen måste dock inte ingå i kommunens ansökan.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

9.8 Förslagen till förordningar om ändring i följande förordningar om läroplaner: SKOLFS 2010:37, SKOLFS 2010:250, SKOLFS 2010:251, SKOLFS 2010:255, SKOLFS 2011:144 och SKOLFS 2013:148[1]

Avsnitt 2.8 respektive avsnitt 2.6 i ovanstående läroplaner ändras så att det införs bestämmelser om att rektor har ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att främja elevernas läsande och medie- och informationskunnighet, och för att samarbetsformer utvecklas mellan skolbibliotekarier och lärare.

Övervägandena finns i avsnitt 4.6.1.

[1] Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet, förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall, förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan, förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan och förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för gymnasiesärskolan.

Referenser

Internationella konventioner och EU-rätt

Förenta nationernas allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, antagen den 10 december 1948.

Förenta nationernas konvention den 20 november 1989 om barnets rättigheter.

Konventionen om erkännande av bevis avseende högre utbildning i Europaregionen SÖ 2001:46.

Europaparlamentets- och rådets direktiv om erkännande av yrkeskvalifikationer 2005/36/EG.

Rådets rekommendation av den 20 december 2012 om validering av icke-formellt och informellt lärande (2012/C 398/01).

Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning).

Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster (tillgänglighetsdirektivet).

Lagar, förordningar, föreskrifter och allmänna råd

Lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Högskolelagen (1992:1434).

Lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina.

Lagen (2001:99) om den officiella statistiken.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Skollagen (2010:800).

Bibliotekslagen (2013:801).

Lagen (2016:145) om erkännande av yrkeskvalifikationer.

Kommunallagen (2017:725).

Förvaltningslagen (2017:900).

Författningssamlingsförordningen (1976:725).

Förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för huvudmännen inom skolväsendet m.m.

Högskoleförordningen (1993:100).

Kommittéförordningen (1998:1474).

Förordningen (2001:100) om den officiella statistiken.

Förordningen (2002:760) om uppdragsutbildning vid universitet och högskolor.

Förordningen (2007:222) om statsbidrag för fortbildning av lärare.

Förordningen (2007:223) om uppdragsutbildning för fortbildning av lärare och förskollärare.

Förordningen (2007:224) om högskoleutbildning för vidareutbildning av lärare som saknar lärarexamen.

Myndighetsförordningen (2007:515).

Förordningen (2007:1244) om konsekvensutredning vid regelgivning.

Förordningen (2008:1101) om högskoleutbildning som kompletterar avslutad utländsk utbildning.

Förordningen (2008:1421) med instruktion för Kungl. Biblioteket.

Förordningen (2010:769) med instruktion för Myndigheten för tillgängliga medier.

Förordningen (2010:2021) om tillträde till utbildning som leder till yrkeslärarexamen.

Lagen (2010:1919) om fördelning av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Förordningen (2010:2012) om fördelningen av vissa statsbidrag till regional kulturverksamhet.

Gymnasieförordningen (2010:2039).

Skolförordningen (2011:185).

Förordningen (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare.

Förordningen (2011:556) med instruktion för Statens skolinspektion.

Förordningen (2011:686) om kompletterande pedagogisk utbildning som leder till ämneslärarexamen.

Förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet.

Förordningen (2013:60) om statsbidrag för behörighetsgivande utbildning för lärare i yrkesämnen.

Förordningen (2015:195) om ett nationellt informationssystem för skolväsendet.

Förordningen (2015:1047) med instruktion för Statens skolverk.

Förordningen (2016:157) om erkännande av yrkeskvalifikationer.

Förordningen (2016:370) om statsbidrag för personalförstärkning i skolbibliotek.

Förordningen (2016:400) om statsbidrag för personalförstärkning inom elevhälsan och när det gäller specialpedagogiska insatser och för fortbildning när det gäller sådana insatser.

Förordningen (2016:709) om statsbidrag för fortbildning av lärare när det gäller svenska som andraspråk och kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare.

Förordningen (2016:822) med instruktion för Statistiska centralbyrån.

Förordningen (2018:66) om statsbidrag till folkbibliotek.

Förordningen (2020:833) om skolenhetsregister.

Förordningen (SKOLFS 1997:1) om ersättning för elever i specialskolan.

Förordningen (SKOLFS 2010:37) om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet.

Förordningen (SKOLFS 2010:250) om läroplan för specialskolan samt för förskoleklasser och fritidshemmet i vissa fall.

Förordningen (SKOLFS 2010:251) om läroplan för sameskolan samt för förskoleklassen och fritidshemmet i vissa fall.

Förordningen (SKOLFS 2010:255) om läroplan för grundsärskolan.

Förordningen (SKOLFS 2011:62) om ersättning för elever i sameskolan eller i förskoleklass eller fritidshem vid en skolenhet inom sameskolan.

Förordningen (SKOLFS 2011:144) om läroplan för gymnasieskolan.

Förordningen (SKOLFS 2012:101) om läroplan för vuxenutbildningen.

Förordningen (SKOLFS 2013:148) om läroplan för gymnasiesärskolan.

Förordningen (SKOLFS 2018:50) om läroplan för förskolan.

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2010:97) om ämnesplan för ämnet modersmål i gymnasieskolan.

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2010:106) om ämnesplan för ämnet biologi i gymnasieskolan.

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2011:142) om uppgiftsinsamling från huvudmännen inom skolväsendet m.m.

Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2016:12) om erkännande av yrkeskvalifikationer samt villkor för behörighet och legitimation för lärare och förskollärare med utländsk utbildning.

Statistiska centralbyråns föreskrifter (SCB-FS 2016:17) om kvalitet för den officiella statistiken.

Universitets- och högskolerådets föreskrifter (UHRFS 2013:4) om kvalificerade och relevanta yrkeskunskaper för särskild behörighet till utbildning som leder till yrkeslärarexamen.

Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2012:98) om systematiskt kvalitetsarbete för skolväsendet.

Förarbeten

Proposition 1962:54. *Angående reformering av den obligatoriska skolan m.m.*

Proposition 1992/93:1. *Om universitet och högskolor – frihet för kvalitet.*

Proposition 2009/10:165. *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.*

Proposition 2012/13:147. *Ny bibliotekslag.*

Proposition 2013/14:3. *Läsa för livet.*

Proposition 2016/17:1. *Budgetpropositionen för 2017.*

Proposition 2016/17:171. *En ny kommunallag.*

Proposition 2017/18:1. *Budgetpropositionen för 2018.*

Proposition 2019/20:127. *Fjärrundervisning, distansundervisning och vissa frågor om entreprenad.*

Proposition 2020/21:1. *Budgetpropositionen för 2021.*

Ds 1998:43. *Myndigheternas föreskrifter. Handbok i författningsskrivning.*

Ds 2009:25. *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.*

SOU 1944:20. *Skolan i samhällets tjänst – Frågeställningar och problemläge.*

SOU 1948:27. *1946 års skolkommissions betänkande med förslag till riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling.*

SOU 1949:28. *Folk- och skolbibliotek.*

SOU 1961:17. *Hjälpmedel i skolarbetet.*

SOU 1961:30. *Grundskolan.*

SOU 1963:42. *Ett nytt gymnasium.*

SOU 1973:1. *Litteraturen i skolan.*

SOU 1974:53. *Skolans arbetsmiljö.*

SOU 1976:20. *Kultur åt alla.*

SOU 2012:65. *Läsandets kultur. Slutbetänkande av Litteraturutredningen.*

SOU 2014:6. *Män och jämställdhet.*

SOU 2017:1. *För Sveriges landsbygder – en sammanhållen politik för arbete, hållbar tillväxt och välfärd.*

SOU 2017:35. *Samling för skolan – Nationell strategi för kunskap och likvärdighet.*

SOU 2017:44. *Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning.*

SOU 2017:91. *Förbättrade möjligheter för elever att utveckla sitt nationella minoritetsspråk.*

SOU 2018:17. *Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling.*

SOU 2018:29. *Validering i högskolan – för tillgodoräknande och livslångt lärande.*

SOU 2018:57. *Barns och ungas läsning- ett ansvar för hela samhället. Slutbetänkande av Läsdelegationen.*

SOU 2019:18. *För flerspråkighet, kunskapsutveckling och inkludering – modersmålsundervisning och studiehandledning på modersmål.*

SOU 2020:8. *Starkare kommuner – med kapacitet att klara välfärdsuppdraget.*

SOU 2020:28. *En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning.*

SOU 2020:46. *En gemensam angelägenhet. Betänkande av Jämlikhetskommissionen.*

SOU 2020:56. *Det demokratiska samtalet i en digital tid. Så stärker vi motståndskraften mot desinformation, propaganda och näthat.*

SOU 2020:67. *Förskola för alla barn – för bättre språkutveckling i svenska.*

Upphävda författningar

Folkskolestadgan (1958:399).

Skollagen (1962:319).

Bibliotekslagen (1996:1596).

Förordningen (1912:229) angående understödjande af folkbiblioteksväsendet.

Läroplan för grundskolan, Lgr 62.

Läroplan för grundskolan, Lgr 69.

Förordningen (1980:64) om mål och riktlinjer i 1980 års läroplan för grundskolan.

Grundskoleförordningen (1988:655).

Grundskoleförordningen (1994:1194).

Förordningen (1996:1608) om statsbidrag till folkbibliotek.

Nordiska författningar

Norge

Lov om folkebibliotek (folkebiblioteksloven) (LOV-1985-12-20-108).
Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) (LOV-1998-07-17-61).
Forskrift til Opplæringslova (FOR-2006-06-23-724).

Danmark

Bekendtgørelse af lov om biblioteksvirksomhed (Biblioteksloven) (LBK nr 100 af 30/01/2013).
Bekendtgørelse af lov om folkeskolen (Folkeskoleloven) (LBK nr 823 af 15/08/2019).
Bekendtgørelse om folkeskolens pædagogiske læringscentre (BEK nr 687 af 20/06/2014).

Finland

Lag om allmänna bibliotek (1492/2016).
Lag om grundläggande utbildning (21.8.1998/628).

Island

Bókasafnalög/ Icelandic legislation, Library Act (2012 No 150 28 december).
The Icelandic national curriculum guide for compulsory school: general section (2012).

Rättspraxis

Högsta förvaltningsdomstolens dom 2020-05-28 i mål nr 1593-19.
Högsta förvaltningsdomstolens protokoll 2020-04-06 i mål nr 3918-19.
Kammarrätten i Jönköpings dom 2017-12-12 i mål nr 2268-16.

Kammarrätten i Sundsvalls dom 2019-06-28 i mål nr 1551-18.
Kammarrätten i Stockholm dom 2020-05-11 i mål nr 1073-20.
Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2015-05-11 i mål nr 17531-14.
Förvaltningsrätten i Linköpings dom 2017-03-27 i mål nr 8771-15.
Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2017-08-22 i mål nr 22285-16.
Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2018-09-06 mål nr 6354-18.
Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2018-09-21 i mål nr 25043-17.
Förvaltningsrätten i Linköpings dom 2019-01-18 i mål nr 8592-17.
Förvaltningsrätten i Malmös dom 2020-03-09 i mål nr 1293-19.
Förvaltningsrätten i Malmös dom 2020-03-09 i mål nr 8626-19.
Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2020-05-19 mål nr 19597-19.
Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2020-05-19 mål nr 28433-19.
Förvaltningsrätten i Stockholm dom 2020-04-03 mål nr 4666-19.

Övriga publikationer

Academedia AB (2017). *Remissvar över SOU 2017:44 Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning*.

Alatalo, T. (2011). *Skicklig läs- och skrivundervisning i åk 1–3: om lärares möjligheter och hinder*. Göteborg: Göteborgs universitet.

Alexandersson, M. & Limberg L. (2012). Changing Conditions for Information Use and Learning in Swedish Schools: A Synthesis of Research. *HUMAN IT 11.2: 131–154.*

Aspelin, J., Jederlund, U. och Aneer, L. (2017). Lärar-elev-relation och samtal mellan lärare och elever. Framtagen i samband med Skolverkets kompetensutveckling Specialpedagogik för lärande. https://larportalen.skolverket.se, hämtad den 8 december 2020.

Barnombudsmannen (2017). *Remissvar över SOU 2017:44 Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning*.

Børne- og Undervisningsministeriet (2020). *Folkeskolens pædagogiske læringscenter*. www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/paedagogisk-laeringscenter, hämtad den 8 december 2020.

Carlsson, H. & Sundin, O. (2018). *Sök- och källkritik i grundskolan: En forskningsrapport.* Lund: Lunds universitet.

Carlsson, U. (red.) (2018). *Medie- och informationskunnighet (MIK) i den digitala tidsåldern: en demokratifråga: kartläggning, analys, reflektioner*. Göteborg: Nordicom.

Carlsson, U. (red.) (2019). *Understanding media and information literacy (MIL) in the digital age: a question of democracy.* Göteborg: Department of Journalism, Media and Communication (JMG), University of Gothenburg, Unesco.

Chalmers tekniska högskola (2020). *Enkätsvar om samarbete med utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap till Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel.*

Clark, C. & Rumbold K. (2006). *Reading for pleasure: A research overview*. National Literacy Trust.

Danmarks læringsportal (2020). *Pædagogiske læringscentre*. https://emu.dk/grundskole/ledelse/paedagogiske-laeringscentre, hämtad den 26 november 2020.

Datainspektionen (2016). *Vägledning för integritetsanalys.*

Datainspektionen (2018). *Yttrande över Regeringskansliets promemoria Personuppgiftsbehandling i forskningsbibliotekens verksamhet.*

DIK och Svensk biblioteksförening (2018). *Bemanna skolbiblioteken!*

DIK (2018). *Remissvar Läsdelegationen (SOU 2018:57).*

DIK (2019a). *Samhället drar sig tillbaka – en rapport om arbetsmiljön på våra bibliotek.*

DIK (2019b). *Yttrande över Kungliga bibliotekets förslag: Demokratins skattkammare – Förslag till en nationell biblioteks-strategi.*

DIK (2020). *Så skapar du ett skolbibliotek i världsklass.* https://dik.se/om-oss/sa-har-tycker-vi/sa-skapar-du-ett-skolbibliotek-i-varldsklass, hämtad 8 december 2020.

DIK (2020b). *Trendbrott – svag ökning i arbetslösheten. Arbetslöshets-rapport 2019.*

Djurström, L. (2015). *Lärares och skolbibliotekariers samarbete utifrån TLC-modellerna.* Uppsala: Uppsala universitet.

Dolatkhah, M. (2013). Skolbibliotek och läsfrämjande: Tre problemområden. I Limberg L. och Hampson Lundh. A (Red.), *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap: en forskningsantologi*. Lund: BTJ förlag.

Dressman, M. (1997). *Literacy in the library: negotiating the spaces between order and desire*. Westport, Conn.: Bergin & Garvey.

Ekonomistyrningsverket (2020). *Prognos Statens budget och de offentliga finanserna, juni 2020 ESV 2020:34*.

Evolution of Reading in the Age of Digitization, E-READ (2019). *The Stavanger Declaration Concerning the Future of Reading*.

Eriksson, C. & Michnick, K. (2018). Allas bibliotek?, i Andersson U., Rönnerstrand B., Öhberg P. och Bergström A. (Red), *Storm och Stiltje: SOM-undersökningen 2018*. Göteborg: SOM-institutet.

Fatheddine, D. (2018). *Den kroppsliga läsningen: bildningsperspektiv på litteraturundervisning*. Diss. (sammanfattning) Karlstad: Karlstads universitet.

Fredriksson, U. & Taube, K. (2012). *Läsning, läsvanor och läsundersökningar*. Lund: Studentlitteratur.

Friskolornas riksförbund (2019). *Yttrande över rapporten Demokratins skattkammare – Förslag till en nationell biblioteksstrategi*.

Friskolornas riksförbund (2020). *Yttrande över departementspromemorian Förordning om skolenhetsregister.*

Föreningen för regional biblioteksverksamhet (2018). *Remissvar Läsdelegationen (SOU 2018:57).*

Föreningen för regional biblioteksverksamhet (2020). *www.lansbiblioteken.se,* hämtad den 2 december 2020.

Gavigan, K. (2017). School Library Research, an International Perspective I Alman, S. (Red.), *School Librarianship, past, present, and future.* Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield.

Haycock, K. (2011). Connecting British Columbia (Canada) school libraries and student achievement: A comparison of higher and lower performing schools with similar overall funding. *School Libraries Worldwide*, *vol. 17*.

Hedemark, Å. (2018). *Barn berättar: en studie av 10-åringars syn på läsning och bibliotek*. Stockholm: Svensk biblioteksförening.

Hultgren, F. & Johansson, M. (2016). Läsmiljö och läsande förebilder i förskolan. Framtagen i samband med Skolverkets kompetensutveckling Läslyftet, https://larportalen.skolverket.se, hämtad den 8 december 2020.

Hütten, R & Johansson, M (2013). *Rektor och skolbiblioteket – en kvalitativ studie av rektorers syn på sin betydelse för skolbibliotekets pedagogiska roll.* Kandidatuppsats, institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås.

Höglund, L. (2017). Biblioteken fortsatt välanvända med höga betyg, i Ulrika Andersson U., Jonas Ohlsson J., Oscarsson H. & Oskarson M. (Red.), *Larmar och gör sig till*. Göteborg: SOM-institutet.

International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA (1999). *IFLA:s/Unescos skolbiblioteksmanifest*.

International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA (2015). *IFLA:s riktlinjer för skolbibliotek,* i svensk översättning av Svensk Biblioteksförening.

International Organization for Standardization (2013). *Standard 2789:2013. Information and documentation – International library statistics.*

Michie, J.S. & Chaney, B.W. (2005). *Evaluation of the Improving Literacy Through School Libraries Program Final Report.* U.S. Department of Education.

Jönehall, C. & Knast, P. (2017). *Barnfokus i skolbibliotekspolitiken En jämförelse över hundra år via bibliotekspolitiska dokument.* Kandidatuppsats i biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås.

Kalmar kommun (2019). *Yttrande över remiss Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi.*

Karlsson, E. (2013). *Skolbibliotek och informationssökning En kvalitativ studie av skolbibliotekets roll vid undervisning i informationssökning.* Uppsala universitet

Kommunernes Forening for Pædagogiske Læringscentre (2020). https://www.kfplc.dk/, hämtad den 26 november 2020.

Kramfors kommun (2018). *Skolbiblioteksutredning Kramfors Kommun.*

Krashen, Stephen D. (2011). *Free Voluntary Reading*. Westport, Conn.: Libraries Unlimited.

Kulturrådet (1991). *I nöd och lust: en metodutredning om integrerade folk- och skolbibliotek.*

Kulturrådet (2015). *Med läsning som mål.*

Kulturrådet (2018). *Remissvar Läsdelegationen (SOU 2018:57).*

Kulturrådet (2019a). *Främja läsning. Handlingsprogram för läsfrämjande 2019.*

Kulturrådet (2019b). *Kulturrådets yttrande över remiss Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi.*

Kulturrådet (2019c). *Redovisning av Kulturrådets uppdrag att främja utgivning och spridning av litteratur på minoritetsspråk 2017–2019.*

Kulturrådet (2019d). *Årsredovisning.*

Kulturrådet (2020a). *Bokstart i Sverige, en uppföljning.*

Kulturrådet (2020b). *Inköpsstöd till folk- och skolbibliotek*. www.kulturradet.se/sok-bidrag/vara-bidrag/inkopsstod-till-folk--och-skolbibliotek/, hämtad den 8 december 2020.

Kulturrådet (2020c). *Kultursamverkansmodellen Uppföljning av kulturområdenas årliga bidrag 2010–2018.*

Kungliga biblioteket (2012). *Skolbibliotek: grundskolor, ungdoms-gymnasier*.

Kungliga biblioteket (2014). *Skola + bibliotek = skolbibliotek – formaliserat samarbete mellan folkbibliotek och skola.*

Kungliga biblioteket (2016). *Skolbibliotek som pedagogisk resurs 2016.*

Kungliga biblioteket (2017a). *Biblioteksplan 2.1.*

Kungliga biblioteket (2017b). *Skolbibliotekets roll för elevers lärande: en forsknings- och kunskapsöversikt år 2010–2015*. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Kungliga biblioteket (2018a). *Biblioteken och de nationella minoritetsspråken: en lägesbeskrivning. Förslag till Nationell biblioteksstrategi.*

Kungliga biblioteket (2018b). *Den femte statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering*.

Kungliga biblioteket (2018c). *Profession, Utbildning, Forskning Biblioteks- och informationsvetenskap för en stärkt bibliotekarieprofession.*

Kungliga biblioteket (2018d). *Remissvar Läsdelegationen (SOU 2018:57).*

Kungliga biblioteket (2019a). *Bibliotek 2018: offentligt finansierade bibliotek.*

Kungliga biblioteket (2019b). *Demokratins skattkammare: förslag till en nationell bibliotheksstrategi.*

Kungliga biblioteket (2019c). *Folk- och skolbibliotekens medieförsörjning 2018 – en översikt.* Stockholm: Kungliga biblioteket.

Kungliga biblioteket (2019d). *Librissamarbetet.* www.kb.se/samverkan-och-utveckling/libris/librissamarbetet.html, hämtad den 8 december 2020.

Kungliga biblioteket (2019e). *Värdet av skolbiblioteket: en verksamhet för hållbar utbildning och bildning*. Stockholm: Kungliga biblioteket.

Kungliga biblioteket (2020a). *Bibliotek 2019; offentligt finansierade bibliotek.*

Kungliga biblioteket (2020b). *Exempelenkät skolbibliotheksstatistik*.

Kungliga biblioteket (2020c). *Biblioteksplaner*. www.kb.se/samverkan-och-utveckling/biblioteksutveckling/biblioteksplaner.html, hämtad den 8 december 2020.

Kärnebro, K, och Lundström, U. (2019). *Utvärdering av Läslyftet. Delrapport 10: En intervjustudie av skolbibliotekariernas roll i Läslyftet*. Umeå universitet.

Landgren (2006). *Bibliotekariers yrkesroll på integrerade bibliotek Undersökning av bibliotekariers uppfattningar inom integrerade folk- och skolbibliotek.* Magisteruppsats, institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås.

Latham, D., Gross, M., och Witte, S. (2013). *Preparing teachers and librarians to collaborate to teach 21st century skills: Views of LIS and education faculty.* School Library Media Research, 16.

Limberg (2002). *Skolbibliotekets pedagogiska roll – en kunskapsöversikt*.

Limberg L. & Lundh A.H. (2013). *Skolbibliotekets roller i förändrade landskap: en forskningsantologi.*

Limberg, L. (2012). *Styra eller stödja?: svensk folkbibliotekspolitik under hundra år.* Borås: Högskolan i Borås.

Loertscher, D. (1988). *Taxonomies of the school library media program.*

Lärarförbundet (2018). *Remissvar Läsdelegationen (SOU 2018:57).*

Lärarnas riksförbund (2017a). *Så används resurserna i kommunala skolor och i friskolor.*

Lärarnas riksförbund (2017b). *Remissvar över SOU 2017:44 Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning.*

Lärarnas riksförbund (2018). *Remissvar Läsdelegationen (SOU 2018:57).*

Lärarnas riksförbund (2020). *Hot och våld i skolan – ett stort arbetsmiljöproblem*. www.lr.se/lon-lagar--avtal/arbetsmiljo/hot-och-vald, hämtad den 8 december 2020.

Malmberg, S. (2019). *Struktur – men hur?: handbok för skolbiblioteksamordnare*. Lund.

Mangen, A., Walgermo, B. & Brønnick, K. (2013). Reading linear texts on paper versus computer screen: Effects on reading comprehension. *International Journal of Educational Research, 58*, s. 61–68.

Munch-Petersen, V.P. (1911). *Förslag angående de åtgärder, som från statens sida böra vidtagas för främjande af det allmänna biblioteksväsendet i Sverige.*

Michie, J. & Chaney, B. (2005). *Evaluation of the Improving Literacy Through School Libraries Program Final Report*. U.S. Department of Education.

Mittuniversitetet (2020). *Enkätsvar om samarbete med utbildning inom biblioteks- och informationsvetenskap till Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel.*

Mjölby kommun (2019). *Yttrande över remiss Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi.*

Montiel-Overall, P. (2005). A Theoretical Understanding of Teacher and Librarian Collaboration (TLC), i *School Libraries Worldwide, vol. 11*, nr. 2, s. 24–48.

Montiel-Overall, P. (2008). Teacher and librarian collaboration: A qualitative study, i *Library & Information Science Research, vol. 30*, nr. 2, s. 145–155.

Montiel-Overall, P., & Hernández, A. C. R. (2012). The effect of professional development on teacher and librarian collaboration: Preliminary findings using a revised instrument, TLC-III. *School Library Media Research, vol. 15*, 1–25.

Myndigheten för kulturanalys (2019). *Kulturvanor i Sverige 1989–2018. Kulturfakta 2019:2.*

Myndigheten för tillgängliga medier (2019). *Remissvar Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi*.

Myndigheten för tillgängliga medier (2020). *Fortbildning*. www.mtm.se/skola/fortbildning/, hämtad den 8 december 2020.

Mångspråkiga lånecentralen (2020). *Internationella biblioteket.* http://mlc.interbib.se/sv, hämtad den 8 december 2020.

Nationella skolbiblioteksgruppen (2020). *Årets skolbibliotek*. https://skolbiblioteksgruppen.wordpress.com/arets-skolbibliotek/, hämtad den 9 december 2020.

Norges regering (2018). *14 millioner til skolebibliotek*. www.regjeringen.no/no/aktuelt/14-millioner-til-skolebibliotek/id2620089/, hämtad den 9 december 2020.

Norges regering (2020). *Rom for demokrati og dannelse Nasjonal bibliotekstrategi 2020–2023.*

Norrköpings kommun (2019). *Yttrande över remiss Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi.*

Norsk Biblioteksförening (2020). *Om skolebibliotek*. https://norskbibliotekforening.no/faggruppe/nbf-skole/, hämtad den 9 december 2020.

Nygren, T. & Guath, M. (2019). *Swedish teenagers' difficulties and abilities to determine digital news credibility*. Nordicom Review.

Nygren, T., Haglund, J., Samuelsson, R., af Geijerstam, Å. & Prytz, J. (2018). *Critical thinking in national tests across four subjects in Swedish compulsory school.* Education Inquiry.

Pilerot (2019). *Arbete i regional biblioteksverksamhet.* Uppsala: Region Uppsala.

Regeringen (2005). *Regeringsuppdrag till Myndigheten för skolutveckling att bygga upp ett nationellt centrum för språk-, läs- och skrivutveckling*.

Regeringen (2015a). *Mål för rättsväsendet*. www.regeringen.se/regeringens-politik/rattsvasendet/mal-for-rattsvasendet/, hämtad den 7 december 2020.

Regeringen (2015b). *Kommittédirektiv Dir 2015:112. Bättre möjligheter till fjärrundervisning och undervisning på entreprenad.*

Regeringen (2017a). *Mer om jämställdhetspolitikens mål.* www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetspolitikens-mal/, hämtad den 7 december 2020.

Regeringen (2017b). *Mål för nyanländas etablering.* www.regeringen.se/regeringens-politik/nyanlandas-etablering/mal-for-nyanlandas-etablering/, hämtad den 7 december 2020.

Regeringen (2017c). *Nationell digitaliseringsstrategi för skolväsendet.*

Regeringen (2017d) *Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende Statens skolverk, i sin lydelse genom ändringsbeslut den 29 juni 2017.*

Regeringen (2017e). *Skrivelse 2016/17:126. Tillsammans mot brott – ett nationellt brottsförebyggande program*.

Regeringen (2017f). *Uppdrag till Statens medieråd om kampanjen No Hate Speech Movement.*

Regeringen (2018a). *Regeringens strategi för standardisering.*

Regeringen (2018b). *Uppdrag till Statens medieråd att utveckla former för en förstärkt samverkan av insatser för medie- och informationskunnighet (MIK*).

Regeringen (2018c). *Uppdrag till Universitets- och högskolerådet och Statens kulturråd att kartlägga behovet av och informera om högskoleutbildning av relevans för den kommunala kulturskolan.*

Regeringen (2019a). *Kommittédirektiv 2019:91 Stärkta skolbibliotek och läromedel*.

Regeringen (2019b). *Pressmeddelande den 19 mars 2019. Stärkt digital kompetens i läroplaner och kursplaner*.

Regeringen (2019c). *Regeringsförklaringen den 21 januari 2019*.

Regeringen (2020a). *Kommittédirektiv 2020:39. Genomförande av tillgänglighetsdirektivet.*

Regeringen (2020b). *Kommittédirektiv 2020:109 Tilläggsdirektiv till Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel*.

Regeringen (2020c). *Mål för regional utveckling.* www.regeringen.se/regeringens-politik/regional-utveckling/mal-for-regional-utveckling/, hämtad den 8 december 2020.

Regeringen (2020d). *Mål för miljö och klimat.* www.regeringen.se/regeringens-politik/miljo-och-klimat/mal-for-miljo/, hämtad den 8 december 2020.

Regeringen (2020e). Kommittédirektiv 2020:24, *En tioårig grundskola.*

Riksdagen (2009). *Betänkande 2009/10:KrU5 Tid för kultur.*

Riksdagen (2020). Statens budget 2021 – rambeslutet Finansutskottets betänkande 2020/21:FiU1.

Sandberg, T. (2014). *Avstånd och användning: En jämförande studie av lärares användning av skolbibliotek i undervisningen.* Masteruppsats, institutionen för ABM. Uppsala: Uppsala universitet.

Sekelj Blomberg (2015). *Bibliotekarier på kombinerade skol- och folkbibliotek – hur sex bibliotekarier ser på sin yrkesidentitet*. Kandidatuppsats, institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap. Borås: Högskolan i Borås.

Skantze A. (1989). *Vad betyder skolhuset?: skolans fysiska miljö ur elevernas perspektiv studerad i relation till barns och ungdomars utvecklingsuppgifter. Diss. Stockholm: Univ. Stockholm.*

Skolebibliotek.no (2020). *Ressursside for skolebibliotek*. www.skolebibliotek.no/, hämtad den 9 december 2020.

Skolinspektionen (2018a). *Promemoria om skolbibliotek*.

Skolinspektionen (2018b). *Remissvar Läsdelegationen (SOU 2018:57).*

Skolinspektionen (2018c). *Skolbiblioteket som pedagogisk resurs*

Skolinspektionen (2018d). *Undervisning om källkritiskt förhållningssätt i svenska och samhällskunskap.*

Skolinspektionen (2019). *Yttrande över Demokratins skattkammare – Förslag till en nationell biblioteksstrategi*.

Skolinspektionen (2020). *Yttrande över departementspromemorian Förordning om skolenhetsregister.*

Skolverket (2009). *Redovisning av uppdrag om uppföljning av it-användning och it-kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning.*

Skolverket (2010). *Redovisning av uppdrag om uppföljning av IT-användning och IT-kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning.*

Skolverket (2013a). *It-användning och it-kompetens i skolan.*

Skolverket (2013b). *Skolverkets lägesbedömning 2013.*

Skolverket (2015). *Skolverkets lägesbedömning 2015.*

Skolverket (2016a). *Att läsa och förstå: läsförståelse av vad och för vad?*

Skolverket (2016b). *Förskoleklassen – Ett kommentarmaterial till läroplanens tredje del.*

Skolverket (2016c). *It-användning och it-kompetens i skolan.*

Skolverket (2017a). *PIRLS 2016. Läsförmågan hos svenska elever i årskurs 4 i ett internationellt perspektiv. Rapport 463.*

Skolverket (2017b). *Skolverkets lägesbedömning 2017.*

Skolverket (2017c). *Utvärdering av statsbidraget för personalförstärkning i skolbibliotek.*

Skolverket (2018a). *PISA 2018 15-åringars kunskaper i läsförståelse, matematik och naturvetenskap.*

Skolverket (2018b). *Redovisning av uppdrag att se över i vilken mån skolbibliotekets funktion och skolbibliotekariernas kompetens i dag används på bästa sätt för att stärka utbildningens kvalitet*.

Skolverket (2018c). *Remissvar Läsdelegationen (SOU 2018:57).*

Skolverket (2019a). *Attityder till skolan 2018*.

Skolverket (2019b). *Digital kompetens i förskola, skola och vuxenutbildning. Skolverkets uppföljning av den nationella digitaliseringsstrategin för skolväsendet 2018.*

Skolverket (2019c). *Lärarprognos. Redovisning av uppdrag att ta fram återkommande prognoser över behovet av förskollärare och olika lärarkategorier.*

Skolverket (2019d). *TALIS 2018: en studie om lärares och rektorers arbete i grund- och gymnasieskolan Delrapport 1*. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2019e). *Yttrande över rapporten Demokratins skattkammare – förslag till nationell biblioteksstrategi.*

Skolverket (2019f). *Årsredovisning 2019.*

Skolverket (2020a). *Lärportalen*. https://larportalen.skolverket.se/, hämtad den 8 december 2020.

Skolverket (2020b). *Utbildningsguiden.* https://utbildningsguiden.skolverket.se/, hämtad den 8 december 2020.

Skolverket (2020c). *Officiell statistik om skolväsendet 2020*.

Skolverket (2020d). *PM – Pedagogisk personal i skola och vuxenutbildning läsåret 2019/20*

Skolverket (2020e). *Redovisning av Uppdrag om fortbildning i läs- och skrivutveckling – Läslyftet.*

Skolverket (2020f). *Yttrande avseende bidrag till friskola enligt skollagen Mål nr 3918-19*.

Skolverket (2020g). *Yttrande över departementspromemorian Förordning om skolenhetsregister.*

Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (2019). *Sakpolitisk överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna.*

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM (2019). *Svar på remiss gällande rapporten Demokratins skattkammare, förslag till en nationell biblioteksstrategi*.

Specialpedagogiska skolmyndigheten, SPSM (2020). *Yttrande över departementspromemorian Förordning om skolenhetsregister.*

Språkløyper (2019). *Skulebibliotek blir tema i tre Språkløyper-pakkar.* https://sprakloyper.uis.no/snarveier/aktuelt/skulebibliotek-blir-tema-i-tre-sprakloyper-pakkar-article129664-19779.html?articleID=129664&categoryID=19779, hämtad den 9 december 2020.

Statens medieråd (2019a). *Ungar och media.*

Statens medieråd (2019b). *Yttrande över Demokratins skattkammare Förslag till nationell biblioteksstrategi*.

Statistiska centralbyrån (2017). *Temarapport 2017:2. Lärare utanför yrket.*

Statistiska centralbyrån (2018). *Kvalitet för den officiella statistiken – en handbok Version 2:1.*

Statistiska centralbyrån (2019). *Lönesök – Hur mycket tjänar...?* www.scb.se/hitta-statistik/sverige-i-siffror/lonesok/, hämtad den 1 september 2020.

Statistiska centralbyrån (2020). *Rådet för den officiella statistiken*. www.scb.se/ros, hämtad den 27 november 2020.

Statskontoret (2018). Uppföljnings- och utvärderingssystemet av kultursamverkansmodellen – en översyn.

Stockholms kommun (2019). *Yttrande över remiss Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi.*

Stockholms universitet (2020). *Kulturskoledidaktik: ämnesdidaktik – ingår i Kulturskoleklivet*. www.su.se/sok-kurser-och-program/hv08ks-1.482865, hämtad den 8 december 2020.

Streatfield, D. & Markless, S. (1994). Invisible learning? The contribution of school libraries to teaching and learning. London: British Library.

Sundin, O. & Haider, J. (2018). Källkritik, självkritik och källtillit. I U. Carlsson (Red.), *Medie- och informationskunnighet i den digitala tidsåldern - en demokratifråga: Kartläggning, analyser, reflektioner* (s. 59–61). Nordicom.

Svensk biblioteksförening (2019). *Yttrande Rapporten Demokratins skattkammare – Förslag till en nationell biblioteksstrategi.*

Sveriges författarförbund (2020). *Rusta biblioteken för det demokratiska uppdraget! 10 förslag från Sveriges Författarförbund 2020.*

Sveriges Kommuner och Landsting (2017). *Kommungruppsindelning 2017*. https://skr.se/tjanster/kommunerochregioner/faktakommunerochregioner/kommungruppsindelning.2051.html, hämtad den 8 december 2020.

Sveriges Kommuner och Landsting (2018). *Fokus på: Skolans rekryteringsutmaningar. Lokala strategier och exempel.*

Sveriges Kommuner och Regioner (2019a). *Ekonomirapporten, oktober 2019. Om kommunernas och regionernas ekonomi.*

Sveriges Kommuner och Regioner (2019b). *Regional biblioteksverksamhet En del av det regionala uppdraget och som stöd för kommunerna.*

Sveriges Kommuner och Regioner (2020). *Yttrande i mål nr 3918-19 om bidrag till fristående skola enligt skollagen*.

Söderström, J. (2012). *Skolbiblioteket i lärarutbildningen: lärarstudenters syn på informationssökning och skolbibliotek.* Magisteruppsats. Borås: Högskolan i Borås.

Tallaksen Rafste, E. (2001). *Et stedt å laere eller ett stedt å vaere?: En case-studie av elevers bruk og opplevelse av skolbiblioteket*. Oslo: Unipub.

Tillväxtverket (2020). *Landsbygders kompetensförsörjning – redovisning till regeringen.*

Torsås kommun (2017). *Remissvar över SOU 2017:44 Entreprenad, fjärrundervisning och distansundervisning*.

Tranströmer, T. (1989). *För levande och döda: dikter*. Stockholm: Bonnier.

Umeå universitet (2020). *Överbryggande kurser för utbildning till Studie- och yrkesvägledare.* www.umu.se/utbildning/kurser/overbryggande-kurser-for-utbildning-till-studie--och-yrkesvagledare/, hämtad den 8 december 2020.

United Nations International Children Emergency Fund, Unicef, (2019). *Barn i socialt utanförskap halkar efter i samhället*. https://unicef.se/fakta/barn-i-socialt-utanforskap, hämtad den 8 december 2020.

Universitets- och högskolerådet (2019). *Antagning till högre utbildning höstterminen 2019 Analys av antagningsomgångarna och trender i antagningsstatistiken. Rapport 2019:4.*

Universitets- och högskolerådet (2020). *Antagningsstatistik från 2007 till 2020.*

Universitetskanslersämbetet (2015). *Standarder och riktlinjer för kvalitetssäkring inom det europeiska området för högre utbildning (ESG) Översättning av Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area (ESG), antagna vid ministerkonferensen i Jerevan, maj 2015.*

Universitetskanslersämbetet (2016). *Uppdragsutbildning vid universitet och högskolor Redovisning av ett regeringsuppdrag Rapport 2016:8.*

Universitetskanslersämbetet (2019). *Etablering efter kompletterande utbildning – personer med utländsk utbildning.*

Universitetskanslersämbetet (2020a). www.uka.se/statistik--analys/statistikdatabas-hogskolan-i-siffror/statistikomrade.html?statq=https://statistik-api.uka.se/api/totals/8, hämtad den 8 december 2020.

Universitetskanslersämbetet (2020b). *Utbildningsutvärderingar*. www.uka.se/kvalitet--examenstillstand/utbildningsutvarderingar.html, hämtad den 4 december 2020.

Utbildningsradion (2020). *Mediecentraler.* https://kontakt.ur.se/guide/mediecentraler, hämtad den 8 december 2020.

Växjö kommun (2019). *Yttrande över remiss Demokratins skattkammare. Förslag till en nationell biblioteksstrategi.*

Ögland, M., Lundgren, L. & Wockatz, K. (2012). *Mäta och väga om statistik och effektivitet på folkbibliotek.* Stockholm: Stockholms stadsbibliotek.

Kommittédirektiv 2019:91

Stärkta skolbibliotek och läromedel

Beslut vid regeringssammanträde den 28 november 2019

Sammanfattning

En särskild utredare ska utreda och föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken i syfte att ge alla elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan likvärdig tillgång till skolbibliotek. I detta ingår även att utreda och föreslå åtgärder för att öka tillgången till skolbibliotek med utbildade bibliotekarier. Utredaren ska också föreslå hur statens roll bör se ut när det gäller läromedel i svensk skola.

Utredaren ska bl.a.

- föreslå hur det kan tydliggöras i skollagen (2010:800) vad en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet ska omfatta,
- kartlägga hur samverkan mellan skolbibliotek, folkbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten ser ut och vid behov lämna förslag på hur denna samverkan kan utvecklas och stärkas, i syfte att bidra till högre kvalitet och kostnadseffektivitet,
- analysera om och i så fall hur digitala resurser kan skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans,
- föreslå hur val av ändamålsenliga och tillgängliga läromedel av hög kvalitet kan underlättas, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2020.

Uppdraget att föreslå åtgärder för att stärka skolbiblioteken

Skolbiblioteken är en del av det allmänna biblioteksväsendet och omfattas av bestämmelser i både skollagen och bibliotekslagen (2013:801).

Alla elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek (2 kap. 36 § skollagen). Av bibliotekslagen framgår att biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteksväsendet ska även främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Särskild uppmärksamhet ska dessutom ägnas åt personer med funktionsnedsättningar, nationella minoriteter och personer som har annat modersmål än svenska. Dessutom ska biblioteken samverka med varandra i syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser (2–5 och 14 §§ bibliotekslagen).

Det är skolhuvudmännen som är ytterst ansvariga för att eleverna har tillgång till skolbibliotek. I förarbetena till skollagen, propositionen *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet* (prop. 2009/10:165 s. 284), anges att tillgång till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola.

Kvaliteten på skolbiblioteken varierar

I dag kan tillgången till skolbibliotek se mycket olika ut, vilket framgår dels av Statens skolinspektions regelbundna tillsyn, dels av andra rapporter och utvärderingar på området. Läsdelegationen framhåller i sitt betänkande Barns och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället (SOU 2018:57) att tillgången till skolbibliotek varierar och kan bestå av allt från några böcker i ett litet rum, till ett välutrustat bibliotek med många böcker, olika medier och en utbildad bibliotekarie. Skolorna har också olika möjlighet att samarbeta med närliggande folkbibliotek. Enligt Läsdelegationen råder det inte likvärdighet när det gäller alla elevers rätt till skolbibliotek. Läsdelegationen föreslår därför att frågan om bemannade skolbibliotek ska utredas och att det ska definieras vad en skolbiblioteksverksamhet är.

Skolinspektionen genomförde under 2018 en kvalitetsgranskning av skolbiblioteket som pedagogisk resurs (dnr 2016:11433). Granskningen avsåg 20 skolor. På 19 av dessa har Skolinspektionen identifierat utvecklingsområden. Det råder t.ex. stor variation mellan skolorna när det gäller beståndet av böcker och medier. Det framkommer också att skolbiblioteken främst används inom delar av svenskämnet. Därtill framgår det i rapporten att flera av skolbiblioteken uppvisar brister när det gäller att stärka elevernas medieoch informationskunnighet och förmåga att vara källkritiska. Av rapporten framgår också att myndigheten sedan tidigare identifierat ett flertal brister av betydelse för skolbibliotekens verksamhet. Det förekommer bl.a. att elever helt saknar tillgång till skolbibliotek, att rektor inte ger förutsättningar för skolbibliotekets verksamhet, att skolbibliotekarier saknas och att skolbiblioteken inte är tillräckligt synliggjorda som pedagogisk resurs.

Det är oklart hur elevers tillgång till skolbibliotek ser ut och vad en skolbiblioteksverksamhet ska omfatta

Enligt rapporten *Skolbibliotek – hur ser det ut?* (KB, dnr 6.7-2016-499) finns det inte någon fullständig bild över hur många skolbibliotek som finns i landet. Den osäkra statistiken beror enligt rapporten bl.a. på att det inte finns en gemensamt fastställd definition av vad som utgör god skolbiblioteksverksamhet.

Det är Kungl. biblioteket (KB) som tar fram Sveriges officiella bibliotheksstatistik. Skolbibliotheksstatistiken, som är en del av denna statistik, har samlats in och definierats på olika sätt under de senaste årtiondena. Vanligen har undersökningarna genomförts med flera års mellanrum och urvalsramen har varierat över tid. Eftersom statistikinsamlingen under många år varit oreglerad har personalen på skolorna och skolbiblioteken sällan etablerat rutiner för att samla in och sammanställa sådana uppgifter som efterfrågas.

För att uppfylla de kvalitetskrav som infördes 2013 i lagen (2001:99) om den officiella statistiken fastställdes en gemensam urvalsram för alla bibliotekstyper. Denna innebär att biblioteket, för att ingå i statistiken, ska vara tillgängligt för allmänheten (för eleverna när det gäller skolbibliotek), bemannat minst 20 timmar per vecka och delvis eller helt offentligt finansierat. Enligt KB:s statistik för 2018 går totalt 541 000 elever i grundskolan och gymnasieskolan på skolor som har tillgång till något av de 869 enskilda skolbibliotek som har minst

halvtidsbemanning. Det utgör cirka 37 procent av eleverna samlat. Därtill kommer de elever som har tillgång till något av de 419 integrerade folk- och skolbibliotek som finns i kommunerna. Uppgifter om antalet elever som använder dessa är dock osäkra.

I rapporten *Skolbibliotek – hur ser det ut* (KB, dnr 6.7-2016-499) framgår att Skolinspektionen i sin regelbundna tillsyn bedömer tillgång till skolbibliotek på huvudmannanivå. Det innebär att ett beslut om brist på tillgång till skolbibliotek kan innebära att en eller flera av huvudmannens skolor saknar detta. Enligt rapporten går det alltså inte utifrån den regelbundna tillsynen att dra någon slutsats om hur många skolor som faktiskt saknar tillgång till skolbibliotek.

I rapporten Demokratins skattkammare – förslag till en nationell biblioteksstrategi (KB, dnr 6.7-2015-1181) anges att det behövs mätbara mål, kvalitetskriterier, modeller och nyckeltal för att kunna förbättra skolbiblioteksverksamheten när det gäller pedagogik och organisation. Det behöver därför finnas statistik som ger både en helhetsbild över tillgången till skolbibliotek och möjlighet att ytterligare följa upp skolbiblioteksverksamheten. En förutsättning för en sådan statistik är dock att det är tydligare vilka krav som ställs på skolbiblioteken.

I skollagen finns ingen närmare precisering av vad som kännetecknar ett skolbibliotek. I förarbetena till skollagen (prop. 2009/10:165 s. 284) anges att skolbibliotek vanligtvis brukar avse en gemensam och ordnad resurs av medier och information som ställs till elevernas och lärarnas förfogande. Läsdelegationen framhåller i sitt betänkande att det inte är helt enkelt för en skola att veta vad ett skolbibliotek eller en skolbiblioteksverksamhet ska innehålla. Delegationen anger i samma betänkande att det enda som skolorna kan stödja sig på är de kriterier som Skolinspektionen använder vid sin tillsyn. Dessa kriterier, som återges i Skolinspektionens promemoria Skolbibliotek (2018), är bl.a. att eleverna ska ha tillgång till ett skolbibliotek i den egna skolenhetens lokaler eller på rimligt avstånd från skolan som gör det möjligt att kontinuerligt använda biblioteket. Biblioteket ska också omfatta facklitteratur, skönlitteratur, informationsteknik och andra medier samt vara anpassat till elevernas behov för att främja språkutveckling och användas som en del i undervisningen. För att främja läsning, källkritik och medie och informationskunnighet anges det vidare i Läsdelegationens betänkande att det inte räcker med att ha ett skolbibliotek. Skolbiblioteket behöver också vara bemannat med personal med bibliotekarieutbildning eller motsvarande.

Läsdelegationen föreslår mot den bakgrunden att det bör finnas en tydlig definition av vad en skolbiblioteksverksamhet ska innehålla. Som delegationen framhåller är det dock viktigt att ta hänsyn till vilka olika förutsättningar och behov skolor har när det gäller att bygga upp en fungerande skolbiblioteksverksamhet. Det är även viktigt att analysera hur skolor i glesbygd och skolor med få elever kan komma att påverkas.

Det bör således tydliggöras i skollagen vad en skolbiblioteksverksamhet ska omfatta samt hur och i vilken utsträckning ett skolbibliotek ska vara bemannat. I sammanhanget är det viktigt att beakta möjligheter till eventuella samarbeten mellan skolbiblioteken och folkbiblioteken.

Utredaren ska därför

- kartlägga hur tillgången till skolbibliotek för elever i de obligatoriska, skolformerna samt i gymnasie- och gymnasiesärskolan ser ut,
- föreslå hur det kan tydliggöras i skollagen vad en ändamålsenlig skolbiblioteksverksamhet ska omfatta,
- ge förslag på hur statistik för att följa upp skolbiblioteksverksamheten ska utformas och samlas in, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Skolbiblioteken har en viktig roll för elevernas lärande

Förutom den fysiska tillgången till skolbibliotek anges i förarbetena till skollagen att skolbiblioteket ingår i skolans pedagogiska verksamhet med uppgift att stödja elevernas lärande (prop. 2009/10:165 s. 284).

I *rapporten Skolbibliotekets roll för elevers lärande – En forsknings- och kunskapsöversikt år 2010–2015* (KB, dnr 1.1.5-2017-307) konstateras att skolbiblioteken har betydelse för elevernas lärande, dels vad gäller läsförmåga och språkutveckling, dels vad gäller informationskunnighet. För att detta ska realiseras krävs enligt rapporten dock bl.a. tillgång till skolbibliotekarier, samverkan mellan skolbibliotekarierna och lärarna samt att skolbiblioteket förstås både som funktion och som rum. Även Skolinspektionens kvalitetsgranskning av undervisning om källkritiskt förhållningssätt visar att skolor med undervisning av god kvalitet på detta område i stor utsträckning har en upparbetad sam-

verkan mellan ämneslärare och skolbiblioteket (Tematisk kvalitetsgranskning 2018, dnr 400-2017:7326).

Av läroplanerna för såväl de obligatoriska skolformerna som för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan framgår att skolbiblioteket är en del av rektors ansvar. Rektorn har enligt den läroplansändring som trädde i kraft den 1 juli 2018 ett särskilt ansvar för att skolbibliotekets verksamhet används som en del i undervisningen för att stärka elevernas språkliga förmåga och digitala kompetens.

Skolinspektionens granskning av skolbiblioteken visar dock att skolbibliotek sällan fullt ut är en integrerad del i den pedagogiska verksamheten i skolan. Även i förslaget till den nationella biblioteksstrategin framhålls att det behövs ökad tillgång till utbildade skolbibliotekarier och bättre samverkan mellan skolbibliotekarier, ledning och lärare. Vidare anges att rektorers kunskaper i hur skolbiblioteksfunktionen kan integreras i den pedagogiska verksamheten behöver öka och att skolbibliotekariens profession behöver stärkas på såväl lokal som regional nivå genom kollegial samverkan, utbildning, ledarskap, mentorskap och nätverk.

Utredaren ska därför

- kartlägga hur samverkan mellan lärare och skolbibliotekarier i de obligatoriska skolformerna samt i gymnasie- och gymnasiesärskolan ser ut i dag,
- vid behov lämna förslag på hur denna samverkan kan förbättras och hur skolbiblioteken i övrigt tydligare kan integreras i den pedagogiska verksamheten, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Hur kan samverkan mellan olika biblioteksverksamheter och andra aktörer utvecklas?

Som nämnts tidigare ska biblioteken inom det allmänna biblioteksväsendet, där skolbiblioteken och folkbiblioteken ingår, samverka. Dessutom framgår det av bibliotekslagen att folkbiblioteken särskilt ska ägna uppmärksamhet åt barn och ungdomar för att främja deras språkutveckling och stimulera till läsning, bl.a. genom att erbjuda litteratur utifrån deras behov och förutsättningar (8 § bibliotekslagen). Detta innebär att skolbibliotek och folkbibliotek bör ha goda förut-

sättningar att samverka. I rapporten *Skolbibliotek – hur ser det ut?* (KB, dnr 6.7-2016-499) framgår dessutom att det inte finns något som hindrar att folkbibliotek kombineras med skolbibliotek eller att ett folkbibliotek bedriver sin verksamhet i en närliggande skola. Det är dock viktigt att de olika uppdragen för folkbibliotek respektive skolbibliotek upprätthålls. Vidare poängteras det i rapporten att skolbiblioteket i sin bästa form förenar två professioner med samma målgrupp och målsättning – bibliotekskompetens och pedagogisk kompetens – som tillsammans jobbar för elevernas måluppfyllelse. Även den regionala biblioteksverksamheten, där landstingen är huvudmän, kan bidra med värdefull kompetens samt ha en viktig roll när det gäller metodutveckling och medieförsörjning. Därtill framhåller Läsdelegationen i sitt betänkande (SOU 2018:57) att det bör undersökas hur digitaliseringen kan skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans.

Utredaren ska därför

- kartlägga hur samverkan mellan skolbibliotek, folkbibliotek och den regionala biblioteksverksamheten ser ut och vid behov lämna förslag på hur denna samverkan kan utvecklas och stärkas, i syfte att bidra till högre kvalitet och kostnadseffektivitet,
- analysera om och i så fall hur digitala resurser kan skapa fungerande lösningar i form av exempelvis skolbibliotekariestöd på distans, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att föreslå åtgärder för att säkra tillgången till ändamålsenliga läromedel av hög kvalitet

Tillgång till läromedel av jämn och hög kvalitet är viktig både för lärare och elever, inte minst mot bakgrund av den utmaning som i dag råder när det gäller lärarförsörjningen och det faktum att många elever får sin undervisning av obehöriga lärare. Den pågående digitaliseringen av samhället påverkar också läromedelsområdet då produktionen och användningen av digitala läromedel ökar, liksom användningen av olika digitala kunskapskällor i undervisningen, t.ex. webbsidor. Det gör att utbudet blir svårare att överblicka för den enskilde, vilket ställer höga krav på att de som i dag ansvarar för att införskaffa läromedel väljer

dessa med stor eftertanke och omsorg. Det är i praktiken upp till lärare och rektorer att försäkra sig om att läromedel och annat material som används i undervisningen fyller sitt syfte.

Även om Specialpedagogiska skolmyndigheten och Statens skolverk tar fram vissa läromedel så hanteras läromedelsproduktionen i huvudsak av olika privata företag. Det innebär att staten har ett mycket begränsat inflytande över vilka läromedel som ges ut och används i undervisningen. Oavsett detta kan det antas att nationella läroplaner, kursplaner och ämnesplaner inte sällan styr läromedlens innehåll. De företag som ingår i branschorganisationen Läromedelsföretagen har t.ex. antagit en kvalitetspolicy för läromedelsutveckling som bl.a. anger att ett läromedel ska täcka väsentliga delar av innehållet i kurs- eller ämnesplanen för det aktuella ämnet.

Statens skolinspektion genomför, utöver sin regelbundna tillsyn, kontinuerligt olika kvalitetsgranskningar av skolväsendet. En del av dessa kvalitetsgranskningar fokuserar på undervisningen i utvalda ämnen och berör då i viss mån även de läromedel som används i undervisningen. Specifika granskningar, där läromedel är i fokus, är däremot mycket ovanliga. År 2011 genomförde Skolinspektionen dock en granskning av läromedel i ämnet kemi (Kvalitetsgranskning, rapport 2011:1). Rapporten, som grundar sig dels på besök i 14 grundskolor i årskurs 4–5, dels på en genomgång av de 12 vanligast förekommande läromedlen, visar att variationen i användning av läromedel var stor, att en tredjedel av läromedlen var otidsenliga, att digitala läromedel förekom i låg utsträckning och att eleverna på nästan hälften av skolorna inte hade tillgång till läromedel som täcker väsentliga delar av ämnet. Av rapporten framgår också att skolorna inte genomförde några systematiska utvärderingar av läromedlen.

Att elever får läromedel som håller hög kvalitet, är anpassade efter undervisningen i de olika skolformerna samt till elevernas behov och förutsättningar kan vara avgörande för undervisningens kvalitet och för att varje elev ska få möjlighet att nå kunskapskraven. De centrala aktörerna, dvs. staten, läromedelsföretagen, forskarna och professionen kan behöva samarbeta för att skapa förutsättningar för att sådana läromedel ska finnas tillgängliga. Det kan t.ex. handla om hur kvaliteten på läromedel utifrån utbildningens mål kan säkras och hur tillgången till läromedel med ett smalare användningsområde, t.ex. vissa modersmål inklusive de nationella minoritetsspråken, kan säkras. Vidare kan det handla om att det finns tillgängliga och användbara läromedel

utifrån elevers olika behov och förutsättningar. Det kan också röra sig om att tillhandahålla lärarhandledningar för undervisningen i olika ämnen eller lektionsupplägg som lärare kan hämta inspiration från. Det är samtidigt väsentligt att understryka att professionen även i fortsättningen ska ha möjlighet att, utifrån aktuell undervisningssituation och elevgrupp, bestämma vilka läromedel som ska användas.

Utredaren ska därför

- analysera hur val av läromedel och andra undervisningsmaterial görs,
- föreslå hur val av ändamålsenliga och tillgängliga läromedel av hög kvalitet kan underlättas,
- föreslå hur statens roll bör se ut när det gäller läromedel, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Konsekvensbeskrivningar

Utredaren ska redogöra för konsekvenser av sina förslag i enlighet med vad som framgår av kommittéförordningen (1998:1474). Kontakt med Tillväxtverket ska tas i tidigt skede i syfte att diskutera möjligheter att få stöd i kommitténs arbete med konsekvensutredningen. Förslagen ska analyseras utifrån det nationella jämställdhetspolitiska målet där ett delmål är jämställd utbildning. Utredaren ska beskriva och om möjligt kvantifiera de samhällsekonomiska effekterna av de förslag som utredaren väljer att lägga fram. Viktiga ställningstaganden i utformningen av förslagen och alternativa lösningar som övervägts ska beskrivas samt skälen till att de har valts bort. Utredaren ska ha ett barnrättsperspektiv i de analyser som görs och redovisa konsekvenserna av förslagen utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Enligt 14 kap. 3 § regeringsformen bör en inskränkning av den kommunala självstyrelsen inte gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålen. Det innebär att en proportionalitetsprövning ska göras under lagstiftningsprocessen. Om något av förslagen i betänkandet påverkar det kommunala självstyret ska därför, utöver förslagets konsekvenser, också de särskilda avvägningar som lett fram till förslaget särskilt redovisas.

Kontakter och redovisning av uppdraget

Utredaren ska förhålla sig till förslagen i Läsdelegationens betänkande *Barn och ungas läsning – ett ansvar för hela samhället* (SOU 2018:57) och rapporten *Demokratins skattkammare – förslag till en nationell bibliotheksstrategi* (KB, dnr 6.7-2015-1181) samt till de olika rapporter som tagits fram inom ramen för arbetet med strategin. Utredaren ska vidare inhämta synpunkter från berörda myndigheter, organisationer och näringslivsaktörer, bl.a. Statens skolverk, Statens skolinspektion, Specialpedagogiska skolmyndigheten, Sameskolstyrelsen, Kungl. Biblioteket, Statens kulturråd, Statens medieråd, Myndigheten för tillgängliga medier, Sveriges kommuner och landsting, Läromedelsföretagen och Friskolornas riksförbund. Utredaren ska även hålla sig informerad om arbetet i andra relevanta utredningar.

Uppdraget ska redovisas senast den 30 november 2020.

(Utbildningsdepartementet)

Kommittédirektiv 2020:109

Tilläggsdirektiv till Utredningen om stärkta skolbibliotek och läromedel (U 2019:04)

Beslut vid regeringssammanträde den 22 oktober 2020

Förlängd tid för uppdraget

Regeringen beslutade den 28 november 2019 kommittédirektiv om stärkta skolbibliotek och läromedel (dir. 2019:91). Uppdraget skulle enligt direktiven redovisas senast den 30 november 2020.

Utredningstiden förlängs. Uppdraget ska i stället redovisas senast den 30 juni 2021.

(Utbildningsdepartementet)

Rekommendationer i IFLA:s riktlinjer för skolbibliotek (2015)

1. Skolbibliotekets uppdrag och syften bör tydligt anges i formuleringar som är förenliga med principerna i IFLA:s/Unescos skolbiblioteksmanifest och de värderingar som uttrycks i Förenta Nationernas deklaration om barnets rättigheter, Förenta nationernas deklaration om ursprungsfolkens rättigheter och IFLA:s kärnvärden.
2. Skolbibliotekets uppdrag och syften bör fastställas i ordalag som är förenliga med de nationella, regionala och lokala utbildningsmyndigheternas förväntningar, och även med målen i skolans läroplan.
3. Det bör finnas en plan för utvecklingen av de tre inslag som är nödvändiga för ett skolbiblioteks framgång: en kvalificerad bibliotekarie, ett bestånd som stöder skolans läroplan och en detaljerad plan för skolbibliotekets pågående tillväxt och utveckling.
4. Övervakning och utvärdering av skolbibliotekets tjänster och program, såväl som av skolbiblioteksspersonalens arbete, bör utföras regelbundet för att säkerställa att skolbiblioteket uppfyller skolsamhällets föränderliga behov.
5. Det bör finnas lagstiftning rörande skolbibliotek på lämplig myndighetsnivå eller myndighetsnivåer för att säkerställa att de rättsliga skyldigheterna tydligt fastställs för upprättande, stöd och kontinuerlig förbättring av skolbibliotek som är tillgängliga för alla elever.

6. Det bör finnas lagstiftning rörande skolbibliotek på lämplig myndighetsnivå eller myndighetsnivåer för att säkerställa att de etiska skyldigheterna för alla som ingår i skolsamhället tydligt fastställs, inklusive rättigheter såsom likvärdig åtkomst, informationsfrihet och personlig integritet, upphovsrätt och immateriell äganderätt samt barns rätt till kunskap.
7. Skolbibliotekens tjänster och program bör stå under överinseende av en yrkesutbildad skolbibliotekarie som har formell utbildning i skolbibliotekskunskap och klassrumsundervisning.
8. En yrkesutbildad skolbibliotekaries roller bör tydligt definieras så att de inbegriper undervisning (dvs. främjande av litteracitet och läsning, forskningsinriktad och resursbaserad undervisning), biblioteksförvaltning, skolomfattande ledarskap och samarbete, interaktion med samhället samt marknadsföring av bibliotekstjänster.
9. All skolbiblioteksperson – yrkesutbildad, paraprofessionell och frivillig – bör vara klart införstådd med sina roller och skyldigheter att arbeta i enlighet med bibliotekets principer, inklusive de som rör alla biblioteksbesökares likvärdiga tillgång, rätt till personlig integritet och rätt till kunskap.
10. All skolbiblioteksperson bör sträva efter att skapa bestånd som innehåller fysiska och digitala resurser som är förenliga med skolans läroplan och med de nationella, etniska och kulturella identiteterna hos medlemmarna i skolsamhället. Personalen bör även sträva efter att öka tillgången till resurserna genom förfaranden såsom katalogisering, kuratering och resursdelning.
11. Skolbibliotekets lokaler, utrustning, bestånd och tjänster bör stödja elevernas och lärarnas undervisnings- och lärandebehov. Dessa lokaler, denna utrustning, detta bestånd och dessa tjänster bör utvecklas allt eftersom undervisnings- och lärandebehoven förändras.
12. Förbindelserna mellan olika skolbibliotek och skolbibliotekens förbindelser med folkbibliotek och akademiska bibliotek bör utvecklas för att främja tillgängligheten till resurser och tjänster och för att stödja bibliotekens gemensamma ansvar för alla samhällsmedborgares livslånga lärande.

13. En skolbibliotekaries centrala undervisningsverksamhet bör inriktas på följande: främjande av litteracitet och läsning, undervisning i medie- och informationskunnighet, forskningsbaserad undervisning, teknikintegration och yrkesutveckling för lärare.

14. De tjänster och program som tillhandahålls genom skolbiblioteket bör utvecklas gemensamt av en yrkesutbildad skolbibliotekarie som arbetar i samförstånd med rektor, läroplansansvariga, lärarkollegor, medlemmar av andra biblioteksgrupper och medlemmar av kulturella, språkliga, ursprungsfolkliga och andra unika befolkningar för att bidra till att skolans akademiska, kulturella och sociala mål uppnås.

15. Evidensbaserad praktik bör vara vägledande för skolbibliotekets tjänster och program och bör tillhandahålla de data som behövs för förbättringar av yrkesutövningen och för att se till att skolbibliotekets tjänster och program tillför ett positivt bidrag till skolans undervisning och lärande.

16. Användningen av och stödet för skolbibliotekets tjänster och program bör förstärkas med planerad och systematisk kommunikation med skolbiblioteksanvändarna – nuvarande och potentiella – och med bibliotekets intressenter och beslutsfattare.

Källa: International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA (2015). *IFLA:s riktlinjer för skolbibliotek*, i svensk översättning av Svensk Biblioteksförening.

Skolinspektionens bedömningsmatris vid kvalitetsgranskning om skolbibliotek som pedagogisk resurs (2018)

Tabell 1 **I vilken utsträckning använder skolan skolbiblioteket som en integrerad del i den pedagogiska verksamheten?**

Bedömningspunkter	Indikatorer*	Förtydligande exempel
1 A Skolbibliotekets verksamhet är på ett likvärdigt sätt en integrerad del av skolans undervisning och främjar elevers lärande och utveckling	Lärare och skolbibliotekarien planerar relevanta delar av undervisning tillsammans.	Har gemensam tid för planering. Skolbibliotekarien har skaffat sig kännedom om elevernas läsförmåga och behov. Skolbibliotekarien har skaffat sig kännedom om elevernas digitala kompetens.
	Skolbibliotekarien deltar aktivt i arbetet i klassrummet.	Skolbibliotekarien är med på lektioner i olika årskurser och ämnen. Leder lektioner.
	Skolbiblioteket är en resurs i flertalet av skolans ämnen.	Skolbiblioteket används i ett flertal av skolans ämnen utifrån behov.
	Skolbibliotekets verksamhet främjar elevernas kunskapsutveckling.	Exempelvis tillför skolbiblioteksverksamheten dimensioner i olika teman och i olika ämnen.
	Skolbibliotekets verksamhet är en del av skolans värdegrundsarbete.	Skolbiblioteket har en planerad verksamhet för värdegrundsfrågor t.ex. dikter om vänskap i en årskurs, texter om människors olikheter i en årskurs osv. Skolbibliotekarien är en självklar samarbetspartner då problem uppstår i en klass.
	Skolbiblioteket används och anpassas på ett likvärdigt sätt utifrån elevers och elevgruppers olika behov.	Exempel på grupper som biblioteket och dess verksamhet kan anpassas efter: – Elever som behöver extra utmaningar

Bedömningspunkter	Indikatorer*	Förtydligande exempel
		– Elever som behöver extra stöd – Annat modersmål – Minoritetsspråk – Funktionsvariationer – Alla lärare/ämnen använder skolbiblioteket. Biblioteket kan också ha egen klassöverskridande gruppverksamhet till exempel för elever med dyslexi eller specifika intressen.
	Skolbibliotekets verksamhet genomsyras av jämställdhetsaspekter.	Hos lärarna finns kunskap om pojkars och flickor olika läsbeteende och läsvanor. Det finns strategier för att motverka att elever hamnar i könsstereotypa beteende till exempel för att öka pojkars läslust och läsförmåga.
	Skolbiblioteket har en inbjudande miljö för alla elever.	Till exempel exponeras böcker och media på ett inbjudande sätt. Alla elever känner en tillhörighet på skolbiblioteket.
	Elever har inflytande över skolbibliotekets verksamhet	Inköp, ex nya böcker, när biblioteket görs om. Öppettider. Aktiviteter, ex poesidagar. Undervisningen, ex projekt/hur man arbetar med källkritik
1 B Skolbiblioteket stärker elevernas läsförmåga och läsintresse	Skolbibliotekarien har god kännedom om elevernas läsförmåga.	Skolbibliotekarien tar del av lärares diagnostisering/kartläggning av elevernas läsförmåga och kan hjälpa till att hitta relevant litteratur. Skolbibliotekarien deltar i planering av den fördjupade läsundervisningen. Skolbibliotekarien är involverad i skolans arbete med läslyftet.
	Skolbibliotekarien har kompetens för att arbeta med att stärka elevernas läsförmåga och läsintresse.	Skolbibliotekarien har utbildning och kompetens avseende fördjupad läsinlärning t ex lässtrategier.

Bedömningspunkter	Indikatorer*	Förtydligande exempel
	Skolbibliotekarien har god kännedom om elevernas läsintresse.	Skolbibliotekarien undersöker hur elevernas läsintresse utvecklas över tid, exempelvis genom att samtala med eleverna. Skolbibliotekarien lär känna elever och klasser när de börjar på skolan, för att utifrån det kunna följa elevernas utveckling. Skolbibliotekarien får information från lärare om hur elevernas läsintresse utvecklas över tid.
	Skolbibliotekarien har kännedom om den undervisning som bedrivs avseende läsförmåga och läsintresse.	Skolbibliotekets roll för att stödja elevers läsförmåga och läsintresse diskuteras kontinuerligt.
	Skolbibliotekarien är delaktig i den undervisning som bedrivs avseende läsförmåga och läsintresse.	
	Skolbibliotekets egna verksamhet främjar elevernas läsförmåga och läsintresse.	Det finns verksamhet ”frikopplat” från den övriga undervisningen på skolbiblioteket som stödjer elevernas läsförmåga och läsintresse.
1 C Skolbiblioteket stärker elevernas medie- och informationskunnande (MIK) samt förmåga att vara källkritiska	Skolbibliotekarien har kännedom om elevernas medie- och informationskunnande (MIK).	Skolbibliotekarien lär känna elever och klasser när de börjar på skolan för att utifrån det kunna följa elevernas utveckling när det gäller digitalt användande och kompetens.
	Skolbibliotekarien har kompetens för att arbeta med att stärka elevers medie- och informationskunnande (MIK) och förmåga att vara källkritiska.	Skolbibliotekarien har utbildning och kompetens avseende medie- och informationskunnande (MIK).
	Skolbibliotekarien har kännedom om elevernas förmåga att vara källkritiska.	
	Skolbibliotekarien har kännedom om den undervisning som bedrivs avseende medie- och informationskunnande (MIK) samt källkritik.	Skolbibliotekets roll för att stödja elevers medie- och informationskunnande (MIK) samt förmåga att vara källkritiska.

Bedömningspunkter	Indikatorer*	Förtydligande exempel
	Skolbibliotekarien är delaktig i den undervisning som bedrivs avseende medie- och informationskunnande (MIK) samt källkritik.	Kännedom om undervisning som bedrivs. Delaktig i undervisning som bedrivs. Ansvarig för att planera och genomföra delar av den undervisning Handleda lärare när det gäller MIK och källkritik.
	Skolbibliotekets egna verksamhet främjar elevernas medie- och informationskunnande (MIK) samt källkritiska förmåga.	Det finns verksamhet ”frikopplat” från den övriga undervisningen på skolbiblioteket som stödjer elevernas medie- och informationskunnande (MIK) samt källkritiska förmåga.

* Alla indikatorer behöver inte ha noterats för att en bedömning ska kunna göras.

Tabell 2 I vilken utsträckning tar rektor ansvar för en väl fungerande samverkan mellan skolbibliotek och lärare?

Bedömningspunkter	Indikatorer*	Förtydligande exempel**
2 A Rektor tar ansvar för skolbiblioteket som pedagogisk resurs	Rektor har kunskap om vilken betydelse en väl fungerande skolbiblioteksverksamhet har för elevernas kunskapsutveckling	Rektor har fått fortbildning om skolbibliotekets betydelse. Rektor har nätverk med andra rektorer där bland annat (eller enbart) skolbiblioteksfrågan lyfts. Huvudmannen är aktivt intresserad och stöttande när det gäller skolbiblioteksverksamheten (ex Linköping). I kommunen finns en biblioteksplan där skolbiblioteksverksamheten berörs.
	Rektor har god kännedom om det egna skolbibliotekets verksamhet, förutsättningar, utmaningar och framgångsfaktorer.	Rektor har kontinuerliga samtal om skolbibliotekets betydelse och förutsättningar med lärare i olika ämnen och skolbibliotekarien. På skolan kartläggs hur biblioteket ser ut, vilka resurser som finns samt vad som behöver utvecklas.
	Rektor tar ansvar för att skolbibliotekets lokaler, fysiska och digitala innehåll, bemanning och öppettider motsvarar elevernas behov.	Rektor har god kännedom om elevernas behov till exempel avseende behov av särskilt stöd, behov av utmaningar, annat modersmål, funktionsvariationer, den psykosociala situationen i elevgrupper och klasser osv. Skolbibliotekets bemanning, öppettider, verksamhet, fysiska och digitala innehåll samt lokalernas läge och utformning styrs av elevernas identifierade behov.
	Rektor tar ansvar för skolbibliotekets roll i elevernas kunskapsutveckling.	Rektorer ser till att skolbiblioteket har en självklar roll då undervisningen planeras och genomförs. Det finns rutiner för vad biblioteket ska arbeta med i de olika årskurserna. Skolbibliotekarien sitter med i skolutvecklingsgrupper t ex språkutvecklingsgrupp.

Bedömningspunkter	Indikatorer*	Förtydligande exempel**
	Rektor tar ansvar för skolbibliotekets roll i skolans värdegrundsarbete.	Rektor ser till att skolbiblioteket har en självklar roll i skolans värdegrundsarbete till exempel genom att arbeta med MIK, källkritik och delta i planering och genomförande av värdegrundsarbetet. Skolbiblioteket har en planerad verksamhet för värdegrundsfrågor t ex dikter om vänskap i en årskurs, texter om människors olikheter i en årskurs osv. Skolbibliotekarien är en självklar samarbetspartner om/i en klass. Rektorn kan då fråga ”Vad kan du bistå med?”.
	Skolbibliotekets verksamhet är synliggjord på skolan och för eleverna.	Skolbiblioteket är omnämnt i till exempel informationsmaterial eller på hemsidan. Skolbiblioteket har en central plats i elevernas utbildning och de känner väl till skolbibliotekets verksamhet. Information om skolbiblioteket och dess verksamhet har en självklar plats i introduktionen av nyanställda lärare.
	Skolbibliotekets verksamhet är en del av skolans kvalitetsarbete.	I kvalitetsarbetet följs skolbibliotekets verksamhet upp och utvecklingsbehov identifieras. Skolan har en skolbiblioteksplan där mål och utvecklingsområden definieras.
	Rektor har tydligt uttalade förväntningar på skolbibliotekarien och hens uppdrag.	Skolbibliotekariens uppdrag är tydligt uttalat både för skolbibliotekarien och för lärare.
	Rektor har tydligt uttalade förväntningar på att, och hur, lärare ska använda skolbiblioteket likvärdigt.	Rektorn ställer frågor på medarbetarsamtal om hur läraren använder skolbiblioteket. Rektorn arbetar för att skolbiblioteket används generellt av alla lärare på skolan, inte bara av eldsjälar.
	Rektor har tydligt uttalade förväntningar på att, och hur, lärare ska använda skolbiblioteket utifrån elevers olika behov.	Rektor har god kännedom om elever och elevgruppers behov och uttalar förväntningar om hur skolbiblioteket ska fylla en roll för att tillfredsställa de behov eleverna har.

Bedömningspunkter	Indikatorer*	Förtydligande exempel**
2 B Rektor tar ansvar för att personalen har tillräcklig kompetens	Lärare i olika årskurser och i olika ämnen har kunskap om hur skolbiblioteket kan användas som pedagogisk resurs.	Lärare i olika årskurser och i olika ämnen och skolbibliotekarien har kunskap om varandras uppdrag. Lärarna har kompetens för att kunna använda skolbiblioteket som en integrerad del av undervisningen. Skolbibliotekarien har kompetens för att kunna se till att skolbiblioteket är en del av skolans samlade pedagogiska resurs. Rektorn tar ansvar för att skolbibliotekarien är väl insatt i skolans styrdokument. Skolbibliotekarien uppmuntras att ha kontakter på andra skolor t.ex. i nätverk där skolbiblioteksverksamheten berörs.
	Personalen på skolbiblioteket är insatta i skolans läsfrämjande arbete i olika årskurser.	
	Personalen på skolbiblioteket är insatta i skolans arbete med MIK och källkritik i olika årskurser.	
2 C Rektor ger förutsättningar för en väl fungerande samverkan	Personalen får tid för att kunna samarbeta om undervisningens innehåll, upplägg och genomförande.	Skolbibliotekarien deltar på gemensamma konferenser på skolan, exkluderas inte pga att ”det är bra om skolbiblioteket är öppet i stället”.
	Personalen får gemensam kompetensutveckling.	

* Alla indikatorer behöver inte ha noterats för att en bedömning ska kunna göras.
** Om exempel saknas bedöms indikatorn vara tillräckligt tydlig.
Källa: Skolinspektionen (2018). Skolbiblioteket som pedagogisk resurs.

Statens offentliga utredningar 2021

Kronologisk förteckning

1. Säker och kostnadseffektiv it-drift – rättsliga förutsättningar för utkontraktering. I.
2. Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap. Ju.
3. Skolbibliotek för bildning och utbildning. U.

Statens offentliga utredningar 2021

Systematisk förteckning

Infrastrukturdepartementet

Säker och kostnadseffektiv it-drift – rättsliga förutsättningar för utkontraktering. [1]

Justitiedepartementet

Krav på kunskaper i svenska och samhällskunskap för svenskt medborgarskap. [2]

Utbildningsdepartementet

Skolbibliotek för bildning och utbildning. [3]

Fritidspolitisk strategi 2021

5

KOF.2021.0104

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0104

2021-09-20
Rebecca Stewart
072-155 46 52
rebecca.stewart@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Fritidspolitisk strategi

Ärendebeskrivning
Förslaget till fritidspolitisk strategi tar sin utgångspunkt i folkhälsan, och syftar till att bidra till arbetet med utjämning av de ökande hälsoklyftorna. För att få genomslag krävs en bred förankring och samsyn på fritidens betydelse inom kommunens alla verksamheter och den ideella sektorn. Arbetet med att skapa förutsättningar för en meningsfull fritid spänner över flera politikområden. En kommungemensamt fritidspolitisk strategi fyller en viktig funktion i att samordna och visa på helheten. Därför vill Kultur och Fritid betona vikten av att strategin antas i alla nämnder och kommunfullmäktige. Med en långsiktig fritidspolitisk plattform kan vi också underlätta prioriteringar och vägval som krävs för en aktiv och rörelserik kommun vilket i sin tur bidrar till att skapa "en hållbar, spännande kommun där människor möts, utvecklas och trivs".

Beslutsunderlag
Kultur- och fritidsnämndens beslut §22 Fritidspolitiskt program (KOF.2020.0028)
Förslag till Fritidspolitisk strategi för Eslövs kommun 2022-2030, 2021-10-05
Förslag till Handlingsplan för Fritidspolitisk strategi för Eslövs kommun 2022-2030, 2021-10-05
Barnchecklista för Fritidspolitisk strategi för Eslövs kommun 2022-2030, 2021-10-05

Beredning
Som en del i arbetet med att ta fram den fritidspolitiska strategin har olika insamlingsarbeten genomförts i form av en demografisk analys, enkätundersökning bland högstadieelever, dialog med föreningar, samt dialog med kommunens förvaltningar. Utifrån dessa dialoger har fokusområden och mål för strategin tagits fram i samråd med de olika förvaltningarna. I samband med framtagning av strategin har även en handlingsplan med konkreta åtgärder arbetats fram. Varje åtgärd kopplas till berörda nämnder som har ansvar för genomförande och uppföljning av sina åtgärder. En förvaltningsövergripande grupp bildas för att samordna arbetet.

Förslag till beslut
- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att skicka strategin på remiss till samtliga nämnder. Svar ska inkomma senast den 17 december.

Beslutet skickas till
Kommunstyrelsen
Barn- och familjenämnden
Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden
Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden
Vård- och omsorgsnämnden
Servicenämnden

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Rebecca Stewart
Fritidsstrateg

§ 22 **KOF.2020.0028**

Fritidspolitiskt program

Ärendebeskrivning
Kultur- och fritidsnämnden har mellan 2014 och 2018 haft ett idrottspolitiskt program, som slagit fast riktningen för arbetet med fritids- och föreningsfrågor. Då programmet har utgått så behövs ett nytt.

Visionen för Eslöv 2025 är Skånes bästa kommun att bo och verka i. Två av perspektiven är ”Vi är en hållbar, spännande kommun där människor möts, utvecklas och trivs” och ”Vi driver en effektiv och framtidsorienterad organisation med medborgarna i fokus”. Det fritidspolitiska programmet för Eslöv tar sin utgångspunkt i visionen och ska fungera som en långsiktig fritidspolitisk plattform för att underlätta de beslut, prioriteringar och vägval som krävs för att vi ska nå dit. Motsvarande program finns för kultursidan.

Kultur- och Fritidsförvaltningens övergripande uppdrag är att skapa förutsättningar för ett aktivt fritidsliv för alla Eslövs medborgare. Fritid är den fria tid som man kan disponera och använda för att öka livskvalité och välbefinnande. En meningsfull fritid är en tydlig friskfaktor i alla människors fysiska och psykiska hälsa, ung som gammal. En meningsfull fritid innefattar inte bara idrott och fysisk aktivitet, lika viktigt är det sociala och kulturella värdet som ett brett fritidsutbud kan tillföra.

Upplevelse av ett gott fritidsutbud blir allt viktigare för att stärka kommunens attraktivitet och därigenom bidra till Eslövs utveckling och tillväxt. För att inkludera fler faktorer som bidrar till en meningsfull fritid är det viktigt att bredda programmet, och arbeta fram ett fritidspolitiskt program istället för ett idrottspolitiskt program. För att få ett verkligt genomslag för folkhälsan, så krävs dessutom en bred förankring och samsyn på fritidens betydelse inom kommunens alla verksamheter men också inom föreningsliv och hos andra ideella aktörer. Framtagandet av programmet bör därför ske i samarbete med dessa, och antas i alla nämnder och kommunfullmäktige.

Kultur och Fritid har gjort en omvärldsbevakning, vilket har sammanställts i ärendebeskrivningen ovan.

Beslut
Kultur- och fritidsnämnden ger förvaltningen i uppdrag att arbeta fram ett fritidspolitiskt program.

Kultur- och fritidsnämnden utser en referensgrupp för programmet med en representant från varje parti. Partierna anmäler själva sina representanter och vid frånvaro kommer representanter inte att ersättas.

Beslutet skickas till
Kultur- och fritidsförvaltningen

FÖRSLAG TILL FRITIDSPOLITISK STRATEGI FÖR ESLÖVS KOMMUN 2022-2030

Dokumentet fritidspolitisk strategi för ESLÖVS KOMMUN 2022-2030 är antaget av [Kommunfullmäktige] den [åååå-mm-dd]. Kontaktperson: Rebecca Stewart [Fritidsstrateg, Kultur och Fritid].

Innehåll

Inledning 3
Syfte 3
Avgränsning 3
Fritid i Eslöv och omvärlden 4
Fritid, policyer och rättigheter 4
Agenda 2030 4
Varför är en aktiv fritid viktig? 4
Utmaningar och trender i omvärlden och Sverige 5
Eslöv: Insamlingsarbete och dialog 6
Analys av demografiska statistikområden 7
Enkätundersökning 7
Dialog med föreningar 7
Dialog med kommunens förvaltningar 8
Nästa steg 8
Fokusområden 10
Jämlika förutsättningar för rörelse och aktivitet 10
Varierande former för idrott, motion och fritid 11
Fysiska förutsättningar för en aktiv fritid 13
Samverkan 15
Uppföljning och utvärdering 16

Inledning

Syfte

Genom denna fritidspolitiska strategi vill Eslövs kommun verka för att skapa förutsättningar för ett aktivt och meningsfullt fritidsliv för Eslövs invånare, med särskilt fokus på barn och unga. Genom att stärka fritidens roll i samhället och i kommunens utvecklingsarbete kan Eslövs kommun bidra till att främja folkhälsa, livskvalité och välbefinnande för Eslövs medborgare.

För att få ett verkligt genomslag för folkhälsan, krävs en bred förankring och samsyn på fritidens betydelse inom kommunens alla verksamheter och den idéburna sektorn. De olika politikområdena påverkar varandra i arbetet med att skapa förutsättningar för en aktiv fritid. Här kan det fritidspolitiska strategin fylla en viktig funktion i att samordna och visa på helheten.
Med en långsiktig fritidspolitisk plattform kan vi också underlätta prioriteringar och vägval som krävs för att vara en aktiv, attraktiv och rörelserik kommun vilket i sin tur bidrar till att skapa "en hållbar, spännande kommun där människor möts, utvecklas och trivs"[1].

Avgränsning

Syftet med att ta fram en fritidspolitisk strategi istället för ett idrottspolitiskt är att inkludera fler faktorer som påverkar möjligheten till en meningsfull fritid. Fritid definieras som den fria tid som man kan disponera och använda för att öka livskvalité och välbefinnande. Strategin präglas av ett starkt folkhälsoperspektiv och omfattar de folkhälsoaspekter som berör idrotts- och fritidsfrågor. När det gäller föreningar inkluderar fritidsområdet både idrotts- och friluftsföreningar, men även pensionärs- och sociala föreningar samt andra fritidsaktiviteter. Kulturfrågor- och föreningar behandlas inte av strategin. Motsvarande program finns för kulturområdet[2].

[1] Eslövs kommun, Eslövs kommuns handlingsprogram 2019-2022, eslovs_kommuins_handlingsprogram-2019-2022_webb.pdf
[2] Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025: https://eslov.se/wp-content/uploads/kulturpolitiskt-program-for-eslovs-kommun-2017-2025.pdf

Fritid i Eslöv och omvärlden

Fritid, policyer och rättigheter

Rätten till fritid och idrott finns tydligt angiven i ett flertal internationella överenskommelser som Sverige har anslutit sig till. I FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter (Artikel 24) samt i konventionen för barnets rättigheter slås rätten till lek, vila och fritid fast. Rätten att delta i fritidsaktiviteter och idrott fastslås även i FN:s konvention om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (Artikel 13) samt i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (Artikel 30).

Fritidsområdet är inte en del av kommunens lagstadgade ansvar i Sverige, men flera internationella och nationella policyer visar på vikten av en aktiv fritid för en god folkhälsa. Därför utgår vi ifrån det nationella folkhälsopolitiska målet att skapa förutsättningar för en god och jämlik hälsa och minska de påverkbara hälsoklyftorna, och hur fritid kan bidra till det.

Agenda 2030

Idrott, rörelse och en aktiv fritid är även viktiga faktorer för hållbar utveckling och arbetet med Agenda 2030. I deklarationen för Agenda 2030 beskrivs hur ”*idrotten i ökande grad bidrar till utveckling och fred genom att främja tolerans och respekt och även bidrar till att öka kvinnors och ungdomars, enskilda personers och samhällens egenmakt, liksom till målsättningar i fråga om hälsa, utbildning och social inkludering*”.

Agenda 2030 och de globala målen har inarbetats i kommunens mål för mandatperioden, och även fokusområdena för den fritidspolitiska strategin avser bidra till flera av dem. Inom strategin identifierar vi hur varje område bidrar till de globala målen och kommunens övergripande arbete med Agenda 2030.

Varför är en aktiv fritid viktig?

Fysisk aktivitet och rörelse är en friskfaktor. För barn och unga i åldrarna 6-17 år tyder flera studier på att fysisk aktivitet kan ha särskilt positiva effekter på hälsan under uppväxten, både för den fysiska och psykiska hälsan, samt skolstress och prestation. Utöver detta finns det även evidens på att om man har varit fysiskt inaktiv tidigt i livet behåller man det beteendet i vuxenlivet.

En meningsfull fritid innefattar inte bara idrott och fysisk aktivitet; lika viktigt är det sociala, kulturella och demokratiska värde som ett brett fritidsutbud kan tillföra. Detta har en viktig roll i att bygga social gemenskap, öka delaktighet och stärka personers sociala kapital. Att skapa förutsättningar för en aktiv och meningsfull fritid är därför viktigt för att förbättra folkhälsan och livskvalitén bland kommunens invånare.

Utmaningar och trender i omvärlden och Sverige

WHO (2017) identifierar fysisk inaktivitet som den fjärde största riskfaktorn för dödlighet och en stor riskfaktor för ohälsa i ett globalt perspektiv (Folkhälsomyndigheten, 2019). Detta orsakar kostnader för både individen och samhället.

Förutsättningar för en god hälsa skiljer sig markant mellan olika grupper.[3] Flera studier har visat att socioekonomiska faktorer och kön har en stor påverkan på barns levnadsvanor och möjlighet till fysisk aktivitet[4]. ”Pep-rapporten 2020” visar att bara två av tio barn i Sverige når den rekommenderade mängden fysisk aktivitet. Andelen minskar med stigande ålder, och tonårstjejer är den grupp som är minst aktiv där bara 1 av 10 uppfyller rekommendationerna. Socioekonomiska faktorer spelar även här en roll. Dessa skillnader mellan grupper syns också inom deltagandet i föreningslivet[5].

Inom samhället ser vi en ökad individualisering där allt fler vill kunna välja hur och när de tränar och engagerar sig utifrån egna önskemål. Synen på idrott och motion har också förändrats; att tävla och prestera har blivit mindre viktigt och faktorer som att ha roligt, flexibilitet och hälsa har blivit allt viktigare. Brist på tid och ork hos unga talar för behov av tillgängliga och flexibla möjligheter att utöva idrotts- och fritidsaktiviteter[6]. Organisationer inom sport- och fritidsområdet står för nästan 15% av Skånes idéburna sektor[7] och har en viktig roll i att aktivera barn och unga.

---

[3] SOU (2016), *Det handlar om jämlik hälsa*; Folkhälsomyndigheten (2020), *Folkhälsans utveckling – årsrapport 2020*
[4] Generation Pep (2020), *Pep-rapporten 2020*; SOU (2016), *Det handlar om jämlik hälsa*
[5] Centrum för idrottsforskning (2017) *Resurser, representation och riktig idrott*; Centrum för idrottsforskning (2018) *Idrotten och (o)jämlikheten – I medlemmarnas eller samhällets intresse?*
[6] Ungdomsbarometer & Riksidrottsförbundet (2016), *Ungas tränings- och motionsvanor*; MUCF (2020) *Ungas rätt till en meningsfull fritid – tillgång, trygghet och hinder*; Centrum för Idrottsforskning, Idrottsstatistik: https://idrottsstatistik.se/,
[7] Nätverket - Idéburen Sektor Skåne (2015), IDÉBUREN SEKTOR I SKÅNE - Kartläggning 2015

För att få fler att vilja och kunna delta i fritidsaktiviteter behöver vi sänka trösklarna och utveckla verksamheter där man kan delta på olika sätt utan krav på resultat. För att möta dessa behov så genomgår svensk idrottsrörelse en stor omställning för att ”arbeta för livslång idrott i förening för alla, oavsett bakgrund, ålder, kön, ambitionsnivå eller andra förutsättningar”[8].

Vi står även inför stora utmaningar till följd av coronapandemin där flera studier nu tyder på att den har lett till en minskning av fysisk aktivitet och deltagande i fritidsaktiviteter[9]. Rapporten ”Ett år med corona” från Riksidrottsförbundet visar att pandemin har haft omfattande negativa konsekvenser på idrottsföreningar med minskat idrottande och träning, färre ledare och funktionärer samt minskat engagemang från föräldrar. Detta har lett till en oro för att många inte kommer tillbaka till idrotten och föreningslivet, särskilt bland unga. Därför är det särskilt viktigt att stödja föreningar i att återuppta sin verksamhet och få barn och unga att hitta tillbaka.

Parallellt med en utveckling av föreningslivet måste vi skapa plats för de som inte tar del av föreningsidrotten och skapa förutsättningar för aktiva livsmiljöer och rörelse i vardagen. Att skapa attraktiva, tillgängliga och inkluderande ytor för olika sorts rörelse, lek och aktivitet blir allt viktigare i utformningen av den fysiska miljön för att alla barn ska få en aktiv start i livet, utveckla rörelseförståelse och en vilja att vara aktiva hela livet[10]. För att fånga upp olika behov måste vi, kommun och föreningsliv tillsammans, skapa förutsättningar för personer att vara aktiva båda i och utanför föreningar, och göra Eslöv till en rörelserik kommun.

Eslöv: Insamlingsarbete och dialog

Som en del i arbetet med att ta fram den fritidspolitiska strategin har olika insamlingsarbeten genomförts i form av en demografisk analys, enkätundersökning bland högstadieelever, dialog med föreningar, samt dialog med kommunens förvaltningar. Nedan beskrivs de olika processerna och resultaten från arbetet.

[8] Riksidrottsförbundet (2018), *Strategisk plan för idrottsrörelsen*
[9] Riksidrottsförbundet (2021), *Ett år med corona – maj 2021*
[10] Trivector och White (2020), *Planeringsverktyg – stödjande fysiska livsmiljöer*, SOU; Riksidrottsförbund och Movium (2019), *Rörelserik stadsutveckling*

Analys av demografiska statistikområden
Som en del av insamlingsarbetet har vi använt oss av Geodata från SCB:s Demografiska statistikområden[11] (DeSO) för att identifiera inom vilka områden som har behov av särskilda insatser utifrån andelen barn och unga, kön och socioekonomisk bakgrund. Statistiken kommer att användas i implementeringen av åtgärderna.

Enkätundersökning
Sammanlagt svarade 332 högstadieelever i årskurs 7-9 på en enkät om sina fritidsvanor. De sammanfattande resultaten är:

- Föreningslivet engagerar många och ungefär hälften av de svarande tränar i en förening.
- En tredjedel av de svarande har inte någon fritidsaktivitet alls.
- En stor andel har slutat med någon fritidsaktivitet under det senaste året. De största anledningar till detta var att det tog för mycket tid, man behövde fokusera på skolan och/eller man orkade inte.
- Svaren analyserades även utifrån kön och socioekonomisk bakgrund (baserad på DeSO data). Från svaren kan vi se att det finns könsskillnader och geografiska skillnader mellan ungdomarna. Detta liknar resultaten i andra studier där tjejer och personer som bor i områden med lägre socioekonomisk status deltar i mindre utsträckning än övriga.
- E-sport är ett av unga killars största fritidsintresse.
- Det finns en önskan om olika typer av anläggningar och platser för rörelse och möten, till exempel mötesplatser för ungdomar, skatepark, idrottsplaner i olika former samt längre öppettider för de platser som finns.

Dialog med föreningar
För att undersöka hur vi, kommun och idéburen sektor, gemensamt kan ta oss an de utmaningar nutiden och framtiden ger oss, och utveckla området fritid och föreningsliv, har vi haft dialog med 17 föreningar kring fem områden: föreningsliv och stöd; inkludering och delaktighet; anläggningar, lokaler och tillgänglighet; samverkan och evenemang. Därefter har vi bjudit in till en referensgrupp för att ta fram gemensamma prioriteringar. Alla föreningar har bjudits in och följande har deltagit: EAI Bordtennis, Eslövs

[11] SCB, *DeSO demografiska statistikområden:* https://www.scb.se/hitta-statistik/regional-statistik-och-kartor/regionala-indelningar/deso---demografiska-statistikomraden/

IK, Eslövs HF, Marieholms byaförening, Trollenäs IF/Parasport, Frisbeesport Eslöv, Dansa åh Le och Stehags intresse- och förskönings förening.

Föreningarna upplever flera utmaningar kopplade till engagemang och medlemsvärvning samt inkludering och delaktighet men de områden som ansågs vara viktigast att jobba vidare med var behov av lokaler och anläggningar, och samverkan med kommunen där bättre kommunikation och återkoppling till föreningar önskas.

Dialog med kommunens förvaltningar
För att ta fram en nulägesbild och gemensamma prioriteringar genomfördes en rad olika workshops med ledningsgrupper och de berörda förvaltningarna inom kommunen. Fem områden ansågs viktigast att jobba vidare med:

- Jämlika förutsättningar för en meningsfull fritid
- Rörelse och aktivitet i den fysiska planeringen
- Tillväxt och Eslövs attraktivitet
- Natur och friluftsliv
- Samverkan – förvaltningsövergripande och med föreningsliv

Efter workshopparna har vi haft två referensgruppsträffar för att ta fram åtgärder kopplade till fokusområdena som beskrivs nedan.

Nästa steg

Kunskapsinsamlingen och dialogarbetet har gjort det tydligt vilka områden som är extra angelägna att fokusera på under de kommande åren. Därför kommer åtgärderna i denna strategi att utgå ifrån följande områden:

- Jämlika förutsättningar för en meningsfull fritid
- Varierande former för idrott, motion och fritid
- Fysiska förutsättningar för en aktiv fritid
- Samverkan

Dessa olika fokusområden har en stark inbördes påverkan på varandra och samspelet mellan dem är viktigt för strategin i sin helhet och arbetet med att skapa en aktiv, attraktiv och rörelserik kommun. Genom dialogsamtal har vi tagit fram mål och ansvarsområde för varje fokusområde. En separat handlingsplan, som antas politiskt tillsammans med strategin, bifogas med åtgärder och ansvarsfördelning för varje mål.

Strategin ska verka för att alla Eslövsbor ska ha tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter. Samtidigt ser vi att vissa grupper är underrepresenterade inom fritidslivet. För att minska dessa skillnader inriktar strategin sig särskilt på följande prioriterade grupper:

- Barn och unga, med särskilt fokus på unga tjejer (särskilt med utomeuropeisk bakgrund) och socioekonomiskt svaga grupper
- Nyanlända[12]
- Personer med funktionsnedsättningar
- Äldre

[12] Nyanländ: person som beviljats uppehållstillstånd som flykting eller av andra skyddsskäl. Det gäller också anhöriga till personer med sådan status.

Fokusområden

Jämlika förutsättningar för rörelse och aktivitet

Goda förutsättningar för en aktiv fritid och ett socialt deltagande är en viktig del av arbetet för en god folkhälsa i Eslöv. Utgångspunkten för arbetet med den fritidspolitiska strategin är att idrott och fritidsaktiviteter ska vara tillgängliga för alla på lika villkor. Samtidigt ökar klyftorna mellan människor i samhället, vilket inte minst reflekteras i idrotts- och fritidslivet där vissa grupper har sämre förutsättningar att delta. Därför behövs ett aktivt arbete med att skapa jämställda och jämlika förutsättningar för rörelse och aktivitet.

Flera studier visar på att andelen barn och unga som deltar i idrotts- och fritidsaktiviteter minskar med stigande ålder. Detta gäller särskilt tjejer, som ofta upplever att de har mindre tid, behöver fokusera mer på skolan och är mindre bekväma i idrottsmiljön. Vi ser även att det finns stora skillnader mellan olika grupper, där socioekonomiskt svaga grupper, nyanlända, äldre samt personer med funktionsnedsättningar generellt är mindre aktiva. Orsaker till detta kan vara mindre tid, ekonomiska hinder, brist på nätverk eller kunskap om hur man deltar eller att aktiviteterna inte upplevs som tillgängliga. Det är därför viktigt för Eslövs kommun att arbeta för att minska dessa hinder, och skapa goda förutsättningar för deltagande i fritidslivet, med särskild hänsyn till strategins prioriterade grupper.

Mål	Ansvarig nämnd
Skapa bättre förutsättningar för meningsfulla fritidsaktiviteter för: • Barn och unga, med särskilt fokus på unga tjejer och socioekonomiskt svaga grupper • Nyanlända barn och vuxna • Äldre • Personer med funktionsnedsättningar	Kultur och Fritid, Kommunstyrelsen, Barn och Utbildning, Gymnasie- och vuxenutbildning, Vård och Omsorg
Verka för en bra geografisk spridning av fritidsaktiviteter i hela kommunen	Kultur och Fritid

Varierande former för idrott, motion och fritid

Föreningslivet är det forum där de flesta barn och unga är aktiva på sin fritid. Utöver själva idrotten och motionen tillför föreningslivet viktiga sociala, demokratiska och kulturella värden som bidrar till ungas utveckling och deltagande i samhället. Samtidigt ser vi en trend där allt fler väljer att träna och aktivera sig utanför föreningslivet, och intresset för spontanidrott och egenorganiserad idrott växer. Utifrån dessa behov, behöver vi, tillsammans med föreningslivet, skapa utrymme för personer att delta i fritidsaktiviteter på olika sätt.

Organiserad idrott och föreningsliv

I Eslöv har vi ett rikt och aktivt föreningsliv som engagerar många, och som spelar en viktig roll i folkhälsoarbetet. Elitidrotten och den organiserade idrotten bidrar till att skapa ett större intresse för idrotten samt att inspirera och engagera nya generationer. Samtidigt växer intresset för breddidrott, och behovet av verksamheter utan tävling och krav på resultat ökar. Detta är viktigt för att kunna behålla fler inom föreningslivet och idrotten~~,~~ så länge som möjligt vilket framförallt gäller för strategins prioriterade grupper (se s.10). Även Riksidrottsförbundet påpekar behovet av att utveckla och förändra föreningsverksamhet i takt med samhällsutvecklingen, och att hitta nya strukturer och former för att göra det enklare för fler att delta.

Eslövs kommun och föreningslivet behöver därför också hitta sätt att sänka trösklarna in till föreningsliv och skapa möjligheter för fler att vara med på olika sätt. (Exempel på detta skulle kunna vara prova-på-tillfällen, frivillig anmälan, motionsgrupper för olika åldrar.)

Möjligheter till egenorganiserad idrott och spontanidrott

Allt fler vill kunna välja när man vill aktivera sig samt var och med vem. Att skapa möjligheter för spontanidrott kan vara ett sätt att få fler i rörelse, skapa större social samvaro och nå grupper som inte är aktiva inom den traditionella föreningsidrotten. Spontanidrottsplatser fungerar ofta också som öppna mötesplatser där olika invånare kan träffas oavsett etnicitet, socioekonomi, ålder, fysiska förutsättningar eller kön.

Det är därför viktigt att utveckla vårt arbete med att skapa förutsättningar för spontanaktiviteter. Särskilt fokus bör läggas på tjejer och deras

spontanidrottande eftersom tidigare forskning visar att spontanidrottsmiljöer oftast domineras av pojkar/killar[13].

Mål	**Ansvaring nämnd**
Stötta utvecklingen av breda och varierande former för idrott och fritidsaktiviteter	Kultur och Fritid
Stötta idrottsföreningars utveckling i linje med RF-SISU Skånes "Strategi 2025"	Kultur och Fritid
Utveckla arbetet med värdegrundsfrågor tillsammans med föreningar	Kultur och Fritid
Uppmuntra föreningar att ta hänsyn till miljöaspekter i sin verksamhet	Kultur och Fritid
Verka för att stötta elitidrott i Eslöv	Kommunstyrelsen
Stärka erbjudandet av öppna och trygga mötesplatser för barn och unga i kommunen	Kultur och Fritid

[13] Croner M (2017), *Tjejers villkor på spontanidrottsplatser*, SLU; Blomdahl. U, mfl. (2012), *Spontanidrott för vilka*, Unglivsstil; Fahlén, J (2007) *Näridrottsplatser och spontanidrott*, RF och Umeå universitet

Fysiska förutsättningar för en aktiv fritid

Den fysiska miljön har en direkt påverkan på folkhälsa, levnadsvanor och förutsättningar för rörelse och en aktiv fritid. Eslövs kommuns arbete med att skapa fysiska förutsättningar för en aktiv fritid innefattar allt från planering och tillgång till idrotts- och anläggningsytor och mötesplatser till utformning av utemiljö, bostadsområden och skolgårdar. Planering av dessa ytor påverkar även olika målgruppers möjlighet till och motivation för olika sorters rörelse och aktivitet. Ett socialt hållbart Eslöv behöver skapa platser för människor att mötas, utvecklas och motionera utifrån egna förutsättningar och önskemål. För att göra detta måste flera olika perspektiv beaktas.

En förutsättning för ett aktivt och rikt fritids- och föreningsliv är att det finns attraktiva och tillräckligt många anläggningar och ytor för rörelse och aktivitet. Med en växande befolkning vill Eslövs kommun att våra anläggningar och idrottsytor ska finnas till för alla och strävar efter att få fler i rörelse och aktiviteter. Därför måste det både finnas plats för egenorganiserad idrott och spontanidrott samtidigt som det finns utrymme för föreningsidrott och dess behov. Här ska särskild hänsyn även tas till strategins prioriterade grupper och föreningar.

I Eslövs översiktsplan 2035 uttrycks det att ”det behövs en helhetssyn för hur vi uppmuntrar till rörelse och spontan aktivitet i den fysiska planeringen”. Att bättra integrera rörelse och aktivitet i planering av områden, utemiljör och skolgårdar, samt samutnyttjande av dessa, är av stor vikt för att fler ska ha möjlighet att aktivera sig. Detta perspektiv reflekteras i flera olika planer inom kommunen. Denna strategi syftar till att undersöka hur vi kan samarbeta inom kommunen och med föreningslivet kring detta, och skapa en helhetsbild av hur vi skapar fysiska förutsättningar för en aktiv fritid i kommunen. Som en del av detta arbete har vi använt oss av verktyget Rörelsefaktor som synliggör faktorer i den byggda miljön som påverkar fyra typer av rörelse (organiserad idrott, självorganiserad idrott, vardagsrörelse och aktiva transporter) och samspelet emellan dem. Åtgärder inom detta fokusområde har tagits fram med hjälp av verktyget.

Mål	Ansvarig nämnd
Verka för att mark och ytor för idrott, motion och rekreation avsätts i tillräcklig utsträckning i den fysiska planeringen	Kommunstyrelsen, Kultur och Fritid

Stärka kompetensen om och utveckla metoder för att integrera rörelse och aktivitet i utformning av den fysiska miljön	Miljö- och samhällsbyggnad, Barn och Utbildning, Kultur och Fritid
Uppmuntra till vardagsrörelse och aktiv transport	Miljö- och Samhällsbyggnad
Arbeta för att öka nyttjandegraden och samutnyttjandet av lokaler och anläggningar	Kultur och Fritid, Barn och Utbildning,
Involvera invånare och föreningar i utvecklingen av platser	Kultur och Fritid, Kommunstyrelsen

Samverkan

Tillsammans har kommunen och föreningslivet stor potential att få fler aktiva på sin fritid. Inom kommunen jobbar vi redan på många olika sätt med att skapa förutsättningar för rörelse och en meningsfull fritid. Men vi behöver ta fram strukturer för samordning av arbetet inom fritidsområdet för att använda resurserna på ett effektivt sätt och nå ut till fler.

Samarbetet med den idéburna sektorn är en viktig komponent för att stärka och utveckla fritidsområdet. Den idéburna sektorn bidrar med fantastiskt engagemang, kunskap och verksamheter som kompletterar kommunens arbete med fritidsfrågor, och bidrar till både tillväxt och attraktivitet. För att stärka detta samarbete behöver vi se över våra strukturer/rutiner för samarbete och kommunikation med föreningslivet, och förankra detta i den kommunala organisationen. Detta arbete har redan påbörjats inom Överenskommelsen[14] och kommer att utvecklas under de kommande åren.

Mål	Ansvarig nämnd
Samordna olika kompetenser och aktörer när det gäller folkhälsa inom idrotts- och fritidsområdet	Kultur och Fritid
Stärka kommunens samarbete med föreningslivet i Eslöv	Kommunstyrelsen, Kultur och Fritid
Stärka samarbetet mellan Fritidsbanken, föreningar, bostadsbolag och andra kommunala verksamheter	Kultur och Fritid

[14] Överenskommelse idéburen sektor, Eslöv: https://eslov.se/kommun-politik/hallbar-utveckling/social-hallbarhet-folkhalsa/overenskommelse-ideburen-sektor/

Uppföljning och utvärdering

Arbetet med den fritidspolitiska strategin kommer kontinuerligt att följas upp och rapporteras. Utifrån handlingsplanen formulerar en förvaltningsövergripande arbetsgrupp årliga prioriteringar som införlivas i varje berörd förvaltnings ordinarie budget och verksamhetsplanering. Särskild hänsyn ska tas till barn och ungas delaktighet i åtgärderna och rapporteras separat för varje åtgärd. Varje nämnd följer upp de åtgärder som de har ansvar för inom sina ordinarie uppföljning. Kultur och Fritid ansvarar för att koordinera strategins övergripande uppföljning och rapportera till kommunstyrelsen, övriga nämnder, föreningslivet och andra aktörer.

Strategin revideras vid behov. Om den kommunala organisationen ändras under strategitiden flyttas ansvaret för strategins mål i enlighet med den nya organisationen. Handlingsplanen revideras vid behov.

FÖRSLAG TILL HANDLINGSPLAN FÖR FRITIDSPOLITISKT STRATEGI ESLÖVS KOMMUN 2022-2030

Handlingsplan för Fritidspolitiskt strategi ESLÖVS KOMMUN 2022-2030 är antaget av kommunfullmäktige den [åååå-mm-dd]. Kontaktperson: Rebecca Stewart [Fritidsstrateg, Kultur och Fritid].

Utgångspunkter

I mars 2020 gav kultur- och fritidsnämnden förvaltningen i uppdrag att arbeta fram en kommungemensamt fritidspolitiskt strategi som syftar till att skapa förutsättningar för ett aktivt och meningsfullt fritidsliv för Eslövs invånare, med särskilt fokus på barn och unga. I samband med framtagande av strategin har denna handlingsplan arbetats fram. En förvaltningsövergripande arbetsgrupp kommer att samordna genomförandet av handlingsplanen under hela strategiperioden.

Inom strategin har vi tagit fram fyra fokusområden:

- Jämlika förutsättningar för en meningsfull fritid
- Varierande former för idrott, motion och fritid
- Fysiska förutsättningar för en aktiv fritid
- Samverkan

Åtgärderna inom handlingsplanen utgår ifrån dessa fyra områden och har tagits fram i dialog med berörda. Varje åtgärd har en ansvarig nämnd som följer upp genomförandet av åtgärderna. Detta är en handlingsplan som sträcker sig över hela strategiperioden, och årliga prioriteringar för strategin kommer att införlivas i ordinarie verksamhetsplanering i varje förvaltning. Processen för uppföljning av åtgärderna beskrivs i strategin.

Åtgärder – Jämlika förutsättningar för en meningsfull fritid

Mål	Ansvarig nämnd	Samverkan	Åtgärder	Agenda 2030-mål
Skapa bättre förutsättningar för meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och unga, med särskilt fokus på unga tjejer och socioekonomiskt svaga grupper	Kultur och Fritid	Föreningsliv	Se över möjligheten att minska de ekonomiska trösklarna till fritidsaktiviteter genom Kultur och Fritids bidragsregler	
	Kultur och Fritid	Föreningsliv	Erbjuda kostnadsfria aktiviteter där det är möjligt	
	Kultur och Fritid	Föreningsliv, Kommunlednings-kontoret	Utveckla tillgängligheten till fritids- och föreningsverksamhet genom uppsökande arbete i socioekonomiskt svaga områden och riktade aktiviteter mot prioriterade grupper	
	Kultur och Fritid, Barn och Utbildning	Föreningsliv, Skolidrottsförbundet Skåne	Ta fram en samarbetsform mellan skola, fritidsverksamheter och föreningsliv för att öka tillgänglighet till fritidsaktiviteter (genom t.ex. skolidrottsföreningar, rastaktiviteter eller samarbete med fritids)	

	Kultur och Fritid	Kommunlednings-kontoret, Föreningsliv	Fokusera arbetet där det finns störst behov utifrån aktuell kunskap (t.ex. ”Örat mot marken”[1])	
Skapa bättre förutsättningar för nyanlända barn och vuxna att ha en meningsfull fritid	Kultur och Fritid	Föreningsliv	Se över möjligheten att minska de ekonomiska trösklarna till fritidsaktiviteter genom våra bidragsregler	
	Kultur och Fritid	NAD[2], SFI, Gasverket	Erbjuda kostnadsfria aktiviteter där det är möjligt	
	Kultur och Fritid	SFI, BOSS, Gasverket, Kommunlednings-kontoret, Föreningsliv	Utveckla en metod för lotsning till fritidsaktiviteter, och öka nyanländas delaktighet i utformningen av insatser	

[1] Örat mot marken är en samverkansgrupp där Eslövs kommun arbetar långsiktigt tillsammans med polis, räddningstjänst och bevakningsbolag för att skapa ett tryggare Eslöv. Mer info: https://eslov.se/omsorg-stod/trygg-och-saker/brottsforebyggande-arbete/
[2] Partnerskap Skåne, *TIA och NAD*: https://partnerskapskane.se/nad/

	Kultur och Fritid	Barn och Utbildning, NAD	Förbättra kunskap och information om fritidsaktiviteter och föreningsliv till nyanlända (t.ex. genom samarbete med SFI och NAD)	
	Kultur och Fritid, Gymnasie- och vuxenutbildning (AME)	Kommunlednings-kontoret	Utveckla en modell för arbetsformer inom fritidssektorn för nyanlända (t.ex. genom extratjänster och andra arbetsmarknadsinsatser)	
Skapa bättre förutsättningar för äldre att ha en meningsfull fritid	Kultur och Fritid, Vård och Omsorg	RF-SISU Skåne, Föreningsliv	Se över möjligheten att minska de ekonomiska trösklarna till fritidsaktiviteter genom Kultur och Fritids bidragsregler Genom samarbete med Vård och Omsorg och föreningsliv utveckla utbudet av fritidsaktiviteter för äldre med äldreomsorgsplanen i beaktande Öka målgruppens delaktighet i utformning och genomförande av strategin Starta generationsöverskridande aktiviteter	

Skapa bättre förutsättningar för meningsfulla fritidsaktiviteter bland personer med funktions-nedsättningar	Kultur och Fritid, Vård och Omsorg	Habilitering, RF-SISU Skåne, Föreningsliv	Utveckla samarbetet med Vård och Omsorg samt habiliteringen (Höör och Hörby) för att förbättra tillgängligheten till aktiviteter	
	Kultur och Fritid, Vård och Omsorg		Utveckla en integrerad ungdomsverksamhet tillsammans med LSS	
Verka för en bra geografisk spridning av fritidsaktiviteter i hela kommunen	Kultur och Fritid	RF-SISU Skåne, Föreningsliv	Utveckla möjligheter till varierande fritidsaktiviteter för barn och unga på landsbygden (genom t.ex. den mobila fritidsgården)	

Åtgärder - Varierande former för idrott, motion och fritid

Mål	Ansvarig nämnd	Samverkan	Åtgärder	Agenda 2030
Stötta utvecklingen av breda och varierande former för idrott och fritidsaktiviteter	Kultur och Fritid	Gasverket, Fritidsbanken	Arrangera öppna idrotts- och fritidsmöjligheter för barn och unga inom Kultur och Fritids verksamheter med särskilt fokus på underrepresenterade grupper	
	Kultur och Fritid		Utforska former för att inkludera e-sport i utbudet för ungdomar	
	Kultur och Fritid	Föreningsliv, RF-SISU Skåne	Tillsammans med föreningslivet hitta en modell för att kunna ha öppna och flexibla träningsformer utan krav på regelbunden träning eller prestation (genom t.ex. prova-på-verksamhet, öppna aktiviteter, gratis lovverksamhet)	
	Kultur och Fritid	Föreningsliv	Erbjuda tider i idrottsanläggningar för verksamhet som syftar till övrig organiserad idrott/motion samt spontanidrott med särskilt fokus på tjejer	

Arbeta för utvecklingen av idrottsföreningar i linje med RF-SISU Skånes "Strategi 2025"	Kultur och Fritid	Föreningsliv, RF-SISU Skåne	Utveckla former för dialog och utvärdering med föreningsliv kring strategin tillsammans med RF-SISU Skåne	
Utveckla arbetet med värdegrundsfrågor tillsammans med föreningar	Kultur och Fritid	Föreningsliv, RF-SISU Skåne	Utveckla former för dialog och utvärdering med föreningar som inte är anslutna till RF-SISU Skåne kring värdegrundsfrågor	
Uppmuntra föreningar att ta hänsyn till miljöaspekter i sin verksamhet	Kultur och Fritid	Föreningsliv		
Verka för att stötta elitidrott i Eslöv	Kommunstyrelsen	Kultur och Fritid, Föreningsliv, RF-SISU Skåne	Använda sponsring och evenemangsstrategin som verktyg för att stötta elitlag	

Stärka erbjudandet av öppna och trygga mötesplatser för barn och unga i kommunen	Kultur och Fritid	Föreningsliv, bostadsbolag	Utreda möjligheter att utveckla mötesplatser i olika områden tillsammans med föreningar och bostadsbolag	

Åtgärder - Fysiska förutsättningar för en aktiv fritid

Mål	Ansvarig nämnd	Samverkan	Åtgärder	Agenda 2030-mål
Verka för att mark och ytor för idrott, motion och rekreation avsätts i tillräcklig utsträckning i den fysiska planeringen	Kultur och Fritid	Kommunstyrelsen, Miljö och Samhällsbyggnad, Serviceförvaltningen, Barn och Utbildning, Föreningsliv	Kultur och Fritid samordnar en arbetsgrupp för att ta fram en samlad strategi med en nuläges- och behovsanalys utifrån rörelsefaktors fyra olika typer av rörelse: organiserad idrott, självorganiserad idrott, vardagsrörelse och aktiv transport	
	Kommunstyrelsen	Kultur och Fritid, Serviceförvaltningen	Utifrån den samlade strategin inkludera olika typer av rörelse i den långsiktiga planeringen av markanvändning, markanspråk i översiktsplanen och säkerställa den mark som behövs, med särskilt fokus på ytor för organiserad- och spontanidrott	

	Kommunstyrelsen	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad	Främja breda och varierande funktioner i detaljplaner för att uppmuntra olika målgrupper till rörelse och att skapa möte, med särskilt fokus på strategins prioriterade grupper	
	Kultur och Fritid	Kommunstyrelsen, Service	Ta fram en lokal- och anläggningsstrategi inför lokalförsörjningsplanering tillsammans med lokalstrateg Delar att inkludera i strategin: • Prioriteringar för lokalfördelning • Fördelning av halltider • Korttidsuthyrning • Inkludering av ett jämställdhets- och jämlikhetsperspektiv i planeringen • Hänsyn till miljöaspekter • Basutredningar tas i beaktande	
Stärka kompetensen om och utveckla metoder för att integrera rörelse	Miljö och Samhällsbyggnad	Kultur och Fritid, Kommunlednings-kontoret, Serviceförvaltningen	Använda rörelsefaktorn för att stärka inkludering av rörelse och aktivitet i utformning av offentliga rum	

och aktivitet i utformning av den fysiska miljön	Barn och Utbildning	Kultur och Fritid, Serviceförvaltningen	Utveckla skol- och förskolemiljöer så att de blir attraktiva för fler, mer tillgängliga och trygga samt öka samutnyttjande	
	Kultur och Fritid	Kommunlednings-kontoret	Stärka Kultur och Fritids kompetens inom idrottens och fritidens möjligheter i den fysiska planeringen och miljön	
Uppmuntra till vardagsrörelse och aktiv transport	Miljö och Samhällsbyggnad	Kultur och Fritid, Kommunlednings-kontoret, Barn och Utbildning	Utveckla roliga och aktivitetsrika skolvägar Skapa säkrare och tryggare gång- och cykelvägar för vardagsrörelse Utveckla grönområden för att uppmuntra till rörelse, möten och aktivitet (genom t.ex. lekplatsplanen och grönplanen)	
Arbeta för att öka nyttjandegraden och samutnyttjandet av lokaler och anläggningar	Kultur och Fritid	Föreningsliv, Serviceförvaltningen, Barn och Utbildning, Kommunledningskontoret	Utifrån lokal- och anläggningsstrategin se över nyttjande tillsammans med kommunens övergripande lokalgrupp och kommande lokalförsörjningsplaner	
	Kultur och Fritid	Föreningsliv	Uppmuntra/facilitera bättre samutnyttjande föreningar emellan	

	Barn och Utbildning	Kultur och Fritid, Serviceförvaltningen	Se över hur vi kan öka tillgängligheten till skolgårdar för allmänheten.	
Involvera föreningar i utvecklingen av platser	Kultur och Fritid	Alla förvaltningar	Utveckla en metod för jämlik dialog med brukare, med fokus på att nå de som inte är så aktiva idag	
	Kommunstyrelsen	Alla förvaltningar	Utveckla dialogformer med föreningar kring planarbete	

Åtgärder – Samverkan

Mål	Ansvarig nämnd	Samverkan	Åtgärder	Agenda 2030-mål
Samordna olika kompetenser och aktörer när det gäller folkhälsa inom idrotts- och fritidsområdet	Kultur och Fritid	Alla förvaltningar, föreningsliv	Hitta samverkansformer för folkhälsofrågor kopplat till idrott, rörelse och fritid Koppla samman olika processer/strategier inom kommunen som berör idrott, rörelse och fritid	
Stärka kommunens samarbete med föreningslivet i Eslöv	Kommunstyrelsen, Kultur och Fritid	Alla förvaltningar, föreningsliv, Överenskommelsen	Utveckla arbetet inom Överenskommelsen kring hur vi arbetar med föreningsinitiativ	
	Kommunstyrelsen, Kultur och Fritid	Alla förvaltningar, Överenskommelsen	Förbättra kommunikationsvägarna inom kommunen och återkopplingen till föreningslivet samt transparensen.	
	Kommunstyrelsen	Alla förvaltningar, idéburen sektor	Genom Överenskommelsen förbättra kunskapen om kommunens verksamheter/arbetssätt bland föreningar och vice versa	

	Kommunstyrelsen, Kultur och Fritid,	Föreningsliv	Verka för att synliggöra föreningars verksamhet och öka kommunens attraktivitet, (genom t.ex. marknadsföring och evenemang)	
	Kommunstyrelsen, Kultur och Fritid	RF-SISU Skåne	Informera föreningsliv om olika finansieringsmöjligheter och stöd	
Stärka samarbetet mellan Fritidsbanken, föreningar, bostadsbolag och andra kommunala verksamheter	Kultur och Fritid	Barn och Utbildning, Vård och Omsorg, föreningsliv, bostadsbolag		

Barnchecklista för Eslövs kommun, Kultur och Fritid

Barnets rättigheter skall beaktas vid kommunala beslut.
Enligt *Konventionen om barnets rättigheter* är alla under 18 år att betrakta som barn.
I beslutsunderlag ska det tydligt framgå
om beslutet rör barn, hur barn påverkas av beslutet och hur barns bästa beaktats.

Ärende: Fritidspolitiskt strategi för Eslövs kommun 2022-2030 Diarienr: KOF.2021.0104

KOMMER BESLUTET ATT BERÖRA BARN OCH UNGDOMAR, NU ELLER I FRAMTIDEN?
Ja Nej

Vid Ja, gå vidare

1. Innebär beslutet att barns och ungdomars bästa sätts i främsta rummet?

Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Rätten till fritid och idrott finns tydligt angiven i konventionen för barnets rättigheter där rätten till lek, vila och fritid slås fast i artikel 31. Målen för strategin syftar till att förbättra folkhälsa och välmående i Eslöv genom att skapa möjligheter för en meningsfull och aktiv fritid för fler. Inom detta är barn och ungdomar är en prioriterad målgrupp och deras bästa ska sättas i främsta rummet.

2. Är beslutet belyst ur barnets perspektiv?

Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Bakgrundsanalysen har tagit hänsyn till barn och ungas möjligheter till en aktiv fritid och hur vi kan förbättra dem vilket ligger till grund för målen inom strategin. En enkätundersökning bland högstadieelever har även genomförts för att få in deras perspektiv. Barn och unga kommer även att bjudas in till dialog under genomförande av flera av strategins åtgärder.

3. Innebär beslutet att barnets rätt till likvärdiga villkor beaktasmed tanke på bland annat kön, etniskt ursprung, hälsa, funktionsnedsättning/hinder, tro eller social ställning?

Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Strategin ska verka för att alla Eslövsbor ska ha tillgång till meningsfulla fritidsaktiviteter. Samtidigt ser vi att vissa grupper är underrepresenterade inom fritidslivet. För att minska dessa skillnader och beakta barns rätt till likvärdiga villkor inriktar strategin sig särskilt på följande prioriterade grupper:

- Barn och unga, med särskilt fokus på unga tjejer (särskilt med utomeuropeisk bakgrund) och socioekonomiskt svaga grupper,
- Nyanlända barn och unga
- Barn och unga med funktionsnedsättningar.

4. Har barn och ungdomar fått uttrycka sin mening?

Ja

Nej

På vilket sätt?

Varför inte?

En enkätundersökning bland högstadieelever i årskurs 7-9 har genomförts där 332 högstadieelever har svarat.

Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025

6

KOF.2021.0101

KOF.2021.0101

2021-09-20
Helena Schönström
+4641362193
helena.schonstrom@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Revidering av kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025

Ärendebeskrivning
Halva programtiden för Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 har gått, och i enlighet med programformulering ska det revideras 2021.

Beslutsunderlag
Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 rev. 2021
Barnkonsekvensanalys

Beredning
Dialoger har förts med berörda förvaltningar kring revideringen, men endast få och mindre ändringar eller tillägg ansågs behövas, dels i texterna, dels i åtgärdsformuleringarna. Ändringarna är gulmarkerade i dokumentet ”Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 rev. 2021”.

Förändringen kring den årliga uppföljningen av programmet är gjord för att tydliggöra programmets förankring och relevans i kommunens olika verksamheter. Tidigare har uppföljning skett årligen i kultur- och fritidsnämnden, och sedan skickats vidare för information till andra nämnder. Framöver kommer andra berörda nämnder att följa upp sina åtaganden i programmet inom sina respektive ordinarie uppföljningar. Kultur och Fritid kommer fortsatt att samordna arbetet och göra en övergripande uppföljning av programmet.

Ett fritidspolitiskt program, som nu är under framtagande, planeras också följas upp i respektive ansvarig nämnd. Det finns flera fördelar med att de båda programmen hanteras och följs upp på samma sätt - i tydlighet, enkelhet och genomslag.

Dokumentet byter namn från ”kulturpolitiskt program” till ”kulturpolitisk strategi” enligt Eslövs kommuns nya riktlinjer för styrdokument.

Förslag till beslut

- Kultur- och fritidsnämnden föreslår kommunstyrelsen att föreslå kommunfullmäktige att anta reviderat kulturpolitiskt program att gälla från och med den 1 januari 2022.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Helena Schönström
Verksamhetschef kultur-/fritidskontor

ESLÖVS KOMMUN

KULTURPOLITISK STRATEGI FÖR ESLÖVS KOMMUN 2017-2025

Dokumentet KULTURPOLITISK STRATEGI FÖR ESLÖVS KOMMUN 2017-2025 är antaget av kommunfullmäktige den 2017-06-19. Det riktar sig till samtliga nämnder och förvaltningar inom Eslövs kommun samt till kommunens invånare.
Reviderat 2021-xx-xx

Kontaktperson: Verksamhetschef kultur- och fritidskontor, Kultur och Fritid

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning **2**

Eslövs kommuns vision för 2025 ..... **3**

Syfte 3

Uppföljning och utvärdering 3

Begreppsförklaringar **4**

Kultur 4

Kulturell infrastruktur 4

Idéburen sektor 4

Kulturskapare 4

KKN – Kulturella och kreativa näringar 4

Offentligt rum 5

Kulturarv 5

Kulturmiljö 5

Enprocentsregeln 5

Kultursektorn i Eslöv och omvärlden **6**

Kultur – en mänsklig rättighet 6

Kulturpolitik i stat, region och kommun 6

Kultur i Eslövs kommun **7**

Utvecklingsområden 2017-2025 ..... **8**

Delaktighet och social hållbarhet **9**

Utvecklingsinsatser 2017-2025 9

Nyskapande **10**

Utvecklingsinsatser 2017-2025 10

Samhällsbyggande och identitetskapande **11**

Utvecklingsinsatser 2017-2025 11

Livslångt lärande **12**

Utvecklingsinsatser 2017-2025 12

Eslövs kommuns vision för 2025

Eslövs kommun strävar efter att vara Skånes bästa kommun att bo och verka i och en hållbar, spännande kommun där människor möts, utvecklas och trivs.

Syfte

Syftet med denna kulturpolitiska strategi är att stärka kulturens roll i samhället och i kommunens utvecklingsarbete för att realisera kommunens vision. För att göra det behövs ökad samverkan mellan kommunens olika politikområden. Strategin är framtagen av kultur- och fritidsnämnden i samarbete med samtliga nämnder samt andra aktörer i kommunen.

Strategin är ett långsiktigt styrdokument som ska främja den hållbara samhällsutvecklingen genom stärkt demokrati och mångfald.

Det är också ett stöd för de tjänstepersoner som omsätter politikens avsikter i praktisk verklighet.

Uppföljning och utvärdering

Arbetet med den kulturpolitiska strategin kommer kontinuerligt att följas upp och rapporteras. Utifrån handlingsplanen formulerar en förvaltningsövergripande arbetsgrupp årliga prioriteringar som införlivas i varje berörd förvaltnings ordinarie budget och verksamhetsplanering. Särskild hänsyn ska tas till barn och ungas delaktighet i åtgärderna och rapporteras separat för varje åtgärd. Varje nämnd följer upp de åtgärder som de har ansvar för inom sina ordinarie uppföljningssystem. Kultur och Fritid ansvarar för att koordinera strategins övergripande uppföljning och rapportera till kommunstyrelsen, övriga nämnder, föreningslivet och andra aktörer.

Om den kommunala organisationen ändras ska ansvaret för strategins åtgärder flyttas i enlighet med den nya organisationen. Handlingsplanen kommer att revideras på förvaltningsnivå tillsammans med arbetsgruppen vid behov.

Begreppsförklaringar

Här förklaras några begrepp som förekommer i strategin. Vissa begrepp har flera tolkningar och för dessa väljer vi en definition som passar Eslövs kommun i detta sammanhang. Andra begrepp följer definitioner som bestämts av instanser som har en central roll inom respektive område.

Kultur

Kulturbegreppet brukar delas upp i två delar, det samhällsvetenskapliga och det estetiska kulturbegreppet. Det samhällsvetenskapliga kulturbegreppet innefattar allt som förekommer i ett samhälle och mellan människor till exempel språk, vanor och normer. Det estetiska kulturbegreppet innefattar konstnärliga uttryck till exempel musik, film och teater. De två kulturbegreppen samspelar med varandra. Eslövs kommuns kulturpolitik arbetar med det estetiska kulturbegreppet i form av resursfördelning med syfte att skapa förutsättningar för konstnärliga upplevelser och eget skapande. Det samhällsvetenskapliga kulturbegreppet finns också representerat till exempel genom resurser till kulturarv, bildning och mötesplatser.

Kulturell infrastruktur

Kulturell infrastruktur innefattar kunskap, konstnärliga utbildningar, arrangörer, lokaler, ekonomiska resurser och andra förutsättningar för att kulturupplevelser och skapande ska äga rum.

Idéburen sektor

”Den idéburna sektorn omfattar organiserade verksamheter som bygger på demokratiska värderingar samt gynnar samhälls- eller medlemsintresset. Verksamheterna /…/ bedrivs i icke vinstutdelande föreningar, kooperativ, samfund, stiftelser eller liknande sammanslutningar.”[1]

Kulturskapare

Yrkesutövande konstnärer, musiker, författare med flera.

KKN – Kulturella och kreativa näringar

Med kulturella och kreativa näringar avses branscherna arkitektur, form och design, film, fotografi, konst, mode, litteratur, musik, scenkonst, måltid, spel och media, turism och besöksnäring samt upplevelsebaserat lärande.[2]

[1] *Stadgar för den ideella föreningen Nätverket idéburen sektor Skåne*, Malmö, 2016, s. 2.

[2] Region Skånes hemsida http://utveckling.skane.se/utvecklingsomraden/kulturutveckling/kulturel- la-och-kreativa_naringar/ (2017-05-03)

Offentligt rum

Del av bebyggelsemiljö som är tillgänglig för allmänheten, till exempel gator, passager, gallerior, torg och parker. [3]

Kulturarv

”Kulturarv avser alla materiella och immateriella uttryck (spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper etc.) för mänsklig påverkan.” [4]

Kulturmiljö

”Kulturmiljö avser hela den av människor påverkade miljön /…/. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region.” [5]

”Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet.” [6]

Enprocentsregeln

Enprocentsregeln är en rekommendation från Statens konstråd som innebär att vid ny-, om- och tillbyggnad avsätta en procent av byggkostnaden till konstnärlig gestaltning.[7]

---

[3] *Nationalencyklopedin*, offentligt rum.
http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/offentligt-rum (2017-04-28).

[4] *Rapport från Riksantikvarieämbetet Plattform Kulturhistorisk värdering och urval*, 2015-01-19. s.12. http:// www.raa.se/app/uploads/2015/04/RA%C3%84-Plattform-Kulturhistorisk-v%C3%A4rdering-och-ur- val-version-20150119.pdf (2017-05-03)

[5] Ibid, s.13.

[6] Ibid, s.13.

[7] För vidare läsning se konstnärsnämndens rapport *Ingen regel utan undantag*, Solna, 2013.

Kultursektorn i Eslöv och omvärlden

Kultur – en mänsklig rättighet

I FN:s allmänna förklaring om mänskliga rättigheter, Artikel 27, slås fast att alla har rätt att delta i samhällets kulturella liv. I konventionen om barnets rättigheter, Artikel 31, fastslås barnets rätt att fritt delta i det kulturella och konstnärliga livet. Konventionen om barnets rättigheter är lag i Sverige sedan den 1 januari 2020.

Kulturpolitik i stat, region och kommun

Förutom detta dokument påverkas Eslövs kommuns kulturpolitik av de nationella kulturpolitiska målen och Region Skånes kulturplan.

De nationella målen slår fast att kulturen ska vara en dynamisk, utmanande och obunden kraft med yttrandefriheten som grund. Andra centrala utgångspunkter för den nationella kulturpolitiken är demokrati och tillgängliggörande. De statliga målen ska vägleda och inspirera kulturpolitiken i kommuner och landsting. Region Skånes kulturnämnd har ett övergripande uppdrag att göra konst och kultur tillgängliga för så många som möjligt och skapa en väl fungerande kulturell infrastruktur.

Kulturpolitiken ska också följa den nationella biblioteksstrategin, skolans läroplan, Minoritetslagen och andra dokument på statlig och regional nivå som påverkar specifika områden. När det gäller folkbildningen ska Eslövs kommun dra fördel av Region Skånes fördjupade dialog och överenskommelse med folkbildningens regionala organisationer.

Kulturpolitiken ska även följa och komplettera avsikterna i kommunens övriga styrdokument och policyer. Särskilt relevanta är Översiktsplanen och Plan för centrumutveckling, för utvecklingsområdet Samhällsbyggande och identitetsskapande. Riktlinjer för IOP är särskilt relevant för utvecklingsområdena Nyskapande samt Delaktighet och social hållbarhet. Den kommunala biblioteksplanen är central för biblioteksverksamheten, och ett kulturmiljöprogram är av betydelse för kulturpolitiken inom området.

Kultur i Eslövs kommun

Kulturpolitiken använder principen om ”armlängds avstånd” och ska inte detaljstyra kulturens innehåll. Den konstnärliga friheten är en förutsättning för att kulturella uttryck ska vara en viktig kraft i demokratin. Kultur ska också användas som verktyg för att bygga ett hållbart samhälle.

Eslövs kommun vill satsa på ett starkt kulturliv med sociala nätverk och möjlighet att fördjupa intressen, som skyddsfaktorer och för att motverka problem och destruktiv utveckling för samhället och individen.

Eslöv ligger i en vital storstadsregion och närheten till Malmös och Lunds kulturinstitutioner och omfattande utbud är en stor tillgång. Samtidigt kan en kommun i Eslövs storlek erbjuda lokalsamhällets personliga bemötande och sammanhang, och har potential att nå fler grupper än de inbitna kulturintresserade. Eslövs kommun kan också få draghjälp av de starka kulturella nätverk och kompetenser som verkar i denna del av Skåne.

Förvaltningen Kultur och Fritids största kulturverksamheter är biblioteken, ungdomsgården Gasverket, Medborgarhuset, biografen Bian, kulturskolan, kulturgarantin för barn i grundskolan, publika arrangemang, Sommar i Eslöv samt inköp och tillgängliggörande av löskonst och fasta konstinstallationer.

Vidare ger Kultur och Fritid stöd till föreningar, studieförbund och till kulturarvsområdet. Även andra kommunala förvaltningar driver viktiga verksamheter för kultur, till exempel Skapande skola, mötesplatsen Karidal och kulturgruppen för personer med funktionsnedsättningar. Dessa verksamheter och resurser ska bevaras och utvecklas.

Kommunen, statliga och regionala institutioner, folkbildningen, idéburen sektor och kommersiella aktörer är alla resurser, som är beroende av varandra för att tillsammans erbjuda Eslövs invånare och besökare ett brett kulturutbud.

Utvecklingsområden 2017-2025

Nedan presenteras fyra utvalda utvecklingsområden som har tagits fram i dialog med övriga kommunala förvaltningar, politiker, ideella föreningar, och lokala professionella kulturskapare. Vid varje område ges förklaringar och övergripande hållning samt specifika utvecklingsinsatser för strategiperioden samt vilka kommunala nämnder och förvaltningar som bär huvudansvaret för genomförande av respektive insats.

- Delaktighet och social hållbarhet
- Nyskapande
- Samhällsbyggande och identitetsskapande
- Livslångt lärande

Delaktighet och social hållbarhet

I Eslövs kommun ska alla vara välkomna att skapa kultur och ta del av kulturupplevelser.

Kulturpolitiken ska präglas av demokrati, jämställdhet och jämlikhet. Därför behövs aktivt arbete för att inkludera alla grupper utifrån diskrimineringslagens kategorier: kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning och ålder, samt socioekonomiska och geografiska förutsättningar. Alla barn ska ha tillgång till kulturupplevelser.

Det är viktigt att kulturverksamheten kan uppmärksamma och tillmötesgå olika intressen och behov. Kulturpolitiken ska därför vara lyhörd för signaler i omvärlden och fånga upp såväl trender inom kulturområdet, som tendenser bland olika målgrupper. En kulturundersökning som genomfördes i kommunen år 2015 indikerar olika gruppers upplevda delaktighet och utgör en bra utgångspunkt för inkluderingsarbetet.

En grupp som ska ägnas särskild uppmärksamhet under strategiperioden är unga 16-25 år. Det saknas i viss mån hållbara strukturer för att ungdomar från 16 år och uppåt ska få uppleva och skapa kultur i Eslövs kommun. Enligt kulturundersökningen som nämns ovan är unga vuxna en grupp som i låg utsträckning upplever sig som delaktiga i Eslövs kulturliv och en betydande andel anger att de vill vara mer delaktiga. Mötesplatser med kulturinnehåll är sammanhang som kan stärka ungas möjligheter och framtidstro. Därför behöver kultur bli mer av en självklar möjlighet när unga väljer sina fritidsintressen och yrkesdrömmar. Kultur för unga ska utformas med lyhördhet för ungas egna preferenser och vanor, samtidigt ska de unga erbjudas utmaningar som berikar och vidgar deras referensramar.

Utvecklingsinsatser 2017-2025

Åtgärd	Ansvarig nämnd	Status
Etablera regelbundet utbyte och samarbete mellan Kultur och Fritid och andra förvaltningar. Kultur och Fritid behöver kännedom om olika målgruppers intressen och behov, och övriga förvaltningar behöver informeras om utbud och möjligheter inom kulturområdet.	Gymnasie- och vuxenutbildning, Barn och Utbildning, Kultur och Fritid, Vård och Omsorg	Påbörjad
Utveckla Sommar i Eslöv.	Kultur och Fritid	Klar
Utveckla aktiviteter/mötesplatser med kulturinnehåll för unga 16-25 år.	Kultur och Fritid, Gymnasie- och vuxenutbildning	Påbörjad

Nyskapande

Eslövs kommuns kulturpolitik ska vara möjliggörande och präglas av mod att pröva nya riktningar.

Kulturlivets aktörer ska uppmuntras att använda nya metoder och samarbeten. Kommunen ska ha en balanserande roll och se till att kulturutbudet i sin helhet erbjuder både bredd och fördjupning.

En mångfald av uttryck och idéer ska speglas och såväl lokala som regionala, nationella och internationella kulturskapare ska ges plats.

Kommunen behöver stärka nätverk och dialog med lokala professionella kulturskapare för att deras kunskaper och uttryck ska komma invånarna till gagn. Kommunen ska tillämpa och sprida kunskap om villkor för anlitande av professionella kulturskapare. Initiativ och idéer från de professionella kulturutövarna ska tas tillvara exempelvis genom att agera samarbetspart i projekt.

Idag finns det ingen permanent utställningslokal för bildkonst i kommunal regi. Detta är en brist som har påtalats av lokala föreningar och konstnärer. En konsthall kan fungera som kulturell mötesplats för kulturarbetare och besökare samt för pedagogik och fördjupning inom bland annat bild-konstområdet.

En ny modell för samverkan mellan offentliga och idéburna organisationer har tagits fram: idéburet offentligt partnerskap, IOP. Syftet är att använda båda organisationernas särskilda möjligheter för att tillsammans arbeta kring ett visst samhällsproblem eller utvecklingsmöjlighet. Formen för IOP innebär att båda parter ingår ett avtal där varje part långsiktigt åtar sig gemensamt ansvar för den aktuella utmaningen.

Utvecklingsinsatser 2017-2025

Åtgärd	Ansvarig nämnd	Status
Stärka dialogen med kulturarbetare	Kultur och Fritid	Ej påbörjad
Utreda möjligheterna och verka för inrättande av en konsthall och konstnärlig mötesplats.	Kultur och Fritid	Påbörjad

Samhällsbyggande och identitetskapande

I Eslövs kommun ska kulturen vara viktig för kommunens attraktivitet.

Eslövs offentliga rum ska tas tillvara och berikas med konstnärliga uttryck. Praktiska lösningar i stads- och landskapsplaneringen ska beakta estetiska och konstnärliga värden.

Kulturarv och kulturmiljöer ska vårdas och göras tillgängliga. Vi ska stärka kommunens identitet och värden och skriva vidare på historien om Eslöv – med hjälp av det lokala kulturarvet såväl som den nyskapande kulturen och den kulturella mångfalden.

Kulturarrangemang och besöksmål ska vända sig till besökare såväl från Eslövs kommun som från andra håll. Eslövs stads centrumutveckling är ett viktigt område under strategiperioden.

Kultursektorn ska bidra till en miljömässigt hållbar värld och därför beakta miljömässiga konsekvenser i största möjliga mån. Staden, byarna och landskapet ska inom kultursektorn utvecklas efter sina förutsättningar och karaktär i linje med kommunens översiktsplan och detaljplaner.

Utvecklingsinsatser 2017-2025

Åtgärd	Ansvarig nämnd	Status
Revidera och tillämpa kommunens konstpolicy för vård, restaurering och levandegörande av befintligt konstbestånd, såväl fasta installationer som löskonst.	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad, Service	Ej påbörjad
Vid revidering av konstpolicyn verka för att enprocentregeln om konstnärlig gestaltning vid ny- om- och tillbyggnation antas.	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad, kommunstyrelsen	Ej påbörjad
Stärka kompetensen om och utveckla metoder för att integrera kultur i utformningen av offentliga rum och landskap.	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad, kommunstyrelsen	Ej påbörjad
Verka för en pedagogtjänst för kulturarv	Kultur och Fritid	Ej påbörjad
Verka för att Bian renoveras.	Kultur och Fritid	Klar
Hitta samverkansformer kring evenemang i kommunen	Kultur och Fritid, kommunstyrelsen	Ej påbörjad

Tillämpa adekvata metoder för miljömässig hållbarhet i kommunens kulturverksamheter och kommunicera dessa till andra aktörer.	Kultur och Fritid, Miljö och Samhällsbyggnad	Påbörjad

Livslångt lärande

Kunskap och kultur är en förutsättning för en fungerande demokrati.

I Eslövs kommun ska det finnas tillgång till bildning, reflektion och kunskap genom livets alla åldrar. Vi tillgodogör oss kunskap genom alla sinnen och kunskap förmedlas i en mångfald av uttrycksformer. Kunskap och kultur i unga år skapar en grund för intressen, yrkesvägar och nyfikenhet resten av livet. Barn i Eslövs kommuns förskolor och grundskolor ges klassrumsundervisning i estetiska ämnen, samt professionella kulturupplevelser genom Kulturgarantin och Skapande skola.

Kulturskolan bedriver kursverksamhet på barnens fritid, för barn från 3 till 18 år. Barn i förskola och skola ska erbjudas likvärdig möjlighet till kunskap och språklig utveckling. Här spelar skolbiblioteken en central roll.

Kommunen ska stödja studieförbunden så att de kan arbeta med det syfte som fastslås av folkbildningsrådet: att utjämna utbildningsklyftor och främja individers personliga utveckling och möjlighet till delaktighet i samhället. Det ska finnas ett brett utbud av kurser, kulturaktiviteter, studiecirklar och andra former för aktivt lärande.

Folkbiblioteken ska stärka det informella lärandet genom att tillhandahålla litteratur och information samt verka för ökad kunskap i källkritik. Biblioteken ska arbeta läsfrämjande för alla åldrar. Folkbiblioteken ska också vara en mötesplats med möjlighet för besökare att dela sin kunskap och möta nya perspektiv.

Utvecklingsinsatser 2017-2025

Åtgärd	Ansvarig nämnd	Status
Årligen revidera och utveckla partnerskapsavtalet mellan förvaltningarna Kultur och Fritid och Barn och Utbildning för att främja bildning och kulturell närvaro i Barn och Utbildnings verksamhet.	Barn och Utbildning, Kultur och Fritid	Påbörjad

Förse kulturskolan med ändamålsenliga lokaler.	Kommunstyrelsen	Påbörjad
Utveckla meröppna bibliotek i Marieholm med flera orter. *	Kultur och Fritid	Klar
Se till att samtliga barn får tillgång till bemannade skolbibliotek av god kvalitet	Barn och Utbildning, Kultur och Fritid	Påbörjad
Verka för att personal med organisatorisk hemvist hos Barn och Utbildning har kultursamordnar-ansvar inom ramen för sintjänst.	Barn och Utbildning, Kultur och Fritid	Påbörjad
Stärka samverkan mellan förvaltningen Kultur och Fritid och folkbildningen.	Kultur och Fritid	Påbörjad
Främja bildning och kulturliv för personer i kommunens äldreboenden.	Kultur och Fritid, Vård och Omsorg	Påbörjad

* Meröppet innebär att biblioteket är öppet kvällstid och/eller helger så att besökare kan besöka biblioteket obemannat utanför ordinarie öppettid.

Barnchecklista för Eslövs kommun, Kultur och Fritid

Barnets rättigheter skall beaktas vid kommunala beslut.
Enligt *Konventionen om barnets rättigheter* är alla under 18 år att betrakta som barn.
I beslutsunderlag ska det tydligt framgå
om beslutet rör barn, hur barn påverkas av beslutet och hur barns bästa beaktats.

Ärende: Revidering kulturpolitiskt program Diarienr: KOF.2021.0101

KOMMER BESLUTET ATT BERÖRA BARN OCH UNGDOMAR, NU ELLER I FRAMTIDEN?
X Ja Nej

Vid Ja, gå vidare

1. Innebär beslutet att barns och ungdomars bästa sätts i främsta rummet?

X Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

En ny åtgärd är tillagd i programmet om att utveckla fler mötesplatser för ungdomar, vilket ökar möjligheten för unga att ha meningsfull sysselsättning på sin fritid, och att utvecklas kreativt i sitt kulturella skapande eller uttryck.

2. Är beslutet belyst ur barnets perspektiv?

X Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Det saknades kulturella aktiviteter för en viss åldersgrupp, 16-25 år, varför det kan tänkas behövas för unga för att komplettera kultur- och fritidsutbudet.

3. Innebär beslutet att barnets rätt till likvärdiga villkor beaktas med tanke på bland annat kön, etniskt ursprung, hälsa, funktionsnedsättning/hinder, tro eller social ställning?

X Ja Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Aktiviteterna är gratis och arrangerade över verksamhetsgränser vilket ökar möjligheten att fler unga kan delta.

4. Har barn och ungdomar fått uttrycka sin mening?

Ja X Nej

På vilket sätt? Varför inte?

Ändringen i revideringen är inte tillräckligt omfattande för att motivera det. Dock tas deras synpunkter om hand under de aktiviteter som ordnas.

Barnkonventionens grundläggande principer
Artikel 2 - Förbud mot diskriminering. Rättigheterna gäller alla barn.
Artikel 3 - Barnets bästa

Artikel 6 - Barnets rätt till liv och utveckling
Artikel 12 - Barnets rätt att uttrycka sina åsikter i alla frågor som berör henne eller honom

Kommentarer till barnchecklistans frågor.

Påverkar beslutet barn?
Den första frågan handlar om att tidigt avgöra om beslutet kommer att påverka barn och ungdomar. Oavsett svar skall det ges en förklaring av hur de berörs eller varför de inte berörs. Ärenden kan både direkt och indirekt påverka barn.

1. Hur har barns bästa beaktats?
   Vid alla åtgärder som rör barn skall barnets bästa komma i främsta rummet (artikel 3).
   I att beakta barns bästa ingår till exempel att beakta barns fysiska och psykiska välbefinnande, tillämpa aktuell kunskap om barns levnadsvillkor och ha barnperspektiv.

2. Vilka konsekvenser har beslutet för barnet/barnen och hur kan barn själva tänkas värdera beslutet?

3. Diskrimineras barnet eller dess föräldrar på grund av kön, etniskt ursprung, funktionsnedsättning, tro, social ställning?

4. Barn ska ges möjlighet att uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i de frågor barn anser att de berörs av (artikel 12). Har barn fått möjlighet att uttrycka sina åsikter och fått dem beaktade? Hur? Eller: Varför inte?

Ekonomisk månadsrapport 2021

7

KOF.2021.0001

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0001

2021-09-30
Lars Månsson
+4641362072
lars.mansson@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Ekonomisk månadsrapport per september 2021

Ärendebeskrivning
Kultur- och fritidsnämnden har upprättat en ekonomisk månadsrapport för januari-september 2021. Enligt kommunens gällande styrprinciper ska nämnderna ha ekonomisk uppföljning med prognos varje månad. Enligt politiskt beslut ska det också ingå rapportering av aktuellt hälsotal. Syftet är att följa utvecklingen av hälsotalet och initiera analys och åtgärder om utvecklingen är negativ. Hälsotalet avstäms efter augusti eftersom det finns en viss förskjutning då frånvaron beräknas och bearbetas efter varje månads slut. Kommunens uttalade mål är att nå ett hälsotal om minst 95 %.

Beslutsunderlag
Ekonomisk månadsrapport per september och hälsotal per augusti.

Beredning
Förvaltningen har gjort en avstämning av redovisningen i förhållande till budget per september. Utfallet per september (avstämningsdatum 30 september) är ett överskott på 0,8 mnkr. Helårsprognosen är dock ett underskott på cirka 0,9 mnkr. Detta underskott härleds främst till baden och Medborgarhuset som tydligt påverkats av Corona-pandemin.

Hälsotalet efter augusti är 94,7 %.

Övrig information framgår av rapport Ekonomisk månadsrapport per september och hälsotal per augusti.

Förslag till beslut
- Kultur- och fritidsnämnden godkänner Ekonomisk månadsrapport per september och hälsotal per augusti.

Beslutet skickas till
Kommunledningskontoret

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Lars Månsson
Förvaltningsekonom

ESLÖVS KOMMUN

Ekonomisk månadsrapport per september och hälsotal per augusti (avstämningsdag 30 september)

Hälsotalet efter augusti månad är 94,7 %. Att jämföra med helåret 2020 90,2 %. Målet är att vid årets slut ha ett hälsotal på 95 % vilket det ännu finns goda förutsättningar att uppnå.

Efter september månad uppvisar nämnden ett överskott på 0,8 mnkr.

Resultatrapport perioden januari-september tkr

Resultatrapport	KF-Budget	Utfall	Budgetavvikelse
Intäkter	8797	6318	-2479
Personalkostnader	-27569	-27701	-133
Lokalkostnader	-41870	-41840	30
Övriga driftskostnader	-14952	-11618	3334
Kapitalkostnader	-245	-183	64
Resultat	**-75839**	**-75023**	**816**

Kommentar till resultatrapport för perioden
Stor avvikelse både mellan intäktsslaget samt kostnadsslagen. Intäktsunderskottet kopplas till Medborgarhuset, baden och Kulturskolan.Detta medför dock motsvarande kostnadsreduceringar i dessa verksamheter såsom mindre extrapersonal, lägre drifts-och underhållskostnader baden samt livsmedelsinköp.
Utfallet för lokalkostnader överensstämmer i princip med budget.

Driftsredovisning övergripande verksamhet perioden januari-september tkr

Resultatrapport	KF-Budget	Utfall	Budgetavvikelse
Politisk verksamhet	-423	-329	94
Kulturverksamhet	-26442	-26235	207
Fritidsverksamhet	-43607	-43114	493
Skolbibliotek	-1085	-1066	19
Kommungemensam verksamhet	-4282	-4279	3
Resultat	**-75839**	**-75023**	**816**

Kommentarer till driftsredovisning övergripande verksamhet för perioden

Fritidsverksamheten motsvarar cirka 57 % av total budget. Dock är merparten låst i hyror för idrottshallar och idrottsplatser.

ESLÖVS KOMMUN

Utfall detaljerad verksamhet per september samt helårsprognos netto

Verksamhet	Period-budget	Period-utfall	Period-avvikelse	Årsbudget 2021	Årsprognos 2021	Årsbudget-avvikelse
10000 Nämnd/styrelse	-423	-329	95	-565	-465	100
30000 Stöd till föreningar	-2 239	-1 770	469	-2 985	-2 784	201
31010 Stöd till studieorganisationer	-1 050	-1 220	-170	-1 400	-1 400	0
31510 Stadsmuseet	-930	-833	97	-1 240	-1 230	10
31511 Museiverksamhet, övrigt	-367	-335	32	-490	-490	0
31520 Barnkultur	-878	-658	220	-1 171	-1 160	11
31521 Arrangemang o kulturell utv	-1 590	-1 220	370	-2 122	-1 822	300
31530 Konst	-45	-57	-12	-60	-65	-5
31540 Biografverksamhet	-435	-444	-9	-580	-600	-20
31550 Samlings- o föreningslokaler	-994	-938	56	-1 240	-1 240	0
31551 Medborgarhus	-3 807	-4 238	-431	-5 084	-5 884	-800
32000 Bibliotek	-9 772	-9 494	278	-13 046	-13 246	-200
33000 Kulturskola	-6 574	-6 798	-225	-8 778	-8 800	-22
34000 Fritidsanläggningar, hallar	-19 207	-19 437	-229	-25 612	-25 720	-108
34010 Idrottsplatser	-5 137	-4 983	154	-6 850	-6 880	-30
34020 Simhall och friluftsbad	-13 351	-13 443	-93	-17 811	-18 111	-300
34090 Bowling	424	238	-185	565	457	-108
35000 Gasverket	-3 924	-3 588	336	-5 238	-4 938	300
44023 Grundskolebibliotek	-1 085	-1 066	18	-1 448	-1 448	0
51060 Stöd till äldre-o handikapporg	-172	-131	41	-230	-197	33
61029 Lönebidrag	61	48	-13	81	81	0
93400 Förvaltningsledning/Stab KoF	-3 572	-3 682	-110	-4 771	-5 171	-400
93410 Förvaltningsgemensamt	-770	-642	129	-1 025	-905	120
Total	**-75 839**	**-75 023**	**816**	**-101 100**	**-102 018**	**-918**

Kommentarer till periodutfall detaljerad verksamhet

Följande verksamheter bidrar för närvarande till periodöverskottet och/eller bör allmänt noteras (se ovan tabell):

- 10000 Nämnd: Stort överskott för perioden. Pandemi medför lägre möteskostnader.
- 30000 Stöd till föreningar: Utbetalningar gjorda men periodiserats. Utjämnas efterhand
- 31520 Barnkultur: Överskott pga begränsade aktiviteter.
- 31521 Arrangemang: Erhållit 0,5 mnkr för torginvigning. I fas med tanke på uttalat överskott om 0,3 mnkr vid årets slut
- 31551 Medborgarhuset: Underskott konsekvens av Corona-pandemin.
- 33000 Kulturskolan: Vårens avgifter lägre än budgeterat. Höstens avgifter debiteras i oktober. Balans då.
- 34020 Simhall och friluftsbad: Trots begränsad verksamhet ett lågt underskott för perioden. Har bland annat erhållit kompensation för den stängda 25- metersbassängen samt intäkter för höstens simskola.

Kultur och Fritid
Postadress Box 255, 241 24 Eslöv *Besöksadress* Norregatan 9 *Telefon* 0413-626 00
E-post kultur.och.fritid@eslov.se *Webb* www.eslov.se

ESLÖVS KOMMUN

- 34090 Bowling: Intäktsunderskott på grund av arbete/justering med hyresreducering
- 35000 Gasverket: Överskott för perioden pga begränsad verksamhet

Helårsprognos

Trots periodöverskottet kommer årsutfallet att landa på minus. Bedömningen är ett underskott för helåret 2021 om cirka 0,9 mnkr. Prognosen bygger på en någorlunda öppning av samhället från och med hösten.

Kommentarer till helårsprognos

- 31521 Arrangemang: Uttalat överskott om 0,3 mnkr
- 31551 Medborgarhuset: Ett bedömt underskott på drygt 0,8 mnkr. Kompenseras av ringa inköp av livsmedel samt till viss del uthyrning av personal.
- 34020 Simhall och friluftsbad: Lägre underskott än tidigare prognoser. Svårprognostiserat!
- 93400 Förvaltningsledning: Främst kopplat till personalkostnader.

Fyllnadsval av ledamot till Rådet för Hälsa och Trygghet

8

KOF.2021.0116

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0116

2021-09-30
Susanne Jonasson
+4641362262
susanne.jonasson@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Fyllnadsval - ledamot till Rådet för Hälsa och Trygghet

Ärendebeskrivning
Kultur- och fritidsnämnden har att välja en (1) ledamot till Rådet för Hälsa och Trygghet för perioden 2021-10-14 – 2022-12-31. Tidigare ledamot Per Rosenqvist (C) lämnade uppdraget 2020-12-31.

Kultur- och fritidsnämnden beslutade 2019-10-09 att välja Margaretha Holmquist (L) till ersättare 2019-10-10 - 2022-12-31.

Beslutsunderlag
-

Beredning
Kultur- och fritidsnämnden väljer ledamot på nämndens sammanträde i oktober.

Förslag till beslut
-

Beslutet skickas till
Kommunstyrelsen

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Susanne Jonasson
Nämndsekreterare

Yttrande på förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv

9

KOF.2021.0094

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0094

2021-10-01
Emil Ahlqvist
+4641362192
emil.ahlqvist@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Yttrande på förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv

Ärendebeskrivning
Kommunens översiktsplan (antagen 2018) beskriver området öster om järnvägen i Eslövs stad som ett viktigt utvecklingsområde. Arbetet med en fördjupning av översiktsplanen för östra Eslöv har pågått i olika omgångar sedan 2010. Den nu pågående processen har kommunledningskontoret arbetat med sedan 2019. Ett planförslag var ute för samråd under perioden september-december 2020 och nu är översiktsplanen ute på granskning.

Beslutsunderlag
- Underrättelse om granskning. Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, Eslövs kommun
- Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, Eslövs kommun
- Kommunstyrelsens beslut § 165, 2021 Beslut om granskning av förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Samrådsredogörelse för Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Miljökonsekvensbeskrivning Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv

Beredning
Tjänstepersoner på kultur- och fritidsförvaltningen har läst materialet och kan lämna följande synpunkter:

Översiktsplanen är välarbetad, och den har tagit tillvara på många av de punkter som Kultur- och fritidsnämnden tycker är viktiga gällande möjligheter till varierande former av idrott, motion, rörelse, samt mötesplatser i det offentliga rummet.

En annan del av översiktsplanen avser den del av östra Eslöv där Fritidsgården Gasverket ligger, och här vill nämnden poängtera vikten av ytan den verksamheten befinner sig på. Gasverket är ett avgörande komplement för många av Eslövs barn

och unga då den erbjuder kostnadsfria aktiviteter och fyller en viktig funktion med oberoende vuxennärvaro. Kultur- och fritidsnämnden ser stora vinster i att lokalerna för ungdomsverksamheten ligger utanför skolmiljön och att ungdomarna upplever det som en neutral plats. Platsen behöver vara centralt belägen i Eslöv så att barn och ungdomar, oberoende av vilken del av kommunen de bor i, har möjlighet att cykla, åka buss, eller ta tåget dit.

Det är viktigt för verksamheten att kunna bedriva aktiviteter utomhus i nära anslutning till lokalen, dels för att ha möjlighet att ta emot många samtidigt och dels för att kunna möta behoven av aktiviteter som inte är anpassade för inomhusmiljöer. Gasverket behöver också ytan till äventyrspedagogik som är en del av verksamhetens ordinarie utbud. Under pandemiåren har möjligheten att bedriva utomhusaktiviteter varit en förutsättning för att ha verksamheten öppen, något nämnden tror kommer behövas även i framtiden. Utemiljön och kringliggande byggnader blir en plats att umgås, stor gräsyta, förrådsutrymme, parkering av bilar för personal och cyklar/mopeder, och allt detta ger nämnden bra förutsättningar att anpassa verksamheten.

Förslag till beslut

- Kultur- och fritidsnämnden tar förvaltningens yttrande som sitt eget och översänder detta till kommunstyrelsen.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Emil Ahlqvist
Controller

2021-07-19
Moa Åhnberg
0413-620 84
moa.ahnberg@eslov.se

Underrättelse om granskning

Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv

Efter beslut i kommunstyrelsen 22 juni 2021 § 165 hålls granskningshandlingen för Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv med tillhörande miljökonsekvensbeskrivning samt samrådsredogörelse tillgänglig för granskning under perioden 19 juli–19 oktober 2021.

Ta del av handlingarna
Handlingarna är tillgängliga på www.eslov.se/ostraeslov under rubriken Status och handlingar. Här finns underlaget som ligger till grund för beslut om granskning samt samrådsförslaget för den fördjupade översiktsplanen.

Det är också möjligt att ta del av förslaget i vår kartjänst som du också hittar på www.eslov.se/ostraeslov.

Läsexemplar finns hos kontaktcenter i Eslövs stadshus, Gröna Torg 2 i Eslöv, måndag-fredag kl. 08.00-16.30. och hos Eslövs stadsbibliotek, Norregatan 9 i Eslöv, måndag-torsdag kl. 10.00-19.00, fredag kl. 10.00-18.00 och lördag kl. 10.00-14.00.

Lämna synpunkter
Synpunkter på granskningsförslaget ska inkomna skriftligen till Eslövs kommun senast den 19 oktober 2021.

Lämna dina synpunkter via www.eslov.se/ostraeslov i vår e-tjänst alternativt i den digitala kartan.

Du kan också skicka synpunkterna via e-post till:
kommunledningskontoret@eslov.se

eller via brev till:

Kommunledningskontoret
Eslövs kommun
241 80 Eslöv.

All information och handlingar hittar du på www.eslov.se/ostraeslov.

Vid frågor
Vid frågor kontakta:
Moa Åhnberg, 0413-620 84, moa.ahnberg@eslov.se
Mikael Vallberg, 0413-624 23, mikael.vallberg@eslov.se

ESLÖVS KOMMUN

FÖRDJUPAD ÖVERSIKTSPLAN FÖR ÖSTRA ESLÖV

Granskningshandling
Kommunledningskontoret
2021-06-22

Beställare

Kommunstyrelsen i Eslövs kommun

Styrgrupp

Åsa Simonsson, tillväxtchef (t.o.m. april 2021), Tillväxtavdelningen

Mikael Vallberg, planchef, Tillväxtavdelningen

Lars Persson, näringslivschef (fr.o.m. maj 2021 Tf. avdelningschef), Tillväxtavdelningen

Dave Borg, förvaltningschef Miljö och Samhällsbyggnad

Projektledare

Moa Åhnberg, planarkitekt

Medverkande

Den fördjupade översiktsplanen har tagits fram av kommunledningskontorets tillväxtavdelning med hjälp av medarbetare inom övriga förvaltningar.

Illustrationer och sektionsskisser

Radar Arkitektur och Planering AB framsida, sid. 16, 28, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 40, 42, 44, 48, 49, 52, 53, 57, 60, 62, 64

Kamikaze Arkitekter AB framsida sid. 12, 30, 33, 36, 39, 41, 83, 112

Nyréns arkitektkontor sid. 114, 115

Region Skåne sid. 121

MalmöLundregionen sid. 123, 124

Övriga kartor

Miljö och Samhällsbyggnad och Kommunledningskontoret

Geodata har hämtats från nedanstående myndigheter med upphovsrätt ©:

Lantmäteriet Geodatasamverkan, Eslövs kommun

Öppen data (CC0):

Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet, Länsstyrelserna, Trafikverket

Övriga rättigheter

Christoffer Borg Mattisson sid. 4, 20, 26–27, 40, 44, 46–47, 48, 50, 52, 54, 56, 57, 61, 62, 64, 106

Föjers arkiv sid.14, 38, 87

Håkan Sandbring sid. 37, 44–45, 104

iStockphoto sid. 55, 119

Leif Gustafsson sid. 29

Susanne Hultman sid. 87

Trafikverket sid. 103

Övriga foton är tagna av personal på Eslövs kommun

Layout

Kommunikationsenheten, Kommunledningskontoret

Granskning

Juli 2021 – oktober 2021

INNEHÅLL

Del 1 – Introduktion 5

Förord 6

Det här är en översiktsplan 7

Geografisk avgränsning 8

Planprocess 9

Del 2 – Planförslag 13

Planförslag – sammanfattning 17

Planeringsprinciper 21

Områden i östra Eslöv 28

- Järnvägsstaden 29
- Bruksstaden 40
- Berga 44
- Berga trädgårdsstad 48
- Idrottsparken 52

Stråk i östra Eslöv 56

- Östergatan/Ringsjövägen 57
- Per Håkanssons väg 62
- Trehäradsvägen 64

Del 3 – Temaområden 67

Gröna och blå strukturer 68

Transporter och transportinfrastruktur 74

Skolor och förskolor 81

Kulturmiljö 84

Näringslivsstruktur 88

Miljöfarliga verksamheter och led för farligt gods 90

Miljökvalitetsnormer för vatten, omgivningsbuller och luftkvalitet 95

Teknisk försörjning 98

Riksintressen 100

Del 4 – Genomförande 107

Planeringsprinciper och aspekter att beakta i den vidare planeringen 108

Genomförandeprojekt 108

Del 5 – Mål 113

Politiska utgångspunkter och mål för den översiktliga planeringen 114

Agenda 2030 116

Jämställdhet och jämlikhet 118

Nationella, regionala och lokala mål och styrdokument 118

Miljökonsekvensbeskrivning finns tillgänglig som bilaga på eslov.se/ostraeslov

Del 1 – **Introduktion**

FÖRORD

Eslövs kommun har de senaste 10 åren vuxit med drygt 2 500 invånare och nästan 1 200 arbetstillfällen. *Fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv* är en väsentlig del av stadens strategi för att möta en fortsatt befolkningsökning och ett stort kliv mot visionen om Eslöv – Skånes bästa kommun att bo och verka i. I östra Eslöv finns plats för en mängd nya bostäder och arbetsplatser av varierande slag. Idag kännetecknas området till stor del av ineffektivt använd industrimark.

Planförslaget bygger vidare på den kommuntäckande översiktsplanens tre målbilder – regional stjärna, hållbara lägen och lätt att leva livet. Investeringar i infrastruktur och bebyggelse i ett stationsnära läge är en regional angelägenhet som stärker Eslövs position i den expansiva MalmöLundregionen. Det centrala läget i direkt anslutning till järnvägsstationen ger samtidigt förutsättningar för ett hållbart resande, med goda gång-, cykel- och kollektivtrafikförbindelser.

Vikt har lagts i planförslaget på att skapa nya gröna och trivsamma miljöer. Planförslaget skapar förutsättningar för att människor ska kunna röra sig enkelt och tryggt mellan stadens östra och västra delar och för att nya mötesplatser ska skapas för alla invånare. Utveckling av östra Eslöv är en viktig pusselbit i att göra Eslöv till en ännu mer attraktiv stad, med fokus på hållbar utveckling både socialt, ekonomiskt och miljömässigt.

Under samrådet har kommunen fått in många synpunkter och haft många givande samtal. Planförslaget har diskuterats på bred front med invånare i Eslövs kommun, företagare och idéburen sektor. I denna granskningshandling har förslaget utvecklats utifrån samtal och inkomna synpunkter.

Den fördjupade översiktsplanen ger en samlad strategi och målbild för utvecklingen i östra Eslöv. Den synliggör både områdets potential och de utmaningar som finns.

Lars Persson
Tf. avdelningschef, Tillväxtavdelningen

DET HÄR ÄR EN ÖVERSIKTSPLAN

Översiktsplanen är kommunens avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör användas, utvecklas och bevaras. Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan som omfattar hela kommunen.

Översiktsplanen är inte bindande men ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden samt den byggda miljön ska användas. Planen ska både vara strategisk och utgöra underlag för beslut i plan- och lovärenden. En översiktsplan ändrar inte förutsättningarna för redan antagna detaljplaner och pågående markanvändning, men den påverkar nya planläggningsprocesser.

Den ska ge stöd i kommunala beslut och prioriteringar för att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden och en god och långsiktigt hållbar livsmiljö. För att kunna göra det är det viktigt att inte planera enskilda byggprojekt var för sig, utan att sätta dem i ett större perspektiv – både geografiskt och tidsmässigt. I en översiktsplan står de allmänna intressena i fokus.

Översiktsplanering är också ett instrument för dialog mellan kommun och stat kring riksintressen och i planen ska kommunen redovisa hur hänsyn tagits till dessa.

En fördjupad översiktsplan för östra Eslöv

En fördjupning av översiktsplanen är en vidareutveckling av den kommunomfattande översiktsplanen. En fördjupning kan omfatta ett tematiskt område eller en geografisk del av kommunen. En ändring för en del av översiktsplanen kan täcka allt från större områden till enskilda stadskvarter. Detaljeringsgrad beror på syftet och de aktuella planeringsfrågorna. En fördjupning kan till exempel tas fram för tätorter eller kommundelar där det finns stor konkurrens mellan olika intressen och anspråk.

Fördjupningar fungerar som en länk mellan den kommunomfattande översiktsplanen och detaljplanen och gör den översiktliga planeringen mer konkret. Därmed kan även medborgarnas förståelse för kommunens avsikter med den framtida markanvändningen öka.

Ambitionen är att fördjupningen av översiktsplanen för östra Eslöv bidrar till att uppnå de övergripande målen från kommunens översiktsplan: regional kärna, hållbara lägen, lätt att leva livet.

Syftet med arbetet är att ge en samlad strategi och målbild för utvecklingen i östra Eslöv. Den ska synliggöra områdets potential och även visa de utmaningar som finns. Planen ska både vara strategisk och vägledande för till exempel planläggning och lovgivning.

GEOGRAFISK AVGRÄNSNING

Det aktuella planområdet är cirka 180 ha och ligger i östra Eslöv mellan Södra stambanan och Östra vägen (väg 17/113). I norr avgränsas området strax norr om Pärlgatan och av Harjagersvägen, i söder av Trehäradsvägen.

Planområde

Teckenförklaring

Planområde

I den kommunövergripande översiktsplanen från 2018 är ett något mindre område utpekat för stadsomvandling, cirka 160 ha jämfört med cirka 180 ha. Anledningen till detta är förändrade mål för den framtida utvecklingen av bostadsbeståndet i Eslöv.

Det nu gällande bostadsförsörjningsprogrammet (med målår 2025) beskriver ett behov av 700–1 000 nya bostäder i östra Eslöv. I den kommunövergripande översiktsplanen som sträcker sig till år 2035 har planområdet därefter blivit utökat och antalet bostäder som ska tillkomma är 1 600 st.

Det pågår en revidering av riktlinjerna för bostadsförsörjning. Det nya förslaget kompletterar tidigare ställningstaganden om bland annat utbyggnation genom hållbar förtätning, fokus på kollektivtrafiknära lägen och utveckling av östra Eslöv med ett fokus på fler småhus och bostadsrätter. (Läs mer under rubriken Bostadsförsörjningsprogram på sidan 125.)

Detta motiverar en utökning av planområdet jämfört med den kommunövergripande översiktsplanen. Den fördjupade översiktsplanen har till år 2035 samma antal tillkommande bostäder som den kommunövergripande planen, men eftersom den också presenterar en utveckling som sträcker sig förbi år 2035 finns ytterligare 950 bostäder med.

Det utökade planområdet är i den kommunövergripande översiktsplanen utpekat för verksamheter och ytan är även detaljplanelagd för verksamheter ”av icke-störande karaktär” samt natur. Eslövs kommun har på en övergripande nivå gjort en bedömning av det framtida behovet av verksamhetsmark genom att studera hur efterfrågan sett ut. Bedömningen är att kommunen kan tillgodose behovet till år 2035 med befintliga verksamhetsområden samt genom att utveckla det verksamhetsområde som är utpekat i den kommunövergripande översiktsplanen norr om Eslövs flygplats.

Område för stadsomvandling – kommunövergripande översiktsplan

Område utpekat för stadsomvandling i den kommunövergripande översiktsplanen från 2018

PLANPROCESS

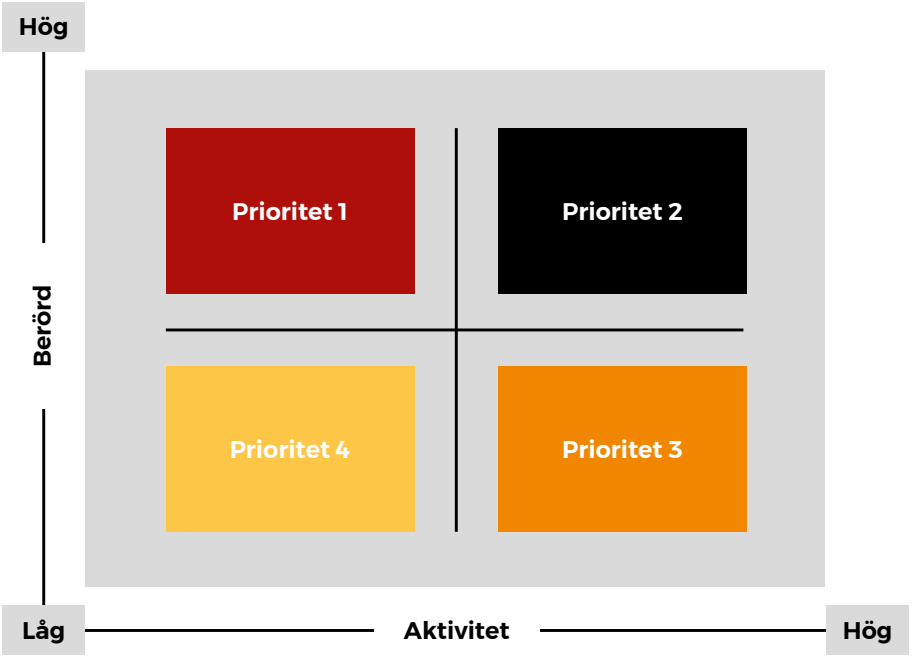
En översiktsplaneprocess består av olika steg och kommunen bearbetar planförslaget i flera omgångar innan det är klart. Arbetet med den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv befinner sig i det som heter granskningsskedet.

Medborgardialog

En del av arbetet med att ta fram en översiktsplan handlar om att föra dialog med medborgare, tjänstepersoner, organisationer, företag samt andra myndigheter och föreningar, alltså de som ska leva, verka och bo på den plats som planen gäller för. En viktig del är att lyssna på barn och ungas utvecklingstankar om sin närmiljö, en plats där de möjligtvis bosätter sig i framtiden.

Eslövs kommuns ambition är att medborgardialog ska användas i de processer och projekt där det är relevant samt där det finns en vinst för både kommun och medborgare att genomföra en dialogprocess. Medborgardialog ska användas för att bygga starkare beslutsunderlag samt för att inkludera medborgare i frågor där deras idéer och tankar kan lyftas och förbättra de processer och projekt som kommunen driver. Ambitionen är att fler nämnder, förvaltningar och verksamheter ska ta tillvara på medborgarnas idéer och inspel för att stärka tilliten till kommunen som organisation och för att skapa nya lösningar i samverkan med Eslövs medborgare.

Enligt Eslövs kommuns policy och rutin för medborgardialog ska kommunen sträva efter att nå de grupper i samhället som är mest berörda och som annars inte är så aktiva i samhällsfrågor. (prioritet 1 i modellen nedan). Det är därför viktigt att arbeta med uppsökande verksamhet (framförallt till de grupper som tillhör prioritet 1 och 2 i modellen). Arbetet är viktigt oavsett om det gäller medborgare, näringsliv eller den idéburna sektorn. Oftast har yngre och socioekonomiskt utsatta individer en tendens att inte medverka i lika stor utsträckning som andra medborgare.

Medborgardialog som en del av styrprocessen. Y-axeln visar hur berörd en person är av en specifik fråga. X-axeln visar hur aktivt en person deltar i samhällsdebatten. Illustration från Sveriges kommuner och regioner.

Dialoger under samrådperioden och fortsatt arbete

Samrådsperioden för den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv pågick under det sista kvartalet 2020. Det påverkades av den pågående Coronapandemin och kommunen fick anpassa det planerade upplägget för dialoger med medborgare, näringsidkare och andra intressenter efter rådande omständigheter.

Det var till exempel inte möjligt att anordna ett stort samrådsmöte, istället genomförde politiker och tjänstepersoner fyra så kallade pop up-möten på olika platser inom planområdet. Som ett komplement till dialogerna tog kommunen även fram en informationsfilm och informationsskyltar som stod uppställda ute i staden samt i stadshusets entré.

Tjänstepersoner på kommunen har också haft digitala möten med näringsliv och idéburen sektor. Planförslaget blev även presenterat på Eslövs kommuns näringslivsdag.

För att göra planförslaget tillgängligt för så många som möjligt har det blivit publicerat som en digital version med tillhörande webbkarta på kommunens hemsida.

Ambitionen med aktiviteterna under samrådstiden har varit att arbeta utifrån Eslövs kommuns policy för medborgardialog och nå de grupper som är mest berörda av planförslaget med extra fokus på dem som inte vanligtvis är aktiva i den här typen av processer.

Under samrådet har kommunen fått in många synpunkter och haft många givande samtal. Dock har det delvis varit svårt att nå de prioriterade grupperna. Därför behöver kommunen lägga resurser på att fortsätta detta arbete. Det handlar framförallt om att involvera de boende på Bergaområdet, att ta vidare idéerna om ett gemensamt arbete mellan kommun och idéburen sektor i Idrottsparken samt att involvera barn och unga i utvecklingen av östra Eslöv. Här spelar det genomförandeprojekt för östra Eslöv som startar under 2021 en viktig roll. Ett exempel på sätt att få ett barnperspektiv på vidare planläggning och genomförande är att ha en dialog med barn gällande områdes nya förskolor. Vad tycker de är viktigt för att förskolan ska bli så bra som möjligt?

En utgångspunkt för det fortsatta arbetet (i såväl genomförandeprojekt som i detaljplaner och andra samarbeten) är att bland annat arbeta med vad som kallas tjänstedesignmetod. Grunden för metoden är att utgå från användarnas perspektiv och behov och i ett samarbete komma fram till lösningar, istället för att på ett mer traditionellt sätt fråga om åsikter på färdiga lösningar.

Vykorten är illustrationer som är tänkta att inspirera och väcka tankar om framtiden. Hur vill vi att östra Eslöv ska se ut om 100 år? Vilken stad är det som nästkommande generationer ska ta över? Vilka värden och kvaliteter vill vi bevara, skapa och utveckla?

Illustrationerna ska inte ses som gestaltningsförslag för den fördjupade översiktsplanen.

I planförslaget finns även principsektioner som visualiserar idéer om gestaltningen inom planområdet. Inte heller dessa ska tolkas exakt gällande skala och innehåll.

Del 2 – **Planförslag**

Eslöv är en stad starkt formad av järnvägen och orten växte snabbt efter 1858 då Södra stambanan invigdes. Runt järnvägsstationen uppstod en ny stad på bara 50 år. Den första utbyggnaden av Eslövs stad skedde oreglerat, men i stora delar efter den rutnätsplan som var den statliga idealstadsplanen för järnvägssamhällen. 1917 antogs den första stadsplanen (framtagen av Erik Bülow-Hübe), i vilken det fanns en tydlig idé om att staden skulle utvecklas med olika karaktär på den västra respektive den östra sidan av järnvägen. Den förstnämnda var en plats för framförallt bostäder och handel, medan den sistnämnda istället möjliggjorde för mer industriell verksamhet.

Denna uppdelning går idag, drygt 100 år senare, fortfarande att se i staden. Även om det inom planområdet finns såväl bostäder som service i form av till exempel handel, skolverksamhet och idrottsanläggningar, så är det industrierna som har satt karaktär på och format platsen.

Målet med den fördjupade översiktsplanen är inte att skapa ett likadant Eslöv som på den västra sidan, utan att komplettera det befintliga med stadsmiljöer där människor vill leva och uppehålla sig. Det är ett område som ligger centralt i staden och som kan bidra till att Eslöv stärks som ort både i ett lokalt och i ett regionalt skånskt sammanhang.

Till exempel kan fler bostäder ge ett större underlag för de centrumfunktioner som framförallt finns på den västra sidan, vilket i sin tur kan ge Eslöv ett bredare utbud av verksamheter, handel och service jämfört med idag. Närheten till stationen gör också att fler kommer att bo i ett kollektivtrafiknära läge. Gena och säkra kopplingar för gående och cyklister gör det möjligt både för dagens invånare och för den tillkommande befolkningen att röra sig inom samt till och från

området. Det gynnar även de som besöker östra Eslöv, till exempel eleverna på gymnasieskolan och de som utövar idrott på Berga. Att utveckla Eslöv inom tätorten gör det också möjligt att skapa nya bostäder genom att i huvudsak nyttja redan ianspråktagen mark istället för att använda oexploaterad mark. Dessutom ger det möjlighet att förbättra vattenhanteringen och få in en större andel grönska i området jämfört med idag.

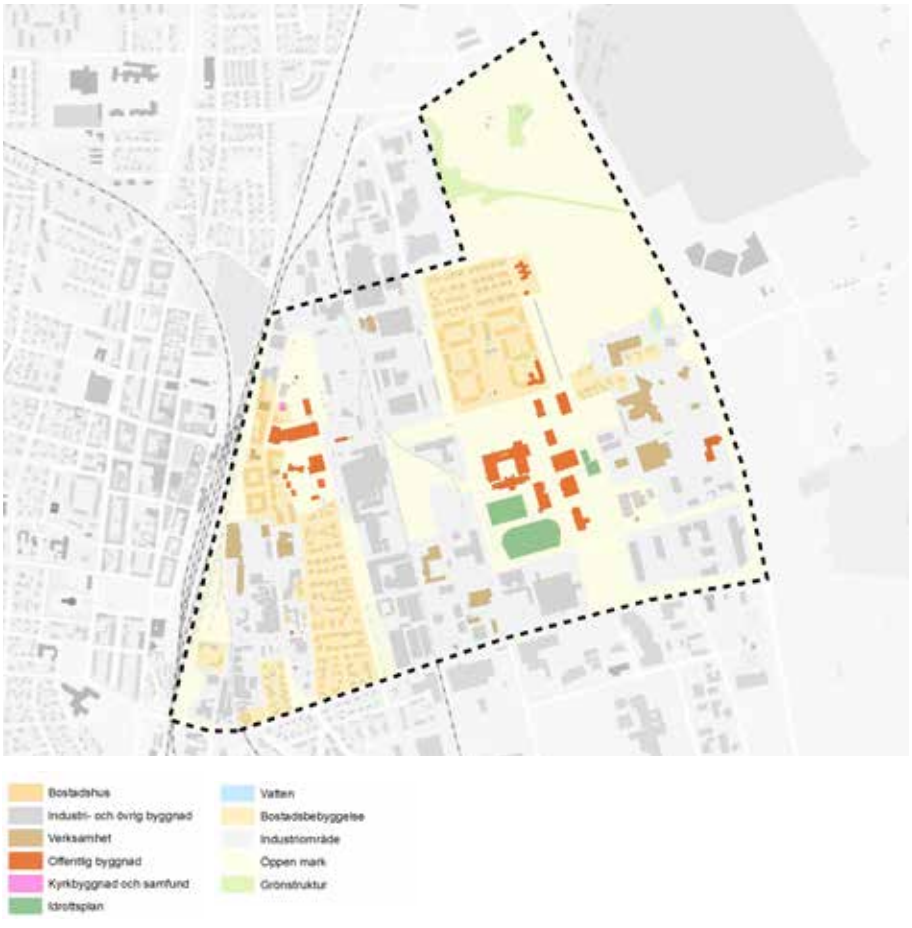
Övergripande planinfo (uttag 2020):

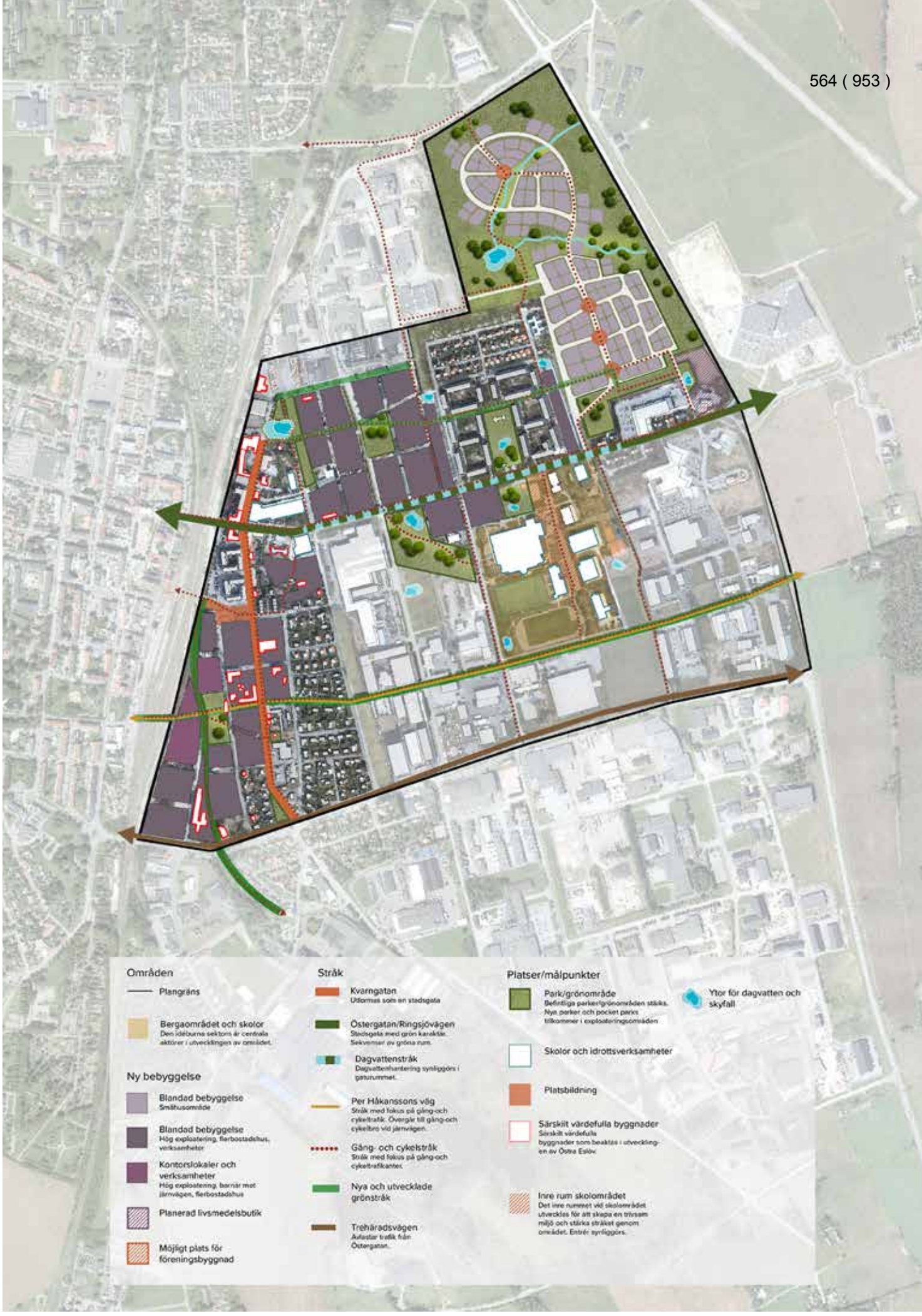
Planområdets storlek: ca 180 ha
Planerat antal tillkommande bostäder: 2 550 (varav 1 600 till år 2035)

Nuläge:

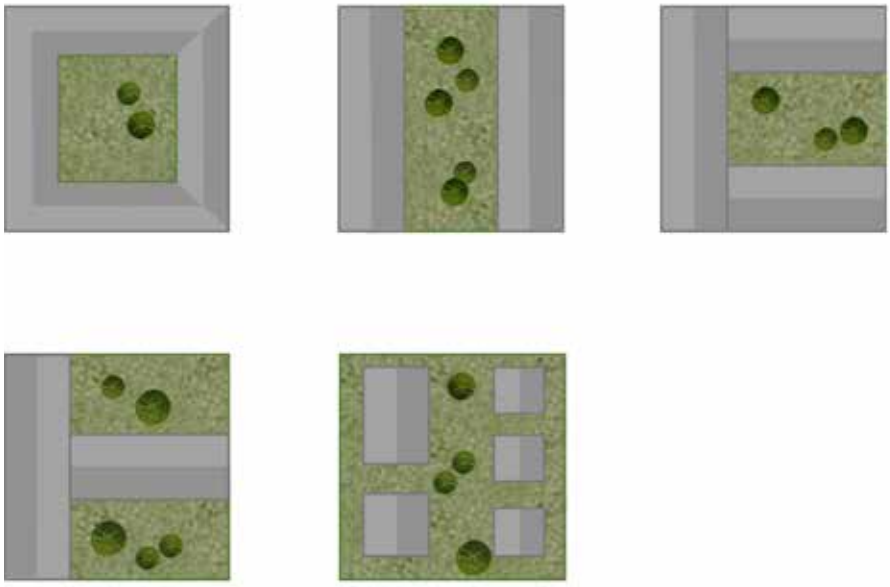
Antal invånare: 2 077 invånare
Sammansättning bostadstyper: 18% äganderätter, 3% bostadsrätter och 79% hyresrätter.
Kommunal service: 2 förskolor, 2 grundskolor, Carl Engström gymnasiet, Bergagården (vård- och omsorgsboende), Särvux, Vuxenutbildning, SFI, Kulturskolan och Gasverket.
Exempel på annan service: Dagligvaruhandel, restauranger och gatukök, gym, heminredning, färg- och byggvaruhandel, bensinstationer, bilhandlare, bilverkstäder, läkarmottagning och vårdcentraler.
Antal företag: 146 stycken med minst en anställd och 235 inklusive företag utan anställda.
Kollektivtrafik: Eslövs station, Busslinje 1 med 5 stopp på östra sidan av Eslöv

Markanvändning idag

Områden
Plangräns
Bergaområdet och skolor
Den idébärna sektorn är centrala aktörer i utvecklingen av området.
Ny bebyggelse
Blandad bebyggelse
Småhusområde
Blandad bebyggelse
Hög exploatering, flerbostadshus, verksamheter
Kontorslokaler och verksamheter
Hög exploatering, barnär mot järnvägen, flerbostadshus
Planerad livsmedelsbutik
Möjligt plats för föreningsbyggnad
Stråk
Kvarngatan
Utformas som en stadsgata
Östergatan/Ringsjövägen
Stadsgata med grön karaktär. Sekvenser av gröna rum.
Dagvattenstråk
Dagvattenhantering synliggörs i gaturummet.
Per Håkanssons väg
Stråk med fokus på gång-och cykeltrafik. Övergår till gång-och cykelbro vid järnvägen.
Gång- och cykelstråk
Stråk med fokus på gång-och cykeltrafikanter.
Nya och utvecklade grönstråk
Treharadsvägen
Avlastar trafik från Östergatan.
Platser/målpunkter
Park/grönområde
Befintliga parker/grönområden stärks. Nya parker och pocket parks tillkommer i exploateringsområden
Skolor och idrottsverksamheter
Platsbildning
Särskilt värdefulla byggnader
Särskilt värdefulla byggnader som beaktas i utveckling-en av Östra Eslöv.
Inre rum skolområdet
Det inre rummet vid skolområdet utvecklas för att skapa en trivsam miljö och stärka stråket genom området. Entrér synliggörs.
Ytor för dagvatten och skyfall

Illustrationskartan ger en övergripande bild av utvecklingen av östra Eslöv. Den visar bärande element för stadsomvandlingen, dock motsvarar den inte en plankarta. Till exempel kommer bebyggelsens placering och kvarterens struktur att bestämmas i detaljplaner, exploaterings- eller markanvisningsavtal och bygglov.

Inom de block/fyrkanter som visar ny bebyggelse kommer det till exempel att finnas plats för grönska, vattenhantering och lekytor. Exemplen visar olika sätt som ett kvarter kan vara uppbyggt på.

PLANFÖRSLAG – SAMMANFATTNING

En stadsdel med blandade funktioner

Målet med planförslaget är att öka antalet bostäder och variera bostadstyperna samt att skapa attraktiva och trygga miljöer med aktiviteter under stora delar av dygnet. Planförslaget möjliggör för sammanlagt 2 550 nya bostäder i området. Till år 2035 är ambitionen att 1 600 bostäder ska tillkomma och resterande 950 bostäder är planerade i ett längre tidsperspektiv. Det finns idag knappt 2 100 boende inom planområdet och drygt 235 företag. Bostadsbeståndet består främst av hyresrätter i flerbostadshus, men det finns även cirka 160 småhus.

En viktig utgångspunkt för utvecklingen av östra Eslöv är begreppet blandstad. En närhet mellan verksamheter och människor skapar möjlighet till kontinuerliga upplevelser och händelser i rummet. Det möjliggör också en mer yteffektiv planering, där fler funktioner får plats inom planområdet. Tätorten som helhet blir mer sammanhållen, trots de barriärer som järnvägen och stora industrifastigheter utgör för människors möjligheter att röra sig.

Historiskt sett har det varit nödvändigt att röra sig i det offentliga rummet för att utföra sina dagliga sysslor. Idag är det i större utsträckning frivilliga aktiviteter som gör att människor tillbringar tid

på allmänna platser. Detta ställer krav på planeringen och utformningen av stadens rum. Den fördjupade översiktsplanen ska ge förutsättningar för att skapa platser, kvarter och områden som är trevliga och trygga och där människor vill vara. Utvecklingen av området bidrar till att skapa bättre miljöer för de boende och att möjliggöra för nya invånare och företag.

I planförslaget är den tillkommande bebyggelsen samlad i utvecklingsområden och längs stråk för att skapa en sammanhängande stadsväv där delarna stärker varandra. Om utvecklingen av området istället skulle ske i små och spridda enheter kan enheterna inte stärka varandra och det blir svårare att skapa en attraktiv stadsmiljö med många händelser och rörelser.

Den nya bostadsbebyggelsen är framförallt lokaliserad till tre av områdena. Även de områden som i huvudsak har en typ av markanvändning ska bidra till att skapa en blandstadskaraktär. De gör det genom att luckra upp den befintliga strukturen, med stora stängda verksamhetskvarter, och ersätta dem med bostadskvarter som är lätta att röra sig igenom.

Verksamheter och bostäder – vad är möjligt att förena?

Att planera för bostäder och verksamheter i samma område är inte oproblematiskt. De boendes och verksamheternas behov kan se olika ut gällande till exempel transportinfrastruktur och tillgänglighet. Beroende på vilken typ av verksamhet det handlar om finns även behov av säkerhetsavstånd på grund av till exempel miljöfarlig verksamhet och störningar i form av buller och lukt. Det kan även finnas en oro hos befintliga verksamheter att deras möjlighet att utvecklas och växa försvinner med bostäder nära inpå.

Att bo nära företag och verksamheter kan vara både positivt och negativt. Att bo i en blandstad innebär att det blir mer rörelse, vilket upplevs tryggare, och att det finns bra förutsättningar för ett serviceutbud. Nackdelen är att när olika funktioner blandas så finns risk att de stör varandra.

Av de verksamheter som idag finns i området är ungefär hälften enmansföretag, men det finns även större företag där Saint-Gobain Sekurit, BilMånsson, O.Kavli och ICA Kvantum är de största med mellan 50 och 200 anställda. (Läs mer om företagen och verksamheterna i östra Eslöv på sidan 88.)

Utgångspunkten i planförslaget är att alla befintliga verksamheter kan finnas kvar. (En översiktsplan ändrar inte förutsättningarna för redan antagna detaljplaner och pågående markanvändning, men den påverkar nya planläggningsprocesser.) Samtidigt bedömer kommunen att den långsiktigt bästa användningen av marken i de västra delarna av planområdet (de områden som benämns Järnvägsstaden och Bruksstaden) på sikt innebär att ett antal företag flyttar för att möjliggöra en ny markanvändning. De verksamheter som kommunen bedömer är viktiga att i ett sådant perspektiv ha kvar inom

området är verksamheter som har ett betydande antal anställda eller som inte kräver stora ytor i förhållande till antalet anställda och som inte har en stor omgivningspåverkan genom till exempel buller, lukt och tunga transporter. Även service som exempelvis livsmedelsbutiker är viktiga för östra Eslöv. De företagen bidrar både till en funktionsblandning och för att behålla identiteten inom planområdet. Nya verksamheter kommer också att tillkomma, framförallt handlar det om nya kontorslokaler vid järnvägen samt verksamhetslokaler på bottenvåningen i delar av den nya bostadsbebyggelsen.

Att resa och röra sig i östra Eslöv

Stadslivet påverkas av blandningen av funktioner i ett område, antalet människor som rör sig genom det och hur lång tid som varje enskild individ spenderar i det offentliga rummet. Eftersom de som går eller cyklar rör sig långsammare än de som reser med bil eller kollektivtrafik bidrar de förstnämnda i större utsträckning till ett ökat stadsliv.

Antalet personer som väljer att gå eller cykla är i sin tur nära förknippat med placeringen av och avstånden mellan viktiga funktioner. Stadslivet ökar därför om funktioner och aktiviteter är samlade i rumsligt attraktiva stråk med prioritet för gående och cyklister. En plats som upplevs som levande med många människor i rörelse bidrar också till en ökad känsla av trygghet jämfört med folktomma platser.

Många av de befintliga verksamheterna inom planområdet kommer att finnas kvar samtidigt som nya målpunkter tillkommer. Idag är länkarna mellan målpunkterna svaga, framförallt för dem som rör sig till fots eller cyklar. Ett viktigt element i omvandlingen är därför att binda ihop planområdets olika delar med nya stråk och gena vägar. Flera av de befintliga vägarna får en utformning som gör det både tydligare och säkrare för dem som inte reser med bil. Dessutom finns i den fördjupade översiktsplanen förslag om tillkommande nya kopplingar för gång och cykel inom och mellan de olika utvecklingsområdena.

Södra stambanan avgränsar området västerut och kommer även fortsatt att vare en barriär för Eslövs tätort. Att leda rörelser till de tre undergångar som finns är viktigt för att göra staden hel och tillgängliggöra båda delar om järnvägen. Utöver befintliga kopplingar tillkommer även en gång- och cykelbro i områdets södra del. Denna ger ytterligare möjlighet till kontakt och kortare avstånd mellan väster och öster. Den kopplar också samman östra Eslöv med målpunkterna medborgarhuset, stadsparken och kyrkan.

Den övergripande transportstrukturen i området får en ny utformning. Östergatan/Ringsjövägen blir en stadsgata som fungerar som en ryggrad för östra Eslöv och tillkommande bebyggelse och grönstruktur är länkade dit. Eftersom vägen idag fungerar som en infartsled både för industriernas transporter och för persontransporter till de västra delarna av staden behöver delar av trafiken ledas om till Trehäradsvägen, Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen (de tre sistnämnda ligger utanför planområdet). För att Trehäradsvägen och Södra vägen i sin tur ska fungera behöver anslutningarna till väg 113 förbättras jämfört med nuläget. Den fördjupade översiktsplanen föreslår ytterligare en cirkulationsplats på väg 113 i korsningen med Trehäradsvägen samt ett svängfält i korsning med Södra vägen. En ny fördelning av trafiken kommer att bidra till en bättre trafiksituation även i centrala Eslöv på den västra sidan om järnvägen.

Grönska och vatten höjer östra Eslövs kvaliteter

De gröna områdena och stråken är bärande element i utformningen av det nya östra Eslöv. Idag är dessa bristfälliga och de ytor som finns saknar ofta både rekreativa och ekologiska kvaliteter. En utveckling av de befintliga områdena tillsammans med tillskapandet av nya gröna värden bidrar både till stödjande, reglerande och kulturella ekosystemtjänster (Läs mer om ekosystemtjänster på sidan 68.)

Ofta hamnar stadsomvandlings- och förtätningsprojekt i konflikt med bevarandet av gröna ytor. I östra Eslöv ger det istället nya möjligheter. I planområdets nordöstra del där tidigare oexploaterade ytor tas i anspråk för ny bebyggelse finns en tydlig strategi för att behålla så mycket som möjligt av de gröna värdena samt utveckla dem för att flera ska kunna nyttja dem.

Planen föreslår två nya stora parker/rekreationsområden, dels en stadsdelspark mellan Idrottsparken och Berga och dels en park i Berga trädgårdsstad. Längs gator som Östergatan/Ringsjövägen och Per Håkanssons väg skapas gröna strukturer. Den nya övergången över Södra stambanan möjliggör ett grönt stråk från stadsparken på den västra sidan via Per Håkanssons väg och vidare till Snärjet strax öster om planområdet. Även inom flera av de nya bostadsområdena är grönska och vattenhanteringen utpekade som karaktärsskapande. Dagvatten- och skyfallslösningar ska i huvudsak hanteras genom öppna lösningar.

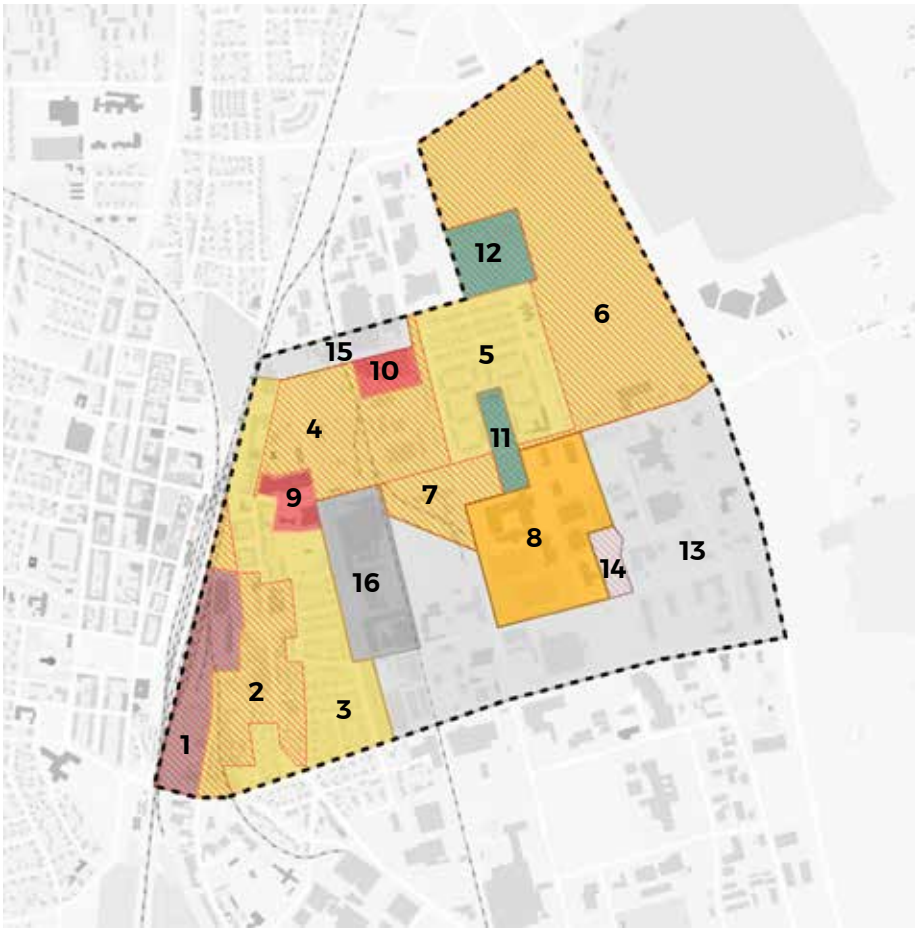
PLANERINGSPRINCIPER

Planeringsprinciperna visar vilka övergripande utgångspunkter som planeringen av östra Eslöv ska ta avstamp i.

Planeringsprinciperna är:

- Samla utvecklingen i områden och stråk.
- Gör Östergatan/Ringsjövägen till områdets ryggrad och koppla händelser dit.
- Skapa förutsättningar för både verksamheter och bostäder där blandstad är ett viktigt ledord.
- Komplettera den befintliga bebyggelsen med olika sorters bostäder.
- Bevara brokigheten inom området och behåll element från tidigare markanvändning.
- Skapa tydligare stadsrum med fokus på att göra det mer attraktivt för fotgängare och cyklister.
- Arbeta aktivt med smitvägar och gena kopplingar som en grund för en finmaskig struktur i området.
- Lyft fram grönska och vattenhantering och använd dem för att skapa stadskvalitet.
- Säkra att livscykelperspektivet och resurshushållning genomsyrar alla faser av utvecklingen i östra Eslöv. Detta gäller såväl materialval för byggnader och anläggningar som lösningar för energi, avfall, vatten och avlopp.

Markanvändningskarta

Vägledning till markanvändningskarta

1.

Nuvarande markanvändning
Godsbangård och timmerupplag. Äldre industribebyggelse blandad med yngre verksamhetsbyggnader, småhusbebyggelse och stora öppna ytor med parkeringsplatser och spårområden.

Planerad markanvändning
Ändrad markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse, centrum. Område med verksamheter och bostäder. Äldre bebyggelse kompletteras med flerbostadshus och närmast järnvägen planeras kontorslokaler i byggnader som är upp till åtta våningar. En ny G/C-förbindelse över stambanan gör Eslöv mer sammanhållen.

Hänsyn
Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, föroreningar, grönstruktur, riksintresse för kulturmiljö och riksintresse för kommunikationer.

2.

Nuvarande markanvändning
Äldre industribebyggelse blandad med yngre verksamhetsbyggnader, småhusbebyggelse och stora öppna ytor med parkeringsplatser.

Planerad markanvändning
Ändrad markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. Område med både bostäder och verksamheter. Äldre bebyg-

gelse kompletteras med flerbostadshus. Behov finns av kopplingar för gång- och cykel till tågstation samt grönområden.

Hänsyn
Planeringen behöver ta hänsyn befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, föroreningar, grönstruktur, riksintresse för kulturmiljö och riksintresse för kommunikationer.
Inom området finns företag vars verksamhet har miljötillstånd. Kommande exploatering behöver ta hänsyn till detta så länge företaget är verksam på platsen.

3.
Pågående markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. I de södra delarna huvudsakligen bostadsbebyggelse i form av småhus, koloniområde. I de norra delarna flerbostadshus, handel och vårdcentral. Området ligger i huvudsak inom riksintresse för kulturmiljövård.

4.
Nuvarande markanvändning
Industriverksamhet, förskoleverksamhet, skatepark, koloniområde och grönyta.

Planerad markanvändning
Ändrad markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. Området omvandlas till ett bostadsområde centralt placerat i Eslöv nära stadens centrumfunktioner. Det blir ett modernt område, med välutnyttjad mark och höga byggnader för att grönska också ska få plats. G/C-vägar skapar en hög tillgänglighet. Det finns även möjlighet för gymnasieverksamheten samt för verksamheter som mindre livsmedelsbutik eller samhällsservice att expandera. Befintliga grön- och rekreationsytor ska få höjd kvalitet. Särskilt behov finns av vattenhantering för skyfallshantering. Från området löper ett grönt parkstråk österut.

Hänsyn
Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, föroreningar, grönstruktur, riksintresse för kulturmiljö och riksintresse för kommunikationer.

5.
Pågående markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. Bostadsområde, framför allt hyresrätter men med inslag av äganderätter. Förskola och vård- och omsorgsboende. Bostadsbebyggelsen kompletteras av två punkthus placerade utmed gatan. Genom området löper ett grönt parkstråk.

6.
Nuvarande markanvändning
Huvudsakligen oexploaterad mark med åker och uppvuxen ängsmark samt enstaka bostadshus samt i de södra delarna handelsverksamhet. Planlagd för handel, industri och natur.

Planerad markanvändning
Ändrad markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. Områdets omvandlas till ett grönt och blandat bostadsområde med villor, radhus, kedjehus och flerfamiljshus samt service i form av förskola och handel. Kvarteren knyts samman av bygator och torgliknande platsbildningar. Torgen fungerar som naturliga träffpunkter för områdets invånare. Genom området löper ett grönt parkstråk. Behov finns av goda kopplingar till målpunkter i staden för bil, men framförallt gång och cykel.

Hänsyn
Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, föroreningar, arkeologi och grönstruktur.

7.
Nuvarande markanvändning
Industriverksamhet, park samt nedlagt industrispår.

Planerad markanvändning
Ändrad markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. Området exploateras med bostäder samt en förskola. Möjlighet till verksamheter som mindre livsmedelsbutik eller samhällsservice.

Hänsyn
Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, föroreningar, skolverksamhet och grönstruktur.

8.
Nuvarande markanvändning
Kommunal verksamhet med skolor och flera olika typer av sportanläggningar.

Planerad markanvändning
Utvecklad markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. Idrottsparken är en målpunkt för hela Eslöv med skolor och många föreningsaktiviteter. Områdets utformning präglas av de verksamma föreningarna.

Hänsyn
Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, skolverksamhet och grönstruktur.

9.

Pågående markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. Skola. Kommunal verksamhet med gymnasieskola. Området ligger inom riksintresse för kulturmiljövård och innehåller byggnad med utpekat högt kulturmiljövärde.

10.

Nuvarande markanvändning

Industriverksamhet

Planerad markanvändning

Ändrad markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse. Skola. Kommunal verksamhet med förskola, grundskola och idrottshall.

Hänsyn

Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, föroreningar, grönstruktur, skolverksamhet och riksintresse för kulturmiljö.

11.

Nuvarande markanvändning

Området utgörs av dels kvartersmark med gemensamhetsytor och -lokaler för de bostäder som finns inom Berga. Dels utgörs den av i huvudsak oexploaterad kvartersmark i anslutning till befintligt skolområde (i planen kallat Idrottsparken).

Planerad markanvändning

Ändrad markanvändning. Grönområde och park. Park. De gröna ytorna inne i bostadsområdet på blir en del av en stadsdelspark som korsar Ringsjövägen och fortsätter till Idrottsparken. Parken blir en livfull plats för möten och umgänge och har funktioner som ger både rekreativa och ekologiska värden samt pedagogiska inslag.

Hänsyn

Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt befintliga bostäder, vattenhantering, buller, risk, föroreningar, skolverksamhet och grönstruktur.

12.

Nuvarande markanvändning

Oexploaterad mark med åker och uppvuxen ängsmark. Planlagt som natur med damm för vattenhantering.

Planerad markanvändning

Ändrad markanvändning. Grönområde och park. Park. Ett parkområde med öppendagenvattenhantering. En målpunkt för hela Eslöv med exempelvis en stor lekplats. Behov finns av goda kopplingar till andra målpunkter i staden med framförallt gång och cykel.

Hänsyn

Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, föroreningar, arkeologi, förskoleverksamhet och grönstruktur.

13.

Pågående markanvändning. Verksamheter och Industri, transportintensiv verksamhet. Industriverksamhet, handel, räddningstjänst m.m.

14.

Nuvarande markanvändning

Oexploaterad grönyta, planlagd för skoländamål.

Planerad markanvändning

Ändrad markanvändning. Verksamheter och Industri, transportintensiv verksamhet. Detaljplaneprocess pågår för att möjliggöra för expansion av industri på grannfastighet.

Hänsyn

Planeringen behöver ta hänsyn till befintliga förutsättningar särskilt vattenhantering, buller, risk, föroreningar, skolverksamhet och grönstruktur.

15.

Pågående markanvändning. Verksamheter och Industri, transportintensiv verksamhet. Industriverksamhet, handel.

16.

Pågående markanvändning. Verksamheter och Industri, omgivningspåverkande och tillståndspliktig verksamhet. Befintliga verksamheter förenliga med bostäder och annan känslig bebyggelse enligt gällande detaljplaner, icke-störande verksamheter.

Upplägget och kategoriseringen av markanvändningskartan utgår från Boverkets ÖP-modell 2.1. Tabellen nedan visar användning i detaljplan som är förenlig med användningen i översiktsplanen.

Huvudkategori	Underkategori	Möjlig användning i detaljplan
Mångfunktionell bebyggelse	Ej specificerad	Torg, Väg, Gata, Gång- och cykelväg, Parkering, Parkeringsplats, Park, Natur, Skydd, Bostäder, Centrum, Vård, Tekniska anläggningar, Drivmedel, Detaljhandel, Kontor, Odling och djurhållning, Begravningsplats, Friluftsliv och camping, Tillfällig vistelse, Besöksanläggningar, Skola, Trafik, Annat samhällsviktigt ändamål, Hamn, Verksamheter
	Centrum	Torg, Väg, Gata, Gång- och cykelväg, Parkering, Park, Natur, Skydd, Bostäder, Centrum, Vård, Tekniska anläggningar, Drivmedel, Detaljhandel, Kontor, Odling och djurhållning, Begravningsplats, Tillfällig vistelse, Besökanläggningar, Skola, Trafik, Annat samhällsviktigt ändamål, Hamn, Verksamheter, Parkeringsplats
	Skola	Väg, Gata, Gång- och cykelväg, Parkering, Park, Natur, Skydd, Tekniska anläggningar, Skola, Parkeringsplats
Grönområde och park	Park	Gång- och cykelväg, Parkering, Park, Skydd, Tekniska anläggningar, Odling och djurhållning, Begravningsplats, Friluftsliv och camping, Besökanläggningar, Trafik, Parkeringsplats
Verksamheter och industri	Transportintensiv verksamhet	Väg, Gata, Gång- och cykelväg, Skydd, Tekniska anläggningar, Drivmedel, Detaljhandel, Besökanläggningar, Hamn, Verksamheter, Trafik, Industri, Annan samhällsviktigt ändamål, Vård, Parkering, Parkeringsplats, Park, Natur
	Omgivningspåverkande och tillståndspliktig verksamhet	Väg, Gata, Gång- och cykelväg, Skydd, Tekniska anläggningar, Drivmedel, Industri, Hamn, Verksamheter, Parkering, Parkeringsplats, Trafik

OMRÅDEN I ÖSTRA ESLÖV

Nedan följer korta beskrivningar av utbyggnadsförslagen för de olika områdena inom planområdet. Namnen är arbetsnamn med syfte att berätta något om områdena. Det finns även korta medskick om vilka aspekter som är viktiga att inkludera i den kommande planeringsprocessen.

JÄRNVÄGSSTADEN

Yta: 32 ha

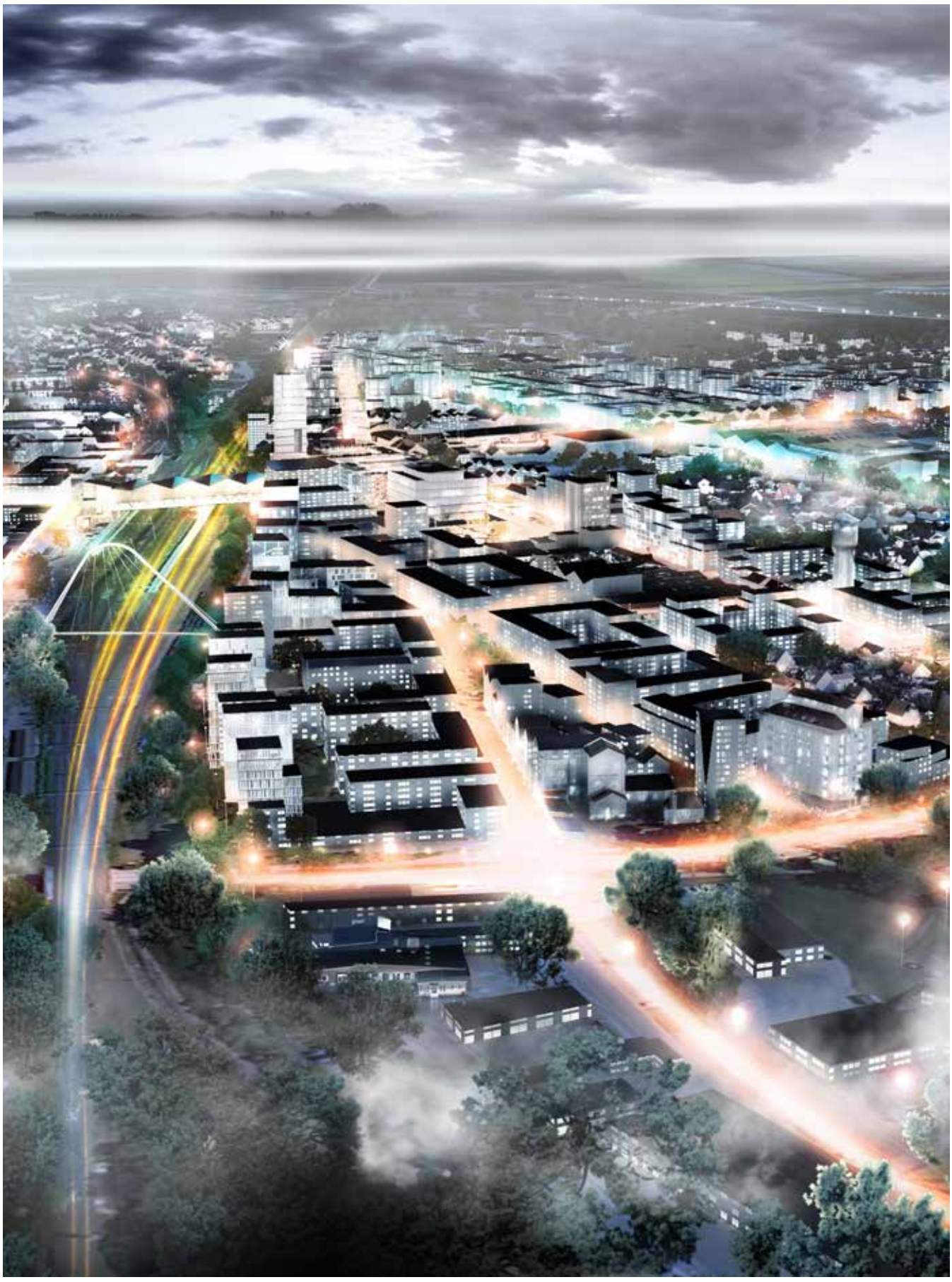
Antal nya bostäder: 950

Precis öster om järnvägen, i nära anslutning till Eslövs station, och mitt i tätorten ligger det som ska bli Järnvägsstaden. För dem som anländer med tåg är detta det första mötet med Eslöv. I Järnvägsstaden kommer det att finnas både bostäder och verksamheter av varierande storlek och typ. Den äldre bebyggelsen blir kompletterad med nya flerbostadshus och kontorslokaler. Det blir ett tätt och blandat område där byggnader med tydlig Eslövskaraktär såsom Lagerhuset och Spritfabriken tillsammans med ny tät och hög bebyggelse skapar spännande stadsmiljöer. Inom området finns idag cirka 32 000 kvadratmeter BTA för verksamheter. I planförslaget är storleken på ytan för verksamheter densamma, men de är av en annan karaktär med en dominans av kontor, handel, service och verksamheter utan omgivningspåverkan. Hela Järnvägsstaden ligger inom riksintresse för kulturmiljövård. Detta gör att utformning och gestaltning av såväl byggnader som kvarter behöver anpassa sig för att inte påverka riksintresset negativt. (Läs mer under avsnittet om kulturmiljö på sidan 84 samt avsnittet om riksintresse för kulturmiljövård på sidan 100.)

Eslövs kommun och Trafikverket har tecknat ett avtal som gör att kommunen kan utreda möjligheterna för en flytt av godsbangården. Trafikverket har behov av att den funktion som bangården har finns kvar, men lokaliseringen kan eventuellt vara en annan än idag.

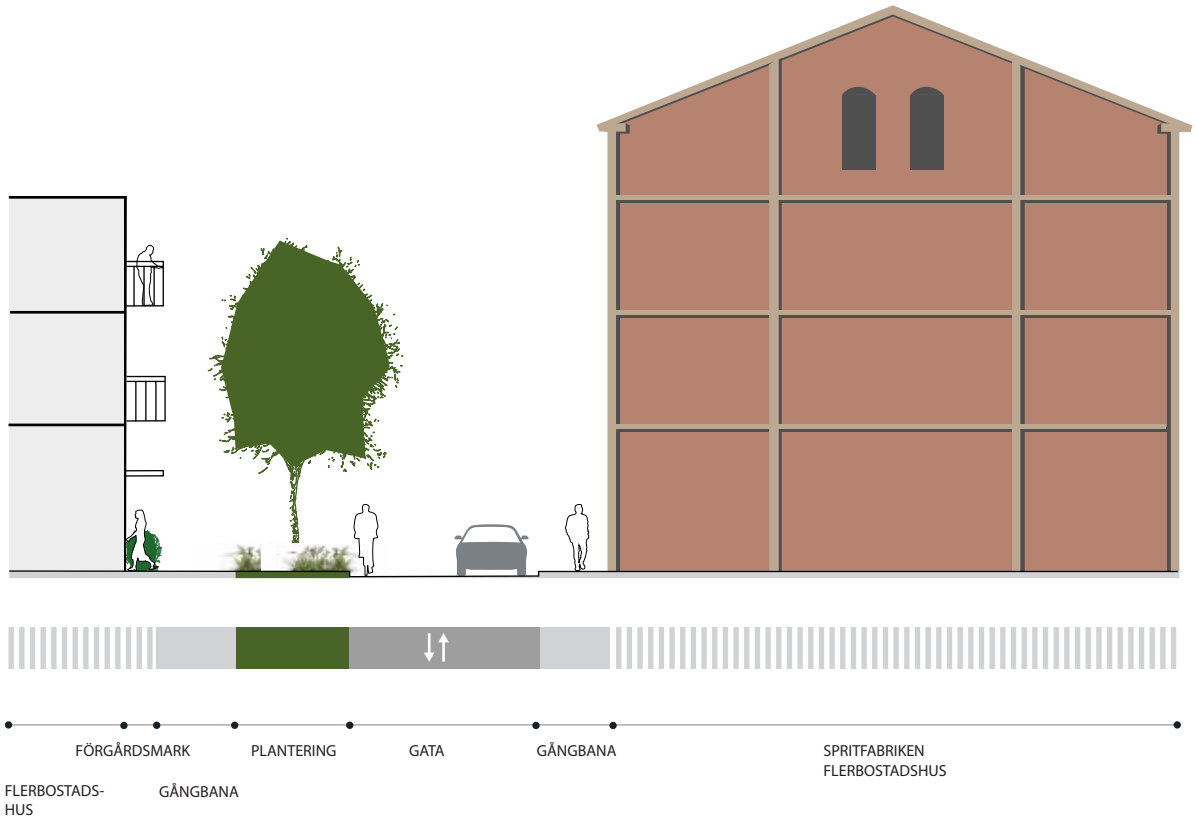

Illustration, tänkt att inspirera och väcka tankar om framtiden. Hur vill vi att östra Eslöv ska se ut om 100 år? Vilken stad är det som nästkommande generationer ska ta över? Vilka värden och kvaliteter vill vi bevara, skapa och utveckla?

I Järnvägsstadens södra delar ligger Lagerhuset och Spritfabriken, två byggnader som är en viktig del av Eslövs historiska arv. Lagerhuset är sedan 2008 ett flerbostadshus och för Spritfabriken finns en antagen detaljplan som möjliggör bostäder. Kvarteren ska kopplas till stationsområdet med hjälp av ny bostadsbebyggelse som delvis ersätter de verksamheter som finns i området idag. För kvarteren närmast Spritfabriken pågår en detaljplaneprocess med detta syfte.

Närmast järnvägen där det idag finns en godsbangård och ett timmerupplag ska nya moderna kontorslokaler tillkomma. De blir placerade centralt i tätorten och kan bidra till att öka antalet människor som befinner sig i Eslöv dagtid. Huskropparna fungerar också som en barriär mot järnvägen och möjliggör goda bostadsmiljöer i kvarteren innanför.

Strukturen för de tillkommande bostadskvarteren ska vara sluten med hus upp till fem våningar och delvis spegla den bebyggelse som finns på den västra sidan av järnvägen. En mer finmaskig struktur, likt den på den västra sidan, kommer att bidra till att knyta ihop Järnvägsstaden. Ett gent gång- och cykelstråk från de södra områdena ska göra det lätt att ta sig till Stinstorget.

Principsektionen visar hur det kan se ut längst söder i Järnvägsstaden där den renoverade och omgjorda Spritfabriken möter ny bebyggelse.

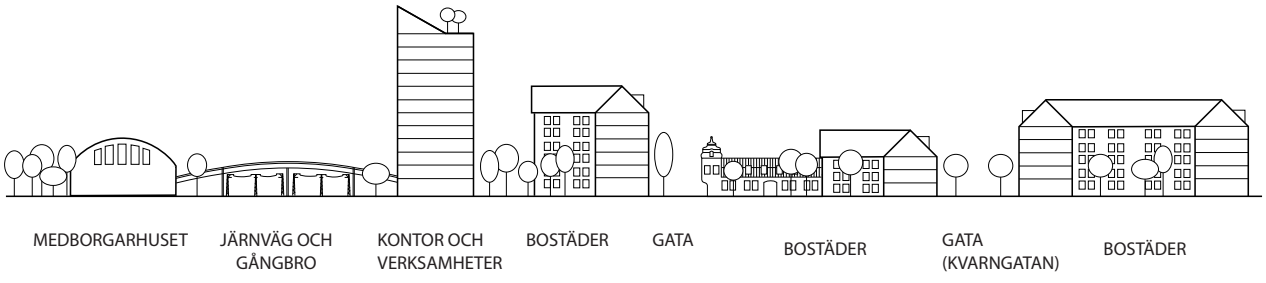

I planförslaget är tillgängligheten även förbättrad tack vare en ny föreslagen förbindelse över stambanan för gående och cyklister som är tänkta att landa strax norr om Medborgarhuset. Förbindelsen ska koppla ihop och ge en mer sammanhållen tätort.

Kvarngatan är idag en viktig koppling till Östergatan. Planförslaget pekar ut Östergatan och Ringsjövägen som en ryggrad för östra Eslöv. Kvarngatans nuvarande funktion blir förstärkt i planförslaget. Längs gatan finns flera kulturhistoriskt värdefulla byggnader och det gamla vattentornet utgör ett landmärke i östra Eslöv. Ny bebyggelse och de kulturhistoriskt värdefulla byggnaderna kan tillsammans bidra till att omvandla Kvarngatan till en stadsgata med tydlig prägel av östra Eslöv. Gatan ska utmärkas av långsamma rörelser och den ska kantas av bostäder, handel och andra verksamheter utan omgivningspåverkan.

Precis vid nedgången till Eslövs station ligger Stinstorget. Ambitionen i planförslaget är att Stinstorget ska vara en naturlig mötesplats i Järnvägsstaden. Funktioner som idag finns på platsen såsom cykelparkering, service i form av en livsmedelsaffär och pendlarparkering ska finnas kvar. Men torget behöver en ny inramning, exempelvis genom att entréer vänds mot torget och att de ytor som finns där får en utformning som gör att människor kan stanna och uppehålla sig. Stinstorgets karaktär ska skilja sig från Stora torg som ett mindre och mer intimt stadsrum.

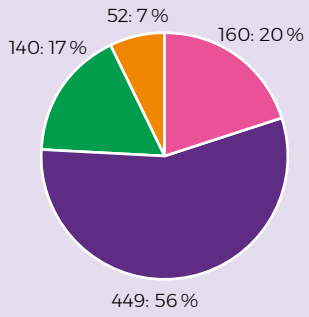
Järnvägsstaden med kopplingen över Södra stambanan knyter samman västra och östra Eslöv. Det blir en modern stadsdel, samtidigt som karaktäristiska byggnader sätter en tydlig Eslövs prägel som är lätt att känna igen.

Illustration, tänkt att inspirera och väcka tankar om framtiden. Hur vill vi att östra Eslöv ska se ut om 100 år? Vilken stad är det som nästkommande generationer ska ta över? Vilka värden och kvaliteter vill vi bevara, skapa och utveckla?

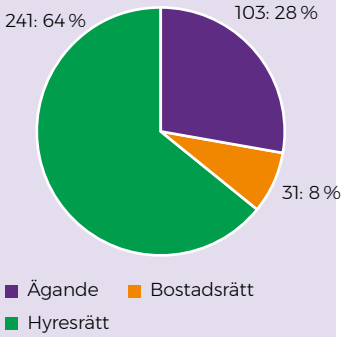
Fakta – nuläge:

Befolkningsstruktur

Totalt bor det cirka 800 invånare i Järnvägsstaden. Det är det en viss underrepresentation av dem under 19 år och en viss överrepresentation av dem över 65. Den disponibla medianinkomsten ligger något under det kommunala snittet och utbildningsnivån är lik kommunen i övrigt.

Upplåtelseformer/hushåll

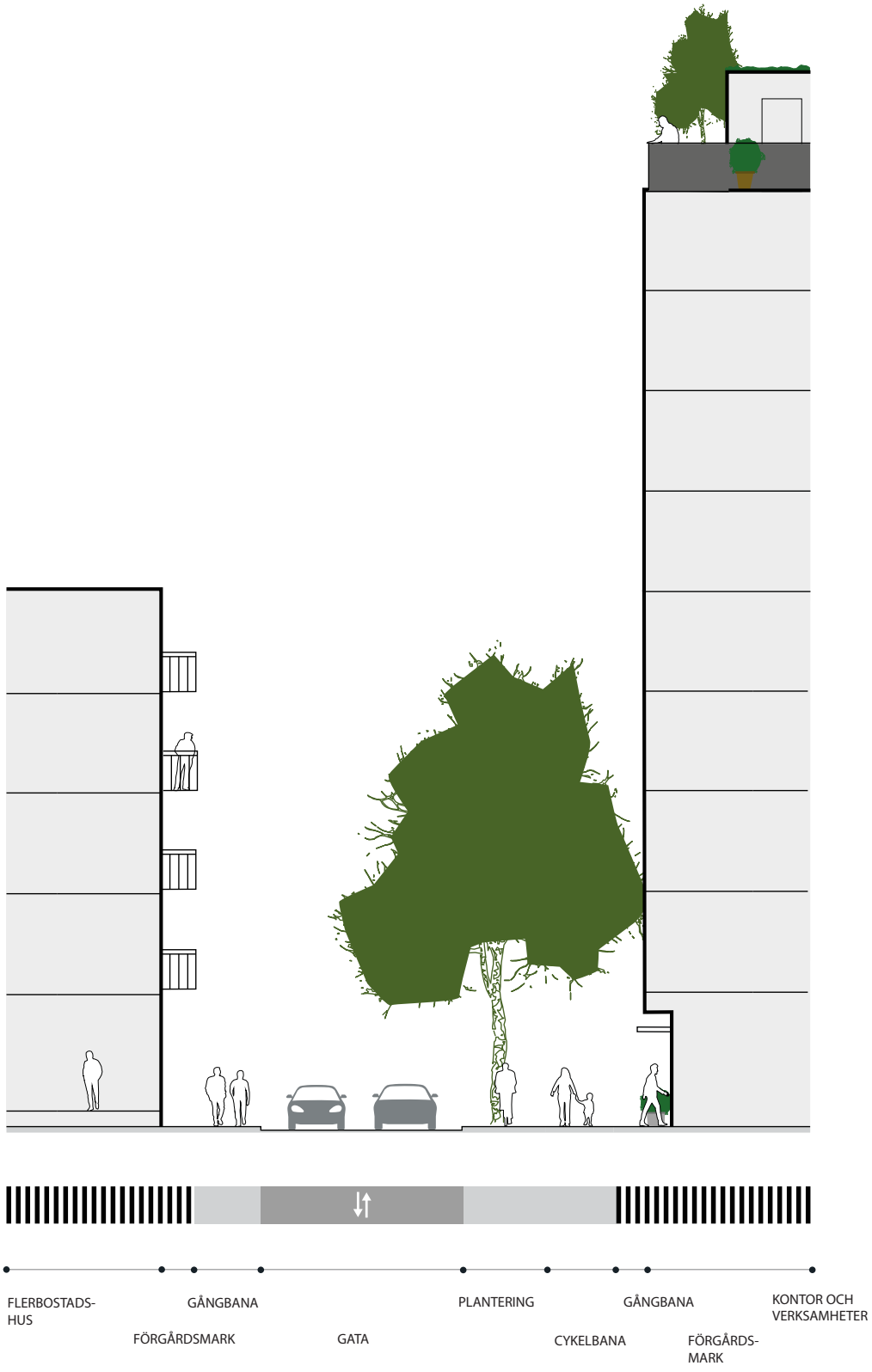

I Järnvägsstaden finns det nästan 400 bostäder. Hyresrätterna är överpresenterade, nästan 2 av 3 bostäder i området är en hyresrätt. Det är intressant eftersom inkomsterna ligger nästan i linje med det kommunala snittet.

Verksamheter i urval: Det finns en mängd verksamheter i området. O.Kavli är den största sett till anställda, Ica störst sett till kundbesök men där finns även Leksaksmuséet, Fitness 24/7, Östers Livs & Pizzeria, ÖoB, Cozy style, Ögonläkarna i Eslöv och A-kaminer med flera.

Kommunal service: Gymnasieskolan ligger i området.

Pågående detaljplaner:
Örnen 4, Falken 10

Principsektionen visar hur stråket från övergången över Södra stambanan och in i Järnvägsstaden kan se ut. Den höga kontorsbebyggelsen möter nya bostäder. Även i denna täta stadsdel blir grönska ett viktigt inslag.

Principsektionen visar Kvarngatan som en livlig stadsgata. Vattentornet är ett landmärke som tillsammans med ny bebyggelse skapar ett gaturum för långsamma rörelser.

I de norra delarna av Järnvägsstaden, öster om Kvarngatan, ligger kommunens gymnasieskola och här finns också bostäder av varierande karaktär och upplåtelseformer. Ny exploatering pågår av kvarteren närmast söder om gymnasieskolan med flerbostadshus och småhus i form av radhus. I planförslaget kopplas dessa områden till Stinstorget genom en gen smitväg för gång och cykel som löper genom kvarteren. Precis som i de södra delarna är en finmaskig struktur nödvändig för att på ett enkelt och tydligt sätt leda människor till de förbindelser som finns under järnvägen.

Eftersom exploateringen ska bli hög behöver en stor del av parkeringsplatserna placeras i parkeringshus eller under jord. De parkeringar som ska finnas kvar finns längs gator ska första hand vara till för kortare stopp. Vid stationen ska pendlarparkering finnas kvar och även utanför ICA är det möjligt att parkera i markplan.

Principsektionen visar hur Kvarngatan kan utformas i höjd med nedgången till tågstationen. Verksamheter i bottenvåningen och bostäder i våningarna ovanför möjliggör stationsnära bostäder samtidigt som handel kan finnas längs gatan.

Kulturmiljö – Östra stationsområdet och Kvarngatan

Östra stationsområdet har idag en splittrad stadsbild med äldre industribebyggelse blandad med yngre verksamhetsbyggnader, småhusbebyggelse och stora öppna ytor med parkeringsplatser och spårområden. Inom området finns flera visuella landmärken såsom det gamla vattentornet, hörnhuset i kvarteret Abborren, Asplunds lagerhus samt järnvägen.

I området finns spår och årsringar från tiden innan järnvägen kom till Eslöv. Kvarngatan visar en successiv utveckling av industriområde och bostadsområde, där rivningstomter men även industribyggnader har fått en ny funktion i form av exempelvis bostäder eller kontor.

Parkeringsplatsen öster om ICA var fram till 1980-talet omlastningsplats för järnvägsverksamhet. Spår av detta går till exempel att se i den vall med träd i rader som tidigare var en skyddsgräns mellan bangård och bebyggelse.

Kvarngatan

Kvarngatan sträcker sig från Pärlgatan i norr till Trehäradsvägen i söder och är en huvudgata inom östra stationsområdet. Den fick sitt namn år 1881 (Stora Kvarngatan) men benämns idag endast Kvarngatan.

Längs Kvarngatan finns fortfarande flera exempel på bostadsbebyggelse och industribebyggelse från den tid då Eslövs köping grundades. Under de senaste decennierna har dock mycket av den äldre bebyggelsen rivits vilket har gjort det svårare att utläsa bebyggelseutvecklingen i Eslöv.

Kvarteren längs med Kvarngatan har ett blandat byggnadssätt och det förekommer både miljöer med slutna kvarter såsom Örnen, Abborren och Råkan och mer öppen bebyggelse som till exempel Santessons skofabrik (Falken 10), Östra skolan (Gåsen 17), Missionsförsamlingen (Gåsen 8) och gamla mejeriet (Abborren 15). Kvarteret Siskan är bebyggt med friliggande villor. Att bebyggelsestrukturen är varierad ger gatan en egen karaktär.

Fruktträd och låga bostadshus belyser områdets karaktär i ett tidigt skede av samhällets framväxt. Släpp mellan husen som ger gatumiljön kontakt med grönska är ett viktigt inslag, Tyvärr finns dock endast lite grönska kvar längs gatan idag.

I norra delen av Kvarngatan ligger äldre industrier på den västra sidan, den östra sidan sanerades på 1980-talet. Där finns fortfarande värdefulla byggnader kvar såsom exempelvis Missionsförsamlingens kyrka och Ulla Billquists hus.

587 (953

Aspekter att beakta i den vidare planeringen:

- Gestaltning av Stinstorget och ytan utanför ICA. Vad möter dem som kommer till Eslöv? Hur är det möjligt att skapa en attraktiv mötesplats?
- Tillgänglighet och kopplingar från områdets södra delar till stationen och till västra sidan. Öppna upp Järnvägsgatan och arbeta för att skapa en övergång över järnvägen.
- Hur ska järnvägen hanteras gällande buller och säkerhetsavstånd?
- Kvarngatan, hur kan den göras mer gåvänlig och inte en baksida? Det är viktigt att beakta Kvarngatans kulturhistoriska bebyggelse.
- Det behöver finnas en tydlig koppling från gymnasieskolan till stationen och västra sidan av tätorten.
- Se över dagvatten- och skyfallshanteringen. Dagens situation kan bli förbättrad genom en översyn av höjdsättning och genom att skapa rinnvägar och säkra ytor för översvämning.
- Säkerställa ytor för kommunal service. Det finns även ett behov av en mellan-boendeform, till exempel trygghetsboende eller andra boendeformer för äldre med anpassade bostäder i närhet till annan service.

Illustration, tänkt att inspirera och väcka tankar om framtiden. Hur vill vi att östra Eslöv ska se ut om 100 år? Vilken stad är det som nästkommande generationer ska ta över? Vilka värden och kvaliteter vill vi bevara, skapa och utveckla?

BRUKSSTADEN

Yta: 17 ha
Antal nya bostäder: 1 000

Norr om Östergatan ligger det område som i planförslaget benämns Bruksstaden. Det ska bli ett bostadsområde centralt placerat i Eslöv nära centrumfunktionerna på den västra sidan av järnvägen. Bebyggelsen ska vara tät och hög (upp till fem våningar) och området ska rymma cirka 1 000 tillkommande bostäder. Idag finns i huvudsak industriverksamhet på platsen. Området ska utvecklats etappvis med kvarteret där Stena Recycling idag är verksamma som startpunkt. Eslövs kommun och Stena Recycling har slutit en överenskommelse om att verksamheten ska flytta till ett verksamhetsområde längre söderut i tätorten. De verksamheter som finns i Bruksstaden idag kommer successivt att flytta och bostadsbebyggelsen ska bli kompletterad framförallt med servicefunktioner såsom förskola, skola och idrottshall. Det ska också finnas möjlighet till verksamheter såsom mindre livsmedelsbutik. Dessutom finns även möjlighet för gymnasieverksamheten att expandera i södra delarna av området.

De sydvästra delarna av Bruksstaden ska enligt planförslaget i huvudsak behålla dagens funktion och markanvändning. I nordväst föreslås att den befintliga grönytan innanför Kvarngatan, skateparken och äppellunden utvecklas till ett parkområde som också innehåller funktioner för att hantera dagvatten- och skyfall. Platsen är en lågpunkt som samlar vatten från stora delar av planområdet. En kvalitetshöjning av de gröna ytorna kan också göra Bruksstaden populärt att vistats i. En grön koppling i norr mellan denna plats och småhus-

Illustration, tänkt att inspirera och väcka tankar om framtiden. Hur vill vi att östra Eslöv ska se ut om 100 år? Vilken stad är det som nästkommande generationer ska ta över? Vilka värden och kvaliteter vill vi bevara, skapa och utveckla?

Fakta – nuläge:

Verksamheter i urval: Stena Recycling, Erikshjälpen, Optimera, Eslövs Måleri & Byggservice. Brahehälsan och AB Smidmek.

Kommunal service: Kunskapshusets förskola, Gasverkets fritidsgård, Vuxenutbildning, SFI och Särvux samt ett kommunalt serviceboende finns i området.

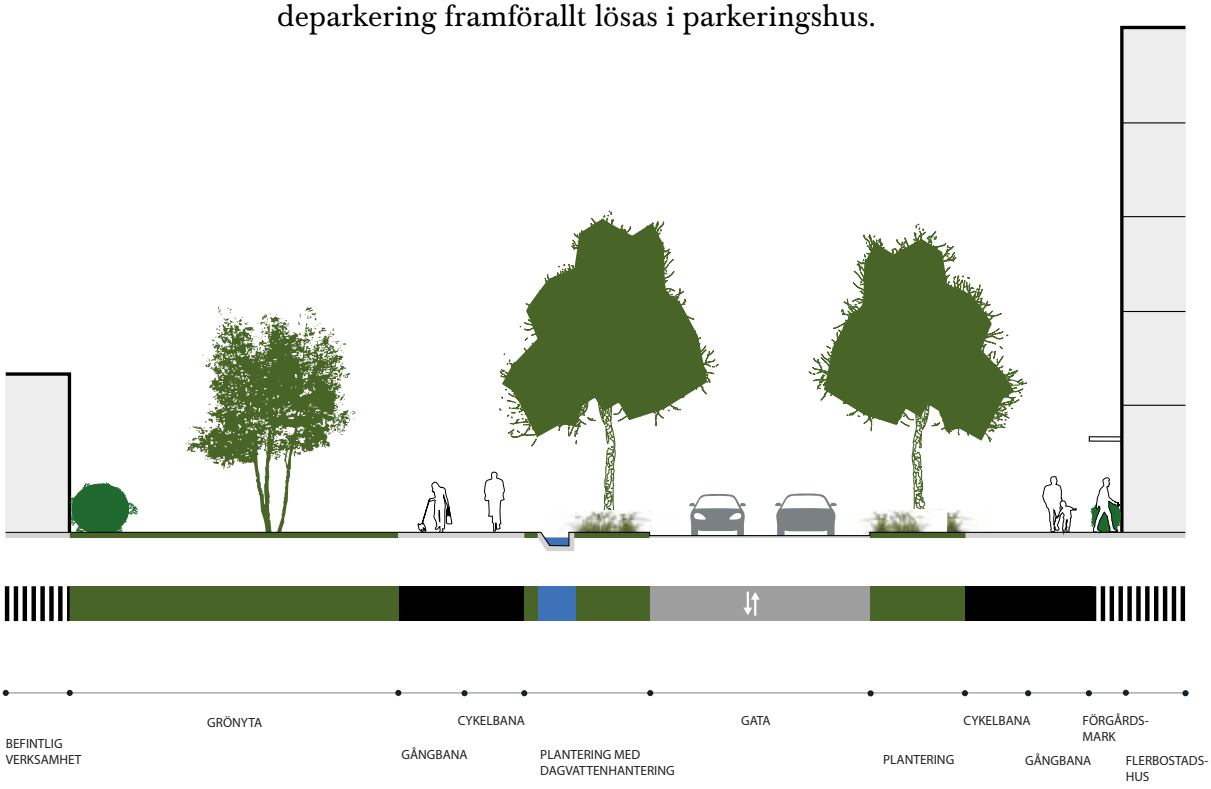
Pågående detaljplaner: Abborren 9

området på Berga ska anläggas för att bidra till en sammanhängande grönstruktur inom planområdet. Dagvatten- och skyfallshantering utgör också ett viktigt grönt tillskott.

För att klara att dämpa buller från Östergatan och närliggande verksamheter behöver kvarteren vara slutna utåt, men inom dem ska det finnas en öppenhet i utformningen som skiljer dem från Järnvägsstaden och en mer klassisk kvarterstruktur. De västra delarna av Bruksstaden ligger inom riksintresse för kulturmiljövård och det finns flera byggnader som har ett bevarandevärde. Den tillkommande bebyggelsen behöver vara anpassad i gestaltning och formspråk för att inte påverka riksintresset negativt. (Läs mer under avsnittet om kulturmiljö på sidan 84 samt avsnittet om riksintresse för kulturmiljövård på sidan 100.)

För att göra det lätt att nå målpunkter, inom och i närheten av planområdet, ska flera gång- och cykelvägar finnas i området. Det handlar till exempel om kopplingar till de två planerade parkerna i östra Eslöv, till centrum och till Stora torg. I Bruksstaden ska ett grönt parkstråk gå genom området. Det ska därefter löpa genom Berga och till Berga trädgårdsstad.

Bruksstaden ska bli ett modernt bostadsområde där marken är välutnyttjad och byggnaderna är höga för att grönska också ska få plats. En öppen och välutformad dagvatten- och skyfallshantering ska till exempel bidra till områdets kvalitet och skapa attraktivitet. Samtidigt är Gasverket (som är en fritidsgård) en historisk byggnad som också ger karaktär. Eftersom exploateringen blir hög behöver boendeparkering framförallt lösas i parkeringshus.

Principsektionen visar Östergatan sett österifrån med den nya bebyggelsen i Bruksstaden till höger och befintlig verksamhet till vänster. Gatan blir en stadsgata med grönska och öppen vattenhantering.

591 (953

Aspekter att beakta i den vidare planeringen:

- Hur kan området utvecklas etappvis? Hur kan den nya bostadsbebyggelsen fungera ihop med de närliggande industriverksamheterna och industrispåret som löper genom området?
- Dagvatten- och skyfallsproblematiken behöver hanteras. Inom området i nordost finns en lågpunkt för vatten.
- Hur kan kvalitativ grönska inrymmas i området?
- Säkerställa ytor för kommunal service som till exempel förskola. Det finns även ett behov av en mellanboendeform, till exempel trygghetsboende eller andra boendeformer för äldre med anpassade bostäder i närhet till annan service.

BERGA

Yta: 15 ha
Antal nya bostäder: 100

Berga består i huvudsak av ett flerbostadsområde byggt på 1960-talet. Genom sin lokalisering längs Ringsjövägen är det en viktig del i östra Eslöv. Den äldre bostadsbebyggelsen ska bli kompletterad av två högre punkthus som är placerade utmed gatan (detaljplaneprocessen är pågående) vilka ska bidra till förtäta området utan att minska de gröna ytorna som enligt planförslaget ska genomgå en kvalitetshöjning.

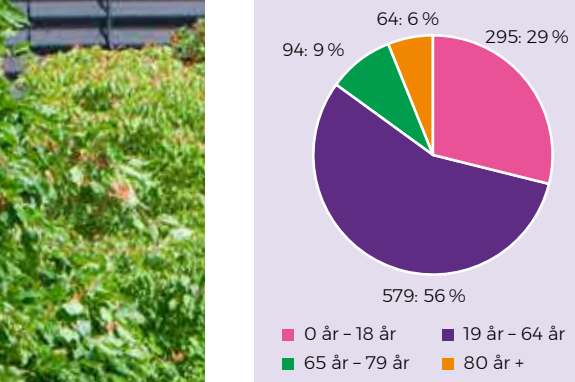
I mitten av Bergaområdet ska den gemensamma gröna ytan öppnas upp för att bli en del av ett grönt rekreativt parkstråk som ska korsa Ringsjövägen och fortsätta ner till den angränsande Idrottsparken. Berga ska vara en livfull plats för möten och umgänge både för de som bor och de som besöker platsen. Inom området ligger Bergagården som är ett vård- och omsorgsboende. Ambitionen är att parken ska vara lättillgänglig för dem som bor där.

Förtätningen av området gör att boendeparkeringar framförallt behöver finnas i parkeringshus eller under jord. De nuvarande parkeringsytorna blir (utöver den kommande bebyggelsen), även delvis ersatta av icke hårdgjorda ytor som kan användas för vattenhantering.

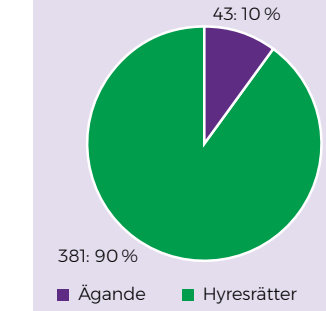
Fakta - nuläge:

Befolkningsstruktur

På Bergaområdet bor det drygt 1 000 personer. Den yngre befolkningen är överrepresenterad i jämförelse med kommunen som helhet, de mellan 65-79 år är underrepresenterade. De i arbetsför ålder har betydligt lägre disponibla inkomster än kommungenomsnittet. Även den äldre befolkningen på Bergaområdet har lägre inkomster än kommunen i genomsnitt. Andelen av de boende som har en gymnasialutbildning ligger i nivå med kommungenomsnittet, dock finns det betydligt fler än i övriga kommunen som inte har någon högre utbildning.

Upplåtelseformer/hushåll

Inom området finns det 424 bostäder. Enbart 10% av dessa är äganderätter, resterande 90% procent av bostäderna är hyresrätter. De boende i hyresrätterna har en lägre disponibel inkomst än kommungenomsnittet. Mer än hälften av hushållen i området är ensamhushåll.

Kommunal service: Bergabo förskola och Bergagården (vård- och omsorgsboende)

Pågående detaljplaner: Piggvaren 4

Aspekter att beakta i den vidare planeringen:

- Hur ska genomförandet läggas upp så att de boende i området känner sig inkluderade i utvecklingen av ”det nya” östra Eslöv?
- På vilket sätt är det möjligt att i planering och exploatering arbeta med att höja de gröna kvaliteterna? Hur kan de gröna ytorna som idag är kvartersmark bli en del av en parkstruktur? Hur ska det gröna stråket utformas över Östergatan/Ringsjövägen för att upplevas som sammanhållet?
- Hur ska det säkerställas att dagvatten- och skyfallshantering tas med i planeringen?

WILLY:S

BERGA TRÄDGÅRDSSTAD

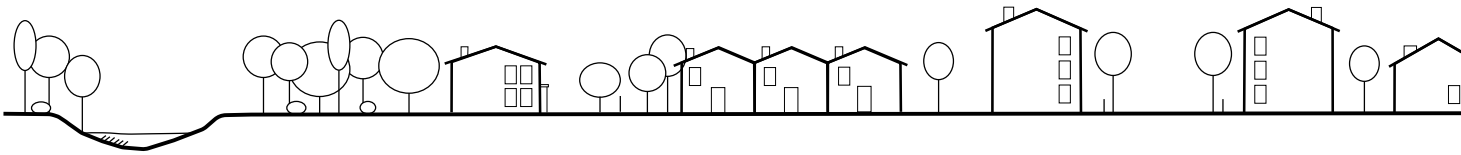
Yta: 37 ha

Antal nya bostäder: 250

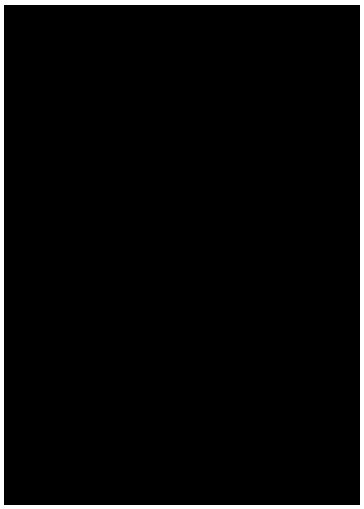

I planområdets nordöstra del, innanför väg 113 och Harjagersvägen ligger det som ska bli Berga trädgårdsstad, ett blandat bostadsområde med villor, radhus, kedjehus och flerfamiljshus. Bostäderna ska vara av varierande karaktär och kvarteren ska knytas samman av bygator och torgliknande platsbildningar. Torgen ska fungera som naturliga träffpunkter för områdets invånare.

Berga trädgårdsstad ska ha en mer småskalig karaktär än övriga utbyggnadsområden i östra Eslöv. Bostadsbebyggelsen blir varierad och bygator håller ihop området.
De gröna inslagen ska vara synliga genom hela området med ett större grönområde och dagvattendamm i väster och en grön bullerridå som avgränsar österut.

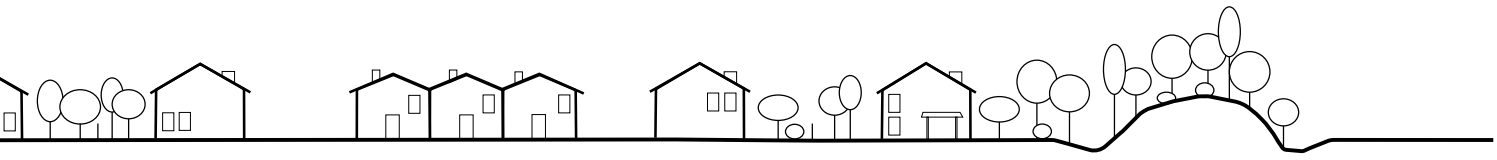
Området ska byggas ut i etapper och rymma cirka 250 bostäder. Service som till exempel förskola ska också ingå i exploateringen. Marken i Berga trädgårdsstad består i dagsläget i huvudsak av uppvuxen äng och åker med samlingar av träd och öppna diken. Det ger goda förutsättningar att skapa en grön stadsdel med uppvuxen grönska, vilket blir en kvalitet för området. Vattenhanteringen ska i stor utsträckning utformas med öppna lösningar och utgå från befintliga diken och lågpunkter. De, liksom spår av äldre strukturer i den gröna vegationen, ska ge området både struktur och karaktär. För att ta vara på den tidigare oexploaterade marken behöver det vara en tät stadsdel trots att bostäderna till stor del består av småhus. Längst söderut ska exploateringen vara tätast för att sedan glesas ut längre norrut. I den södra delen av området som angränsar mot Ringsjövägen finns idag handel. Dessa funktioner ska vara kvar och det pågår även detaljplanering för ytterligare handelsetableringar.

Trots att de norra delarna av trädgårdsstaden kommer att vara lokaliserade en bit ifrån Östergatan/Ringsjövägen är ambitionen att det ska vara en välbesökt plats även för dem som bor i andra delar av tätorten. Detta tack vare ett parkområde som ska utformas för att tillgodose behov hos såväl yngre som äldre. Besökare från nordväst ska kunna nå området genom den befintliga gång- och cykelväg som löper längs Harjagersvägen. Dessutom ska det tillkomma tre ytterligare angöringspunkter till Berga trädgårdsstad. Den primära angöringen ska ske via Trehäradsvägen, öster om Berga. Ytterligare angöringsmöjligheter för cykel och bil kommer att finnas både söder och väster ifrån.

Grönska ska användas för att skärma av trädgårdsstaden från väg 113 och en grön ridå ska fungera som ett säkerhetsavstånd och dämpa buller. Det är även en lösning som gör det möjligt att hantera massor från exploateringen lokalt. För att så mycket grönyta som möjligt ska vara tillgänglig i Berga trädgårdsstad är ambitionen att den gröna vallen ska få ytterligare funktioner som till exempel stigar för mountainbikes.

Aspekter att beakta i den vidare planeringen:

- Hur kan området utvecklas etappvis och samtidigt fungera som en enhet?
- Hur kopplas området till Östergatan/Ringsjövägen?
- Hur ska angöringspunkterna till området utformas för att underlätta trafik-situationen vid väg 113/Ringsjövägen?
- Hur kan buller från vägtrafik och den närliggande flygplatsen hanteras för såväl bostäderna som parken?
- Hur säkerställs att de befintliga gröna funktionerna tas tillvara?
- Hur säkerställs att dagvatten- och skyfallshantering tas med i planeringen och att de befintliga blå stråken och strukturen tas tillvara?
- Säkerställa ytor för kommunal service såsom förskola. Det finns även ett behov av en mellanboendeform, till exempel trygghetsboende eller andra boendeformer för äldre med anpassade bostäder i närhet till annan service.

IDROTTSPARKEN

Yta: 19 ha

Antal nya bostäder: 250 (hänger samman med utveckling av bostäder längs med stråket Östergatan/ Ringsjövägen)

PARK

Centralt i östra Eslöv ligger den plats som i planförslaget har fått namnet Idrottsparken. Det är redan idag det kommunala hjärtat i den östra delen av tätorten och ambitionen är att utveckla det till målpunkt för hela Eslöv med skola och många föreningsaktiviteter. I områdets norra del ska det tillkomma en stadsdelspark som ska vara en mötesplats för fler än de som går i skolan eller idrottar på området, en plats för rekreation för hela östra Eslöv. Parken ska innehålla funktioner som ger både rekreativa och ekologiska värden och den ska även ha pedagogiska inslag där det ska vara möjligt att lära sig vattens plats och funktion i en stad. Den är också viktig för hantering av vattenöverskott vid skyfall. Parken är en del av det rekreativa stråk som ska korsa Ringsjövägen och fortsätta in i bostadsområdet på andra sidan gatan och den behöver även vara lättillgänglig för dem som bor på Bergagården (ett vård- och omsorgsboende på Berga).

I anslutning till parken, längs Östergatan/Ringsjövägen, kommer även exploatering att ske i form av ett bostadskvarter innehållande flerbostadshus i upp till fem våningar. De ska hänga samman med bostadsbebyggelse på andra sidan av Verkstadsvägen (läs mer på sidan 58).

Skolområdet och idrottsanläggningarna ska fungera som delvis integrerade delar. Byggnadernas entréer ska vara vända utåt och det ska vara lätt att orientera sig. Gestaltningen och utformningen ska bidra till trivsel och attraktivitet. Utomhusytorna behöver vara disponerade och planerade så att de kan användas av många och på flera olika sätt.

Utformningen av området ska vara präglad av en föreningsdriven utveckling. Den idéburna sektorn, genom de verksamma föreningarna, behöver involveras så att de aktivt kan delta i arbetet med utvecklingen av Idrottsparken.

Fakta - nuläge:

Kommunal service och verksamheter i urval:
Nya östra skolan, Källbergsskolan, Idrottshall, Gräshall för fotboll, Eslövs tennisklubb, 2 fotbollsplaner och löpbana.

Planer på gång: Skatan 10, del av Skatan 3

Principsektionen visar en idé om hur den för föreningarna gemensamma ytan skulle kunna se ut.

PAVILJONG

Föreningar i Östra Eslöv

Inom Idrottsparken finns flertalet idrottshallar och fotbollsplaner. Många föreningar bedriver sin verksamhet där till exempel:

- TFK Nova Eslöv
- MKSF Pelagonija
- Eslövs Tennisklubb
- Eslövs IK
- Eslövs HF
- Eslövs BK
- Trollenäs IF

Inom övriga delar av planområdet finns ytterligare föreningsverksamheter såsom:

- Eslövs Budoklubb
- Kung Fu Eslöv
- EAI Brottning
- EAI Bortennis
- Eslövs Karate Academy
- Eslövs Hapkido och Taekwandoklubb

Idéburen utveckling

Skolområdet har en fördelaktig mix av föreningsaktiviteter och skola. Det är det område i Eslöv där flest barn och unga spenderar sin fritid via organiserad föreningsaktivitet. För att området ska utvecklas och användas på ett det sätt som är ambitionen i den fördjupade översiktsplanen är det viktigt att inte kommunen ensam tar fram omvandlingsplaner. Delaktighet och dialog från de som spenderar tid i området är helt avgörande för att en förändring ska komma till stånd.

I och med den fördjupade översiktsplanen initierar kommunen ett dialogarbete med föreningarna i området samt de som bedriver verksamhet för att få en bild av vad som saknas och hur platsen kan användas mer effektivt och av fler barn och vuxna i framtiden. Arbetet kommer att ske med utgångspunkt i den överenskommelse med den idéburna sektorn som Eslövs kommun tagit fram. Det är ett långsiktigt arbete som inte kommer att vara klart i och med den fördjupade översiktsplanen som snarare utgör startpunkten för den gemensamma processen.

Aspekter att beakta i den vidare planeringen:

- Hur ska processen med en föreningsdriven utveckling formas? Vilken roll ska kommunen ha? Hur drivande kan skolverksamheten vara?
- Hur kan befintliga byggnader omgestaltas för att skapa ett välkomnande och trivsamt område?
- Hur kan mångfunktionella ytor skapas?
- Hur ska parkmiljön utformas för att innehålla både rekreativa och ekologiska värden längs Östergatan/Ringsjövägen och hur ska det gröna stråket utformas över gatan för att upplevas som sammanhållet?
- Vattenhanteringen behöver lösas, en lågvattenpunkt finns i områdets sydöstra del.

STRÅK I ÖSTRA ESLÖV

Nedan följer korta beskrivningar av utbyggnadsförslagen för de olika stråken inom planområdet. Det finns även korta medskick om vilka aspekter som är viktiga att inkludera i den kommande planeringsprocessen.

ÖSTERGATAN/RINGSJÖVÄGEN

Östergatan/Ringsjövägen kopplar ihop Stora torg med Flygstaden och har förutsättningar att utvecklas till en attraktiv stadsgata mellan starka målpunkter. Östergatan/Ringsjövägen ska vara den sammanbindande ryggraden för ”det nya” östra Eslöv. Den blir en viktig kopplingspunkt för tvärgående gator och stråk. Det blir en stadsgata som ska vara utformad för att uppmuntra till långsamma trafikrörelser och vara inbjudande för gående och cyklister. Gaturummet ska vara varierat i bredd och längs sträckan ska det finnas flera olika målpunkter för att skapa liv och rörelse under stor del av dygnet och motverka känslan av infartsled. Godstrafik som idag trafikerar gatan ska till stor del flyttas över till Harjagersvägen, Trehäradsvägen och Södra vägen. Östgergatan/Ringsjövägens ändrade funktion kommer att bidra till minskad genomfartstrafiken genom Eslövs centrum. Gatan är även utpekad som huvudled för cykel.

Längst i väster, på båda sidor om gatan, ligger Carl Engströmskolan vilken är en viktig målpunkt för många av kommunens ungdomar. På gatans norra sida ska det tillkomma bostadsbebyggelse med inbjudande fasader och i viss utsträckning verksamheter i botten-

våningen längs större delar av gatan. Även på den södra sidan ska nytillkomna bostäder bidra till att stärka gatans stadsmässiga karaktär. Där Verkstadsvägen möter Östergatan/Ringsjövägen ska det, på båda sidor om gatan, byggas flerbostadshus i upp till fem våningar med en sluten kvartersstruktur. Det ska även finnas möjlighet till verksamheter i bottenvåningen såsom mindre livsmedelsbutik eller samhällsservice. Bostäderna kommer att ligger i nära anslutning till planområdets stadsdelspark.

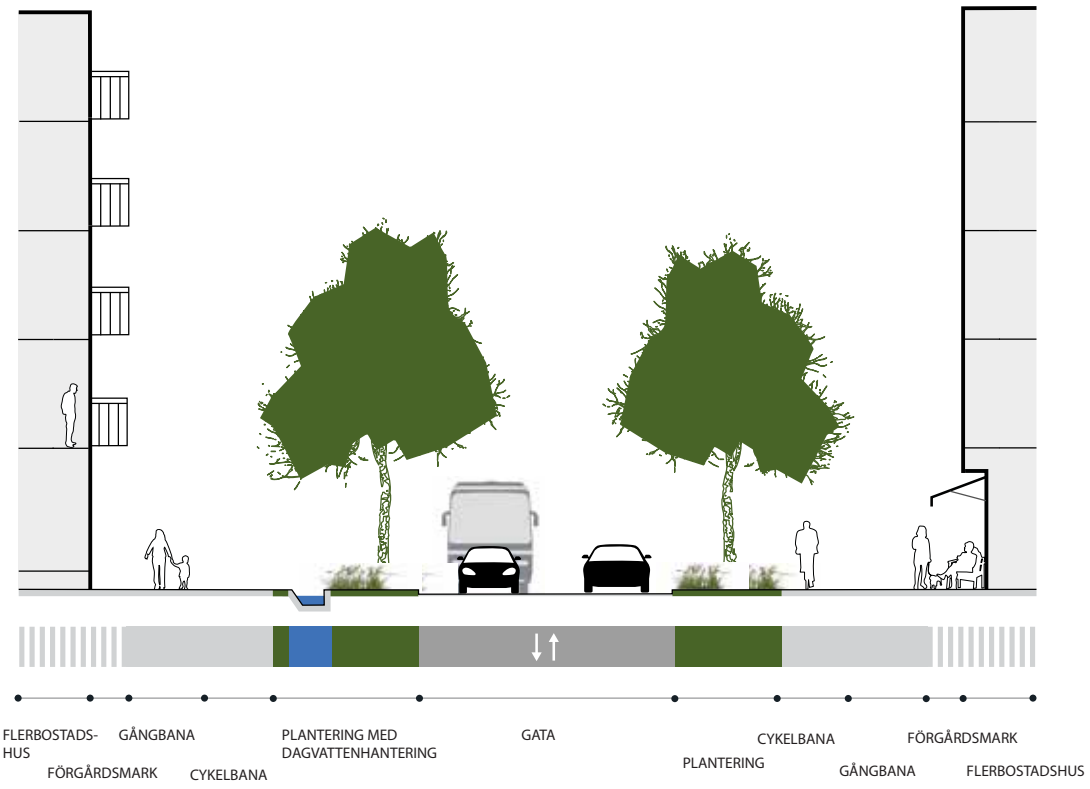
Tanken med att parkområdet ska öppna sig mot gatan samt korsa den mellan Berga och Idrottsparken är att det ska bidra till variation i gaturummet. Stråket kommer också att ha en viktig funktion för att ta hand om dagvatten och skyfall. Öppna anläggningar kan bidra till att ge en hög kvalitet på gatans utformning med växtbäddar och en kanal. Söder om bostäderna ska det finnas även plats för service, till exempel en förskola.

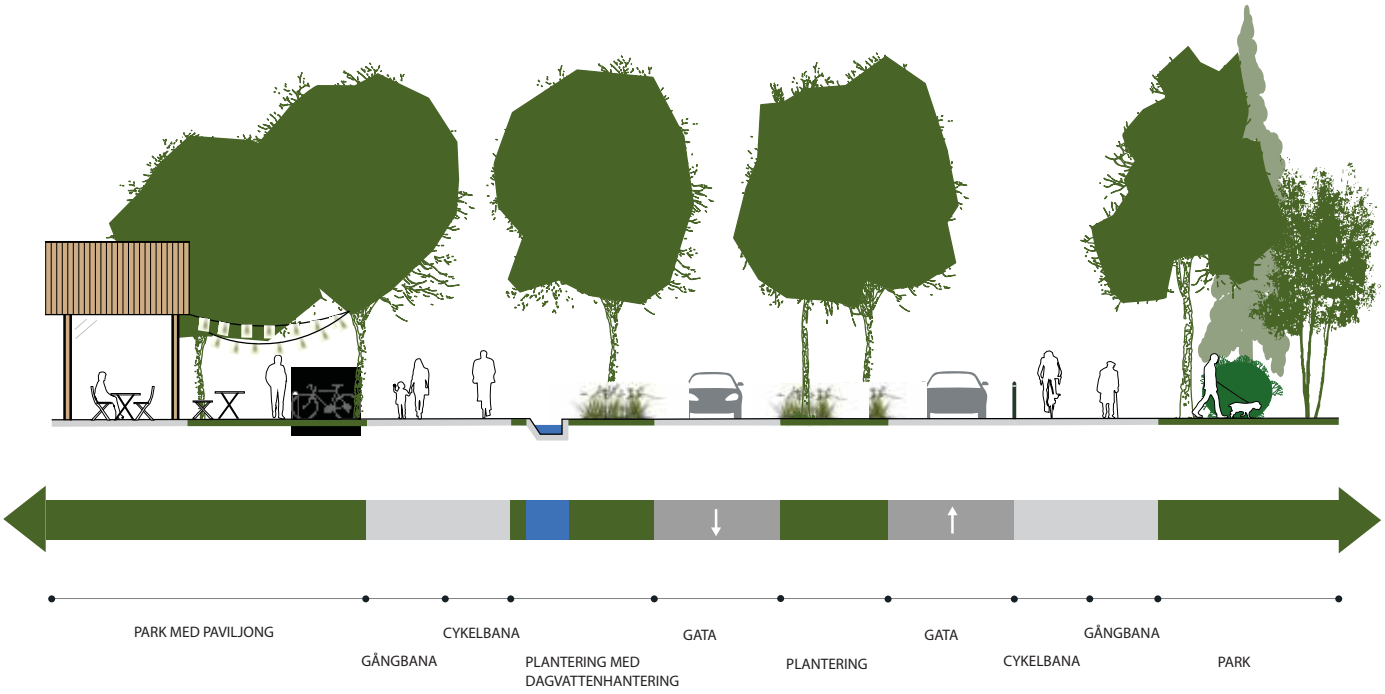
Det nedlagda godsspåret mellan Östergatan och Verkstadsvägen ska bli en grön och gen smitväg för gående och cyklister som ska till förskola/skola eller någon av föreningsaktiviteterna på Idrottsparken.

607 (953)

Principsektionerna visar Östergatan och Ringsjövägen som stadsgata med långsamma rörelser och gott om plats för gångare och cyklister. Längs hela gatan ses grönska och vatten. Den övre sektionen ger en bild av gatans utformning där de östra delarna av Bruksstaden möter den nya bebyggelsen på den södra sidan. Den nedre illustrationen visar en idé om hur passagen som kopplar samman parkområdena på gatans båda sidor kan se ut.

Aspekter att beakta i den vidare planeringen:

- Gatan har idag funktionen som infartsled. För den västra delen pågår en omvandlingsprocess, vad behövs för att karaktären av stadsgata ska kunna hållas hela vägen till väg 113?
- Hur är det möjligt att skapa en entré till tätorten vid cirkulationsplatsen på väg 113?
- Tyngre trafik och genomfartstrafik behöver ledas om till andra trafikleder.
- Hur skapas ett bra möte mellan den befintliga villabebyggelsen i gatans östra ände med den nya bebyggelsen?
- Hur ska det gröna stråket utformas över Ringsjövägen för att passagen ska vara trygg och upplevas som sammanhållet?
- Hur säkerställs att dagvatten- och skyfallshantering blir en integrerad del av utformningen av stadsgatan?

PER HÅKANSSONS VÄG

I planförslaget blir stråket en viktig del i en rekreativ koppling som binder samman de sydvästra och de sydöstra delarna av planområdet. En ny övergång över järnvägen innebär också att det blir möjligt att nå stadsparken på den västra sidan av Södra stambanan. En utveckling av stråket skapar en grön promenad- och cykelvänlig passage hela vägen till Snärjet. Vägen och angränsande ytor behöver delvis få en ny utformning som gör att de fungerar både som en rinnväg och som översvämningsyta vid skyfall. Stråket kommer att ha en koppling till ryggraden (längs Östergatan/Ringsjövägen) genom att Verkstadsvägen är utpekad som en huvudled för cykel. Per Håkanssons väg kommer också att ha en viktig funktion för att öka tillgängligheten i en del av området där industrikvarteren annars utgör barriärer och minskar möjligheten till rörelse.

Vägen har även en fortsatt viktig funktion för de verksamheter som idag är belägna längs stråket, men den ska bli utformad så att det finns plats för tydliga och säkra gångvägar och cykelväg/-bana.

Aspekter att beakta i den vidare planeringen:

- Konflikten mellan gående/cyklister och godstransporter behöver hanteras.
- Hur kan en gestaltning av stråket börja ta form innan en cykelväg är utbyggd för hela sträckan?
- Hur säkerställs att dagvatten- och skyfallshantering blir en integrerad del av utformningen av stråket?
- Hur kan Lantmännens verksamhet (med lokaler på båda sidor om vägen) även fortsatt fungera på ett bra sätt?

TREHÄRADSVÄGEN

Trehäradsvägen utgör planområdets gräns söderut. Den har en kombinerad funktion som infartsled för person- och godstrafik och är också en gata med angränsande bostadsbebyggelse. Tillsammans med Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen ska den avlasta Östergatan/Ringsjövägen. För att Trehäradsvägen ska kunna ha den funktionen behöver kopplingen till väg 113 fungera bättre, idag uppstår till exempel ofta köproblem och det är svårt att komma ut på väg 113. Framförallt gäller det norrut, men problem finns även i den södra riktningen. För att lösa problemen behöver en cirkulationsplats tillkomma i korsning Trehäradsvägen-väg 113.

Trehäradsvägen har i huvudsak karaktären av en infartsled och är förhållandevis bred, samtidigt är den en entré till Eslöv och längre västerut får vägen en mer stadsmässig karaktär i takt med att bostadsbebyggelsen ökar. Vägen är i planförslaget utpekad som huvudled för cykel från planområdets västra gräns och fram till korsning med Verkstadsvägen.

I dess östra ände omgärdas vägen av verksamheter på båda sidor. De fastigheter som i dagsläget är obebyggda kan bli exploaterade för att användas för kontorsverksamhet och verksamheter utan stor omgivningspåverkan. De kan då göra det möjligt att använda vägen som transportled för tyngre transporter samtidigt som de inte själva genererar en stor trafikökning.

Aspekter att beakta i den vidare planeringen:

- Vägen behöver hantera olika typer av trafik och flöden och ska även fungera som huvudled för cykel. Hur utformas den på bästa sätt för att klara detta?
- Korsningen mellan Trehärdsvägen och väg 113 är otrygg och ofta hindras framkomligheten på grund av köbildning. Hur kan processen för en cirkulationsplats i korsningen tas framåt?
- Hur säkerställs att dagvatten- och skyfallshantering blir en integrerad del av utformningen av vägen?

Del 3 – **Temaområden**

GRÖNA OCH BLÅ STRUKTURER

I växande städer är avvägningen mellan behovet av nya bostäder och bevarande och utveckling av grönstrukturen ofta en utmaning. Grönstrukturen är dock en viktig del av den urbana miljön. Den bidrar till välbefinnande, hälsa och renare luft samtidigt som den har betydelse som spridningskorridorer för djur och växter.

Grönare stadsmiljöer med parker och stråk kan fördröja och rena vatten, upprätthålla grundvattennivåer, ge bättre lokalklimat och skydda bebyggelse, utjämna temperatursvängningar, ge skugga och inte minst goda och hälsosamma livsmiljöer med platser för aktivitet, lek och möten. I ett förändrat klimat med en tätare stadsstruktur kommer grönskan att bli allt mer värdefull.

Den här typen av funktioner brukar benämnas ekosystemtjänster. Eftersom tjänsterna fyller olika behov behöver de också olika förutsättningar i den fysiska miljön. En oklippt vägremsa har kanske inte något större rekreativt syfte, men den kan vara viktig för den biologiska mångfalden och vara en spridningskorridor för både växter och insekter. Likaväl kan en park eller annan grönyta vara utformad så att den har höga värden för rekreation och friluftsliv, men utan funktioner för den biologiska mångfalden eller vattenhantering. För att kunna få så mycket nytta som möjligt av de gröna ytorna är det därför viktigt att fundera på vilka behov de ska fylla och hur de kan utformas så de rymmer så många ekosystemtjänster som möjligt. Även de blå strukturerna är viktiga för att få välfungerande ekosystemtjänster.

Tillgänglighet till grönområden

Statistiska centralbyrån, SCB, har räknat ut den genomsnittliga tillgängligheten till grönområden (minst 0,5 ha) för invånare i Sveriges tätorter. Eslövs tätort ligger där under såväl genomsnittet för Sverige som för Skåne. För övriga tätorter inom Eslövs kommun ligger genomsnittet lägre än det för Sverige, men högre än Skånesnittet. Detta är en indikation på att Eslövs kommun behöver arbeta med grönområdena inom tätorten och framförallt i östra Eslöv.

- Sverige: 195 m²/person
- Skåne: 141 m²/person
- Eslöv (alla tätorter): 149 m²/person
- Eslövs tätort: 124 m²/person

Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är alla produkter och tjänster som naturens ekosystem ger människan och som bidrar till vår välfärd och livskvalitet. Ekosystemtjänsterna brukar delas upp fyra kategorier: försörjande, reglerande, kulturella och stödjande.

Försörjande

Till exempel:
- spannmål
- dricksvatten
- trävirke
- bioenergi

Reglerande

Till exempel:
- pollinering
- rena luft och vatten
- klimatreglering

Kulturella

Till exempel:
- friluftsliv
- hälsa och inspiration
- naturarv och turism

Stödjande

För övriga tjänster ska fungera, till exempel:
- fotosyntes
- bildning av jordmån
- biogeokemiska kretslopp

Källa: Naturvårdsverket

Grönstruktur och grönområden

Grönstrukturens betydelse lyfts fram i exempelvis miljökvalitetsmålet ”God bebyggd miljö” och i Agenda 2030 mål 11 ”Städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara” och i Eslövs kommuns översiktsplan, antagen 2018, finns målsättningen om att nya bostäder bör ha maximalt 300 meter till park- eller grönområde. Detta med grund i att forskning har visat att 300 meter är det avstånd människor är beredda att gå till ett grönområde för att det ska användas ofta. Närheten har störst betydelse för barn, personer med funktionsnedsättning, äldre och sjuka.

Inom planområdet är de befintliga gröna ytorna och stråken få och en stor del av området består av hårdgjorda ytor. För att få in fler av de gröna värdena och höja kvaliteten både när det gäller rekreation och ekologiska funktioner är en utgångspunkt i den fördjupade översiktsplanen att alla utvecklingsområden ska rymma ytor för mindre grönområden. Dessutom ingår i planen två större parkanläggningar, dels en stadsdelspark mellan Idrottsparken och Berga och dels en park i Berga trädgårdsstad. Parkområdet i Berga trädgårdsstad är 4 ha medan stadsdelsparken blir knappt hälften så stor.

Övergripande grönstruktur

Befintliga och nya/utvecklade gröna områden och stråk

Den första kartan visar den övergripande strukturen för grönområden och grönstråk inom planområdet och hur den kopplar till viktiga punkter utanför planområdet. I den andra kartan är den gröna strukturen uppdelad i befintliga respektive nya/utvecklade områden och stråk. Ytor avsedda för parker är också markerade. De befintliga stråken har idag olika funktioner och som nämnts ovan är det viktigt att i utvecklingen av grönstrukturen analysera och beakta brister och behov.

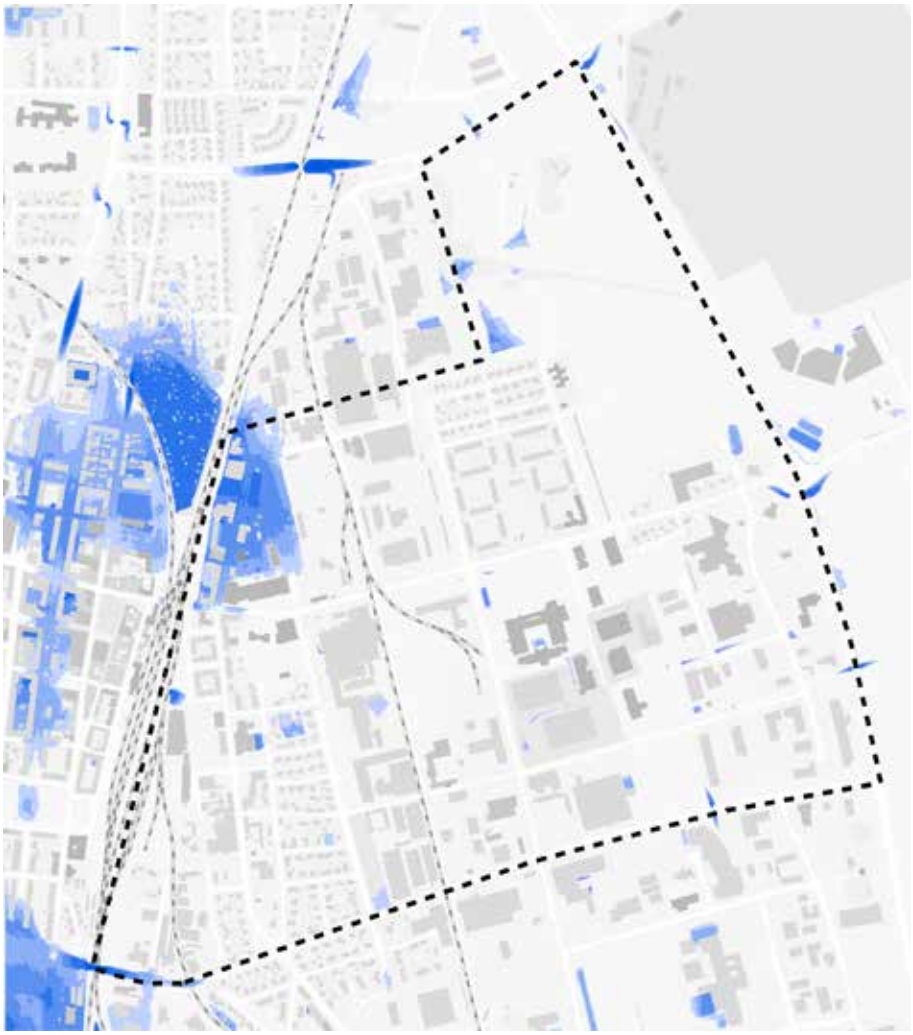
Inom planområdet finns ett mindre antal biotopskyddade element som märgelgravar och alléer (vilka i huvudsak ingår i karteringen av den gröna strukturen). Planeringen av östra Eslöv ska utgå från att dessa ska bevaras i så stor utsträckning som möjligt. De har viktiga funktioner och kan bidra till värdefulla ekosystemtjänster. De kan även vara hemvist för artskyddade djur, insekter och växter. I det vidare planeringsarbetet är fördjupade analyser nödvändiga.

Dagvatten- och skyfall

Begränsad kapacitet i befintliga ledningsnät, fler hårdgjorda ytor och intensivare regn till följd av klimatförändringar gör att frågan om vattenhanteringen är en viktig del i den fysiska planeringen.

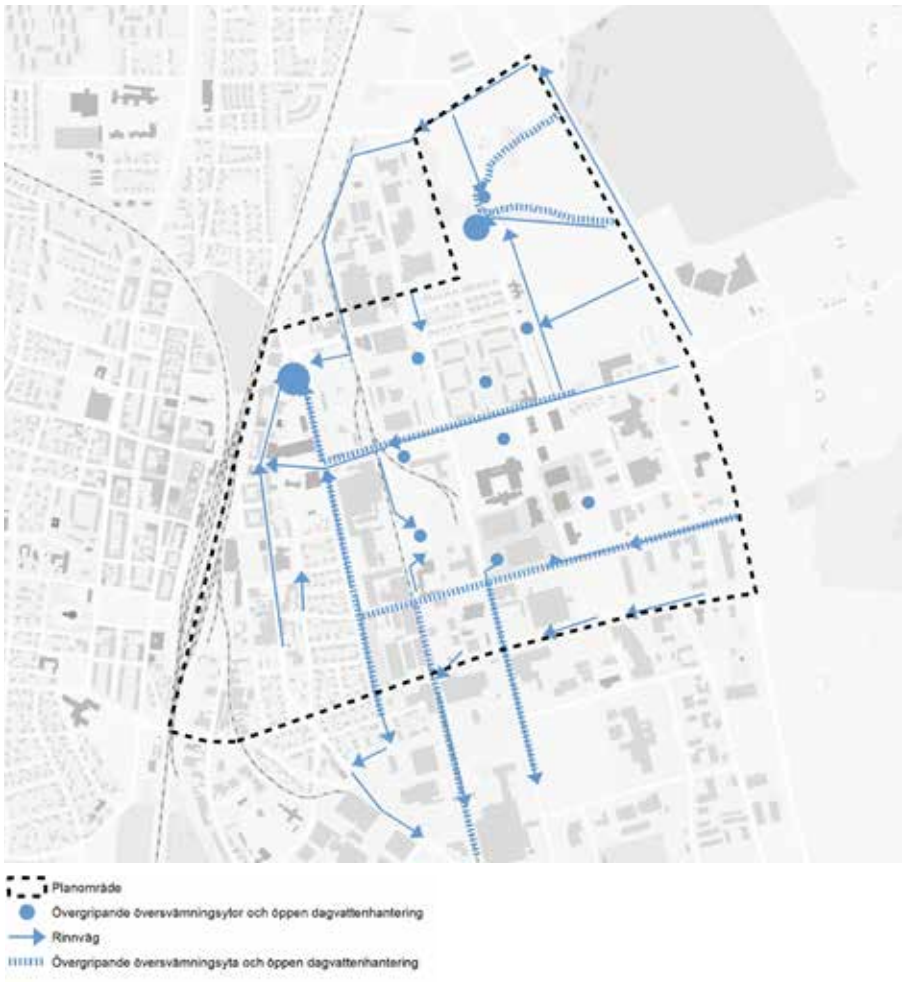
Stora delar av ytan inom planområdet är hårdgjord och det finns brister i dagvatten- och skyfallshanteringen. Dessutom kommer delar av den idag oexploaterade, ej hårdgjorda, marken i Berga trädgårdsstad att bli bebyggd vilket ställer än högre krav på en väl fungerande hantering av dagvatten- och skyfall.

Lågpunkter

En analys visar att det framförallt är två områden som är de huvudsakliga lågpunkterna, i nordväst i Bruksstaden och i nordost i Berga trädgårdsstad. Lågpunkten i Bruksstaden tar emot vatten från en relativt stor del av planområdet medan den i Berga trädgårdsstad tar emot vatten från ett betydligt mer begränsat lokalt område. Det är möjligt att förbättra vattensituationen genom att leda om vatten så att belastningen minskar på lågpunkten i Bruksstaden. Det kan åstadkommas genom att leda vattnet från de södra delarna av Berga trädgårdsstad norrut mot lågpunkten där samt förlänga den befintliga vallen i de nordvästra delarna av området. Även efter en sådan åtgärd kommer dock stora mängder vatten att samlas i lågpunkten.

Övergripande vattenhantering och rinnvägar

Kartan visar översvämningsytor och ytor avsatta för dagvattenhantering samt rinnvägar. Utöver dessa behöver även bostadskvarteren rymma ytor för vattenhantering. Kartan bygger på den skyfallskartering och den översiktliga strategi- och åtgärdsplan för skyfall och dagvatten som Eslövs kommun gjorde i samband med den kommunövergripande översiktsplanen 2018.

På Ringsjövägens södra sida i området Idrottsparken finns idag ett fördröjningsmagasin. När den ytan blir exploaterad behöver funktionen som magasinet fyller flyttas till en annan plats. Dessutom behöver den nya exploateringen hantera det dagvatten som den genererar. För att lösa detta kan ett nytt fördröjningsmagasin anläggas söderut, på andra sidan Verkstadsvägen. Den tillkommande parkytan på båda sidor om Ringsjövägen behöver också utformas så att den fungerar som en översvämningsyta. Bruksgatan är utpekad som rinnväg och översvämningsyta och längs med gatan är även en översvämningsyta placerad på kvartersmark i planförslaget. Det är nödvändigt att kommunen så tidigt som möjligt initierar en dialog med markägaren om funktionen på denna yta.

Rinnvägar är placerade utmed allmänna vägar. Genom att styra vattnet bort från kvartersmark är det möjligt att säkerställa att rinnvägar inte byggs bort vid en exploatering.

Dagvattnet inom planområdet avleds åt två håll, dels söderut mot Långakärr i Abullahagen och vidare mot Eslövsbäcken och Bråån och dels västerut under stambanan och vidare till Långgropen och Saxån. Dagvattennätets kapacitet är i dagsläget nådd i flera delar av planområdet (läs mer i avsnittet Teknisk försörjning på sidan 98) vilket också påverkar skyfallshanteringen. Eslövs kommun har tillsammans med VA SYD tagit fram en dagvatten- och översvämningsplan. Den betonar vikten av att planera för dagvatten- och skyfallslösningar med ett helhetsperspektiv och att det behöver finnas plats för att i så stor utsträckning som möjligt hantera dagvatten i öppna lösningar. Strategier och genomförandepunkter från dagvatten- och översvämningsplanen är utgångspunkter för den fördjupade översiktsplanen.

En dagvattenanläggning med vatteninslag och vegetation har potential att bli ett värdefullt tillskott i stadsmiljön. Både den tekniska funktionen och gestaltningen behöver beaktas. I planförslaget är detta en bärande tanke. Anläggningarna ska både skapa en bättre situation för området som helhet samt bidra till att skapa kvaliteter i stadsrummet. Öppna dagvattenlösningar är också bra då de möjliggör rening av vattnet som ofta innehåller föroreningar från exempelvis trafik, förbränning och fria metallytor. Inom planområdet finns idag öppna dagvattendiken dels i Berga trädgårdsstad och dels i de östra delarna av planområdet.

Ytor för skyfallshantering ska ha en utformning som möjliggör en mångfunktionell användning. Det kan till exempel handla om att sänka marknivån i en del av en park. Det är också viktigt att inom planområdet skapa rinnvägar med utrymme för fördröjningsåtgärder som till exempel regnbäddar.

I det vidare arbetet är det nödvändigt att för hela planområdet ta fram en ny skyfallsanalys som i detalj utreder hur vattnet rinner i området, (både med avseende på riktning och flöden) vid situationer när det regnar så kraftigt att vattnet avleds på markytan. För ett effektivt genomförande av den fördjupade översiktsplanen är det nödvändigt att dagvatten- och skyfallshanteringen sker på ett samlat sätt för hela planområdet.

TRANSPORTER OCH TRANSPORTINFRASTRUKTUR

Ett välbalanserat trafiksystem är en av förutsättningarna för en attraktiv stad. Transporter sker med olika syften och gator och vägar behöver vara utformade på olika sätt. För en cyklist är det till exempel viktigt med trygga och gena vägar medan en bilist kan prioritera framkomlighet och bra parkeringsmöjligheter. För industri- och varutransporter är också både säkerhet och framkomlighet viktigt, men för dem betyder det ofta breda körfält och transportleder utan gång- och cykeltrafik.

Orienteringskarta över gator/vägar nämnda i planförslaget

Transportstruktur och gatuhierarki

Transportslagen i en stad ska komplettera varandra. Därför har gator och vägar ibland ”olika syften”, vissa är till exempel utpekade för tyngre trafik eller genomfartstrafik medan andra är utformade för långsamma rörelser och stadsliv. Detta brukar kallas för att det finns en gatuhierarki. Gator och vägar ska knyta samman platser och funktioner och bilda länkar och stråk där samma typ av trafikrörelser är samlade.

När förhållanden på en plats förändras måste också transportinfrastrukturen ses över så att de behov som finns kan bli tillgodosedda. Det måste till exempel finnas förutsättningar för godstransporter även efter en stadsomvandling, samtidigt som andra funktioner också behöver få plats i gaturummet.

Genomfartstrafik i Eslöv

Under 2018 tog Eslövs kommun fram en åtgärdsvalsstudie för genomfartstrafiken i Eslövs tätort. I den presenteras förslag på lösningar för att minska genomfartstrafiken.

Den fördjupade översiktsplanen har utgått från slutsatserna i studien. Såväl åtgärder för Östergatan/Ringsjövägen som för korsningarna väg 113-Trehäradsvägen respektive väg 113-Södra vägen är viktiga delar i den.

För att få en välfungerande gatuhierarki kommer den övergripande transportstrukturen inom planområdet att få en ny struktur. Östergatan/Ringsjövägen blir en stadsgata som fungerar som en ryggrad för östra Eslöv och tillkommande bebyggelse och grönstruktur är länkade dit. Även Kvarngatan ska få en tydligare karaktär som stadsgata.

Kartan nedan visar viktiga målpunkter inom och i anslutning till planområdet. Det handlar om parker och grönområden, centrumfunktioner, livsmedelsbutiker, kommunikationer och servicefunktioner som skola, förskola, bibliotek, stadshus och vårdcentral.

Viktiga målpunkter

Utpekade stadsgator och leder för industritransporter

Industritrafik

Östergatan/Ringsjövägen fungerar idag som en infartsled både för industriernas transporter och för persontransporter till de västra delarna av staden och delar av trafiken behöver ledas om till Trehäradsvägen, Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen (de sistnämnda ligger utanför planområdet). För att Trehäradsvägen och Södra vägen i sin tur ska fungera behöver anslutningarna till väg 113 förbättras jämfört med nuläget. Den fördjupade översiktsplanen föreslår ytterligare en cirkulationsplats på väg 113 i korsningen med Trehäradsvägen samt ett svängfält i korsning med Södra vägen. En ny fördelning av trafiken kommer att bidra till en bättre trafiksituation även i centrala Eslöv på den västra sidan om järnvägen.

Bruksgatan löper genom planområdet från norr till söder. Sträckan norr om Östergatan kommer att hamna mitt i ett bostadsområde och behöver anpassas till en ny funktion. Söder om Östergatan kommer Bruksgatan att ha kvar karaktären som industrigata. Den är en viktig del i strukturen för transporter till och från de verksamheter

som ligger i området. De vägar som är utpekade för industritrafik har en bärighetsklass som möjliggör detta.

Det finns godstransporter som även fortsättningsvis kommer att behöva gå igenom planområdet, vilket är en aspekt som behöver finnas med i omgestaltningen av områdets gator. Samtidigt finns det vid en stadsomvandling möjlighet att skapa ett system för godstransporterna som är mer hållbart ur miljömässiga, sociala och ekonomiska aspekter. Ett exempel skulle kunna vara att gods lastas om till mindre fordon eller cyklar vid en omlastningscentral. I det kommande genomförandet av den fördjupade översiktsplanen är det en viktig aspekt som behöver beaktas för att Eslöv ska utvecklas på ett vis som går i linje med internationella, regionala och kommunala hållbarhetsmål.

Inom planområdet finns idag en järnväg för godstrafik som löper längs Bruksgatan. Järnvägen är i bruk men trafikeras endast av ett företag, Smurfit Kappa, vilket är lokaliserat strax söder om planområdet. Banan är i stort behov av underhåll och kommunen kan även behöva sätta upp bommar där Bruksgatan korsar Trehäradsvägen respektive Östergatan. Det pågår en utredning om hur Eslövs kommun ska arbeta vidare med industrispåret, men utgångspunkten för arbetet med östra Eslöv är att det även fortsättningsvis kommer att vara i bruk.

Den fördjupade översiktsplanen föreslår en omvandling av kvarteren norr om Östergatan på båda sidor om Bruksgatan (Bruksstaden). Området har i planförslaget en hög exploatering med upp till 1 000 bostäder. Utformningen av Bruksstaden behöver anpassas så att miljön för dem som bor eller nyttjar funktioner i området är trygg och säker trots att industrispåret går igenom området. Då industrispåret är i kommunal ägo kan Eslövs kommun sätta ramar både för vilken typ av gods som företag får frakta på spåret samt vilka tider på dygnet som transporterna får ske. Om godsspåret tas ur bruk kan spåren med fördel ligga kvar i marken för att visa platsens historia. De kan få en ny användning som gång-/cykelvägar.

Trafikmätningar

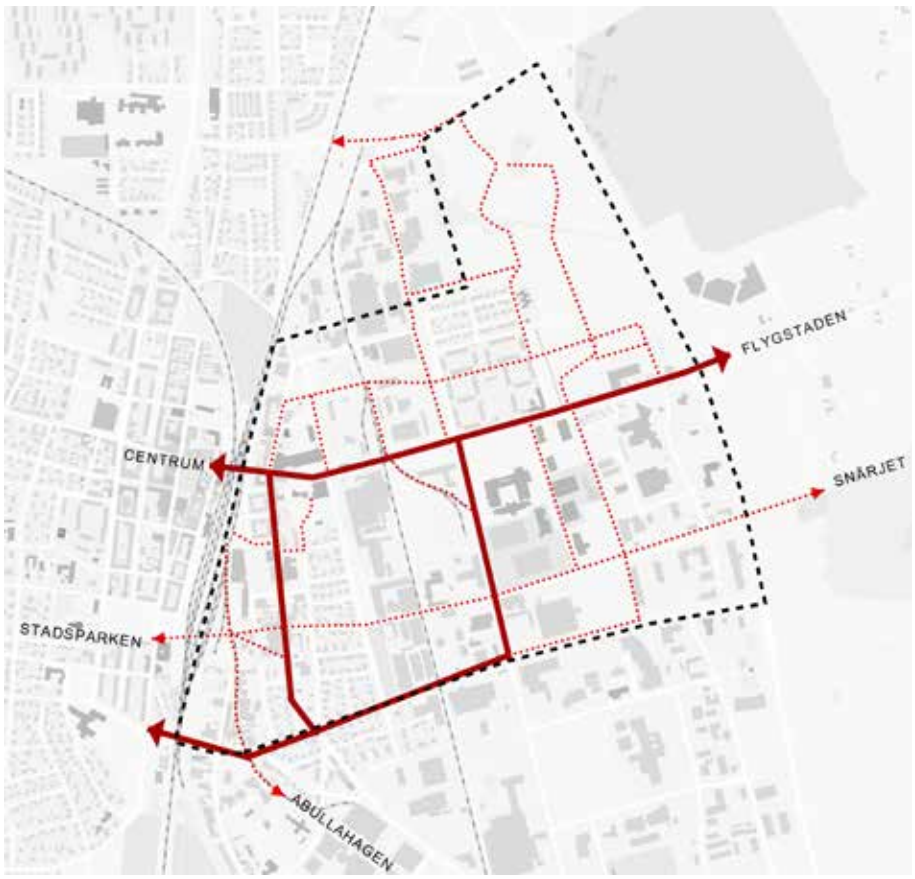
Tabellen visar den genomsnittliga dygnstrafiken. Mätningarna är gjorda i juni samt månadsskiftet augusti/september 2019.

Ringsjövägen	6 328
Östergatan	7 964
Kvarngatan (norra delen)	5 059
Kvarngatan (södra delen)	4 756
Trehäradsvägen	6 773

Struktur för cykelstråk

Idag är länkarna mellan de målpunkter som finns inom planområdet svaga, framförallt för dem som rör sig till fots eller cyklar. Ett viktigt element i omvandlingen är därför att binda ihop planområdets olika delar med nya stråk och gena vägar. Flera av de befintliga vägarna får en utformning som gör det både tydligare och säkrare för dem som inte reser med bil. Dessutom finns i den fördjupade översiktsplanen förslag om tillkommande nya kopplingar för gång och cykel inom och mellan de olika utvecklingsområdena.

Huvudcykelnät

Huvudled för cykel
Cykelväg/-bana

Kartan visar två nivåer på cykelvägar/-banor inom planområdet, huvudleder och övriga. Huvudlederna är tänkta att vara en stomme för cykelnätet. De ska hålla en standard med dubbelsidiga cykelbanor med belysning. Även övriga cykelstråk ska vara utformade så att de är trygga och säkra, men utförandet kan ske på olika sätt. Vissa cykelleder går längs bilvägar medan andra cykelvägar är helt skilda och till exempel genom en park.

Södra stambanan och väg 113 – kopplingspunkter och barriärer

Kopplingspunkterna mellan planområdet och dess omland är viktiga att arbeta med. Södra stambanan avgränsar området västerut och kommer även fortsatt att vara en barriär för Eslövs tätort. Att leda

rörelser till de tre undergångar som finns är viktigt för att göra staden hel och tillgängliggöra båda delar om järnvägen. Utöver befintliga kopplingar tillkommer i planförslaget även en gång- och cykelbro i områdets södra del. Denna ger ytterligare möjlighet till kontakt och kortare avstånd mellan väster och öster. Den kopplar också samman östra Eslöv med målpunkterna medborgarhuset, stadsparken och kyrkan. På lång sikt, efter 2035, kan det även finnas ett behov av att studera ytterligare en ny koppling över Södra stambanan för gång och cykel. En förbindelse placerad mellan de två undergångarna vid Västergatan/Östergatan och Harjagersvägen kan då vara aktuell. Det primära syftet med en sådan är att minska den barriäreffekt som järnvägen utgör (både mentalt och fysisk) och skapa en mer sammanhållen stad.

Väg 113 utgör planområdets gräns åt öster och även denna är till viss del en barriär. För den motordrivna trafiken fungerar Ringsjövägen och Trehäradsvägen som infarter, medan det för gång- och cykeltrafik finns undergångar vid Harjagersvägen, Ringsjövägen och Per Håkanssons väg. Väg 113 är en del av det funktionellt prioriterade vägnätet och tillhör följande två kategorier:

- Regionalt viktiga vägar – vägar som binder samman län och funktionella regioner (i regel riksvägar men det kan även vara länsvägar)
- Kompletterande regionalt viktiga vägar – vägar som binder samman kommuncentrum och produktionsnoder inom regioner och län (i regel länsvägar, men kan även vara riksvägar)

Dock går det att ifrågasätta att vägen har denna funktion då den är svår att angöra från Eslövs tätort och även från mindre påfartsvägar söderut fram till Gårdsstånga. Det uppstår också ofta köer på vägen. För att förbättra trafiksituationen både inom planområdet och på väg 113 föreslår planförslaget en cirkulationsplats i korsningen med Trehäradsvägen samt ett svängfält i korsning med Södra vägen.

Både Södra stambanan och väg 113 är utpekade som led för farligt gods (läs mer om farligt gods och säkerhetsavstånd på sidan 93).

Kollektivtrafik

Eslövs station ligger i anslutning till planområdet och stora delar av de föreslagna utbyggnadsområdena ligger inom en kilometer från tågstationen. Utöver tågtrafiken trafikeras området av busslinje 1 som kör via Östergatan/Ringsjövägen till sluthållplatsen vid handelsområdet Flygstaden strax öster om planområdet. Då busslinjen trafikerar planområdets ryggrad kommer de flesta av de tillkommande bostäderna att ha en hög tillgänglighet till kollektivtrafiken. I de norra delarna av Berga trädgårdsstad är dock avstånden längre, med som mest 700–800 meter till en busshållplats.

För att den tillkommande bebyggelsen ska få god tillgänglighet med kollektivtrafik är det viktigt att exploateringen i den mån det är möjligt sker i närheten av befintlig kollektivtrafik. Samtidigt är det också

viktigt att de områden som ligger längre bort får en utformning som gör det möjligt att på ett bra sätt kollektivtrafikförsörja dem när ett tillräckligt stort underlag för resande finns.

Parkering

Idag består parkeringarna inom området av markparkeringar. Det finns både kommunala och privata parkeringar och möjligheten att hitta en parkering är överlag god. Planförslaget föreslår en tät exploatering i flera av områdena. För att kunna bygga så många bostäder behöver det tillkommande parkeringsbehovet i stor utsträckning tillgodoses genom parkeringshus och/eller underjordisk parkering. Planförslaget föreslår det som huvudsaklig lösning för bostäderna i Järnvägsstaden, Bruksstaden samt för förtätningen på Berga. Dock kommer gatuparkeringar fortfarande att finnas kvar. Till exempel kan parkeringsplatser placerade mellan träd vara en bra lösning för områdets stadsgator. Det gynnar de närliggande verksamheterna att det finns möjlighet att stanna till längs gatan. Det gör också att människor rör sig där. Även pendlarparkeringen vid nedgången till järnvägsstationen kommer att finnas kvar.

Eslövs kommun antog en ny parkeringsnorm 2021. Enligt den nya normen ingår planområdet i två olika zoner. Järnvägsstaden och de västra delarna av Bruksstaden ingår en centrumzon där normen är 6 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA. För övriga delar av planområdet är normen 8 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA.

SKOLOR OCH FÖRSKOLOR

Befintlig verksamhet

Inom planområdet finns förskola, grundskola, gymnasium och vuxenutbildning. Den nybyggda skolbyggnaden för gymnasie- och vuxenutbildning vid Östergatan bildar tillsammans med Salliushuset och Gamla Östra skolan den nya Carl Engström-skolan. Gymnasieskolan har utöver elever från hela Eslövs kommun även många studerande från andra kommuner. På Bergaskolan finns gymnasiesärskola samt byggprogram.

Grundskoleverksamhet finns på Nya Östra skolan och Källebergsskolan. Den förstnämnda har verksamhet för årskurserna f–6 och den sistnämnda för årskurserna 7–9. Nya Östra skolan tar huvudsakligen emot elever i närområdet, men från årskurs 4 även elever från områden öster om Eslövs tätort. Källebergsskolan tar huvudsakligen emot elever från Östra skolan och från Stehagskolan.

Inom planområdet finns två förskolor, Kunskapshusets förskola samt Bergabo förskola vilka tillsammans har drygt 200 platser. Upptagningsområdena för förskolorna ser olika ut där Bergabo förskola har framförallt ett lokalt upptagningsområde, medan Kunskapsskolans förskola har ett större upptagningsområde och majoriteten av barnen bor på den västra sidan av järnvägen utanför planområdet.

Förändringar på kort sikt

Nya Östra skolan kommer att expandera inom Bergaskolans befintliga lokaler. Även Källebergskolan kommer att flytta sin verksamhet dit. Källebergsskolans nuvarande lokaler kommer att fungera som ersättningslokaler när andra skolor inom tätorten renoveras.

Behov av nya ytor för förskole- och skolverksamhet

I dagsläget finns tillräcklig kapacitet på förskolorna och skolorna inom planområdet. Med ett stort antal nya bostäder ökar behovet av yta för verksamheterna och det är något som kommunen behöver analysera vidare. Planförslaget pekar på en övergripande nivå ut tre områden (Bruksstaden, Berga trädgårdsstad samt i det nya bostadskvarteret längs Östergatan) som möjliga för lokalisering av nya förskolor. Ytan i Bruksstaden är också tänkt att rymma grundskola (antingen årskurs f-6 eller årskurs 7-9) samt en ny idrottshall. Av de tre utpekade områdena är det Bruksstaden och Berga trädgårdsstad som i första hand är aktuella för en utbyggnad av förskoleverksamheten. Ett sätt att arbeta med lokaler för förskole-/skolverksamhet i de nya områdena kan vara att kombinera dem med bostäder, exempelvis genom att verksamheterna finns i bottenvåningen och bostäderna ovanpå. Det går också att arbeta för att skapa mångfunktionella skolgårdar vilka allmänheten kan använda utanför verksamhetstid. Planförslaget möjliggör även för gymnasieverksamheten att expandera i södra delarna av Bruksstaden, på samma fastighet som fritidsverksamheten Gasverket finns.

Befintliga förskolor och möjliga utvecklingsområden för skolverksamhet

Enligt Eslövs kommuns befolkningsprognos kommer det år 2037 att finnas 271 barn i åldrarna 1–5 år och 506 barn i åldrarna 6–15 år. Prognosen utgår från att drygt 1 222 nya bostäder tillkommit.

Ett annat sätt att räkna är att utgå från hur många barn i förskoleålder det bor per bostad i Eslövs kommun idag och multiplicera det med antalet nya bostäder. Enligt SCB var siffran för 2019 0,15 barn per bostad. Eftersom nya bostäder ofta generar ett större behov av förskoleplatser än ett moget bestånd har siffran räknats upp med 50 procent vilket ger 0,22 barn per ny bostad. Med 1 600 nya bostäder till år 2035 blir det med denna metod 352 barn i de tillkommande bostäderna.

Räkneexempel; behov av yta för förskoleverksamhet vid nybyggnation

Den sammanlagda ytan (både inom- och utomhus) som behövs per barn är 45 kvm. Behovet av yta har på en övergripande nivå räknats ut utifrån de riktlinjer som finns för inomhus- och utomhusytor för förskolor.

Detta ger:

1 600 bostäder: 352 barn	352x45= 15 840 kvm eller knappt 1,6 ha
2 550 bostäder: 561 barn	561x45= 25 245 kvm eller drygt 2,5 ha

Exemplet visar det behov som tillkommer som en följd av exploateringen. Inte det totala behovet.

KULTURMILJÖ

Kulturmiljövärden kan vara det som ryms i riksantikvarieämbetet definition av riksintresset (läs mer på sidan 100), men det kan också vara annat som finns på platsen. Det sammanfaller ofta men kan ibland också gå isär. Tid, synsätt, infallsvinkel ger olika tolkningsutrymme.

Ordet ”kultur” betyder odling och att odla är att producera, förändra och förädla något. Ordet ”miljö” kan ersättas med omgivning. Således kan ordet ”kulturmiljö” förstås som ”förädlad omgivning”.

Utgångspunkten för arbetet med östra Eslöv är just förädling, ambitionen är ta hand om de värden som finns inom planområdet och förbättra dem.

Östra Eslöv har i perioder sedan Södra stambanans tillkomst och sedan Eslöv fick sina stadsrättigheter 1911 utvecklats och förädlats, men också förändrats och delvis fallit i glömska. Mycket har försvunnit, inte minst i området längs Kvarngatan som går genom Järnvägsstaden och Bruksstaden. Områdena var mer täta och blandat bebyggda fram till 1970- talet, då saneringar tog vid både vad gäller bostäder och industrimiljöer (läs mer om Kvarngatan på sidan 38).

Framförallt de västra delarna av planområdet ger genom sina många olika användningar fortfarande uttryck för en nybyggaranda med många karaktärer, snarare än en egentlig enhetlighet. Brokighet är istället den gemensamma nämnaren och ofta en kvalitet. Kännetecknande är att mycket småskaliga miljöer tvärt möter mycket storskaliga, ett litet gatuhus står intill ett vattentorn eller en silo, eller egnahemsbebyggelse intill stora lagerlokaler. Detta byggnadsskick finns på flera håll i landet, men är särskilt tydligt i östra Eslöv.

Vid framtida exploateringar är det angeläget att inte se denna brokighet som något ovälkommet eller en belastning utan tvärtom som en tillgång, inte minst ur kulturmiljösynpunkt. En viktig utgångspunkt är att låta äldre tidsskikt ta plats även i framtiden. Det kan gälla större strukturer som vattentorn och silos likväl som mindre egna hem och gårdsbebyggelser. Vid ny exploatering bör äldre bebyggelse i möjligaste mån ses som en planeringsförutsättning och inte som något uttjänt och utbytbart. Denna utgångspunkt gör det möjligt att både säkra och utveckla kulturmiljön i en stadsdel i omvandling.

Gestaltning av östra Eslöv

I stadsplanering är det möjligt att anpassa nytillkommen bebyggelse till befintlig genom att i byggnadsbestämmelser om höjd, fasadmaterial, takvinklar och liknande, upprepa eller efterlikna viktiga värden eller egenskaper i omgivningen. Det är dock svårt att anpassa bebyggelsen i östra Eslöv eftersom den befintliga bebyggelsen är så brokig i stora delar av området. Det är inte heller önskvärt att efterlikna bebyggelsen på den västra sidan om järnvägen eftersom förutsättningarna och historien är olika för de två sidorna.

Rivningar och stadssanering är ett hot mot kulturmiljövärden. Att byggnader och funktioner tillkommer och försvinner är dock en oundviklig del i en stads utveckling, men det är viktigt att det inte sker slentrianmässigt och utan en konsekvensbedömning. Detta har tyvärr skett många gånger i Sveriges stadskärnor under senare delen av 1900-talet, så även i Eslöv under åttiotalet och framåt. Målsättning ska vara att istället för att riva äldre bebyggelse (för att starta om från början) ska det nytillkommande vara anpassat till befintliga strukturer.

I östra Eslöv ska det finnas en öppenhet för nya gestaltningslösningar. Östra Eslöv är inte färdigbyggt och har ingen enhetlig form, vilket ger det andra förutsättningar än den västra sidan av järnvägen. Det är inte tilläggen till bebyggelse som kulturmiljövärden tar skada av, utan det är i rivningar, brist på underhåll, förvaltning och omsorg. Målet för arbetet med östra Eslövs kulturmiljö är att kontrasterna mellan nytillskott och omhändertagen befintlig bebyggelse ska tydliggöra stadsdelens komplexitet, historia och kulturmiljövärden.

Eslövs kommun har inlett en inventering av tätorten för att identifiera, ur kulturmiljöperspektiv, särskilt värdefulla byggnader och områden. För östra Eslöv har inventeringar hittills blivit genomförda för Kvarngatan med omgivande kvarter. Inventeringen är ett viktigt underlag i utformningen av den kommande exploateringen.

Tillskott i stadsmiljön ska anpassa sig på det sätt att de tar tillvara på och bygger vidare på den befintliga miljön och värdena. Det kan gälla byggnader koloniområden, fastighetsgränser, träd, gatustrukturer, äppellundar, siktlinjer, järnvägsspår, landmärken, murar, gatubeläggning och så vidare.

Exempel på byggnader med högt kulturvärde som antigen har en ny användning eller ingår i en pågående omvandlingsprocess.

Bruksstaden:
- Gamla mejeriet på Kvarngatan 10 (bostäder)
- Styrolitfabriken på Kvarngatan 9 (vårdcentral)
- Eslövs skofabriks AB och Eslövs Slakteriaktiebolag på Gäddan 39 (Gasverket, fritidsverksamhet)

Järnvägsstaden:
- Näktergalen 1 (kommunal verksamhet)
- Östra Skolan på Gåsen 17 (skolverksamhet)
- Lagerhuset på Örnen 11 (bostäder)
- Johnsons minne på Sädgåsen 1 (bostäder)
- Spritfabriken på Örnen 10 (bostäder)

Att dessa byggnader finns kvar i stadsrummet visar på järnvägens och industrialismen betydelse för Eslövs utveckling.

Järnvägsstaden

I Järnvägsstaden finns rester från tiden runt sekelskiftet 1900 med landmärken som till exempel Lagerhuset och Spritfabriken. Det är ett brokigt och dynamiskt område med järnvägsspår och viadukter,

service, handel och industrier, bangård och upplagsplats för timmer, skolor samt bostäder i form av såväl egnahemsvillor som flerbostadshus.

Från området finns en utsikt över bangården och spåret mot den västra delen av Eslöv med stadspark, medborgarhus, kyrka, stationshus och inte minst Storgatans linje av udda fasader (de först bebyggda delarna av den gamla staden).

Järnvägsstaden är placerad mittemot den västra sidans nu färdigbyggda, homogena och hundraåriga centrum och stenstad. Kommunens ambition är att de tillkommande bostadskvarteren ska vara slutna med hus upp till fem våningar och delvis spegla den bebyggelse som finns på den västra sidan av järnvägen. Dock kommer inte hela Järnvägsstaden att gestaltningsmässigt efterlikna den västra sidans utformning. Ett bevarande av befintliga miljöer, behov av grönytor, en realistisk exploateringsekonomi i ett centralt läge samt inte minst gestaltningskvaliteter motiverar en hög bebyggelse som lämnar plats åt gammalt såväl som nytt.

Karaktärsbyggnader av högre kvalitet och höjd kan i vissa delar komma att komplettera och manifestera den nytillkomna bebyggelsen. Bebyggelse kan visa stadens innehåll och utveckling på samma sätt som den västra sidan (vilket är beskrivet i riksintresset för kulturmiljövård), men för en annan tid.

Särskilt viktigt ur gestaltningssynpunkt är att nytillkommande bebyggelse vänder en framsida mot spåren och den västra sidan så att den sidans ansikte mot Järnvägsstaden får ett lika förpliktigande svar från östra sidan och 2000-talet. Blicken över spårområdet är central för uppfattningen av kulturmiljön i Eslöv.

Bruksstaden

Närheten till centrum och förhållandet till Östergatan gör Bruksstaden viktig. En stor del av området består av kvarteret Gäddan, ett före detta slakteriområde som numera innehåller en återvinningsverksamhet. Kvarteren är stora och behöver brytas upp till en mindre skala för att passa till sin nya användning för bostäder.

Det finns flera värdebärande element från de verksamheter och industrier som funnits på platsen och som är viktiga att inkludera och ta till vara i den kommande omvandlingen. Det handlar om byggnader som slakteriets starkt förfallna men tidstypiska kontor, före detta Eslövs skofabrik AB relativt enkla kontorsbyggnad i tegel, nu använd för kommunal ungdomsverksamhet och murar, skjul och plank. Även äppellunden och koloniområdet i den västra delen av Bruksstaden har kulturmiljökvaliteter värda att integrera i framtida exploatering.

Genom att beakta dessa, säkras några av de värden som riksintresset för kulturmiljövård pekar ut, medan andra blir mer nedtonade i och med att stora delar av Bruksstaden får en ny användning med

bostäder istället för verksamheter och industri. Dock kommer den tidigare användningen fortfarande att vara läsbar för dem som kommer till Bruksstaden.

Berga

Berga består i huvudsak av ett flerbostadsområde som är byggt på mitten av 1960-talet och består av byggnader i tre våningar med 300 lägenheter. Området är präglat av en grön karaktär med stora gårdar och bilfria grönytor mellan husen. Arkitekturen kännetecknas av upprepning och husen är svåra att skilja från varandra vilket ger området en homogen karaktär. Områdets bilfria och gröna utformning är tidstypiska värden som ska bevaras.

Området behöver få ett mer varierat bestånd av bostäder och kommunen bedömer att det finns möjlighet på de stora parkeringarna som omger området.

Exempel på byggnader med högt kulturvärde som antigen har en ny användning eller ingår i en pågående omvandlingsprocess; Gamla mejeriet på Kvarngatan, Östra skolan på Östergatan, Eslövs skofabrik på Kvarngatan och Eslövs slakteriaktiebolag på Pärlgatan.

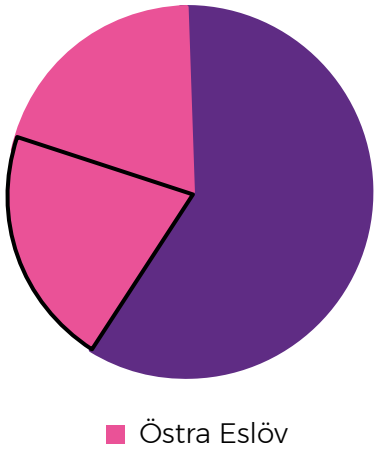
NÄRINGSLIVSSTRUKTUR

Dagens näringslivsstruktur inom planområdet har till stora delar utvecklats ur det industriella arv och de styrkeområden som är kännetecknande för Eslövs kommun. Under många år var några av dåtidens största och mest namnkunniga företag i kommunen verksamma inom delar av planområdet. Idag finns Åkermans Verkstad/Volvo Construction Equipment och Arjo varken kvar inom området eller i kommunen men flera nya företag har vuxit fram ur verksamheterna inom samma eller närbesläktade branscher. Idag beräknas fler personer vara sysselsatta på det tidigare Åkermansområdet (till största del beläget strax utanför planområdet) jämfört med under de sista åren innan nedläggningen 1999.

Saint-Gobain Sekurit, Kronosept och O.Kavli är andra exempel på företag som har en lång historik inom planområdet. Saint-Gobain Sekurit och O.Kavli utgör tillsammans med företag som Bil Månsson, Eslövs Matmarknad (Ica Kvantum), Praktikertjänst (Brahehälsan Eslöv) samt Marknad och Service i Syd (Svensk Direktreklam) några av de största arbetsgivarna i kommunen, vilka samtliga är lokaliserade inom planområdet.

Inom området finns totalt cirka 270 arbetsställen med 2 240 medarbetare. Av dessa är 1 600 anställda hos något av områdets 240 privata arbetsställen. Det innebär att över 20 procent av dagbefolkningen på 10 000 personer i Eslövs kommun har sin arbetsplats inom planområdet. Bland de privat anställda i dagbefolkningen är motsvarande siffra 25 procent.

Dagbefolkning i Östra Eslöv som del av Eslövs tätort

	Antal arbets-tillfällen	Med anställda	Utan anställda	Antal anställda
Samtliga arbets-givare	270	170	100	2 241
Privata arbetsgivare	241	149	92	1 601

Stora delar av planområdet är idag präglat framförallt av de industri- och tillverkningsföretag som är lokaliserade där. Gatorna är breda och anpassade för transporter och kvarteren är stora och slutna. En av ambitionerna med den fördjupade översiktsplanen är att skapa en mer varierad stadsdel med tillgängliga kvarter och goda kopplingar som gör det lätt att röra sig för gående och cyklister.

Utgångspunkten i planförslaget är att alla befintliga verksamheter kan finnas kvar. (En översiktsplan ändrar inte förutsättningarna för redan antagna detaljplaner och pågående markanvändning, men den påverkar nya planläggningsprocesser.) Samtidigt bedömer kommunen att den långsiktigt bästa användningen av marken i de västra delarna av planområdet (de områden som benämns Järnvägsstaden och Bruksstaden) på sikt innebär att ett antal företag flyttar för att möjliggöra en ny markanvändning. De verksamheter som kommunen bedömer är viktiga att i ett sådant perspektiv ha kvar inom området är verksamheter som har ett betydande antal anställda eller som inte kräver stora ytor i förhållande till antalet anställda och som inte har en stor omgivningspåverkan genom till exempel buller, lukt och tunga transporter. Även service som exempelvis livsmedelsbutiker är viktiga för östra Eslöv.

Längs framförallt Östergatan/Ringsjövägen och Kvarngatan, men även inne i Järnvägsstaden är det viktigt att det finns ett varierat handelsutbud för att östra Eslöv ska bli en levande stadsdel. Att Östergatan/Ringsjövägen blir en gata med handel och service bidrar också till att koppla ihop Eslövs centrum och Flygstaden.

Omvandlingen av östra Eslöv kommer att pågå under en lång tid. För att minimera osäkerhet och möjliggöra för bra lösningar för såväl befintliga som nya verksamheter behöver kommunen aktivt föra dialog med näringslivets aktörer.

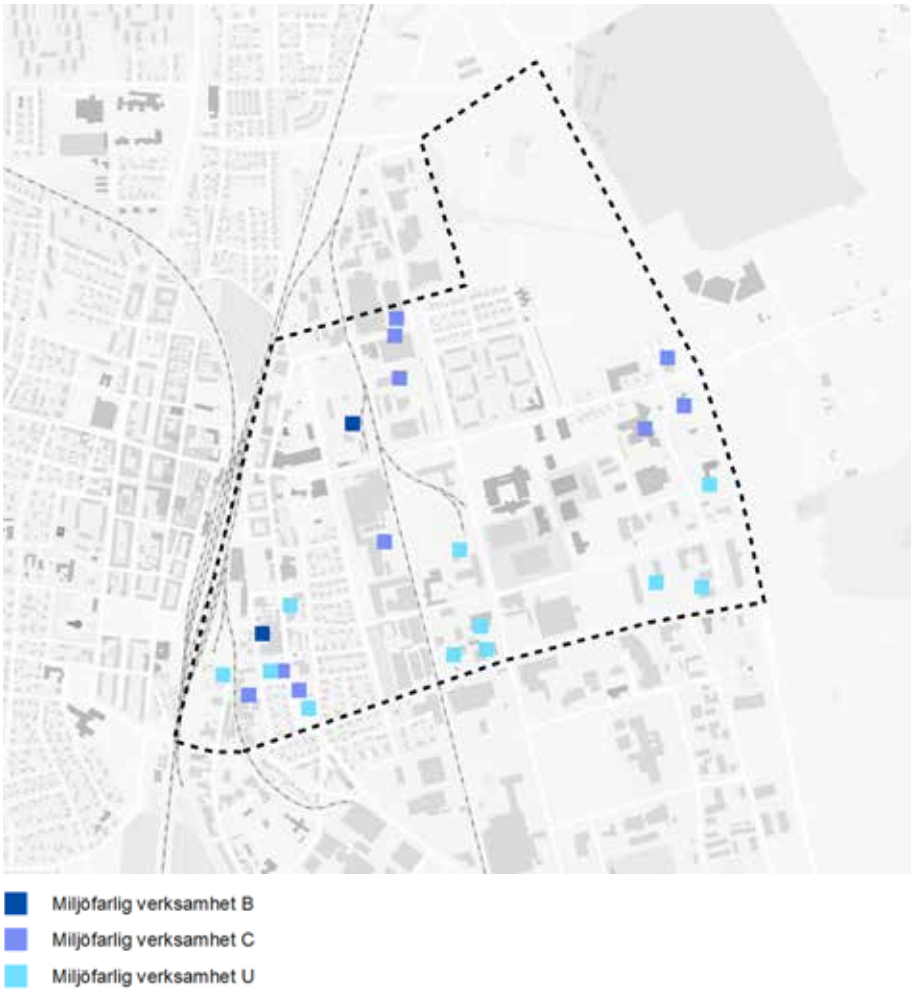
MILJÖFARLIGA VERKSAMHETER OCH LED FÖR FARLIGT GODS

Miljöfarlig verksamhet

Miljöfarlig verksamhet är all användning av mark, byggnader eller anläggningar som kan ge upphov till utsläpp eller medföra störningar för människors hälsa eller miljö. Det omfattar till exempel buller, lukt, utsläpp i vatten och luft samt risk för olycka. Miljöfarlig verksamhet definieras i 9 kap. 1 § miljöbalken. Miljöfarlig verksamhet delas in i A-, B-, C- eller U-anläggningar beroende på verksamhetens omfattning och miljöpåverkan. För att få anlägga och driva vissa miljöfarliga verksamheter krävs tillstånd eller anmälan.

- A-anläggningar tillståndsprövas av Mark- och miljödomstolen
- B-anläggningar tillståndsprövas av miljöprövningsdelegationen inom länsstyrelsen
- C-anläggningar anmäls till kommunens miljö- och samhällsbyggnadsnämnd
- U-anläggningar kan beroende på typ av verksamhet anmälas till kommunen

Miljöfarliga verksamheter

Inom planområdet ligger cirka 50 verksamheter (varav ungefär hälften är redovisade i kartan som tillstånds-/anmälningspliktiga) som utifrån tillsynsperspektivet räknas som miljöfarliga eller störande. Det är allt från livsmedelsbutiker och färghandel till bilvård och tillverkningsindustri. Deras påverkan på omgivningen kan vara i form av till exempel transporter, kemikaliespill och buller.

Eftersom det finns många verksamheter inom planområdet är det av vikt att i kommande detaljplaner och exploateringar se till den samlade bilden av möjliga störningar och inte behandla dem var och en för sig. Både störningarnas allvarlighet och dess frekvens behöver inkluderas i en riskutredning. Det är viktigt att bedömningen av avstånd mellan verksamheter och bostäder är baserade på utredningar, mätningar och beräkningar snarare än schablonskattningar.

Även utanför planområdet finns miljöfarliga och störande verksamheter. Framförallt är det den tillkommande bebyggelsen i Bruksstaden och Berga trädgårdsstad som blir berörda. Den kommande planeringen behöver därför också beakta dessa.

Stena Recycling AB och O.Kavli är de två företag inom planområdet som har ett miljötillstånd prövat av länsstyrelsen. Att Stena Recycling AB flyttar till en annan fastighet är en förutsättning för att kunna omvandla Bruksstaden till bostäder. En full omvandling av Järnvägsstaden förutsätter att även O.Kavli flyttar verksamheten till en annan fastighet. Dock måste den kommande exploateringen ta hänsyn och förhålla sig till företagens rättigheter och villkor så länge som de är verksamma på platsen.

Buller från verksamheter

Buller kopplat till verksamheter kan härstamma antingen från verksamheten i sig eller från transporterna till och från verksamheten.

I Naturvårdsverkets vägledning om industri- och annat verksamhetsbuller (Rapport 6538, 2015) anges riktvärden för buller från industri vid bostäder, undervisningslokaler och vårdlokaler. Vägledningen omfattar buller från både stora fabriksanläggningar och mindre installationer som fläktar, kompressorer och värmepumpar. Vägledningen kan användas även för viss trafik inom och i anslutning till ett verksamhetsområde. Verksamheter som etablerar sig, och även senare under deras verksamhetstid, måste anpassa sin verksamhet så att riktvärdena följs.

I de fall ny bostadsbebyggelse uppförs kring befintliga industrier och verksamheter, görs istället en olägenhetsbedömning i plan- eller bygglovsskedet. Bullervärden som fastställs i denna bedömning utgör sedan utgångspunkten för tillsynen och utgångspunkten för byggherrarnas anpassning av bostadsbebyggelsen så att ljudnivåerna inomhus klarar kraven i Boverkets Byggregler, BBR. Det gäller oavsett var byggnaden är placerad och oavsett ljudnivån utomhus.

Stadsutveckling i närheten av verksamheter som innehar tillstånd för miljöfarlig verksamhet

I samband med stadsutveckling i närheten av verksamheter som innehar tillstånd för miljöfarlig verksamhet enligt Miljöbalken 9 kap, behöver hänsyn tas till verksamhetsutövarens rättssäkerhet.

Tillståndet innehåller villkor som verksamhetsutövaren är skyldig att följa men villkoren utgör även verksamhetens rättighet att bedriva sin verksamhet inom de givna ramarna.

Till exempel måste ny bebyggelse ta hänsyn till verksamhetens bullervillkor och anpassa bebyggelsens utformning och konstruktion så att bullernivåerna inomhus fortfarande uppfyller Boverkets riktlinjer för inomhusmiljön. Verksamhetsutövaren behöver inte på juridiska grunder anpassa sin verksamhet efter de nya förutsättningarna i omnejden.

I samband med att allt fler städer och orter förtätas har bullerfrågan hamnat i fokus och det finns idag goda kunskaper om hur byggnader bör utformas och placeras på tomter men också i förhållande till varandra för att skapa avskärmning. Likaså finns det kunskaper gällande vilka fasadmaterial och fönster bör användas, lokalisering av sovrum och uteplatser, hur vegetation kan bidra och så vidare.

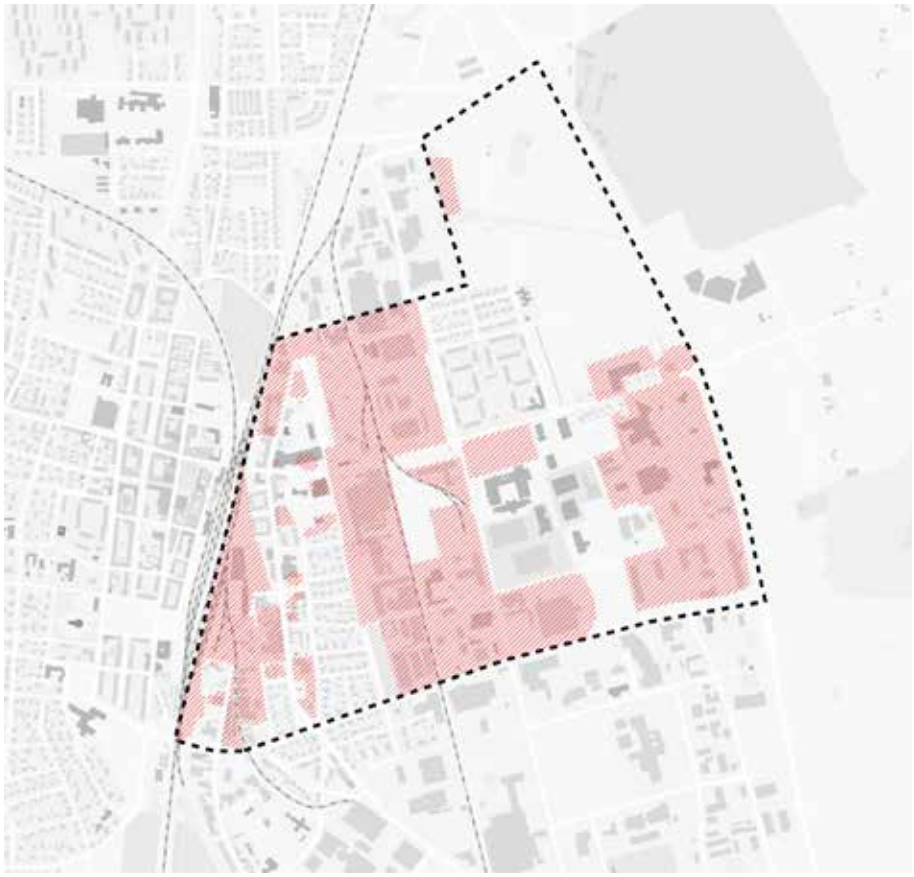
Föroreningar i mark och grundvatten

En följd av de industriverksamheter som har bedrivits/fortfarande bedrivs inom planområdet är att det finns en risk att stora delar av marken är förorenad. Den plats som har högst riskklassning ligger längs Gasverksgatan där Eslövs för detta gasverk var lokaliserat. Eslövs kommun har gjort en ansökan om statliga medel för att kunna utreda området och dess föroreningar. Också i de områden där planförslaget föreslår en ny markanvändning med bostäder finns det risk att marken är förorenad. I Järnvägsstaden, Bruksstaden samt öster om Gasverksgatan finns ytor där Eslövs kommun bedömer att det finns en stor risk för föroreningar. Att utreda och eventuellt sanera markföroreningar är kostsamt, samtidigt är det något som ger miljövinster. Markundersökningarna är en nödvändig del i kommande detaljplaneprocesser och något som kommunen kommer att ställa krav på. Resultaten kommer att vara underlag för bedömning av de efterbehandlingsåtgärder som är nödvändiga att vidta inför en exploatering för att säkerställa att föreslagen markanvändning kommer att vara möjlig att genomföra.

Det finns även en risk att grundvattnet kan vara påverkat av föroreningar. Också detta är något som behöver utredas av den aktuelle exploatören vid detaljplaneläggning.

Eftersom det i stora delar av planområdet finns en risk för föroreningar är det angeläget att kommunen i genomförandefasen tar fram en rutin för hur information om kartläggningen av dessa kan hållas aktuell.

Risk för förorenad mark

Kartan visar en översiktlig bild av var det finns risk för eller misstanke om förorening. Eftersom planområdet till stor del består av mark där det pågått industriverksamhet under lång tid är många ytor utpekade.

Led för farligt gods

Begreppet farligt gods sammanfattar ämnen och föremål som transporteras och utgör potentiell skada för människor, miljö och egendom. Det finns rekommenderade leder för farligt gods och förbudszoner som reglerar transporter med farligt gods.

Länsstyrelsens vägledning för samhällsplanering i närhet av leder för farligt gods, RIKTSAM, rekommenderar avstånd på 150/75/30 meter beroende på typ av planerad markanvändning.

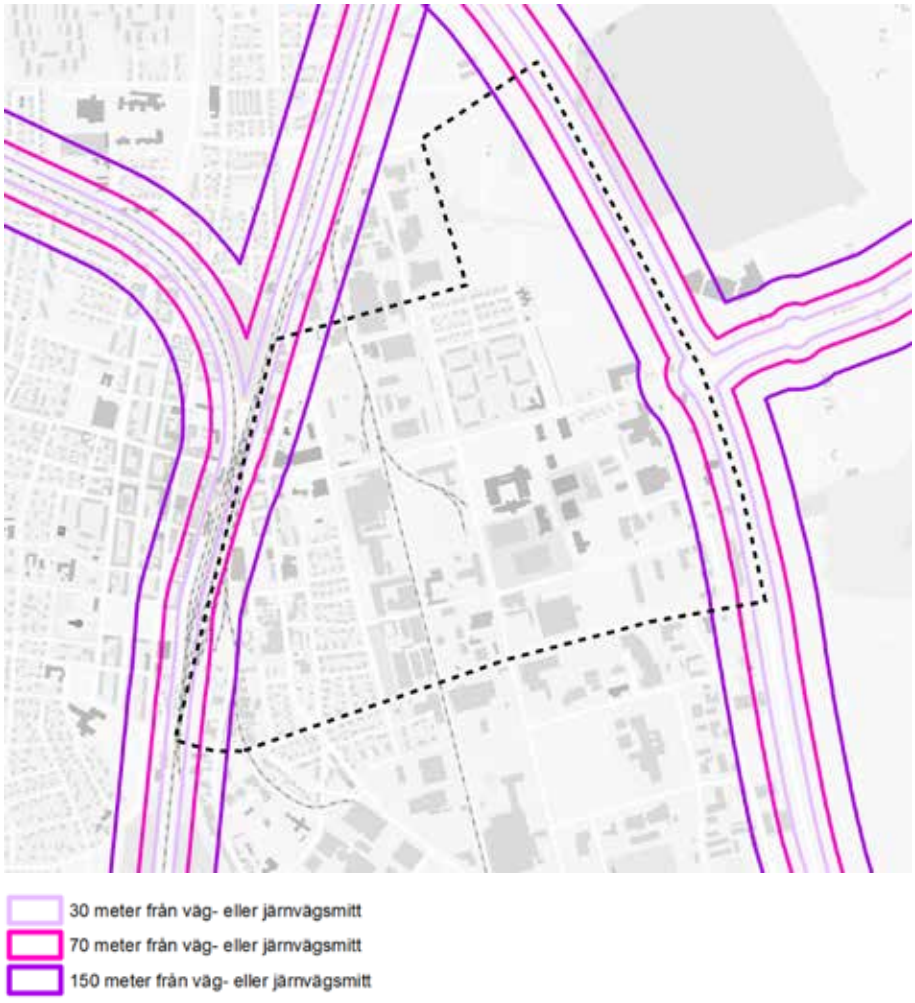
Planområdet är avgränsat av led för farligt gods såväl västerut som österut. Därför är det av stor vikt att kommunen arbetar aktivt med frågan i den vidare planeringen av utvecklingen av Järnvägsstaden och Berga trädgårdsstad. I den fördjupade översiktsplanen finns olika förslag på hur det är möjligt att arbeta för att skapa säkra avstånd.

I Järnvägsstaden finns förslag om kontorsverksamhet som ska utgöra en barriär mellan tillkommande bostäder och Södra stambanan. Utgångspunkten är att effektivt kunna utnyttja marken nära järnvägen och samtidigt minimera risken. Det är också ett läge som ligger i nära anslutning till centrum och tågstation vilket är attraktivt för arbetsplatser.

I Berga trädgårdsstad är lösningen istället en vall/grön ridå mot väg 113. Att arbeta med den gröna ridån ger förutsättningar för att behålla grönska i området, att kunna hantera massa lokalt samt att få en bra avgränsning mellan vägen och bostadsbebyggelse som också passar in i den karaktär som Berga trädgårdsstad kommer att ha.

Det finns inom, och i närheten av, planområdet ett antal företag som har leveranser med farligt gods, i dagsläget har dock kommunen ingen sammanställning av dem. I det kommande genomförandet av den fördjupade översiktsplanen är det viktigt att kommunen tar fram en sådan sammanställning för kunna leda den typen av transporter bort från bostadsbebyggelse.

Uppmärksamhetsavstånd från väg och järnväg

MILJÖKVALITETSNORMER FÖR VATTEN, OMGIVNINGSBULLER OCH LUFTKVALITET

Recipienter och miljökvalitetsnormer för vatten

Det är vattendragen Långgropen/Saxån i norr och Eslövsbäcken/Bråån i söder som är recipienter för dagvatten från det aktuella planområdet. Både Saxån och Bråån är typiska vattendrag för jordbruksområden vilket innebär att vattenflödena varierar mycket över året och att halterna av näringsämnen är höga. Båda vattendragen är även påverkade fysiskt genom att de på vissa sträckor är uträtade och/eller fördjupade. Trots det finns höga naturvärden i vattendragen. I både Bråån och Saxån finns till exempel den hotade tjockskaliga målarmusslan, samt fiskarna grönling och sandkrypare. Under senare år har det även börjat göras observationer av utter i anslutning till vattendragen och den ovanliga vackra kungsfiskaren ses ofta vid vattendragen. I båda vattendragen leker havsöring och vissa år simmar även lax upp från havet för att leka i Bråån som därmed är en av landets sydligaste lokaler för lax.

Den så kallade vattenförvaltningen är genomförandet av EU:s vattendirektiv i Sverige. Inom vattenförvaltningen delas ytvatten upp i vattenförekomster. Eslövs kommuns sjöar och vattendrag har delats in i åtta olika ytvattenförekomster varav Saxån och Bråån är två av dessa. Vattenförekomsterna i Eslövs kommun ska enligt vattendirektivet uppnå miljökvalitetsnormen god ekologisk status till år 2027. Ingen av vattenförekomsterna i kommunen uppnår dock idag god ekologisk status. Därför behöver olika verksamheter som påverkar vattenkvaliteten och statusen i vattendragen bidra till att uppnå miljökvalitetsnormerna. Enligt det åtgärdsprogram som vattenmyndigheterna beslutat om ska kommunerna bland annat i sitt planarbete arbeta för att utsläppen av förorenande ämnen minskar så att miljökvalitetsnormerna kan följas. Utsläpp av dagvatten är ett av de områden kommunerna ska arbeta med.

Den fördjupade översiktsplanens påverkan på recipienterna

Den föreslagna exploateringen inom planområdet kan ge förutsättningar för att höja vattenkvaliteten i recipienterna. I såväl Järnvägsstaden som i Bruksstaden kommer hårdgjord mark för industri att få en ny användning, framförallt i form av centrumverksamheter och bostäder vilka bedöms ge upphov till mindre föroreningar. Vid exploateringen kommer även grönytorna att bli fler och dagvattnet hanteras lokalt i huvudsakligen öppna lösningar. Dessutom kommer den gamla industrimarken att bli sanerad från eventuella föroreningar för att få användas för till exempel bostäder.

Inom planförslaget finns dock också föreslagen exploatering på mark som idag är oexploaterad och framförallt består av åkermark i Berga trädgårdsstad. Uppvuxen grönska och öppna diken kommer att bevaras inom området och det finns i planen även ett stort parkområde (4 ha). För att få kunskap om vilka eventuella negativa effekter den ökade andelen hårdgjord yta kan komma att få behöver kommande detaljpla-

ne- och exploateringsprocesser innehålla vidare analyser av detta. Det är i dagsläget inte möjligt att kvantifiera om det är de positiva eller de negativa effekterna av planförslaget som dominerar. Skulle det vara störst negativ påverkan behöver det hanteras inom planområdet för att följa kommunens dagvatten- och översvämningsplan samt för att inte riskera att försämra möjligheterna att uppnå miljökvalitetsnormerna för recipienterna.

Miljökvalitetsnormer för omgivningsbuller

Naturvårdsverket ansvarar för vägledning kring miljökvalitetsnormer som rör omgivningsbuller. Miljökvalitetsnormer för omgivningsbuller syftar till att skydda människors hälsa och miljö. Med omgivningsbuller avses väg-, järnvägs- eller flygplatsbuller genererat inom eller utanför planområdet.

Riktvärden för buller vid bostäder

Enligt regeringens förordning 2015/216 är riktvärden för trafikbuller vid bostäder 55 dB(A) ekvivalent nivå vid fasad, 30 dB(A) ekvivalent nivå inomhus, 45dB(A) maximal nivå inomhus nattetid och 70 dB(A) maximal ljudnivå vid uteplats.

Befintliga bostäder	vid fasad 55 dB(A)
	inomhus 30 (max 45)
	uteplats 50 (max 70)
Nybyggda bostäder över 35 m²	vid fasad 60 dB(A)
Nybyggda bostäder under 35 m²	vid fasad 65 dB(A)

Avsteg från riksdagens bullerriktlinjer får göras vid speciella tillfällen och enligt särskilda kriterier, däribland tillgång till service och kollektivtrafik men även då bostadsbyggnaden har en så kallad tyst sida (en av husets fasader är vänd mot till exempel en gård samt en genomgående planlösning för bostaden).

I östra Eslöv kommer den tillkommande bebyggelsen att vara utsatt för omgivningsbuller från väg och järnväg. Därför behöver kommande detaljplaner reglera exploateringen genom materialval, utformning och lokalisering. Utanför planområdet ligger även en flygplats. Utifrån en översiktlig genomgång av mängden flygtrafik, har bedömning gjorts att eventuellt buller kommer att ligga på en nivå som är möjlig att hantera i kommande detaljplaner. Eventuella konflikter kopplat till flygplatsen behöver dock studeras vidare vid exploatering i Berga trädgårdsstad.

Miljökvalitetsnormer utomhusluft

Naturvårdsverket ansvarar för vägledning kring miljökvalitetsnormer som rör luftkvalitet. Miljökvalitetsnormer för utomhusluft syftar till att skydda människors hälsa och miljön. Gällande miljökvalitetsnormer enligt Svensk författningssamling (SFS2010:477) avser halterna i utomhusluft av kvävedioxid (NO_2), svaveldioxid (SO_2), bly, partiklar (PM10), kolmonoxid (CO), bensen och ozon (O_3).

Luftkvaliteten i östra Eslöv är påverkad av motordriven vägtrafik och verksamheter. Den fördjupade översiktsplanen föreslår ett stort antal nya bostäder vilket genererar fler bilar. Därför är en viktig del i planförslaget att verka för att förbättra möjligheter till hållbart resande genom att planera utbyggnad av bostäder i kollektivtrafiknära lägen, förenkla för cyklister och gående med gena stråk och bra parkeringar.

TEKNISK FÖRSÖRJNING

VA

Kommunalförbundet VA SYD är VA-huvudman i Eslövs kommun och ansvarar för samt driver VA-verksamheten i kommunen sedan 2012. Planområdet ingår i verksamhetsområde för dag-, spill- och dricksvatten.

Dagvattennätets kapacitet är redan i dagsläget nådd i flera delar av planområdet, ledningsnätet är till stor del dimensionerat utifrån 2-års-respektive 5-års regn. Detta gör att det är viktigt att arbeta med fördröjningsåtgärder. I avsnittet Gröna och blå strukturer på sidan 72 finns en karta som bland annat visar ytor för öppen dagvattenhantering.

I spillvattenledningsnätet finns mycket tillskottsvatten och därför har också detta troligtvis begränsad kapacitet. VA SYD behöver göra en plan för utbyggnad och förstärkning av dag-, spill- och dricksvattennäten (inklusive pump- och tryckstegringsstationer) i området. Området har idag drygt 2000 invånare. I och med den föreslagna utbyggnaden kan antalet invånare öka till knappt 8 500. Det är en avsevärd ökning som kommer att kräva en omfattande ombyggnad av VA-huvudnätet. Med anledning av detta, samt de generella hållbarhetsprinciperna, är det viktigt att beakta vattenbesparande åtgärder såsom till exempel snålspolande kranar, urinseparerande toaletter och cirkulära gråvattenåtervinningssystem.

El- och värmeförsörjning

Kraftringen AB har både större och mindre fjärrvärmeledningar inom planområdet. Det finns ingen brist i produktionskapacitet och inte heller några problem med distributionen till området. Förutsättningarna för att kunna försörja tillkommande byggnation med fjärrvärme är goda. Förnybar fjärrvärme ska eftersträvas i de nya bostadsområdena. Det finns även ett antal industrier i anslutning till planområdet. Det kommande genomförandeprojektet bör inkludera en analys av om de har överskottsvärme eller så kallad spillvärme som kan utgöra en integrerad del av planområdets värmeförsörjning.

När det gäller elförsörjning finns en god kapacitet i Kraftringens fördelningsstation i östra Eslöv. Utöver utrustning som nätstationer är det troligtvis endast kablar som eventuellt måste förläggas fram till planområdet. Dock finns en större utmaning i den generella effektbristen i södra Sverige, vilken kan innebära begränsningar i uttag från överliggande regionnät (E.ON och Svenska Kraftnät). Med anledning av detta ska energieffektivitet eftersträvas i alla led och lokal produktion av förnyelsebar energi uppmanas. Likaså uppmanas samarbeten över fastighetsgränserna för att skapa energisamverkan (urban symbios).

Kommunen främjar ett fossilbränslefritt samhälle och därför ska det inom planområdet även ske en utbyggnad av laddinfrastruktur för elfordon.

Avfall

Kommunägda avfallsbolaget MERAB svarar för driften av återvinningscentraler och ansvarar för insamling av hushållsavfallet i de tre ägarkommunerna (Eslöv, Hörby och Höör). Vid planering av bostäder och verksamheter är det viktigt att säkerställa utrymme för fastighetsnära insamling så att det inte krävs tillgång till egen bil.

Idag sker det inom planområdet traditionell hämtning av kärl på fastighet men för att reducera den tunga lastbilstrafiken i nya stadsdelen som blir mer av en blandstad, bör möjligheterna för sopsugsystem undersökas vid kommande exploatering. Kvartersnära återbrukscentraler med möjlighet till reparationer och innovativ produktion av restresurser är också ett intressant koncept. Förutom att bli av med avfallet utgör återbrukscentraler en plats för återbruk och kunskapsöverföring – en ny naturlig mötesplats skapas.

IT och IKT/Digital infrastruktur

Det finns goda förutsättningar för fiber inom planområdet. Planområdet har god 4G-täckning vilket ger datorer och mobila enheter snabb uppkoppling och möjliggör sakernas internet, förkortat IoT. IoT är en förutsättning för till exempel intelligenta hus, smarta elnät, digitala assistenter och intelligenta transportsystem och utgör ett viktigt verktyg för god samhällsplanering och i övergången till behovsbaserad handling.

LoRaWAN-nätverk håller på att etableras inom tätorten Eslöv vilket öppnar upp för en IoT där överföring av data sker över långa sträckor och med låg energiförbrukning.

Brandvattenförsörjning

Det finns i dagsläget brandposter i området, men vid kommande exploatering är det viktigt att beakta hur brandpostnätet blir påverkat. Det kan uppstå behov av att flytta eller komplettera utifrån ny eller förändrad bebyggelse. Om en flytt eller komplettering blir aktuell ska flödet i brandposterna vara dimensionerat enligt VAV-norm P-83. Avståndet mellan brandpost och uppställningsplats för släckbil bör inte överstiga 75 meter. Uppställningsplatsen får vara placerad maximalt 50 meter från byggnadens angreppspunkt vilket normalt sett är dess entré.

RIKSINTRESSEN

Riksintressen gäller geografiska områden som är utpekade för att de innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Områden kan vara av riksintresse för både bevarande och exploatering. Riksintressen ska behandlas och redovisas i den kommunala översiktsplaneringen så att det blir tydligt hur dessa förhåller sig till andra intressen men också för att det ska vara möjligt att göra avvägningar mellan oförenliga riksintressen.

Planområdet innefattar två olika kategorier av riksintressen, dels för kommunikationer (Södra stambanan och MSA-zoner för Malmö Airport, Kristianstad flygplats och Ängelholms flygplats) dels för kulturmiljövård (stadsmiljön i områdets västra delar). Dessutom finns strax söder om planområdet Abullahagen, ett Natura 2000-område som även omfattas av riksintresse naturvård för Bråån. Övriga riksintressekategorier är inte berörda av planförslaget.

Riksintresse kulturmiljövård – Eslöv M182

Riksantikvarieämbetet fattade 1997-08-18 beslut om riksintresset Eslöv M 182 med följande motivering och uttryck:

Motivering till det kulturhistoriska riksintresset

Stadsmiljö – järnvägsstad – som visar järnvägens och industrialismens betydelse för den moderna tätortsutvecklingen, hur en hållplats på den rena landsbygden successivt utvecklades till ett planmässigt uppbyggt stationssamhälle och så småningom en stad.

Uttryck för riksintresset

Spår av vägsträckningar, markanvändning och bebyggelse från tiden före järnvägens tillkomst och det nya samhällets tidigaste skeden. Den successivt framvuxna rutnätsplanen med tomtstruktur, platsbildningar och gaturum.

Bebyggelsen och dess täta stadsmässiga men relativt småskaliga karaktär. De kringbyggda kvarteren med bostäder och lokaler för handel och hantverk samt ekonomibyggnader och bakgårdar.

Offentliga byggnader med bland annat den nygotiska kyrkan (1891) som givit upphov till begreppet ”Eslövsgotik”. Järnvägsmiljön med stationshuset från 1913, industribyggnader och andra till järnvägen knutna byggnader och anläggningar.

Den lokala byggnadstraditionen med hus i företrädesvis rött och gult tegel. Inslag av parker och grönska. Det tidiga 1900-talets utvidgningsområden, med tidstypisk terränganpassad plan och villor på stora, grönskande tomter. Medborgarhuset, ritat av H. Asplund, från 1957 och annan bebyggelse som visar den fortsatta utvecklingen under 1900-talet.

Geografisk avgränsning av riksintresset

Riksintresset hade tidigare inte någon geografisk avgränsning och värdetexterna är kortfattade. Med anledning av att många rivningar hade skett av industri och bostadshus, inte minst i östra Eslövs centrala delar, ingrep Länsstyrelsen med hänvisning till riksintresset, vars värden man ansåg riskerade skadas. 2008 gjorde därför Eslövs kommun tillsammans med Länsstyrelsen en geografisk avgränsning av området och en handlingsplan togs fram av kommunen.

Handlingsplanen är ett ställningstagande för hur kommunen avser att hantera bebyggelsefrågor i förhållande till riksintresset och kulturmiljövärden i Eslövs tätort. Eslövs kommun och Länsstyrelsen Skåne kom fram till att avgränsningen skulle täcka in stadens utbredning vid den tid när järnvägsutbyggnaden nått sin största betydelse för stadens utveckling, i början av 1940-talet. Handlingsplanen uppmärksammar bland annat att riksintresset kan komma att påverkas även av sådant som sker utanför den egentliga avgränsningen. I handlingsplanen konstateras också: ”att tillvarata och bygga vidare på befintliga värden och strukturer som avtecknar sig och finns i den fysiska miljön är en tillgång för alla städer”. Detta gäller än i dag, och i synnerhet i östra Eslöv.

Ställningstagande

Området för riksintresse kulturmiljövård omfattar centrala Eslöv på båda sidor om järnvägen och samma motivering gäller för hela området. På den västra sidan innefattar riksintresset bland annat stenstadens stadsmässiga och kringbyggda kvarter samt trädgårdsstadens stora gröna tomter. Båda karaktärerna är beskrivna i motiveringen av riksintresset och dessutom namnges tre objekt (kyrkan, stationshuset och medborgarhuset) vilka alla ligger på den västra sidan. På den östra sidan av järnvägen hittar man också det som beskrivs i motiveringen av riksintresset, men det är inte lika tydligt som för den västra delen.

Skillnaderna i karaktärerna på de olika sidorna av järnvägen har sin grund i stadsplaneringen från det tidiga 1900-talet. Erik Bülow-Hübe, en av Sveriges mest kända stadsplanerare, var ansvarig för den tidens stadsplaner för Eslöv och som till stora delar har genomförts. Hans idé var att staden skulle utvecklas med olika karaktär på den västra respektive den östra sidan av järnvägen. Den västra sidan skulle vara en plats för framförallt bostäder och handel, medan den östra istället möjliggjorde för mer industriell verksamhet. Det gör att även om riksintresset är formulerat likadant för de två sidorna så bör tolkningarna bli olika. En skillnad som är tydlig är den östra sidans brokighet i olika funktioner och variation i byggnadsvolymer och byggnadskaraktärer. Det är en variation som Eslövs kommun vill bevara och som därför kommer till uttryck i den fördjupade översiktsplanen och pågående detaljplaner i östra Eslöv.

I Eslövs kommuns översiktsplan, antagen 2018, finns bland annat följande ställningstagande angående riksintresset: Utvecklingen och förtätningen av Eslövs stad bedöms inte stå i konflikt med kulturmiljövärdena under förutsättning att den ses över och hanteras som en fortsättning av järnvägsstadens utbyggnad.

Bevarande av industribyggnader, och grönstruktur i industrimiljöer kan innebära svårigheter gällande sanering av förorenad mark och byggnader och leda till ökade kostnader. Avvägningar får här göras från fall till fall och ska motiveras väl.

Riksintresse kommunikationer – Södra stambanan (och Eslövs station)

Södra stambanan ingår i det av EU utpekade TransEuropean Transport Network (TEN-T-nätet anger vägar av internationell betydelse). Stambanan sträcker sig från Stockholm till Malmö och är mycket viktig för person- och godstrafik. Banan ingår även i det utpekade strategiska godsnätet. I Eslövs kommun passerar stambanan igenom Örtofta, Eslöv och Stehag och medför barriäreffekter på dessa orter. På stambanan passerar i snitt 63 godståg per dygn. Drygt sju procent av lasten i dessa tåg klassas som farligt gods. Södra stambanan är dubbelspårig och elektrifierad. På längre sikt kan det finnas behov av fyra spår på hela sträckan Malmö-Hässleholm.

Eslövs station ingår i riksintresset som en funktion för byten av internationell, nationell, regional och lokal trafik.

Ställningstagande

I Eslövs kommuns översiktsplan, antagen 2018, finns bland annat följande ställningstagande angående riksintresset: Eslövs kommun avser att värna och inte skada riksintresset. Fortsatt järnvägstrafik ligger i Eslövs kommuns intresse att arbeta för. Möjligheten till hållbar pendling är avgörande för Eslövs fortsatta utveckling och styrka.

Eslövs kommun verkar för att utveckla stationen i Eslöv till centralstation. Arbetet kommer att ske i samarbete med Skånetrafiken, Trafikverket och fastighetsägare.

Eslövs kommun föreslår ny bebyggelse i stationsorterna nära riksintresset och det kommer att vara av vikt att ha en löpande dialog med Trafikverket i detta arbete.

Övergripande och specifika buller- och riskanalyser kommer att tas fram och eventuella åtgärder för buller och risk kommer att arbetas fram i samarbete med Trafikverket och Räddningstjänsten Syd. Delar av befintlig bebyggelse är bullerstörd redan idag. Eslövs kommun verkar för att förbättra ljudmiljön, dels för redan utsatt bebyggelse och dels för framtida bebyggelse som en följd av förmodad ökning av person- och godstrafik.

Planering och utveckling av en ny koppling över stambanan i Eslöv kommer att ske i nära samarbete med Trafikverket. Kopplingen är av stor vikt för att knyta samman den östra och västra sidan av staden.

Ställningstagandena gäller även för den fördjupade översiktsplanen. I det vidare arbetet med utvecklingen av det område som i planförslaget har fått namnet Järnvägsstaden behöver Eslövs kommun samarbeta med ovan nämnda aktörer.

I Järnvägsstaden (där det i dagsläget är en godsbangård) föreslår den fördjupade översiktsplanen exploatering närmare spåret än vad fallet är idag. Den översiktliga bedömningen är att det finns utrymme för ytterligare spår även med den tillkommande bebyggelsen. I den vidare planeringen kommer det att säkerställas. Det kommer då också att genomföras buller- och riskutredningar, det handlar framförallt om utvecklingen av de västra delarna av Järnvägsstaden.

Ny stambana Hässleholm-Lund

Planområdet ligger inom utredningsområdet för en ny stambana mellan Hässleholm och Lund. Det pågår en lokaliseringsutredning för att identifiera den korridor som banan ska gå i. Utredningen ska vara klar under 2022. Om den nya stambanan lokaliseras längs med Södra stambanan eller tätt öster om Eslövs tätort kommer den att påverka utvecklingen inom planområdet och ge nya planeringsförutsättningar. Eslövs kommun deltar aktivt i arbetet med lokaliseringsutredningen tillsammans med Trafikverket, länsstyrelsen och övriga berörda kommuner.

Riksintresse kommunikationer – Luftfart

MSA-zoner

Malmö Airport, Kristianstad flygplats och Ängelholms flygplats är befintliga instrumentflygplatser som är av riksintresse för kommunikationer och vars MSA-zoner planområdet för den fördjupade översiktsplanen ingår i. En MSA-zon, Minimum Sector Altitude, har en radie på 60 kilometer från instrumentflyplats. Den första delen av en inflygning till en instrumentflygplats benämns Initial Approach, och lägsta flyghöjd bestäms här av MSA-ytan.

Ställningstagande

Om detaljplaner medger byggnation högre än 20 meter ska flygplatserna höras. Flygplatserna är sakägare och ska därför beredas möjlighet att yttra sig. Likaså ska Luftfartsverket och Försvarsmakten, i egenskap av sakägare, ges möjlighet att yttra sig över sådana detaljplaner. I de fall det framkommer behov av flyghinderanalys ska en sådan genomföras och skickas till berörda flygplatser.

Riksintresse naturvård samt Natura 2000 – Bråån NM 55

I Eslövs kommuns översiktsplan, antagen 2018, finns bland annat följande ställningstagande angående riksintresset: Väster om Abullahagen finns befintlig men ej utbyggd detaljplan för verksamheter. Den framtida bebyggelsen kan komma att isolera Abullahagen och försämra den gröna infrastrukturen. Kommunen föreslår att åkermark söder om Abullahagen ändras till naturmark med ett stärkt naturmarksstråk mot Brååns naturmiljö för att säkerställa att området inte isoleras.

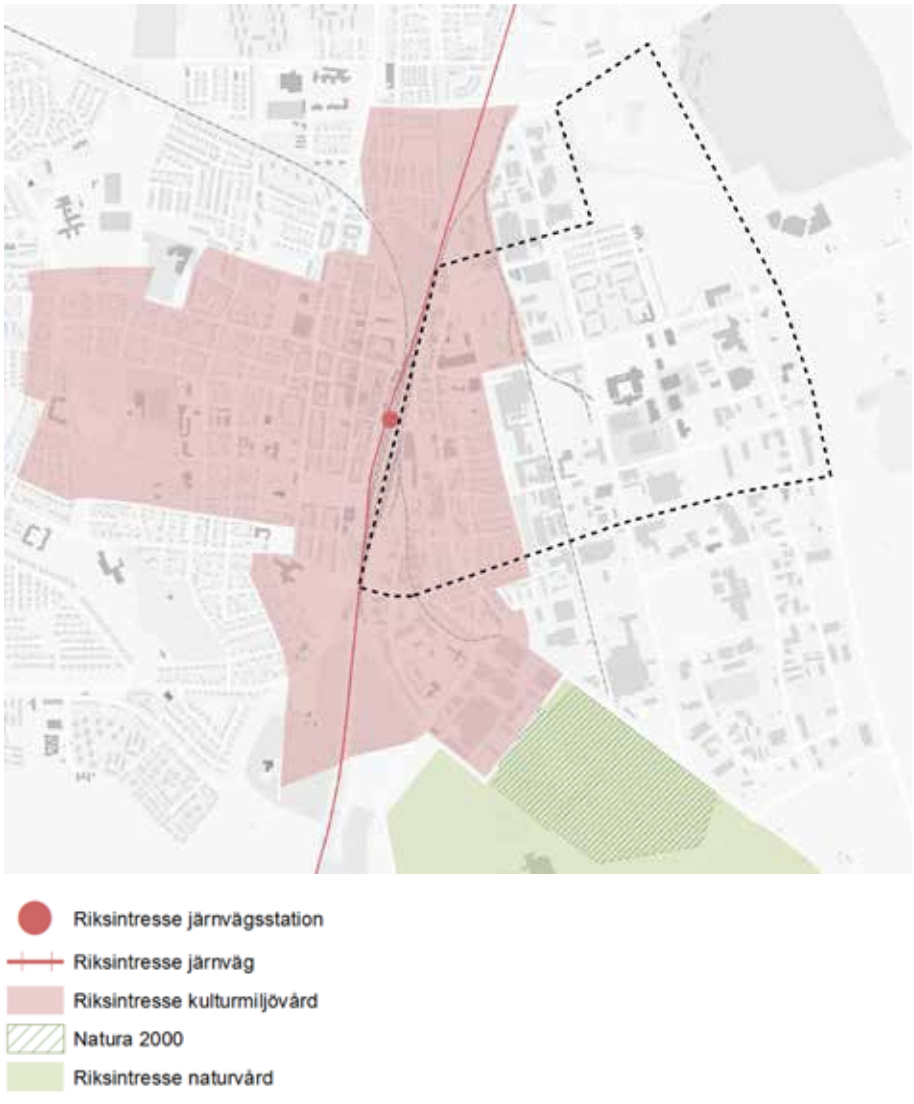
Långakärr i Abullahagen är dagvattenmagasin för dagvatten från en stor del av östra Eslöv. Stora delar av avrinningsområdet utgörs av hårdgjorda ytor inom befintliga industri- och verksamhetsområden.

Industriområdet som ligger närmast Abullahagen ingår inte i den fördjupade översiktsplanen. Dock finns det i och med den föreslagna exploateringen av östra Eslöv möjlighet att förbättra kvaliteten på det dagvatten som rinner till Långakärr om än i liten omfattning. Detta genom att flera av ytorna inom området får en ny markanvändning där tidigare hårdgjorda ytor för industri istället blir centrumverksamheter och bostäder. Vid exploateringen kommer grönytorna att bli fler och dagvattnet hanteras lokalt i huvudsakligen öppna lösningar. Dessutom kommer marken att bli sanerad från eventuella föroreningar.

Inom planförslaget finns dock också föreslagen exploatering på mark som idag är oexploaterad och framförallt består av åkermark i Berga trädgårdsstad. För att få kunskap om vilka eventuella negativa effekter den ökade andelen hårdgjord yta ändå kan komma att få behöver kommande detaljplane- och exploateringsprocesser innehålla vidare analyser av detta.

Riksintressen för kommunikation och kulturmiljö

Del 4 – **Genomförande**

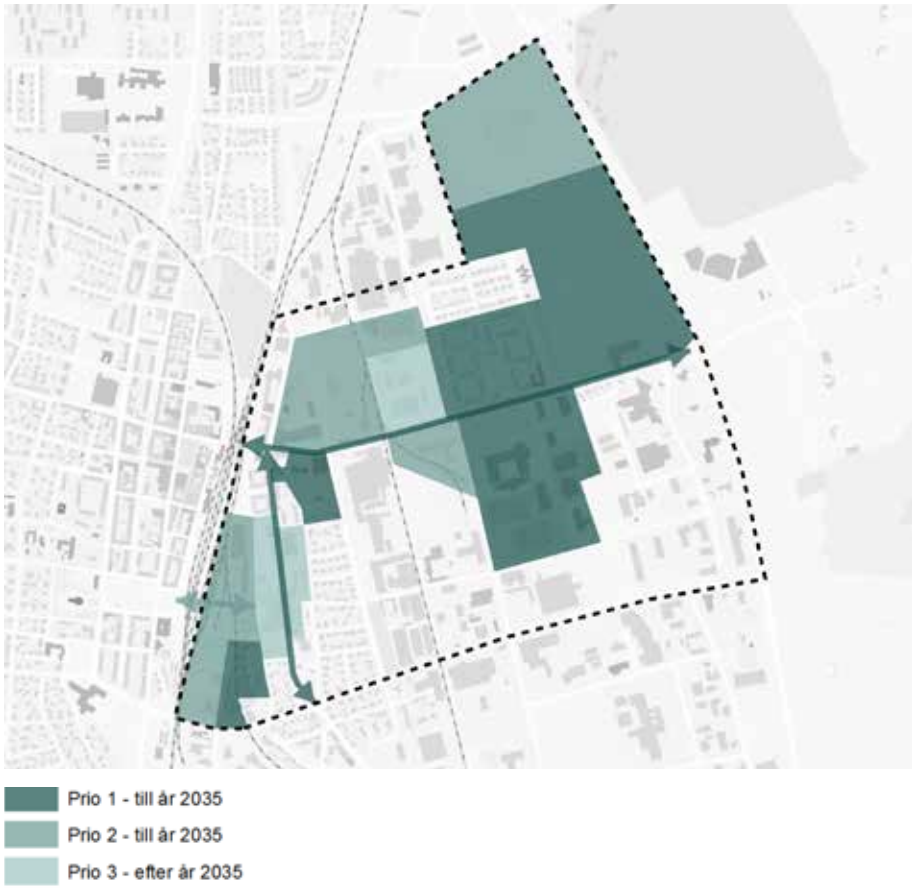
PLANERINGSPRINCIPER OCH ASPEKTER ATT BEAKTA I DEN VIDARE PLANERINGEN

Planeringsprinciperna som presenterats i planförslaget visar vilka övergripande utgångspunkter som planeringen av östra Eslöv ska ta avstamp i. Ambitionen med principerna är att tydliggöra vilka frågor som kommunen och exploatörer behöver hantera i planerings- och exploateringsprocesser. Likaså belyser de ”aspekter att beakta i vidare planering” som avslutar beskrivningarna om områden och stråk, viktiga frågor som aktörerna behöver ta hänsyn till och hantera.

GENOMFÖRANDEPROJEKT

För att skapa kraft i genomförandet behöver det tas fram strategier för hur utvecklingen av planområdet ska prioriteras. Kommunen kommer därför under 2021 att starta ett genomförandeprojekt för den fördjupade översiktsplanen. Arbetet ska tydliggöra vad som ska göras när och vilka etapper och områden som kommer att inleda omvandlingen av östra Eslöv. I den fördjupade översiktsplanen finns en grov översikt av en prioriteringsordning, vilken ska användas som utgångspunkt för genomförandeprojektet. Eftersom många av exploateringsprojekten har lång genomförandetid kan det finns behov av att redan nu inleda arbete med områden som ligger i prio 2 och 3.

Prioriteringsordning

Prioriteringsordning		
Till år 2035		**Efter år 2035**
Prio 1:	**Prio 2:**	**Prio 3:**
Delar av Järnvägsstaden: – Örnen 4 (Spritfabriken & Engson) Sädgåsen 1 Grågåsen 1	Västra och nordöstra delarna av Bruksstaden	Resterande delar av Järnvägsstaden
Bergaområdet – Piggvaren 4	Sydöstra delarna av Järnvägsstaden med förbindelse över Södra stambanan	Resterande delar av Bruksstaden
Södra delen av Berga trädgårdsstad	Norra delen av Berga trädgårdsstad	
Idrottsparken öster om Verkstadsvägen	Idrottsparken väster om Verkstadsvägen	
Östergatan och Ringsjövägen		
Kvarngatan		

För att få kraft i genomförandet behöver exploateringen vara hög, samtidigt är det viktigt att planera för alla funktioner som behöver finnas i en stadsdel och inte bara bostäder. Det måste även finnas plats för till exempel grönområden, torg, lekplatser, parkeringsplatser, skolor och förskolor, boendeformer för äldre samt annan service som till exempel handel.

I genomförandeprojektet kommer finansiering att vara en viktig del. Genomförandet kan finansieras på flera sätt. En del investeringar kommer att finansieras genom skattemedel, men det kan också ske genom kommunala och privata exploateringar. Det kan även finnas möjlighet till extern finansiering för vissa delar.

De befintliga företagens möjligheter att bedriva sin verksamhet är också något som kommunen behöver ta i beaktande. Det är viktigt med en tydlighet gällande vilka förutsättningar de har att förhålla sig till.

Det behövs även tas fram upplägg både för hur kommunen kan möjliggöra för tillfällig användning av marken och för hur det är möjligt att fånga upp nya initiativ och föra in dem i planen för genomförande. Det är också angeläget att lyfta den föreningsdrivna utvecklingen av Idrottsparken. Medborgar- samt barnperspektiven är viktiga.

Utöver det ovan nämnda finns ytterligare ämnesområden där kommunen behöver ta fram fördjupade analyser som tar ett helhetsgrepp istället för att varje delprojekt ska ta fram egna analyser och lösningar. Listan visar exempel på studier/analyser som kan behövas:

- Riskanalyser gällande miljöfarligverksamhet och led för farligt gods
- Trafikanalyser
- Skyfallskartering och analys
- Brandvattenförsörjning
- Naturvärdesinventering
- Gestaltning för allmän platsmark inklusive offentlig konst
- Utgångspunkter för hållbar stadsutveckling
- Lokalisering av vård- och omsorgsboende
- Rutin för informationsinsamling och kartläggning av markföroreningar

Livscykelperspektiv

Ytterligare en aspekt som är viktig att ha med i ett genomförande av den fördjupade översiktsplanen är en diskussion om hållbarhet i byggandet och att ha ett livscykelperspektiv. En byggnad, under alla faser av sin livscykel, använder energi och kan utgöra en källa till föroreningar. Ett långt tidsperspektiv är därför viktigt vid hållbart byggande.

Med detta i åtanke är det möjligt att uppnå ett smart användande av både ekologiska och ekonomiska resurser om byggnader står länge. Detta kräver god arkitektur, funktionalitet och hög kvalitet i utförandet av byggnader.

Byggnadsmaterialen har en egen livscykel där energi och resurser används i alla faser. Därför är det viktigt att prioritera byggnadsmaterial som till exempel är återvunnet eller är återvinningsbart, har lång livslängd, är närproducerat eller vars tillverkning medför låg energianvändning.

Lika viktigt är det att byggherren utformar byggnaden och väljer apparater och installationer så att föroreningar till omgivningen minimeras samt att energisystemen är smarta och effektiva. Energisamverkan (urban symbios) ska eftersträvas, därför behöver energiinfrastrukturen vara innovativ och samarbeten komma till stånd över byggnads- och fastighetsgränser. Detta kan till exempel handla om spillvärme eller elförsörjning. Nya byggnader kan behöva producera mer förnyelsebar energi än den använder för att kompensera för äldre byggnader som inte är möjliga att effektivisera till nollutsläpp.

Byggskedet ska heller inte glömmas bort. Under detta skede ska åtgärder vidtas för att minimera avfallsmängder och höja sorteringsgraden, minimera energianvändningen samt minimera användningen av miljöskadliga eller hälsovådliga kemiska produkter.

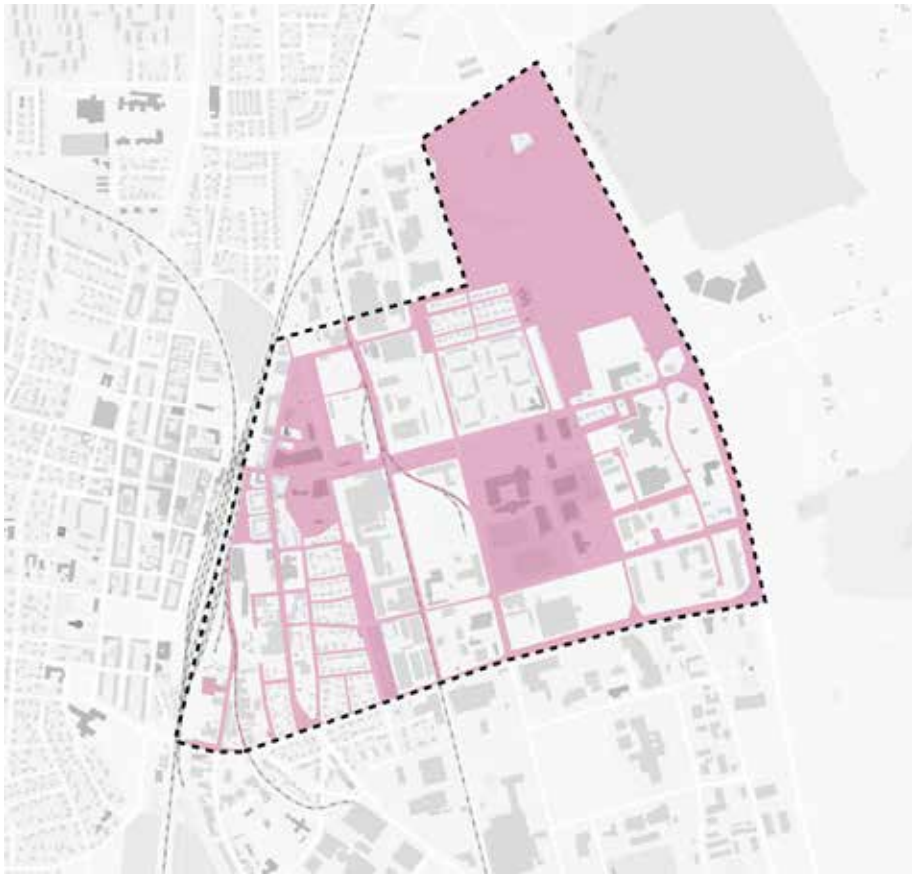
För att säkerställa livscykelperspektivet i alla led är en god och tät dialog mellan kommun, byggherrar, projektörer och entreprenörer avgörande. Dialogen ska bidra till kunskapsdelning och erfarenhetsutbyte.

Bostadsbyggande per utvecklingsområde

När planområdet är fullt utbyggt kommer 2 550 nya bostäder att ha tillkommit. Nedan visas en överblick över hur många av dessa som kommer att kunna byggas till år 2035 och hur bebyggelsen kommer att utvecklas i ett längre tidsperspektiv.

Område:	Till år 2035	Efter år 2035
Järnvägsstaden	400	550
Bruksstaden	600	400
Östergatan/Ringsjövägen/Idrottsparken	250	-
Berga	100	-
Berga trädgårdsstad	250	-
Totalt:	**1 600**	**950**

Kommunägd mark

Teckenförklaring

Planområde

Kommunägd mark

Illustration, tänkt att inspirera och väcka tankar om framtiden. Hur vill vi att östra Eslöv ska se ut om 100 år? Vilken stad är det som nästkommande generationer ska ta över? Vilka värden och kvaliteter vill vi bevara, skapa och utveckla?

Del 5 – **Mål**

POLITISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH MÅL FÖR DEN ÖVERSIKTLIGA PLANERINGEN

Den övergripande visionen för Eslövs kommun är att år 2025 vara ”Skånes bästa kommun att bo och verka i”. För att nå målen ska Eslöv vara en hållbar, spännande kommun där människor möts, utvecklas och trivs. Kommunen ska vara förstahandsvalet för företagare vid nyetablering och expansion. Organisationen ska vara effektiv och framtidsorienterad med medborgarna i fokus.

I översiktsplan Eslöv 2035 presenteras tre målbilder för kommunens utveckling de kommande 15 åren: regional stjärna, hållbara lägen och lätt att leva livet. De grundar sig på de styrkor, utmaningar och den omvärld som Eslövs kommun har och står inför. Staden, byarna och landsbygden ska tillgodose behov för dem som lever idag utan att äventyra behoven för framtidens invånare.

Regional stjärna

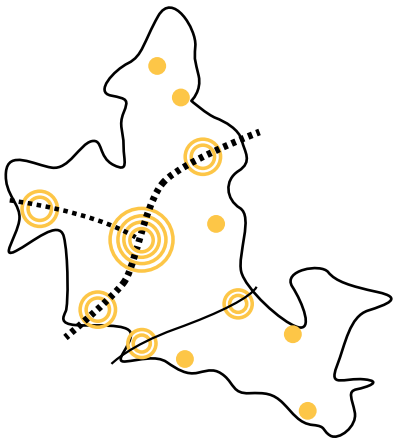
Eslövs kommun har en unik kombination av närhet till omvärlden, goda kommunikationer, en stark centralort med gott om kvaliteter, levande byar och landsbygd och gott om natur för rekreation och friluftsliv. Det nära läget i en expansiv region ger kommunen en central och spännande position i Skånes utveckling. Dessa kvaliteter gör Eslöv till en regional stjärna!

Som regional stjärna är Eslövs kommun en viktig och tydlig aktör i regionen. Med strategiska satsningar på kommunikation och attraktivitets- och identitetsbygge positionerar sig kommunen starkt i södra Sverige som en bra boendekommun och ett förstahandsval för företagare.

Ett proaktivt, målinriktat och handlingskraftigt arbete med utgångspunkt i kommunens strategiska fördelar och möjligheter i omvärlden driver utvecklingen i en riktning som är bra för kommunen, kommuninvånarna och omgivningen. Ett starkt Eslöv utvecklar hela Skåne!

- Eslövs del i regionen
- Identitet och profil
- Småstad och landsbygd
- Infrastruktur och kommunikationer
- Självkännedom och bilden utifrån

Hållbara lägen

Eslöv växer i hållbara lägen. Olika platsers unika karaktär lägger grunden för kommunens samlade identitet och skapar attraktivitet. En stolt och stark stad med stora kvaliteter är en tillgång för hela kommunen. Livskraftiga byar och landsbygd ger möjlighet till kompletterande boendemiljöer och livsmönster.

Samhällen och nya kvarter utvecklas i anslutning till kommunens starka kollektivtrafiklägen. Här skapas täta, hållbara och attraktiva stads- och bymiljöer med närhet till omvärlden som stimulerar till möten och skapar sociala sammanhang. Gröna och blå värden är en central del av ekokommunens identitet och präglar befintliga och nya samhällen och kvarter.

- Samband inom kommunen mellan byarna/staden/landsbygden
- Byarna/stadens/landsbygdens unika värde
- Samhälle, sammanhållning, samband
- Cykel, kollektivtrafik, social hållbarhet

Lätt att leva livet

Livet i Eslövs kommun ger en trygg och enkel vardag med möjlighet till ”det lilla extra”. Människor möts, utvecklas och trivs i attraktiva och välfungerande miljöer. Tillgången till varierade och attraktiva boendemiljöer för olika skeden i livet skapar plats för mångfald. Stadens och byarnas olika delar är väl sammankopplade och känslan av mångfald, öppenhet och gemenskap är stark. Delaktighet i stora och små frågor ger goda möjligheter att påverka livsmiljön för barn, unga, vuxna och äldre. Det är människorna som får kommunen att växa och utvecklas.

- Stadsdel – kvarter – by
- Hållbara livsmiljöer i byn/staden/landsbygden
- Boendemiljön, gatan, torget, mötesplatser
- Barn, äldre, företagen, livspussel, föreningsliv, social samhörighet, tillgänglighet

AGENDA 2030

Agenda 2030 antogs 2015 av FN:s medlemsländer. Det är en överenskommelse som innehåller 17 globala mål för att uppnå fyra saker till 2030: avskaffa extrem fattigdom, minska ojämlikheter och orättvisor i världen, främja fred och rättvisa samt att lösa klimatkrisen. De globala målen är integrerade och odelbara och balanserar de tre dimensionerna av hållbar utveckling: den ekonomiska, den sociala och den miljömässiga. Den svenska regeringen har som ambition att Sverige ska vara i framkant i genomförandet av Agenda 2030 och Eslövs kommun arbetar aktivt med målen. Genom den översiktliga planeringen kan kommunen verka för att skapa en utveckling som både kan tillfredsställa de behov som finns idag och de som kan uppstå i framtiden. Av de 17 globala målen har vissa en mer direkt koppling till översiktlig planering, medan andra påverkas mer indirekt.

Det mål som har tydligast koppling till arbetet den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv är **Mål 11 – Hållbara städer och samhällen**. Ambitionen med planen och det efterföljande genomförandet är att den ska bidra till att säkra bostäder till överkomlig kostnad (delmål 11.1), tillgängliggöra hållbara transportsystem för alla (delmål 11.2), stödja en inkluderande och hållbar urbanisering (delmål 11.3), skydda världens kultur- och naturarv (delmål 11.4), mildra de negativa effekterna av naturkatastrofer (delmål 11.5), minska städernas miljöpåverkan (delmål 11.6) samt skapa säkra och inkluderande grönområden för alla (delmål 11.7).

Den fördjupade översiktsplanen påverkar även flera av de andra målen. Här nedan redovisas några exempel på hur.

- **Mål 3 – God hälsa och välbefinnande**
  I planförslaget uppmanar kommunen till bra inomhusmiljö genom till exempel bra materialval i byggfasen och även inslag av grönska vilket skapar bättre luftkvalitet. I båda fallen kan antalet sjukdomsfall till följd av skadliga kemikalier och föroreningar reduceras (delmål 3.9). Trevliga boenden, trygga utemiljöer och närliggande rekreationsmöjligheter främjar en god mental hälsa (delmål 3.4).
- **Mål 6 – Rent vatten och sanitet för alla**
  Planförslaget uppmanar till att vatten återanvänds i de nya byggnaderna (delmål 6.3) och att vattenanvändningen effektiviseras (delmål 6.4).
- **Mål 7 – Hållbar energi för alla**
  Planförslaget uppmanar till lokal produktion av förnyelsebar energi (delmål 7.2) och även smarta energilösningar för ökad energieffektivitet (delmål 7.3).
- **Mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion**
  Planförslaget lyfter vikten av livscykelperspektivet vid genomförandet vilket bidrar till hållbar användning av naturresurser (delmål 12.2), ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall (delmål 12.4), och reduktion i mängden avfall (delmål 12.5).
- **Mål 13 – Bekämpa klimatförändringarna**
  I planförslaget skapas möjligheter att transportera sig fossilfritt med välplanerade och sammanhängande gång- och cykelstråk för att reducera utsläpp av växthusgaser som bidrar till klimatförändringen (delmål 13.2). I planförslaget integreras även anpassningsåtgärder för pågående klimatförändring såsom dagvattenhanteringssystem med gröna tak och fördröjningsmagasin (delmål 13.1)
- **Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald**
  Planförslaget tar hänsyn till befintliga ekosystem genom att bevara uppvuxen grönska (delmål 15.5). Planförslaget föreslår även att skapa nya ekosystem såsom dammar och öppna dagvattenlösningar, plantering av växtlighet och så vidare som kan gynna den biologiska mångfalden (delmål 15.9).

JÄMSTÄLLDHET OCH JÄMLIKHET

Vid utformningen av östra Eslöv behöver både ett jämlikhetsperspektiv och jämställdhetsperspektiv finnas med. Enligt plan- och bygglagen ska en översiktsplan ge stöd i kommunala beslut och prioriteringar för att främja en samhällsutveckling med jämlika och goda sociala levnadsförhållanden. Östra Eslöv ska vara tillgänglig för alla människor oavsett socioekonomisk bakgrund, ålder, kön, etnicitet och intressen.

Med ett bostadsbestånd som är blandat vad gäller typer, storlekar och upplåtelseformer samt att det är tätt och med en mångfald av funktioner så minskar risken för segregation och utanförskap. Bottenvåningarna ska bli en integrerad del av gatumiljön och bjuda på ett rikt utbud av verksamheter så att människor i olika faser av livet och med olika förutsättningar kan trivas.

Att skapa en mångfald av ytor med olika karaktärer är viktigt för att de ska passa olika människor med olika behov under olika tider på dygnet och olika årstider. Vissa mötesplatser kan ha en mer generell karaktär medan andra är mer tydligt riktade till en viss målgrupp eller ha en mer specifik funktion.

Det ska vara enkelt och tryggt att röra sig mellan olika måldestinationer såsom bostäder, arbetsplatser, service, skola och fritid. Både inom planområdet och till andra delar av Eslöv. Gång- och cykelstråk samt tillgång till kollektivtrafik behöver därför vara utformade så att de kommer till nytta för alla.

Genomförandefasen ska innehålla dialog och samverkan med byggherrar kring frågor som rör social hållbarhet. Eftersom det finns många verksamheter för barn och unga inom planområdet är det också angeläget att fortsätta den dialog med barn, unga och idéburen sektor som inletts under planprocessen.

NATIONELLA, REGIONALA OCH LOKALA MÅL OCH STYRDOKUMENT

Till grund för arbetet med den fördjupade översiktsplanen för östra Eslövs finns flera nationella och regionala mål tillsammans med en rad olika kommunövergripande mål och styrdokument.

Nedan redovisas några av de mål och styrdokument som bedöms ha starkast koppling till översiktsplaneringen av östra Eslöv.

Nationella mål

- Miljökvalitetsmål
- Energi- och klimatmål
- Folkhälsomål
- Jämställdhetsmål
- Bostadspolitiska mål
- Transportpolitiska mål (samt nationell transportinfrastrukturplan)

Barnrättslagen

Barnrättslagen (tidigare barnkonventionen) blev svensk lag den 1 januari 2020. Det innebär bland annat att det vid alla beslut som på något sätt rör eller påverkar barn ska göras en prövning av barnets bästa. Inom samhällsplanering kan exempelvis aspekter som rörelsefrihet, säkerhet och möjlighet att nå och nyttja olika funktioner vara viktiga att belysa. Det är angeläget att i så hög grad som möjligt involvera barn under 18 år i såväl dialogfasen av den fördjupade översiktsplanen som i det vidare arbetet med utvecklingen av östra Eslöv. Inför varje beslut som påverkar barn finns en skyldighet att avgöra vad som är barnets bästa. Eslövs kommun har tagit fram ett stödmaterial i syfte att ge stöd i hur en prövning av barnets bästa ska göras i olika beslutsprocesser. Detta dokument kommer att vara en viktig grund i det vidare arbetet.

Regionala styrdokument

Det öppna Skåne 2030

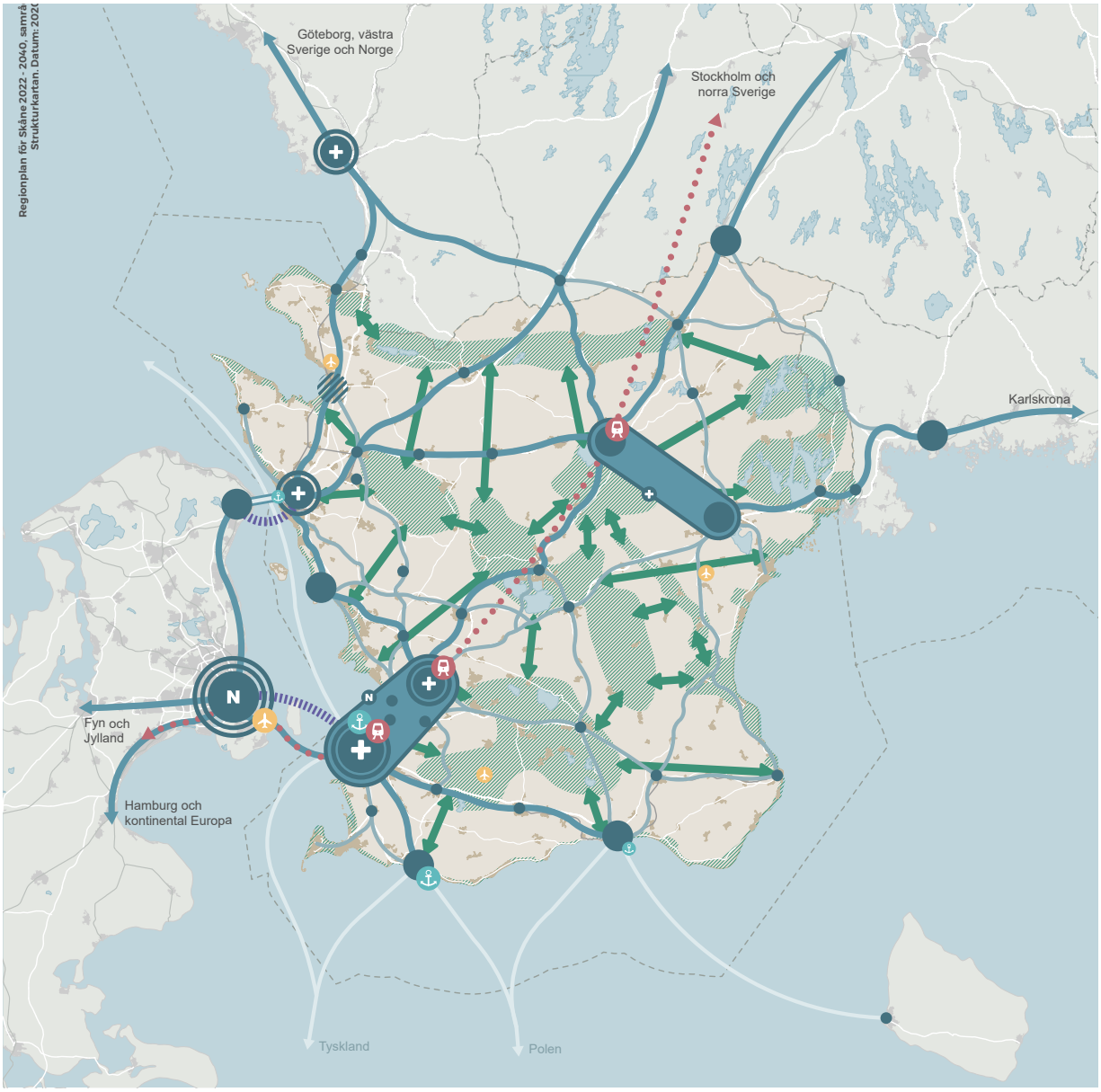
Syftet med den regionala utvecklingsstrategin är att beskriva en gemensam vision om hur Skåne ska utvecklas och den fungerar som en utgångspunkt för arbetet med översiktsplanering. Strategin utgår från sex visionsmål:

- Skåne ska erbjuda framtidstro och livskvalitet
- Skåne ska vara en stark hållbar tillväxtmotor
- Skåne ska stärka mångfalden av goda livsmiljöer
- Skåne ska ha en god miljö och en hållbar resursanvändning
- Skåne ska utveckla framtidens välfärd
- Skåne vara globalt attraktivt

Strukturbild för Skåne och Regionplan för Skåne 2022–2040

Ett flertal rapporter har tagits fram inom ramen för Strukturbild Skåne. Flera av dem har varit och är vägledande för ställningstaganden inom fysisk planering i Eslövs kommun. Sedan 2019 har Region Skåne i uppdrag att ta fram en regionplan för Skåne. Arbetet med planen tar utgångspunkt i underlag och dialoger från Strukturbild för Skåne. Ett samrådsförslag för regionplanen har varit på remiss under våren 2021. Samrådsförslaget innehåller sex planeringsstrategier samt en strukturkarta som ska peka ut en regional riktning och verka för avvägningar som skapar hållbara fysiska strukturer som långsiktigt gynnar Skåne som helhet. Planeringsstrategierna är:

- Utveckla flerkärnigheten och stärka samspelet mellan stad och land
- Stärka tillgängligheten och binda samman Skåne
- Stärka mångfalden av attraktiva och hälsofrämjande livsmiljöer med tillgång till rekreation
- Växa effektivt med en balanserad och hållbar mark- och vattenanvändning
- Planera för en god miljö och en hållbar resursanvändning
- Stärka Skånes relationer med omvärlden

Den flerkärniga ortsstrukturen utblick 2040

Nationell tillväxtmotor
Lund och Malmö utgör tillsammans en nationell tillväxtmotor.

Tillväxtmotor
Helsingborg, Lund och Malmö. Hässleholm och Kristianstad utgör tillsammans en tillväxtmotor.

Regional kärna
Hässleholm, Kristianstad, Landskrona, Trelleborg och Ystad. Ängelholm utreds som potentiell regional kärna.

Lokal kärna
Kommunhuvudorter.

Blågrön infrastruktur av regional betydelse utblick 2040

Prioriterat grönt samband
Prioriterade gröna samband som ligger till grund för att skapa en sammanhängande grönstruktur i Skåne. Utgörs främst av kusterna, å- och bäckdalar, sammanhängande betesmarker och skogspartier.

Befintligt grönområde
Grönområden av regional betydelse med stora ekologiska och rekreativa värden.

Infrastruktur utblick 2040

Flygplats
Köpenhamn, Malmö, Ängelholm-Helsingborg och Kristianstad-Österlen flygplats. Köpenhamns flygplats har en avgörande betydelse för skånskt näringsliv och som en internationell nod för regionens invånare.

Hamn
Corehamn och strategisk hamn i fallande storleksordning. Förbinder Skåne med kontinenten. Viktiga för framförallt europeiska handelsflöden och även för persontrafik.

Viktigt transportinfrastrukturstråk
Linjer och pilar illustrerar viktiga stråk för människor och gods; inte enskilda järnvägar eller vägar. De bredare linjerna illustrerar stråk som är särskilt viktiga för att förbinda Skåne med omvärlden och koppla samman tillväxtmotorerna och de regionala kärnorna.

Farled
Viktiga farleder för gods- och persontrafik på havet.

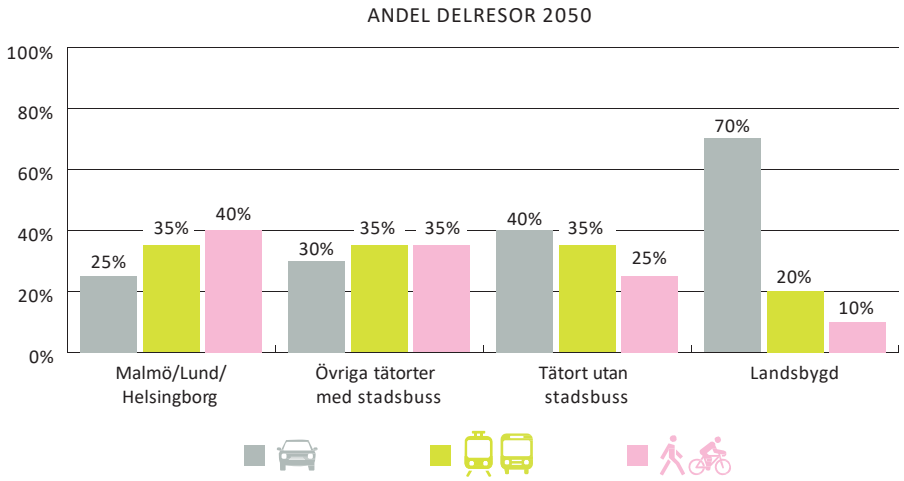
Planerad ny stambana
Schematisk dragning med planerade stationer i Hässleholm, Lund och Malmö. Viktiga framtida transportnoder för hela Skåne samt grann-regionerna. Knyter Skåne närmre de övriga svenska storstadsregionerna och Europa. Möjliggör utveckling av regional kollektivtrafik.

Behov av nya förbindelser över Öresund
Viktiga för fortsatt tillväxt samt för att sprida och öka integrationen mellan Skåne och Danmark. Utgörs av fast förbindelse.

Mobilitetsplan för Skåne, Cykelstrategi för Skåne, Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050

Samtliga tre dokument från Region Skåne utgör underlag i arbetet med den fördjupade översiktsplanen, med fokus på ett hållbart resande.

I strategin för ett hållbart transportsystem visar Region Skåne hur färdmedelfördelningen (mellan bil, kollektivtrafik och gång/cykel) behöver ändras till 2050 för att möjliggöra ett mer hållbart resande än idag. Eslövs tätort tillhör kategorin ”Övriga tätorter med stadsbuss”. Att uppnå en förändring i färdmedelsfördelningen är en av utgångspunkterna för arbetet med transportstrukturerna i den fördjupade översiktsplanen.

Färdmedelsfördelning från Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050, Region Skåne

Regional infrastrukturplanering

Region Skåne arbetar kontinuerligt med regional transportinfrastruktur i form av underlag, utredningar och påverkansarbete mot centrala myndigheter och beslutsfattare. I samverkan med Skånes kommuner görs stora satsningar på samhällsbyggande och kollektivtrafik för att Skåne ska få den infrastruktur som behövs. Det handlar i huvudsak om offensiva satsningar på framtidens infrastruktur med fokus på spårburen trafik som underlättar pendling, ger möjlighet att föra över gods från väg till järnväg samt skapar förutsättningar för hållbar utveckling.

Regionala miljömål (Länsstyrelsen)

Länsstyrelsen Skåne har regeringens uppdrag att på regional nivå verka för att generationsmålet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås. Generationsmålet är det övergripande målet för miljöpolitiken och innebär att det till nästa generation ska lämnas över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Fem utmaningar har i de nya miljömålen 2016 ansetts vara särskilt viktiga för miljöarbetet i Skåne; hållbara transporter, hänsyn till hav, sjöar och vattendrag, hushållning med mark- och vattenresurser, skydd av natur- och kulturvärden samt hållbar konsumtion.

Regional handlingsplan för grön infrastruktur (Länsstyrelsen)

Länsstyrelsen i Skåne har på uppdrag av regeringen tagit fram en regional handlingsplan för grön infrastruktur. Handlingsplanen ska fungera som ett kunskaps- och planeringsunderlag för grön infrastruktur och bidra till ökad kunskap om och förståelse för biologisk mångfald och dess bidrag till ekosystemtjänster. Ett viktigt syfte är att utgöra underlag för ökad hänsyn till landskapsekologiska samband när olika typer av markanvändningsbeslut fattas. Handlingsplanen ska också användas som underlag i den fysiska planeringen enligt plan- och bygglagen, i infrastrukturplaneringen, samt vid enskilda prövningar enligt miljöbalken.

Handlingsplanen består av två huvuddelar: insatsområden med åtgärder och nulägesbeskrivning.

Strukturplan för MalmöLundregionen

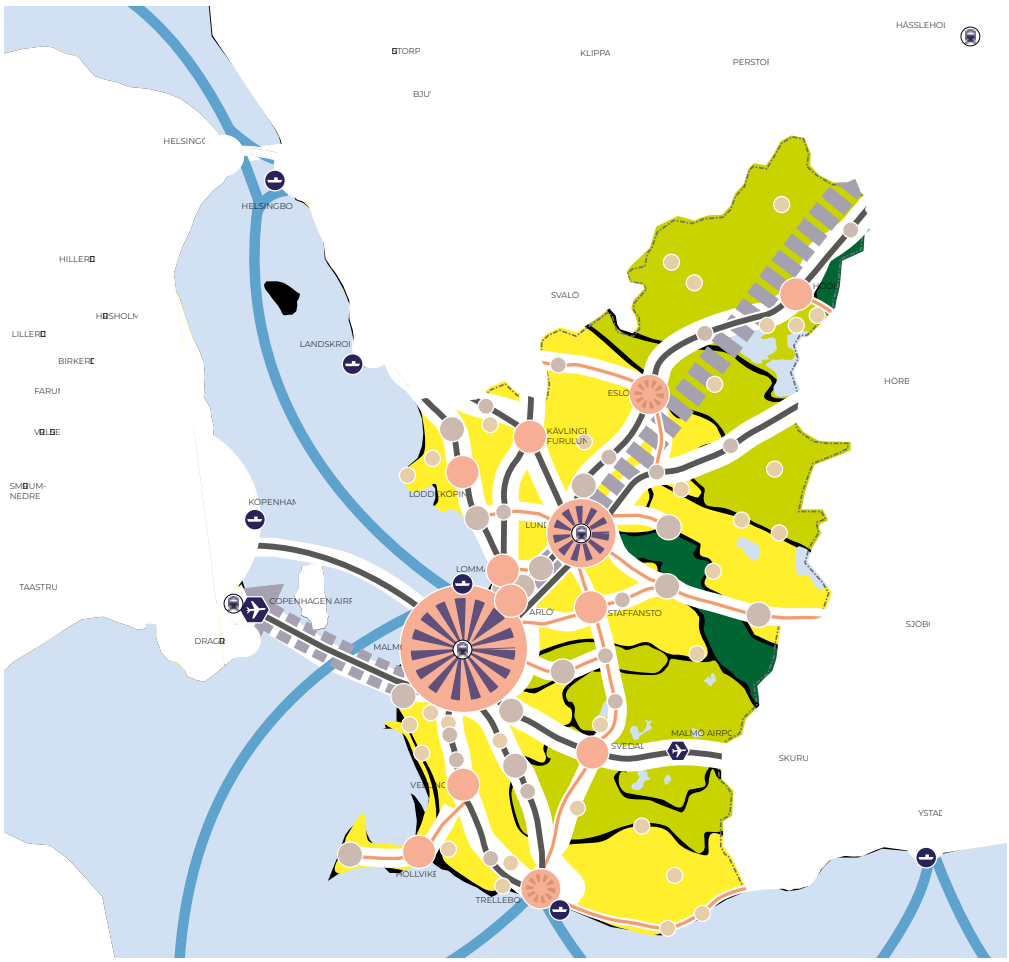
MalmöLundregionen är ett strategiskt mellankommunalt samarbete där kommunerna i sydvästra Skåne ingår (Burlöv, Eslöv, Höör, Kävlinge, Lomma, Lund, Malmö, Skurup, Staffanstorp, Svedala, Trelleborg, och Vellinge). 2016 antogs ”Strukturplan för MalmöLundregionen – Gemensam målbild 2035”. Planen ska underlätta i det gemensamma arbetet med regionens utmaningar och stärka en positiv utveckling. I arbetet betonas att MalmöLundregionen är en storstadsregion med en flerkärnig ortstruktur och tillsammans med Köpenhamn utgör regionen Nordeuropas tillväxtmotor. Goda kommunikationer mellan stads- och ortskärnor är en betydande styrka.

De övergripande strategierna är:

- Motorn mitt i Nordeuropa
- En hållbar och sammankopplad storstadsregion
- Sveriges bästa livsmiljö

Under 2020 inledde de deltagande kommunerna ett samtal om en eventuell revidering av den gemensamma strukturplanen.

Ortsstruktur

Nationell kärna
En stad med central betydelse för utvecklingen nationellt och i Skåne. 2035 finns här viktiga nationella och regionala funktioner, en stor branschbredd och en mycket stor inpendling. Kraftig tillväxt i befolkning och sysselsättning ger spridningseffekter till övriga delar av regionen.

Regional kärna
En stad som 2035 har central betydelse för regionen och dragkraft i sitt omland. Här ska 2035 finnas viktiga regionala funktioner, en stor branschbredd och en betydande inpendling.

Stad
Stad 2035 med urban karaktär och ett varierat utbud av bostäder och arbetsplatser, samt en bredd inom bl.a. näringsliv, utbildning, vård, handel och kultur. En flerkärnig stadsstruktur erbjuder en variation av både större och mindre städer. Högklassig kollektivtrafik mellan städernas centrum. I de större städerna finns lokal kollektivtrafik.

Större tätort
Större tätort 2035 med en bredd av bostadstyper och upplåtelseformer samt arbetsplatser. Mycket god regional tillgänglighet genom högklassig kollektivtrafik. Viktiga för att bredda utbudet i den flerkärniga ortsstrukturen. Goda möjligheter att bredda bostadsutbudet samt utbudet inom bland annat näringsliv, service, handel och kultur.

Mindre tätort i starka kollektivtrafikstråk
Mindre tätort 2035 med bostäder och service. Ort som har goda möjligheter att utvecklas hållbart med utgångspunkt i en högklassig kollektivtrafik. Viktiga för att utveckla den finmaskiga flerkärniga ortsstrukturen.

Mindre tätort
Mindre tätort 2035. Attraktiva boendemiljöer med viss service på orten. Viktiga i den finmaskiga flerkärniga ortsstrukturen.

Landskapskaraktärer

Låglänt landskap
SkanörFalsterbostrandäng,Söderslätt, Lund och Helsingborgslätten samt Vombsjösänkan.

Backlandskap
Södra mellanbygden, Sydskånska backlandskapet, Centrala mellanbygden samt Sydskånska skogsbeklädda backlandskapet.

Höglänt landskap
Romeleåsen samt Linderödsåsen.

Noder och stråk för kommunikation

Flygplats
Copenhagen Airport och Malmö Airport ges goda utvecklingsmöjligheter.

Viktig hamn
Copenhagen/Malmö Port och Trelleborgs hamn ges goda utvecklingsmöjligheter. Strategiska lägen för samlad logistikverksamhet.

Viktig vattenled

Station för höghastighetståg
Viktiga entréer till regionen. Stationer och stationsmiljöer med hög kvalitet.

Internationellt och nationellt viktiga stråk
Väg, järnväg eller metro av internationell, nationell och regional betydelse. Stråken knyter samman MalmöLundregionen med högklassig kollektivtrafik, kopplar regionen till omvärlden och är i de flesta fall även viktiga för godstransporter.

Regionalt viktiga stråk
Väg, järnväg och spårväg av regional betydelse. Högklassig kollektivtrafik knyter samman städer och tätorter i MalmöLundregionen.

Höghastighetståg – schematisk dragning

Om Strukturplan för MalmöLundregionen

Strukturplan för MalmöLundregionen är genom målbild, strategier, ställningstaganden och kartor ett verktyg för att gemensamt ta tag i regionens utmaningar och stärka en fortsatt positiv utveckling. Strukturplanen ska utgöra ett underlag för kommunernas översiktliga planering och i dialog med nationella och regionala aktörer. Strukturplanen har tagits fram i en gemensam process och har antagits av samtliga kommuner i MalmöLundregionen.

Övriga relevanta lokala styrdokument

Bostadsförsörjningsprogram

De riktlinjer som presenteras i bostadsförsörjningsprogrammet fungerar som ett stöd när nya detaljplaner tas fram, som underlag för diskussion i översiktsplanen gällande markanspråk och som underlag för beslut om åtgärder som rör bostadsfrågor i andra kommunala verksamheter. Bostadsförsörjningsprogrammet anger riktningen för bostadsbyggandet och utveckling av bostadsbeståndet genom att redovisa matchningen mellan bostadsutbud och befolkningssammansättning.

Nu gällande bostadsförsörjningsprogram antogs av kommunfullmäktige 2016 och har 2025 som målår. Riktlinjerna för bostadsbyggandet och utvecklingen av bostadsbeståndet fokuserar bland annat på en målsättning om 210 nya bostäder per år, utbyggnation genom hållbar förtätning och med fokus på kollektivtrafiknära lägen samt utveckling av östra Eslöv. Vidare bedöms en variation av bostadstyper och upplåtelseformer krävas för att befolkningsutvecklingen ska vara balanserad och för att möta medborgarnas skiftande behov.

Riktlinjerna för bostadsförsörjning ska revideras en gång per mandatperiod och nya riktlinjer är för närvarande under framtagande. Förslag till nytt bostadsförsörjningsprogrammet är på samråd till och med juli 2021. I remissversionen vidhåller kommunen i stort ovan nämnda målsättningarna från nu gällande bostadsförsörjningsprogram. Framöver syns därtill ett behov av att fokusera på småhus och bostadsrätter framför hyresrätter. Detta utifrån att majoriteten av nybyggnationen har varit hyresrätter under en längre period.

Såväl tidigare ställningstaganden som tillkommande fokus påverkar utformningen av den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv.

Eslövs miljömålsprogram

Syftet med Eslövs miljömålsprogram är att bidra till en ekologiskt hållbar utveckling och till att uppnå de 16 nationella miljömålen. Med hållbar utveckling menas här en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov.

Miljömålsprogrammet bygger på fem fokusområden: Ekokommunen Eslöv, Energi och Klimat, Giftfritt, God vattenstatus och Planera hållbart. Till fokusområdet Planera hållbart finns delmålet ”Eslövs kommun ska planeras och byggas hållbart”. I miljömålsprogrammet nämns arbetet med den kommunövergripande översiktsplanen som en åtgärd för att nå delmålet. Även den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv med fokus på förtätning, bättre förutsättningar för gående och cyklister samt att få mer grönska och en bättre vattenhantering bidrar till en hållbar planering och ett hållbart byggande i Eslöv.

Lokalförsörjningsplan

Planen är en gemensam planeringsförutsättning för kommunens olika nämnder och verksamheter som arbetar med lokalförsörjning. Planen ska visa vad, var och hur kommunen ska bygga sina lokaler. Vidare ska planen på både kort och lång sikt ge en bild av var det finns behov av nya lokaler, vilka lokaler som är i behov av större renoveringar och ombyggnader samt vilka lokaler som kan avyttras. I den fördjupade översiktsplanen lyfts framförallt frågor som rör lokaler för verksamhet som bedrivs av barn- och familjenämnden samt vård- och omsorgsnämnden. Det handlar både om att identifiera ytor för nya lokaler och att utveckla befintliga lokaler. Planen lyfter även frågan om behovet av mellanboendeformer för äldre.

Dagvatten och översvämningsplan för Eslövs kommun

Dagvatten- och översvämningsplanen är en del av Eslövs vatten, som är samarbetsprojekt mellan Eslövs kommun och VA SYD. Planen tar ett helhetsgrepp på hantering av nederbörd i såväl planering som genomförande för att minska risken för översvämningar, för att sjöar och vattendrag ska uppnå miljökvalitetsnormen god status samt för att grundvattnet inte ska påverkas negativt. Den ska också öka samsynen och ge en tydlig ansvarsfördelning mellan VA SYD och Eslövs kommun om hur dagvatten- och översvämningsfrågor ska hanteras.

Inom planområdet för den fördjupade översiktsplanen finns utmaningar gällande såväl dagvatten som skyfall. Förslag till lösningar för dagvatten- och skyfallshantering i den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv utgår från strategierna i Dagvatten- och översvämningsplanen.

Energi- och klimatplan

Eslövs kommun har haft en rad av energi- och klimatplaner varav den senaste gällde för 2015–2020. En ny plan är under framtagande. Det övergripande målet är dock fortfarande detsamma, det vill säga att Eslöv är en Ekokommun och har som mål att bli fossilfri när det gäller uppvärmning, el och transporter.

Detta innebär att arbetet med att energieffektivisera byggnader och anläggningar måste fortsätta. Likaså behöver utvecklingsmöjligheterna för att lokalt producera förnyelsebar energi tas tillvara. När det gäller transporter behöver arbetet inriktas på minskat behov av transporter, effektivare transporter samt val av färdsätt och bränsle.

I den fördjupade översiktsplanen är det framförallt frågor som rör transporter som finns med. Men övriga områden är också omnämnda som viktiga att ta vidare i genomförandet av planen.

Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun2017–2025

Syftet med det kulturpolitiska programmet är att stärka kulturens roll i samhället och i kommunens utvecklingsarbete för att realisera visionen om att Eslöv ska vara Skånes bästa kommun att bo och verka i. Programmet är ett långsiktigt styrdokument som ska främja den hållbara samhällsutvecklingen genom stärkt demokrati och mångfald.

För perioden 2017–2025 finns fyra prioriterade utvecklingsområden med tillhörande utvecklingsinsatser. Även om inte utvecklingen av östra Eslöv nämns specifikt i programmet finns, särskilt inom utvecklingsområdena Nyskapande samt Samhällsbyggande och identitetsskapande, delar som är värdefulla att ha med i arbetet, framförallt i genomförandefasen. Det handlar till exempel om att utveckla samarbeten mellan kommunen och den idéburna sektorn och att stärka kompetensen om och utveckla metoder för att integrera kultur i utformningen av offentliga rum och landskap.

ESLÖVS KOMMUN

Adress: Eslövs kommun, 241 80 Eslöv | Telefon: 0413-620 00
E-post: kommunen@eslov.se | Webb: eslov.se

§ 165 **KS.2020.0206**

Beslut om granskning av förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv

Ärendebeskrivning

Kommunens översiktsplan (antagen 2018) beskriver området öster om järnvägen i Eslövs stad som ett viktigt utvecklingsområde. Arbetet med en fördjupning av översiktsplanen för östra Eslöv har pågått i olika omgångar sedan 2010. Den nu pågående processen har kommunledningskontoret arbetat med sedan 2019. Ett planförslag var ute för samråd under perioden september-december 2020 (KS 2020-09-01 § 109).

Beslutsunderlag

- Förslag till beslut; Granskning av förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv – granskningshandling
- Miljökonsekvensbeskrivning Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv – granskningshandling
- Samrådsredogörelse för Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv

Beredning

Kommunledningskontoret har utifrån de synpunkter som inkommit under samrådet bearbetat planförslaget för den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv. Kommunen ska hålla förslaget tillgängligt för granskning för myndigheter, organisationer, kommunala förvaltningar/nämnder, i området verksamma företag samt för allmänheten. Granskning är det andra steget av tre i planprocessen (samråd, granskning och antagande) vilken är reglerad i plan- och bygglagen.

Slutsatsen från de inkomna synpunkterna är att många ser det som önskvärt med en utveckling av östra Eslöv och att det är viktigt med en blandad stad. Dock finns frågor om vilka effekter en stadsomvandling kan få för till exempel befintliga verksamheter, åkermark, grönstruktur och vattenhantering samt transportinfrastruktur och tillgänglighet. I de inkomna yttrandena finns ett stort fokus på exploateringsnivåer, upplåtelseformer och hustyper.

Granskningsförslaget utgår fortfarande från de utvecklingsområden och stråk som utgjorde grunden för samrådsförslaget. De planeringsprinciper som visar övergripande utgångspunkter för planeringen av östra Eslöv har blivit kompletterade med ytterligare två principer med fokus på blandstad respektive livscykelperspektiv.

I granskningsförslaget har den föreslagna exploateringen sänkts till totalt 2 550 tillkommande bostäder. Även prioriteringsordningen för utbyggnad är delvis ändrad.

Texter och kartor i de tematiska avsnitten har blivit bearbetade och utvecklade för att de tydligare ska visa Eslövs kommuns ambition med den fördjupade översiktsplanen. Exempelvis gäller detta för avsnitten om transportinfrastruktur, blå- och grönstruktur, förutsättningar för verksamheter och skolverksamhet. Markanvändningskartan har blivit kompletterad med mer information om såväl befintliga förutsättningar som ändringar i markanvändningen.

Vidare har planförslaget blivit utökat med avsnitt om miljökvalitetsnormer och om kulturmiljö. Dessutom har beskrivningen om hur planförslaget påverkar berörda riksintressen blivit förtydligad. Utöver detta har även skillnaderna mellan planförslaget och den kommunövergripande översiktsplanen tydliggjorts.

Slutligen har planförslaget blivit bearbetat redaktionellt. Ytterligare ett par redaktionella revideringar kommer att göras innan granskningsperioden.

Yrkanden
Catharina Malmborg (M), Janet Andersson (S) och Sven-Olov Wallin (L) yrkar bifall till förvaltningens förslag till beslut med tillägg att granskningshandlingarna ska hållas tillgängliga under perioden 19 juli - 19 oktober 2021.

Fredrik Ottesen (SD) yrkar att ärendet återremitteras för ombearbetning i enlighet med motivering i bilaga.

Beslutsgång
Ordförande ställer proposition på yrkandet om återremiss och finner att ärendet ska avgöras på sammanträdet.

Ordförande ställer sedan proposition på Catharina Malmborgs (M) med flera yrkande och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med det.

Beslut
- Kommunledningskontoret uppdras att hålla förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv tillgänglig för granskning.

- Kommunledningskontoret uppdras att hålla miljökonsekvensbeskrivning av förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv tillgänglig för granskning.

- Samrådsredogörelsen godkänns och bifogas till granskningshandlingarna.

- Granskningshandlingarna ska hållas tillgängliga under perioden 19 juli - 19 oktober 2021.

Reservation
Ledamöterna i Sverigedemokraterna reserverar sig till förmån för eget yrkande.

Beslutet skickas till
Tillväxtavdelningen

Sverigedemokraterna
Eslöv

Återremissyrkande gällande ”Beslut om granskning av förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv (KS.2020.0206)” ärende 2, Kommunstyrelsen 2021-06-22

Sverigedemokraterna ser i stort positivt på den pågående processen kommunledningskontoret har arbetat med sedan 2019 och att man har bearbetat planförslaget utifrån de synpunkter som inkommit under samrådet för den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv, samt den fortsatta processen. I ärendebeskrivningen är det främst konsekvenserna för näringslivet som saknas.

Den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv lyfter och bygger delvis på Eslövs kommuns nuvarande bostadsförsörjningsprogram och det reviderade förslaget på bostadsförsörjningsprogram som är ute på samråd till och med juli 2021. De politiska ambitionerna i både nuvarande och det reviderade förslaget delas inte av Sverigedemokraterna. Med anledning av det ska granskningshandlingen till samrådet bygga på Sverigedemokraternas yrkande gällande ”Förslag till beslut; förslag till bostadsförsörjningsprogram - samråd” ärende 18, Kommunstyrelsen 2021-04-06. Den viktigaste skillnaden är att Eslövs kommuns mål för bostadsförsörjning ska vara att det ska byggas 135 bostäder i genomsnitt per år istället för 210 nya bostäder per år som finns i nuvarande bostadsförsörjningsprogram eller det reviderade förslaget med 200 nya bostäder per år.

Eslövs kommun bör ha en fördjupad dialog med det kommunala bostadsbolaget Eslövs bostads AB (EBO), som trots allt bör anse fylla en viktig funktion för kommunens bostadsförsörjningsansvar. Man kan konstatera att två andra kommunala bolag nämns i dokumentet, MERAB och Kraftringen, men inte EBO. EBO bör ha relevant fakta och kunskap som berör östra Eslöv. Inte för att de är en aktör av flera i området, utan för att bolaget är en del av Eslövs kommuns koncern och besitter relevant fakta och kunskap för kommunen.

Eslövs kommun antog nyligen en Strategi för brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete i samverkan med Stiftelsen Tryggare Sverige. Detta samarbete bör fördjupas och även innefatta den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv. Stiftelsen Tryggare Sverige erbjuder flera metoder för att i ett tidigt skede, alltså i detta fall med en fördjupad översiktsplan, arbeta aktivt för trygghetsarbetet i offentlig miljö. BoTryggt2030 nämns i Strategi för brottsförebyggande och trygghetsskapande arbete Ansvarsfördelning – Kommunstyrelsen med följande text:

> *”Plan och exploateringsfrågor:*
> *Den fysiska utformningen av våra livsmiljöer har en stor inverkan på hur säkra och trygga vi känner oss. Planarbetet ska utgå från principerna i handboken BoTryggt2030”*

Det är svårt att avgöra om detta har uppfyllts i arbetet med den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv och ska annars prioriteras. Utöver BoTryggt2030 har Stiftelsen Tryggare Sverige flera andra viktiga och relevanta instrument.

Det ska göras en fördjupad konsekvensanalys av konsekvenserna som beskrivs under ”Verksamheter och bostäder – vad är möjligt att förena?”. Nuvarande skrivelse kan tolkas som att Eslövs kommun är negativt inställda till näringslivet och de verksamheter som finns i kommunen.

Sverigedemokraterna Eslöv | Åkermans väg 5 | 241 38 Eslöv

Tel: 073-808 25 00 | E-post: eslov@sd.se | Hemsida: eslov.sd.se

Inom det som beskrivs som Järnvägsstaden ska det tydligt framgå att området kan bebyggas med mellan 800 och 950 bostäder. Det ska inte tydligt framgå byggnader som är upp till åtta våningar höga, då det bör göras en djupare utredning av Eslövs kommuns stadssiluett och hur det förhåller sig till Lagerhuset. Eslövs kommun bör vara tydliga med att Lagerhuset är en viktig byggnad i staden och tydligt ska framhållas som det. Att byggnaden är Sveriges högsta bostadshus av trä måste också framhävas av omgivningen. Det är tveksamt om verkligen tillräcklig hänsyn har tagits till den kulturmiljö Lagerhuset bidrar med.

Hela delen om det som beskrivs som Bruksstaden ska omarbetas till att bebyggas med 50 bostäder. Området är ytterst intressant och aktuellt, men inte främst för bostadsbebyggelse. Utan snarare för allmännyttiga verksamheter. Det har redan uttryckts ett behov av utbyggnad av gymnasieskolan och ytterligare behov finns att tillgodose. Området skulle även kunna innefatta en ishall.

Inom det som beskrivs som Berga trädgårdsstad har positiva förändringar efter remissversionen gjorts. En ytterligare förstärkning i detta är att ta bort ”flerfamiljshus” och tona ned att ”Längst söderut ska exploateringen vara tätast” för att framgå att det ska vara aningen tätare, i enlighet med att det inte är aktuellt med flerfamiljshus.

Det ska inte bebyggas bostäder inom det som beskrivs som Idrottsparken. Även detta område ska bevaras för allmännytta verksamheter.

Generellt ska delen kring Kulturmiljö utökas och få en mer tydligare agenda. Den kulturmiljö som ska bevaras ska tydligt framgå. I detta ska stadssiluetten framgå och viktiga byggnader.

Med hänvisning till ovan yrkar Sverigedemokraterna att

- ärendet återremitteras för omarbetning i enlighet med ovanstående text för förändring, förbättring, förädling

Samrådsredogörelse för Fördjupad Översiktsplan för östra Eslöv

Bakgrund

Översiktsplanen är kommunens avsiktsförklaring om hur den fysiska miljön bör användas, utvecklas och bevaras. En fördjupning av översiktsplanen är en vidareutveckling och konkretisering av den kommunomfattande översiktsplanen och ska fungera som en länk mellan denna och detaljplanen.

Kommunens översiktsplan (antagen 2018) beskriver området öster om järnvägen i Eslövs stad som ett viktigt utvecklingsområde. Verksamhetsområden ska omvandlas till stationsnära stadsbygd med en blandad bebyggelse och 1 600 nya bostäder ska tillkomma till 2035. Den nya bebyggelsen ska komplettera staden, stärka befintliga värden och tillföra nya stadsmiljöer.

Ambitionen är att fördjupningen av översiktsplanen för östra Eslöv bidrar till att uppnå de övergripande målen från kommunens översiktsplan: regional kärna, hållbara lägen, lätt att leva livet.

Syftet med arbetet är att ge en samlad strategi och målbild för utvecklingen i östra Eslöv. Den ska synliggöra områdets potential och även visa de utmaningar som finns. Planen ska både vara strategisk och vägledande för till exempel planläggning och lovgivning.

Samrådsprocessen

Samrådsprocessen för den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv pågick under sista kvartalet av 2020. Planförslaget skickades till statliga och regionala myndigheter, lokala nämner och råd, de politiska partierna, kommuner, föreningar, organisationer och företag samt var öppen för allmänheten att inkomma med synpunkter på genom kommunens e-tjänst.

Upplägget för dialog med medborgare, näringsidkare och andra intressenter fick anpassas utifrån den pågående Coronapandemin. Det var till exempel inte möjligt att anordna ett stort samrådsmöte, istället genomförde politiker och tjänstepersoner fyra så kallade pop up-möten på olika platser inom planområdet. Som ett komplement till dialogerna tog kommunen även fram en informationsfilm och informationsskyltar som stod uppställda samt i stadshusets entré.

Tjänstepersoner på kommunen har också haft digitala möten med näringsliv och idéburensektor. Planförslaget blev även presenterat på Eslövs kommuns näringslivsdag.

För att göra planförslaget tillgängligt för så många som möjligt har det även blivit publicerat i en digital version med tillhörande webbkarta på kommunens hemsida. Planförslaget fanns även tillgängligt i stadshuset och på Stadsbiblioteket.

Antal inkomna yttranden redovisas i tabellen nedan.

Statliga och regionala myndigheter	11
Kommunala nämnder och råd	6
Politiska partier	5
Kommuner	7
Föreningar, organisationer och företag	14
Allmänheten	6
Dialogmöten	6
Webbkartan	13
Totalt	**68**

Sammanfattning av inkomna synpunkter

Utifrån de synpunkter som kommit in under samrådet uppfattar Eslövs kommun att den allmänna bilden är att det önskvärt med en utveckling av östra Eslöv och att det är viktigt med en blandad stad. Dock finns många frågor om vilka effekter en stadsomvandling kan få för till exempel befintliga verksamheter, åkermark, grönstruktur och vattenhantering samt transportinfrastruktur och tillgänglighet. I de inkomna yttrandena finns ett stort fokus på exploateringsnivåer, upplåtelseformer och hustyper.

Dessutom kan Eslövs kommun konstatera att planförslaget behöver bli kompletterat med ytterligare fakta och kunskapsunderlag både om planområdets förutsättningar samt hur olika funktioner (bostäder,

verksamheter, skola och annan samshällservice med mera) ska lokaliseras för att de ska fungera väl och inte störa varandra.

En fördjupad översiktsplans möjligheter och begränsningar

En fördjupad översiktsplan har en bred ansats, men det främsta syftet är att beskriva mark- och vattenanvändning. En fördjupad översiktsplan är ett viktigt planeringsdokument, men många frågor reds ut och besvaras först i senare skeden. Många synpunkter som framförs nedan är viktiga men berör aspekter som hanteras i ett senare skede, framförallt i genomförandeprojektet. Hänvisning sker därför i de fallen till genomförandeprojektet.

Översiktlig beskrivning av genomförda ändringar och kompletteringar

Yttrandena och synpunkterna från samrådet har resulterat i ett antal förändringar i olika omfattning. Nedan listas de översiktliga förändringar som Kommunledningskontoret har gjort i den fördjupade översiktsplanen. Enskilda synpunkter bemötts under *Inkomna yttranden/synpunkter*.

Övergripande

- Exploateringen i planförslaget har blivit ändrad. Antalet tillkommande bostäder ligger mellan de två scenarierna som fanns med i samrådsförslaget.
- Prioriteringsordning för utbyggnaden har delvis blivit ändrad.
- Planförslaget har fått en ny disposition och kapitlet *Planförslag* kommer tidigare i dokumentet.
- Skillnaderna mellan planförslaget och den kommunövergripande översiktsplanen har blivit tydliggjort.

Planförslag

- De övergripande planeringsprinciperna har blivit kompletterade med ytterligare två principer med fokus på blandstad respektive livscykelperspektiv.
- Markanvändningskartan har blivit omgjord för att vara tydligare och utgår nu från Boverkets ÖP-modell 2.1.

- Beskrivningarna av områden och stråk har blivit omarbetade för att vara tydligare gällande nuläge och önskad utveckling.

Temaområden

- Text och kartor i de tematiska avsnitten har blivit bearbetade och utvecklade för att de tydligare ska visa Eslövs kommuns ambition med den fördjupade översiktsplanen. Exempelvis har:
    - Cykelnätet blivit indelat kategorier
    - Gröna och blå stråk/området har blivit kompletterade för att bilda en sammanhållen struktur.
    - Planförslaget har blivit förtydligat angående behov av åtgärder på statlig transportinfrastruktur.
    - Planförslaget har blivit förtydligat angående verksamheter inom området.
    - Yta har blivit utpekad för skoländamål.
    - Planförslaget har blivit förtydligat angående förutsättningarna för det industrispår som löper genom området.
- Ett avsnitt om miljökvalitetsnormer har blivit tillagt.
- Ett avsnitt om kulturmiljö har blivit tillagt.
- Planförslaget har blivit förtydligat angående dess påverkan på berörda riksintressen.

Genomförande

- Texten har blivit bearbetad och kompletterad med fler aspekter som behöver bli hanterade i genomförandet. Livscykelperspektivet har fått ett större fokus än i samrådsversionen.

Mål

- Kapitlet har blivit kompletterat med ytterligare strategiska planer och program, kopplingar till planförslaget samt ett avsnitt om jämlikhet och jämställdhet.

Inkomna yttranden/synpunkter

Samtliga yttranden redovisas i sin helhet, med undantag för de samrådsinstanser som meddelat att det inte har något att erinra.

Kommentarer till respektive synpunkt, i de fall det bedömts nödvändigt, återfinns i en grå ruta under den relevanta texten. För att förenkla navigeringen i texten för läsaren är den delen av yttranden som huvudsakligen kommenteras understruken i yttrandet. Privatpersoner har anonymiserats.

Inget att erinra

1. **MYNDIGHETEN FÖR SAMHÄLLSSKYDD OCH BEREDSKAP (MSB)**
2. **LANTMÄTERIET**
3. **SVALÖVS KOMMUN**
4. **KLIPPANS KOMMUN**
5. **VELLINGE KOMMUN**
6. **STAFFANSTORPS KOMMUN**
7. **SJÖBO KOMMUN**
8. **MERAB**

Statliga och regionala myndigheter

9. LÄNSSTYRELSEN SKÅNE

Redogörelse för ärendet

Eslövs kommun har remitterat förslag till Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, här hänvisad till som FÖP:en. Länsstyrelsen och Eslövs kommun har haft planmöten inför framtagandet av förslaget och Länsstyrelsen välkomnar fortsatt dialog. FÖP:en stämmer i stora drag med den markanvändning som pekas ut i den kommunövergripande översiktsplanen, antagen 2018. Det som skiljer sig är en mindre del av planområdet som nu pekas ut för bostäder med inslag av service och handel, till skillnad från verksamheter i den kommunövergripande översiktsplanen. Planförslaget innebär en omvandling och förtätning av de östra delarna av Eslövs tätort. Av FÖP:en framgår att det idag bor ca 2100 personer inom området och finns drygt 235 företag. FÖP:ens tidshorisont är angiven till år 2035. Kommunen anger att planförslaget möjliggör för sammanlagt 3000 nya bostäder i området, fördelat på 1600 bostäder till år 2035. Resterande 1400 bostäder är planerade i ett längre tidsperspektiv.

Aktuella lagrum

Enligt 3 kap. 10 § Plan- och bygglagen (PBL) ska länsstyrelsen under samrådet särskilt:

1. ta till vara och samordna statens intressen,

2. tillhandahålla underlag för kommunens bedömningar och ge råd i fråga om sådana allmänna intressen enligt 2 kap. PBL som hänsyn bör tas till vid beslut om användningen av mark- och vattenområden,

3. verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken (MB) tillgodoses, att miljökvalitetsnormer enligt 5 kap. MB följs och att redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket MB,

4. verka för att sådana frågor om användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner samordnas på ett lämpligt sätt, och

5. verka för att bebyggelse och byggnadsverk inte blir olämpliga med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion.

Nedan följer en summering av det som översiktsplanen ska uppfylla enligt gällande lagstiftning;

Översiktsplanen ska ange inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön. Planen ska ge vägledning för beslut om hur mark- och vattenområden ska användas och hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. Kommunen ska i planen redovisa sin bedömning av hur skyldigheten att enligt 2 kap. PBL ta hänsyn till allmänna intressen vid beslut om användningen av mark- och vattenområden kommer att tillgodoses. I redovisningen ska riksintressen enligt 3 och 4 kap. MB anges särskilt. Vidare ska det i planen redovisas hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen och hur kommunen avser att tillgodose det långsiktiga behovet av bostäder. Översiktsplanen ska utformas så att innebörden och konsekvenserna av den tydligt framgår.

Enligt 3 kap. 23 § PBL kan en översiktsplan ändras för en viss del av kommunen. Om planen innebär en ändring av den gällande översiktsplanen ska sambanden med och konsekvenserna för översiktsplanen som helhet redovisas.

Krävs en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken, ska kommunen redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11,12 och 16 §§ miljöbalken.

Länsstyrelsens yttrande i sammanfattning

Länsstyrelsen är mycket positiv till kommunens ambitioner med stationsnära bebyggelseutveckling, avsikten att åstadkomma en hög nåbarhet för gång- och cykeltrafik och att tillskapa en blandning av olika typer av bostäder för att ge möjlighet till goda kvaliteter för stadens invånare. Det finns goda förutsättningar för stadsutveckling i området under förutsättning att hänsyn tas till riksintresseanspråket för kulturmiljövård samt till lokala och regionala kulturmiljövärden. Kommunens ambition sägs vara ”att inte skapa ett likadant Eslöv som på västra sidan utan att komplettera det befintliga med stadsmiljöer där människor vill leva och uppehålla sig”. Länsstyrelsen Skåne vill framhålla att den befintliga kulturmiljön, både enskilda objekt men också historiska spår och strukturer kan bidra med inspiration och tidsdjup. Detta ligger i linje med den nationella politiken för gestaltad livsmiljö.

Länsstyrelsen efterlyser inledningsvis i FÖP:en en tydligare återkoppling till den kommunövergripande översiktsplanen och länsstyrelsens granskningsyttrande. Avgränsningen av FÖP:en är till exempel inte helt samstämmig med det område som i översiktsplanen pekas ut för stadsomvandling med blandad bebyggelse. I FÖP:en görs också en utblick efter år 2035. Länsstyrelsen menar vidare att det hade underlättat för läsbarheten att skilja mellan vad i texten som är visionen för den genomförda FÖP:en och vad som nuläge.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med förtydligande om kopplingen mellan den kommunövergripande översiktsplanen och tagit hänsyn till Länsstyrelsen granskningsyttrande.

För att FÖP:en ska utgöra ett användbart stöd vid kommande planläggning och prövningar menar Länsstyrelsen att planhandlingarna behöver utvecklas. En av de stora utmaningarna är att beskriva och konsekvensbeskriva så kallade övergångsskeden i planeringen och trösklar som finns vid ett genomförande. Det vill säga där förutsättningar idag saknas för viss önskad utveckling och där den framtida markanvändningen inte är möjlig/lämplig innan ett flertal andra åtgärder har genomförts eller beslut har fattats. Det behöver framgå av FÖP:en vilka åtgärder som krävs för att de olika etapperna ska vara möjliga att genomföra. I sammanhanget konstaterar Länsstyrelsen att flertalet av de frågor som redovisas som

Aspekter att beakta i den vidare planeringen utgör förutsättningar att hantera inom ramen för det fortsatta arbetet med FÖP:en.

Kommunledningskontoret har gjort kompletterande beskrivningar av genomförandet.

Länsstyrelsen anser att FÖP:en inför granskningen framförallt behöver kompletteras och utvecklas utifrån följande fokusfrågor;

- Bedömning, redovisning och vägledning för hur aspekter som rör hälsa och säkerhet ska hanteras vid kommande prövningar.
- Redovisning av hur riksintressen ska tillgodoses utifrån föreslagen mark- och vattenanvändning.
- Utvecklad redovisning av risk för översvämning samt eventuella behov av åtgärder.
- Redovisning av förutsättningarna för att innehålla miljökvalitetsnormer för vatten.
- Utvecklad bedömning och redovisning av alternativ i miljökonsekvensbeskrivningen.
- Tydliggöra vad som utgör markanspråk utifrån kommunens bostadsförsörjningsansvar

Länsstyrelsens synpunkter

Riksintressen

Länsstyrelsen konstaterar att det i stora delar saknas en beskrivning av konsekvenserna för riksintressenas värden eller funktion i relation till den markanvändning som pekas ut på markanvändningskartan. I sammanhanget påminner Länsstyrelsen om att det är de utpekade värdena/funktionerna som utgör ett riksintresse, inte dess avgränsning. Det innebär att åtgärder även utanför ett område utpekat som riksintresse kan påverka riksintressevärdena negativt.

Handlingarna behöver utvecklas och förtydligas avseende konsekvenserna av FÖP:ens genomförande och hur riksintressena ska kunna tillgodoses, det vill säga att riksintressenas värden inte påtagligt skadas.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med skrivning enligt synpunkt.

Utöver de ovan nämnda synpunkterna som gäller för samtliga berörda riksintresse lämnas här några områdesspecifika kommentarer;

Riksintresse för naturvård (3 kap. 6 § MB) och Natura 2000-områden (4 kap. 8 § MB)

Av Länsstyrelsens granskningsyttrande till den kommunövergripande översiktsplanen framgår att Länsstyrelsen saknar redovisning och ställningstagande av påverkan på riksintresse för naturvård Bråån N 55 samt Natura2000-området Abullahagen söder om Eslövs tätort. Riksintressena nämns kort i FÖP:en. Länsstyrelsen menar att ställningstagande av påverkan på riksintressena behöver fördjupas i det fortsatta arbetet med FÖP:en, bland annat med utgångspunkt från bevarandeplanen för Natura 2000-området.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med skrivning enligt synpunkt. De aspekter som påverkar Abullahagen handlar om vattenhantering och transporter.

Av bevarandeplanen för Natura 2000-området Abullahagen, som ligger en bit söder om planområdet, framgår vilka de största hoten för områdets naturtyper och Natura 2000-arter är. Länsstyrelsen menar att kommunen särskilt behöver förhålla sig till två av dessa punkter:

- Förändringar i områdets hydrologi från både inom och utanför området genom t.ex. markavvattning. Förändrad vattenkemi och försämring av vattenkvalitén genom t.ex. utsläpp av föroreningar i vattendrag, försurning eller eutrofiering. Rensning, dikning, muddring eller breddning av diken/vattendrag i anslutning till området som kan påverka betesmarkerna negativt.

Riksintresse för kulturmiljövården (3 kap. 6 § MB)

Länsstyrelsen anser att FÖP:en behöver kompletteras med ställningstaganden kring hur riksintresse för kulturmiljövården Eslöv [M182] ska tillgodoses. Kommunens övergripande ställningstagande behöver brytas ner till konkreta riktlinjer och gestaltningsprinciper för att Länsstyrelsen ska kunna utesluta påtaglig skada på riksintresset. Detta gäller främst områdena Järnvägsstaden samt Bruksstaden.

Länsstyrelsen rekommenderar att kommunen utgår från hur motiv och uttryckstexten tar sig uttryck inom planområdet. Relevanta delar av riksintresset är exempelvis järnvägsmiljön, industribyggnader, lokal byggnadstradition och Eslövs stadsmässiga men relativt småskaliga karaktär

med mera. Kommunen kan då tydligare knyta planeringsstrategier till riksintressets olika uttryck.

Länsstyrelsen vill lyfta att storskalig bebyggelse i 5-8 våningar kan ge en visuell barriärverkan längs järnvägsspåret och dessutom bryta mot stadens skala på ett sätt som inte är förenligt med riksintresset. Inverkan på stadens skala handlar inte enbart om höjder utan även bredd, kvartersstorlekar och struktur. Här bör FÖP:en ge tydligare vägledning för kommande detaljplaneprocesser.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en beskrivning av ställningstagande gällande riksintresset kulturmiljövård samt med ett temaavsnitt om kulturmiljö.

Riksintresse anläggningar för kommunikationer (3 kap. 8 § MB)

Riksintresset Södra stambanan ingår i det av EU utpekade TransEuropean Transport Network (TEN-T-nätet anger vägar av internationell betydelse). Stambanan sträcker sig från Stockholm till Malmö och är mycket viktig för person- och godstrafik. Banan ingår även i det utpekade strategiska godsnätet. Eslövs bangård ingår i riksintresset som en funktion för byten av internationell, nationell, regional och lokal trafik. FÖP:en anger att kommunen vill verka för att utveckla stationen i Eslöv till centralstation och att arbetet kommer att ske i samarbete med Skånetrafiken samt Trafikverket och fastighetsägare. Av FÖP:en framgår att Södra stambanan och Eslövs bangård även fortsatt kommer att vara en barriär för Eslövs tätort. Utöver de tre befintliga planskilda korsningarna föreslås en ny gång- och cykelbro i områdets södra del vid Per Håkanssons väg. Länsstyrelsen menar att en ny gång- och cykelbro över Södra stambanan måste föregås av gemensamma utredningar av Trafikverket och Eslövs kommun. Länsstyrelsen är positiv till utveckling av stationen och stationsnära bebyggelseutveckling, under förutsättning att kommunen fortsätter sin dialog med Trafikverket.

Kommunledningskontoret delar uppfattningen att samarbete mellan Trafikverket och Eslövs kommun krävs. Kommunen och Trafikverket har tecknat en överenskommelse att kommunen får utreda en omlokalisering av bangården.

Planhandlingen bör kompletteras med den specifika funktionsbeskrivningen för det befintliga riksintresset Södra Stambanan, som anger följande:

”Banan är dubbelspårig och elektrifierad. På längre sikt kan det finnas behov av fyra spår på hela sträckan Malmö-Hässleholm.”

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget utifrån denna synpunkt.

Område som är av riksintresse för kommunikation ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningen. Länsstyrelsen menar att FÖP:en inte i tillräcklig utsträckning ger svar på vilken påverkan genomförandet av FÖP:en kan få på riksintresse Södra stambanan. Länsstyrelsen menar att FÖP:en behöver kompletteras med platsspecifik vägledning med hänsyn tagen till plats för bland annat ytterligare två spår, buller och risk.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en beskrivning av förutsättningar för utveckling av Södra Stambanan. Det är i Järnvägsstaden (där det i dagsläget är en godsbangård) som Kommunledningskontoret föreslår exploatering närmare spåret än vad fallet är idag. I den vidare planeringen kommer det att säkerställas att det finns plats för ytterligare spår.

Kommunledningskontoret kommer att genomföra buller- och riskutredningar efter behovet, det handlar framförallt om utvecklingen av de västra delarna av Järnvägsstaden.

Planområdet ligger inom utredningsområdet för en ny stambana mellan Hässleholm och Lund, framtida riksintresse för kommunikation Jönköping-Malmö. Det pågår en lokaliseringsutredning för att identifiera den korridor som banan ska gå i. En av de korridorer som redovisas i Samråd 3 passerar strax öster om planområdet och bedöms inte påverka planområdet. Länsstyrelsen förutsätter att kommunen följer denna process och vid behov anpassar förslaget till FÖP.

Kommunledningskontoret följer lokaliseringsutredningen för ny stambana.

Riksintresse för totalförsvarets militära del (3 kap. 9§ MB)

FÖP:en berörs inte av några öppet utpekade riksintressen för totalförsvarets militära del. Inom kommunen kan de riksintressen som inte redovisas öppet

framförallt påverkas av uppförande av höga byggnadsobjekt såsom master och vindkraftverk. Hela landets yta är samrådsområde för objekt högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom sammanhållen bebyggelse. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt måste skickas på remiss till Försvarsmakten. Detta bör framgå av FÖP:en.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med denna information.

Risk för översvämning

Länsstyrelsen är positiv till att kommunen i planförslaget synliggör att ett genomförande i enlighet med FÖP:en innebär att ytor för dagvatten- och skyfallshantering behöver avsättas. Däremot saknar Länsstyrelsen i FÖP:en en beskrivning av vilka utmaningar som finns inom planområdet gällande risk för översvämning, till exempel var lågpunkter är lokaliserade, hur kapaciteten i ledningsnätet ser ut idag samt analyser och slutsatser av den genomförda skyfallskarteringen. En sådan beskrivning skulle öka förståelsen för de åtgärder som föreslås och än bättre synliggöra var insatser krävs. Länsstyrelsen konstaterar också att det av miljökonsekvensbeskrivningen tillhörande FÖP:en framgår att det kvarstår frågor om dagvattenhanteringen och tillhörande översvämningsytor har tillräcklig kapacitet, särskilt för den södra delen av planområdet, där vatten avleds mot Bråån via Abullahagen. Denna del av planförslaget behöver förtydligas. Länsstyrelsen menar också att de övergripande översvämningsytorna som redovisas även bör synliggörs i mark- och vattenanvändningskartan.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en karta för rinnvägar och översvämningsytor, samt lagt till en lågpunktskatering. I kapitlet *Genomförande* lyfter Kommunledningskontoret ett resonemang om behov av skyfallskartering och djupare analys av hydrologiska förutsättningarna i hela planområdet.

I avsnittet *Teknisk försörjning* har Kommunledningskontoret kompletterat texten med information om VA-nätet och behovet av att göra plan för utbyggnad och förstärkning av dag-, spill- och dricksvattennäten (inklusive pump- och tryckstegringsstationer) i området.

Miljökvalitetsnormer (MKN)

Det ska av översiktsplanen framgår hur gällande miljökvalitetsnormer ska följas. Länsstyrelsen saknar redovisning av detta i FÖP:en, och förutsätter att handlingen kompletteras med detta inför granskningen.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med miljökvalitetsnormer för buller, utomhusluft och vatten.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Länsstyrelsen konstaterar att det i kommunens Dagvatten och översvämningsplan (beslutad 2020-10-26) framgår att ingen av de fem vattenförekomster som tar emot dagvatten från tätorterna idag uppnår god ekologisk status. Länsstyrelsen menar att det därför finns all anledning att arbeta vidare med målet att uppnå god status till år 2027 för hanteringen av dagvattnet inom FÖP-området. Länsstyrelsen konstaterar vidare att det av miljökonsekvensbeskrivningen tillhörande FÖP:en finns förslag på åtgärder och anpassningar, dessa behöver arbetas in i planförslaget.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med ett kapitel om miljökvalitetsnormer, samt kompletterat avsnittet *Gröna och blå strukturer*.

Hälsa och säkerhet

Länsstyrelsen instämmer i kommunens konstaterande i FÖP:en att det inte är oproblematisk att planera för bostäder och verksamheter inom samma område. I FÖP:en anges att utgångspunkten i planförslaget är att alla befintliga verksamheter ska kunna finnas kvar. Samtidigt bedömer kommunen att den långsiktigt bästa användningen av marken innebär att ett antal företag behöver flytta för att möjliggöra en ny markanvändning.

Länsstyrelsen menar att om utgångspunkten är att alla verksamheter ska kunna finnas kvar är det av yttersta vikt att noggrant redogöra för förutsättningarna idag, på en mer detaljerad nivå än vad som redovisas i samrådshandlingen. Det bör också förtydligas om viss utveckling av verksamheterna kan försvåras eller bli mindre lämplig. Till exempel att ökade transporter inte är lämpliga. Redovisning och analyser av eventuella konflikter mellan befintliga verksamheter i relation till fler bostäder och ökat antal invånare inom planområdet behöver synliggöras ytterligare. Utifrån det behöver platsspecifik vägledning ges för hur bostadsbebyggelse kan möjliggöras utifrån dessa aspekter. Länsstyrelsen menar att det till

exempel handlar om frågor som; vilka verksamheter som kräver skyddsavstånd och i vilken omfattning, vilka verksamheter som generar buller, vilka verksamheter som genererar tunga/farliga transporter. Detta gäller inte enbart för verksamheter inom planområdet, utan också de som finns i anslutning till området som kan påverka eller påverkas.

I FÖP:en anges att det inom planområdet på sikt är mest lämpligt med verksamheter som är icke störande. Länsstyrelsen menar att kommunen behöver förtydliga vad som avses med icke störande, exempelvis avseende på buller, transporter, verksamhetstider och lukt.

Kommunledningskontoret har haft en fördjupad dialog med miljöavdelningen om miljöfarliga verksamheter inom och strax utanför planområdet, samt har fått ta del av tillstånden för farlig verksamhet och villkoren, och kommer att ta hänsyn till dem.

Kommunledningskontoret har kompletterat texten om verksamheternas omgivningspåverkan i planförslaget.

Icke störande verksamheter finns inte längre kvar i markanvändningskartan. Planförslaget använder istället kategorin Verksamheter och Industri, enligt Boverkets ÖP-modell 2.1. Kommunledningskontoret har förtydligat detta i texten.

Miljöfarliga/störande verksamheter

Det är viktigt att översiktsplanen ger en förutsägbarhet för verksamhetsutövare och hur det kan påverka deras verksamheter och eventuella planer på förnyade miljötillstånd. Verksamheter med laga kraftvunna tillstånd innebär rättigheter att bedriva verksamhet med en viss omgivningspåverkan enligt givna tillstånd. Länsstyrelsen menar att för verksamheter som är tänkta att vara kvar måste givna tillstånd vägas in i bedömningen om vad som är en fortsatt lämplig markanvändning samt på vilket sätt tillstånden kan vara begränsande för intilliggande bebyggelse och funktioner. En förtätning kan medföra att verksamhetsutövarna måste vidta ytterligare skyddsåtgärder i samband med tillsynsärenden. Detta kan vara skyddsåtgärder som inte var nödvändiga vid tidpunkt för tillståndsgivning.

Länsstyrelsen konstaterar att O Kavli AB utgör en B-verksamhet, och inte en C-verksamhet. Länsstyrelsen konstaterar vidare att det just nu pågår en tillståndsprövning i Miljöprövningsdelegationen för O Kavli AB:s verksamhet. Den pågående prövningen omfattar en marginell utökning av

verksamheten jämfört med dagens tillståndsgivna verksamhet. Det har dock skett vissa förändringar i verksamheten som medför att risken för påverkan på människors hälsa och miljö har förändrats sedan tillståndet meddelats. Det har bland annat tillkommit en större kylanläggning. Enligt den riskanalys som bifogats tillståndsansökan kan ett läckage från kylanläggningen medföra allvarliga konsekvenser på närområdet.

Precis som kommunen anger finns Stena Recycling AB inom planområdet, det framgår däremot inte att Stena har flera anläggningar inom det område som ska omvandlas till bostäder i delområde Berga. Länsstyrelsen vill också uppmärksamma kommunen på att Kraftringen Energi AB har en hetvattencentral på en fastighet som angränsar till det planerade bostadsområdet inom Berga. Det kan finnas behov av skyddsavstånd till denna anläggning, vilket inte framgår av handlingarna.

Avsnittet om verksamheter och företag har blivit förtydligat. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

Stena Recycling har ingen verksamhet inom delområdet Berga. Kraftringen har inte heller någon hetvattencentral inom Berga.

Föroreningar

Länsstyrelsen konstaterar att frågan om föroreningar i mark och grundvatten lyfts på ett schematiskt och övergripande sätt i FÖP:en vilket i stora drag är bra, men menar att den karta i miljökonsekvensbeskrivningen som visar förorenad mark ger en bättre överblick av föroreningssituationen både inom och i anslutning till planområdet. Kommunen bör i kommande skede förtydliga vilket underlag som använts för redovisningen av de förorenade områdena, och till exempel beskriva hur det förhåller sig till EBH-stödet.

När den fördjupade översiktsplanen är klar kommer den att publiceras i en zoombar karta. Gällande kartan som visar potentiellt förorenade områden, så innehåller den många osäkerheten. För vissa av områdena har riskklasserna gjorts utifrån markanvändning och inte faktiska undersökningar. Därför finns en risk att en allt för detaljerad bild i detta skede är missvisande.

Farligt gods

I FÖP:en redovisas vilka vägar som är rekommenderad för farligt gods och uppmärksamhetsområde kring dessa. I och med att det finns ett flertal

verksamheter inom och i anslutning till planområdet menar Länsstyrelsen att kommunen behöver redovisa om det även finns verksamheter inom och i anslutning till området som genererar transporter med farligt gods. Länsstyrelsen konstaterar att det av miljökonsekvensbeskrivningen framgår att samtliga vägar inom planområdet i dagsläget används för transport av farligt gods. Vilket behöver vägas in vid kommande planläggning. Vidare anges det i miljökonsekvensbeskrivningen att ”på Södra stambanan går det transporter med farligt gods, dock inte på godsspåret inom planområdet varför farligt gods på järnväg inte berör planområdet”. Länsstyrelsen delar inte den bedömningen då planområdet ligger i direkt anslutning till Södra stambanan.

Eslövs kommun har ingen sammanställning över företag som har leveranser med farligt gods. Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med ett resonemang om vikten av att kommunen tar fram en sådan i genomförandet av den fördjupade översiktsplanen.

Beskrivningen av farligt gods på järnväg i miljökonsekvensbeskrivningen har blivit korrigerad.

Buller

Länsstyrelsen saknar en samlad bild/bedömning av bullersituationen i området. I ställningstagande för riksintresse för kommunikation framgår att övergripande och specifika buller (- och riskanalyser) kommer att tas fram. Det framgår dock inte om det är kommunens avsikt att ta fram dessa inom ramen för arbetet med FÖP:en. Länsstyrelsen menar att det tydligt bör framgå var det finns en bullerproblematik, utifrån både trafik- och omgivningsbuller, samt hur kommunen avser att hantera detta vid kommande planläggning och lovgivning.

Kommunledningskontoret kommer att genomföra buller- och riskutredningar utefter behovet. I planförslaget har Kommunledningskontoret kompletterat texten med ett resonemang om bullerproblematik.

Länsstyrelsens råd

Konsekvensbeskrivning och miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

Det framgår av MKB:n att en fullödig konsekvensbeskrivning av planförslaget inte har skett, bland annat mot bakgrund av att det finns behov av fortsatta utredningar och anpassningar efter samråd. Länsstyrelsen noterar till exempel att det i samrådshandlingen inte görs någon jämförelse med nollalternativet när det gäller enskilda miljöeffekter. Vidare framgår det av MKB:n att den översiktliga bedömning som gjorts inte är baserad på ett helt aktuellt förslag. Länsstyrelsen konstaterar sammantaget att miljökonsekvensbeskrivningen behöver utvecklas och ger följande medskick till det fortsatta arbetet med den strategiska miljöbedömningen.

Avgränsning

Utifrån det kunskapsunderlag som presenteras i FÖP:en och MKB:n ser Länsstyrelsen att kommunen i stort ringat in de aspekter som skulle kunna medföra en betydande miljöpåverkan. Länsstyrelsen menar dock att aspekten kulturmiljö saknas. Miljökonsekvensbeskrivningen behöver kompletteras både kring påverkan på riksintresse för kulturmiljövården samt med ett övergripande resonemang kring inverkan på lokala och regionala kulturvärden.

Miljökonsekvensbeskrivningen har blivit kompletterad med aspekten kulturmiljö, både gällande påverkan på riksintresse för kulturmiljövården samt med ett övergripande resonemang kring inverkan på lokala och regionala kulturvärden.

Länsstyrelsen efterlyser ett förtydligande av om avgränsningen i tid, satt till 2035, påverkar den geografiska avgränsningen. Det framgår av FÖP:en att vissa områden är tänkta att genomföras efter 2035.

Miljökonsekvensbeskrivningen kopplar den geografiska avgränsningen för miljöpåverkan till genomförandetiden av planförslaget.

Alternativ

I MKB:n redovisas inte några alternativ utöver planförslaget och nollalternativet. Kommunen menar att det inte funnits någon alternativ lokalisering till FÖP:en att studera. I själva planhandlingen presenteras däremot ett alternativ med en lägre exploatering. Länsstyrelsen menar att det vore realistiskt om samtliga alternativ som studeras utgår från kommunens behov av bostäder inom området. Det gäller både det som identifierats i kommunens riktlinjer för bostadsförsörjning och i den

kommunövergripande översiktsplanen. Utifrån det kan olika alternativ studeras för vilken markanvändning som är mest lämplig inom olika delar av området, i vilken omfattning och konsekvenserna av dessa.

Länsstyrelsen uppfattar det som att nollalternativet i stort innebär att nu pågående markanvändning kvarstår som det ser ut idag. Med undantag för de pågående detaljplaner för bostäder samt uppskattningen av hur många bostäder som förväntas tillkomma utöver dessa projekt. Länsstyrelsen saknar dock resonemang om hur den kommuntäckande översiktsplanen (bortsett från resonemang om avstånd till grönområden) beaktats i beskrivningen/bedömningen av nollalternativet. Den kommuntäckande översiktsplanen pekar ut stora delar av området för stadsomvandling med blandad bebyggelse med möjlighet för 1600 bostäder. Länsstyrelsen uppmanar också kommunen att väga in den planberedskap som gällande detaljplaner medger för annan användning än bostäder, men som ännu inte är genomförda.

Kommunledningskontoret har tagit fram ett nytt 0-alternativ som utgår från den kommunövergripande översiktsplanen. Samrådshandlingen för den fördjupade översiktsplanen används som jämförelsealternativ.

Behov av mark för bostäder

Länsstyrelsen påminner om kopplingen mellan PBL och Lag (2000:1383) om kommunernas bostadsförsörjningsansvar, BFL. Bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet är ett allmänt intresse i PBL, 2 kap. 3 § 5 punkt PBL. Enligt 4 § BFL ska kommunens riktlinjer för bostadsförsörjningen vara vägledande vid tillämpningen av 2 kap. 3 § 5 punkt PBL. Riktlinjerna ska därmed vara ett underlag för att kunna motivera varför ny mark tas i anspråk i bland annat översiktsplaneringen.

Länsstyrelsen konstaterar att planförslaget nämner riktlinjerna för bostadsförsörjning från 2016. Det innehållet ett mål om 210 nya bostäder per år i hela kommunen fram till 2025 och resonemang om att merparten av behovet av nya bostäder finns i staden Eslöv. Riktlinjerna nämner att kommande planarbete i Östra Eslöv kan innebära 700-1 000 bostäder. Länsstyrelsen ser däremot inte någon koppling mellan behovet av nya bostäder i riktlinjerna och markanspråket i planförslaget. Länsstyrelsen kan därmed inte läsa ut något resonemang om behovet till det markanspråk som planförslaget innebär. Länsstyrelsen rekommenderar därför kommunen att

förtydliga kopplingen mellan riktlinjerna och det markanspråk som finns i planförslaget.

Länsstyrelsen konstaterar vidare att riktlinjerna sträcker sig till 2025 medan planförslaget har 2035 som tidshorisont. Länsstyrelsen rekommenderar därför kommunen att resonera om diskrepansen i både tid och geografi i kommande planförslag, i den mån kommunen går vidare med planförslaget utan nya riktlinjer för bostadsförsörjningen.

Kommunledningskontoret har förtydligat kopplingen mellan riktlinjer för bostadsförsörjning och markanspråk, samt resonerat om de olika tidshorisonterna.

Ianspråktagande av oexploaterad mark

Det ligger i Länsstyrelsen uppdrag att verka för att nationella mål får genomslag. Detta har bland annat inneburit ett tydligt ställningstagande för en begränsad exploatering av jordbruksmark, samt ett mer effektivt utnyttjande av den mark som ändå exploateras. De största delarna av planförslaget ligger i linje med detta. Länsstyrelsen saknar dock kommunens motiv till behovet av att ta i jordbruksmark i anspråk relaterat till bestämmelserna i miljöbalken, för området Berga trädgårdsstad. Länsstyrelsen rekommenderar att kommunens ställningstagande och motiv tydligare beskrivs i översiktsplanen, vilket är särskilt relevant då delar av området inte pekas ut för blandad stadsbebyggelse i den kommunövergripande översiktsplanen.

Att planområdet har utökats hänger samman med det pågående arbetet med riktlinjer för bostadsförsörjning, vilket framgår i planförslagets inledande kapitel.

Länsstyrelsen vill i sammanhanget också lyfta att i relation till kartan över Grönstruktur och övergripande vattenhantering samt rinnvägar redovisar Markanvändningskartan i förhållande till just detta område lägre andel grönområde än för övriga områden. Det framgår av FÖP:en att Eslövs tätort har en låg tillgänglighet till grönområden, och att kommunen behöver arbeta med grönområdena inom tätorten, speciellt i östra Eslöv.

Kommunledningskontoret har reviderat markanvändningskartan utifrån Boverkets ÖP-modell 2.1.

Hänsyn till kulturmiljövärden

Länsstyrelsen ser positivt på att kommunen har tagit fasta på flertalet av de miljöer som är utpekade i kommunens kulturmiljöprogram som är under framtagande. Det är dock önskvärt att det av FÖP:en framgår varför dessa byggnader har valts ut och hur de kan bidra till förståelsen av Eslövs bebyggelseutveckling. Det kan i sin tur kopplas till vilken hänsyn som är lämplig och hur miljöerna kan integreras i den nya planeringen. Länsstyrelsen noterar att enstaka byggnader, exempelvis fastigheten Gäddan 39, inte pekas ut som särskilt värdefull byggnad i FÖP:en. Detta trots att byggnaden är q-märkt och försedd med rivningsförbud i gällande detaljplan samt utpekad i kulturmiljökartan. Det saknas ett resonemang om vilka val som har gjorts mellan olika intressen.

I illustrationskartan saknades en del av de byggnader som är utpekade som värdefulla, Kommunledningskontoret har korrigerat detta.

Spritfabriken

FÖP:en tar enbart höjd för bostäder inom den gamla spritfabriken. Eftersom miljön har höga kulturvärden hade det varit önskvärt att i kommande planarbete även skapa utrymme för att en allmän funktion eller på annat sätt ökad tillgänglighet till området för att stärka och säkerställa kulturmiljövärden.

Detaljplanen för Spritfabriken är antagen 2015 och det finns inga planer på att göra ändringar i denna.

Kvarngatan

Det är positivt att Kvarngatans kulturhistoriska bebyggelse ska tas tillvara. Karaktären beskrivs övergripande men det är önskvärt att denna förtydligas i utgångspunkter att beakta i den vidare planeringen.

Kommunledningskontoret har lagt till vikten av att bevara Kvarngatans kulturhistoriska bebyggelse som en aspekt att beakta i den vidare planeringen.

Bruksstaden

Bruksstaden föreslås omvandlas med en hög och tät bebyggelse. Länsstyrelsen menar att FÖP:en bör ge tydligare vägledning kring hur området ska kopplas till staden i stort. Att den befintliga äppelodlingen tas tillvara som parkområde är ett bra exempel på hur kulturarvet kan integreras som en kvalité i stadsutvecklingen.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en beskrivning av ställningstagande gällande riksintresset kulturmiljövård samt med ett temaavsnitt om kulturmiljö.

Berga trädgårdsstad

Länsstyrelsen vill uppmärksamma kommunen på möjligheten att koppla samman området med den äldre banvall som ligger nordost om planområdet. Banvallen är en kulturhistorisk struktur och fungerar idag som GC-väg som kopplar Eslöv ut mot landskapet. Ökad tillgänglighet gör att fler kan uppleva dessa värden.

I dagsläget finns en undergång under väg 113 samt en koppling i nordost där man lätt kan ta sig till och från Berga trädgårdsstad. Ytterligare en koppling under väg 113 är i nuläget inte aktuellt, men Kommunledningskontoret har inlett en diskussion med Trafikverket om väg 113s funktion.

Arkeologi och fornlämningar

Länsstyrelsen konstaterar att fornlämningssituationen inte nämns i FÖP:en. Stora delar av området är bebyggt eller på annat sätt ianspråktaget och här bedömer Länsstyrelsen att sannolikheten är låg att fornlämning finns bevarad. Här finns inga hinder ur fornlämningssynpunkt att genomföra planerna. I nordväst, främst inom fastigheten Eslöv 52:14, finns en sammanhängande yta som inte är bebyggd eller ianspråktagen. I denna del kan idag okänd fornlämning finnas bevarad under mark. Ett samråd enligt 2 kap. 10 § bör därför genomföras med Länsstyrelsen i ett så tidigt skede som möjligt för att se om arkeologisk utredning är nödvändig.

Kommunledningskontoret har lagt till att detta är en viktig aspekt i genomförandet, särskilt i genomförandet av Berga trädgårdsstad som idag är oexploaterat.

Social hållbarhet

Länsstyrelsen ser positivt på att FÖP:en lyfter fram och redogör för betydelsen av, och former för medborgardialog med bland annat medborgare och civilsamhällesaktörer. Analysen av vilka grupper som riskerar att inte nås genom traditionella dialogprocesser framhäver rätten till inflytande och delaktighet i samhällsutvecklingen, vilket är betydelsefullt ur ett människorättsperspektiv.

Länsstyrelsen ser positivt på att det görs en koppling till barnets rättigheter i fysisk planering bland annat genom hänvisning till barnkonventionen och barnrättslagen. Länsstyrelsen vill understryka betydelsen av att den fortsatta processen är inkluderande och representativ, till exempel information om planen och samrådet, dialogformen, inflytande och vilken typ av inflytande som är möjligt, återkoppling om vad som kunde tas vidare av inputen och vad som inte fungerade och varför.

Kommunledningskontoret delar Länsstyrelsen bild av att detta är viktigt, samt har kompletterat planförslaget med återkoppling från samrådsprocessen och hur arbetet ska tas vidare.

Agenda 2030, nationella folkhälsomål och jämställdhetsmål nämns. Dessa perspektiv skulle med fördel kunna integreras i planen. I Sverige har 1/5 av befolkningen någon form av funktionsnedsättning och vi har en åldrande befolkning. Länsstyrelsen anser att resonemang kring tillgänglighet såväl som ett integrerat funktionshinderperspektiv saknas och bör tilläggas. Länsstyrelsen ser fram emot en utveckling av dessa frågor i den fortsatta processen.

Kommunledningskontoret har kompletterat avsnittet *Agenda 2030*, samt lagt till ett avsnitt om jämställdhet och jämlikhet.

Områdesskydd enligt miljöbalken

Det framgår av FÖP:en att det inom planområdet finns ett mindre antal objekt som omfattas av biotopskydd, samt att planeringen ska utgå från att dessa ska bevaras i så stor utsträckning som möjligt. Länsstyrelsen uppmuntrar kommunen att i karta redovisa var dessa finns. Kommunen bör även uppmärksamma om förslagna utbyggnadsområden kan komma att beröra hotade arter som är skyddade genom artskyddsförordningen.

Kartan som visar den gröna strukturen har blivit kompletterad. I den ingår de biotopskyddade elementen, dock behöver Eslövs kommun göra fler fördjupade analyser av de biotopskyddade elementen.

Påverkan på statlig infrastruktur

Länsstyrelsen konstaterar att flera av det åtgärder som föreslås kan komma att få en påverkan på statlig infrastruktur, exempelvis genom ökad belastning vid anslutningar till det statliga vägnätet. Samtliga vägar (Östergatan/Ringsjövägen Trehäradsvägen, Harajagersvägen och Södra vägen/Lundavägen ansluter till väg 17/113 och hanteras i den kommunala ÅVS:en Genomfartstrafik Eslöv (2018-12-21). Länsstyrelsen råder kommunen att tydliggöra vilka åtgärder som kommunen vill gå vidare med.

Kommunledningskontoret har förtydligat texten, det handlar framförallt om en ny cirkulationsplats i kopplingen Trehäradsvägen och väg 17/113, samt en ny påfartsfil där Södra vägen möter väg 17/113.

Remisshantering

Länsstyrelsen har i aktuellt ärende tagit del av följande myndigheters synpunkter:

- Trafikverket (synpunkter inkommit)
- Försvarsmakten (synpunkter inkommit)

Beslutande

Detta yttrande har beslutats av enhetschef länsöverdirektör Ola Melin. I den slutliga handläggningen har enhetschef Hanne Romanus deltagit. Planhandläggare Hanna Tell har varit föredragande.

10. REGION SKÅNE

Region Skåne har mottagit ovanstående samrådshandling för synpunkter.

Region Skåne har ansvar för vård och hälsa i Skåne samt ett samordnande ansvar för Skånes utveckling, enligt Lag 2010:630 och lagändring 2019:944 om regionalt utvecklingsansvar. Detta ansvar innebär att utarbeta och fastställa en regional utvecklingsstrategi och samordna insatser för genomförandet av denna samt att upprätta och fastställa planer för regional transportinfrastruktur. Region Skåne är också regional kollektivtrafikmyndighet i Skåne län, vilket innebär det politiska och ekonomiska ansvaret för den samhällsfinansierade kollektivtrafiken. Region

Skåne utgör även en formell remissinstans enligt plan- och bygglagen (PBL) avseende översiktsplaner och enligt lagen om kommunernas bostadsförsörjningsansvar avseende riktlinjer för bostadsförsörjning.

Region Skåne har sedan januari 2019 även ansvar för den regionala fysiska planeringen i länet, och uppdraget att ta fram en regionplan för Skåne till 2022. Regionplaneuppdraget bygger vidare på arbetet med Strukturbild för Skåne som Region Skåne bedrivit i dialog med de 33 skånska kommunerna sedan 2005. Genom Strukturbild för Skåne och regionplaneuppdraget arbetar Region Skåne med att tydligare koppla samman det regionala utvecklingsansvaret och kommunernas översiktsplanering. Regionplan för Skåne 2022-2040 är på samråd 1 december 2020 – 30 april 2021. Region Skåne yttrar sig över Fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv, Eslövs kommun, utifrån ovanstående ansvar.

Bakgrund

Fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv är en fördjupning av den kommuntäckande översiktsplanen, Översiktsplan Eslöv 3035. Syftet med planförslaget är att ge en samlad strategi och målbild för utvecklingen av Östra Eslöv samt bidra till de övergripande målen i översiktsplanen. Planförslaget syftar till att möjliggöra för cirka 3000 nya bostäder (1600 fram till 2035) inom tre fokusområden öster om stationsområdet i Eslöv. Planområdet karaktäriseras idag av verksamheter och planförslagets ambition är att även i framtiden integrera verksamheter med bostäder i en blandad bebyggelse för att skapa liv och rörelse. I planförslaget lyfts också vikten av att skapa nya kopplingar mellan östra och västra Eslöv och att den nya bebyggelsen samlas längs stråk för att väva samman staden.

Region Skånes synpunkter

Region Skåne ser positivt på att Eslöv tar utgångspunkt i de globala målen för hållbar utveckling (Agenda 2030), barnkonventionen samt de av Region Skåne utpekade strategierna för hållbar utveckling. Med Agenda 2030 och barnkonventionen som grund skapas goda förutsättningar för att planera för hållbara samhällen och bymiljöer för människor. Region Skåne ställer sig även positiv till den bebyggelseutveckling som planförslaget presenterar, framförallt dess strävan att minska barriärverkan genom förbättrade förutsättningar att röra sig mellan stadens östra och västra delar.

Mobilitet

Att utgå från Barnkonventionen är särskilt viktigt i utformningen av kommunens framtida mobilitet och transportinfrastruktur. Cykeln som

transportmedel är en nyckelfaktor för att ge barn och unga trygga och säkra förutsättningar för att resa inom kommunen och regionen. Ett finmaskigt lokalt och regionalt cykelvägnät tillsammans med god tillgång till kollektivtrafik skapar grunden för framtidens hållbara transportsystem och bättre förutsättningar för folkhälsan.

Enligt Resvaneundersökning Skåne (2018) genomförs cirka hälften av alla resor inom Eslövs tätort med bil. Region Skånes färdmedelsmål i Strategi för ett hållbart transportsystem i Skåne 2050 pekar ut att år 2030 ska andelen resor som görs med bil minska till mindre än 40 %, samtidigt som andelen resor med cykel och kollektivtrafik ska öka. I Eslöv finns goda förutsättningar att främja hållbara resor genom en rad olika insatser. Utvecklingen av Östra Eslöv kan bidra till att främja dessa. Närheten till stationen skapar goda möjligheter för att en stor del av den långväga pendlingen från planområdet utgörs av tågresande. Region Skåne ser positivt på att kommunen vill utveckla och förbättra förutsättningar för kollektivtrafikresande samtidigt som Regionen vill understryka att det krävs ett brett samarbete mellan region och kommun för att skapa bättre förutsättningar för resor med kollektivtrafik i framtiden.

Kommunledningskontoret delar uppfattningen att samarbete mellan Region Skåne och Eslövs kommun krävs för fortsatt arbete kring kollektivtrafikresande.

En välfungerande kollektivtrafik är en viktig förutsättning för en hållbar livsstil och det ska vara möjligt för kommuninvånare att välja att inte ha bil, oavsett anledning.

Kommunledningskontoret fortsätter gärna dialogen med Region Skåne om kollektivtrafiken i Eslövs kommun.

Regionen ser särskilt positivt på planeringsprincipen om att utveckla viktiga kommunikationsstråk för kollektivtrafik, cykel, fossilbränslefria fordon, gång/vandring och ridning med avsikt att skapa bättre och mer effektiva bytespunkter för hållbart resande i regionen.

Region Skåne ställer sig positiv till att Eslöv kommun vill att marken för parkeringar ska utnyttjas mer effektivt, till exempel i form av samlade parkeringsanläggningar och genom samnyttjande. Region Skånes TemaPM Planera för attraktiv parkering kan användas som inspiration och vägledning i den fortsatta parkeringsplaneringen. Där finns även en specifik vägledning

för hur parkering kan stärka handel samt en vägledning för hur pendlarparkeringar kan planeras.

Region Skåne vill även informera om möjligheten att söka 50 procent medfinansiering för kommunal cykelinfrastruktur och trafiksäkerhet inom ramen för den Regionala transportinfrastrukturplanen 2018-2029. Även stadsmiljöavtal (Trafikverket) kan sökas till genomförandet av kommunens målsättningar för cykel och kollektivtrafik.

Flöden av gods och varutransporter ökar allt mer. I takt med att tätorter förtätas skapas svårigheter för hållbara urbana godstransporter. Ökandet av e-handel skapar också ett allt större behov av tillfälliga lastzoner vid bostäder vid hemleveranser. Region Skåne menar att planförslaget med fördel kan kompletteras med ett resonemang rörande de urbana godstransporterna och hur logistiken i planområdet ska fungera. Underlag för detta finns i Region Skånes godsstrategi Strategi för den hållbara gods- och logistikregionen Skåne samt i TemaPM Planera för urbana godstransporter.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med ett resonemang om nya typer av godstransporter vid stadsomvandling.

För närvarande pågår ett arbete med en transportstrategi samt en diskussion om en flytt av bangården. I samband med detta behöver frågan lyftas ytterligare.

Kollektivtrafik

Att bygga kollektivtrafiknära ger fler större tillgång till bostäder, arbetsplatser och fritidsaktiviteter. Region Skåne är positiva till kommunens hållning att samhällen och nya kvarter utvecklas i anslutning till kommunens starka kollektivtrafiklägen. I Region Skånes trafikförsörjningsprogram betonas kollektivtrafikens strukturbildande roll vid tätortsutbyggnad för att få en effektiv kollektivtrafikförsörjning vilket i sin tur bidrar till en resurseffektiv samhällsutveckling. I samrådsversionen för Regionplan för Skåne 2022-2040 lyfts vikten av att bebyggelseutveckling framförallt planeras i kollektivtrafiknära läge.

Östergatan/Ringsjövägen pekas ut som den sammanbindande ryggraden för östra Eslöv vilket bidrar positivt till kollektivtrafikens strukturbildning. Det

är dock av vikt att bussens framkomlighet tas i beaktande vid omgestaltning av gatan.

Kommunledningskontoret delar Region Skånes bild av att kollektivtrafiken är strukturbildande. Utformningen av Östergatan/Ringsjövägen kommer att anpassas utifrån bussens framkomlighet.

Klimat och energi

Den regionala utvecklingsstrategin för Skåne, Det öppna Skåne 2030, anger ambitionen att Skånes olika aktörer ska bidra till Ett hållbart och klimatneutralt Skåne för kommande generationer utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. Hur samhället möter de utmaningar som ett förändrat klimat medför är en viktig framtidsfråga för Skåne.

Region Skåne ställer sig positiv till hur översvämningsriskerna hanteras i planförslaget. Även en redovisning av planområdets hydrologiska förutsättningar med avseende på ytvatten vid höga flöden och åtgärder för att minimera konsekvenserna av detta kan med fördel redovisas.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en karta för rinnvägar och översvämningsytor, samt lagt till en lågpunktskartering. I kapitlet *Genomförande* lyfter Kommunledningskontoret behovet av skyfallskartering och djupare analys av hydrologiska förutsättningar i hela planområdet.

Enligt Klimat- och Energistrategi för Skåne ska Skåne minska sina klimatpåverkande utsläpp med 80% till år 2030. En viljeinriktning kring detta kan tillföras planförslaget. Det kan handla om att producera solel på byggnader eller att skapa förutsättningar till nattladdning för elfordon i anslutning till bostaden.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med texter under avsnittet *Teknisk försörjning* om bland annat förnyelsebar energi, energieffektivisering, sopsugssystem och det har under avsnittet *Livscykelperspektivet* tagits med bland annat materialval och klimatdeklarationer.

Hälsa

Region Skåne jobbar aktivt med målbilden God hälsa för fler. ”I det öppna Skåne ska alla ha möjlighet till god hälsa” står i den regionala utvecklingsstrategin.

Region Skåne menar att planförslaget bidrar till att uppnå detta mål som kräver en gemensam satsning av alla samhällets aktörer för att skapa goda förutsättningar för fysisk aktivitet. För att skapa hälsofrämjande tätortsmiljöer är att det viktigt att säkerställa sammanhängande blå-gröna strukturer i tätorterna som uppmuntrar till fysisk aktivitet och skapar naturliga sociala mötesplatser. Det är också viktigt att prioritera behovet av framkomlighet och säkerhet för fotgängare och cyklister.

Barnperspektivet

Det är bra att barnperspektivet omnämns i planförslaget. Enligt Skånes regionala utvecklingsstrategi Det öppna Skåne 2030 ska barns och ungas rättigheter och inflytande tillgodoses. Barnkonventionen är från 1 januari 2020 svensk lag. Planförslagets påverkan på barns uppväxtvillkor och vardagsmiljöer kan med fördel förtydligas. Det kan handla om tillgången till lekplatser, trafiksäkra miljöer till och från skola och andra målpunkter, samt kvalitén på skolors och förskolors utemiljöer.

Kommunledningskontoret har förtydligat texten kring påverkan på barns uppväxtvillkor och vardagsmiljöer, samt lagt till en hänvisning till *Stödmaterial för barnrättsarbetet* i det inledande kapitlet. I genomförandet av östra Eslöv kommer Kommunledningskontoret att använda detta stödmaterial.

Grön infrastruktur, ekosystemtjänster och upplevelsevärden

Grön infrastruktur med träd, grönska och vatten är en viktig grund för goda livsmiljöer, jämlik och god livskvalitet, fysisk aktivitet, god hälsa och robusthet/resiliens mot klimatförändringar. Tillgång till vatten och grönska av god kvalitet nära bostaden bidrar i hög grad till ökad fysisk aktivitet och förbättrad hälsa.

Den regionala utvecklingsstrategin för Skåne anger i Det öppna Skåne 2030 att det ska finnas en rik biologisk mångfald och hälsofrämjande miljöer. I strategin anges även att kvaliteten på närmiljön och tillgången till rekreation har stor betydelse för hälsa och livskvalitet.

Planförslaget kan med stor fördel kompletteras med resonemang kring bevarande och stärkande av biologisk mångfald.

Kommunledningskontoret har utvecklat och kompletterat texten om förutsättningarna för biologisk mångfald, det vill säga de gröna och blåa strukturerna.

Gestaltad livsmiljö och Kulturmiljö

Region Skåne saknar Kulturpolitiskt program för Eslövs kommun 2017-2025 bland de angivna relevanta lokala styrdokumenten. I programmet betonas kulturens roll i samhällsbygget.

Kommunledningskontoret har lagt till det kulturpolitiska programmet bland de relevanta lokala styrdokumenten.

Kommunen kan också ta del av Sveriges nya nationella arkitektur- och designpolitik: Politik för gestaltad livsmiljö, samt Region Skånes strategi för gestaltad livsmiljö – arkitektur, form och design. Meningen med politiken för Gestaltad livsmiljö är just att konst, form, design, kulturmiljö och arkitektur ska få större betydelse i utformandet av våra samhällen. Region Skånes strategi för gestaltad livsmiljö kan exemplifiera arbetet på regional nivå.

Region Skåne ser positivt på Eslövs kommuns ambitioner att förankra utvecklingen av området genom olika medborgardialoger. Det lever väl upp till ambitionerna i den europeiska landskapskonventionen (ELC).

Region Skånes saknar emellertid omnämnandet av de nationella kulturmiljömålen. Det är särskilt angeläget eftersom delar av aktuellt område ligger inom Riksintresse kulturmiljövård. Region Skåne rekommenderar att genomföra en inventering och bevarandeplan för kulturmiljön inom planområdet istället för att, som planförslaget anger, göra avvägningar från fall till fall.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med de nationella kulturmiljömålen.

Under 2019 tog Eslövs kommun fram en plan för framtagandet av ett kulturmiljöprogram. Där finns en inventering av Eslövs tätort med som

prioritering ett. I östra Eslöv är det än så länge Kvarngatan och omgivande kvarter som blivit inventerade.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en beskrivning av ställningstagande gällande riksintresset kulturmiljövård samt med ett temaavsnitt om kulturmiljö.

Näringsliv

Region Skånes utvecklingsstrategi Det öppna Skåne 2030 har som ett visionsmål att Skåne ska vara en stark och hållbar tillväxtmotor. Region Skåne verkar för en ökad produktivitet genom fler företag, fler växande företag, fler i arbete och en mer innovativ region. Produktiviteten inom näringslivet och offentlig sektor är avgörande för konkurrenskraften. Det är också avgörande med förnyelse, vilket bland annat sker genom att företag startas eller etableras i regionen.

Eslövs kommuns målsättning att vara en viktig och tydlig aktör i regionen och strategiskt positionera sig som ett förstahandsval för företagare bidrar aktivt till Skånes mål att vara en stark och hållbar tillväxtmotor.

Region Skåne ser positivt på Eslövs resonemang kring omvandlingen av Östra Eslöv som skapar goda förutsättningar för nya verksamheter samtidigt som ambitionen är att möjliggöra bra lösningar för de befintliga. Ett gott företagsklimat är en viktig förutsättning för tillväxt och konkurrenskraft och att Eslövs tydligt poängterar att kommunen aktivt behöver föra dialog med näringslivets aktörer under utvecklingen av planområdet bidrar till detta.

I handläggningen av detta ärende har avdelningen för regional utveckling genom enheterna för regional planering, miljö, transporter och infrastruktur, samt avdelningen för hälso- och sjukvårdsstyrning, Skånetrafiken, och Region Skånes kulturförvaltning deltagit.

11. SVERIGES GEOLOGISKA UNDERSÖKNING

Sveriges geologiska undersökning (SGU) har den 2020-09-25 tagit emot ovanstående ärende för yttrande. Med anledning av detta vill SGU framföra följande.

Materialförsörjning

Frågor som berör materialförsörjning skall beaktas och regelbundet revideras inom kommunal och regional planering, bla. vid framtagande av översiktsplaner, tex. i en materialförsörjningsplan. Föreliggande

översiktsplan bör därför lyfta aspekter som berör materialförsörjning. Materialförsörjningsplanering kan med fördel genomföras i ett mellankommunalt eller regionalt perspektiv.

En förutsättning för god översiktsplanering, hållbar utveckling och att kunna nå uppsatta miljömål är en optimal resursanvändning och minimerade transporter. Tillgång till naturgrus och bergmaterial är nödvändig för att bygga och underhålla samhällets infrastruktur, vägar och bostäder. Till viss del kan material återvinnas, vilket skall ske i första hand om det är möjligt. Dock möter återvunnet material inte alltid tekniska och miljömässiga krav eller marknadens efterfrågan på passande byggmaterial. Lämpliga upplagsplatser för hantering och lagring av såväl schaktmassor som återvinningsbart material eller bergkross bör finnas för att utjämna variationer i tillgång och efterfrågan.

Naturgrus och -sand är en ändlig naturresurs, som i ett materialförsörjningsperspektiv, men också med tanke på grundvattenbildning och dricksvattentillgång generellt bör bevaras. Förekomst av geologiska formationer med hög genomsläpplighet, som till exempel sand och grus är viktig att ta upp i en översiktsplan, tex. tanke på värdering av radonrisk, lämplig placering av miljöfarliga verksamheter, bedömning av risk för påverkan på grundvatten, eller övergripande utredning av risk utgående från faktiskt eller förmodat förorenad mark. Detta då förekomst av högpermeabel jordmån kan påverka både risk och faktisk spridning.

Forskning har visat att naturgrus i de allra flesta applikationer kan ersättas med krossat bergmaterial. Krossat bergmaterial kan dock inte generaliseras, utan kvalitet och lämplighet beror såväl på platsens geologiska förutsättningar, som en produkts användningsändamål.

Grus och bergkross är tunga material och långa transportvägar bör undvikas för att minska miljöpåverkan. Att generellt minska tunga transporters utsläpp genom långa transportvägar med hjälp av ny teknik, tex. genom elfordon, är för närvarande inte möjligt. En förutseende planering, lämplig Sveriges geologiska undersökning geografisk spridning av täkter, samt korta transportavstånd till avsättningsområden kan dock såväl idag som i framtiden avsevärt minska transporternas miljöpåverkan.

Detta kan tex. ske genom att i fysisk planering utvisa områden (täkter, upplagsplatser) som är lämpliga för materialförsö1ining och masshantering. För att kunna bedöma ovanstående krävs att täkter och upplagsplatser kan identifieras på karta. I detta bör man ta hänsyn till befintliga täkttillstånds

kvarvarande volym och giltighetstid i grannkommunerna i förhållande till regionens nuvarande och kommande materialbehov, då löptider för nya täktansökningar generellt är långa och en god materialförsö1iningsplanering som kan tillgodose samhällets behov därmed kräver avsevärd framförhållning.

För fyllnadsmassor ställs inte alltid höga kvalitetskrav, vilket innebär att lokalt material även kan användas i många syften. För effektiv hantering och upparbetning av återvinningsmassor, samt som mellanlagring av jord- och bergmaterial bör lämpliga upplagsplatser finnas inom kommunen.

Kommentarer Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, Eslövs kommun

Kommunens översiktsplan beskriver kommande behov i ett helhetsperspektiv. Kommunen beskriver i inledningen på ett didaktiskt och informativt sätt lagkrav, uppbyggnad och syfte med översiktsplanering. Översiktsplanen är väl disponerad och diskuterar aspekter som hållbarhet, klimat och miljöfrågor. Kommunen planerar för tillväxt med tillhörande byggnation av bostäder och infrastruktur.

En fördjupad översiktsplan som denna är förhållandevis okomplicerad och rättfram. För SGU centrala frågor som hantering av materialförsörjning, masshantering, risker såsom, ras, skred, erosion har därför i detta fall mindre bäring. Dock bör Eslövs kommun beakta materialförsörjningsfrågan när denna fördjupade översiktsplan genomförs och tillämpa masshantering för uppkomna massor.

Tillgång och efterfrågan på bergmaterial är för många skånska kommuner en fråga som måste ses i ett regionalt/ mellankommunalt perspektiv och bör hanteras som aspekter i en gemensam kommunal- och länsplanering. Vissa kommuner är helt beroende av täktverksamhet och materialtillgång från grannkommunerna. Materialförsörjning är även en fråga som bör ses i ett bredare perspektiv som inkluderar cirkulära råmaterialflöden och inbegriper olika typer av masshantering, och beaktar på framtida tillgång och efterfrågan. Detta berör även nyproduktion av jungfruliga material och hur detta tex. påverkar markanvändning, Sveriges miljömål, miljökvalitetsnormer, Agenda 2030, mm. ur kommunens, men också regionens perspektiv.

Länsstyrelsen Skåne har påbörjat arbete med att ta fram en materialförsörjningsplan för länet, vilket kommer att generera relevant

planunderlag för framtida fysisk planering såväl inom Eslövs kommun som i mellankommunalt samarbete och regionala frågor.

I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling att vara ett prioriterat fokusområde. Däri kommer aspekterna masshantering och materialförsörjning att ingå.

Stora delar av massan kommer att behöva saneras, men det som går kommer kommunen att hantera lokalt, t ex i en vall.

Planförslaget har även blivit kompletterat med en text om livscykelperspektivet och som en planeringsprincip.

Referenser

Relevanta referenser anges i inledande kapitel Information, vilket är bra. För intresserade läsare kan det dock vara lämpligt att i detta sammanhang även ange webbadresser för vidaregående information/länk till respektive myndighets karttjänster.

Kommunledningskontoret har kompletterat webbversionen av planförslaget med webbadresser utifrån denna synpunkt.

Dagvatten och skyfall, klimatanpassning

Det är positivt att kommunen ser dagvattenhantering, skyfalls- och översvämningsrisk och planering av grönområden i ett helhetsperspektiv.

Digital version/ onlinekarta

Mycket positivt att kommunen erbjuder en digital FÖP med onlinekarta för granskningen. Portalen är lättanvänd, bilder och kartor laddar snabbt och verktyget har fungerat väl under granskningen. Kombination av olika teman och lager för att se helheten och göra kombinerade analyser är en fördel med en onlinekarta gentemot tryckt variant. Boverkets ÖP-modell (som är under utveckling) ger därtill möjlighet till hantering av en digital översiktsplan med tillhörande GIS-data på ett enhetligt vis, vilket kan höja användarvänlighet och förenkla granskning för Länsstyrelsen mfl. myndigheter.

Kommunens onlinekarta FÖP Eslöv saknar tyvärr en möjlighet att som användare fritt styra kartinnehåll och kombinera olika kartlager. Dock är det av underordnad betydelse för föreliggande FÖP, men faller mer i vikt vid

mer omfattande planer som tex. en ny kommande översiktsplan för kommunen.

I kommunens översiktsplan är det möjligt att styra kartinnehållet och kombinera olika kartlager. När den fördjupade översiktsplanen är klar kommer även den att publiceras i en sådan karta.

Potentiellt förorenade områden

SGU saknar information om potentiellt förorenade områden, klassning mm. i underlaget till den fördjupade översiktsplanen samt kartmaterial. Denna information finns dock med i tillhörande MKB och visas där i karta. Dock skulle det speciellt i den zoombara onlinekartan varit en fördel att se placering och värdering av potentiellt förorenade områden i förhållande till övrig redovisad planerad markanvändning i föreliggande FÖP. I värderingen spelar även faktorer som föroreningstyp, jordart, grundvattennivå mm. in för att kunna bedöma ev. spridningsrisk på ett relevant sätt.

När den fördjupade översiktsplanen är klar kommer den att publiceras i en zoombar karta. Gällande kartan som visar potentiellt förorenade områden, så innehåller den många osäkerheter. För vissa av områdena har riskklasserna gjorts utifrån markanvändning och inte faktiska undersökningar. Därför finns en risk att en allt för detaljerad bild i detta skede är missvisande.

Bilaga till remissvar: Materialförsörjning

Materialförsörjning är en del av fysisk planering

På kommunal, regional- och länsnivå uppdateras översiktlig planering med jämna intervall. Vid framtagande av dessa översiktsplaner skall frågor som berör materialförsörjning tas upp. Dessa frågor sammanfattas lämpligen i en materialförsörjningsplan som revideras i samma cykel som översiktsplanen (vart fjärde år, dvs. en gång per mandatperiod).

Vid översiktsplanering är det nödvändigt att överväga om materialförsörjning är en mellankommunal fråga att hantera i översiktsplanen. Materialförsörjning är ofta regional till sin natur och det kan därför vara naturligt att behandla i översiktsplanen som en mellankommunal fråga. Hur relevant materialförsörjning är i ett

mellankommunalt perspektiv beror på de geologiska förutsättningarna, regionens struktur och materialbehov.

Materialförsörjningsplan

Syftet med en materialförsörjningsplan är att planera för möjligheterna att långsiktigt ha tillgång till byggnadsmaterial i form av krossat berg, grus och sand, s.k. ballastmaterial, för att utveckla infrastruktur och bostadsbyggande. Materialförsörjningsplanen behövs också för att se till att de nödvändiga täkterna placeras i ett sådant läge att brytningen och transporterna förorsakar minsta möjliga skada för miljön. Genom att planera för en hållbar materialförsörjning kan de kvarvarande naturgrusavlagringarna sparas för den framtida dricksvattenförsörjningen. En materialförsörjningsplan är således ett viktigt strategiskt styrmedel för att se till att samhällets försörjning av ballastmaterial kan tillgodoses på ett hållbart och resurseffektivt sätt (SGU 2015).

Lagrum enligt Miljöbalken, miljömålen och plan- och bygglagen

Enligt miljöbalken (MB 9 kap. 6f §) får en täkt i naturgrus inte komma till stånd om:

- det med hänsyn till det avsedda användningsområdet är tekniskt möjligt och ekonomiskt rimligt att använda annat material,
- naturgrusförekomsten är betydelsefull för nuvarande eller framtida dricksvattenförsörjning och täkten kan medföra en försämrad vattenförsörjning eller
- naturgrusförekomsten utgör en värdefull natur- och kulturmiljö.

Inom miljömålet Grundvatten av god kvalitet ingår bevarandet av naturgrusavlagringarna som en av sex preciseringar formulerat på följande sätt: "Naturgrusavlagringar av stor betydelse för dricksvattenförsörjning, energilagring, natur- och kulturlandskapet är fortsatt bevarade."https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/

Lämplig placering av täkter och terminaler för bergmaterial sker i första hand i förhållande till berggrundens givna förutsättningar att kunna leverera rätt produktkvalitet. Täktplacering och materialbehov (kvalitet och mängd) påverkar flera av Sveriges Miljömål, tex. Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Säker strålmiljö. Det är därför viktigt att avstånd mellan täkt eller terminal och avsättningsområde hålls så kort som möjligt för tunga transporter.

https://*sverigesmiljomal*.se/miljomalen/begransad-klimatpaverkan/ .

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/frisk-luft/

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/giftfri-miljo/

https://sverigesmiljomal .se/miljomalen/saker-stralmiljo/

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/grundvatten-av-god-kvalitet/

https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/

I plan- och bygglagen (PBL) står att det av en översiktsplan ska framgå "hur kommunen i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella och regionala mål, planer och program av betydelse för en hållbar utveckling inom kommunen" (PBL 3 kap. 5 §). Det förtydligas att det av översiktsplanen skall framgå "kommunens syn på risken för skador på den byggda miljön som kan följa av översvämning, ras, skred och erosion som är klimatrelaterade, samt på hur sådana risker kan minska eller upphöra" (PBL 3 kap. 5 §).

Enligt miljöbalken 3 kap. 7 § ska mark- och vattenområden som innehåller värdefulla ämnen och material så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra utvinningen av dem. Enligt PBL 3 kap. 4 § skall det i översiktsplanen framgå hur kommunen anser att ev. riksintressen ska tillgodoses.

Referenser

Grånäs, Karin, 2015: Metodbeskrivning för regional materialförsörjningsplanering. Sveriges geologiska undersökning, rapport 2015:05.

Lundberg, Göran; Frostell, Björn & Bo Svedberg, 2012: Hållbar materialförsörjning i Stockholms län 3. Optimass Rapport 2012-05-17, uppdragsnummer 2010-020.

Schoning, Kristian, 2017: Slutrapport - Metodutveckling för materialförsörjningsplanering. Sveriges geologiska undersökning, rapport RR1702.

12. FÖRSVARSMAKTEN

Försvarsmakten framför följande synpunkter i rubricerat ärende.

Försvarsmakten har genom Eslövs kommun beretts möjlighet att lämna synpunkter på samrådsförslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv.

Försvarsmakten ansvarar, i enlighet med förordningen om hushållning med mark- och vattenområden(1998:896), för riksintressen för totalförsvarets militära del (3 kap 9§ miljöbalken). Försvarsmakten är som sektorsmyndighet ansvarig för att identifiera, samråda om, besluta om och presentera underlag för dessa riksintresseanspråk. Försvarsmakten fattade beslut om nu gällande riksintressen och områden av betydelse för totalförsvarets militära del den 2019-12-18. De riksintressen som påverkar kommuner, länsstyrelser eller andra aktörer i plan- och lovärenden eller tillståndsärenden redovisas i Försvarsmaktens riksintressekatalog. Riksintressekatalogen finns tillgänglig länsvis på Försvarsmaktens hemsida: www.forsvarsmakten.se/riksintressen.

I översiktsplanen bör en text som beskriver riksintressen för totalförsvarets militära del återfinnas.

Planförslaget påverkar inga riksintressen för totalförsvarets militära del. Texten är kompletterad med ”Övriga riksintressekategorier berörs inte av planförslaget”.

Riksintressen för totalförsvarets militära del

Riksintressen för totalförsvarets militära del (3 kap 9§ andra stycket miljöbalken) kan i vissa fall redovisas öppet och i andra fall inte. Dels finns områden i form av övnings- och skjutfält och flygflottiljer som redovisas öppet, dels områden som av sekretesskäl inte kan redovisas öppet. De senare har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Huvuddelen av Sveriges kommuner är i olika omfattning berörda av riksintressena.

Östra Eslöv berörs inte av några öppet utpekade riksintressen för totalförsvarets militära del.

För att säkerställa att ingen skada sker på de riksintressen som omfattas av sekretess och inte alls kan redovisas öppet på karta, är hela landets yta samrådsområde för objekt högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom tätort. Det innebär att alla ärenden avseende höga objekt måste skickas på remiss till Försvarsmakten.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med denna information.

Vindkraft

För att säkerställa att eventuella områden som pekas ut som lämpliga för etablering av vindkraft inte hamnar i konflikt med riksintressen för totalförsvarets militära del som omfattas av sekretess (enligt OSL 15 kap 2§), måste en förfrågan ställas till myndigheten.

Noteras. Kommunledningskontoret har i planen inte planerat för några vindkraftverk inom planområdet.

I övrigt har Försvarsmakten inga synpunkter på samrådsförslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv.

13. TILLVÄXTVERKET

Tillväxtverket arbetar för att stärka företagens konkurrenskraft. Det gör myndigheten genom att skapa bättre förutsättning för företagande och attraktiva regionala miljöer där företag utvecklas. Tillväxtverket är ansvarig myndighet för riksintresse industriell produktion och uppdrag som syftar till att stärka sambanden mellan näringslivsutveckling, samhällsplanering och regional utveckling.

Remissvaret är skrivet utifrån dessa utgångspunkter:

Tillväxtverket anser att bättre samordning av mellankommunala och regionala planeringsprocesser bidrar till att ett effektivare regionalt tillväxtarbete kan bedrivas, vilket skapar bättre förutsättningar för företag att utvecklas. Vi menar att regional fysisk planering genom exempelvis strukturbildsarbete är ett verktyg som underlättar mellankommunal och regional samordning. Det behöver därför bli en naturlig del i arbetet med så väl kommunal översiktsplanering som regionala utvecklingsstrategier.

Tillväxtverket anser att det är positivt att förslaget till fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv lyfter fram kopplingen till Strukturbild för Skåne och strategier för det flerkärniga Skåne.

Gällande riksintresse industriell produktion har Tillväxtverket inga synpunkter.

Kommunledningskontoret delar uppfattningen om att en tydlig koppling till mellankommunala och regionala planeringsprocesser är viktigt.

Kommunledningskontoret har även uppdaterat planförslaget med information om det pågående arbetet med Regionplan för Skåne.

14. TRAFIKVERKET

Syftet med planförslaget är att ge en samlad strategi och målbild för utvecklingen i östra Eslöv som ska kompletteras med bostäder av varierande storlek och typ, planförslaget möjliggör för sammanlagt 3 000 nya bostäder. Till år 2035 är ambitionen att 1 600 bostäder ska tillkomma och resterande 1 400 bostäder är planerade i ett längre tidsperspektiv. Planförslaget bygger på den kommuntäckande översiktsplanens tre målbilder – regional stjärna, hållbara lägen och lätt att leva livet. Därtill ska planen både vara strategisk och vägledande för till exempel planläggning och lovgivning.

Planområdet är cirka 180 hektar stort och ligger i östra Eslöv mellan södra stambanan och Östra vägen (väg 17/113). I norr avgränsas området strax norr om Pärlgatan och Harjagersvägen, i söder av Trehäradsvägen.

I korthet ser Trafikverket positivt på en ökad förtätning, ett ökat underlag för hållbart resande samt ett minskat fokus på biltrafik i centrala Eslöv. Trafikverket ser positivt på att de Transportpolitiska målen omnämns på sida 17, men anser att sida 19 ska kompletteras med information om den Nationella transportplanen.

Inom planområdet berör den nationella transportinfrastrukturplanen endast Södra stambanan. Kommunledningskontoret har lagt till planen som ett viktigt dokument.

Trafikverket anser att det är av största vikt att FÖPen inte innebär en högre trafikbelastning i de redan hårt belastade anslutningarna till statlig väg (väg 17/113). Trafikverket anser att kommunen, utifrån FÖPen och kommunens ÅVS (Åtgärdsvalsstudie Genomfartstrafik Eslöv, 2018-12-21), behöver ta ställning till hur samtliga anslutningar till väg 17/113 ska se ut samt förhålla sig till vägarnas övergripande regionala funktion. Därtill anser Trafikverket att det är viktigt att den kommunala exploateringen inte bidrar till än större trafikflöden på statlig väg.

Kommunledningskontoret har förtydligat texten, det handlar framförallt om en ny cirkulationsplats i kopplingen Trehäradsvägen och väg 17/113, samt en ny påfartsfil där Södra vägen möter väg 17/113.

Statlig infrastruktur

FÖPen anger att Södra stambanan och Eslövs bangård även fortsatt kommer att vare en barriär för Eslövs tätort. Utöver de tre befintliga planskilda

korsningar föreslås en ny gång- och cykelbro i områdets södra del vid Per Håkanssons väg. Trafikverket bedömer inte genomförandet och exakt placering i detta skede, men konstaterar att en ny gång- och cykelbro över Södra stambanan och Eslövs bangård måste föregås av gemensamma utredningar av Trafikverket och Eslövs kommun på kommunens initiativ.

Kommunen delar uppfattningen att samarbete mellan Trafikverket och Eslövs kommun krävs.

Precis som Trafikverket tar upp i sitt yttrande har kommunen och Trafikverket tecknat ett avtal (Avtal om utredning om del av Eslövs bangård) om att utreda en eventuell flytt av bangård. Utredning pågår.

Planen anger att Östergatan/Ringsjövägen ska blir en stadsgata som ska fungera som ryggrad för östra Eslöv. Eftersom vägen idag fungerar som en infartsled både för industriernas transporter och för persontransporter behöver delar av trafiken ledas om till Trehäradsvägen, Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen. FÖPen anger att en ny fördelning av trafik kommer bidra till en bättre trafiksituation även i centrala Eslöv/den västra sidan om järnvägen.

Samtliga vägar (Östergatan/Ringsjövägen Trehäradsvägen, Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen) ansluter till väg 17/113 och hanteras i den kommunala ÅVSen Genomfartstrafik Eslöv (2018-12-21). Trafikverket efterfrågar ställningstagande om vilka åtgärder kommunen vill gå vidare med?

Kommunledningskontoret har förtydligat texten, det handlar framförallt om en ny cirkulationsplats i kopplingen Trehäradsvägen och väg 17/113, samt en ny påfartsfil där Södra vägen möter väg 17/113.

Järnvägsstaden

Precis öster om järnvägen, i nära anslutning till Eslövs station och mitt i tätorten ligger området Järnvägsstaden. FÖPen anger att området, som idag är godsbangård och timmerupplag, i framtiden ska bestå av kontorslokaler i byggnader som är upp till åtta våningar höga. Huskropparna ska fungera som barriär mot järnvägen och möjliggör goda bostadsmiljöer i kvarteren innanför.

Trafikverket vill understryka att det inte finns några planer på att avveckla alt. flytta befintliga järnvägsfunktioner från Eslövs bangård. Däremot har Trafikverket och Eslövs kommun tecknat avtal (TRV 2020/45234) som innebär att kommunen har rätt att genomföra utredningar för att undersöka möjligheterna att flytta delar av Eslövs bangård och dess funktioner, samt undersöka var dessa delar/funktioner istället kan placeras. Grundläggande för Trafikverket är att järnvägsanläggningens funktion, prestanda och framkomlighet inte får påverkas negativt. Så länge utredningen inte är färdig och granskad av Trafikverket kan Trafikverket inte ta ställning till denna del av FÖPen. Trafikverket anser att texten ska kompletteras med information om gällande avtalet med Trafikverket för att undvika missuppfattningar för tredjeman.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med mer information om avtalet.

Berga trädgårdsstad

I planområdets nordöstra del, innanför väg 17/113 och Harjagersvägen ligger Berga trädgårdsstad med villor, radhus, kedjehus och flerfamiljshus. Området ska byggas ut i etapper och bestå av cirka 450 bostäder. Mot väg 17/113 ska en grön ridå/barriär av grönska skapas för att fungerar som ett säkerhetsavstånd och dämpar buller. Trafikverket vill påminna om att det är kommunen som ansvarar för att gällande bullerriktvärden innehålls.

Trafikverket efterfrågar förtydligande om hur området ska angöras? Trafiksituationen vid korsningen väg 17/113 och Ringsjövägen är redan idag problematisk och Trafikverket förutsätter att kommunen ta ansvar för den tillkommande trafiken utan att påverka framkomligheten på väg 17/113 negativt.

Trafikverket efterfrågar även förtydligande om hur området ska kopplas samman med handelsområdet Flygstaden? Detta då kommunen tidigare påpekat behovet av ny koppling till Flygstaden och de östra delarna av Eslövs tätort.

Kommunledningskontoret är medvetet om att det är kommunens ansvar att gällande bullerriktvärden innehålls.

Kommunledningskontoret har förtydligat angöringen till Berga trädgårdsstad i planförslaget. Kommunledningskontoret planerar inte för någon direkt koppling mellan Berga trädgårdsstad och Flygstaden.

Kommunledningskontoret har även förtydligat den funktion som väg 113 har för planförslaget, samt initierat en diskussion med Trafikverket gällande utformning och funktion för väg 113 Eslöv-Gårdstånga.

Kommunala gator

FÖPen anger att godstrafik som trafikerar Östergatan/Ringsjövägens ska flyttas över till Harjagersvägen, Trehäradsvägen och Södra vägen. Harjagersvägen, Trehäradsvägen och Södra vägen ansluter till väg 17/113. Utifrån den ÅVS som kommunen låtit ta fram, Genomfartstrafik Eslöv (2018-12-21), efterfrågar Trafikverket ställningstagande om vilka åtgärder kommunen vill gå vidare med? Först därefter tar Trafikverket ställning till påverkan på statlig väg.

De åtgärder som ska göras inom planområdet finns beskrivna i avsnittet *Stråk i östra Eslöv* samt under avsnittet *Transporter och transportinfrastruktur*.

FÖPen anger att korsningen mellan Trehärdsvägen och väg 17/113 är otrygg och ofta hindras framkomligheten på grund av köbildning. Trafikverket anser att man i första hand ska utgå från de förslag som omnämns i Genomfartstrafik Eslöv (2018-12-21) och om dessa inte bedöms tillräckliga behöver kommunen förnya dialogen med Trafikverket.

Led för farligt gods

FÖPen anger att planområdet avgränsas av led för farligt gods såväl västerut som österut (Södra stambanan och väg 17/113) och att det är av stor vikt att kommunen arbetar aktivt med frågan i den vidare planeringen. Trafikverket förutsätter att kommunen följer gällande riktvärden som Länsstyrelsen i Skåne anger i det kommande arbetet med detaljplan.

Buller och risk

FÖPen anger att övergripande och specifika buller- och riskanalyser kommer att tas fram och eventuella åtgärder för buller och risk kommer att arbetas fram i samarbete med Trafikverket och Räddningstjänsten Syd. Trafikverket är positivt till detta samarbete och förutsätter att kommunen säkerställer att gällande riktvärden och lagstiftning innehålls. De nödvändiga åtgärder som kan krävas ska bekostas av kommunen och/eller

exploatören. Trafikverket kommer inte accepterna några begränsningar för den statliga infrastrukturen.

Riksintresse kommunikationer – Södra stambanan

Södra stambanan ingår i det av EU utpekade TransEuropean Transport Network (TEN-T-nätet anger vägar av internationell betydelse). Stambanan sträcker sig från Stockholm till Malmö och är mycket viktig för person- och godstrafik. Banan ingår även i det utpekade strategiska godsnätet. I Eslövs kommun passerar stambanan igenom Örtofta, Eslöv och Stehag.

Eslövs bangård ingår i riksintresset som en funktion för byten av internationell, nationell, regional och lokal trafik. FÖPen anger att kommunen vill verka för att utveckla stationen i Eslöv till centralstation och att arbetet kommer att ske i samarbete med Skånetrafiken samt Trafikverket och fastighetsägare. Trafikverket äger inte stationsfastigheten, men är positiva till utveckling av stationen och stationsnära utveckling, ytterligare dialog med Trafikverket krävs dock.

Höga byggnader

Trafikverket vill påminna om att byggande som är högre än 20 meter inom tätbebyggt område och inom den MSA-påverkande zonen för flygplatser kan påverka Trafikverkets kommunikationsanläggning och att både flygplatser och Luftfartsverket ska ges möjlighet att yttra sig på detaljplaner.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med skrivning enligt synpunkt.

Ny stambana Hässleholm-Lund

Planområdet ligger inom utredningsområdet för en ny stambana mellan Hässleholm och Lund. Det pågår en lokaliseringsutredning för att identifiera den korridor som banan ska gå i. Lokaliseringsutredningen ska vara klar under 2021.

Genomförandet

FÖPen anger att kommunen under 2021 kommer starta ett genomförandeprojekt för den fördjupade översiktsplanen. Trafikverket förutsätter att vi bjuds in till ytterligare dialog i de delar vi berörs. Trafikverket vill även påminna om att avtal om finansiering och genomförande kan komma att bli aktuellt. Vid gemensamma projekt där

Trafikverket genomför byggnationen är vi även beroende av Trafikverkets verksamhetsplanering och prioritering av personal.

Slutligen är Trafikverket positiva till att FÖPen bygger på en låg p-norm och att man föreslår åtgärder för att öka andelen hållbara transporter.

Kommunledningskontoret delar Trafikverkets bild av vikten att arbeta med hållbara transporter. Sedan samrådet har en ny parkeringsnorm blivit beslutad. Enligt den nya normen ingår planområdet i två olika zoner, för de mest centrala delarna är parkeringsnormen 6 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA och för övriga delar 8 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA.

15. RÄDDNINGSTJÄNSTEN SYD

Yttrandet har delats upp med generella punkter som gäller hela översiktsplanen och specifika synpunkter för varje delområde.

Räddningstjänsten Syd har tagit del av insända handlingar och har följande synpunkter:

Riskhänsyn

Generellt

Det är positivt att översiktsplanen har en karta med uppmärksamhetsavstånd på sidan 90-91. Det framgår att det är av stor vikt att kommunen arbetar vidare med dessa frågor vilket Räddningstjänsten Syd instämmer i. På sidan 91 finns beskrivit att en grön vall i de nordöstra delarna kan vara aktuellt och att kontorsverksamhet kan vara en barriär i sydväst. Räddningstjänsten Syd önskar förtydligande kring dessa åtgärder, framförallt vallen. Det behöver framgå hur man fastställt att detta är lämpliga åtgärder och vilken riskanalys de grundar sig i. Det ska säkerställas att riskanalyserna är uppdaterade och aktuella. Räddningstjänsten Syd förordar att RIKTSAM används som tar upp olika åtgärder och vad det får för effekter. Det är även viktigt att beskriva utformningen av den tänkta åtgärden, exempelvis hur hög en tänkt vall ska vara.

I den fördjupade översiktsplanen har Kommunledningskontoret översiktligt diskuterat vilka funktioner som ska ligga närmast led för farligt gods. I Järnvägsstaden har utgångspunkten varit att effektivt kunna utnyttja ytan nära järnvägen (resurshushållning av mark) och samtidigt minimera risken. Det är också ett läge som ligger i nära anslutning till centrum och tågstation vilket är attraktivt för arbetsplatser. I Berga trädgårdsstad är lösningen istället en vall/grön ridå mot väg 113. Kommunledningskontoret bedömer inte att det finns en efterfrågan av verksamheter även här, dessutom ligger det inte lika centralt. Att arbeta med den gröna ridån ger förutsättningar för att behålla grönska i området, att kunna hantera massa lokalt samt att få en bra avgränsning mellan vägen och bostadsbebyggelse som också passar in i den karaktär som Berga trädgårdsstad kommer att ha. Fördjupade analyser kan dock komma att påverka denna slutsats. Den kommande detaljplaneproessen behöver innehålla fördjupade analyser.

Räddningstjänsten rekommenderar att en samlad riskutredning tas fram för järnvägen och väg 113/17 istället för att det tas fram en riskutredning för varje detaljplan. Detta hade gett kommunen möjlighet att styra mot åtgärder som är lämpliga med avseende på de lokala förutsättningarna och på så vis få likriktade åtgärder för hela området.

Kommunledningskontoret tar med aspekterna i det vidare arbetet.

Det framgår av inkomna handlingar att farligt gods ska styras om till Harjagersvägen och Trehäradsvägen. På sidan 28-30 i miljökonsekvensbeskrivningen står att det finns en risk även kring befintlig bostadsbebyggelse avseende farligt gods. Det behöver därför både tas fram en riskanalys kring den befintliga bebyggelsen och för tillkommande bebyggelse för att säkerställa om risknivån är acceptabel och om eventuella åtgärder behöver vidtas. Riskutredningarna bör utgå från RIKTSAM.

Kommunledningskontoret tar med aspekterna i det vidare arbetet.

Järnvägsstaden

Räddningstjänsten anser att det är en bra och klok planering med mindre känslig bebyggelse som en barriär mot bakomliggande bostäder.

I sammanfattningen på sidan 45 finns säkerhetsavstånd mot järnvägen som en fråga. Det bör även ingå hur Kavli AB på Kv. Örnen 22 ska hanteras utifrån säkerhetsavstånd. Det borde finnas en tydlig plan för hur befintlig industri ska hanteras.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer Kommunledningskontoret att ta hänsyn till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

Bruksstaden

Kommunen bör bevaka avstånd till järnvägen och som tidigare rekommenderar Räddningstjänsten Syd en övergripande riskanalys som kan tillämpas för hela sträckan utmed järnvägen. Observera att samtliga järnvägsspår på södra stambanan kan användas för transport av farligt gods. Det är dock otydligt vilka övriga järnvägsspår inom området som är aktiva. Om det förekommer aktivt järnvägsspår genom Bruksstaden och om det kan transporteras farligt gods på det spåret bör hänsyn tas till detta i ett tidigt skede.

Gällande riskanalys av järnvägen, se tidigare svar under Riskhänsyn - Generellt.

Det pågår en utredning om industrispåret. Industrispåret är kommunalt och därmed kan kommunen reglera vilka godstyper som är tillåtna.

Berga

Inget att erinra.

Berga Trädgårdsstad

På sidan 55 går att läsa att grönska ska användas för att skärma av och ska fungera som säkerhetsavstånd. Räddningstjänsten Syd önskar förtydligande hur man fastställt att detta är en lämplig åtgärd och vad den grundar sig i. Räddningstjänsten Syd förordar att RIKTSAM används som tar upp olika åtgärder och vad det får för effekter.

Se tidigare svar avseende vallen i Berga trädgårdsstad.

Idrottsparken

Räddningstjänsten bedömer att förslaget för Idrottsparken är något otydligt. Det är inte lämpligt att t.ex. blanda industrier och skola. Kommunen bör bevaka så att den blandade bebyggelsen som föreslås verkligen blir lämplig. Även här bör RIKTSAM följas.

I anslutning till Idrottsparken pågår ett detaljplanearbete för industriverksamhet, den fördjupade översiktsplanen påverkar inte den processen. Om en etablering av ytterligare verksamheter blir aktuell i anslutning till Idrottsparken (vilken den fördjupade översiktsplanen inte föreslår) kommer RIKTSAM att följas.

Brandvattenförsörjning

Överlag finns brandposter i området men det är viktigt att beakta hur brandpostnätet påverkas. Det kan uppstå behov av att flytta eller komplettera utifrån ny eller förändrad bebyggelse. Om en flytt eller komplettering blir aktuell ska flödet i brandposterna dimensioneras enligt VAV-norm P-83. Avståndet mellan brandpost och uppställningsplats för släckbil bör inte överstiga 75 meter. Uppställningsplatsen får vara placerad maximalt 50 meter från byggnadens angreppspunkt (normalt entrén).

Kommunledningskontoret har kompletterat avsnittet *Teknisk försörjning* enligt denna synpunkt.

Insatstid

Inget att erinra för hela området.

Räddningstjänstens tillgänglighet

Inget att erinra för hela området. Det bör beaktas i varje enskild detaljplan så tillträde för räddningstjänsten säkerställs. Se våra råd och anvisningar på hemsidan www.rsyd.se.

Underlag

Följande handlingar har legat till grund för Räddningstjänsten Syds yttrande:

- Fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv, remissversion daterad 2020-09-01
- Miljökonsekvensbeskrivning avseende fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv, Eslövs kommun, samrådsversion daterad 2020-06-25

16. VA SYD

VA SYD har tagit del av samrådshandlingarna och har följande att erinra:

Vid framtagning av en fördjupad översiktsplan finns möjlighet till förbättring när det gäller hållbarhet ur vatten- och miljösynpunkt. Pågående förtätning av städer och orter är en utmaning för alla, men samtidigt en möjlighet att bidra till att bättre kunna hantera pågående och framtida klimatförändringar. Om vi kan bygga robust och hållbart, bidrar det till att städer och orter kan fortsätta växa genom förtätning utan att orsaka problem som kan bli kostsamma ur samhällsekonomisk synpunkt. En förutsättning för hållbar utveckling är att alla bidrar och känner ansvar. Vi ser det positivt att planen poängterar vikten av öppen dagvattenhantering, rinnvägar och skyfallshantering. En genomtänkt och sammanhållande blå-grön struktur är en mycket viktig del av planen.

Vi ser det som mycket positivt att VA SYD och Eslöv redan har påbörjat ett gemensamt arbete för att ta fram ovan nämnda helhetsgrepp. För att ta fram en så heltäckande plan för dagvatten och skyfallshanteringen som möjligt. Detta arbete bör få ta sin tid och gärna komma till slutsatser innan den fördjupade översiktsplanen är redo för granskning.

Fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv, Remissversion 2020-09-01:

Järnvägsstaden: Här finns instängda lokala områden och redan idag bekymmer med översvämningar. Lägg till i rutan ”Aspekter att beakta i den vidare planeringen:” att dag- och skyfallshanteringen bör ses över. Dagens situation kan förbättras genom att se över höjdsättning och skapa rinnvägar och säkra ytor för översvämning.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med skrivning enligt synpunkt.

Berga: Lägg till i rutan ”Aspekter att beakta i den vidare planeringen:” att dag- och skyfallshanteringen ska tas med i planeringen. Detta gäller även Berga trädgårdsstad; Östergatan Ringsjövägen, Per Håkanssons väg och Trehäradsvägen.

Per Håkanssons väg pekas ut som rinnväg, men tänk också på att det måste finnas plats för säkra översvämningsytor längs vägen.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med skrivning enligt synpunkt. Per Håkanssons väg är kompletterad som rinnväg i planförslaget.

Dagvatten och skyfall, sidan 77: Eslövs kommun och VA SYD har tidigare arbetat fram en mycket översiktlig dagvatten- och översvämningsplan för befintlig situation. Denna plan måste arbetas igenom specifikt för FÖP-området, ta med planerad utbyggnad, begränsningar i dagvattensystemet med mera. Detta arbete har påbörjats och beräknas vara klart våren 2021.

I detta arbete bör även ingå en skyfallskartering för området, som tar med planerad bebyggelse.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det finns ett behov av en skyfallskartering, det är något som genomförandeprojektet kommer att behöva hantera.

Sidan 78: Kartan med grönstruktur och övergripande vattenhantering och rinnvägar saknar en del befintliga blå strukturer. Vi saknar även en heltäckande och mer detaljerad bild över tänkt blå infrastruktur. Den blå-gröna infrastrukturen bör även innehålla översvämningsytor.

Kommunledningskontoret har uppdaterat planförslaget och kompletterat karta och text enligt synpunkt.

Teknisk försörjning, VA, på sidan 92: VA SYD behöver göra en plan för utbyggnad och förstärkning av dag-, spill- och dricksvattennäten (inklusive pump- och tryckstegringsstationer) i området. Området har idag drygt 2000 invånare. I och med utbyggnaden, som den fördjupade översiktsplanen föreslår, blir antalet invånare ca 9500. Det är en avsevärd ökning som kommer att kräva en omfattande ombyggnad av VA-huvudnätet.

Kommunledningskontoret har kompletterat texten enligt synpunkten, men har skrivit ner det tillkommande invånarantalet då den föreslagna exploateringsnivån är lägre än i samrådsförslaget.

Genomförandeprojekt, sidan 100: Genomförandeprojektet måste innefatta även utbyggnad av VAnätet. VA SYD bör engageras i detta projekt

Kommunledningskontoret ser fram emot ett tätt samarbete under genomförandeprojektet med VA SYD som VA-huvudman.

Miljökonsekvensbeskrivning avseende fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv, samrådsversion 2020-06-25:

VA SYD instämmer i slutsatserna i miljökonsekvensbeskrivningen, om att det är viktigt att ta ett helhetsgrepp över de gröna och blå strukturerna; över dagvattenhantering och skyfallshantering, översvämningsytor och rinnvägar. I området finns idag problem med översvämning, instängda områden, mycket hårdgjorda ytor och ett dagvattensystem som inte klarar den ökade belastningen. Därtill är banvallen är en tydlig barriär, som hindrar det naturliga vattenflödet över mark. Att beakta vid planeringen är också, att vid skyfallet 2006 rann vatten från omgivande åkermark in mot staden och orsakade betydande översvämningsskador.

VA SYD anser att miljökonsekvensbeskrivningen har rätt i att översvämningsproblematiken visar på att det finns ett behov av en ”VA-plan”. Dock anser vi att det bör kallas en dagvatten- och översvämningsplan, vilket är en bättre beskrivning av dess innehåll.

Planförslaget har blivit kompletterat med en tydlig hänvisning till kommunens dagvatten- och översvämningsplan.

Blå infrastruktur, 8.2: Vi vill tillägga att det befintliga diket i Berga trädgårdsstad har förbindelse med flygfältet andra sidan om väg 113 och tar både dränerings- och dikesvatten därifrån.

Miljökonsekvensbeskrivningen har blivit förtydligad angående de ovan beskrivna förutsättningarna.

Förtydligande: Det norra dagvattensystemen har avvattning mot krondiket och det södra mot Långa kärr. Ytledes avrinning sker dock inte samma väg. Detta bland annat för att banvallen är en barriär.

Miljökonsekvensbeskrivningen har blivit förtydligad angående avvattning och ytledes avrinning.

8.5 förslag till anpassningar:

- Förutom märgelgraven i Berga trädgårdsstad så finns några befintliga dagvattendiken, som också bör pekas ut och bindas ihop med övrig grönblå struktur. Dessa fås av VA SYD vid förfrågan.
- Översvämningsytor vid äppelhagen och Tvättbjörnen 3 måste få tillräcklig kapacitet för att ta hand skyfallsvatten. Eventuellt passar ytorna även för dagvattenhantering.

Planförslaget är kompletterat med information om diken för dagvatten. Även ytan för skyfallshanteringen i det aktuella området har blivit utökad.

17. LUFTFARTSVERKET (LFV)

LFV vill i egenskap av sakägare för CNS-utrustning avge följande yttrande:

Eslövs kommun berörs av influensområdet för hinderytor (skyddsområde på 90 km kring flygplats där flygplanen påbörjar den sista delen av inflygningen) för Halmstads, Ängelholms, Ljungbyheds, Kristianstads och Malmö-Sturups flygplats. Av dessa är Kristianstads, Malmö-Sturups, Ängelholms och Halmstads flygplatser riksintresse vilket bör redovisas under Riksintressen i planen. Flygtrafiken rör sig med fastställda marginaler över den MSA-påverkande ytan, vars höjd är samma som högsta hinder inom ytan. Nya hinder kan ha en negativ inverkan på flygtrafiken. Av översiktsplanen bör framgå att lokalisering av höga byggnader/föremål (exempelvis vindkraft) inom influensområdet ska samrådas med respektive flygplats. Konsekvenser av hinderbegränsande områden och bullerkurvor ska redovisas i planen i form av restriktioner och/eller rekommendationer.

Kommunledningskontoret har kompletterat texten med riksintresse kommunikation.

Kommunledningskontoret har kompletterat den fördjupade översiktsplanen med information om lokalisering av höga byggnader/föremål.

Detta yttrande gäller på utfärdandedatum. LFV förbehåller sig rätten att revidera yttrandet vid ny prövning om regelverk gällande störningar på CNS-utrustning förändras, eller om ny CNS-utrustning etableras i hindrets närhet.

Med CNS-utrustning menas utrustning för kommunikation, navigation och övervakning (Communication, Navigation, Surveillance). Analysen grundar sig på Svensk Standard 447 10 12 utgåva 1:1991 ”Skyddsavstånd för luftfartsradiosystem mot aktiva och passiva störningar för elektrisk kraftöverföring och tågdrift”, Standardiseringskommissionen i Sverige, samt på ICAO DOC 015.

VIKTIGT: I vårt remissvar har LFV inte analyserat konsekvenser för flygvägar till och från flygplatser, samt om CNS-utrustning ägd av flygplats kan riskera att bli påverkad. Berörda flygplatser skall därför alltid tillfrågas som sakägare om byggnadsverk över 20 meter ingår i planer, eller om flygplatserna av annan anledning misstänks kunna bli påverkade av en etablering. På grund av nytillkomna satellitbaserade inflygningsprocedurer på Sveriges flygplatser har LFV utökat influensområdet för hinderytor till 90 km från flygplats för att även täcka in de hinderytor som är förknippade med dessa procedurer.

LFV erbjuder produkten Flyghinderanalys, där vi utför kontroll av flygvägar, luftrum och all tänkbar radioutrustning för luftfarten. För mer information, se www.lfv.se/flyghinderanalys.

Kommunala nämnder och råd

18. KOMMUNALA PENSIONÄRSRÅDETS ARBETSUTSKOTT
Ärendebeskrivning

Syftet med planförslaget är att ge en samlad strategi och målbild för utvecklingen i östra Eslöv. Den ska synliggöra potential och även visa de utmaningar som finns. Beslut om samråd beslutades den 1 september 2020 av kommunstyrelsen. Synpunkter ska inlämnas senast den 30 december 2020.

Beslutsunderlag

- Förslag till yttrande; Samråd för fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Underrättelse. Samråd för förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Kommunstyrelsens beslut §109, 2020. Samråd för förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Fördjupad översiktsplan, remissversion
- Miljökonsekvensbeskrivning

Beredning

Bostadsmässigt utgörs Östra Eslöv idag till merparten av flerfamiljshus med hyresrätt, vid Berga och Kvarngatan. Villor dominerar den sydöstra delen vid Skomakargatan. Den enda bostadsbyggnaden med bostadsrätt ligger på Järnvägsgatan.

Verksamhetsmässigt har Vård och Omsorg många lokaler belägna på den östra delen av Eslöv. Äldreomsorgen har ett av sina vård- och omsorgsboende på Berga. Vidare utgår stora delar av hemvården, rehab och sjuksköterskorna från Kvarngatan 7. Östra Eslöv har dessutom kommunens första och enda trygghetboende för 70+ beläget på Kvarngatan 40.

Inom området Östra Eslöv bor majoriteten av hemvårdens brukare i flerfamiljehus med hyresrätt. Ett mindre antal brukare bor i villor. Majoriteten av villaägarna i området är mellan 66 och 81 år. Men ett antal av villaägarna är mellan 80 till 90 år. En liknande trend kan ses gällande hyresrätter men inte lika starkt som bland villor. Antalet hemtjänsttimmar ökar för varje år i Östra Eslöv och ökningen beräknas fortsätta i takt med den åldrande befolkningen.

Invånare i Östra Eslöv utgörs inte av en homogen grupp beträffande ekonomi och bostadsform vilket leder till olika förutsättningar i framtiden. Disponibel inkomst påverkar beslut kring framtida boende. Kommunen behöver bygga både för de som inte kan köpa bostadsrätt men även bygga för de som redan har en bostad med äganderätt för att möjliggöra köp av bostadsrätt. En hög andel äldre vill bo hemma så länge det är möjligt och därför anser Vård och Omsorg att det är viktigt med en blandning av upplåtelseform för att möta individens behov i framtiden. Östra Eslöv skall vara tillgänglig för alla under hela livet.

Vård och Omsorg ser i grunden mycket positivt på förslaget till fördjupad översiktsplan som ger förutsättningar för en utveckling av stadsdelen till en spännande och attraktiv miljö för boende, arbete och besök.

Förvaltningen Vård och Omsorg har följande generella synpunkter:

- Då stadsdelen i nuläget kraftigt domineras av flerbostadshus med hyresrätt är det önskvärt att tillkommande bebyggelse balanserar detta genom en hög andel bostads- och äganderätter. Det är också önskvärt att byggandet av äganderätter och bostadsrätter startar så snart möjligt och inte hamnar sent i prioriteringen av utbyggnadsområden.

Kommunledningskontoret delar uppfattningen att ett varierat bostadsbestånd är viktigt för utvecklingen i östra Eslöv. Ambitionen är

dock att blanda hustyperna, så att den nya exploateringen både består av småhus och flerbostadshus.

- Alternativa scenarier. Det vore intressant med en bedömning av hur många tillkommande bostäder av olika typer (upplåtelseformer) som de båda scenarierna kan antas ge upphov till.

Utifrån inkomna synpunkter har Kommunledningskontoret justerat exploateringsnivåerna och i granskningsförslaget finns inte längre två scenarier. I en fördjupad översiktsplan är det inte möjligt att reglera upplåtelseformer för bostäder.

Förvaltningen Vård och Omsorg och Kommunala pensionärsrådet arbetsutskott har diskuterat översiktsplanen och vill gemensamt framföra följande verksamhetsspecifika synpunkter:

- Antalet äldre ökar kraftigt i Eslövs kommun. Befolkningsprognosen visar att 2035 kommer kommunen ha ca 50 % fler invånare över 80 år. Kommunen behöver därför varierande boendeformer för att möta olika omsorgs- och trygghetsbehov, t.ex. Seniorboende och trygghetsboende.
- Utveckla flexibla boenden där människor möts över generationsgränser.
- Likväl som förskolor och skolor planeras in måste husen antingen vara planerade för att kunna göras om till trygghetsboende eller kanske t o m vård- och omsorgsboende. Kanske kan förskolor byggas på sådant sätt att de kan göras om till äldreboende om/när behovet förändras? Eller kan man bygga kombinationer av trygghetsboende och förskola. Utrymme i planeringen för innovativa lösningar.
    - Exempel på innovativa lösningar är Hofs Park i Växjö där det på samma område finns seniorboende och förskola. Inom området finns det även möjlighet till aktivitet, rekreation vilket ger komfort, trygghet och gemenskap.
    - Ett annat exempel på seniorboende är konceptet Bovieran (Bovieran.se), där man skapar en oas för gemensamma aktiviteter året runt.
- Den logistiska planeringen är kanske den viktigaste aspekten utifrån våra behov, placering av boendeformer till våra målgrupper, kopplat till service, vårdcentral mm.

- Förutsättningar för Energismarta och it, tekniskt smarta byggnader.
- Skapa en mötesplats i anslutning till Bergagården där verksamheterna kan främja samarbetet med frivilliga och föreningar.
- Medverka till och stimulera utvecklingen av fler mötesplatser för äldre med utbud av olika aktiviteter för att förebygga och motverka ofrivillig ensamhet.
- Prioritera gröna miljöer som ger upphov till både fysisk och social aktivitet. Givetvis ska dessa miljöer även inkludera både äldre och funktionsnedsatta. Det förebyggande arbetet med att bibehålla friskhet är viktigt.
- Ha i åtanke tillgängligheten till kollektivtrafiken för att öka äldres rörlighet i samhället. Infrastruktur för transportering – via kollektivtrafik, cykel, gång
- Närhet till affär och service.

Kommunledningskontoret delar synen att bostäder ska vara varierade och ska kunna möta äldres bostadsbehov, samt har kompletterat texten om utvecklingsområden med resonemang om vikten av att den här typen av bostäder och verksamheter får plats. Dock kräver inte denna typ av bostäder att lokalisering anges i översiktsplanen.

Synpunkten om varierade och flexibla boenden är viktigt i det kommande detaljplanearbetet.

Avsnittet *Teknisk försörjning* är kompletterad med resonemang kring förutsättningar för energismarta och it, tekniskt smarta byggnader.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med ett avsnitt om jämställdhet och jämlikhet som bland annat tar upp möjligheten till mötesplatser för alla grupper, samt tydliggjort i avsnitten om grönområden att äldre också är en viktig målgrupp.

I dagsläget trafikeras området av kollektivtrafik längst Östergatan/Ringsjövägen. Det är en viktig utgångspunkt i fortsatt lokalisering av verksamheter. Samtidigt är det angeläget att Kommunledningskontoret i den fortsatta planeringen i dialog med Skånetrafiken skapar förutsättningar för ökad kollektivtrafik.

Beslut

- Kommunala pensionärsrådets arbetsutskott tar förvaltningens förslag till yttrande som sitt och översänder det till Kommunstyrelsen.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

19. KULTUR- OCH FRITIDSNÄMNDEN

Ärendebeskrivning

Kommunens översiktsplan östra Eslöv, antagen 2018, beskriver området öster om järnvägen i Eslövs stad som ett viktigt utvecklingsområde. Verksamhetsområden ska omvandlas till stationsnära stadsbygd med en blandad bebyggelse och 1 600 nya bostäder ska tillkomma fram till 2035. Den nya bebyggelsen ska komplettera staden, stärka befintliga värden och tillföra nya stadsmiljöer.

Arbetet med en fördjupning av översiktsplanen för östra Eslöv har pågått i olika omgångar sedan 2010. Den ny pågående processen har kommunledningskontoret arbetat med sedan 2019.

Beslutsunderlag

- Synpunkter på förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv i Eslövs kommun
- Underrättelse om samråd. Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv i Eslövs kommun
- KSAU beslut §109 Samråd för förslag på fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Fördjupad översiktsplan östra Eslöv
- Miljökonsekvensbeskrivning

Beredning

Kultur- och fritidsförvaltningen har tagit del av den fördjupade översiktsplanen med följande yttrande:

Offentlig konst

Den fördjupade översiktsplanen innehåller flera bra förslag på torg och öppna mötesplatser. Kultur- och fritidsförvaltningen ser att offentlig konst kan placeras på flera av dessa platser. Detta bör vara med i planeringen i ett tidigt skede.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en skrivelse om detta i kapitel *Genomförande*.

Transport och rörelse

I den fördjupande översiktsplanen uppmärksammas det att det finns olika behov för platsernas användare. Gång- och cykeltrafikanter ska tillsammans med bilar och industritransporter samsas om samma platser. Kultur- och fritidsförvaltningen anser att gång- och cykeltrafik i största möjliga mån ska skiljas från den tyngre trafiken. Detta kan göras på olika sätt, till exempel genom upphöjda cykelvägar/trottoarer eller cykelbanor på andra platser än precis i anslutning till befintliga vägar.

Kommunledningskontoret har utvecklat strukturen för cykelvägar i avsnittet *Transporter och transportinfrastruktur*. Fler cykelvägar är inritade och det har gjorts en kategorisering mellan olika typer av cykelvägar.

Beslut

Kultur- och fritidsnämnden tar förvaltningens yttrande som sitt eget och överlämnar det till kommunstyrelsen.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

20. GYMNASIE- OCH VUXENUTBILDNINGSNÄMNDEN

Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen har sänt förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv till Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden för yttrande (samråd).

Beslutsunderlag

- Yttrande över förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Kommunstyrelsens beslut §109, 2020 Samråd för förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Underrättelse om samråd kring förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv samrådsversion

Beredning

Den fördjupade översiktsplanen syftar till att utveckla östra Eslöv till en attraktiv blandstad med service, verksamhet och bostäder. Planen har en mycket lång tidshorisont och innebär stora förändringar med upp till 3000 nya bostäder. Detta och andra planerade utbyggnadsområden i kommunen ger en kraftigt ökad befolkning och därmed ett större underlag till gymnasie- och vuxenutbildningen. Det bör ges möjligheter i planen att på sikt utöka

verksamheten vid Carl Engström skolan. Förutom eventuella volymökningar vill skolan på sikt flytta idrottsundervisning och vissa yrkesprogram, som har lokaler långt ifrån skolan, till huvudbyggnadernas närhet.

Ett av områdena som behandlas i planförslaget är ”Idrottsparken” som till stor del utgörs av området för idrottsundervisning vid Bergaskolan. Området är tänkt att utvecklas i samarbete med föreningslivet för att öka dess användbarhet och attraktivitet. Det finns i dag brister i förutsättningarna för idrottsundervisningen och en utvecklingsprocess bör därför starta utan dröjsmål.

Ringsjövägen/Östergatan är tänkt avlastas den mesta genomfartstrafiken och utvecklas till en stadsgata. Detta är mycket positivt för Carl Engströmskolan eftersom gatan går mittemellan skolans två huvudbyggnader.

Yrkanden

Marianne Svensson (S), Naser Gohari (S), Peter Sjögren (M), Madeleine Atlas (C) och Katja Laine (V) yrkar bifall till förvaltningens förslag till beslut.

Cvetanka Bojcevska (SD) och Håkan Jölinsson (SD) yrkar bifall till första satsen i förvaltningens förslag till beslut. I andra satsen deltar de ej i beslutet och i tredje satsen yrkar de avslag.

Beslutsgång

Ordförande ställer förslagen mot varandra och finner att gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden beslutar i enlighet med förvaltningens förslag till beslut.

Beslut

- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden anser att ytor i närheten av Carl Engströmskolan ska avsättas för en eventuell framtida utökning och komplettering av skolan, med bland annat idrottslokaler.
- Gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden anser att arbetet med utvecklingen av Idrottsparken bör starta snarast.

I planförslaget finns ytor avsatta för en möjlig utbyggnad av Carl Engströmskolan samt idrottslokaler i Bruksstaden.

Utvecklingen av Idrottsparken ligger som prio 1 och arbetet är påbörjat.

- I övrigt är gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden positiv till förslaget till fördjupad översiktsplan.

Reservationer

Cvetanka Bojcevska (SD) och Håkan Jölinsson (SD) reserverar sig mot beslutet.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

21. BARN- OCH FAMILJENÄMNDEN
Ärendebeskrivning

Kommunstyrelsen har sänt förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv till barn- och familjenämnden för yttrande (samråd).

Beslutsunderlag

- Underrättelse om samråd.
- Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv – samrådsversion.
- § 109, KS, Samråd för förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Tjänsteskrivelse från Barn och Utbildning.
- Utredning, Barn och Utbildning.

Beredning

Den fördjupade översiktsplanen syftar till en utveckling av östra Eslöv till en attraktiv blandstad med service, verksamhet och bostäder. Planen har en mycket lång tidshorisont och innebär stora förändringar med upp till 3000 nya bostäder.

Exploateringsgraden förutsätts bli mycket hög vilket torde innebära en hög andel bostäder i flerfamiljshus. Stadsdelen domineras i dag mycket kraftigt av flerfamiljshus med hyresrätt och Östra skolan, som har östra Eslöv som huvudsakligt upptagningsområde, har en stor andel elever från mindre socio-ekonomiskt gynnade familjer. Skolan får på grund av detta (som enda skola i kommunen) riktat stöd direkt från staten. Östra skolan fungerar mycket bra och elevernas resultat är fullt i nivå med övriga skolors, men det är ändå viktigt att långsiktigt främja en blandad befolkningssammansättning i området. En större andel bostäder med ägande- eller bostadsrätt behövs därför, även om det kan innebära en något lägre exploateringsgrad än i planförslaget.

Det stora antalet bostäder kommer givetvis att innebära en mycket stor ökning av antalet barn i området. Både förskola och grundskola kommer att behöva en kraftig kapacitetsökning som till största delen bör mötas i stadsdelen. Särskilt grundskola behöver tydligt hanteras i översiktsplanen eftersom det krävs en stor sammanhängande markyta i lämpligt läge för en skola.

Förslag till beslut

- Barn- och familjenämnden ser det som mycket viktigt att det blir en hög andel ägande- och bostadsrätter i den tillkommande bebyggelsen och förordar planens alternativ med lägre exploateringsnivå.
- Barn- och familjenämnden anser att mark ska pekas ut för en ny grundskola inom den fördjupade översiktsplanen eller i planområdets närhet.
- Ytorna för idrottsundervisning inom Berga Park behöver utvecklas snarast för att bättre motsvara skolornas behov.
- Utbyggnad av Berga Trädgårdsstad bör prioriteras högt och med en måttlig exploateringsnivå där ägande- och bostadsrätter dominerar kraftigt.
- För skolan är det önskvärt med bra gång- och cykelväg på båda sidor om Trehäradsvägen, åtminstone fram till Verkstadsvägen.

Kommunledningskontoret delar uppfattningen att ett varierat bostadsbestånd är viktigt för utvecklingen i östra Eslöv, dock är det inte möjligt att i en fördjupad översiktsplan reglera upplåtelseform. Ambitionen är dock att blanda hustyperna, så att den nya exploateringen både består av småhus och flerbostadshus.

Planförslaget pekar ut grundskola i Bruksstaden. Gällande förskola finns i planförslaget fortfarande tre förskolor utpekade, utifrån dialog med tjänstepersoner på förvaltningen Barn och utbildning har ytorna blivit något modifierade.

Utvecklingen av Idrottsparken ligger som prio 1 och arbetet är påbörjat.

Södra delen av Berga Trädgårdsstad ligger som prio 1, norra delen har flyttats från prio 3 till prio 2.

Planförslaget pekar ut Trehäradsvägen som huvudled för cykel.

- I övrigt ställer sig barn- och familjenämnden positiv till förslaget till fördjupad översiktsplan.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Yttrande över förslag till fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv - utredning

Barn och Utbildning ser i grunden mycket positivt på förslaget till fördjupad översiktsplan som ger förutsättningar för en utveckling av stadsdelen till en spännande och attraktiv miljö för boende, arbete och besök.

Förvaltningen Barn och Utbildning har följande övergripande synpunkter:

- Ett högt antal bostäder och hög exploateringsgrad verkar prioriterats väldigt högt. En hög exploateringsnivå får inte ske på bekostnad av en god boendemiljö med tillräckliga gröna miljöer och en variation av bebyggelsetyper och upplåtelseformer.
- Då stadsdelen i nuläget kraftigt domineras av flerbostadshus med hyresrätt är det önskvärt att tillkommande bebyggelse balanserar detta genom en hög andel bostads- och äganderätter. Det är också önskvärt att byggandet av äganderätter och bostadsrätter startar så snart möjligt och inte hamnar sent i prioriteringen av utbyggnadsområden.
- Den tänkta utbyggnadsvolymen innebär med stor sannolikhet att skokapaciteten behöver byggs ut rätt kraftfullt. För låg- och mellanstadiets del bör detta ske inom stadsdelen medan högstadiet är mindre bundet till det geografiska närområdet. En ny skola kräver stora ytor och ett läge för utbyggnad av skola bör pekas ut i översiktsplanen. Att i efterhand hitta ett lämpligt område som är stort nog för en ny skola kan bli mycket svårt. Barn och Utbildning ser en placering i norra Bruksstaden som mest lämplig.

Övriga synpunkter:

- ***Idrottsparken.*** Ytorna för idrottsundervisning behöver utvecklas, särskilt med tanke på att gräsplanen öster om Källebergskolan kommer att tas i anspråk för annan verksamhet. Det är angeläget att dialogen med föreningslivet startar snarast möjligt så att utvecklingen av idrottsytorna kan starta så fort som möjligt och utföras i samklang med den långsiktiga målbilden. Att gå före med Idrottsparken kan ge draghjälp åt utvecklingen av hela östra Eslöv genom ökad attraktivitet och ökat intresse för området.
- ***Berga trädgårdsstad*.** Utbyggnad av detta område bör prioriteras högt och med en måttlig exploateringsnivå där ägande- och

bostadsrätter dominerar kraftigt. Detta för att balansera det stora antalet hyresrätter på Bergaområdet och skapa förutsättningar för en socioekonomiskt blandad befolkning i östra Eslöv. Mark för en ny förskola bör reserveras i direkt anslutning till Bergabo förskola. Det kan övervägas om anslutning av den norra delen av området skulle kunna ske norrut mot Harjagersvägen för att avlasta Ringsjövägen och minska biltrafiken genom Berga trädgårdsstad.

- ***Trehäradsvägen***. För skolan är det önskvärt med bra gång- och cykelväg på båda sidor om vägen, åtminstone fram till Verkstadsvägen.
- ***Skolor och förskolor (sid 85-86).*** En kraftig ökning av antalet barn i området förväntas vid en utveckling i överensstämmande med översiktsplanen; även vid det alternativa, lägre scenariot. Troligen behövs samtliga de utpekade områdena för förskola användas och ett område för skolutbyggnad bör absolut pekas ut i planen. Förskolor kan lättare integreras i bostadsområden och behöver inte lika stor framförhållning planmässigt. Vid en snabb utbyggnad uppstår det ofta en ”puckel” av barn i samma åldrar som följs av minskade barnkullar underifrån. En del av behovet kan därför mötas med tillfälliga lokaler som kan avyttras eller ställas om till annan verksamhet när de inte längre behövs som förskola eller skola.
- ***Grönstruktur.*** Skolans idrottsområde i Berga park bör räkans som en del av de gröna och blå strukturerna. Även förskolornas utemiljöer är en resurs att ta i beaktande.

Skolgården är en viktig del av Idrottsparken och av helheten.

- ***Alternativa scenarier.*** Det vore intressant med en bedömning av hur många tillkommande bostäder av olika typer (upplåtelseformer) som de båda scenarierna kan antas ge upphov till.

En fördjupad översiktsplan kan inte reglera upplåtelseform. I granskningsförslaget finns inga alternativa scenarier med. Det är i Berga trädgårdsstad som exploateringen framförallt kommer bestå av småhus.

22. MILJÖ- OCH SAMHÄLLSBYGGNADSNÄMNDEN
Ärendebeskrivning

Eslövs kommun har tagit fram ett förslag till en fördjupad översiktsplan för östra Eslöv och vill nu inhämta synpunkter på planförslaget. Beslut om

samråd beslutades den 1 september 2020 § 109 av kommunstyrelsen. Synpunkter ska lämnas in senast den 30 december 2020.

Syftet med planförslaget är att ge en samlad strategi och målbild för utvecklingen i östra Eslöv. Den ska synliggöra potential och även visa de utmaningar som finns.

Beslutsunderlag

- Tjänsteskrivelse. Förslag till yttrande. Samråd för fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Kart- och bygglovsavdelningens yttrande över fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Gata, trafik och parks yttrande över fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Miljöavdelningens yttrande över fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Underrättelse om samråd. Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv i Eslövs kommun.
- Kommunstyrelsens beslut § 109, 2020. Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv i Eslövs kommun.
- Förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv i Eslövs kommun.
- Miljökonsekvensbeskrivning avseende fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv, Eslövs kommun

Beredning

Förvaltningen Miljö och Samhällsbyggnads synpunkter på förslaget redovisas här i valda delar, respektive avdelnings yttrande finns som beslutsunderlag i sin helhet.

Det är ett ambitiöst förslag med mycket goda intentioner. Däremot är programhandlingen som program relativt svår att ta till sig i sin form, språk, tempus och upplägg.

Den fördjupade översiktsplanen avviker från Översiktsplan Eslöv 2035 (ÖP), främst gällande vilket område som ska omfattas av bostadsutveckling men bland annat även gällande områden för utveckling av grönytor (främst i södra delen). Samtliga avvikelser behöver framgå och motiveras.

Bland utvecklingsstrategier för Eslövs stad står i ÖP att nya stadskvarter och parker växer fram med respekt för kulturmiljö och befintliga verksamheter öster om stationen. Detta är svårt att se i den fördjupade översiktsplanen där

befintliga verksamheter inte finns med, till exempel i kvarteret Mörten och längs Kvarngatan där blandad bebyggelse med hög exploatering planeras.

I Järnvägsstaden planeras nuvarande godsbangård med timmerupplag (inom kulturmiljöstråk Södra stambanan) bebyggas med moderna kontorshus i upp till åtta våningar. Det är mycket tveksamt om det finns någon efterfrågan på denna volym av kontorslokaler i Eslöv fram till 2035. Bostadskvarteren här beskrivs som slutna med hus upp till fem våningar med en hänvisning till bebyggelsen på västra sidan. Här behöver tillgången på sol- och dagsljus studeras i detaljplaneskedet.

I Bruksstaden norr om Östergatan planeras hög bebyggelse i slutna kvarter. Även här kommer problem med solljus och dagsljus, men även dagvattenhantering, att behöva studeras närmare i detaljplaneskedet. Med brist på ljus och med parkering under jord finns en stor risk att den önskade grönskan på gårdarna kommer att utebli.

Bruksstaden beskrivs som ett modernt bostadsområde med en tät kvartersstruktur på cirka 5 våningar. Detta bör utvecklas för att skapa en större förståelse. En inåtvänd sluten struktur kan bli svår att integrera mot de befintliga delarna och istället kan ett eget område skapas som inte bjuder in till rörelse genom kvarteren.

Att koppla Berga trädgårdsstad mot Harjagersvägen i norr är viktigt för att avlasta Ringsjövägen/Östergatan. Det ger också en möjlighet för boende att använda fler än enbart en in- och utfart till området.

De nuvarande busslinjerna anges i FÖPen ge hög tillgänglighet till kollektivtrafik för de flesta av de tillkommande bostäderna. Då de regionala klimatmålen för Skåne tar upp vikten av att minska utsläpp av växthusgaser tycker miljöavdelningen att det bör utredas om extra busshållplatser i de norra delarna av Berga trädgårdsstad, för att öka tillgängligheten även där.

En omvandling av Östergatan/Ringsjövägen till en stadsgata med fina kvaliteter för fotgängare, cyklister och en prioriterad kollektivtrafik samt även en nytänkande dagvattenhantering innebär att fordonstrafiken, för såväl privatbilismen som för yrkestrafiken, påverkas i hög grad.

I våra befintliga gator ligger ett mycket stort antal ledningar. Detta bör beaktas i det fortsatta arbetet med att omvandla Östergatan/ Ringsjövägen till stadsgata med ett annat utseende.

Om godstrafik till stor del ska flyttas över från Ringsjövägen/Östergatan till Harjagersvägen, Trehäradsvägen och Södra vägen måste det finnas

förutsättningar för detta på dessa sträckor. Till exempel måste korsningspunkten mellan Trehäradsvägen och väg 113 ses över då den inte fungerar optimalt idag. Likaså måste korsningspunkten mellan Södra vägen och väg 113 förbättras så att godstrafik har möjlighet att använda den på ett bra sätt.

Det krävs vidare utredning kring industrispårets framtid. Det trafikeras idag endast av ett företag. För att bevara det i fortsatt trafik kräver investering vilket inte än har tagits beslut om. Att låta spåret ligga kvar kan innebära att markföroreningar inom området inte saneras. Det behöver även utredas vad som sker om verksamheten ligger kvar och industritåget tas bort vilket skulle innebära ett stort antal fler tunga transporter i denna miljö.

Borttagandet av järnvägen för godstrafik står i motsättning till miljömålet begränsad klimatpåverkan.

En ny koppling över järnvägen föreslås. Detta är en mycket fin idé men den bör utredas vidare för att säkerställa ett genomförande. Det bör också utredas om det finns möjlighet att koppla övergången till befintliga perronger.

Buller är ett av de stora miljöproblemen i dagens städer och är en utmaning vid förtätning. Vid planering av bostäder i områden med flera bullerkällor behöver man beakta alla bullerkällor i en samlad bedömning.

Dagvatten och översvämningsplanen behöver följas strikt i planering och genomförande av planer i östra Eslöv. Det är helt nödvändigt att varje kommande detaljplanområde hanterar sitt eget dagvatten.

Med den nya planen avser kommunen att göra om en stor del av Eslövs stad och antal hushåll kommer att öka, vilket kommer leda till en ökad belastning på spillvattennätet och reningsverket. Kommunen behöver utreda om det finns en möjlighet till cirkulär ekonomi avseende spillvatten för att möta de utmaningar som kommunen står inför avseende resurshushållning.

Den planerade bostadsutvecklingen i östra Eslöv kommer ske i nära anslutning till flera miljöfarliga verksamheter, B-, C- och U-verksamheter. De miljöfarliga verksamheter som bedrivs inom och angränsande till planområdet har byggts upp i området med förutsättningen att det inte funnits bostäder eller enbart bostäder utmed en sida av deras byggnader. Detta innebär att utsläppspunkter och buller från verksamheterna är rättade efter dessa förutsättningar och det kan bli svårt för dem att anpassa sig ytterligare.

Det är av stor vikt att de förslag på åtgärder som presenteras i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB:n) genomförs och implementeras i planförslaget.

Kommunledningskontoret bemöter synpunkterna under respektive avdelnings yttrande då endast utvalda delar finns med i beslutet.

Beslut

- Lämna förvaltningens förslag till yttrande som sitt och översända till kommunstyrelsen.

Ej deltagande i beslut

Kent Björk (SD) deltar inte i beslutet.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Staben

Kart- och bygglovsavdelningens yttrande över Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, Eslövs kommun. Samrådsförslag 2020-09-01

Del 1 - Introduktion

Den fördjupade översiktsplanen ska enligt texten vara både strategisk och vägledande för till exempel planläggning och lovgivning. För att vara vägledande vid lovgivning behöver planhandlingen vara tydlig, något som kan vara svårt i ett dokument som visar en vision.

Avgränsningen av planområdet följer befintliga väg- och järnvägssträckningar utom i norra delen där avgränsningen går rakt igenom befintliga fastigheter och byggnader, se sid 8. I andra illustrationer har plangränsen en annan sträckning, till exempel på sid. 28. Samma plangräns borde gälla i alla illustrationer.

Avgränsningen utgår från den som är beslutad i Översiktsplanen, Kommunledningskontoret har korrigerat de kartor som har haft en felaktig gränsdragning.

Del 3 - Planförslag

Här står att målet med den fördjupade översiktsplanen inte är att skapa ett likadant Eslöv som på den västra sidan utan att komplettera det befintliga

med stadsmiljöer där människor vill leva och uppehålla sig. Detta är i överensstämmelse med Översiktsplan Eslöv 2035 (nedan kallad ÖP) där det står att öster om järnvägen pågår omvandling av verksamhetsområde till stationsnära stadsbygd med blandad stad som ledord.

Vidare står det i ÖP att ny bebyggelse som tillkommer ska ta hänsyn till befintliga värden och förutsättningar i området och att det är av vikt att anpassa ny bebyggelse till Eslövs småskaliga karaktär. Bland utvecklingsstrategier för Eslövs stad står i ÖP att nya stadskvarter och parker växer fram med respekt för kulturmiljö och befintlige verksamheter öster om stationen. Detta är svårt att se i den fördjupade översiktsplanen där befintliga verksamheter inte finns med, till exempel i kvarteret Mörten och längs Kvarngatan där blandad bebyggelse med hög exploatering planeras. En utgångspunkt i planförslaget är dock att alla befintliga verksamheter kan finnas kvar, men det är svårt att se hur detta kan ske. Den mörka illustrationen, på framsidan av planhandlingen, med starkt belysta stråk är svår att orientera sig i men ger intrycket av att den östra sidan av Eslöv kommer att ha en helt egen karaktär som tar avstånd från staden på den västra sidan järnvägen.

Genom att skapa fler bostäder öster om järnvägen finns goda förutsättningar att skapa en blandstad under förutsättningen att de verksamheter som finns här till största delen har möjlighet att finnas kvar. Verksamheterna ger möjlighet att bo och verka i samma stad.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer Kommunledningskontoret att ta hänsyn till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

Kommunledningskontoret har lagt till informationstexter om hur illustrationskartor och -bilder ska tolkas.

Områden i östra Eslöv, sid. 34 och framåt

Här ändrar texten tempus och det blir det ibland svårt att avgöra vad som tillhör det nya planförslaget och vad som är befintligt.

Kommunledningskontoret har skrivit om texten för att förtydliga.

Den nya bostadsbebyggelsen är bland annat lokaliserade till tre områden varav två, Järnvägsstaden och Bruksstaden, idag huvudsakligen är planlagda för industriverksamhet.

I Järnvägsstaden planeras nuvarande godsbangård med timmerupplag (inom kulturmiljöstråk Södra stambanan) bebyggas med moderna kontorshus i upp till åtta våningar. Det är mycket tveksamt om det finns någon efterfrågan på denna volym av kontorslokaler i Eslöv fram till 2035. Eventuellt kan ett ökat behov av hemarbete ge upphov till en efterfråga på små billiga kontorslokaler för privatpersoner. Bygglagstiftningen ställer i nuläget inga krav på att det ska finnas plats för hemarbete i en bostad, vilket säkert många barnfamiljer har lagt märke till under pandemin. En trend som märks i bygglovsärendena är att kontorslokaler byggs om till bostäder. En barriär mot järnvägen behöver förmodligen planeras för andra typer av verksamheter än kontor.

Kommunledningskontoret har minskat bruttoarean för kontorsverksamhet från 66 000 kvadratmeter till 32 000 kvadratmeter.

Järnvägens behov av utrymme redovisas inte i planhandlingen. Bostadskvarteren här beskrivs om slutna med hus upp till fem våningar med en hänvisning till bebyggelsen på västra sidan. Här behöver tillgången på sol- och dagsljus studeras i detaljplaneskedet. Antalet nya bostäder anges till 950. Det är oklart om texten ”sammanlagt 66 000 BTA (bruttoarea) för verksamheter” är nytillkommen BTA eller sammantaget med befintlig BTA.

Kommunledningskontoret kommer att studera sol- och dagsljus vidare.

Kommunledningskontoret har minskat BTA för kontorsverksamhet från 66 000 kvadratmeter till 32 000 kvadratmeter, samt har förtydligat i texten att det gäller den sammanlagda bruttoarean.

Den nya förbindelsen över järnvägen kommer att ge en välbehövlig ytterligare koppling mellan västra och östra Eslöv. Den kan bli ett nytt intressant tillägg till riksintresset.

Kompletterande bebyggelse längs Kvarngatan behöver utformas med omsorg för att den befintliga kulturhistoriska bebyggelsen ska bli en del av den nya stadsbilden och inte bara ”rester av en svunnen tid”. Den mörka illustrationen ger ett helt annat intryck än den respekt för kulturmiljö som beskrivs i ÖP.

Kommunledningskontoret har lagt till informationstexter om hur illustrationskartor och -bilder ska tolkas.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en beskrivning av ställningstagande gällande riksintresset kulturmiljövård samt med ett temaavsnitt om kulturmiljö.

Parkering i den nya järnvägsstaden sker enligt texten på sid. 42 till stor del i parkeringshus eller underjord. Pendlarparkering ska finnas kvar och utanför ICA ska det vara möjligt att parkera i markplan. Detta rimmar dåligt med den höga exploatering som visas på sid. 34. På någon fastighet i området finns parkeringsplatser i markplan som används av annan fastighet i östra Eslöv, beviljad som ett av steg från parkeringsnormen i ett bygglov för nybyggnation. Hur detta förhållande fångas upp och löses i den framtida byggnationen behöver uppmärksammas i det kommande detaljplaneskedet.

Kommunledningskontoret kommer att lyfta frågan i kommande detaljplaneskede.

l Bruksstaden norr om Östergatan planeras hög bebyggelse i slutna kvarter. Även här kommer problem med solljus och dagsljus, men även dagvattenhantering, att behöva studeras närmare i detaljplaneskedet. Med brist på ljus och med parkering underjord finns en stor risk att den önskade grönskan på gårdarna kommer att utebli. På sid. 49, liksom på sid. 45 står att det finns behov av en mellanboendeforrn för äldre med anpassade bostäder. Detta begrepp behöver förtydligas. Alla nya bostäder ska byggas tillgängliga.

Grönska är inte bara gräs och rabatter på markplan utan utgörs även av gröna tak, gröna väggar och gröna balkonger/terrasser. Att grönska blir en integrerad och viktigt del av bostadsbyggandet kommer att vara en viktig aspekt i genomförandet.

Kommunledningskontoret har förtydligat planförslaget. Syftet med skrivningen om mellanboendeformer är att förtydliga behovet av en mellanboendeform som är bättre anpassat för äldre. Antingen i privat regi, typ +55-boende eller privata trygghetsboende med stöd av kommunen.

Berga kompletteras med två punkthus. Det blir förmodligen under dessa byggnader som områdets parkeringsplatser kommer att finnas. Pågående plan kan anpassas efter detta, alternativt innehålla plats för parkeringshus.

Berga trädgårdsstad ligger delvis på mark som enligt ÖP ska som grönområde respektive verksamheter.

Stråk i östra Eslöv sid. 63 och framåt

Generellt, men exemplifieras på sid 63-64, är det problematiskt att samma tempus används för både presens och futurum.
"Längst i väster, på båda sidor om gatan, ligger Carl Engströmskolan vilken är en viktig målpunkt för många av kommunens ungdomar."
Kart— och bygglovsavdelningen är osäkra på om Sallius bytt namn. Namnet används i alla fall fortfarande på skolan norr om Östergatan.

Näst sista raden på sid 63.
”Där Verkstadsvägen möter Östergatan/Ringsjövägen finns, på båda sidor om gatan, ett mindre område med flerbostadshus i fem våningar i en sluten kvartersstruktur.” Detta gäller med ganska stor säkerhet det nya förslaget till bebyggelse.

Hur trafik till de kvarvarande verksamheterna längs Östergatan/Ringsjövägen ska komma till sina mål behöver studeras. Viss tyngre trafik, till exempel transporter till skolor och förskolor, behöver fortfarande gå genom området.

Per Håkansson väg har stor betydelse för verksamheterna här och planen belyser tydligt problemet att kombinera denna väg med gång— och cykeltrafik. Det sydliga väst/öst-stråket är viktigt och detta är en av de konflikter som behöver lösas i blandstaden.

Kommunledningskontoret har skrivit om texten för att göra den tydligare.
Salliusgymnasiet är en del av Carl Engström-skolan.
Kommunledningskontoret behöver utreda vidare trafik till och från de verksamheter som ska finnas kvar.

Alternativa scenarier sid. 72

Här nämns att det finns framtaget alternativa scenario, för bland annat Bruksstaden, med lägre exploatering. Det hade varit intressant att se dessa illustrerade på något sätt.

I granskningsförslaget finns inga alternativa scenarier.

Del 4 Temaområden

Bild sid. 81

Det vore önskvärt att de färgmarkerade gatorna försågs med namn för någon form av tydlighet.

Gatunamnen finns med i tillhörande text, samt i orienteringskartan.

Industritrafik sid. 82

Här står ”En omvandling av kvarteren i bruksstaden förutsätter att godsspåret inte längre är i bruk”.
Om Smurfit Kappa ska finnas kvar på platsen är frågan om det är genomtänkt att lägga ner godsspåret. Det är inte bara några få lastbilstransporter som ska ersätta. En viss risk föreligger väl också att dessa transporter i sin helhet (från norra Norrland) övergår till lastbil. I järnvägsstaden Eslöv kan det kanske finnas utrymme för ett godsspår.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Miljöfarlig verksamhet och led för farligt gods sid. 90-91

Närheten till led för farligt gods påverkar stora delar av Järnvägsstaden men även Bruksstaden och Berga trädgårdsstad. Säkerheten för de som ska bo och arbeta här behöver utredas i den fortsatta planeringen.

Kommunledningskontoret kommer att utreda förutsättningar för bostäder i kommande detaljplaneprocesser.

Riksintressen sid 93

En fortsatt inventering och komplettering av Kulturmiljökartan kan behövas inför planarbete i östra Eslöv. Varsamhetskraven i plan- och bygglagen gäller även bebyggelse utanför riksintresseområden. Äldre nu riven bebyggelse finns i vissa fall dokumenterad och kan användas som inspiration i planarbetet. Spår av vägsträckningar och markanvändning, till

exempel spårsträckningar, är ett uttryck för riksintresset och bör finnas kvar, i alla fall i någon form.

GTPs yttrande över Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv. Samrådsförslag 2020-09-01

Fördjupad översiktsplan

Generellt

Fördjupningen översiktsplan för östra Eslöv, (Föpen framöver) tar fint fasta på de strategier som lagts fast i Översiktsplanen och vidareutvecklar dem.

Det är ett ambitiöst förslag med mycket goda intentioner. Däremot är programhandlingen som program relativt svår att ta till sig i sin form, språk. tempus och upplägg. Det vore önskvärt om förslaget gavs en tydligare struktur, gärna i form av mindre diagram och bilder för ökad förståelse. Den nu visionära bild som läggs fram i illustrationer och text lämnas till läsaren att analysera och tydliggöra. Detta underlättar inte för en god dialog. Det valda tempus bjuder inte in till ett samtal om ett framtida förslag utan är en presentation av tillväxtavdelningens förslag.

Kommunledningskontoret har bearbetat texten för att förtydliga. Kommunledningskontoret har lagt till informationstexter om hur illustrationskartor och -bilder ska tolkas.

Förslaget hade generellt vunnit på en högre genomarbetning inför samråd fram för allt i planbilder, strukturbilder (i programmet kallade teman) och genom referensbilder.

Det är även viktigt att den handling som ligger på hemsidan har rätt namn. nu är samrådet daterat 2020-09-01 kallad antagen (fop_ostra_eslov_a4_antagen) som pdf.

Kommunledningskontoret har ändrat namnet på handlingen.

Planförslag

Förslaget baseras på ett fint sätt på befintliga förutsättningar och knyter väl an till Översiktsplanen och de där redan fastlagda strukturer och intentioner.

Befintliga gator och nya stråk

Bild befintliga stråk och nya strukturer

Genom att utgå ifrån tre befintliga gator och stråk skapas nya kopplingar och ny stadsutveckling. En ny koppling över järnvägen föreslås. Detta är en mycket fin idé men den bör utredas vidare för att säkerställa ett genomförande. Det bör också utredas om det finns möjlighet att koppla övergången till befintliga perronger. Att koppla samman stadsparken med östra sidan och ett nytt grönt gc-stråk i Per Håkanssons väg och förlängningen vidare till Snärjet är mycket tilltalande. För att kunna genomföra detta krävs vidare utredning kring brons placering, stadsmässighet, tekniska detaljer och ekonomiska förutsättningar. Bilden s 45 ger inget av ovan.

Övergången som Kommunledningskontoret presenterar i planförslaget är en idé, för att kunna gå vidare kommer Kommunledningskontoret att behöva ta fram ytterligare utredningar.

Genom att basera utvecklingen på en omvandling av befintliga strukturer krävs större förändringar även utanför planområdet framför allt gällande trafikstrukturen. En omvandling av Östergatan/ Ringsjövägen till en stadsgata med fina kvaliteter för fotgängare. cyklister och en prioriterad kollektivtrafik samt även en nytänkande dagvattenhantering innebär att fordonstrafiken, för såväl privatbilismen som för yrkestrafiken, påverkas i hög grad. Vidare utredning av gator strax utanför planförslaget krävs, se nedan mer specificerat.

Även förslaget på nya gc-stråk genom befintliga och nya bostadsområden kräver en förändring av markanvändningen. Stråkens utbredning bör även bearbetas vidare för att möjliggöra en grönblå lösning samt en trygg och trafiksäker miljö för cyklister, fotgängare men även för grupper som använder t ex permobiler. Det är viktigt att säkerställa detta tidigt för att skapa det t ex norra stråk genom Bruksstaden. Berga och vidare till Berga trädgårdsstad.

Målpunkter och stråk

Förslaget bör i den vidare bearbetning mer förankras mot befintliga och framtida målpunkter och kopplingar till dessa. I de redovisade målpunkter s 80 begränsas dessa till föreslagna parkrum, idrott, gymnasieskola, stora torg och järnvägen samt Flygstaden. Men våra större livsmedelsaffärer, skolor, förskolor saknas i denna bild. Många av dessa målpunkter hamnar även utanför planområdet. Goda kopplingar till dessa skapar den stadsväv som eftersträvas, se vidare kopplingar norr ut Bruksstaden, kopplingar Berga norrut, kopplingar Berga trädgårdsstad till Willys m m.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med fler målpunkter.

Grönblå miljöer

Förslaget önskar skapa en god grönblå struktur. I den vidare bearbetning av stråk, stadsgator och parkrum bör dessa samordnas. Nu redovisas s 78 blå dammar fritt liggande och inte förankrade i ett grönt stråk eller rum. Den skyfallskartering som gjordes 2016 och de erfarenheter sedan tidigare gjorts av skyfall bör inarbetas i förslaget.

Kommunledningskontoret har förtydligat planförslaget. Den grönblå strukturen utgår i planförslaget från grönområden, stråk och den skyfallskartering som gjordes 2016.

Kommunledningskontoret har kompletterat granskningshandingen med en karta för rinnvägar och översvämningsytor, samt lagt till en lågpunktskatering. I kapitlet *Genomförande* lyfter planförslaget ett resonemang om behov av skyfallskartering och djupare analys av hydrologiska förutsättningarna i hela planområdet.

Att utveckla Bergas inre gemensamma gröna ruin till en allmän plats kan innebära påverkan som dagens boende inte ser som gynnsam utan får ske varsamt. Detta bör studeras mer ingående. Men framför allt krävs, för ett genomförande, en förändring av markanvändning från kvartersmark till allmän platsmark.

En utveckling även av de gröna ytorna söder om Östergatan är ett enkelt sätt att skapa grönska men detta bör utredas vidare om detta är den mest strategiska placeringen av en ny större park.

Bedömningen i planförslaget är att det är en god strategisk planering av ny större park.

Våra nya parker ska ligga väl integrerade i bebyggelsen och bli en länk mellan områden och inte en avskiljande grönska som delar vara bostadsområden. Den ny föreslagna stadsdelsparken strax söder om Östergatan innebär ett bra sätt att tillvarata befintlig grönska. Men kan ur detta perspektiv hamna något isolerad.

Ytan som är utpekad för park ligger mitt i planområdet vid Idrottsparken och Berga. Kommunledningskontoret kommer att utveckla parken i nära dialog med boende och föreningar.

Likaså är intentionen med en ny stor park i östra Eslövs ytterkant vid Berga trädgårdsstad ett sätt att bevara och utveckla befintlig naturmark i jordbrukslandskapet med märgelgravar och vegetationsridåer. Men läget innebär att parken hamnar norr om mycket av den tillkommande bebyggelsen och närmast småhusområde och radhus med egna trädgårdar och en lägre exploatering. Likaså bör den föreslagna lösningen med en yttre grön skyddsvallen mot väg 113 studeras vidare. Detta är inte ett modernt sätt att tillvarata mark.

Parkens placering har både att göra med platsens förutsättningar för grönska och vattenhantering, men också för att Kommunledningskontoret vill skapa en mötespunkt i Berga trädgårdsstad för att tydligt knyta området till staden. Därför är det viktigt att det finns funktioner i parken, till exempel en lekplats som lockar besökare. Övrig grönska kan fungera som stråk för promenad, inlines och löpning.

Den gröna ridån mot väg 113 är både ett sätt att skydda bebyggelse från vägen och ett sätt att lokalt omhänderta massor. Det är möjligt att få in

fler funktioner i vallen, till exempel spår för mountainbikes, trappor för träning, mindre pulkabacke.

De tre områdena

Järnvägsstaden

Förslaget redovisar en fin utbyggnad av ett stationsnära område med högre bebyggelse som väl kan knyta an till dagens Eslöv. Att utvecklingen tar till vara på befintliga kvalitativa byggnader skapar förankring och skala.

I det vidare arbetet bör detta studeras:

- Kopplingen över järnvägen.
- Kvarngatan ligger för ombyggnation i GTPs budget 2021. Vilket innebär detalj projektering och omvandling av befintlig gata. Den omvandling som nu föreslås i Föpen bör inarbetas i detta arbete.
- Framtida bilinnehav och möjlighet att skapa parkeringsmöjligheter hållbart.

Arbeta in referensbilder så att läsaren får samma bild som förslagsställarna.

Kommunledningskontoret tar med aspekterna i det vidare arbetet.

Bruksstaden

Här föreslås en inåtvänd sluten kvartersstruktur som inte landar lika naturligt som Järnvägsstaden. Bruksstaden beskrivs som ett modernt bostadsområde med en tät kvartersstruktur på cirka 5 våningar. Detta bör utvecklas för att skapa en större förståelse. En inåtvänd sluten struktur kan bli svår att integrerar mot de befintliga delarna och istället kan ett eget område skapas som inte bjuder in till rörelse genom. De gröna nya stråken Nils Johnssons väg, Pärlgatan m m stödjer även en rörelse utanför området.

Vidare bearbetning föreslås av:

- Ett inbjudande stråk genom det nya och vidare till Berga som skapar en naturlig rörelse genom området och inte utanför.
- Bearbeta koppling norrut såväl med fordonstrafik som gc. Kan det finnas en fördel med att koppla samman Åkermans väg i Bruksstaden med Frostavägen i Berga och på så vis ge fordonstrafiken från främst Berga en annan möjlig väg att ta sig in

och ut på än enbart via Ringsjövägen/Östergatan? Kan detta bli ett sätt att avlasta Ringsjövägen/Östergatan?

Kommunledningskontoret tar med aspekterna i det vidare arbetet.

Berga och Berga trädgårdsstad

Förtätningen av befintliga Berga med två högre punkthus på parkeringsytor känns som en god tanke i tiden.

Däremot bör möjligheten att skapa ett stråk genom Berga och öppna upp det inre parkrummet till en allmän park studeras vidare. Tanken är god och kan skapa en ökad trygghet och en större rörelse av fler personer men just detta kan även innebära konflikter och otrygghet för barn och äldre. Genomförande av ett allmänt stråk här kräver även ny detaljplan.

Kommunledningskontoret tar med aspekterna i det vidare arbetet.

Trädgårdsstadens *södra del* ger bilden av en mindre kvartersstad med radhus och flerbostadshus i en lägre skala. Detta känns som en fin ny boendemiljö i Eslöv. Däremot bör denna del bearbetas så att de gröna miljöerna hamnar inom området och inte som en skyddsremsa.

Parkens placering har både att göra med platsens förutsättningar för grönska och vattenhantering, men också för att vi vill skapa en mötespunkt i Berga trädgårdsstad för att tydligt knyta området till staden. Därför är det viktigt att det finns funktioner i parken, till exempel en lekplats som lockar besökare. Övrig grönska kan fungera som stråk för promenad, inlines och löpning.

Den gröna ridån mot väg 113 är både ett sätt att skydda bebyggelse från vägen och ett sätt att lokalt omhänderta massor. Det är möjligt att få in fler funktioner i vallen, till exempel spår för mountainbikes, trappor för träning, mindre pulkabacke.

Att skapa kvalitativ parkmark har stor betydelse för vår hälsa och möjlighet till aktiviteter utomhus.

Den *norra* delen av trädgårdsstaden ger en bild av en mycket speciell struktur och för tankarna till tex brf Eos i Mariastaden. Det är dock en inåtvänd struktur som inte bjuder in Eslöv i övrigt, även kopplingen norr ut

är svag och bör utvecklas så att hela trädgårdsstaden inte endast kopplas söderut. Att skapa kopplingar och knyta an till befintliga stråk är viktigt för att skapa en ny helhet och inte nya inåtvända områden.

Se svar ovan. Kommunledningskontoret har även kompletterat planförslaget med en västlig koppling in mot Berga trädgårdsstad från Åkermans väg.

I det kommande arbetet bör vidare utredning av:

- Ett gc-stråk genom Bruksstaden, Berga och till Berga trädgårdsstad studeras vidare.
- Utreda möjlig koppling för Berga trädgårdsstad mot Harjagersvägen i norr är viktigt för att avlasta Ringsjövägen/Östergatan.
- Gång- och cykelstråket från trädgårdsstadens norra del bör utredas och önskvärt är en fortsättning och anslutning till Ringsjövägen/Östergatan. så att det enkelt går att ta sig vidare till Idrottsparken för t.ex. aktiviteter. I planförslaget är det enbart kopplat fram till gång- och cykelstråket som kommer från Bruksstaden och som går genom Berga.
- Parkeringsmöjligheterna generellt men även hur de kan begränsas för radhus och villatomter. Vi ser idag ett ökat hårdgörande av villatomter och ett krav på infarter och parkering på gatusidan av hela tomten. Detta innebär mindre möjligheter till träd i gaturummet. liksom problem med placering av belysningsstolpar, krav från boende på så kallade cigarrer (asfaltsramp mot kantsten) som innebär problem med renhållning. dagvatten och snöplogning.

Kommunledningskontoret tar med aspekterna i det vidare arbetet.

Kommunledningskontoret har lagt till ett gång- och cykelstråk genom Brukstaden, Berga och Berga trädgårdsstad. Berga trädgårdsstad har fått koppling västerifrån samt ytterligare en koppling söderifrån.

Cykelvägen har förlängts genom hela området.

Planbeskrivning

Flytta fram bild med gatunamn från s 79 till s 8, eller lägg in gatunamn i bild s 8.

Kommunledningskontoret har flyttat bilden.

Del 3 - Planförslag sid 27

Faktaruta *Övergripande planinfo (uttag 2020):*

Stadsbuss linje 3 kommer att försvinna till årsskiftet 2020, när tidtabellskiftet sker i år. Linjen har fungerat som tillköp för Eslövs kommun i flertalet år, men när det totala resandet på alla stadsbusslinjer uppnådde en viss nivå, jämfört med ett visst basår, skulle Skånetrafiken ta över linje 3 helt enligt avtalet. Detta skedde årsskiftet 2018/2019 och kort efter meddelade Skånetrafiken att den inte bär sig själv ekonomiskt — för dåligt resandeunderlag. Kommunen erbjöds tillköp igen, om linjen skulle fortsätta vara kvar, till en dyr kostnad. Frågan har diskuterats politiskt, men inget tillköp var aktuellt. Det har också pratats om att göra om övriga stadsbusslinjer för att inkludera och behålla vissa hållplatser på linje 3. Men förslaget ansågs inte bra då stadsbusslinje 1 och 2 har ett bra resandeunderlag redan idag som ökar. En förändring av befintlig linjedragning skulle kunna medföra att stadsbusslinjerna istället tappar resenärer.

Kommunledningskontoret har tagit bort texten om linje 3 i *Övergripande planinfo* och i avsnittet *Transporter och transportinfrastruktur*.

Planförslag - sammanfattning

En stadsdel med blandade funktioner sid 29

I stycke 2 och 3 står det precis samma sak, upprepat med samma meningar. Göra om/skriva om?

Kommunledningskontoret har ändrat texten.

S 28 Tydliggör förslaget genom diagram och enkla bilder. Här ges en bild och text som är svårförtåligt och otydlig. Förenkla genom diagram trafikstruktur, grönblå struktur m m.

Kommunledningskontoret har synkat och tydliggjort illustrationskartan med tematiska kartor. I övrigt kommer de tematiska kartorna vara kvar i sina respektive kapitel, för att undvika dubbletter.

S 29 stycke 5 och 6 vill berätta och motivera samtidigt. Det är otydligt. Förslaget är tre större områden och tre stråk men här skriv sen sammanhängande stadsväv samtidigt som det skrivs att utveckling ska vara sammanhängande och inte spridd. Det blir otydligt med både ett motiv och ett förslag i samma text.

Att resa och röra sig i östra Eslöv Sid 30

ÅVS Genomfartstrafik i Eslöv 2018 är viktig att ta i beaktande när det gäller hur transportstrukturen ska se ut i området. ÅVS:en syftar bl.a. till att minska genomfartstrafiken förbi Stora torg. Södra vägen, Trehäradsvägen och Harjagersvägen blir viktiga infartsvägar som måste ses över för att genom fartstrafiken ska kunna minska längs Ringsjövägen/Östergatan. Det finns åtgärdsförslag i ÅVS:en som är viktiga för att får till en bra helhet. Där Trafikverket också är inblandade då de är väghållare på det statliga vägnätet (väg 17/113). Det är viktigt att arbetet med ÅVS:en hänger ihop med utvecklingen av östra Eslöv så att det blir en bra lösning totalt sett. Utvecklingen av östra Eslöv och hur trafiken ska röra sig där hänger starkt ihop med hur omkringliggande infartsvägar ska fungera i framtiden.

Den fördjupande översiktsplanen utgår från ÅVS:en, vilket är beskrivet i avsnittet *Transporter och transportinfrastruktur*.

S 31 stycke 4, här beskrivs den tillkommande gc-bron över järnvägen. Detta måste utredas vidare så att en så viktig del av förslaget kan genomföras. Såväl tekniskt, stadsmässigt som ekonomiskt.

Kommunledningskontoret presenterar övergången i planförslaget som en idé, för att kunna gå vidare kommer Kommunledningskontoret behöva ta fram ytterligare utredningar.

S 34 *Grönska och vatten höjer östra Eslövs kvaliteter.*

Stycke 3, tydliggör de två stora nya parkerna. Det är otydligt om det är helt nya parker eller omvandlingen av befintliga eller förändring av naturmarken och ange storleken på parkerna.

Kommunledningskontoret har kompletterat texten med information om vilka parker det handlar om. Storleken på parkerna anges under avsnittet om grönstrukturer.

S 34 *Planeringsprinciper*

Det vore en fördel om de övergripande planeringsprinciperna lyfts fram och tydliggörs.

En bearbetning bör även göras för att tydliggöra de omgivande gatorna betydelse för genomförande av förslaget. (Trehäradsvägen, Harjagersvägen, Södra vägen m fl.)

Planförslaget presenterar planeringsprinciperna i punktform.

Kommunledningskontoret har kompletterat texten med ett resonemang om Södra vägen i avsnittet *Transporter och transportinfrastruktur*.

Områden i Östra Eslöv

Se ovan kommentarer till områdena

Järnvägsstaden

S 36, visionsbilden förtydligar inte förslaget. Det är bättre om visionsbilden kopplas till förslaget än visar en förförisk ljusbild där gatorna glöder. Är även inte detta en bild just på oönskad ljusförorening?

Kommunledningskontoret har lagt till informationstexter om hur illustrationskartor och -bilder ska tolkas.

Barns rörelse inom Järnvägsstaden bör utredas vidare. Sektioner och bilder visar en tät innerstadsmiljö där en livlig stadsgata lyfts fram, s 41. Samtidigt som det ska vara långsamma rörelser i gaturummet.
Vidare utreda s 42 parkeringen. Ny parkeringsnorm, kollektivnära läge och en ny syn på bilpooler m m kan innebära en lägre p-norm och bilinnehav. Hur ska nya hållbara p-lösningar lösas?
S 45 en förändring av Stinstorget lyfts fram för att skapa en attraktiv mötesplats. Detta bör utredas vidare. Stinstorget är ett relativt nytt torg och ingår inte i GTPs budget att byggas om.

Kommunstyrelsen har antagit den nya parkeringsnormen 2021-04-06. Enligt den nya normen ingår planområdet i två olika zoner, för de mest centrala delarna är parkeringsnormen 6 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA och för övriga delar 8 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA.

Kommunledningskontoret delar Miljö och samhällsbyggnads bild av vikten att arbeta med hållbara transporter. Hur detta ska lösas är en viktig del av genomförandet.

Kommunledningskontoret är införstått med att utformning av Stinstorget, liksom flera andra torgbildningar och parker som finns med i planförslaget, behöver utredas vidare.

Bruksstaden sid 46

Kan det finnas en fördel med att koppla samman Åkermans väg i Bruksstaden med Frostavägen i Berga och på så vis ge fordonstrafiken från främst Berga en annan möjlig väg att ta sig in och ut på än enbart via Ringsjövägen/Östergatan? Kan detta på så vis avlasta Ringsjövägen/Östergatan?

Gång- och cykelstråk bör utredas vidare liksom bilden av den inåtvända slutna stadsdelen. Pärlgatans och Åkermans vägs nya roll som gröna bilfria cykelstråk är en trevlig idé men kan utarma rörelsen genom området och det kan istället bli svårt att ta sig igenom och koppla till övriga stråk.
Bild s 47 bör förtydligas var i Bruksstaden den vill vara, eller om den är en bild av Östergatan?

Frågan om Åkermansväg är besvarad ovan, se tidigare svar.

Kommunledningskontoret tar aspekterna gällande gång- och cykelstråk samt den inåtvända slutna stadsdelen med sig i det vidare arbetet.

Kommunledningskontoret har lagt till informationstexter om hur illustrationskartor och –bilder ska tolkas.

Berga s 50

Andra stycket beskriver att den gemensamma gröna ytan har öppnats upp och blir en del av ett grönt stråk som passerar Ringsjövägen. Detta är en spännande idé som bör bearbetas vidare med avseende på privata, halvprivata zoner och den offentliga parken. Även passagen över Ringsjövägen bör säkerställas så att det gröna parkrummet blir just ett rum och inte två separata med en barriär mellan.

Kommunledningskontoret delar bilden av att detta är en spännande och utmanande idé.

Berga trädgårdsstad sid 54

Att koppla Berga trädgårdsstad mot Harjagersvägen i norr är viktigt för att avlasta Ringsjövägen/Östergatan. Det ger också en möjlighet för boende att använda fler än enbart en in- och utfart till området.

Gång- och cykelstråket från trädgårdsstadens norra del bör fortsätta och ansluta vid Ringsjövägen/Östergatan, så att det enkelt går att ta sig vidare till Idrottsstaden för t ex aktiviteter. I planförslaget är det enbart kopplat fram till gång- och cykelstråket som kommer från Bruksstaden och som går genom Berga.

Från Berga trädgårdsstad bör det även finns ett gång- och cykelstråk som kopplar direkt mot Willys, som sedan skulle kunna ansluta mot Ringsjövägen/Östergatan. Därifrån kan man sedan ta sig mot Flygstaden eller vidare mot Eslövs centrum.

S 55 stycke tre. Här beskrivs det gröna som en ridå som ska fungera som säkerhetsavstånd och bullerdämpande. Vid exploatering av jordbruksmark är det viktigt att denna nyttjas och inte blir tomma bullerstörda ytor. De bullerstörda miljöerna och ytor som behövs som säkerhetsavstånd för riskvägen bör nyttjas till funktioner där detta inte stör, tex gata, parkering, dagvattenytor men inte till parkmark. Se tidigare synpunkter.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en västlig koppling in mot Berga trädgårdsstad från Åkermans väg, samt gång- och cykelstråket från trädgårdsstadens norra del och från Willys.

Den gröna ridån mot väg 113 är både ett sätt att skydda bebyggelse från vägen och ett sätt att lokalt omhänderta massor. Det är möjligt att få in fler funktioner i vallen, till exempel spår för mountainbikes, trappor för träning, mindre pulkabacke.

Stråk i östra Eslöv

Östergatan/Ringsjövägen sid 63

Se avsnitt ovan under rubrik *Att resa och röra sig i östra Eslöv*. Övriga infartsleder i anslutning till östra Eslöv måste ses över och samverka med Ringsjövägen/Östergatan på ett bra sätt. Om godstrafik till stor del ska flyttas över från Ringsjövägen/Östergatan till Harjagersvägen, Trehäradsvägen och Södra vägen måste det finnas förutsättningar för detta

på dessa sträckor. T ex måste korsningspunkten mellan Trehäradsvägen och väg 113 ses över då den inte fungerar optimalt idag. Likaså måste korsningspunkten mellan Södra vägen och väg 113 förbättras så att godstrafik har möjlighet att använda den på ett bra sätt. Trafikverket är väghållare på väg 113 och en dialog med verket måste hållas då de statliga vägnätet involveras i stor utsträckning. Att flytta godstrafiken från Ringsjövägen/Östergatan medför en bättre trafikmiljö förbi de skolor som ligger i anslutning till vägen. Dock är det viktigt att den godstrafik som behöver gå längs Ringsjövägen/Östergatan fortsättningsvis kan göra det. med god framkomlighet. Likaså måste regionbussarna komma fram.

Kommunledningskontoret har förtydligat planförslaget, det handlar framförallt om en ny cirkulationsplats i kopplingen Trehäradsvägen och väg 17/113, samt en ny påfartsfil där Södra vägen möte väg 17/113.

Kommunen har även initierat en diskussion med Trafikverket gällande utformning och funktion för väg 113 Eslöv-Gårdstånga.

S 65 visar en bild av de vackra träd som idag finns på Östergatan. I sektionen på s 66 är det svårt i dessa principsektioner att se vad som är befintliga träd och vad som föreslås som nya.

Principsektionerna visar en gestaltningsidé, gatans utformning kommer att kräva en egen utredning och projektering.

Trehäradsvägen sid 71

Om godstrafiken till största del ska överföras på bl.a. Trehäradsvägen bör bullerfrågan beaktas. En ökad trafikmängd och en ökad andel tung trafik längs sträckan kan medföra att bullernivåerna ökar. I den västra delen finns befintlig bostadsbebyggelse. Tänker främst om tung trafik ska vidare in mot centrala Eslöv/centrum.

Kommunledningskontoret kommer att genomföra bullerutredningar utefter behovet, det handlar framförallt om utvecklingen av de västra delarna av Trehäradsvägen.

Del 4 - Temaområden

S 78 Bättre att lyfta fram detta i strukturella bilder med diagram. Och tydliggöra befintlig och ny parkmark, befintlig naturmark och åkermark. Det

saknas en mindre parkmark inom Järnvägsstaden i bilden. Och tydliggöra skyddande grönyta och kvalitativ parkmark.

Kommunledningskontoret har delat upp kartan som visar grön- och blåstrukturer på tre separata kartor för att vara tydligare, i text beskrivs vad som är park, natur och åkermark. Kommunledningskontoret har även lagt till parkmarken inom Järnvägsstaden, en yta inom Bruksstaden samt ett parkstråk genom Bruksstaden och Berga.

Målpunkter s 80

Stråk, kopplingar och målpunkter hör ihop genom att bygga ihop dessa ses behovet av nya kopplingar. Och en stadsväv kan skapas med naturliga länkar. Genom bilden s 80 visas vissa målpunkter men även de stora matvaruaffärerna är viktiga punkter och bör kopplas till områden, t ex Willys till Berga trädgårdsstad m m. De kan sedan kopplas till bild s 85 och skapa bra gena gc-stråk till viktiga målpunkter.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med fler målpunkter.

Industritrafik sid 82

Kommer befintliga företag längs Bruksgatan, som ska ligga kvar, att kunna nås med godstransporter? Den nu presenterade sträckan mellan Åkermans väg och Ringsjövägen/Östergatan, hamnar i ett bostadsområde. Viss typ av transporter kommer förmodligen fortsätta att gå denna sträcka, beroende på var målpunkterna är.

Industrispåret tas här upp i stycke tre. Det krävs vidare utredning kring spårets framtid. Det trafikeras idag endast av ett företag. För att bevara det i fortsatt trafik kräver investering vilket inte än har tagits beslut om. Att låta spåret ligga kvar kan innebära att markföroreningar inom området inte saneras. Det behöver även utredas vad som sker om verksamheten ligger kvar och industritåget tas bort vilket skulle innebära ett stort antal fler tunga transporter i denna miljö.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Kollektivtrafik sid 85

Stadsbusslinje 3 kommer att försvinna. Se text ovan under rubrik Del 3 — Planförslag sid 27.

Kommunledningskontoret har ändrat texten.

Parkering sid 84

Parkering mellan träd i områdets stadsgator kan fungera, men längs Ringsjövägen/Östergatan kan det bli svårt ur framkomlighetssynpunkt.

Region Skåne och Räddningstjänsten Syd har haft möjlighet att yttra sig om detta. Östergatan/Ringsjövägen behöver utformas så att den kan fungera som en ryggrad för planområdet och parkering utmed gatan är viktigt för att gynna verksamheter som är lokaliserade längs den. Utformningen av gatan behöver ta hänsyn till såväl detta som till framkomlighetsbehov.

Del 5 – Genomförande
Genomförandeprojekt sid 101

I den grova prioriteringsordningen för när de olika etapperna ska genomföras är det viktigt att ha med sig trafiklösningar på det övriga vägnätet som är tänkt att avlasta Ringsjövägen/Östergatan t ex gällande den tunga trafiken. Lösningarna måste göras i rätt ordning, så att trafiksituationen fungerar från början. Åtgärder som inkluderar det statliga vägnätet måste vara med från början och måste tas med i prioriteringsordningen.

Kommunledningskontoret delar denna uppfattning.

Utbyggnaden av de olika delarna kräver en bearbetning och förståelse för av dagvattenhanteringen och en god bild av skyfallet. Detta bör inarbetas i planen för genomförandet.

Kommunledningskontoret delar denna uppfattning, välfungerande dagvatten och skyfallshantering kommer vara en viktig del av genomförandet.

I våra befintliga gator ligger ett mycket stort antal ledningar. Detta bör beaktas i det fortsatta arbetet med att omvandla Östergatan/ Ringsjövägen

till stadsgata med ett annat utseende. Var återfinns befintliga ledningar och för den delen befintlig träd i sektionen s 66?

En översiktsplan redovisar inte befintliga ledningar.

Principsektionerna visar en gestaltningsidé, gatans utformning kommer att kräva en egen utredning och projektering.

Föroreningar lyfts fram i programmet och GTP understryker det viktiga arbetet att sanera dessa miljöer men det är omfattande arbeten och kostandskrävande. Saneringsarbeten kan komma att påverka kommande tidplaner.

I den framtida planeringen bör även laddinfrastrukturen och anläggningar för laddstolpar behandlas.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget i avsnittet *Teknisk försörjning*.

Miljöavdelningens yttrande över fördjupad översiktsplan Östra Eslöv, Eslövs kommun

Del 1 Introduktion

Den fördjupade översiktsplanen avviker från Översiktsplan Eslöv 2035, främst gällande vilket område som ska omfattas av bostadsutveckling men bland annat även gällande områden för utveckling av grönytor (främst i södra delen). För att utveckla en hållbar och trivsam stadsdel behöver grönområden inom planområdet öka istället för att minska. Vissa avvikelserna från Översiktsplan Eslöv 2035 framgår i miljökonsekvensbeskrivningen men samtliga avvikelser behöver framgå och motiveras.

Att planområdet har utökats hänger samman med det pågående arbetet med riktlinjer för bostadsförsörjning, vilket framgår i planförslagets inledande kapitel.

Del 2 Mål

Regionala styrdokument s.18

Regional handlingsplan för grön infrastruktur saknas i detta kapitel.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med *Regional handlingsplan för grön infrastruktur*.

Övriga relevanta lokala styrdokument s.22

En beskrivning av hur Eslövs miljömålsprogram implementeras i den fördjupade översiktsplanen saknas.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med en beskrivning om hur miljömålsprogrammet implementeras.

Del 3 Planförslag

Miljö och hållbarhet

Östra Eslövs har stor potential till att utvecklas till ett hållbart mönsterområde med innovativa tekniker och tankesätt. För att omvandlingen av området ska ske på ett sätt som bidrar till de sexton nationella miljökvalitetsmålen krävs miljötänket får genomsyra hela processen, i allt från planering och markanvisning till val av material och lösningar. Miljökrav måste finnas med i alla led.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med hållbarhet och livscykelperspektivet i listan av planeringsprinciper. Hållbar stadsutveckling kommer vara ett prioriterat fokusområde i genomförandeprojektet.

Planeringsprinciper s.32

Det är anmärkningsvärt att resurshushållning inte lyfts som en självklar del av planeringsprinciperna. Planeringen av hela området bör göras med utgångspunkt att skapa förutsättningar för resurshushållning generellt samt klimatsmart och giftfritt byggande och boende, samt cirkulära lösningar för bland annat koldioxid (till exempel genom möjlighet till kolinlagring) avfall, energi, vatten och avlopp.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med hållbarhet och livscykelperspektivet i listan av planeringsprinciper. Hållbar stadsutveckling kommer vara ett prioriterat fokusområde i genomförandeprojektet.

Berga Trädgårdsstad s.54

Förslaget avviker från hur områdets markanvändning beskrivs i ÖP 2035. I både FÖP och ÖP ska plats ges till grönytor samt hantering av dagvatten lokalt. Det går inte att utläsa om ytorna motsvarar varandra samt ett förtydligande till avvikelsen bör redovisas.

Kommunledningskontoret har utvecklat kartor och text i planförslaget, men exakt behov kommer att behöva utredas vidare. Ytorna motsvarar inte varandra helt.

Del 4 Temaområden

Gröna och blåstrukturer s.76

I FÖP:n tas ekosystemtjänster upp med fokusområden på närhet till grönstruktur, bevarande av märgel gravar och alléer samt utvecklande av parkområden. Vid förtätning av stadsdelar är det av vikt att ta hänsyn till klimatpåverkan och klimatanpassningsåtgärder inom samtliga aspekter. Det kommer att bli ett område där hänsyn till lokala ekosystemtjänster som reglerar luftkvalitet och svalka är väldigt viktigt. Det finns risk för att vissa delar eller stråk utvecklas till urbana värmeöar, med tät trafik, stillastående luft och lågt albedovärde. En utredning om området eller delar av området riskerar att bilda urbana värmeöar behöver utredas.

Hållbar stadsutveckling kommer vara ett prioriterat fokusområde i genomförandeprojektet. Vikten av och problematiken med förtätning kommer att lyftas.

Transporter och transportinfrastruktur s.79, 82-84

Miljöavdelningen instämmer i att det behövs fördjupad utredning hur cyklister ska samsas med tung trafik på Per Håkanssons väg i höjd med Lantmännen. Utöver Lantmännen finns även en miljöfarlig verksamhet Gyllanders Mekaniska Verkstad på fastighet Ugglan 8. Sträckan används av både interna såväl som externa transportfordon. Lantmännen har en fordonstvätt, på fastighet Morkullan 16, med in— och utfart direkt mot Per Håkanssons väg. Fordonstvätten används i dagsläget även av Saint-Gobain Sekurit Scandinavia AB som kör sina/deras truckar för tvättning.

Korsningen mellan Per Håkanssons väg och Bruksgatan behöver fördjupad analys av riskfaktorer för cyklister såväl som industritrafik.

Miljöavdelningen anser att borttagandet av järnvägen för godstrafik står i motsättning till miljömålet begränsad klimatpåverkan. Det är i översikts— och detaljplanearbetet som kommunen kan påverka och styra detta mål som mest (Miljömålsportalen, 2017). Åtgärder som premierar järnvägstransporter framför lastbilstransporter är viktiga steg på vägen mot en mer energieffektiv godstrafik och i förlängningen en långsiktigt hållbar transportförsörjning (Transportstyrelsen, 2017). I dagsläget är det ett företag, Smurfit Kappa, som nyttjar järnvägen för godstrafiken. Fördjupad utredning om hur järnvägen kan rustas upp, effektiviseras och nyttjas av fler företag saknas i den fördjupade översiktsplanen. Med minskade godstransportrörelser i staden skapas synergieffekter såsom bättre luftkvalitet, säkrare vägnät för cyklister och gående samt säkerställer markyta för kollektivtrafik.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Gällande korsningen mellan Per Håkanssons väg och Bruksgatan, kommer Kommunledningskontoret att utreda detta vidare.

I den fördjupade översiktsplanen finns det förslag om tillkommande nya kopplingar för gång och cykel inom och mellan de olika utvecklingsområdena. Detta anser miljöavdelningen är en prioritet. De nuvarande busslinjerna anges i FÖPen ge hög tillgänglighet till kollektivtrafik för de flesta av de tillkommande bostäderna. Då de regionala klimatmålen för Skåne tar upp vikten av att minska utsläpp av växthusgaser tycker miljöavdelningen att det bör utredas om extra busshållplatser i de norra delarna av Berga trädgårdsstad, för att öka tillgängligheten även där.

Skolor och förskolor s.85

Skolor och förskolor bör placeras så att de i möjligaste mån placeras med stort avstånd till industrier och andra miljöfarliga verksamheter. De bör även placeras så att påverkan från buller från vägar och verksamheter minimeras.

I dagsläget är flera av skolverksamhetens lokaler förlagda i närheten av verksamheten. Gällande lagstiftning och riktlinjer reglerar etableringen av ny förskola och skolverksamhet.

Miljöfarliga verksamheter s.89

Den planerade bostadsutvecklingen i Östra Eslöv kommer ske i nära anslutning till flera miljöfarliga verksamheter, B-, C- och U—verksamheter. De miljöfarliga verksamheter som bedrivs inom och angränsande till planområdet har byggts upp i området med förutsättningen att det inte funnits bostäder eller enbart bostäder utmed en sida av deras byggnader. Detta innebär att utsläppspunkter och buller från verksamheterna är rättade efter dessa förutsättningar och det kan bli svårt för dem att anpassa sig ytterligare. Vid etablering av bostäder intill en miljöfarlig verksamhet finns det en risk att de boende upplever störningar från verksamheterna till en sådan grad att det påverkar deras fysiska och psykiska välmående. De klagomål som inkommer till miljö— och samhällsbyggnadsnämnden behöver utredas för att bedöma om de är befogade. Utredningar avseende varje enskilt klagomål är kostsamma för kommunen men även för verksamheterna. Om ett klagomål är befogat kan det leda till att miljö— och samhällsbyggnadsnämnden fattar beslut om att verksamheten ska vidta åtgärder för att störningen ska upphöra, vilket kan leda till långa och utdragna rättsprocesser.

I den fördjupade översiktsplanen har kommunen framfört att det finns ett begränsat antal miljöfarliga verksamheter inom planområdet. I planen står följande under avsnittet om miljöfarliga verksamheter:

”Inom planområdet finns mellan 20—30 verksamheter som räknas som miljöfarliga inom kategorierna B, C och U. Knappt hälften av dessa finns inom områden som i den fördjupade översiktsplanen har markanvändningen bostäder (med inslag av service och handel samt mindre grönområden) eller stationsnära centrumutveckling (service, handel, verksamheter samt inslag av bostäder).
Stena Recycling A B är det enda företag inom planområdet som har ett miljötillstånd prövat av länsstyrelsen. Att verksamheten flyttar till en annan fastighet är en förutsättning för att kunna omvandla Bruksstaden till bostäder.
De verksamheter som kommunen bedömer är viktiga att långsiktigt ha kvar inom planområdet är icke störande verksamheter som inte kräver stora ytor i förhållande till antalet anställda. ”

Miljöavdelningen vill lyfta fram att mindre miljöfarliga verksamheter, U-verksamheter, så som fordonstvättar och fordonsverkstäder också kan orsaka störningar för närboende. Små störningar från flera olika

verksamheter kan även ha en kumulativ effekt som kan leda till olägenhet för människors hälsa.

Miljöavdelningen bedömer att den fördjupade översiktsplanen även behöver beakta de miljöfarliga verksamheter som angränsar till planområdet. Till exempel kan Trädgårdsstaden påverkas av de miljöfarliga verksamheter som bedrivs på Åkermans gamla område (Åkermans väg). Inom området bedrivs det miljöfarliga verksamheter som har utsläpp av stoft och VOC till luft, tunga transporter sker till och från verksamheterna samt att det förekommer bullrande ventilationsdon och arbetsmoment.

Miljöavdelningen bedömer även att kommunen behöver se över sin skrivelse i den fördjupade översiktsplanen angående miljöfarliga verksamheter med anledning av att det står att det bara finns en miljöfarlig verksamhet, Stena Recycling AB, som har ett tillstånd från länsstyrelsen. Den uppgiften är inte rätt då även O. Kavli som ligger inom planområdet har ett tillstånd från länsstyrelsen, vilket lyfts fram i miljökonsekvensbeskrivningen för planförslaget.

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden har under flera år hanterat klagomål på buller och lukt från boende i närheten av miljöfarliga verksamheter inom planområdet och bedömer att dessa kan öka med det nya planförslaget. Ett exempel är Saint—Gobain Sekurit Scandinavia AB som med det nya planförslaget kommer att vara omringad av bostäder och som tidigare har behövt göra utredningar och vidta åtgärder avseende buller utmed Gasverksgatan.

Miljöavdelningen bedömer att kommunen ska utföra de utredningar/riskbedömningar som framförs i miljökonsekvensbeskrivningen för planförslaget. I miljökonsekvensbeskrivningen har följande förslag på utredningar/riskbedömningar lagts fram:

”Riskutredningen anger förslag på följande utredningar/ riskbedömningar för att säkerställa en möjlig utveckling av bebyggelse i kombination med verksamheter:

- *Beakta en störnings allvarlighet och dess frekvens*
- *Olika typer av verksamheter kräver olika avstånd i och med att störningskänsligheten varierar.*
- *Avstånd som anges bör vara baserade på exempelvis utredningar, mätningar och beräkningar, snarare än schablonskattningar.*

En samlad strategiför bebyggelseutvecklingen måste, förutom genomförda bedömningar och föreslagna planeringsriktlinjer, kunna hantera

”överlagring" av olika verksamheter, dvs vilka risker och störningar som uppkommer på platser som påverkas av flera olika verksamheter (Tyréns 2011). Vidare utredningar till befintliga verksamheter inom planområdet behöver göras för att planen inte ska ge upphov till betydande miljöpåverkan med risk för negativa konsekvenser, så att det går att säkerställa att verksamheter går att kombinera med befintliga och kommande bebyggelse, skola och Övrig verksamhet (ej industri). ”

Kommunledningskontoret har kompletterat avsnittet *Miljöfarlig verksamhet och led för farligt gods* med ett resonemang om kumulativa effekter av miljöfarliga verksamheter, samt rättssäkerhet för tillståndspliktiga verksamheter.

O. Kavli har lagts till som en miljöfarlig verksamhet (klass B).

Kommunledningskontoret kommer att genomföra buller- och riskutredningar utefter behovet.

Kommunledningskontoret välkomnar att Miljö och samhällsbyggnad gör en fördjupad bedömning om inkomna klagomål.

Buller

Buller är ett av de stora miljöproblemen i dagens städer och är en utmaning vid förtätning. Omgivningsbuller kan leda till en rad besvär såsom allmän störning, försämrad talförståelse, nedsatt inlärning och prestation, sömnstörningar och ökad risk för hjärt— och kärlsjukdom. Uppskattningar visar att nästan 20 procent av befolkningen i Sverige (motsvarande 2 miljoner människor), är utsatta för trafikbuller där den dygnsekvivalenta ljudnivån utomhus vid fasad överstiger 55 dBA (Miljöhälsorapporten 2017).

Buller från byggplatser är ett vanligt problem i många städer. Byggbuller varierar under olika skeden i arbetet men är särskilt framträdande under sprängnings- och grundläggningsarbeten. För att skydda de närboende från påtagliga störningar finns därför särskilt framtagna riktvärden vars syfte är att ge vägledning i varje enskilt fall. Riktvärdena återfinns i Naturvårdsverkets allmänna råd om buller från byggplatser (Miljöhälsorapporten, 2017).

I området för FÖP finns flertalet verksamheter som redan idag orsakar buller och har pågående ärenden gällande bullerklagomål. Där tillkommer trafikbuller. Exponering för flera bullerkällor samtidigt ökar störningsupplevelsen. Vid planering av bostäder i områden med flera

bullerkällor behöver man beakta alla bullerkällor i en samlad bedömning. I området Berga Trädgårdsstad kan närheten till väg 113 orsaka störningar. Man behöver även räkna med en ökad bullerstörning vid utvecklingen av området och att detta kan pågå under flera års tid.

Det finns flera områden inom planområdet där klagomål på industribuller från verksamheter förekommer i dagsläget. De områden är främst: från verksamheter i området Järnvägsstaden (Järnvägsgatan/Kvarngatan), från området mellan Järnvägsstaden och Idrottsparken (Bruksgatan) samt längs Åkermans väg som kommer att angränsa till Bruksstaden, Berga Trädgårdsstad samt Berga.

Kommunledningskontoret har kompletterat avsnittet *Miljöfarlig verksamhet och led för farligt gods* med ett resonemang om kumulativa effekter av miljöfarliga verksamheter, samt rättssäkerhet för tillståndspliktiga verksamheter.

Bullerutredningar kommer att genomföras utefter behovet. Det finns möjlighet att exploatering leder indirekt till en förbättrad bullersituation även för befintlig bebyggelse.

Kommunledningskontoret välkomnar att Miljö och samhällsbyggnad gör en fördjupad bedömning om inkomna klagomål.

Teknisk försörjning s.92

Spillvatten

Med den nya planen avser kommunen att göra om en stor del av Eslövs stad och antal hushåll kommer att öka, vilket kommer leda till en ökad belastning på spillvattennätet och reningsverket. Kommunen behöver utreda om det finns en möjlighet till cirkulär ekonomi avseende spillvatten för att möta de utmaningar som kommunens står inför avseende resurshushållning. Ett bra exempel på hur en annan kommun har arbetat med frågan är Helsingborgs H+ stadsförnyelseprojekt. Helsingborg stad har planerat för att införa ett nytt och unikt avloppssystem för hantering av mat- och toalettavfall, "tre rör ut". Genom projektet i den nya stadsdelen avser Helsingborgs stad minska mängden spillvatten som uppstår, öka mängden biogas som produceras samt spara energi på uppvärmning. Liknande projekt i Eslöv hade kunnat lyfta intresset för kommunen och bidra till att vara en ekokommun i framkant.

VA SYD har meddelat att de behöver göra en plan för dag-, spill- och dricksvattennätet inom planområdet. Kommunledningskontoret lyfter frågan om cirkulära system med dem.

Dagvattenhantering

Dagvatten och översvämningsplanen behöver följas strikt i planering och genomförande av planer i östra Eslöv. Framför allt behöver man vara väldigt noggrann med att säkerställa att de planer som genomförs inte försämrar situationen beträffande dagvatten och risk för översvämning för nedströms liggande områden. Detta är en av grundpelarna i Dagvatten och översvämningsplanen som kommunen snart antar eller har antagit som ett styrande dokument.

I den bästa av världar hade man hanterat dagvatten och problem med risk för översvämningar för hela FÖP-planområdet som en enhet, i ett helhetsperspektiv. Detta bedöms dock inte vara möjligt vilket beror på att genomförandet sker under en lång tidsperiod och på att vattnet från olika delar av planområdet har olika recipienter samt att det förekommer kombinerade ledningar i området. Denna problematik gör att det är helt nödvändigt att varje kommande detaljplanområde hanterar sitt eget dagvatten så att, som ett minimum, situationen beträffande risk för översvämning inte försämras för nedströms liggande områden samt att belastningen på recipienten av föroreningar inte ökar.

Generellt sett är det inte så stora problem med risker för omfattande översvämningar vid skyfall inom planområdet. Det är dock helt nödvändigt att, om man planerar att bygga bort de lågpunkter som ändå finns och där vatten kan ställa sig kompenserar det med nya lågpunkter där detta vatten kan fördröjas istället. Detta kan till exempel ske effektivt genom modellering av massor på grönytor och att man, istället för att ha bara en plan yta, skapar fördjupningar och upphöjningar med de massor som finns inom en yta.

Vidare går det inte att utläsa av planförslaget om de inritade ytorna för hantering av dagvatten är tillräckliga för att inte försämra situationen för nedströms liggande områden. Därför är det nödvändigt att vid varje kommande detaljplan som leder till ökad andel hårdgjorda ytor inom ett område göra en StormTac—modellering för att få en bild av hur planförslaget kommer att påverka nedströms liggande områden samt få en bild av vilket behov av fördröjning och rening av dagvatten som uppstår.

Vattensolidaritet är ett begrepp som används mer och mer i ett förändrat klimat och som borde lyftas in i planen. Begreppet syftar på hanteringen av vatten på den egna tomten/fastigheten, hur det man själv gör påverkar andra och hur man själv påverkas av hur andra hanterar sitt vatten. En besvärlig sida av dagvattenåtgärder är ju att de sällan ger någon nytta i form av minskad översvämningsrisk för en själv utan att det är de som befinner sig nedströms som har nytta av de åtgärder man själv gör. Å andra sidan har man själv nytta av de åtgärder som den som ligger uppströms en själv gör.

Vattensolidaritet bygger således på att man accepterar att göra åtgärder som inte har någon direkt egen nytta för att man hoppas på att de som befinner sig uppströms är solidariska och agerar på samma sätt.

Utbyggnaden av östra Eslöv kommer att följa dagvatten- och översvämningsplanen.

Kommunledningskontoret har även kompletterat planförslaget med en text under avsnittet om miljökvalitetsnormer om behov av utredning i de områden där de hårdgjorda ytorna ökar.

Fjärrvärme s.92

De regionala klimatmålen för Skåne tar upp mål för effektivare energianvändning och förnybar energi. Förnybar fjärrvärme är en lösning för det. I FÖPen anges att det ska finnas befintliga ledningar att ansluta den nya bebyggelsen till, samt att produktionskapacitet och distribution till de nya stadsdelarna inte ska vara ett problem. Detta överensstämmer med de regionala klimatmålen.

Tillgång till hållbar el

I järnvägsstaden kan kulturhistoriska värden och rent estetiskt tilltalande tak avgöra om solcellsinstallationer blir en möjlighet. I övriga områden ser Miljöavdelningen inga direkta hinder.

Miljökonsekvensbeskrivning:

Det är av stor vikt att de förslag på åtgärder som presenteras i miljökonsekvensbeskrivningen (MKB:n) genomförs och implementeras i planförslaget. I dagsläget är det inte utrett vilken miljöpåverkan som planförslaget kommer innebära då miljökonsekvensbeskrivningen i flera aspekter lyfter att det inte är klarlagt vilken miljöhänsyn som tas vid framtagande och genomförande av planförslaget.

1.2 Alternativ i lokaliseringen

Det saknas en motivering till varför planområdet har utökats i förhållande till Översiktsplan Eslöv 2035.

Enligt 3 kapitlet 4 § miljöbalken får brukningsvärd jordbruksmark tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. I förhållande till detta behöver en utredning göras om det går att genomföra planförslaget utan att ta i anspråk jordbruksområden. Enligt Översiktplan Eslöv 2035 ska Östra Eslöv utöka med 1600 bostäder, något som enligt planförslaget kan genomföras utan att jordbruksmark tas i anspråk (cirka 2500 bostäder bedöms i planförslaget kunna bebyggas på mark där jordbruksmark inte tas i anspråk). Enligt Översiktsplan Eslöv 2035 gäller bland annat följande vid expolatering av jordbruksmark i samhällen:

"Där så är möjligt prioriteras förtätning framför ianspråktagande av nya områden på jordbruksmark.”

Planförslaget har blivit kompletterat med en motivering till varför planområdet utökats jämfört med Översiktsplan Eslöv 2035.

Jordbruksmarken i den nordöstra delen av området är redan planlagd för verksamhet, varför jordbruksmarkens betydelse som resurs redan hanterats i tidigare planprocess.

13 Miljömål

Under rubriken *13.4 Avstämning mot nationella miljömål*, framgår att alla miljömål som påverkas av utsläpp från till exempel trafik kommer att gynnas av FÖPens genomförande. Det förutsätter dock att de planerade bostäderna inom området kommer att bebos av människor som använder bil i mindre utsträckning än vad som i dag är normalt. För att uppnå det krävs medveten planering och moderna nytänkande lösningar.

FÖPen bedöms bidra positivt till målet *Begränsad klimatpåverkan*. Det förutsätter bland annat att byggnader uppförs med klimatsmarta byggnadsmaterial, istället för betong med stor klimatpåverkan.

Marksaneringar kommer att bidra positivt till miljömålet *Giftfri miljö*, det gör att FÖPen anses bidra positivt till miljömålet. Men med det stora antalet nya bostäder inom området krävs att hårda kemikaliekrav ställas i alla bygg-

och anläggningsprocesser. Detta eftersom bygg- och anläggningsmaterial ofta innehåller farliga kemiska ämnen.

Enligt bedömningen kommer miljömålet *Frisk luft* att missgynnas vid nollalternativet bland annat då mycket hårdgjorda ytor fortsatt kommer att finnas i området. Miljöavdelningen anser att det finns risk att mängden hårdgjorda ytor ökar jämfört med dagsläget eftersom man exploaterar en stor yta tidigare jordbruksmark. Förslaget i Berga Trädgårdstad skiljer sig även från de detaljplaner som är gällande och som planlägger området i största del till naturområde. Jordbruksmark och naturområden kan till exempel binda koldioxid och bidra med luftrenande effekter. För att miljömålet inte ska missgynnas vid planförslaget bör kompensation av de värden som försvinner i och med att jordburksmark/naturmark exploateras för bostadsändamål, ingå i den plan för att utveckla grönstruktur inom planområdet som med fördel kan tas fram.

Ökad andel hårdgjord yta påverkar även miljömålet *Levande sjöar* och vattendrag negativt, ett mål som redan bedöms missgynnas. Hållbar dagvattenhantering är mycket viktigt i ett område som kan ha stor påverkan på känsliga dagvattenrecipienter.

Åtgärdsförslag för att minska de negativa effekterna på samtliga miljömål som potentiellt kan missgynnas behöver tas fram och genomföras.

Bedömningen i miljökonsekvensbeskrivningen är att planförslaget möjliggör för att utvecklingen av östra Eslöv ska bidra positivt till de nationella miljömålen.

I genomförandekapitlet finns beskrivningar av behov av utredningar, till exempel kommer kommunen genom en naturvärdesinventering få en bild av nödvändiga åtgärder i detaljplaneläggning och exploatering av Berga trädgårdsstad.

14 Avstämning mot miljökvalitetsnormer (MKN) sid. 57

14.1 Luft

FÖP saknar tillräcklig redovisning av planområdets påverkan på MKN luft. Man förutsätter att trafiken kommer att minska när fler bostäder byggs. Man bör istället räkna med en ökning av trafik samt påverkan på luften. Det kan inte uteslutas att planens genomförande innebär att MKN luft överskrids. Detta leder till att det ställs stora krav på redovisningar i efterföljande prövningar t ex detaljplaneläggning.

Bedömning i miljökonsekvensbeskrivningen från samrådet kvarstår. Planförslaget möjliggör för en minskad mängd trafik genom att de nya bostäder som tillkommer sker genom förtätning i ett område med befintlig kollektivtrafik och med utveckling av gång- och cykelstråk.

14.3 Buller

Man utgår i stycket om buller från att verksamheterna som är kvar i området ska minska på buller när man bygger nya bostäder i närheten. Verksamheterna har ett ansvar, men kommunen har också ett ansvar att minska på antalet av de mest bullerpåverkande verksamheterna innan man bygger bostäder i närheten. Kommande planering ska utgå från att gällande riktvärden för trafikbuller innehalls eller att där avstegsläge kan tillämpas enligt Boverkets allmänna råd hanteras med kompensationsåtgärder.

Bedömning i miljökonsekvensbeskrivningen från samrådet om att miljökvalitetsnormen för buller bedöms kunna hållas kvarstår.

Referenser

Miljöhälsorapporten (2017): http://www.folkhalsomyndigheten.se/folkhalsorapportering-statistik/tolkad-rapportering/miljohalsorapport/

Miljömålsportalen (2017): Begränsad klimatpåverkan — saker kommuner kan göra. hämtad 2020-11-11 https:/www.sverigesmiljomal.se/stod-och-rad-i-miljoarbetet/begransad-klimatpaverkan---saker-kommuner-kan-gora/

Transportstyrelsen (2017'): Väg eller järnväg vid transporter av gods - vad säger litteraturen"? En förstudie. Rapport Dnr TS] 2017—3780

23. VÅRD- OCH OMSORGSNÄMNDEN

Ärendebeskrivning

Syftet med planförslaget är att ge en samlad strategi och målbild för utvecklingen i östra Eslöv. Den ska synliggöra potential och även visa de utmaningar som finns. Beslut om samråd beslutades den 1 september 2020 av kommunstyrelsen. Synpunkter ska inlämnas senast den 30 december 2020.

Beslutsunderlag

- Förslag till yttrande; Samråd för fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Kommunstyrelsens beslut §109, 2020. Samråd för förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Underrättelse. Samråd för förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv
- Fördjupad översiktsplan, remissversion
- Miljökonsekvensbeskrivning

Beredning

Bostadsmässigt utgörs Östra Eslöv idag till merparten av flerfamiljshus med hyresrätt, vid Berga och Kvarngatan. Villor dominerar den sydöstra delen vid Skomakargatan. Den enda bostadsbyggnaden med bostadsrätt ligger på Järnvägsgatan.

Verksamhetsmässigt har Vård och Omsorg många lokaler belägna på den östra delen av Eslöv. Funktionsnedsättning har sin administrativa lokal på Vasagatan. Ett par LSS-boende ligger längs Kvarngatan och daglig verksamhet har ett flertal lokaler i Östra Eslöv. Äldreomsorgen har ett av sina vård- och omsorgsboende på Berga. Vidare utgår stora delar av hemvården, rehab och sjuksköterskorna från Kvarngatan 7. Östra Eslöv har dessutom kommunens första och enda trygghetboende för 70+ beläget på Kvarngatan 40.

Inom området Östra Eslöv bor majoriteten av hemvårdens brukare i flerfamiljehus med hyresrätt. Ett mindre antal brukare bor i villor. Majoriteten av villaägarna i området är mellan 66 och 81 år. Men ett antal av villaägarna är mellan 80 till 90 år. En liknande trend kan ses gällande hyresrätter men inte lika starkt som bland villor. Antalet hemtjänsttimmar ökar för varje år i Östra Eslöv och ökningen beräknas fortsätta i takt med den åldrande befolkningen.

Invånare i Östra Eslöv utgörs inte av en homogen grupp beträffande ekonomi och bostadsform vilket leder till olika förutsättningar i framtiden. Disponibel inkomst påverkar beslut kring framtida boende. Kommunen behöver bygga både för de som inte kan köpa bostadsrätt men även bygga för de som redan har en bostad med äganderätt för att möjliggöra köp av bostadsrätt. En hög andel äldre vill bo hemma så länge det är möjligt och därför anser Vård och Omsorg att det är viktigt med en blandning av upplåtelseform för att möta individens behov i framtiden. Östra Eslöv skall vara tillgänglig för alla under hela livet.

Vård och Omsorg ser i grunden mycket positivt på förslaget till fördjupad översiktsplan som ger förutsättningar för en utveckling av stadsdelen till en spännande och attraktiv miljö för boende, arbete och besök.

Förvaltningen Vård och Omsorg har följande generella synpunkter:

- Då stadsdelen i nuläget kraftigt domineras av flerbostadshus med hyresrätt är det önskvärt att tillkommande bebyggelse balanserar detta genom en hög andel bostads- och äganderätter. Det är också önskvärt att byggandet av äganderätter och bostadsrätter startar så snart som möjligt och inte hamnar sent i prioriteringen av utbyggnadsområden.

Kommunen delar uppfattningen att ett varierat bostadsbestånd är viktigt för utvecklingen i östra Eslöv, dock är det inte möjligt att i en fördjupad översiktsplan reglera upplåtelseform. Ambitionen är att blanda hustyperna, så att den nya exploateringen både består av småhus och flerbostadshus.

- Alternativa scenarier. Det vore intressant med en bedömning av hur många tillkommande bostäder av olika typer (upplåtelseformer) som de båda scenarierna kan antas ge upphov till.

Utifrån inkomna synpunkter har Kommunledningskontoret justerat exploateringsnivåerna och i granskningsförslaget finns inte längre två scenarier. I en fördjupad översiktsplan är det inte möjligt att reglera upplåtelseformer för bostäder.

Förvaltningen Vård och Omsorg har följande verksamhetsspecifika synpunkter:

- Antalet äldre ökar kraftigt i Eslövs kommun. Befolkningsprognosen visar att 2035 kommer kommunen ha ca 50 % fler invånare över 80 år. Kommunen behöver därför varierande boendeformer för att möta olika omsorgs- och trygghetsbehov, t.ex. seniorboende och trygghetsboende.
- Utveckla flexibla boenden där människor möts över generationsgränser.
- Likväl som förskolor och skolor planeras in måste husen antingen vara planerade för att kunna göras om till trygghetsboende eller kanske t o m vård- och omsorgsboende. Kanske kan förskolor

byggas på sådant sätt att de kan göras om till äldreboende om/när behovet förändras? Eller kan man bygga kombinationer av trygghetsboende och förskola. Utrymme i planeringen för innovativa lösningar.

- Den logistiska planeringen är kanske den viktigaste aspekten utifrån våra behov. placering av boendeformer till våra målgrupper, kopplat till service, vårdcentral mm.
- Förutsättningar för Energismarta och it, tekniskt smarta byggnader.
- Skapa en mötesplats i anslutning till Bergagården där verksamheterna kan främja samarbetet med frivilliga och föreningar.
- Medverka till och stimulera utvecklingen av fler mötesplatser för äldre med utbud av olika aktiviteter för att förebygga och motverka ofrivillig ensamhet.
- Prioritera gröna miljöer som ger upphov till både fysisk och social aktivitet. Givetvis ska dessa miljöer även inkludera både äldre och funktionsnedsatta. Det förebyggande arbetet med att bibehålla friskhet är viktigt.
- Lägenheter för LSS verksamheten skall planeras i nybyggnationer.
- Lokaler som främjar aktiviteter för LSS verksamheten.
- Ha i åtanke tillgängligheten till kollektivtrafiken för att öka äldres rörlighet i samhället. Infrastruktur för transportering – via kollektivtrafik, cykel, gång
- Närhet till affär och service.
- Förvaltningen ska utifrån sin professionalitet inom socialtjänstens IFO (individ- och familjeomsorg) också vara involverad i att möjliggöra lägenheter för de som står långt från bostadsmarknaden, samt skapa trygghet i alla bostadsområden.

Eslövs kommun delar synen att bostadsbeståndet ska vara varierade och ska kunna möta äldres bostadsbehov. Texten om utvecklingsområden har kompletterats med resonemang om vikten av att anpassade bostäder och verksamheter får plats. Dock kräver inte denna typ av bostäder (inklusive LSS-bostäder) att lokalisering anges i översiktsplanen.

Synpunkten om varierade och flexibla boenden är viktigt i det kommande detaljplanearbetet.

Avsnittet *Teknisk försörjning* är kompletterad med resonemang kring förutsättningar för till exempel intelligenta hus, smarta elnät, digitala assistenter och intelligenta transportsystem.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med ett avsnitt om jämställdhet och jämlikhet där bland annat möjligheten till mötesplatser för alla grupper tas upp. Även i avsnitten om grönområden har det tydliggjorts att äldres också är en viktig målgrupp.

Frågan om lägenheter för de som står långt från bostadsmarknaden är en fråga som Kommunledningskontoret arbetar med som en del av riktlinjerna för bostadsförsörjning.

I dagsläget trafikeras området av kollektivtrafik längst Östergatan/Ringsjövägen. Det är en viktig utgångspunkt i fortsatt lokalisering av verksamheter. Samtidigt är det angeläget att kommunen i den fortsatta planeringen i dialog med Skånetrafiken skapar förutsättningar för ökad kollektivtrafik.

Beslut

- Vård- och omsorgsnämnden tar förvaltningens förslag till yttrande som sitt och översänder det till kommunstyrelsen.

Beslutet skickas till

Kommunstyrelsen

Politiska partier

24. CENTERPARTIET

Generellt tycker vi det är bra att vi äntligen kommit så här långt med detta centrala läge i Eslöv. Det kommer att bli ett stort lyft för kommunen.

Ambitionen att skapa en stadsdel med blandade funktioner stödjer vi helhjärtat dock skulle vi hellre se en lite annan mix av bostäder och

verksamheter då det liggande förslaget innehåller lite väl många hyresrätter och är i stycken direkt verksamhetsfientlig. Planen förutsätter, vilket även nämns, att ett antal företag flyttar från området för att möjliggöra annan markanvändning. Skulle planen genomföras så som den ser ut i samrådsskedet skulle det sannolikt också inträffa då störande verksamhet skulle få svårt att kunna fortsätta med många boende nära inpå. Vi behöver bostäder i Eslöv men vi behöver också våra företag och arbetstillfällen. Centerpartiet förordar därför det alternativa förslaget gällande Verkstadsvägen och en utbyggnad i samklang med existerande verksamheter inom övriga områden.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt med en blandad stadsdel. En fördjupad översiktsplan kan dock inte reglera upplåtelseform.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor. Det är framförallt inom Järnvägsstaden och Bruksstaden som det i anslutning till verksamheter föreslås en ny markanvändning.

Den exploatering som planförslaget föreslår för kvarteren längs Verkstadsvägen ligger i exploateringsnivå mellan det höga och det låga scenariot från samrådsförslaget.

Järnvägsstaden

Förslaget beskriver Kvarngatan som en stadsgata som kantas av bostäder och icke störande verksamheter. Eftersom där idag finns livsmedelsproduktion som har ett säkerhetsavstånd till bostäder förutsätter alltså planen att den verksamheten flyttar eller försvinner från Eslöv. Det är av stor vikt att livsmedelsproduktionen fortsatt finns kvar i Eslövs kommun varför denna konflikt behöver belysas ytterligare.

Precis utanför området finns ett mindre koloniområde vilket inte nämns mer än i kartor som grönområde. Det är viktigt att slå fast att stadsnära odling ger ett stort värde och ska fortsatt utvecklas. Önskvärt om detta område kan ingå i Järnvägsstaden för att få det till en värdefull del av bostadsbebyggelsen.

En gång och cykelbro som förbinder östra Eslöv med västra är av stor vikt för att Järnvägsstaden ska bli en attraktiv del av staden och behöver därför tidsättas till senast 2035.

Inom området går kommunens industrispår. Det är viktigt att detta inte planeras bort utan istället prioriteras. Framtidens hållbara transporter behöver gå på järnväg varför det är direkt kontraproduktivt att inte behålla och utveckla de spår som redan finns idag.

Kommunledningskontoret delar bilden av att livsmedelproduktionen är viktig, likaså att företaget stannar i kommunen. Företaget har tecknat ett optionsavtal med kommunen om mark som möjliggör en framtida expansion. Samtidigt är det viktigt att Eslövs kommun tydligt visar ambitionen som finns för utvecklingen av östra Eslöv på lång sikt. Översiktsplanen reglerar inte pågående markanvändning, så länge företaget finns kvar på den aktuella platsen behöver planering av den tillkommande exploateringen ta hänsyn till företagets miljötillstånd.

Avsnittet om verksamheter och företag har blivit förtydligat.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Bruksstaden

Vi stödjer tanken på höga hus för att få plats med grönska vilket är av största vikt för att göra området attraktivt. Ett bevarande och utveckling av befintlig äppelodling kan bli ett lyft för hela staden. Industrispåret bör planeras in för fortsatt och utvecklad användning varför något färre bostäder kan rymmas i området.

Utformningen av Bruksstaden kommer att påverkas av industrispåret. Exploateringen i Bruksstaden har minskat från 1200 till 1000 nya bostäder.

Berga

Området är för många Eslövsbor okänt varför en satsning på de gröna områdena som kan locka andra än boende på Berga ser vi mycket önskvärt.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det finns potential att utveckla gröna områden på Berga.

Berga trädgårdsstad

Det planerade området tar åkermark i anspråk vilket vi generellt är skeptiska till, men då området redan är planlagd för handel och verksamheter kan vi acceptera att det istället blir bostäder. Men då måste den exploateras på ett sätt som ger mervärde för hela staden och i ganska hög grad med blandad bebyggelse. Områdets gröna kvalitéer kan göra bostäderna attraktiva trots ett något större avstånd till de centrala delarna. Dock bör något mer nämnas om stadstrafik och gång och cykelbanor som binder ihop området med resten av staden.

I Berga trädgårdsstad finns förslag om ett parkområde som är 3,5 ha.

Parkens placering har både att göra med platsens förutsättningar för grönska och vattenhantering, men också för det är viktigt att skapa en mötespunkt i Berga trädgårdsstad för att tydligt knyta området till staden. Därför är det viktigt att det finns funktioner i parken, till exempel en lekplats som lockar besökare. Övrig grönska kan fungera som stråk för promenad, inlines och löpning.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med ytterligare gång- cykelkopplingar till och från Berga trädgårdsstad.

Idrottsparken

Även i och i direkt anslutning till detta område finns verksamheter som behöver ett visst säkerhetsavstånd, inte minst till de barn som finns och förväntas finnas inom området. Dessa konflikter behöver synliggöras bättre i planen.

I dagsläget är flera av skolans lokaler förlagda i närheten av verksamheter. Gällande lagstiftning och riktlinjer reglerar etableringen av ny förskola och skolverksamhet.

Det pågår också en detaljplaneprocess för utbyggnad av verksamheten i anslutning till Idrottsparken. Även i den processen regleras den kommande användningen av gällande lagstiftning och riktlinjer.

Östergatan/Ringsjövägen

Transporter till verksamheter längs med stråket måste lösas så att inte onödiga lastbilsrörelser sker i staden. Lösningen att bara ta en annan väg som drabbar andra områden inom planområdet är inte till fylles.

Industrispåret ska inte läggas ned utan planeras in i planområdet och renoveras för att möjliggöra mer hållbara transporter för verksamheterna i Eslöv.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med information om åtgärder som förbättrar situationen för utpekade transportleder. Det handlar framförallt om en ny cirkulationsplats i kopplingen Trehäradsvägen och väg 17/113, samt en ny påfartsfil där Södra vägen möte väg 17/113.

Per Håkanssons väg

Tunga transporter kommer även fortsättningsvis behöva ske på stråket varför separation mellan fordonstrafik och gång/cykeltrafik måste lösas. Fortsatt utveckling av verksamheterna längs med stråket bör beaktas.

Kommunledningskontoret delar uppfattningen att förutsättningar för Per Håkanssons väg behöver utredas vidare.

Trehäradsvägen

Diskussionen om utfarten till väg 113 har pågått under årtionden och måste lösas för att Trehäradsvägen ska få den betydelse den förutses få i planen.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med information om åtgärder som förbättrar situationen för utpekade transportleder. Det handlar framförallt om en ny cirkulationsplats i kopplingen Trehäradsvägen och väg 17/113, samt en ny påfartsfil där Södra vägen möter väg 17/113.

Kommunen har även initierat en diskussion med Trafikverket gällande utformning och funktion för väg 113 Eslöv-Gårdstånga.

Övriga synpunkter

Centerpartiet stödjer planen på öppna dagvattenlösningar och ser att vatten kan vara en kvalitetshöjande komponent tillsammans med gröna områden.

Genomförandet

Det finns stora osäkerheter rörande ny stambana som förmodligen kommer att påverka planområdet och det finns dessutom stora konfliktytor mellan existerande verksamheter och ny bostadsbebyggelse varför det är av yttersta

vikt att genomförandet sker etappvis. I planen beskrivs tre etapper men att ett genomförandeprojekt kommer att startas som arbetar fram vad som ska göras när och var. Centerpartiet vill här framföra att vi tror fler än tre etapper kommer att behövas för att kunna navigera de osäkerheter som föreligger.

Kommunledningskontoret har i planförslaget ändrat etappindelningen något från samrådet. I övrigt delar Kommunledningskontoret uppfattningen om att etappindelningen behöver arbetas vidare med i genomförandeprojektet.

25. VÄNSTERPARTIET
Östra ESLÖV

Blivande Berga Trädgårdsstad har med sin placering längs väg 113/17 möjlighet att bli den nya inbjudande porten till Eslöv. En modern Stadsdel där Eslöv har siktet inställt på hur vi vill och måste leva i framtiden.

I markanvisningstävlingen

Ska kommunen givetvis ställa alla de krav som formar Östra Eslöv till den hållbara, gröna, attraktiva och trygga stadsdel som framtiden kräver av oss. Ett genomtänkt anläggande och byggande med innovativa tekniska lösningar. Att t.ex. bygga helt i trä passar Eslöv med sitt Lagerhus som riktmärke för annorlunda byggkonstruktion.

Boendet i Östra Eslöv

Ska präglas av blandad bebyggelse, villor, radhus och lägenheter. Upplåtelseformerna likaså, egna hem, bostadsrättsföreningar och hyreslägenheter. Framförallt ska det byggas med tanke på ungdomar och studerande med begränsad ekonomi. Enligt Malmös nybyggnadsmodell ”Mallbo” bostäder för dem som har inkomster i de lägre klasserna och ungdomar som har fått sitt första jobb.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt med en blandad stadsdel för ökad jämställdhet och jämlikhet. En fördjupad översiktsplan kan dock inte reglera upplåtelseform.

En bit av Trollsjöns anda i varje stadsdel

Vi vill att det skapas en naturlig och öppen mötesplats i varje stadsdel som är inkluderande. För de boende i stadsdelen samt besökare ifrån andra delar

av staden likväl som gäster ifrån hela kommunen. Med växtlighet som inte bara gynnar den biologiska mångfalden utan även bidrar till intresset att odla. Fruktträd, bärbuskar och örter. Och med bänkar och grillplats, gärna en liten pergola med tak och trädäck för dagens gassande sol eller kvällens musikutbud. Detta till skillnad mot dagens och gårdagens innergårdar och grönytor avsedda för de boende i huset/ husen runt omkring. Med följden att det skapar en segregation bostadsområdena emellan.

I Berga Trädgårdsstad

Finns möjligheten att skapa ett större sammanhängande anlagt naturområde. Med rinnande vatten, buskar och växter som gynnar den biologiska mångfalden. Möjlighet till att hyra odlingslotter. Med rastgård för hundar. Och lekplats. Samt utomhusgym.

Kommunledningskontoret delar ambitionen att vi behöver arbeta med gröna strukturer och mötesplatser. I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling att vara ett prioriterat fokusområde.

Till detta kommer givetvis

Att det krävs en lättillgänglig kollektivtrafik med täta turer även på kvällstid och helger.

Till sist

Delar vi synpunkterna som Rickard Sallermo och Lasse Holmström lämnat in i deras samrådsbetänkande.

I övrigt

Behövs en tidig kontakt med Kraftringen AB och i förlängningen EON och Svenska Kraftnät för att säkerställa elinfrastrukturen sett till det effektbehov som kommer att uppstå i de olika byggområdena.

Effektbehovet är något som studeras i hela Skåne, i samband med utvecklingen i östra Eslöv kommer även lokal produktion av förnyelsebar energi att studeras.

26. VÄNSTERPARTIET OCH MILJÖPARTIET
Östra Eslöv - hållbart, innovativt, klokt och attraktivt i 50 år

Vi ska kunna se våra barn och barnbarn i ögonen och säga:

Det här kloka vill vi skapa!

Det är viktigt att nya östra Eslöv både är och signalerar hållbarhet i stadsdelarna, kvarteren, bebyggelsen, gaturummet, och allt däremellan.

Vi vill att nya östra Eslöv ska vara:

  - Hållbart
  - Grönt
  - Klokt
  - Smart
  - Innovativt
  - Attraktivt
  - Genomtänkt
  - Tryggt

- Med kvarter och gaturum för människor.
- Med morgondagens teknik och krav.
- Med klimatneutralt byggande med fokus på hållbara material.
- Med klimatneutrala material i utemiljöerna
- Med öppna ytor med god överblickbarhet som skapar trygghet.
- Med mötesplatser, gröna oaser för umgänge och rekreation.
- Med vatten.
- Med plats för odling.
- Med en social, ekonomisk och ekologisk mångfald.
- Med ängar för pollinatörer.
- Med blå och gröna ekosystemtjänster.
- Med tak optimerade i lutning och väderstreck för solceller för att göra kvarter självförsörjande på el, till exempel för laddstationer för laddbara fordon.
- Med gröna tak eller liknande.
- Med plats för bilpooler och lådcykelpooler.
- Med bilfria kvarter och innergårdar.
- Med underjordiska garage.
- Med en modern och progressiv sophantering.
- Med så få konfliktpunkter som möjligt med gång- och cykelbroar över de mest trafikerade gatorna.
- Med prioriterade gång- och cykelvägar genom stadsdelar och kvarter och med ett stråk in mot centrum, separerade från motorfordonstrafik.
- Med rörelsestyrd belysning på gång- och cykelvägar och på publika ytor i och mellan kvarteren.
- Med 30 km/tim hela vägen genom östra Eslöv, från länsväg 113 till centrum.

- Med gångfartsområden vid skolor och förskolor och på tvärgator till genomfartsleder
- Med lättillgänglig, tät och attraktiv kollektivtrafik från de yttre delarna av det nya området mot centrum, kanske t o m genom hela tätorten från östra till västra Eslöv.

Mycket går att önska och styra i markanvisningen vid försäljning av kommunal mark. Nästan vilka kriterier som helst kan sättas upp, kreativt, innovativt, variation, socialt hållbart, hållbara material, underjordiska garage, upplåtelseform, med mera.

Låt oss styra utvecklingen av nya östra Eslöv så att våra barn och barnbarn ska kunna säga om 20, 30, kanske 50 år:

Så kloka de var på 2020-talet!

Kommunledningskontoret delar ambitionen att ovanstående aspekter är viktiga. Flera av dem är dock inget som kan behandlas på den översiktliga planeringsnivån. I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling vara ett prioriterat fokusområde.

27. MODERATERNA

EslövsModeraterna vill tacka för möjligheten som givits att lämna synpunkter på den Fördjupade översiktsplanen för Östra Eslöv. Vi har tagit del av Fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv. Den fördjupade översiktsplanen är en viktig del av Eslövs framtida utveckling. EslövsModeraterna har sammanställt synpunkterna som vi framför nedan.

Moderaterna i Eslöv vill framföra några generella synpunkter:

- Exploateringsgraden i vissa områden i planen anser vi är för hög.

Kommunledningskontoret har justerat exploateringsnivån och den totala mängden bostäder är i granskningsförslaget 2550.

- Vi vill att översiktsplanen tar mer hänsyn till den befintliga industrin som finns i området. Om påverkan blir för stor på de befintliga industrierna kan det medföra att de överväger att reducera eller omlokalisera verksamheten.
- Vi betonar också att det är viktigt att industrispåret är kvar för de industrier i Eslöv som använder det och de industrier som kommer att använda det i framtiden. Detta är även positivt ur hållbarhetssynpunkt.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

- Då stadsdelen i nuläget kraftigt domineras av flerbostadshus med hyresrätt är det önskvärt att tillkommande bebyggelse balanserar detta genom att villor och äganderätter prioriteras och utgör huvuddelen av hela planområdet. Moderaterna i Eslöv vill även att byggandet av villor och bostadsrätter startar så snart som möjligt och inte hamnar sent i prioriteringen av utbyggnadsområden.
- Moderaterna i Eslöv vill att tillkommande bostäder av olika typer (upplåtelseformer) byggs på ett sådant sätt att det bidrar till att människor i livets alla åldrar och behov inryms i området.
- Moderaterna i Eslöv vill att området skall bebyggas med tekniskt smarta byggnader samt med hög it standard och hög tillgänglighet.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt med en blandad stadsdel. En fördjupad översiktsplan kan dock inte reglera upplåtelseform.

I Berga trädgårdsstad kommer småhus att vara den dominerade hustypen. Den södra delen av trädgårdsstaden är prio 1, den norra delen har blivit flyttad från prio 3 till prio 2. Utöver redan pågående redan pågående planeringsprocesser och/eller exploateringprocesser är Berga trädgårdsstad det enda projektet som är inlagt i prio 1.

- Moderaterna i Eslöv vill prioritera gröna markmiljöer vilka ger upphov till att både fysisk och social aktivitet prioriteras.
- Då stadsdelen idag innehåller en stor utbildningsverksamhet är det av vikt att denna verksamhet inte begränsas, både i sin nuvarande verksamhetsnivå samt utvecklingsförmågan framgent beaktas. Såsom byggnation av lämpliga verksamhetslokaler i anslutning till nuvarande verksamhet hålls möjlig.
- Moderaterna i Eslöv vill att man använder dagens naturliga samlingsplatser i anslutning till Bergagården och Nya Östra skolan. Där kan verksamheterna främja samarbetet med frivilliga och föreningar för att skapa mötesplatser av olika aktiviteter, för att förebygga och motverka ensamhet och utanförskap.

Kommunledningskontoret delar ambitionen att vi behöver arbeta med gröna strukturer och mötesplatser. I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling att vara ett prioriterat fokusområde.

I planförslaget finns mark utpekad för ytterligare etablering av skolverksamhet.

Bergagården och Nya Östra skolan ligger i nära anslutning till tänkt park och gemensamma ytor.

- Vi vill gärna se ett trygghetsboende i annan regi i området.

Kommunledningskontoret välkomnar trygghetsboende i östra Eslöv, detta är dock inget som regleras i översiktsplanen.

- Moderaterna i Eslöv vill ha bra tillgänglighet för samtliga fordonstyper. Detta innefattar kollektivtrafiken, cykel, gångtrafikanter, bilar och godstrafik.
- Moderaterna i Eslöv vill att behovet av parkeringsmöjligheter i stationsnära avstånd beaktas samt att parkeringsfastigheter byggs i början av planperioden.
- Moderaterna i Eslöv vill att en kommungemensam parkeringsplatsförsäljning ordnas (parkeringshus). Detta kan underlätta byggnation där parkeringsplatser inte ryms inom fastigheten.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt med bra tillgänglighet för samtliga fordonstyper. Östra Eslöv är idag dominerat av bil- och industritransporter. Därför lägger planen vikt på att utveckla stråk för gång och cykel. Vidare beskriver planen möjliga parkeringslösningar med boendeparkering, där tillkommande parkeringsbehov för bostäder i stor utsträckning tillgodoses genom parkeringshus och/eller underjordisk parkering. Detta förutsätter dock en tät bebyggelse.

Parkeringsbehovet vid stationen innefattar både bil- och cykelparkering.

28. SOCIALDEMOKRATERNA

Socialdemokraterna i Eslöv ställer sig mycket positiva till den fördjupade översiktsplanen för Östra Eslöv. Den är ett viktigt steg för att få en mer stadslik karaktär även öster om järnvägen. Socialdemokraterna vill framföra följande åsikter.

- Östra Eslöv domineras i dagsläget av hyreslägenheter. Området skulle gynnas av att bli mer socioekonomiskt blandat. Därför behövs

fler bostadsrätter och äganderätter även om det gör exploateringsnivån något lägre.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt med en blandad stadsdel. En fördjupad översiktsplan kan dock inte reglera upplåtelseform.

- Med så många nya invånare behöver behovet av samhällsservice finnas med i planeringen.
- Grönytorna, trafiksituationen och bullernivån kommer vara viktiga faktorer för att garantera Östra Eslövs attraktivitet.
- Genomförandet av Berga trädgårdsstad bör prioriteras då det är ett av de större områdena i planen. Det skulle kunna ge en positiv påverkan på området relativt snabbt.

Den södra delen av Berga trädgårdsstad är prio 1, den norra delen har blivit flyttad från prio 3 till prio 2. Utöver redan pågående redan pågående planeringsprocesser och/eller exploateringprocesser är Berga trädgårdsstad det enda projektet som är inlagt i prio 1.

- Området mellan skolområdet och Berga behöver planeras utifrån ett bredare perspektiv än ett bostadsperspektiv. Skolans behov samt möjligheten till attraktiva idrottsmöjligheter även utanför skoltid bör väga tungt.

Den föreslagna parken i Idrottsparkens norra del är tänkt att ha flera funktioner som ger rekreativa, ekologiska och pedagogiska värden.

Kommuner

29. LUNDS KOMMUN

Lunds kommun ställer sig positivt till planförslaget från Eslövs kommun. Att fler bostäder i kollektivtrafiksnära lägen skapas är positivt för samtliga kommuner inom MalmöLundregionen. Att planförslaget har arbetat strategiskt med medborgardialog och ett fokus kring hållbarhet är något Lunds kommun ser som mycket fördelaktigt. Lunds kommun ser också väldigt positivt på att Agenda 2030 och barnrättslagen genomgående har inkorporerats i planförslaget.

Kommunledningskontoret uppskattar att Lunds kommun ställer sig positiva till planförslaget.

30. LOMMA KOMMUN

Ärendebeskrivning

Eslövs kommun håller samråd för fördjupad översiktsplan för Eslövs kommun under tiden 25 september till och med 30 december 2020. Planförslaget handlar om hur de delar av tätorten Eslöv som ligger öster om järnvägen ska utvecklas. I området finns idag både bostäder och skolor, men till största delen upptas marken av olika typer av industrier. Målet med den fördjupade översiktsplanen är inte att skapa ett likadant Eslöv som på den västra sidan järnvägen, utan att komplettera det befintliga med stadsmiljöer där människor vill leva och uppehålla sig. Planområdet ligger centralt i staden och i ett kollektivtrafiknära läge, vilket skapar förutsättningar för ett hållbart resande. Tanken är att området ska kompletteras med fler bostäder av varierande storlek och typ. Planförslaget möjliggör för sammanlagt 3 000 nya bostäder. Till år 2034 är ambitionen att 1 600 bostäder ska tillkomma och resterande 1 400 bostäder är planerade i ett längre tidsperspektiv. Planområdet är indelat i fem delområden som ska få olika karaktärer. Detta delvis beroende på vad som finns på platsen idag, men också för att skapa olika uttryck inom området och på så sätt bidra till upplevelser och variation för både boende och besökare.

Planeringsavdelningen har i skrivelse 2020-09-30 lämnat förslag till yttrande.

Ärendet har behandlats av planledningsgruppen 2020-11-04, § 27.

Beslutsunderlag

- Protokoll får planledningsgruppen 2020-11-04 § 27
- Skrivelse 2020-09-30 från planeringsavdelningen
- Eslövs kommun, Underrättelse om samråd, förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, daterad 2020-09-25
- Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, Remissversion daterad 2020-09-01

Kommunstyrelsen beslutar följande:

- Komma kommun lämnar följande yttrande:

  Lomma kommun tycker att fördjupad översiktsplan för Eslöv är ett trevligt och lättillgänglig dokument med en bra digital visning på kommunens hemsida. Planerna på att utveckla området öster om järnvägen innebär en förtätning av redan befintlig tätort vilket ger ett större underlag för handel och service i tätorten. Det stationsnära läget möjliggör dessutom för resande med kollektivtrafik. Båda

dessa aspekter bidrar till en hållbar planering och samhällsutveckling som även ligger i linjer med MalmöLundregionens mål om en hållbar och sammankopplad storstadsregion med Sveriges bästa livsmiljö.

Kommunledningskontoret uppskattar att Lomma kommun ställer sig positiva till planförslaget.

Föreningar, organisationer och företag

31. SMURFIT KAPPA SVERIGE

Att utveckla en stad är en balansgång mellan att tillföra nya möjligheter och ta tillvara på det som redan finns. Något som sker kontinuerligt och i dialog med berörda parter.

I Eslövs fall anser Smurfit Kappa genom undertecknad, inte att kommunen tar tillvara på den infrastruktur som redan finns och de möjligheter detta medför. Smurfit Kappa är ett företag som funnits på orten sedan 1960-talet och som idag sysselsätter över 200 personer i Eslöv. Här finns en fungerande infrastruktur för tunga transporter via järnväg och som är ett lysande exempel på cirkulär ekonomi i praktiken. Råvaror går i ett slutet flöde långa sträckor via järnväg.

Vi anser att den gjorda översiktsplanen för östra Eslöv daterad 2020-09-01, äventyrar existensen för befintliga företag och industrier som ligger inom det område som översiktsplanen direkt och indirekt berör.

Denna översiktsplan går emot Eslövs kommuns uttalade målsättning att vara en del av den svenska regeringens högt ställda ambitioner med Agenda 2030 som antagits av FN. På sidan 16 i översiktsplanen står det tydligt att läsa att kommunen ska verka för att skapa utveckling och tillfredsställa behov som finns idag och de som kan uppstå i framtiden.

Smurfit Kappa blir direkt berörd av planen genom att lägga ner fungerande miljövänlig infrastruktur och förvandla detta till ett museiföremål för att ”visa platsens historia” se sidan 82. Detta innebär en ökning av uppskattningsvis 1500 lastbilstransporter årligen. På sikt och indirekt när så pass många nya bostäder byggs i närområdet kommer Smurfit Kappa att vara grannen som stör med trafik, upplevt buller och så vidare.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

På sidan 19 i översiktsplanen hänvisas det till den regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne 2018-2029, där det handlar om offensiva satsningar på framtidens infrastruktur som skall ge möjlighet att föra över gods från väg till järnväg. Av de viktigaste miljömålen kan nämnas just hållbara transporter.

Även när man läser den regionala transport infrastrukturplanen för Skåne 2018-2029 så framgår det att andelen transporter som idag går med lastbil skall föras över till båt eller järnväg. Då Eslöv är en inlandskommun krävs järnvägslösningar för att bibehålla en miljömässigt hållbar infrastruktur.

Smurfit Kappa föreslår att kommunen aktivt börjar bearbeta fler företag för att lägga över en del av sina transporter till järnväg. Detta för att de högt ställda ambitionerna från Eslövs kommun och Region Skåne kan uppnås. Vi tänker då speciellt på punkt 9 i Agenda 2030, hållbar industri, innovationer och infrastruktur samt den regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne för 2018-2029.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt att arbeta mer aktivt med industrispåret. När den nu pågående utredningen av industrispåret är avslutad kan kommunens berörda förvaltningar ta frågan vidare.

När Gävle kommun i år stod inför en liknande situation som Eslöv gör nu, dvs förtätning av staden och bebyggelse av industrimark, lät kommunen en oberoende konsult göra en analys av vad olika logistikalternativ för råvaruförsörjning skulle få för konsekvenser på Smurfit Kappas fabrik i Gävle. Detta är något som vi råder Eslövs kommun att göra för att utröna de olika möjligheter som finns för att bevara fungerande cirkulär ekonomi och säkra ett attraktivt bestånd av företag i kommunen för lång tid framöver.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Att kostnaden för upprustning nu bedöms vara hög består i två delar, dels en standardhöjning i form av ökad säkerhet för de som opererar järnvägen idag. Den kostnaden bör järnvägsoperatören och Eslövs kommun tillsammans hitta en lösning på. Den andra och största kostnadsposten har uppkommit genom att kommunen under flera år har underlåtit att kontinuerligt säkra underhållet av järnvägen och därmed låtit den förfalla till nuvarande nivå.

Om Eslövs kommun mot förmodan tar ett beslut om att lägga ned järnvägen så behöver Smurfit Kappa minst ett och ett halvt års framförhållning för att kunna bygga om fabriken för att hantera det förändrade råvaruflödet samt anställa fler medarbetare. Detta bekymrar oss mycket då vi både inom koncernen och mot konkurrenter kommer att förlora konkurrenskraft, vilket påverkar synen på Eslöv som hemvist åt denna verksamhet framöver.

Vi avslutar med att fritt citera vad ordförande i den Regionala utvecklingsnämnden, Mätta Ivarsson, skriver i sitt förord till den regionala transportinfrastrukturplanen för Skåne 2018-2029.

”Vi lever i en tid då vi måste prioritera hållbara transporter… Men investeringar i infrastruktur kan också innebära att beteenden cementeras och skapar beteenden som är svåra att i senare skede förändra”.

Vi anser att det är möjligt att integrera ett lågfrekvent industrispår i den nya bebyggelsen vilket till exempel Gävle kommun gör. Detta gör att platsens historia blir levande istället för ett museum och bevisar att kommunen tar cirkulära hållbara logistiklösningar för råvarutransporter på allvar.

Smurfit Kappa står till ert förfogande för att hitta en lösning som alla inblandade parter blir nöjda med på både kort och lång sikt.

32. O. KAVLI
Bolaget

O. Kavli AB i Eslöv,

org. nr. 556039-4081

Box 51,241 21 Eslöv

Ombud

Advokat Anders Linnerborg och jur. kand Emelie Sandberg Setterwalls Advokatbyrå, e-post: an-ders.linnerborg@setterwalls.se och eme-lie.sandberg@setterwalls.se

Saken

Yttrande avseende Eslövs kommuns förslag på fördjupning av översiktsplan för östra Eslöv

---

Såsom ombud för O. Kavli AB (”Bolaget” eller ”Kavli”) får vi härmed anföra följande be-träffande den föreslagna fördjupning av översiktsplanen för Östra Eslöv (”Planen”) som Eslövs kommun (”Kommunen”) föreslagit.

1. Yrkande

1.1 Bolaget yrkar att Kommunen ska besluta att inte anta Planen.

1.2 Om Kommunen ändå antar Planen yrkar Bolaget att området som omfattar Bolagets fastigheter undantas från Planen.

1.3 I tredje hand yrkar Bolaget, om Kommunen inte undantar Bolagets verksamhetsområde från Planen, att Bolagets verksamhet blir en del av planen på ett sätt som möjliggör dess fortsatta bedrivande och utveckling.

Efter samrådsförslaget tar Kommunledningskontoret fram ett granskningsförslag. Först efter detta kan ett antagande ske. I en översiktsplan är det inte möjligt att undanta ett område/fastighet/kvarter.

Översiktsplanen reglerar inte pågående markanvändning, så länge företaget finns kvar på den aktuella platsen behöver planering av den tillkommande exploateringen ta hänsyn till företagets miljötillstånd. Samtidigt är det viktigt att Eslövs kommun tydligt visar ambitionen det finns för utvecklingen av östra Eslöv på lång sikt.

2. Bakgrund

2.1 Bolaget tillverkar livsmedel på fastigheterna Örnen 19 och 22 inom vad som omfattas av Planens område. Verksamheten har funnits på platsen sedan 1874.

2.2 Bolaget har tillstånd att bedriva verksamheten från Länsstyrelsen i Skåne från 16 maj 2002, dnr 551-45981-01, som omfattar produktion av 30 000 ton livsmedel per år. Bolaget har således tillstånd och därmed även rättskraft att bedriva verksamheten på platsen med den omgivningspåverkan som är accepterad utifrån Bolagets villkor. Bolaget har dessutom initierat en tillståndsprocess för att utöka mängden producerad produkt till 35 000 ton årligen vilken ligger för prövning hos Länsstyrelsen i Skåne.

2.3 Kommunen har nu föreslagit en fördjupning av översiktsplanen där Kavlis verksamhet inte längre finns kvar på platsen och området istället är planerat för bland annat gång- och cykelstråk, park samt bostäder. Planen har tagits fram utan att dessförinnan diskuteras med Kavli angående verksamhetens fortsatta existens.

2.4 Utgångspunkten i Planen anges vara att alla befintliga verksamheten kan finnas kvar. Samtidigt anges att några verksamheter kommer att behöva flytta på sig. Verksamheterna som bedöms vara viktiga att hålla kvar anges vara sådana som är icke störande och som inte kräver stora ytor i förhållande till antal anställda. Utifrån kriterierna för vad som anges som viktig verksamhet som ska bevaras uppfattar Bolaget Planen som att Kommunen förutsätter att Bolaget kommer att flytta. Bolaget har inte själv haft denna avsikt.

2.5 I Planen antyds det således att Bolaget inte passar in i den användning av området som Kommunen föreslår i Planen. Trots att utgångspunkten anges vara att alla verksamheter ska kunna vara kvar. Detta gör Planen inkonsekvent på ett sätt som inte är acceptabelt.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag.

Översiktsplanen reglerar inte pågående markanvändning, så länge företagets finns kvar på den aktuella platsen behöver planering av den tillkommande exploateringen ta hänsyn till företagets miljötillstånd. Samtidigt är det viktigt att Eslövs kommun tydligt visar ambitionen det finns för utvecklingen av östra Eslöv på lång sikt.

3. Rättslig utgångspunkt

3.1 Översiktsplanens juridiska status

3.1.1 En fördjupad översiktsplan är inte juridiskt bindande. Planen ska emellertid utgöra grund för beslut som fattas enligt plan- och bygglagen (”PBL”), och kommer därmed medverka till att detaljplaner antas som följer Planen. Planen kommer således användas som grund för planläggning och kommande lovgivning inom Planens utvecklingsområde.

3.1.2 De planläggningar och riktlinjer som anges i översiktsplanen är styrande för annan efterföljande planering både hos kommunen och vid olika tillståndsprövningar avseende verksamheter och bygglov. Trots att

översiktsplanen inte utgör ett juridiskt bindande dokument kommer den således få en betydande roll i utvecklingen framöver för området.

3.1.3 Regleringen kring översiktsplanen är på grund av dess status inte lika omfattande som gällande detaljplaneläggning. Bolaget saknar därtill möjlighet att framföra dessa synpunkter i ett överklagande av Planen. Bolaget förstår emellertid att Kommunen avser att detaljplanelägga området för de ändamål som framgår av Planen, varför aspekterna nedan är viktiga att beakta.

3.2 Miljöbalken

3.2.1 Bolaget har genom sitt tillstånd från Länsstyrelsen en rätt att bedriva verksamheten på platsen i enlighet med miljöbalken. Vad denna rätt innebär för Bolaget och hur den är relevant för ifrågavarande Plan framgår nedan.

3.2.2 I 24 kap. 1 § MB framgår att ett tillstånd enligt miljöbalken för miljöfarlig verksamhet gäller mot alla och envar vad avser de frågor som prövats i tillståndsmålet.

3.2.3 Tillstånden innebär enligt 24 kap. 1 § MB en rättskraft som medför att verksamheterna har rätt att bedrivas på platsen med de transporter, luftutsläpp och industribuller som tillståndet och miljölagstiftningen begränsar. Bolagets tillstånd medger även hantering av relativt stora mängder etanol och ättiksyra i höga koncentrationer vid godsmottagningen. Hanteringen av detta innebär risker om en olycka skulle inträffa, även detta måste beaktas vid planering av omkringliggande fastigheter. Till kylsystemet används ammoniak, vilket innebär en potentiell risk för närområdet, vilket bör beaktas vid översiktsplanering av området.

3.2.4 Miljöbalken gäller parallellt med PBL vilket innebär att tillstånd enligt miljöbalken måste beaktas i en detaljplanering för att inte Kommunens planering ska orsaka otillåtet intrång i en rätt enligt miljöbalken. Det innebär att detaljplaneringen måste med hänsyn till människors hälsa och välmående utgå från att verksamheten existerar på platsen och har en rätt mot alla och envar att bedriva denna enligt tillståndet.

3.2.5 24 kap. 6 § MB föreskriver följande:

”Tillståndsmyndigheten får inte med stöd av 5 § meddela skärpta villkor i fråga om omgivningsbuller enbart på grund av att det sedan tillståndet gavs eller senast ändrades har tillkommit en ny bostad i omgivningen, om bostaden ingår i ett område med detaljplan eller omfattas av ett bygglov enligt plan- och bygglagen (2010:900) och det i planbeskrivningen till

planen eller i lovet har angetts beräknade bullervärden, och omgivningsbullret från verksamheten inte överskrider dessa värden.”

3.2.6 Boverket föreskriver, i handbok Riktvärden för buller utomhus, angående intressekonflikten följande:

”Industriverksamheter har ofta miljötillstånd som inkluderar bullervillkor. Nya anpassade bostäder som byggs nära sådana verksamheter kan komma i konflikt med gällande bullervillkor. De åtgärder som kan aktualiseras vid en lokaliseringsprövning av nya bostäder får inte gå ut över bindande villkor i gällande miljötillstånd eller deras rättsverkan. Vid planläggning av nya bostäder i närheten av befintliga eller nya verksamheter, även icke tillståndspliktiga sådana, ska dessutom verksamheternas utvecklingsmöjligheter beaktas.”

3.2.7 26 kap. 9 § MB föreskriver bland annat följande:

”Förelägganden och förbud får inte begränsa ett beslut eller en dom om tillstånd i ansökningsmål som har rättskraft enligt 24 kap. 1 §. Ett tillståndsbeslut eller en tillståndsdom hindrar dock inte en tillsynsmyndighet från att meddela sådana förelägganden eller förbud som är brådskande och nödvändiga för att undvika att ohälsa eller allvarlig skada på miljön uppkommer, eller gäller säkerhetshöjande åtgärder vid en damm som klassificerats enligt 11 kap. 24 och 25 §§.”

3.2.8 Därtill föreskrivs i 26 kap. 9 a § att:

”I fråga om omgivningsbuller vid en bostadsbyggnad får tillsynsmyndigheten inte besluta om förelägganden eller förbud om det i planbeskrivningen till detaljplanen eller i bygglovet enligt plan- och bygglagen (2010:900) har angetts beräknade bullervärden och omgivningsbullret inte överskrider dessa värden. Trots första stycket får förelägganden eller förbud beslutas om det med hänsyn till de boendes hälsa finns synnerliga skäl för det.”

3.2.9 Bolagets tillstånd medger ett transportflöde till och från verksamheten, detta inkluderar såväl inkommande och utgående gods som personal och servicebilar. Detta är en påverkan som tidigare bedömts vara tillåten och som inte kan vare sig anses brådskande eller nödvändiga att förhindra för att undvika allvarlig skada eller ohälsa, varför dessa transporter även vid framtida detaljplaner måste beaktas.

3.2.10 Bolaget vill göra Kommunen uppmärksam på att Kommunen har en skyldighet att beakta Bolagets verksamhet och de villkor som föreskrivits

för denna vid kommande detaljplaneläggning, då åtgärderna som föreskrivs inte får gå utöver bindande villkor i tillståndet. Vid planeringen ska även Bolagets utvecklingsmöjligheter beaktas. Bolagets utvecklingsmöjligheter får anses inkludera inte bara den nuvarande produktionen inom den nuvarande anläggning, utan även en eventuell utbyggnad för att kunna producera nu ansökt mängd, dvs. 35 000 ton.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

3.3 Plan- och bygglagen

3.3.1 Av 4 kap. 33 a § PBL framgår att om en detaljplan avser en eller flera bostadsbyggnader ska planbeskrivningen, om det inte kan anses obehövligt med hänsyn till bullersituationen, innehålla en redovisning av beräknade värden för omgivningsbuller vid bostadsbyggnadens fasad samt vid en uteplats.

3.3.2 Av 4 kap. 36 § PBL framgår att en detaljplan ska vara utformad med skälig hänsyn till befintliga bebyggelse-, äganderätts- och fastighetsförhållanden som kan inverka på planens genomförande.

3.3.3 En viktig och central utgångspunkt vid frågor om detaljplanering för bostäder i områden med etablerade verksamheter är att plan- och bygglagen och miljöbalken tillämpas fullt ut och gäller parallellt. En åtgärd kan således vara uppfylld enligt den ena lagen men samtidigt stå i strid med den andra och därmed inte kunna genomföras.

3.3.4 Regleringen innebär att vid planeringen måste hänsyn tas till bestämmelserna i PBL, samtidigt som hänsyn måste tas till att verksamheterna på platsen har tillstånd enligt miljöbalken (”MB”) att bedriva sin verksamhet med den påverkan som föreskrivs i respektive villkor.

3.3.5 Bolaget vill således redan nu göra Kommunen uppmärksam på de svårigheter som genom Planen kan komma att uppstå genom att verksamheten finns på platsen som avses att etableras med bostäder. Såväl beträffande verksamhetens rättskraft samt Bolagets vilja att vara kvar på platsen, som gällande påverkan som bostäder kan få från verksamheten om de etableras i närheten av verksamheten måste beaktas innan en fördjupad

översiktsplan helt förändrar markanvändningen för ett så stort område som verksamhetsområdet utgör.

Översiktsplanen reglerar inte pågående markanvändning, så länge företagets finns kvar på den aktuella platsen behöver planering av den tillkommande exploateringen ta hänsyn till företagets miljötillstånd. Samtidigt är det viktigt att Eslövs kommun tydligt visar ambitionen det finns för utvecklingen av östra Eslöv på lång sikt.

3.3.6 Detta kan vid detaljplaneprövningar medföra att Bolagets verksamhet och utvecklingsmöjligheter påverkas menligt. Det kan även få negativa konsekvenser för den nu pågående tillståndsprövningen.

4. Bolagets kommentarer på Planen

4.1 Bolaget har sedan 1800-talet bedrivit verksamheten på platsen och avser att även fortsättningsvis genom sitt ansökta tillstånd att göra detta. Vid en bedömning av de motstående enskilda intressena inom planområdet måste beaktas att verksamheterna finns och har under lång tid bedrivits på platsen i enlighet med gällande miljötillstånd. De enskilda intressena som verksamheterna har av att kunna fortsätta bedrivas ska således inte åsidosättas på grund av intresset som finns av att exploatera området för bostäder.

Enligt plan- och bygglagen ska den översiktliga planeringen hantera allmänna intressen, inte enskilda. Dock behöver de kommande planeringsprocesserna att behöva ta hänsyn till enskilda intressen t.ex. verksamheter och boende.

4.2 Det går inte att fastställa några fasta avstånd mellan verksamheten och bostäder, sådana fasta avstånd fordrar utredningar avseende bland annat buller och utsläpp. De planerade planändringarna ska inte medföra att verksamheterna tvingas företa begränsningar på grund av närheten till bebyggelse. Tillståndens föreskrivna villkor måste därför beaktas vid framtagande av detaljplanerna.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

4.3 Godkänns en detaljplan trots att vederbörliga utredningar inte företagits kan detta innebära otillåtna inskränkningar för verksamheterna. Sådana inskränkningar för verksamheterna skulle kunna medföra dels avsteg från vad som följer enligt 2 kap. 1 § PBL, dels skadeståndstalan på grund av felaktig myndighetsutövning enligt 3 kap. 2 § skadeståndslagen.

4.4 Det framgår inte i Planen hur Kommunen tänkt genomföra Planen för att etablera bostäder på platser där det idag finns verksamheter, samtidigt som det anges att alla verksamheter ska kunna fortsätta bedrivas.

Översiktsplanen reglerar inte pågående markanvändning, så länge företagets finns kvar på den aktuella platsen behöver planering av den tillkommande exploateringen ta hänsyn till företagets miljötillstånd. Samtidigt är det viktigt att Eslövs kommun tydligt visar ambitionen det finns för utvecklingen av östra Eslöv på lång sikt.

Planens tänkta genomförandetid för Järnvägsstaden är till och med 2035. Kommunledningskontoret kommer att starta ett genomförandeprojekt för hela planområdet. Inom projektet kommer en prioriteringsordning att tas fram.

4.5 Bolaget ställer sig öppet till att föra en dialog med Kommunen angående alternativa lokaliseringar. Dock kan konstateras att kostnaden för en flytt av anläggningen kommer att uppgå till flera hundra miljoner kronor, och är inte en kostnad Bolaget anser ska ligga enbart på Bolaget, utifrån att Bolaget har tillstånd och därigenom rättskraft att bedriva verksamheten på platsen där verksamheten är lokaliserad idag.

4.6 Bolaget anser därmed att Kommunen bör se över möjligheterna att justera Planen på ett sätt som möjliggör för Bolaget att finnas kvar på platsen, vilket det framgår av Planen att verksamheten ska ha möjlighet att göra.

Kommunledningskontoret välkomnar en fortsatt dialog med O. Kavli. Kommunledningskontoret delar bilden av att livsmedelproduktionen är viktig, likaså att företaget stannar i kommunen.

4.7 Det anges i Planens remissversion från kommunledningskontoret 2020-09-01, sida 89 att Stena Recycling är den enda verksamheten inom Planen

som har ett tillstånd beviljat av Länsstyrelsen. Detta stämmer inte, även Bolaget har ett tillstånd beviljat av Länsstyrelsen från 2002, Dnr 551-45981-01. Tillståndet medger en produktion om högst 30 000 ton per år på den aktuella platsen. Det framgår även att det är en förutsättning för Planen att Stena Recycling AB flyttar från området för att möjliggöra bostäder. Huruvida det är en förutsättning att även Kavli flyttar från området framgår inte av Planen. Bolaget anser därför att planförslaget är alldeles för oklart för att utgöra grund för den kommande markanvändningen inom det omnämnda området Järnvägsstaden i östra Eslöv.

4.8 Planen bör därför också justeras på så sätt att det rätteligen anges att Bolaget har tillstånd meddelat av Länsstyrelsen och avser att öka produktionen genom den tillståndsprocess som nu föreligger.

Kommunledningskontoret har korrigerat text och karta angående O. Kavlis tillstånd. Vid ett nytt beslut angående miljötillståndet kommer detta att vara utgångspunkten för den vidare stadsutvecklingen.

5. Sammanfattningsvis

5.1 Bolaget yrkar inledningsvis att Kommunen beslutar att inte anta Planen, då den inte tar erforderlig hänsyn till verksamheterna som idag bedrivs inom det kommande planområdet och är alldeles för oklar avseende hur den ändrade markanvändningen är tänkt att ske.

5.2 Om Kommunen ändå antar Planen yrkar Bolaget att området som omfattar Bolagets fastigheter undantas från Planen. Bolaget har rätt att vara på platsen, och Bolagets intressen har inte i tillräcklig omfattning beaktats inom ramen för framtagande av Planen.

5.3 I tredje hand yrkar Bolaget, om Kommunen inte undantar Bolagets verksamhetsområde från Planen, att Bolagets verksamhet blir en del av planen på ett sätt som möjliggör dess fortsatta bedrivande. Detta på samma grunder som anges under punkt 5.2.

5.4 För Bolaget är det inte fråga om att Bolaget inom den tidshorisont som framgår av Planen bedrivit färdigt sin verksamhet, tvärtom ansöker Bolaget om nytt tillstånd för att för en längre tid framöver fortsätta att bedriva verksamhet på platsen. Bolaget har varit lokaliserad till denna del av Eslöv under väldigt lång tid och har inte för avsikt att flytta från platsen.

5.5 Vid planering ska beaktas både de enskilda och de allmänna intressena samt vara utformad med skälig hänsyn till befintliga bebyggelse-,

äganderätts- och fastighetsförhållande. Då Kavlis intressen inte omfattas av prövningen har inte samtliga enskilda intressen beaktats och det har inte tagits skälig hänsyn till befintliga förhållanden. Planen bör därmed inte antas med den utformning som följer av förslaget då en lämplig lösning för Bolaget inte föreligger och Bolaget avser att även fortsättningsvis bedriva sin verksamhet på platsen, helt i enlighet med den rätt Bolaget har enligt miljöbalken och tillståndets rättskraft.

5.6 Rättskraften tillsammans med Bolagets pågående tillståndsprocess för att utöka produktionsmängden gör således att detaljplaner som tas fram i enlighet med Planen inte kommer anses vara i enlighet med gällande rätt eftersom denna utgår från att verksamheten inte längre finns kvar på platsen.

5.7 Verksamheten som Kavli bedriver medför ofrånkomligen en omgivningspåverkan. Denna är acceptabel utifrån dagens förhållande då Bolaget alltid håller sig inom föreskrivna villkor. Bolaget vill emellertid uppmärksamma Kommunen på att bland annat den transport, de utsläppt till luft, bullret, den lukt, som den hantering av etanol, ättiksyra och ammoniak som sker hos Bolaget även fortsättningsvis kommer att förekomma, varför det inte är lämpligt att lokalisera bostäder för nära verksamheten eller transportflödet. Bolaget har således inget emot att Kommunen ser över möjligheterna att utveckla Östra Eslöv, men det får inte gå utöver Bolagets möjlighet att bedriva sin verksamhet inom ramen för sitt tillstånd med den utveckling som får anses rimlig i enlighet med Boverkets riktlinjer.

33. LANTMÄNNEN

Lantmännen ek för och Lantmännen Produktionsfastigheter AB (”Lantmännen”) har tagit del av inbjudan till samråd för rubricerat förslag till fördjupad översiktsplan och har följande synpunkter.

Bakgrund

Lantmännen äger fastigheterna Morkullan 16, Ugglan 2, Ugglan 6, Ugglan 8 och Ugglan 9 (”Fastigheterna”) belägna inom det aktuella planområdet i Eslövs kommun. Lantmännen äger och driver, genom verksamhetsområdet Lantmännen Lantbruk, en utsädes- och fröanläggning på Fastigheterna. Lantmännen Lantbruk som utgör Lantmännens kärnverksamhet utvecklar och erbjuder produkter och tjänster, för växtodling, spannmåls- och animalieproduktion, som bidrar till att skapa ett starkt och konkurrenskraftigt lantbruk. Produktionsanläggningen i Eslöv tar emot ca 35 000 ton spannmålsutsäde och ca 8 000 ton frö årligen. Med hänsyn till bl.a. dess storlek, lokalisering, och en väl fungerande logistik är

produktionsanläggningen i Eslöv av stor betydelse för regionens lantbruk och Lantmännens utsädesproduktion.

Anläggningens omgivningspåverkan

Lantmännens produktionsverksamhet i Eslöv bedrivs året om med tillhörande tunga transporter till och från anläggningen. Verksamheten ger löpande upphov till damning vid hanteringen av spannmål/frö samt buller från såväl anläggningen som lastbilstransporter. Denna typ av störningar är sådana som typiskt sett ger upphov till klagomål från närboende och efterföljande tillsynsåtgärder. Lantmännen arbetar fortlöpande med att minimera de störningar som anläggningen kan orsaka i sin omgivning.

Verksamheten medför året runt omfattande och tung trafik i närområdet. Inleveranser till anläggningen sker huvudsakligen med lastbil, men även egentransporter från närområdet förekommer, då huvudsakligen med traktor och vagn. De volymer av spannmålsutsäde och frö som i dagsläget hanteras på anläggningen innebär årligen ca 1 000 respektive 400–500 ekipage som lämnar råvara för produktionen. Produktion sker vanligtvis dagtid, men kan förekomma kl. 07-22 under november-december och dygnet runt från nyår till slutet av februari. Mottagning av råvara sker i huvudsak dagtid kl. 07-16, men kan förekomma kl. 06-21 i säsong och vid behov. Anläggningen planerar för en utökning av frövolymer till ca 11 000 ton råvara från 2021. Detta innebär en ökning till drygt 600 ekipage som årligen anländer anläggningen med fröråvara. Även vad gäller spannmålsutsäde kan en utökad produktion i Eslöv komma att aktualiseras. I dagsläget finns dock inga fastställda planer på en sådan utökning.

Transporter till och från anläggningen trafikerar Per Håkanssons väg. Lantmännen har vidare verksamhet på båda sidor av Per Håkanssons väg och transporterar löpande vara mellan de olika byggnaderna på Fastigheterna och korsar då Per Håkanssons väg. I Bilaga 1 återfinns bilder som illustrerar dessa transportflöden till/från samt inom Fastigheterna. Per Håkanssons väg har således en viktig funktion för Lantmännens verksamhet och är en tungt trafikerad väg. Planförslaget kommer innebära ett ökat flöde av fotgängare och cyklister inom detta stråk i kombination med tung trafik. Detta medför en förhöjd olycksrisk i området och såsom påpekas i planförslaget behöver konflikten mellan gående/cyklister och godstransporter hanteras vid en utveckling av området. Mot bakgrund av detta vill Lantmännen framföra att vi välkomnar en fortsatt utredning om gång-och cykelstråkets påverkan på Lantmännens verksamhet och nuvarande logistiklösningar samt säkerhetsaspekter.

Sammanfattande synpunkter

Lantmännen ser generellt positivt på en fortsatt utveckling av Östra Eslöv. Detta förutsätter dock att den planerade omvandlingen från ett område präglat av industri till en mer blandad stad inte inverkar negativt på Lantmännens befintliga verksamhet på Fastigheterna, medför ökade driftskostnader eller annan ekonomisk belastning för Lantmännen. En förutsättning för att Lantmännen inte ska motsätta sig det aktuella planförslaget är därför att Lantmännen oförändrat kan bedriva lantbruksverksamhet i samma utsträckning och enligt våra utvecklingsplaner även efter ett eventuellt antagande av den nya översiktsplanen och efterföljande detaljplaner. Lantmännen tillhandahåller gärna ytterligare information till kommunen avseende verksamheten på Fastigheterna för att möjliggöra ytterligare utredning av konsekvenserna av planförslaget för Lantmännens verksamhet i Eslöv.

Kommunledningskontoret ser också denna risk och frågan är lyft som en viktig planeringsaspekt. En vidare utredning av det aktuella stråket kommer att vara en del av kommande genomförande. Kommunledningskontoret har gärna en fortsatt dialog med Lantmännen om detta.

Vänligen kontakta undertecknad vid frågor och för vidare dialog i planärendet.

Bilaga 1 – transportflöden

Bild 1: Inleveransen startar vid position 1 där chauffören stannar ekipaget. Vid position 2 kommunicerar Lantmännens operatör och chauffören så att det blir möjligt att väga in lasten som chauffören har med sig. Vägningen sker på bilvågen vid position 3. Då invägning är klar, tippas varan i någon av mottagningsgroparna (position 4). När lasset är tippat sker utvägning vid position 3 och ekipaget lämnar området via position 5.

Bild 2: Vid packning av rensad vara sker trucktransport av plåtlådor enligt pilarna. Lådorna töms och transporteras tillbaka samma väg. Vid full produktion kl. 07:00-16:00 sker detta ca 20-25 gånger per timma. 16:00-22:00 endast ca 10 gånger per timma.

Komplettering till Lantmännens yttrande (komplettering inkommen 2021-05-14)

Lantmännen ek för har tagit del av Eslövs kommuns remissförslag till en fördjupade översiktsplan för östra Eslöv och vill med anledning av det yttra sig över förslaget enligt nedan

Bakgrund

Lantmännen äger fastigheterna Morkullan 16, Ugglan 2, Ugglan 6, Ugglan 8, Ugglan 9 (”Fastigheterna”) belägna inom det aktuella planområdet i Eslövs kommun. Lantmännen äger och driver, genom verksamhetsområdet Lantmännen Lantbruk, en utsädes- och fröanläggning på Fastigheterna. Lantmännen äger ytterligare en fastighet i Eslöv, Gösen 8 (”Fastigheten”), belägen norra om det aktuella planområdet. På Fastigheten bedrivs handel

och mindre industriell verksamhet. Det föreslagna planområdet innefattar endast södra delen av Lantmännens fastighet.

Lantmännens syn på FÖP:en
Mot bakgrund av ovan har Lantmännen lämnat bifogat yttrande daterat 2020-12-15 och vill med detta yttrande lämna synpunkter från ett perspektiv som endast avser fastigheten Gösen 8. Lantmännen vill framföra att Eslövs kommun i det fortsatta arbetet utökar planområdet i den norra delen så att hela fastigheten Gösen 8 ingår i fördjupade översiktsplanen.

Sammanfattning
Sammanfattningsvis vill Lantmännen framhålla att Lantmännenkoncernen ser positivt på planförslagets påverkan på fastigheten Gösen 8 och ser möjligheten att kunna utveckla fastigheten med en omvandling från industri till blandad bebyggelse, så som samhällsfastigheter, bostäder och handel. Vidare vill Lantmännen informera att vi har för avsikt att inkomma med ansökan om planändring på hela fastigheten.

Vänligen kontakta undertecknad vid frågor och för vidare dialog i detta ärende.

(Yttrandet har inkommit efter samrådstidens slut och i ett skede när Eslövs kommun reviderat planförslaget samt tillhörande miljökonsekvensbeskrivning. Dock vill kommunen i den mån det är möjligt besvara kompletteringen.)

Kommunledningskontoret har ingen möjlighet att i detta skede utöka planområdet. Gränsen för planområdets nordvästra del kommer från den kommunövergripande översiktsplanen. I den är området utpekat för stadsomvandling. Eftersom plangränsen går igenom fastigheten Gösen 8 och endast en liten del av fastigheten ligger inom planområdet har Kommunledningskontoret valt att inte ändra markanvändningen för denna i den fördjupade översiktsplanen.

Sedan samrådet har markanvändningskartan utvecklats och utgår nu från Boverkets ÖP-modell 2.1. Den användning som finns angiven för den södra delen av Gösen 8 är ”Verksamheter och industri” med underkategorin ”Transportintensiv verksamhet”. I en kommande detaljplaneprocess medger det flera olika användningar som: väg, gata, gång- och cykelväg, skydd, tekniska anläggningar, drivmedel, detaljhandel, besöksanläggningar, hamn, verksamheter, trafik, industri,

annan samhällsviktigt ändamål, vård, parkering, parkeringsplats, park samt natur.

Om Lantmännen inkommer med en begäran om planbesked för att möjliggöra en planändring för hela fastigheten Gösen 8 ser Kommunledningskontoret att hela fastigheten bör utredas utifrån samma förutsättningar i en detaljplaneprocess, även om en liten del ingår i den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv.

34. BRF LAGERHUSET

Vi tackar för möjligheten att framföra våra kommentarer angående ovanstående översiktsplan.

En del av punkterna påtalades muntligen den 13:e oktober på Stinstorget i samband med medborgarmöten arrangerade av kommunen.

Brf Lagerhuset anser att:

- de befintliga detaljplanerna E.281 och E.312 fortsatt skall gälla och att vi bestämt motsätter oss bebyggelse utöver vad som tillåts enligt dessa planer.

En översiktsplan ändrar inte gällande detaljplaner och pågående markanvändning.

- illustrationerna på sidan 36 skall ändras så att bebyggelse utöver vad som tillåts enligt planerna ovan tas bort. Här syns bebyggelse i vår trädgård samt ett höghus mellan Lagerhuset och Spritfabriken.

Kommunledningskontoret har lagt till informationstexter om hur illustrationskartor och -bilder ska tolkas.

- vi är mycket positiva till de aspekter som framförs beträffande Järnvägsgatan "Tillgänglighet och kopplingar från områdets södra delar till stationen och till västra sidan. Öppna upp Järnvägsgatan och arbeta för att skapa en övergång över järnvägen."
- det är av yttersta vikt att se över trafik och bullersituationen beträffande Trehäradsvägen. På sidan 71 skrivs "Vägen behöver hantera olika typer av trafik och flöden. Hur utformas den på bästa sätt för att klara detta?" Redan idag är de två viadukterna en

klanglåda för trafikbuller. Med en ökad befolkning i såväl östra som västra Eslöv kommer trafiken sannolikt också att öka.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det finns ett behov av fördjupade analyser av Trehäradsvägens utformning och funktion.

Bullerutredningar kommer att genomföras utefter behovet.

- det är mycket positivt att södra delen av Järnvägsstaden utvecklas med ett skifte från industri till bostäder.
- det är viktigt med en balans mellan olika upplåtelseformer. I sammanställningen på sidan 40 kan vi konstatera att Lagerhusets 31 lägenheter är de enda i området som upplåts som bostadsrätt. Det är viktigt att öka denna andel. för att höja områdets attraktionskraft.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt med en blandad stadsdel. En fördjupad översiktsplan kan dock inte reglera upplåtelseform.

- vi stödjer målsättning angående grönområden, sidan 76 "Eslövs kommuns översiktsplan, antagen 2018,finns målsättningen om att nya bostäder bör ha maximalt 300 meter till park- eller grönområde."

Slutligen vill vi bara passa på och anmäla vårt intresse för utvecklingen av östra Eslöv. Om kommunen behöver en diskussionspart så ställer vi gärna upp.

35. ESLÖVS FLYGKLUBB

På Eslövs Flygfält finns en mängd verksamheter, ideella och kommersiella, liksom ett antal privata entusiaster. Eslövs Flygklubb är en ideell förening och den största av dessa verksamheter sett till antal medlemmar. Klubbens mål är att stimulera intresset för flyg och flygning.

I praktiken består vår verksamhet av att bedriva flygskola till privatflygcertifikat – PPL – på enmotoriga flygplan, tillhandahålla väl underhållna flygplan till våra flygande medlemmar, och att erbjuda allmänheten möjligheter att prova på att följa med i ett litet flygplan och även att spaka själv. Vi har också en certifierad flygverkstad åt våra flygplan liksom en mängd andra småflygplan i regionen, liksom flygfotoverksamhet tillsammans med oberoende professionella flygfotografer. Vi står också för flygfältets försäljning av flygbensin, och fältets banbelysning. Givetvis sätter vi flygsäkerheten främst i allt vi gör. Det mesta av arbetet bedrivs ideellt, men vi har en handfull deltidsanställda flygtekniker, piloter, och

flyglärare. Våra medlemmar gör också samhällsnytta med hjälp av våra flygplan inom ramen för Frivilliga Flygkåren.

Vi vill engagera Eslövsborna och sprida vår kärlek till flyg. Vi anordnar därför familjedagar på fältet, grillkvällar och andra liknande events, ibland med andra föreningar på fältet, ibland i egen regi. Vi är också en del av privatflyget på nationell nivå. T.ex. ordnade vi SM i precisionsflyg i somras, tyvärr utan publik pga restriktionerna.

Vi är i grunden positiva till att Eslöv växer. Det är fler personer som vi kan erbjuda tjusningen med småflyg. Men vi är oroade av en del av den fördjupade översiktsplanen. Vi vill vara goda grannar, och vill förebygga konflikter så tidigt som möjligt, dvs nu. Jag pratar givetvis om buller från flygplanen.

Berga Trädgårdsstad blir granne med flygfältet, på andra sidan väg 113. Vi utgår från att någon slags bullerskärm byggs mellan bostadsområdet och vägen, och den minskar också ljudet från taxande flygplan. Men flygplan ska ju flyga också, och då kommer dom över en sådan bullerskärm. Vi har svårt att se att vi kan ha kvar gräsbanan i västsydvästlig till ostnordostlig riktning, eller helikopterplattan väster om asfaltbanan. Dom används sällan eller aldrig av flygklubben, men desto oftare av bl.a. veteranflygklubben.

Eslövs flygklubb kan begränsa sin verksamhet till asfaltbanan och grässtråket parallellt med den, och våra hangarer är dom i norra ändan, inte västra. Men vi hade ändå hellre sett lätt industri och affärsverksamhet än bostäder i Berga Trädgårdsstad, särskilt i den norra delen som ligger närmast banan. Köpcentret Flygstaden, som är ännu närmare banan, störs inte av vår verksamhet, det är bara en kul grej för dom.

I den fördjupade översiktsplanen har Kommunledningskontoret översiktligt diskuterat vilka funktioner som ska vara placerade i de östra delarna av Berga trädgårdsstad. Att placera verksamheter där var ett alternativ, men då denna typ av funktioner också är tänkta i Järnvägsstaden för att effektivt kunna utnyttja ytan nära järnvägen (resurshushållning av mark) och samtidigt minimera riskerna från stambanan, blev slutsatsen att behovet inte kunde täcka två sådana områden. Kommunledningskontoret har bedömt på övergripande nivå att eventuella konflikter mellan nyexploateringen och flygplatsen kommer att kunna hanteras i exploateringen genom materialval samt utformning och lokalisering,

Den kommande detaljplaneproessen behöver innehålla fördjupade analyser.

Kommer flygplan att bullra lika mycket år 2035 som idag? Det finns ett eldrivet skolflygplan i Sverige, i Göteborg, och det lär inte bli det sista. Men det som bullrar mest vid start är faktiskt propellern, och den är svårt att göra sig av med. Flygplan har också väldigt långa avskrivningstider, så dom flesta flygplan på fältet år 2035 är antagligen redan byggda.

Vi och dom andra föreningarna på fältet vill vara en källa till stolthet för staden och dess innevånare, nya som gamla, och vi vill ge tillbaka genom att bjuda in och låta allmänheten ta del av vår verksamhet på olika sätt. Och på det sättet vara en del av Eslöv under många decennier framöver.

36. NCC

Vi har tagit del av kommunens samrådsförslag för Fördjupad översiktsplan östra Eslöv och är positiva till helhetsgreppet och de ambitioner kommunen har för östra Eslöv. Som fastighetsägare i blivande Berga Trädgårdsstad ställer vi oss positiva till att framhäva Ringsjövägen som stadsgata och ryggrad för östra Eslöv samt den övergripande principen att exploateringen ska vara tätast i södra delarna av Berga Trädgårdsstad för att sedan glesas ut norrut. Men vi skulle önska att denna princip ytterligare betonades genom att ange i huvudsak flerfamiljshus i de sydligaste delarna av området.

Vi har noterat att strukturskissen över området innebär att en betydande del av vår fastighet tas i anspråk till grönområde. En sådan reglering av fastigheter är vi öppna för att diskutera för att möjliggöra ett bättre helhetsgrepp, men förutsätter att vi i så fall kompenseras på lämpligt sätt inom närområdet. Vi ställer oss dock tveksamma till kvalitén och framtida

nyttjandegrad på denna smala remsa av grönområde och skulle hellre se att den ytan adderas till någon större sammanhängande grönyta inom Berga trädgårdsstad. I samband med det vill vi i samråd med kommunen vilja utreda möjligheten till att området exploateras ända ner mot Lidängsvägens nuvarande slut för en tydligare sammankoppling mot Ringsjövägen.

Vi är även medvetna om utmaningarna kring angöringen av Berga trädgårdsstad och att ev. regleringar av fastigheter kan bli nödvändiga för att möjliggöra en bra helhetslösning. Vi är positiva till att diskutera en sådan lösning men även här förutsätter det att vi kompenseras på lämpligt sätt.

Utbyggnaden av Berga Trädgårdsstad anser vi vara lämplig att starta tidigt i utvecklingen av östra Eslöv för att från början ta vara på infarten till Eslöv och att etablera Ringsjövägen som stadsgata. Att bebygga Berga Trädgårdsstad från söder till norr blir ett naturligt tillvägagångssätt för att knyta samman service och infarter med grönområdet. Vi är positiva till att arbeta för att vara del i en tidig utbyggnadsordning i östra Eslöv.

Kommunledningskontoret uppskattar att NCC ser positivt på den föreslagna utvecklingen av östra Eslöv. I det kommande genomförandeprojektet behöver kommunen i samverkan med markägare och exploatörer föra en nära dialog för att hitta lösningar som är attraktiva för alla parter. Specifikt gällande kopplingen mellan Berga trädgårdsstad och Ringsjövägen har planförslaget blivit kompletterat med ytterligare angöringar till och från området.

NCC har fokus på att utveckla stad utifrån service och samhällsfunktioner som kompletterar bostäder. Vi har lång erfarenhet och kompetens av stadsutveckling och byggnation av byggnader för blandade verksamheter, bostäder, skolor och vårdlokaler. Vårt primära intresse i östra Eslöv, som även stämmer överens med den fördjupade översiktsplanen, är därför att vara delaktiga i utvecklingen av skola/förskola, service i form av närvård, äldrevård eller trygghetsboende vilka alla är funktioner som både behövs och fyller viktiga behov i en stadsutveckling och som mycket väl kompletterar utbyggda bostadsområden.

Med förhoppning om ett fortsatt gott samarbete.

Kommunledningskontoret välkomnar trygghetsboende i östra Eslöv, detta är dock inget som regleras i översiktsplanen. Mer information om att etablera trygghetsboende i Eslövs kommun finns i dokumentet *Riktlinjer för trygghetsboende*.

37. SAINT-GOBAIN SEKURIT SCANDINAVIA AB

Hej,

Vi tackar för att ni genom er styrgrupp informerat om de långtgående planer ni från kommunledningens sida har rörande förändringar i vårt närområde, Östra Eslöv, samt att ni säkerställt att vi får möjlighet att lämna samrådssvar på den fördjupade översiktsplan som har publicerats på kommunens hemsida.

Saint-Gobain Sekurit Scandinavia AB (härefter benämnd som ”företaget”) har bedrivit verksamhet på nuvarande adress, Bruksgatan 18, Eslöv sedan 1961. Initialt drevs företaget som fristående bolag men inledde i tidigt skede samarbete med den globala koncernen Saint-Gobain och ägs sedan 1974 till 100% av Saint-Gobain. Saint-Gobain är en koncern med knappt 200.000 anställda med huvudkontor i Paris, Frankrike.

Företaget ingår i det globala bolaget Saint-Gobain Sekurit, vars kärnverksamhet är produktion av glasprodukter och avancerade system som inkluderar glas till bilindustrin. Några av företags kunder är Audi, BMW, Citroën, Ford, Maserati, Renault, Rolls Royce, Skoda, Scania, Volkswagen, Volvo Cars etc. Företaget levererar i huvudsak sina produkter till bilproduktionsfabriker i Europa men viss leverans till Asien föreligger också.

Företaget har i dagsläget 156 fast anställda men sysselsätter, direkt eller indirekt, mångtalet mer genom inhyrd personal, olika konsultuppdrag, supportfunktioner mm. och är genom detta en av de större privata arbetsgivarna i Eslövs kommun. Företaget är i dagsläget Europaledande inom sitt huvudsegment, tillverkning och försäljning av laminerade sidorutor, vilket är en eftertraktad produkt till många bilar inom premium- och medelsegmentet, inte minst inom den växande elbilssektorn. Företaget är stolt över den spetskompetens som innehas inom detta segment samt vår möjlighet att anpassa oss och förbli konkurrenskraftiga i en industri som ställer höga krav och där konkurrensen är knivskarp och global. Företagets ambition är att erbjuda sina anställda en säker arbetsmiljö där det finns möjlighet att på olika plan förkovras och utvecklas

I det förslag till fördjupad översiktsplan för östra Eslöv som finns publicerad reagerar företaget starkt på flertalet stycken där det uttryckligen uttalas att verksamma företag (som betraktas som störande) ombeds flytta för att göra plats för andra former av markutnyttjande. Som en av kommunens större arbetsgivare förväntar vi oss att kommunen ska värdesätta de arbetstillfällen som dessa verksamma företag skapar för Eslöv kommuninvånare. Företaget vill vara tydlig med att det inte föreligger någon plan från vår ägarkoncern att flytta verksamheten till annan del i kommunen och det är av största vikt för företaget och dess ägare att kommunen beaktar detta samt samverkar för ett bra verksamhetsklimat för företaget.

Den fördjupade översiktsplanen illustrerar en utveckling av östra Eslöv där företaget kommer att ytterligare omringas av olika former av boenden, skolar, förskolor etc. Företaget bedriver industriell verksamhet med skiftgång (aktivitet dygnet runt), trafik till och från företaget (anställda samt tunga transporter), viss grad av intern transport (främst i form av trucktrafik på egen gård). Dessa aktiviteter ger upphov till rörelse samt visst buller som är inom de riktvärden som föreligger. Företaget är bekymrat över att den förändring som översiktsplanen illustrerar kommer ge upphov till flertalet nya intressenter i vårt närområde som kommer ha synpunkter och klagomål på vår verksamhet. Även när företaget är inom riktvärden rörande buller, utsläpp, aktivitet etc. så kommer en sådan förändring med stor sannolikhet ge upphov till en påtaglig ökning av anmärkningar från dessa intressenter som kommer generera merarbete samt ekonomiska kostnader för företaget. Detta är en utveckling företaget inte kan acceptera och företaget efterfrågar en förklaring från kommunens sida rörande hur denna intressekonflikt ska hanteras på ett effektivt sätt utan påverkan på företagets verksamhet / bemanning och utan att generera ökade kostnader för företaget.

Företagets fastighet har en oförändrad markanvändning i planförslaget.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

Östra Eslöv och området där företaget har sin verksamhet är ett område med hög grundvattennivå vilket genererar ett frekvent problem med översvämningar. Företaget har, beaktat denna geologiska förutsättning, intresse av att ta del av kommunens analys rörande hur hantering av dagvatten och övrig vattenflöden kommer påverkas av den föreslagna

byggnationen. I den fördjupade översiktsplanen förmedlas ambitionen från kommunens sida om att vattenflödeshanteringen inom området ska förbättras genom olika åtgärder. Företaget har intresse av att på ett djupare plan ta del av och förstå de bakomliggande analyser som är gjorda och hur kommunen avser säkerställa att dessa förändringar i byggnation istället inte förvärrar situationen och genererar ökade risker för översvämningar.

Analysen i den fördjupade översiktsplanen utgår från en genomförd skyfallskartering, lågpunktskartering och översiktlig strategi och åtgärdsplan för skyfall och dagvatten från den kommunövergripande översiktsplanen.

Dessutom har Kommunledningskontoret tillsammans med VA SYD analyserat olika scenarier. Slutsatserna i planförslaget är dock fortfarande övergripande och fördjupningar är nödvändiga.

Bruksgatan är utpekad som rinnväg och översvämningsyta och längs med gatan är även en översvämningsyta placerad på kvartersmark i planförslaget. Kommunledningskontoret vill därför initiera en dialog med Saint-Gobain Sekurit Scandinavia AB om funktionen på denna yta.

Företaget är vidare oroat över risken att en realisering av översiktsplanen kommer generera en situation där möjliga framtida efterfrågade förändringar eller utbyggnader av företagets lokaler kommer förhindras, av kommunen eller av någon av de nya intressenter som kommer finnas i närområdet. Här efterfrågar företaget ett förtydligande från kommunen som visar på hur denna farhåga har beaktats samt hur kommunen kan säkra att denna risk inte är befogad. En framtida, eventuell expansion av företaget borde vara av intresse för kommunen och företaget efterfrågare därför förtydligande rörande hur en garanti för framtida expansion kan säkras av kommunen.

Kommunledningskontoret har förtydligat avsnittet om verksamheter och företag. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

Enligt plan- och bygglagen ska den översiktliga planeringen hantera allmänna intressen, inte enskilda. Dock behöver de kommande planeringsprocesserna att behöva ta hänsyn till enskilda intressen t.ex. verksamheter och boende.

Slutligen, en effektiv transport av material samt personal, både till och från företaget är av största vikt och företaget bedömer att nuvarande förslag på fördjupad översiktsplan på många sätt kommer resultera i flertalet begränsningar jämfört med dagens trafikflöden. Dessa begränsningar riskerar att medföra logistikförsämringar och kostnadsökningar för företaget. Realisering av den fördjupade översiktsplanen kommer generera mer rörelse i området av oskyddade trafikanter och företaget efterlyser från kommunens sida ett förtydligande som visar hur säkerhetsaspekten för dessa har beaktats samt kan säkerställas utan att det på ett betydande sätt påverkar företagets logistikflöden. Företaget hyr idag lagerutrymme bortanför det område som kallas ”Bruksstaden” och denna möjlighet till förbindelse måste även fortsättningsvis vara möjlig, samt alla övriga passager till och från företaget.

Bruksgatan fram till Östergatan är utpekad för industritransporter.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det finns ett behov av fördjupade analyser av den norra delen av Bruksgatans utformning och funktion.

Företaget ser fram emot förtydligande från kommunen på ovanstående punkter samt en fortsatt god dialog, där företagets långsiktiga överlevnad och möjlighet till verksamhet beaktas. Vi välkomnar därför ett möte mellan företaget och kommunens med denna agenda.

38. WEUM GAS

Weum Gas har distributionsledningar för bio och naturgas inom det område som berörs av den fördjupade översiktsplanen för Östra Eslöv. Weum distributionsledningar är markerade med ljusblå färg i kartbilagan.

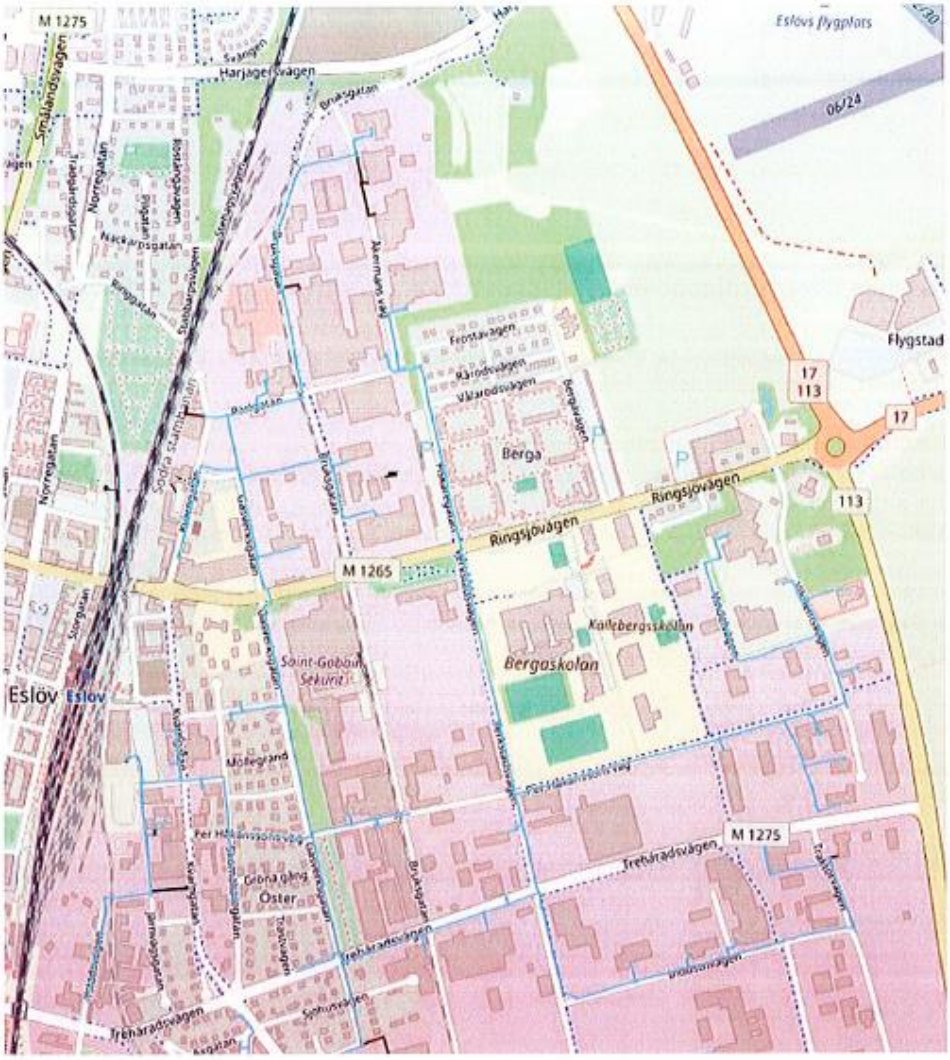
Distributionsledningar är underkastade Energigasnormens regler (EGN) som bland annat anger minsta skyddsavstånd mellan ledning och byggnad inom tätbebyggelse samt närmaste gräns för område med förväntade grävningsaktiviteter. Plantering av träd bör ej ske närmare en gasledning än 3 meter. För att minska risken för skador på träd i samband med eventuella framtida arbeten med distributionsledningen rekommenderas att träd i närheten förses med rotskydd.

Förändringar i bebyggelse kan medföra att befintliga gasledningar måste flyttas eller att särskilda försiktighetsmått måste vidtas. Weum Gas vill gärna involveras tidigt i detaljplaneprocessen för att åtgärder ska kunna anpassas på bästa sätt i det aktuella området.

Weum Gas har gärna en dialog med exploatören om försörjning med gas inom det berörda området.

Kommunledningskontoret noterar att Weum Gas behöver bli tidigt involverad i detaljplaneprocessen.

Dwg-fil med Weum Gas distributionsledningar översänds gärna till kommunen om behovs finns. Kontakt sker med undertecknad för en fil med ledningarna.

39. TJEJFOTBOLLSKLUBBEN NOVA ESLÖV OCH TROLLENÄS IF

Hej!

Som representanter för 2 verksamheter, i detta fallet fotbollsverksamhet, så vill vi gärna ge vår syn på hur man skulle kunna utveckla idén med en idrottspark i förhållande till den planritning ni eftersträvar. Vi har också ett genuint intresse av att få ta del av processen framöver, där vi som verksamma föreningar har möjlighet att få ta del av vad/hur tankarna är kring vad ni ser som en idrottspark.

Det som är intressant från vårt perspektiv är att det skall finnas möjligheter till att utöka förutsättningarna för de olika verksamheter som verkar i och omkring idrottsplatsen. Såväl inne som ute aktiviteter.

De förslag/idéer vi har tittat på och som kan skapa bra förutsättningar för föreningarna, men också för den övriga allmänheten, där man kan se det som ett rekreationsområde för alla att nyttja, förutsätter att man tittar på hur den här idrottsparken skall kunna vara funktionell för båda parterna.

Vi som har haft vår verksamhet här i många år, har en bild av vad som skulle ge föreningarna här bättre förutsättningar för att optimera sin verksamhet. Och som skulle komma alla till nytta oavsett om man driver en verksamhet såväl inomhus som utomhus.

För att svara på den första frågan kring hur vi upplever idrottsparken idag? – så är vi väl inte helt eniga när det gäller uttrycket idrottspark utan vi förhåller oss till det som vi ser det som, alltså En idrottsplats. Det som gör skillnad är hur man utnyttjar området kring i detta fallet fotbollsplanerna samt de olika sporthallar(dvs sporthallen, bollhallen, tennishallen) som finns runt omkring.

Några idéer/förslag som vi ser utvecklande och sett till er framtidsvision har vi här nedan några punkter:

I anslutning till fotbollsplanerna t.ex.:

- En multi arena(tillgänglig för alla)
- Utegym (tillgänglig för alla)
- Bänkar/bord runt hela idrottsparken(det är en efterfråga, även från allmänheten som vistas där)
- Själva fotbollsplanerna så är det även av intresse med någon typ av läktare.
- Eljus vid naturgräsplanen (detta gör att vi som har fotbollsverksamhet kan nyttja planen längre in på säsongen)

- Uppdatera slingan som finns runt området här(kan ju anpassas efter hur bebyggelsen sker)
- Uppdatera bollhallen så att vi som driver inomhuscuper har de faseliteter som i dagsläget ej finns.
- Grönområdet kan göras mer trevligt så att alla har möjlighet att nyttja området, såväl vi som verkar där, men också för allmänheten.

Detta är några av de idéer/förslag vi hoppas att man kan göra något bra av. Huvudsak med en idrottspark är att alla skall ha möjlighet att aktivera sig, oavsett Ålder. Ett rekreationsområde där alla får möjligheter.

Vi ser fram emot en dialog där vi föreningar har möjlighet att få ta del av vad som kan göra östra Eslöv till ett attraktivt område där vi gemensamt kan bedriva vår verksamhet på bästa sätt.

Kommunledningskontoret uppskattar Tjejfotbollsklubben Nova Eslövs och Trollenäs IFs engagemang i utvecklingen av östra Eslöv och Idrottsparken. Intention av den fortsatta utvecklingen av Idrottsparken är att det kommer att ske tillsammans med den idéburna sektorn. De föreslagna idéerna tas med i den fortsatta processen som ett underlag för en fördjupad dialog.

40. SKANOVA AB/TELIA

Skanova önskar i ett tidigt skede medverka i planarbetet, det vill säga när detaljplanarbete påbörjas, för att få med befintliga ledningar i planeringsunderlaget. På så sätt kan oförutsedda hinder i planeringen som berör Skanovas nät undvikas för att få en smidigare och snabbare planprocess.

Kommunledningskontoret noterar att Skanova behöver bli tidigt involverad i detaljplaneprocessen.

Om så önskas kan ledningarna skickas digitalt i dwg-format för att infogas på planeringsunderlaget. Kontakta https://url11.mailanyone.net/v1/?m=1kprUM-0001cK-3Z&i=57e1b682&c=tA3CbsoSABugbPJO4v3DgCl9wb6SxNHzdyzeSoPrIX8SlAaKsymFpbu_U5COdji3wMbVCxUiUsaYnKjt5dr3hnc4tzipNEHyC44DOwGcz0e1LnUD789im1UPhr4-KUu6kW_IDoECHTkSb4aDR9taH0ihiDbWyPsmoq4DRaWufKfN5LSGg3

elxVdLKlw_V0p9mQc57t6BErZ7nwFxSEwKMZ1lnklXZR4fqWmWdVLfmf0

41. TROPHI

Hej Moa,

Jag vill inledningsvis tacka för det mycket positiva mötet när vi träffades utanför Willys den 7 september 2020.

Jag återkopplar här med anledning av det mötet och den dialog vi har haft avseende den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv samt med hänvisning till planförfarandet med Lidl. Jag skriver för Trophi Eslöv ABs ("Trophi") räkning som äger fastigheten Eslöv Ödlan 1 på vilken Willys m.m. ligger.

Trophi följer kommunens arbete och planering inom Eslöv med stort intresse och ställer sig positiva till tillväxt och nya utvecklingsmöjligheter inom östra Eslöv. Mot bakgrund av att det bedrivs handelsverksamhet på Trophis fastighet bidrar vi gärna med vår åsikt, framförallt avseende områdena "Stråk i östra Eslöv" och "Berga Trädgårdsstad". Trophi vill här informera om verksamheten på Fastigheten i förhoppning att detta beaktas i den fördjupade översiktsplanen.

Bakgrund

Inledningsvis vill Trophi kort redogöra för plan- och fastighetsförhållandena inom Eslöv Ödlan 1.

Gällande detaljplan för aktuellt område antogs 1999 (Detaljplan för handel mm inom Bergaområdet norr om Ringsjövägen i Eslöv). Syftet med planen var bl.a. att tillskapa en byggrätt som möjliggjorde utbyggnad av handelsområdet med en motsvarande liknande handelsbyggnad som idag finns inom fastigheten Eslöv Ödlan 1 på intilliggande fastighet Ödlan 8. Någon utbyggnad har dock inte skett, utan större delen av fastigheten Ödlan 8 är idag åkermark.

Bild: Utsnitt ur plankarta till Detaljplan för utbyggnad av handelsområde. Kv Ödlan m.fl., laga kraft 1999-11-02.

För fastigheten Eslöv Ödlan 1 gällde dessförinnan en detaljplan som vann laga kraft 1994-10-31. Denna detaljplan möjliggjorde bl.a. att handelsbyggnaden inom fastigheten (som idag innehåller Willys-butiken m.m.) byggdes ut till det utförande byggnaden har idag.

Bild: Utsnitt ur plankarta till Detaljplan för utbyggnad av butikshall och småindustri norr om Ringsjövägen, Kv Ödlan och Berga 1:42 i Eslöv, laga kraft 1994-10-31. Notera att detaljplanen möjliggör en parkeringsyta av ungefär samma omfattning som den som finns idag (genom planen tillkommande parkeringsyta markerat i rött).

Bild: Fastigheten med gränser. Notera att parkeringsytan norr om Fastigheten med in- och utfart mot Lidängsvägen ligger inom intilliggande fastighet Eslöv Ödlan 8.

Intilliggande fastigheten Eslöv Ödlan 8 avstyckades från Fastigheten 2011. I förrättningen bildades gemensamhetsanläggningen Eslöv Ödlan GA:1, vilken inkluderade bl.a. den redan befintliga parkeringsanläggningen (den som idag nyttjas av Willys m.fl.). Vid förrättningen 2011 drogs dock fastighetsgränsen mellan fastigheten Eslöv Ödlan 1 och styckningslotten Eslöv Ödlan 8 direkt norr om handelsbyggnaden som innehåller Willys, och inte i gränsen mellan parkeringsytan och åkermarken vilket hade varit det rimliga. Anledningen till detta var att ansökan om fastighetsbildning gjordes av bolag inom samma koncern som vid tidpunkten ägde båda fastigheterna. Dragningen innebar dock nu, när fastigheterna har olika ägare, att delar av de parkeringsytor som nyttjades av besökare till handeln, och som innan avstyckningen legat inom Eslöv Ödlan 1, nu ligger inom Eslöv Ödlan 8.

Detta medför problem för Trophi då gemensamhetsanläggningen idag är omstridd. Trophi är oroligt för att del av parkeringsytan och nordöstra in- och utfarten från parkeringsytan till Lidängsvägen i förlängningen inte längre ska finnas tillgängliga. Detta skulle omöjliggöra pågående handelsverksamhet inom fastigheten Eslöv Ödlan 1 och därmed medföra en betydande olägenhet. Det skulle även påverka fastigheten i sig eftersom en fastighetsgräns så nära befintlig byggnad skulle vara mycket olämplig.

Inledande om fördjupad översiktsplan

Den fördjupade översiktsplanen beskriver överlag en utveckling som är positiv för Trophi. Handelsverksamheten återges i ett flertal bilder tillhörande olika utvecklingsområden vilket innebär att den fördjupade översiktsplanen ger starkt stöd för att handelsverksamheten ska finnas kvar på platsen. Inom utvecklingsområde "Berga Trädgårdsstad" syns exempelvis handelsbyggnaden med bl.a. Willys inom fastigheten Eslöv Ödlan 1, med bevarad parkeringsyta norr om byggnaden.

Bild: Fastighetens syns söder om bostäder inom området Berga Trädgårdsstad (nedre högra hörnet av kartbilden).

Även inom utvecklingsområde "Stråk i östra Eslöv" syns handelsbyggnaden med bl.a. Willys inom fastigheten Eslöv Ödlan 1, med bevarad parkeringsyta norr om byggnaden.

Bild: Fastighetens syns norr om och i anslutning till stråket Östergatan/Ringsjövägen (övre högre hörnet av kartbilden)

Det är vidare mycket positivt att markområdet strax norr om parkeringsytan betecknas "park/grönområde".

Bild: Fastighetens syns söder om utmärkt park/grönområde som ligger i anslutning till parkeringsytan norr om handelsverksamheten.

Samtidigt noterar Trophi att upplägget i planen medför att fokus är på bostadsutvecklingen med dess olika delområden. Trophi vill därför uppmärksamma kommunen på betydelsen av handelsverksamheten och vikten att denna även får visst utrymme i fördjupade översiktsplanen.

Kommunledningskontoret uppskattar att Trophi är positiva till utvecklingsplanen för östra Eslöv. Dock motsvarar illustrationskartorna i utvecklingsplanen inte en plankarta, utan ger en övergripande bild av utvecklingen av östra Eslöv. Den visar bärande element för stadsomvandlingen. Till exempel kommer bebyggelsens placering och kvarterens struktur att bestämmas i detaljplaner, exploaterings- eller markanvisningsavtal och bygglov.

Kommunen får gärna lyfta fram handelsverksamheten

Ett önskemål från Trophis sida är sålunda att handelsverksamheten lyfts fram ännu lite tydligare. Kartan över markanvändningen markerar exempelvis inte särskilt området där fastigheten Eslöv Ödlan 1 ligger som handelsområde. Området är i den fördjupade översiktsplanen istället förklarat som bostäder med inslag av handel.

Kommunledningskontoret har reviderat markanvändningskartan utifrån Boverkets ÖP-modell 2.1. Ytan där Trophi har sin verksamhet ingår i kategorin mångfunktionell bebyggelse, vilken medger handel.

Det är viktigt för Trophi att det tydligare framgår att markanvändning inom och i anslutning till Fastigheten avser handel (med tillhörande parkering och in- och utfarter) för att spegla att handelsverksamheten är avsedd att finnas kvar, också mot bakgrund av att handelsområdet planeras utökas med ytterligare handelsverksamhet i anslutning till fastigheten Eslöv Ödlan 1 (se nedan om positivt planbesked för Lidl).

Willys omnämns dock specifikt i det utvecklingsområde som avser stråk i östra Eslöv (Östergatan/Ringsjövägen) som en verksamhet i urval.

Bild från den fördjupade översiktsplanen där Willys omnämns.

Här bör framhållas att handelsverksamheten och dess läge bidrar till att ge en starkare koppling till Östergatan/Ringsjövägen. Willys är en större butik dit förbipasserade och besökare från hela Eslöv kan komma med bil och cykel. Fastigheten ligger t.ex. bra till i förhållande till det huvudcykelnät som presenteras i den fördjupade översiktsplanen. Invånare som åker kommunalt längs med Östergatan/Ringsjövägen har också möjlighet att handla här. Även antalet gående som passerar Willys kommer att öka med den planerade utvecklingen.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med ett resonemang om handel.

Bild över huvudcykelnät i fördjupade översiktsplanen

Trophi vill i det avseendet framhålla att det ställer sig positivt till att möjliggöra för gående, t ex genom anläggande av gångväg, att kunna röra sig området och ta sig till butiken för att handla.

Handelsverksamheten i slutet av Östergatan/Ringsjövägen hindrar inte karaktären av stadsgata längs med hela sträckan fram till väg 113. Trophi vill även framhålla handelsverksamhetens betydelse för området Berga Trädgårdsstad. Handelsverksamheten beskrivs här dock inte närmare. De omkring 450 planerade bostäderna i Berga Trädgårdsstad medför att det finns ett behov för de boende att handla livsmedel.

Parkeringsytan behöver säkerställas

På fastigheten Eslöv Ödlan 1 och Ödlan 8 finns som nämnts en parkeringsyta för besökare av Willys och intilliggande handel. Som redogjorts för ovan ligger del av parkeringsytan på intilliggande fastighet Eslöv Ödlan 8 men är likväl av avgörande betydelse för handelsverksamheten inom fastigheten Eslöv Ödlan 1.

Enligt den fördjupade översiktsplanen synes avsikten vara att parkeringsytan ska avgränsas norrut av parkmark, vilket bidrar till att säkerställa att den blir kvar. Det kommer dock att bli viktigt för Trophi att parkeringsytan säkerställs i framtida detaljplaneläggning. Willys har ca 50 000 besökare per månad och en högre omsättning kräver fler parkeringsplatser, varför det finns en förhoppning att ytan utökas något framöver.

Översiktsplanen förändrar inte gällande detaljplaner och pågående markanvändning.

Positivt planbesked för Lidl

Kommunstyrelsens arbetsutskott fattade den 28 april 2020 beslut (meddelades den 6 maj 2020) om att lämna positivt planbesked för Detaljplan för fastigheterna Äspingen 1 och 2 samt del av Eslöv 52:14. Planbeskedet har begärts av Lidl Sverige KB ("Lidl") eftersom de bl.a. önskar etablera sig på platsen med ett varuhus och med stöd av planen förvärva mark för ändamålet. Lidl vill möjliggöra för handel på en tomt där gällande plan inte medger detta. Området är ca 9 000 kvm, till hälften ägt av kommunen. Kommunen har i beslutet framhållit förslaget bedöms vara förenligt med översiktsplanen och således även till den ändrade markanvändningen till stadsbygd.

Trophis fastighet Eslöv Ödlan 1 ligger på västra sidan av Lidängsvägen i förhållande till Äspingen 1 och 2. Verksamheten på Trophis fastighet nyttjar redan Lidängsvägen för varutransporter och in-/utfart till parkeringen som

idag ligger inom Eslöv Ödlan GA:1. Om förslaget leder till planläggning kommer Lidängsvägen att fungera som in- och utfart även för Lidls verksamhet. Det kommer då permanenta Lidängsvägen som in- och utfartsväg och säkerställa att parkeringen som idag ligger inom Eslöv Ödlan GA:1 fortsatt blir tillgänglig för verksamheten inom fastigheten Eslöv Ödlan 1. Som nämnts ovan ser Trophi positivt att möjliggöra för gående att ta sig till handelsverksamheten. Trophi vill även lyfta möjligheten att utforma cykel- och gångväg mellan Lidls respektive Trophis verksamhet och Berga Trädgårdsstad.

Trafik

Den fördjupade översiktsplanen beskriver stråket Östergatan/Ringsjövägen som en stadsgata som fungerar som ryggrad för östra Eslöv och tillkommande bebyggelse och grönstruktur är länkade till denna. För att möjliggöra Östergatan/Ringsjövägens karaktär som stadsgata förutsätter det bl.a. att trafiken leds om för att minska genomfartstrafiken. Trophi ser positivt på att trafiken leds om. Trophi vill dock tillägga att godstransporterna till Willys även fortsatt måste kunna köra in via in- och utfarten från Lidängsvägen, vilket innebär att de endast kör en kortare sträcka från Östra vägen in på Ringsjövägen innan de svänger in på Lidängsvägen. Detta är mer säkert för Willys och övriga verksamheters besökare samt möjliggör för bilister och cyklar som kommer från västra sidan att inte mötas av varutransporter. Trophi är måna om att ha vägen kvar och det är viktigt vid en framtida detaljplaneprocess att lokalgata med in- och utfart finns kvar.

Lidängsvägen ska även beaktas i förhållande till det positiva planbesked som meddelats för Äspingen 1 och 2 samt del av Eslöv 52:14. I beredningen av ärendet i Kommunstyrelsens arbetsutskott hänvisades till tidigare trafikutredning som pekade på att en förnyad infart till området genom en förbättrad korsning eller rondell vid Ringsjövägen skulle behövas om ytterligare handel skulle tillkomma.

Lidängsvägens utformning och funktion är en del av detaljplanen Äspingen 1 och 2 samt del av Eslöv 52:14, vilket är en pågående process. I översiktsplanen är Lidängsvägen tillagd som ytterligare en koppling till och från Berga trädgårdsstad.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis ser Trophi att befintlig verksamhet med parkering på Fastigheten som ett bra komplement till den markanvändning som planeras, dvs. stadsbygd med bostäder och grönområden inom Berga Trädgårdsstad samt att den bidrar till en koppling till Östergatan/Ringsjövägen. Trophi hoppas att handelsverksamheten kan lyftas ännu mer och närmare beskrivas i den fördjupade översiktsplanen.

42. KRAFTRINGEN

Kraftringen Energi AB har tagit del av remissunderlaget rörande Eslövs kommuns fördjupade översiktsplan och tackar för möjligheten att svara på remissen.

Kraftringen är ett energibolag med ambitionen att leda utvecklingen av hållbar energi. Vi tar ansvar för att använda naturresurser så effektivt som möjligt genom att fokusera på lokala energilösningar som skapar både stora miljövinster och bidrar till en hållbar tillväxt i vår region. Vi erbjuder nutids- och framtidsanpassade produkter och tjänster som hjälper såväl våra ägarkommuner som våra kunder till en hållbar energivardag. Dessutom engagerar vi oss i många olika framtidsprojekt med hållbarhetsfokus.

Kraftringens affärsverksamhet omfattar både energitjänster och infrastrukturella lösningar till kommuner, byggherrar, fastighetsägare och BRFer, näringsidkare och industrier samt privatpersoner inom smart energianvändning, kunden som energiproducent, mobilitet, el, värme/kyla, belysning och datakommunikation. Vår vision är ”Energi för framtida generationer”. Detta återspeglas i våra strategiska inriktningar där vi vill ta ledarplatsen inom både hållbar energi och som energipartners till våra kunder. Vi är involverade i ett flertal större projekt och miljösatsningar; exempelvis inom hållbar stadsutveckling, stor och småskalig tillvaratagande av överskottsenergi och förnybar energiproduktion samt stor- och småskaliga energieffektiviseringstjänster. Kraftringen satsar även på innovation och utveckling i nära samarbete med kunder, akademi och innovationscentra i syfte att våra energilösningar alltid skall ligga i framkant när det gäller hållbarhet, innovationsgrad och effektivitet.

Kraftringens verksamhet och ambitioner stämmer därmed väl överens med de målsättningar och ambitioner Eslövs kommun sätter i den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv. Kraftringen bidrar gärna med kunskap och energitjänster för att dessa målsättningar skall nås.

Barnrättsperspektivet och andra sociala aspekter är väl inkluderade i planens målsättningar och viktiga att lyfta även i genomförandet

Kraftringen uppmärksammar att barnrättsperspektivet behöver vara tydlig i implementeringen av den fördjupade översiktsplanen och i de strategier som skall tas fram för områdena i östra Eslöv. Kraftringen stödjer att yngre samt socioekonomiskt utsatta kommuninvånare skall få sin röst hörd i utvecklingsprocessen runt den fördjupade översiktsplanen. Kraftringen stödjer också att det finns en riktad dialog mot de företag och verksamheter som idag har sin verksamhet i planområdet. Specifikt gäller detta också Idrottsparken, där de idéburna sektorerna spelar en stor roll för utvecklingen. Endast med gemensamma utgångspunkter kan de regionala och lokala målsättningar nås och hållbarhet accentueras.

Den fördjupade översiktsplanen kan bidra till att möjliggöra Eslövs vision och tre övergripande mål

Den fördjupade översiktsplanens förankring i Agenda 2030 liksom i övriga nationella och regionala mål ligger väl i linje med Kraftringens egen förankring av sin verksamhet och i de energitjänster som kan bidra till måluppfyllelse.

De tre övergripande målen, Regional stjärna, Hållbara lägen och Lätt att leva livet har sin utgångspunkt i möjliggörande av hållbar utveckling. Dessa mål kan användas för att knyta samman komplexa geografiska, infrastrukturella och demografiska samband samtidigt som andra värden, som till exempel, hållbara livsmiljöer, grönstråk och blåytor, barnrättsperspektivet, mångfald, jämställdhet och gemenskap får en framskjutande roll. Detta ger möjligheter till en hållbar och dynamisk utveckling av kommunen för dess medborgare. En sammanhållen implementering av den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv ger möjlighet till måluppfyllelse gällande Eslövs tre övergripande mål och för visionen, ”Skånes bästa kommun att bo och verka i”.

Hållbarhet genom hela byggskedet, livscykelperspektiv och cirkulära flöden behöver lyftas tydligare i genomförandet av den fördjupade översiktsplanen

Först i sista delen av planförslaget, i genomförandedelen, lyfter den fördjupade översiktsplanen vikten av hållbarhet i byggskedet, livscykelperspektiv samt materialvals betydelse för koldioxidutsläppen. Där konstaterar man att frågor bör ställas runt detta. Det är Kraftringens ståndpunkt att detta är en av de mest centrala frågorna i den fördjupade översiktsplanen för en framtida hållbar stadsdel. Dessa frågor bör lyftas tydligare i alla delar av planen och inte minst i genomförandet.

Kraftringen anser att det inte räcker med att ställa frågor runt detta. Här behöver gemensamma hållbarhetsöverenskommelser och beräkningsmetoder ingås respektive användas för att säkerställa att utvecklingen av östra Eslöv minimerar koldioxidutsläpp sett ur ett livscykelperspektiv samt säkerställer cirkulära materialströmmar i så hög utsträckning som möjligt. Exempel på sådana överenskommelser och metoder kan vara gemensamma hållbarhetskontrakt, som det som till exempel används i Brunnshög i Lund. Kraftringen bidrar gärna i arbetet med att säkerställa att den fördjupade översiktsplanen bidrar till minimerade klimatutsläpp, både i planeringsskede och i genomförandeskede. Därtill bör gemensamma metoder för uppföljning och verifiering användas. Att det finns en gemensam hållbarhetsöverenskommelse och gemensamma metoder att arbeta med bör vara några av de viktigaste målsättningarna för implementeringen av den fördjupade översiktsplanen.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med hållbarhet och livscykelperspektivet i listan av planeringsprinciper. Hållbar stadsutveckling kommer vara ett prioriterat fokusområde i genomförandeprojektet. Dessutom träder kravet på klimatdeklarationer i kraft från 1 januari 2022.

Inom energisektorn har cirkuläritet, livscykelperspektiv och delningsekonomiska skalfördelar implementerats sedan många år. Här tas överskottsenergi tillvara i cirkulärt perspektiv, både när det gäller uppvärmning, transporter och andra restprodukter från samhället som används på ett effektivt sätt för att ställa om energisystemet. Genom fjärrvärmens- och fjärrkylans möjligheter att flytta energi runt om i staden, stödjs en effektiv delningsekonomi även inom energiområdet. Dessa fördelar bör tas till vara även i nya sammanhang, till exempel kan de användas för att stödja nya energilösningar i så kallade prosumentsammanhang, där energibolagens kunder även blir energiproducenter. Dessa erfarenheter bör tas tillvara i det gemensamma hållbarhetsarbetet i området.

Arenor för samarbete bidrar till resurseffektivitet och innovation

För att uppnå en hållbar samt energi- och resurseffektiv stad, behöver arenor skapas för att möjliggöra samarbete mellan samhällsbyggarsektorerna. Eslövs kommun och utgångspunkterna i den fördjupade översiktsplanen spelar en viktig roll för att skapa sådana arenor. Det är Kraftringens

uppfattning att genom samarbete och möten skapas förutsättningar för att identifiera och förverkliga resurs- och energieffektiva lösningar. Nya energilösningar, nya sätt att använda traditionella lösningar, digitalisering, innovation och utveckling uppstår i skärningspunkterna aktörer emellan. Genom att skapa samarbetsplattformer i linje med den fördjupade översiktsplanens mål kan Eslövs kommun bidra till att energilösningar implementeras på det mest resurs- och kostnadseffektiva sättet inom alla sektorer. Hålbarhetskontrakt och gemensamma metoder för planering, genomförande, beräkning och uppföljning kan utgöra processen för sådana gemensamma arenor.

I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling att vara ett prioriterat fokusområde. Kraftringen är en viktig part för kommunen att föra dialog med.

Med rätt fokus i genomförandet, kan den fördjupade översiktsplanen ge en hållbar stadsdel och också knyta ihop området med intilliggande områden

För området som helhet föreslår Kraftringen att man använder Kraftringens sensorlösningar för att kunna analysera och optimera flöden av trafik, människor och rörelse på samma sätt som kan man optimera belysning och energiflöden. Detta kan användas som underlag för analys av åtgärder för förbättring i de centrala kvarteren och i området östra Eslöv.

Buller från vägtrafiken kan minskas genom att tillföra laddmöjllighter för elbilar i de utbyggda områdena. En välutvecklad elinfrastruktur för laddbara fordon i området bidrar till att minimera buller från nytillkomna områden och verksamheter.

Planeringsprinciperna

Kraftringen tycker de planeringsprinciper som den fördjupade översiktsplanen har utgått från generellt sätt är bra. Dock saknar Kraftringen både belysning och infrastruktur under mark som utgångspunkt för planeringsprinciperna.

Belysning och belysningslösningar längs gator, stråk och gena vägar är viktiga parametrar både för att knyta ihop olika områden med varandra men också för att öka hållbarhetsvärden inom enskilda områden som t.ex. trygghet och urban biodiversitet.

Elnätsinfrastrukturen bidrar till möjliggörande av hållbara elbaserade lösningar båden inom bostads- och servicesektorerna, transportsektorn och verksamhets/industrisektorn, t.ex. genom solceller, elmobilitetslösningar och energilagring, både i lokala energilösningar men också genom utveckling av elnätet som idag försörjer området med leveranssäker och högkvalitativ el. För att nå de mest hållbara och optimala flexibilitetslösningarna mellan synlig elinfrastruktur och elinfrastruktur under mark, krävs det att även dessa är med som utgångspunkt i planeringsprinciperna.

Detsamma gäller sensor- och fiberinfrastrukturer. För att kunna optimera lösningar med sensorer och fiber i och mellan områden samt i och mellan verksamheter, industrier och bostäder och service behöver dessa vara med som utgångspunkt i planeringsprinciperna. Sensorlösningar kan placeras i princip var som helst i staden och bidra till att minska tid och utsläpp i samband med att de identifierar åtgärdsbehov på ett effektivt sätt, t.ex. när det gäller bevattning, laddstolpar, tömning av papperskorgar etc. Fiberlösningar säkerställer möjlighet till dataöverföring i det moderna, uppkopplade samhället.

Samma faktum gäller för värme- och kyla-lösningar. För mesta möjliga hållbarhet till lägsta möjliga kostnad, behöver man kunna använda och/eller kombinera lösningar både ovan och under mark. Då behöver detta vara med redan från början i planeringsprinciperna. Markvärme är ett exempel på en lösning under mark som kan bidra till att knyta ihop områden, och öka den sociala hållbarheten de enskilda delarna då områden tillgängliggörs för medborgarna.

Exempel på sådana lösningar konkretiserade i planförslaget skulle kunna vara:

- Belysningslösningar och markvärme i anslutning till de stråk som omger äldreboende, vårdinrättningar och allmän service runt ICA-butiken, apotek och andra inrättningar som är viktiga för alla att kunna nå i det dagliga livet. Det är ofta mycket folk som rör sig runt en sådan central plats som en station. Även för dem kan dessa lösningar bidra till att förstärka trygghet och säkerhet. Med sensorlösningar kan man optimera de servicebehov som finns i området som t.ex. säkerställa tömning av papperskorgar, bevattningsbehov etc.
- Dessa lösningar kan även förlängas till östra sidan, till medborgarhuset, stadsparken och kyrkan för att öka trygghet, urban

biodiversitet och halkfria och säkra gång- och cykelbanor. Lösningarna kan bidra till att knyta ihop de båda stadsdelarna, trots att de delas av södra stambanan. Även här är trygghetsskapande faktorer viktiga, där t.ex. trygghetsbelysning i stadsparken kan bidra till att förbättra den ekologiska hållbarheten genom att öka förutsättningarna för urban biodiversitet.

- I de stadsdelar där trafiken skall ledas om, kan man satsa på lösningar för kollektiva, elektrifierade transporter som ytterligare bidrar till dämpat buller i en central stadsel, samtidigt som man bygger om och underlättar för gång och cykel.

Planförslaget redovisar inte all teknisk försörjning i detalj på grund av de förändringarna som kommer att ske i samband med omvandling från industri till centrumfunktioner och bostäder.

Ett samarbete med leverantörer av dessa tjänster är en förutsättning för att finna hållbara lösningar gällande energisystem, temperaturreglering, fiber och IoT.

Järnvägsstaden

Det är bra att man i den fördjupade översiktsplanen lyfter fram områdets blandade karaktär och tar tillvara på den tydliga Eslövs-karaktären från den historiska bebyggelsen även när byggnaderna får nya verksamheter och nya användningsområden. Genom befintlig och ny infrastruktur och energilösningar, i kombination med både innovativa och moderna sätt att använda dem på, kan hållbarheten i området förbättras genom översiktsplanen och genom följande detaljplaner. Exempel på sådana lösningar är fjärrvärme kombinerat med markvärme eller solceller och mobilitetslösningar som förstärker stadsdelens hållbarhet både energilösningsmässigt och visuellt. Sådana kombinationslösningar borgar för leveranssäker och hållbar modern energi.

Vid Stinstorget föreslår Kraftringen därför markvärme och trygg belysning. Detta ger förutsättningar för ett levande torg där alla kan röra sig i trygg belysning även vintertid.

En detaljerad utformning av Stinstorget finns inte med i översiktsplanen.

När det gäller hållbar mobilitet skall det förberedas för laddinfrastruktur vid större renoveringar/ombyggnader av fastigheter. Här föreslår Kraftringen att man även installerar laddinfrastruktur vid pendlarparkeringarna och parkeringarna utanför Ica. Kraftringen föreslår också att tillgången till fiber utvecklas, som ett sätt att säkra möjligheter till dataöverföring för befintliga verksamheter och hushåll i området, men också för att framtidssäkra ett ökat behov av dataöverföring. Självfallet behöver byggnadernas energiprestanda garantera en låg energianvändning oavsett energilösning. Detta kan säkerställas genom ett gemensamt hållbarhetskontrakt eller gemensam metod för stadsutveckling innan genomförandet av planen implementeras.

Planförslaget redovisar inga tekniska detaljer. Ett samarbete med leverantörer av dessa tjänster är en förutsättning för att finna hållbara lösningar gällande fiber och laddstolpar.

Bruksstaden

I Bruksstaden förslår Kraftringen att markvärme etableras för att tillsammans med gröna stråk bidra till att knyta ihop stadsdelar och målpunkter både vintertid och sommartid. Solceller på bostadshusen, nya laddlösningar för elbilsladdning och energilagringsmöjligheter kan bidra till att utveckla hållbarheten. Detta gäller inte bara bostadshusen utan även befintliga och nya parkeringsgarage kan utvecklas till moderna och energioptimerade mobilitetshus. Även här kan fiberlösningar och sensorer bidra till smarta lösningar och framtidssäkrad dataöverföring i den moderna och uppkopplade staden.

I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling vara ett prioriterat fokusområde. Kraftringen är en viktig part för kommunen att föra dialog med.

Berga trädgårdsstad

I Berga trädgårdsstad ser Kraftringen stora möjligheter att energilösningar, tillsammans med fiber- och sensorlösningar, kan bidra till en accentuerad social hållbarhet. Sådana lösningar skulle t.ex. kunna omfatta både värme och kyla till mellanboendet för äldre som planeras, men också fiberlösningar för t.ex, larmtjänster. Genom utgångspunkt i energieffektiva byggnader kan befintliga energilösningar, tillsammans med energilösningar som passar i ny

bebyggelse, som t.ex. solceller, energilager eller olika former av värme/kylalösningar, tillsammans med trygg belysning, bidra till att hållbarhetsprofilen i området bli mycket stark. Dessa lösningar kan också bidra till att knyta ihop olika delar och stråk inom stadsdelen, där en av utmaningarna är att utveckla området etappvis utan att förlora känslan av en enhet.

I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling vara ett prioriterat fokusområde. Kraftringen är en viktig part för kommunen att föra dialog med.

Idrottsparken

I områden med idrottsverksamheter finns ofta ett behov av effektiv belysning men också av effektiva energilösningar. Samtidigt finns det i detta fall mycket natur runtomkring. Därför lämpar sig smarta belysningslösningar alldeles särskilt i detta område. Genom smarta belysningar kan man maximera det behov idrottsverksamheterna har av både effektiv belysning och trygghetsbelysning samtidigt som belysningen främjar och utvecklar de ekologiska värden som finns i området. Genom belysningslösningar kan man också knyta ihop det stråk som förenar de stadsdelarna på båda sidor Ringsjövägen, men även med Östergatan och Verkstadsvägen.

På samma sätt som idrottsverksamheter har behov av effektiva beslyningslösningar, har de behov av smarta energilösningar och smarta transportlösningar. Smarta energilösningar kan bidra både till minskad energianvändning och därmed till minskade klimatutsläpp men också till minskade kostnader för de idrottsverksamheter som skall verka i området. Hur en energilösning bäst kan utformas inom respektive stadsdel, beror på vilka behov verksamheterna i området har. Beroende på behov, kan t.ex. olika typer av värme-kyla-lösningar, solceller, sensorlösningar och eventuellt energilager vara aktuella applikationer i området. I anslutning till idrottsverksamheter brukar det finnas ett stort behov av parkeringsplatser. Kraftringen förslår att man redan nu framtidssäkrar dessa ytor med laddstolpar.

Planförslaget redovisar inga tekniska detaljer.

Ett samarbete med leverantörer av dessa tjänster är en förutsättning för att finna hållbara lösningar gällande fiber och laddstolpar.

I alla delar av planen är det viktigt att Barnkonventionen beaktas. De idéburna sektorerna som i denna del av planområdet har barn- och ungdomsverksamhet som huvudfokus för sin verksamhet, kan med säkerhet bidra till att förstärka detta perspektiv.

Att ta hänsyn till teknisk försörjning i planeringsskedet är en förutsättning för rätt gestaltning och mesta möjliga hållbarhet i området

När det gäller teknisk försörjning i form av energi och fiber är det viktigt att integrera detta i stadsplaneringen i ett mycket tidigt skede. Detta gäller både traditionell infrastruktur som vanligtvis är osynlig för gemene man, t.ex. elnät, fjärrvärmenät och fibernät, men även sådan infrastruktur som är mer synlig, t.ex. solceller och laddinfrastruktur. De mest effektiva och optimala energilösningarna som säkerställer mesta möjliga resurseffektivitet och minsta möjliga klimatutsläpp bygger på integrering med andra delar av stadens gestaltning som t.ex. kvalitet på byggnaders klimatskal, takytor för integration av solceller, lösningar för laddinfrastrkutur etc. Energi är integrerad i en stor del av målen i den hållbara staden, därför behöver teknisk försörjning beaktas löpande genom den fördjupade översiktsplanen och inte bara i delkapitlet teknisk försörjning.

Kraftringen har elnät, fibernät och fjärrvärmenät inom kommunen. I varje stadutvecklingsprojekt, liksom utveckling av landsbygdsområden, krävs stora resurser för att hitta lämpliga placeringar av ledningarna. Utöver eventuella visuella aspekter omfattar dessa även tekniska aspekter, tillståndsfrågor och markupplåtelser. För förläggning av ledningar i kommunens allmänna platsmark finns ett generellt nyttjanderättsavtal där Kraftringen har möjlighet att förlägga ledningar i sådan mark. Mot bakgrund av att det inte alltid är kostnadsmässigt eller tekniskt möjligt att flytta ledningar är det viktigt att tidigt i detaljplaneskedet utreda hur det ligger till i denna del. Här är det viktigt att alla lednings- och infrastrukturägare blir delaktiga tidigt i processen för att säkra planmässiga möjligheter för befintliga och nytillkommande ledningar samt för att hitta lämpligaste placering av ledningar och tillhörande anläggningar. Endast då kan

innovativa lösningar för både nya och befintliga områden genereras och det ges möjlighet till samordning mellan de olika ledningsslagen.

Kraftringen är också gärna delaktiga i utvecklingen av kommande detaljplaner för att tillföra sin kompetens om behov av utrymmen för om- och tillbyggnad av befintlig infrastruktur men även när det gäller ny infrastruktur som kan bli aktuell inom området. Sådana behov grundas på de verksamheter som bedrivs eller kommer att bedrivas inom området. För möjlighet till bättre planering och därmed också optimering av de möjligheter energi- fiberrelaterad infrastruktur kan ge i hållbara och cirkulära stadsdelar i östra Eslöv är det bra att så snart som möjligt diskutera

- En tydligare fördelning mellan villor/radhus/lgh inom respektive område. Det gör stor skillnad för möjligheter att optimera befintlig och ny infrastruktur med nya och innovativa energilösningar.
- Energi- och fiberlösningar i blandad bebyggelse. För att effektivt kunna försörja alla verksamheter med både effekt, energi och dataöverföringskapacitet är det viktigt att tidigt veta det samlade behovet av dessa.
- Möjligheterna till tillvaratagande av överskottsenergi i området. Det är viktigt att ha kunskap om eventuell överskottsenergi som verksamheterna och industrierna genererar för att kunna analysera om det är möjligt att ta tillvara den på ett effektivt sätt. Energilösningarna kan då från början sättas upp med detta perspektiv med minskad användning av primär energi och minskade klimatutsläpp som följd.
- Utvecklingen i övriga Eslöv som underlag för kunskap om det samlade energi- och effektbehovet. Utvecklingen i hela Eslöv, inte bara i östra Eslöv, påverkar t.ex. kapaciteten i samma fördelningsstation. Av sådana skäl är det viktigt att ta få en helhetsbild över utvecklingen samt hur utvecklingen i östra Eslöv förhåller sig till utvecklingen i övriga Eslöv.
- Prioritetsordning av planerna. Kraftringen tycker att det är bra att det finns en prioriteringsordning i den fördjupade översiktsplanen. Här behövs det dock sätta ett ytterligare fokus på att ytterligare tydliggöra energi- och fiberrelaterade behov för de olika delarna för att säkerställa att rätt infrastruktur finns på plats för möjliggörande av hållbara och effektiva lösningar för skolor, förskolor, vårdinrättningar, butiker etc.

I övrigt deltar Kraftringen gärna i kommungemensamma utvecklingsprocesser när det gäller energi, digitalisering, innovation och hållbar utveckling.

Kommunledningskontoret noterar att Kraftringen behöver bli tidigt involverad i detaljplaneprocessen.

43. LRFS KOMMUNGRUPP I ESLÖV (LANTBRUKARNAS RIKSFÖRBUND)

Övergripande ser vi mycket positivt på att tätorten kan utvecklas inom stadens befintliga gränser. Går det att bygga 3000 bostäder inom planområdet behöver kanske inte området väster om Väster som anges för utbyggnad av 600 bostäder på åkermark i ÖP2035 tas i anspråk inom överskådlig tid.

Inom det nu aktuella området finns en del åkermark i nordöstra delen. Vi föreslår att den sparas i det längsta som en markreserv och att pågående markanvändning kan fortsätta tillsvidare genom att ny bostadsbebyggelse i första hand lokaliseras till planens övriga delområden. Vi vill påminna om att jordbruksmark enligt miljöbalken endast får tas i anspråk för väsentliga samhällsintressen och endast när andra alternativ saknas. Fördjupningen visar tydligt att det finns många andra alternativ lämpliga för bostadsbebyggelse.

Kommunledningskontoret delar uppfattningen om att det är viktigt att tillvarata jordbruksmark. Att planområdet har utökats hänger samman med det pågående arbetet med riktlinjer för bostadsförsörjning, vilket framgår i planförslagets inledande kapitel.

Att vänta med att exploatera de orörda områdena är även positivt för biologisk mångfald och dagvattensituationen. Vi anser att ny bebyggelse ska använda ytorna effektivt och att man bör vara sparsam med nya skötselkrävande grönområden. Det finns rikligt med grönstruktur för rekreation både inom och utom tätorten. Däremot kan det på vissa ställen inom området finnas behov av gröna och genomsläppliga ytor för dagvattenhantering, vilka där det är lämpligt även kan detaljplaneras inom tomtmark.

En av utgångspunkterna för den fördjupade översiktsplanen är en blandning av hustyper. I dagsläget är utbudet av småhus litet, därför ser Kommunledningskontoret att det finns ett behov av att utvecklingen av Berga trädgårdsstad kommer tidigt i genomförandet.

Inom planområdet är andelen allmänt tillgängliga grönområden låg, därför innehåller planen även parker och gröna stråk. Gröna och genomsläppliga ytor kommer att finnas.

På samma sätt som vi vill hushålla med åkermarken som en viktig och ändlig resurs anser vi att man bör ta vara på befintliga strukturer inom planområdet. Man bör noga överväga och utreda industrispårets framtid. Det borde gå att se som en unik konkurrensfördel i vår del av Skåne för företagsetablering i Eslöv. Om ett antal företag med behov av miljövänliga tunga transporter kunde nyetablera sig i staden skulle det finnas ett bredare underlag för att finansiera underhåll och drift av anläggningen.

Det är naturligtvis viktigt att erbjuda attraktiva boendemiljöer men även värdefullt att vara en attraktiv näringslivskommun. Sammantaget ser vi positivt på de utvecklingsmöjligheter som finns inom tätortens befintliga gränser och att det kan ske en tillväxt utan att inverkar negativt på de gröna näringarna.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Allmänheten

44. PRIVATPERSON 1

Gör en riktig friluftsanläggning med elljusspår 2,5 -5 km. Det är vad jag och många andra saknar. Jag reser mycket på jobbet och det är så härligt att komma till städer med sådana anläggningar och jag tror att Eslöv är en av de få städer som inte har den.

I Eslöv finns motionsspår med elljus, t e x Onsjöparken och Husarängen. I östra Eslöv kommer kommunen att utveckla parker och grönstråk, men mer detaljerad utformning finns inte med i den fördjupade översiktsplanen.

45. PRIVATPERSON 2

Viktigt att en ansenlig andel av bostäderna blir hyresrätter, med rimliga hyror, så att det blir en blandad socioekonomisk sammansättning av boende.

Ett lämpligt område att ha någon typ av bondegemenskap. Inte ett serviceboende, som är begränsat för äldre utan för folk i olika åldrar, som är intresserade av gemenskap (Ett hus med gemensamma ytor t ex matsal och kök, odlingsmöjligheter etc.)

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt med en blandad stadsdel. En fördjupad översiktsplan kan dock inte reglera upplåtelseform.

46. PRIVATPERSON 3

Hej! Jag har några frågor om miljö- och hållbarhetsaspekten av översiktsplanen. I "Del 5 - Genomförande" står följande paragraf:

Ytterligare en aspekt som är viktig att ha med i ett genomförande av den fördjupade översiktsplanen är en diskussion om hållbarhet i byggandet och att ha ett livscykelperspektiv. Frågor om hur till exempel val av material och byggnadssätt kan påverka koldioxidutsläpp behöver ställas.

Denna paragraf är ganska vagt formulerad. Kommer det att utföras en livscykel- och koldioxidutsläppsanalys på det som byggs i östra Eslöv? Kommer nya byggnader att vara miljöcertifierade? Finns det planer på att tillämpa cirkulärt byggande i någon form?

Det vore väldigt intressant att få veta mer om hur kommunen tänker kring dessa aspekter, särskilt som vi lever i en klimatkris där koldioxidutsläppen drastiskt måste minska. Kommunens hemsida om ombyggnaden av Stora Torg innehåller massor av bra information men jag har inte lyckats hitta något som specifikt tar upp miljöaspekten och hållbart byggande. Finns det planer på att skapa en sådan hemsida om östra Eslöv, och kommer i så fall miljöaspekten att tas upp där? Tack för möjligheten att ge min synpunkt!

Planförslaget har även blivit kompletterat med en text om livscykelperspektivet och som en planeringsprincip. I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling vara ett prioriterat fokusområde. Dessutom träder kravet på klimatdeklarationer i kraft från 1 januari 2022.

47. PRIVATPERSON 4

Har en fråga angående företagen som ligger på gammla Åkerman plus smidmek om de kommer att bli berörda på något viss?

Sen att där kan ligga mycket farlig avfall på gammla Gotthard,jag vet inte men kanske.

Annars ser det väldigt spännande ut.

Svar skickat med e-post [2020-10-09]:

Platsen där Smidek ligger är en del av det som i planförslaget kallas för Bruksstaden och tanken är att området i ett långt tidsperspektiv (efter år 2035) ska utvecklas till ett bostadsområde. Men eftersom det är en förändring som ligger långt fram i tiden, kommer det inte att påverka Smidek och de andra verksamheterna nu direkt. Det är inte så att kommunen kommer tvinga något av företagen att flytta.

Däremot kommer tomten där Stena finns idag att utvecklas till ett bostadsområde inom en tioårsperiod, vilket gör att Smidek och de andra företagen indirekt kan bli påverkade av att lägga nära en plats där det byggs. När arbetet sätter igång är det viktigt att hitta lösningar som gör att det fungerar för de närliggande verksamheterna.

Fastigheten där gamla Åkermans finns ligger utanför planområdet och blir därför inte direkt berörda av planförslaget. Men kan, på samma sätt som jag beskrivit ovan, bli påverkade av att det byggs i närheten.

När det gäller eventuella markföroreningar så är det en risk som finns på flera platser inom planområdet och är något som kommunen är medveten om. När planeringen fortsätter kommer undersökningar och ev. sanering av föroreningar att behöva göras.

Tillägg: Sedan svaret skickades har exploateringen av den del av Bruksstaden där Smidek ligger blivit flyttat från prio 3 till prio 2 (innan 2035).

48. PRIVATPERSON 5

Jag bor i Stehag. Jag har tittat planen för utvecklingen av östra Eslöv på Youtube. Min synpunkt är att det inte finns så mycket jord i Sverige som man kan odlar på. Därför är det mycket viktigt att vi bevara de åkrarna som idag finns. Det är väldigt tungt att se att ni vill omvandla åkern bakom Willy:s till bostäder och trädgård.

Det måste finnas andra lösningar. Exempelvis kan man bygga 12 våningar istället av 8 som skildras i filmen. Eller man kan omvandla soptippen bredvid Komvux till bostäder och trädgård. Det är mycket konstigt att det finns en soptipp som ligger så nära centralstationen och skolorna. Gå dit, lukta och kolla! Det luktar dåligt och det finns plastpåsar på trädens grenar och längs vägen. Det är jättemärkligt att man vill bevara en soptipp men förstöra en åker.

I vart fall tycker jag att vi måste bevara våra åkrar!!!

Svar skickat med e-post [2021-01-12]:

Tack för dina synpunkter och tankar om utvecklingen av östra Eslöv. Jag tar med mig dem i det fortsatta arbetet med den fördjupade översiktsplanen.

Precis som du tycker också Eslövs kommun att det är viktigt att se värdet i åkermarken och att möjliggöra en livsmedelsproduktion även i framtiden. Samtidigt utvecklas kommunen och det behöver till exempel finnas plats för nya bostäder och rekreationsområden. I Eslövs översiktsplan för hela kommunen (från 2018) är därför en viktig utgångspunkt att det framförallt är i redan befintliga tätorter och i goda kollektivtrafiken lägen som nya bostäder ska byggas. Den mark som du hänvisar är just ett sådant läge och tanken är att en exploatering där är bättre än en mer utspridd utveckling. I dagsläget är stora delar av området (även om det ännu inte är utbyggt) detaljplanelagt för verksamheter, i det nu pågående planarbetet är förslaget att det istället ska bli bostäder och park.

När det gäller höjder, våningsantal och hur många bostäder det är möjligt att bygga så är det ingen som kommer att läggas helt fast i den här planen utan det sker i detaljplaner längre fram. Men det finns ändå tankar om hur många bostäder som kan få plats inom de olika delområdena inom planområdet och vi arbetar med olika scenarier. Vi har fått in många synpunkter på just tätheten och antalet bostäder och det finns både de som tycker som du att det ska byggas högre och de som tycker tvärtom.

På den tomt som du benämner som soptipp finns idag företaget Stena Recycling. De sysslar med avfallshantering och återvinning. Det är en viktig verksamhet, men precis som du skriver är placeringen i centrala Eslöv inte den bästa. Eslövs kommun har därför skrivit ett avtal med Stena Recycling och de kommer att flytta till Gryby industriområde. På

platsen kommer det istället att byggas bostäder. I planförslaget kallas området där tomten ligger för Bruksstaden.

49. PRIVATPERSON 6

Vid samrådsmötet vid Carl Engström skolan hade jag ett intressant samtal med kommunalråden och arkitekt Moa Åhnberg. De uppmanade mig att återkomma med mina synpunkter i skriftlig form, här kommer de då framförda synpunkterna och några till. De är någorlunda sorterade efter Översiktsplanens kapitelindelning.

Del 2- Mål

Här åberopas en uppsjö av prognoser, planer, policys och diverse dokument som anges som utgångspunkt för planeringen. Det verkar dock vara en siffra i Översiktsplan Eslöv 2035, nämligen 1600 nya bostäder öster om stambanan fram till 2035, som vägt tungt och som varit styrande för arbetet och avgörande för hela planen. Därför finns det all anledning att närmare skärskåda den mot bakgrund av nuläget, prognoser, de senaste tio årens erfarenheter samt senare års byggande och detaljplanearbete väster om stambanan.

Kartan är ett Utdrag ur Översiktsplan Eslöv 2035 (antagen av kommunfullmäktige 2018-05-28) och visar planerat bostadsbyggande fram till 2035.

Nybyggnad Backåkra/Långåkra	600 bostäder
Förtätning väster om stambanan	600 bostäder
Nybyggnad öster om stambanan	1600 bostäder
Totalt	2800 bostäder

Prognoser och erfarenheter.

Eslövs har de senaste 20 åren mer och mer kommit att bli en del av den gemensamma bostads- och arbetsmarknadsregion som utgörs av sydvästra Skåne. Befolkningsutvecklingen i en kommun i regionen — exempelvis Eslöv — beror till stor del på hur kommunen väljer att positionera sig på denna gemensamma bostadsmarknad. Hur mycket och vad man bygger spelar stor roll för hur många och vilken typ av hushåll som flyttar till respektive lämnar kommunen.

Befolkningsutvecklingen i Eslöv framöver blir alltså beroende både av sydvästra Skånes utveckling och hur kommunen väljer att positionera sig på regionens gemensamma bostadsmarknad.

Prognoserna för befolkningsutvecklingen i regionen är därför en viktig utgångspunkt för planeringen.

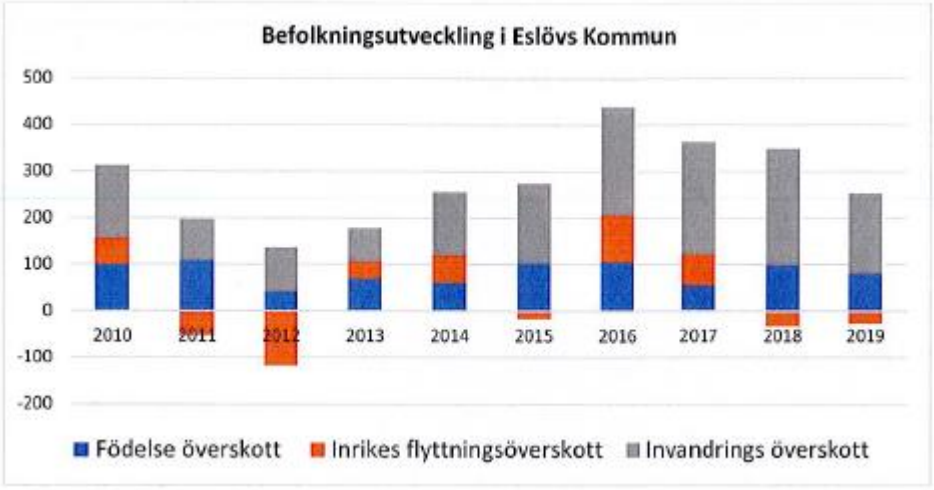
Låt oss därför se närmare på befolkning och bostäder i sydvästra Skåne och Eslöv.

Folkmängd	År 2019		Skattekraft i % av riksmedelvärdet
1231 Burlöv	19 112	2,6%	83
1280 Malmö	344 166	47,5%	86
1285 Eslöv	33 793	4,7%	90
1287 Trelleborg	45 440	6,3%	90
1267 Höör	16 713	2,3%	92
1263 Svedala	22 229	3,1%	97
1281 Lund	124 935	17,2%	100
1230 Staffanstorp	25 396	3,5%	102
1261 Kävlinge	31 705	4,4%	105
1233 Vellinge	36 628	5,1%	119
1262 Lomma	24 834	3,4%	126
Källa SCB	**724 951**	100,0%	

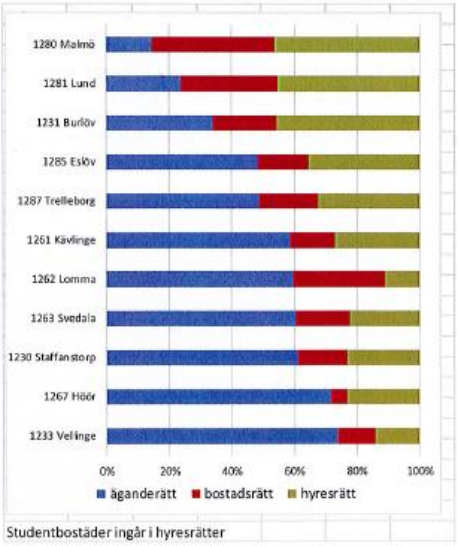
Enligt Region Skåne Befolkningsprognos 2019 - 2029

I Eslövs kommun har befolkningen utvecklats enligt nedan under de senaste 10 åren (källa SCB).

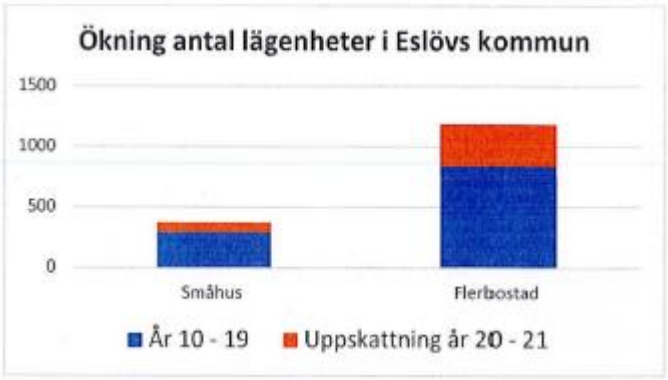

Eslövs kommun har de senaste 10 åren i genomsnitt ökat sin befolkning med totalt 7 personer/per år netto genom inflyttning från andra kommuner i regionen eller Sverige i övrigt. Detta trots att sydvästra Skåne haft en nettoinflyttning från andra delar av riket på flera tusen under samma period. Detta sammanhänger uppenbart med den inriktning som bostadsbyggandet haft i Eslövs kommun på senare år.

Bostadsbeståndet i Sydvästra Skåne har upplåtelseformer enligt figuren nedan (källa SCB).

Andelen hyresrätter i Eslöv har ökat kraftigt under senaste decenniet vilket framgår av diagrammet nedan, alla lägenheter i flerbostadshus har ju varit hyresrätter.

Nyproduktionen av bostäder de senaste åren har ändrat fördelningen mellan upplåtelseformerna i riktning mot en större andel hyresrätter, liknande den i Burlöv och Malmö (Lunds siffror är ej jämförbara p.g.a. studentbostäderna).

Jag anser att här måste ske en kursändring mot att bygga åtminstone 50 % småhus och ca 15 % i flerbostadshus med bostadsrätt i Eslövs kommun. I Östra Eslöv måste byggas i huvudsak småhus eller annan småskalig bebyggelse för att kompensera att stadsdelen redan idag har en skev balans med endast 18% småhus/äganderätt och 3% bostadsrätter. För att nå detta beträffande bostadsrätterna kan det bli nödvändigt att utnyttja mark som ägs av Ebo.

Frågor av denna karaktär hanteras i Eslövs kommuns bostadsförsörjningsprogram. Bostadsförsörjningsprogrammet är sedan i sin tur ett underlag till översiktsplanen. Synpunkter på bostadsförsörjningsprogrammet kan Eslövs kommun inte hantera i samrådet för den fördjupade översiktsplanen.

Är målet om 1600 nya bostäder inom Östra Eslöv fram till 2035 rimligt?

Totalsiffran för bostadsbyggande i Eslövs tätort fram till 2035 har ju bedömts till 2800 eller ca 165/år enligt sid 1 ovan, detta motsvarar ungefär 2,3 x 165 = 380 personer/år enbart i tätorten. Detta ter sig för högt om man ser till Region Skånes prognos och erfarenheterna de senaste 10 åren. Invandringspolitiken — nationellt och lokalt - är naturligtvis ett osäkert kort i denna bedömning. En bättre mix med mer småhus kan kanske öka attraktionskraften till Eslöv för inrikes flyttare, så låt oss trots allt planera

för ca 2500 nya bostäder fram till 2035 i Eslövs tätort för att vara på den säkra sidan.

En viktig faktor — förutom totalsiffran — är den förtätning väster om stambanan som sker nu och som planeras fram till 2035. Man konstaterar lätt att den bedömning som gjordes i Översiktsplanen 2018 (600 bostäder) var en grov underskattning.

Min uppskattning (utifrån tidningsläsning och promenader i staden) är att ca 300 bostäder färdigställs här under 2020 och 2021 och att detaljplaner för ca 1000 lägenheter (varav 90 % hyresrätter) är klara eller på gång. Detta vet ju ni planerare bättre, men siffrorna är nog i rätt härad.

Dessutom lär det stå i budget för 2021 att detaljplaner för ca 425 bostäder är på gång utanför Eslövs tätort.

Mot bakgrund av ovan sagda blir ett rimligt mål för planeringen istället:

Totalt Eslöv tätort	2500 bostäder
Förtätning väster	- 1300
Backåkra/Längåkra	- 600
Östra Eslöv	*600 bostäder*

Sammanfattningsvis anser jag att den Fördjupade översiktsplanen för Östra Eslöv skall ha ett mål om 600 nya bostäder fram till 2035. Huvuddelen skall vara småhus och annan småskalig bebyggelse.

Den kommunövergripande översiktsplanen är en planering för en lång tid framåt men tas fram vid en viss tidpunkt. Planen ska därmed ses som vägledande och förändringar kan ske. En sådan förändring är aktuell i Eslövs stad. I Eslövs stad planeras enligt översiktsplanen totalt 2800 bostäder, varav 1600 i östra Eslöv, 600 i västra Eslöv och 600 nya bostäder i centrala Eslöv. I nuläget finns det dock över 1000 detaljplanerade bostäder för centrala Eslöv. Uppskattningen för centrala Eslöv utgick initialt från vad som framgångsrikt byggts genom förtätning av de centrala delarna av staden under föregående tioårsperiod (2008–2018), vilket var cirka 1200 bostäder. I samband med att en utbyggnad på 600 nya bostäder i västra Eslöv blev aktuellt halverades ambitionerna med förtätningen i centrum. Förtätningens efterfrågan och potential i centrala Eslöv kan därmed anses vara högre, vilket nu stämmer överens i antal detaljplaner för centrala Eslöv. Utbyggnaden i västra Eslöv påverkar inte ambitionen för utvecklingsplanen i östra Eslöv.

Jag kommenterar de följande delarna i planen med ovan angivna mål som utgångspunkt.

Del 3 — Planförslag

Järnvägsstaden

- Genomför Spritfabriken, detaljplan finns och projektet är på gång. Upplåt bostäderna som bostadsrätter.
- Genomför Kv. Gåsen vid Carl Engström skolan, projektet är ju igång. Tillsammans ger väl dessa två objekt ca 100 bostäder.
- Avstå detaljplanering av den del av Kv. Örnen som ligger mellan Kavli och Lagerhuset tills Kavlis planer för etablering vid Södra Vägen mognat. Håll tät kontakt med Kavli.
- Ange järnvägsmarken som utredningsområde, se min kommentar under Del 4 — Temaområden.
- Klargör i planen att kvarteren på Kvarngatans östra sida och Ystadvägens västra sida kan bli aktuella för bostadsbebyggelse efter 2035. Orda inte för mycket om byggnadshöjder etc, om 15 — 20 år kan förutsättningar och behov vara annorlunda. Men var på hugget under tiden och köp fastigheter där om tillfälle ges.
- Slopa idéerna om att bygga på parkeringarna runt ICA.

Eslöv bostads AB (Ebo) har ett pågående projekt med Spritfabriken. Eslövs kommun har möjlighet, genom ägardirektiv, att styra upplåtelseformen för Ebos bostadsproduktion. Det är dock inget som är möjligt att reglera i den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv.

Arbetet med Kv. Gåsen pågår, markanvisningstävling har genomförts.

Detaljplanen för Örnen 4 har gått ut på samråd. Övriga kvarter mellan Lagerhuset och O. Kavli ligger först i prio 2 i genomförandet. Så länge företaget är verksamt på nuvarande plats, kommer hänsyn att tas till deras rättigheter i form av hänsynstagande till villkoren i deras tillstånd för miljöfarlig verksamhet.

Östra sidan av Kvarngatan är prio 3 i genomförandeprojektet och planeras därmed inte förrän efter 2035, men Ystadsvägen västra sida kommer att ligga kvar i prio 2. För Eslövs kommun är det angeläget att utveckla de stationsnära lägena. Dock kommer pendlarparkering och parkering till livsmedelsbutiken vid stationen även fortsättningsvis att finnas kvar.

Bruksstaden

- Köpet av Stenatomten var en god sak. Reservera mark i sydväst som reserv för gymnasieskolans ev. framtida behov. Bebygg resten med småhus eller småskalig bebyggelse typ Kv. Gåsen eller Kv. Renen (Riksbyggens Brf vid Norregatan). Området kan väl då rymma ca 200 lägenheter. Äganderätt eller bostadsrätter.
- Klargör i planen att kvarteret mellan Bruksgatan och Fiskaregatan (Optimera mm) kan bli aktuella för bostadsbebyggelse efter 2035. Orda inte för mycket om byggnadshöjder etc, om 15 — 20 år kan förutsättningar och behov vara annorlunda. Men var på hugget under tiden och köp fastigheter därom tillfälle ges.
- Behåll industristamspåret, se min kommentar under Del 4 — Temaområden.

I planförslaget finns ytor avsatta för en möjlig utbyggnad av gymnasieskolan i Bruksstadens sydvästra del.

Fastigheten där Stena idag ligger är centralt belägen i Eslöv och Kommunledningskontoret menar därför att det är viktigt med en stadsmässig och tät bebyggelse. Den ligger också nära tågstationen. Dessutom kommer marken att vara dyr att iordningsställa för bostadsändamål. Den kommande exploateringen behöver vara möjlig att genomföra ekonomiskt. En fördjupad översiktsplan kan inte reglera upplåtelseform.

Halva kvarteret mellan Bruksgatan och Fiskaregatan ligger i prio 3 i genomförandeprojektet och planeras därmed inte förrän efter 2035, men den andra halvan kommer att ligga kvar i prio 2. För Eslövs kommun är det angeläget att utveckla de stationsnära lägena.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Berga

- Förtäta inte området - mer av samma blir inte bättre.

Brinovas pågående projekt med att förtäta Berga är inte något som Eslövs kommun kan reglera i den fördjupade översiktsplanen.

Berga trädgårdsstad

- Välj alternativ som innebär främst småhus. Innebär väl ca 300 bostäder.

Exploateringen i Berga trädgårdsstad kommer att vara enligt det lägre scenariot i samrådsförslaget, 250 bostäder

Idrottsparken

- Planera inga bostäder. Behåll tomten mitt emot Berga (där yrkesskolan låg) som en värdefull strategisk reserv med bra läge som kan utnyttjas för olika ändamål. Tappa inte bort den möjligheten för ytterligare ett flerbostadshus.
- Låt Kronosept vara ifred. Blir fastigheten till salu så köp den.

Enligt planförslaget kommer fastigheten delvis att bli bebyggd med bostäder, delvis kommer den att vara stadsdelspark. Området är centralt beläget i Eslöv och Kommunledningskontoret menar därför att det är viktigt med en stadsmässig och tät bebyggelse.

En fördjupad översiktsplan reglerar inte pågående markanvändning.

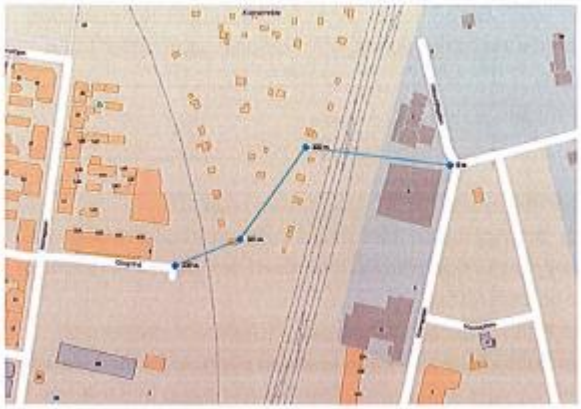
Stråk i östra Eslöv

I planen beskrivs på flera ställen en gång- och cykelbro över järnvägen. Bron börjar på östra sidan i änden på en planerad förlängning av Per Håkanssons väg och landar på västra sidan strax norr om Medborgarhuset.

Ambitionen att tillskapa en ny kontakt över järnvägen är naturligtvis behjärtansvärd, men min erfarenhet av denna typ av broar gör mig skeptisk. Skälet är att brobanan hamnar ca 7,5 m över rälsen. Det behövs således trapp- och hisstorn på ömse sidor, passagen genom dessa äter nog upp tidsvinsten för cyklister (ca 3 minuter jämfört med att ta vägen nerom Trehäradsvägen). Många gående är rädda för att använda hissar och en längre gångbro 7,5 m upp i luften utan flyktvägar. Målpunkterna på västra sidan - stadsparken, kyrkan och Medborgarhuset - är inga "dragare" som genererar trafik. Frågan är därför om bron blir värd pengarna.

Ambitionen att skapa fler möjligheter att korsa järnvägen är, som sagt, god. Men det är inte lätt att finna bra lösningar. Jag vill dock föreslå att man i planen lägger in en möjlighet till gång och cykelförbindelse i norra delen av planområdet mellan Pärlgatan och Glasgränd. Se karta nedan. Den ersätter naturligtvis inte bron vid Medborgarhuset men kan bli en gen väg från

Berga trädgårdsstad till centrum och Systembolaget i sitt nya läge. Den skulle också, med en förbindelse norrut genom koloniområdet, i någon mån

ersätta den järnvägsövergång som tidigare fanns vid Ringgatan och förband området norr om Marieholmsbanan med Östra Eslöv.

Här är järnvägarnas höjdläge sådant att man kan bygga tunnlar som det går att promenera och cykla igenom någorlunda bekvämt, se foto taget från öster vid Pärlgatan. Jag tror mig minnas att kommunen faktiskt äger marken där fotot är taget.

Idén med en förbindelse i norra delen av planområdet är intressant, men som det står i yttrandet kan det inte ersätta en förbindelse i de södra delarna. Kommunledningskontoret ser att det är viktigt att rörelse från

Berga trädgårdsstad för gående och cyklister leds till västra sidan av staden via Östergatan och Ringsjövägen, en stadsgata som också är utpekade som huvudled för cykel. På lång sikt, efter 2035, kan det dock även finnas ett behov av att studera ytterligare en ny koppling över Södra stambanan för gång och cykel. Det primära syftet med en sådan är att minska den barriäreffekt som järnvägen utgör (både mentalt och fysisk) och skapa en mer sammanhållen stad. Precis som påpekas i yttrandet så är den nya övergången söder om stationen inte utredd, att göra det är en del i det kommande arbetet.

Del 4 - Temaområden

Transporter och transportinfrastruktur.

På sidan 82 i planförslaget behandlas ämnet Industritrafik. Här skrivs bland annat följande:

”Inom planområdet finns idag en järnväg för godstrafik som löper längs Bruksgatan. Järnvägen är i bruk men trafikeras endast av ett företag, Smurfit Kappa, vilket är lokaliserat strax söder om planområdet. Banan är i stort behov av underhåll och kommunen behöver även sätta upp bommar där Bruksgatan korsar Trehäradsvägen respektive Östergatan. Den fördjupade översiktsplanen föreslår en omvandling av kvarteren norr om Östergatan på båda sidor om Bruksgatan (Bruksstaden). Området har i planförslaget en hög exploatering med upp till 1200 bostäder. En omvandling av kvarteren i Bruksstaden förutsätter att godsspåret inte längre är i bruk.”

Behåll för Guds skull industristamspåret! I dag är de flesta aktörer i samhället överens om att vi skall minska utsläppen från trafiken. Även industriföretagen. När det gäller fjärrtransporter av gods är järnvägen det enda realistiska alternativet till diesellastbilar för lång tid framöver. Möjligheten att bibehålla, återuppta eller starta fjärrtransporter av gods på järnväg kan bli en avgörande faktor när beslut tas på koncernnivå om var produktion behålls expanderas eller läggs ner.

Detta resonemang är relevant även för Ystadspåret som för något decennium sedan utnyttjades för Orklas transporter. Orkla kan mycket väl komma att vilja återuppta sådana transporter. Detta kan också på sikt komma att gälla Kavli som ju lokaliserar lager (och kanske också produktion) till området söder om spåret. Så se till att trafiken på Ystadspåret kan återupptas i framtiden.

Avvakta också 5-10 år med att göra planer för eller ta i anspråk timmerterminalen och järnvägsmarken för andra ändamål markera den som utredningsområde i planen. Under tiden kommer vi få värdefull kunskap om vilka godstransportlösningar som kommer att gälla framöver. Trafikverket delar måhända inte denna uppfattning idag, det är en ”trögstvrd ångare” som ofta följer gårdagens rutt lite väl länge och inte uppfattar nya trender tillräckligt snabbt.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Delar av Ystadspåret är omgjort till gång- och cykelväg.

Eslövs kommun och Trafikverket har tecknat ett avtal (Avtal om utredning om del av Eslövs bangård) om att utreda en eventuell flytt av bangård. Utredning pågår, det är ett långsiktigt arbete. Om Eslövs kommun och Trafikverket kommer överens räknar kommunen med att det kan ta cirka 10 år att förvärva bangården.

Näringslivsstruktur

På sidan 88 i planförslaget skrivs följande:

” Utgångspunkten i planförslaget är att alla befintliga verksamheter kan finnas kvar, men den långsiktigt bästa användningen av marken bedömer kommunen är att ett antal företag flyttar för att möjliggöra en ny markanvändning. De verksamheter som kommunen bedömer är viktiga att långsiktigt ha kvar inom området är icke störande verksamheter som inte kräver stora ytor i förhållande till antalet anställda.

De företagen bidrar både till en funktionsblandning och för att behålla identiteten inom planområdet. Nya verksamheter kommer också att tillkomma, framförallt handlar det om nya kontorslokaler vid järnvägen samt verksamhetslokaler på bottenvåningen i delar av den nya bostadsbebyggelsen.

Omvandlingen av Östra Eslöv kommer att pågå under en lång tid. För att minimera osäkerhet och möjliggöra för bra lösningar för såväl befintliga som nya verksamheter behöver kommunen aktivt föra dialog med näringslivets aktörer.”

Detta rymmer ett vanskligt och farligt synsätt.

Att byta ut igångvarande företag och arbetsplatser mot tänkta verksamheter i kontorslokaler vid järnvägen är ett projekt som löper stor risk att lyckas endast till hälften —man blir av med företagen och jobben men inga nya kontor etableras.

Detta får inte ske. Därför måste kommunen erbjuda bra konkreta lösningar i Eslöv för de företag som nu ligger där kommunen bedömer att "den långsiktigt bästa användningen av marken är att ett antal företag flyttar för att möjliggöra en ny markanvändning". Annars är risken stor att de flyttar ut från kommunen eller rentav upphör med sin verksamhet.

Följer ni de kommentarer jag gett ovan, beträffande utbyggnadstakt och fastighetsköp då tillfälle ges, ökar möjligheterna att hantera dessa frågor övertid utan att tappa företag och arbetstillfällen i Eslöv.

Avsnittet om verksamheter och företag har blivit förtydligat. I det vidare planarbetet kommer hänsyn att tas till de tillståndspliktiga verksamheternas rättigheter i form av hänsynstagande till deras villkor.

Översiktsplanen reglerar inte pågående markanvändning.

Slutligen

Eslövs första stadsplan upprättades av Erik Bulow-Höbe år 1913 som då bland annat skrev:

"Skapandet av nya stenöknar bör undvikas. Fördenskull har det synts ändamålsenligt att såvitt möjligt utbilda staden till en trädgårdsstad, i den mån detta utan för stort tvång å den enskilde låter göra. //...// Jag har inskränkt byggandet av höga hus till stadens centrum och blott föreslagit användandet av slutet byggnadssätt till den nya affärs- och bostadsdelen & fältet mellan Norre- och Västergatorna, dock med den begränsning att väningsantalet satts till tre jämte vindsvåning och att gårdsplanerna inom kvarteren förenas till gemensamma gårdar. Som övergång mellan kvarteren för slutet byggnadssätt och villa- och egnahemskvarteren ha utlagt kvarter för öppet byggnadssätt, även de med trevåningshus samt med begränsning av bebyggbar areal till halva tom ten."

Dessa grundtankar har varit vägledande för planeringen i Eslöv under 100 års tid. Förvisso har en del avsteg gjorts genom åren men de har ändå blivit en del av Eslövs DNA. Det är först under de senaste fyra fem åren som de grundtankar som under decennier präglat vår stad övergetts till förmån för detaljplaner med hög exploatering och höga hus. Huruvida denna radikalt

nya linje kommer att bidra till ökad skattekraft, gott socialt liv samt större trygghet och trivsel för Eslövsborna återstår emellertid att se.

Det föreliggande förslaget till Fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv ansluter helt till linjen med få småhus, höga hus och hög exploatering. Det finns definitivt anledning att stanna upp och tänka efter innan ni går vidare i planprocessen. Dessbättre finns det tid för eftertanke och reflektion. Ni kan arbeta vidare med Spritfabriken, Stenatomten och Berga trädgårdsstad på det sätt jag föreslagit ovan utan att nu lägga fast planer för övriga delar.

Många av de nya familjer som flyttat in i de nya flerbostadshusen i Eslöv under de senaste åren kommer, med en positiv ekonomisk utveckling, att vilja fortsätta att bo och trivas i Eslöv men flytta till radhus med bostadsrätt eller småhus. Därför är det viktigt att vi också planerar för denna typ av bebyggelse i framtiden i Eslöv.

Jag gläds om ni läst så här långt och än mer om ni tar till er och drar nytta av mina synpunkter. Jag har samma ambition som ni, nämligen att ”Eslöv skall vara Skånes bästa kommun att bo och verka i”. De beslut ni fattar nu gäller inte bara hus och gator, utan vilket framtida Eslöv vi vill se — och bo i.

Dialogmöten

50. FÖRENINGAR

Närvarande föreningar: Representant, Trollenäs parafotboll och Nova

Ordförande, Eslövs IK, handbollsföreningen

Sportchef, Eslövs handbollsförening

Hur upplever ni idrottsparken idag?

Representant, Trollenäs parafotboll och Nova:

- Svårtillgänglig.
- Mycket rörelse med barn och unga som ska träna. Många kommer med bilar. Man har ”låst” parkeringen så att alla kör in och ut på samma väg. Det är en trång parkering. Detta har vi lyft tidigare.
- Belysningen funkar nu i området, men det har varit problematiskt.

Ordförande, Eslövs IK, handbollsföreningen:

- Det är livsfarligt när man hämtar och lämnar. Kommer man vid jämna klockslag så är det många bilar och barn ute samtidigt. Jag upplever att det har varit mycket mörkt.
- Kan uppleva att det är svårt med ingångarna till idrottshallen. Det är inte lyckat med bara en ingång till den stora hallen och omklädningsrummen. Man borde ha flera ingångar.

- Det finns en eller två beachplaner som har varit där hela tiden, men som inte underhålls. Vi önskar en plats där man kan träna under våren och sommaren. Det finns en plan på badet men då är det bara möjligt att använda den när badet är öppet. Vi är många lag som tränar och får inte plats. Vi vill ha kvar det som finns i området, men det borde underhållas.
- Utegym önskas som man kan användas. Det som finns där nu är inte bra utegym.

Sportchef, Eslövs handbollsförening:

- Förslag: beachplaner kan kanske flyttas till ytan bakom Eslövshallen. Då blir det mer mark till utegym. Skolan är intresserade av detta.
- Idrottshallarna behöver rustas upp.

Vilka utvecklingsområden önskar ni se i området?

Representant, Trollenäs parafotboll och Nova:

- Har redan skickat in en skrivelse där vi påtalar kvaliteten på gräsplan, behov av bänkar och läktare. Det ska likna en idrottspark.
- Har också skrivit om behov av konstgräs.

Ordförande, Eslövs IK, handbollsföreningen:

- Ute i Stehag har man en skatepark som används jättemycket. Det hade kanske varit något. Barn idag behöver vara ute. Det är också en rolig grej att ha tillsammans med fotbollsplaner. Man ska inte sprida aktiviteterna på alltför många ställen. Det behöver bli tillgängligt för alla.
- Vore bra om man fick till känslan av att man har något som lockar i östra Eslöv och där det är trevligt för folk att vara. Frisbeegolf verkar vara populärt. Kanske att grillplatser och picknickplatser också kan locka.

Sportchef, Eslövs handbollsförening:

- Vore bra med öppna ytor för spontana fotboll eller lek, mindre basketplaner. Just för att det kan öppna upp för andra som inte är med i en förening. Det är inte heller ytor som blir uppbokade av föreningar.
- En plats för landhockey vore bra. Det lockar ungdomar och det drar också dit de vuxna. Det vore bra om ytorna också var öppet längre om dagarna. När man inte får vara på dessa ytor så hänger ungdomarna på stan istället.
- Det saknas grönområden idag.

Ordförande, Eslövs IK, handbollsföreningen:

- Om det skulle finnas ett klubbhus så vore det jättebra för föreningarna, så länge det är tydligt vilka som får vara där och det omhändertas.

Sportchef, Eslövs handbollsförening:

- Om det skulle finnas ett klubbhus, så vore det kanske bra om fritidsbanken är där istället för nuvarande plats. Det är ingen som går dit idag för det är lite undangömt.

Hur och i vilken utsträckning vill ni vara delaktiga framåt?

Ordförande, Eslövs IK, handbollsföreningen:

- Vi vill jättegärna vara med i dessa diskussioner för det gynnar idrotten i förlängningen.

Ordförande, Eslövs IK, handbollsföreningenoch Martin:

- Gärna med i någon referensgrupp som kommunen kan konsultera.

Hur engagerar vi fler?

Ordförande, Eslövs IK, handbollsföreningen:

- Det är svårt med mejlutskick. Man måste ut och prata med dem (egen not. föreningarna). Jag tror det finns intresse, men man måste uppsöka och prata med dem. Oftast när man får mejl så väntar man med att läsa. När man pratar om kommunens arbete så brukar det bli gnäll, men nu får vi chansen att tycka till innan.
- Det är viktigt att fler kommer in med sina perspektiv, för vi sysslar ju med olika idrotter.
- Ett alternativ är att ringa dem eller skicka textmeddelande om att man vill prata om idrottsparken.

Sportchef, Eslövs handbollsförening:

- Det är bra om man letar upp en person i en förening och bjuder in den personen direkt istället för ett mejl till kansliet. Det är många mejl som skickas per vecka.

Representant, Trollenäs parafotboll och Nova:

- Viktigt att vi får in fler som tycker till så att det täcker fler områden. Det är inte lätt att tänka på allt. Vi ser så olika på saker och ting. Vi vill vara med och påverka för vi är ju där uppe.

Kommunledningskontoret uppskattar ovan synpunkter. Ambitionen är att göra Idrottsparken lättillgänglig och säker, samt att det ska finnas attraktiva rekreativa anläggningar. De föreslagna idéerna tas med i den fortsatta processen som ett underlag för en fördjupad dialog med bland annat idrottsföreningar.

51. FÖRETAG
ICA 12 oktober:

- En spännande och ambitiös plan.
- Bra idé med ett grönt stråk längs Per Håkanssons väg.
- Viktigt med parkering.
    - I dagsläget upplåter ICA tre av sina parkeringsrader till pendlingsparkering då de anser att det är fel att kommunen tar ut en p-avgift för sina platser. Det borde finnas fler gratis pendlarparkeringsplatser.
    - ICA:s kundparkering är ofta fullbelagt. Även vid en utveckling av Järnvägsstaden behöver det finnas tillräckligt med platser. Även om tillkommande bostäder och kontor ligger nära tågstationen och centrum kommer många att köra bil.
- Problem med utfarten till Kvarngatan. Eftersom det inte är möjligt att köra ut via Kvarngränd blir det ofta kö vid utfarten via Vasagatan. Det behövs en cirkulationsplats för att får bort köbildningen.

Kommunledningskontoret uppskattar att ICA ser positivt på utvecklingen av östra Eslöv.

Frågan om parkeringsplatser är en viktig aspekt att lösa i kommande exploatering.

Sedan samrådet har en ny parkeringsnorm blivit beslutad. Enligt den nya normen ingår planområdet i två olika zoner. Järnvägsstaden ingår i zonen där parkeringsnormen är 6 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA.

Vidare beskriver planen möjliga parkeringslösningar med boendeparkering, där tillkommande parkeringsbehov för bostäder i stor utsträckning tillgodoses genom parkeringshus och/eller underjordisk parkering. Dock kommer parkeringsyta behöva finnas kvar i markplan, pendlarparkering nämns specifikt i planförslaget.

När Kvarngatan blir omgestaltad kommer denna aspekt att tas med.

Flexilast:

- Inte bostäder för nära, risk för buller
- Vattenhantering, viktigt att arbeta med dagvattnet för att minska utsläppen till Abullahagen och Långakärr

- Viktigt att lösa kopplingen Trehäradsvägen och väg 113 (även Södra vägen)
- Klassificering av bärighet kan vara ett sätt att styra trafiken, viktigt med en översyn.
- Industripår – kan vara en viktig förutsättning för industritransporterna i framtiden.
- Positiva till planen och utvecklingen av Eslöv

Kommunledningskontoret uppskattar att Flexilast ser positivt på utvecklingen av östra Eslöv.

Planförslaget föreslår inga nya bostäder i kvarteren närmast Flexilast. Det kommer att behöva göras en övergripande analys av bullersituationen i planområdet.

Planförslaget beskriver hur dagvatten ska hanteras, men det kommer även att behöva studeras djupare.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med vilka åtgärder kommunen ser nödvändiga kopplat till väg 113. Det handlar dels om en cirkulationsplats vid Trehäradsvägen och en påfartsfil vid Södra vägen.

Bärighetsklassificering av vägar är inget en gör i en översiktsplan, men kommunen arbetar med frågan.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Brahehälsan 26/11:

- Parkeringssituationen är problematisk idag. Det är många (verksamheter, boende, besökande) som konkurrerar om samma parkeringsplatser. Det är något som kommunen både behöver hantera på kort sikt och planera för fungerande lösningar på lång sikt.
- Det är viktigt att planen lyfter behovet av lokaler för den typ av verksamhet som vårdcentralen är så att det kommer att vara möjligt att expandera vid behov.
- Tillgängligheten till kollektivtrafik är viktig. Gärna en hållplats på Kvarngatan norr om Östergatan.

- Se över behov/möjlighet att förlägga gym och utegym inom de nya utvecklingsområdena. Att det finns ett gym nära vårdcentralen kan möjliggöra för samarbete.
- Industrispåret bidrar i dagsläget till otrygghet då det kan vara svårt att uppmärksamma tågen (kan bli bättre med bommar). Om transporterna ökar i framtiden, kan det bli ett problem med stopp i trafiken.
- Närhet till grönområden samt bra gång- och cykelvägar är viktigt och ökar möjligheten att röra på sig.

Frågan om parkeringsplatser är en viktig aspekt att lösa i kommande exploatering.

Sedan samrådet har en ny parkeringsnorm blivit beslutad. Enligt den nya normen ingår planområdet i två olika zoner. De västra delarna av Bruksstaden ingår i zonen där parkeringsnormen är 6 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA.

Vidare beskriver planen möjliga parkeringslösningar med boendeparkering, där tillkommande parkeringsbehov för bostäder i stor utsträckning tillgodoses genom parkeringshus och/eller underjordisk parkering. Dock kommer parkeringsyta behöva finnas kvar i markplan.

Den kategori som i huvudsak används i utbyggnadsområdena i markanvändningskartan medger vård. Planförslaget beskriver en struktur med verksamheter i bottenvåning och bostäder på övervåning.

Kommunen för kontinuerligt dialog med Skånetrafiken om kollektivtrafik. För att den tillkommande bebyggelsen ska få god tillgänglighet med kollektivtrafik är det viktigt att exploateringen i den mån det är möjligt sker i närheten av befintlig kollektivtrafik. Samtidigt är det också viktigt att de områden som ligger längre bort får en utformning som gör det möjligt att på ett bra sätt kollektivtrafikförsörja dem när ett tillräckligt stort underlag för resande finns.

Utemiljöerna kommer att behöva bli uppgraderade, utegym kan vara en del av detta.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Kvalitativa grönområden och trygga och säkra gång- och cykelvägar är viktiga utgångspunkter i den fördjupade översiktsplanen.

Ögonläkarna i Eslöv och Sandéns Security Printing 9/12

- Tillgängligheten är viktig. Det handlar både om bil, kollektivtrafik, gång och cykel.
- Det behöver kännas tryggt att röra sig till fots i området.
- Även i en tätare stadsmiljö med t.ex. torg och stadsgator behöver det finnas möjlighet till parkering. Det gäller både en längre tid, men också fickor/ytor snabba stopp och för att lämna/hämta passagerare.
- Det hade varit bra med en mer detaljerad analys av trafikflöden inom planområdets olika delar som komplement till den övergripande bilden.

Kommunledningskontoret delar bilden av att tillgänglighet är viktig för en fungerande verksamhet. Idag är gaturummen framförallt utformade för biltrafik, planförslaget betonar därför vikten tillgänglighet för gång och cykel.

Frågan om parkeringsplatser är en viktig aspekt att lösa i kommande exploatering.

Sedan samrådet har en ny parkeringsnorm blivit beslutad. Enligt den nya normen ingår planområdet i två olika zoner. Järnvägsstaden ingår i zonen där parkeringsnormen är 6 parkeringsplatser per 1000m^2 BTA.

Vidare beskriver planen möjliga parkeringslösningar med boendeparkering, där tillkommande parkeringsbehov för bostäder i stor utsträckning tillgodoses genom parkeringshus och/eller underjordisk parkering.

Dock kommer gatuparkeringar fortfarande att finnas kvar. Till exempel kan parkeringsplatser placerade mellan träd vara en bra lösning för områdets stadsgator. Det gynnar de närliggande verksamheterna att det finns möjlighet att stanna till längs gatan. Det gör också att människor rör sig där. Även pendlarparkeringen vid nedgången till järnvägsstationen kommer att finnas kvar.

Trafiken kommer att analyseras vidare.

52. POP-UP
13 oktober Stinstorget

- Intressant plan.

- I dagsläget är det problem med felparkering längs Nils Johnssons väg och polisen har fått komma för att bogsera bort bilar.
- Bilar kör för fort längs Kvarngatan.
- Fråga om varför husen närmast järnvägen (det gamla timmerupplaget) måste vara så höga.
- Det är dåligt att industrispåret försvinner. Istället för att lägga ner borde kommunen se till att fler använder spåret.
- Varför ska godsbangården försvinna? Kommunen borde satsa, det handlar om hållbarhet.
- Det är (för) många bostäder.

Kvarngatan kommer att omvandlas till en stadsgata med långa trafikrörelser.

I Järnvägsstaden har utgångspunkten varit att effektivt kunna utnyttja ytan nära järnvägen (resurshushållning av mark) och samtidigt minimera risken från stambanan, genom att bygga höga byggnader med bostäder och kontorslokaler. Det är ett läge som ligger i nära anslutning till centrum och tågstation vilket är attraktivt för arbetsplatser.

Det pågår en utredning om industrispåret. Texten i planförslaget har formulerats om utifrån detta.

Eslövs kommun och Trafikverket har tecknat ett avtal som gör att kommunen kan utreda möjligheterna för en flytt av godsbangården. Trafikverket har behov av att den funktion som bangården har finns kvar, men lokaliseringen kan eventuellt vara en annan än idag.

Kommunledningskontoret har justerat ner exploateringsnivån och den totala mängden bostäder är i granskningsförslaget 2550.

16 oktober Berga

Privatperson 1:

- Tycker att det är kul att man kan spela fotboll men önskar att det fanns ett ställe där man kunde gå in och spela. ”När det regnar och man har tråkigt hemma så hade det varit roligt om det fanns något med tak där man kan vara”.
- Tycker att området saknar en studsmatta som är färgglad.
- Det hade varit kul med ett pingisbord i området.

- Det hade varit kul med en skejtbana. Påtalar att det finns en skejtpark inte så långt ifrån Berga så säger Sandy: ”Fast jag får inte gå dit bort så långt själv”.

Privatperson 2:

- Håller med lillebror om att området hade varit roligare med både pingisbord och studsmatta.
- Tycker att det låter bra att området kommer att förändras.
- Vid fråga om hon går över stora vägen till Idrottsparken säger Vilma: ”Nej, min mamma låter inte mig gå över själv. Den är för farlig.”
- Om vägen mellan Berga och Idrottsparken kommer att förändras så önskar Vilma smalare väg och fler träd som kantar vägen.

Kommunledningskontoret uppskattar engagemanget i utvecklingen av östra Eslöv. Intention av den fortsatta utvecklingen är att det kommer att ske tillsammans med kommuninvånarna, inte minst barn. De föreslagna idéerna tas med i den fortsatta processen som ett underlag för en fördjupad dialog. Till exempel är att det blir en trygg och säker koppling mellan Berga och Idrottsparken en viktig aspekt.

17 oktober Flygstaden Stora Coop

- Roligt med utveckling.
- Bra med bättre förutsättningar för gång och cykel.
- Det skulle vara bra med en undergång under 17/113 mellan Harjagersvägen och rondellen vid Flygstaden.
- Roligt att det händer något i staden.
- Det behöver byggas fler skolor i östra Eslöv, det är för trångt vid dem som finns.
- Bra att det kommer nya bostäder, det är tråkigt när allt är från samma tidsepok.
- Det behövs fler radhus/marklägenheter som är hyresrätter.
- Bra med mer grönområden och parker.
- Det är stökigt inne i centrum, svårt att ta sig fram.
- Det hade varit bra med en busshållplats inne vid parkeringen vid Flygstaden.
- Bra att göra om Östergatan.
- Kommunens bygger för mycket bostäder och borde istället satsa på det ska hända andra saker. Centrum är för dött, centrum borde flyttas till Flygtaden och sedan kan Eslöv växa utifrån det.

- Många bostäder.
- Viktigt med olika typer av bostäder.
- Bra med utvecklingen runt skolan.

I planförslaget finns ingen direkt koppling mellan Berga trädgårdsstad och Flygstaden. Istället finns cykelstråk förtydligade vid de befintliga gångarna. Det finns dock behov av att se över trafiksituationen längst en längre del av väg 113, Eslövs kommun har initierat en dialog med Trafikverket om detta.

Kommunledningskontoret har kompletterat planförslaget med ytor möjliga för nya skolor.

Upplåtelseform kan inte regleras i en fördjupad översiktsplan.

Kommunen för kontinuerligt dialog med Skånetrafiken om kollektivtrafik.

Kommunledningskontoret ambition är att planförslaget ska leda till en blandad stadsdel med bostäder, handel och service. Eslövs kommun vision är att både centrum och Flygstaden ska vara attraktiva delar av staden.

Kommunledningskontoret har justerat ner exploateringsnivån och den totala mängden bostäder är i granskningsförslaget 2550.

Kommunledningskontoret delar bilden av att det är viktigt med en blandad stad. Planförslaget möjliggör för flera olika hustyper, men i en fördjupad översiktsplan kan kommunen inte reglera upplåtelseform.

22 oktober Carl Engström-skolan

- Kommunen måste utreda om G/C-övergången över järnvägen är möjlig att genomföra innan den finns med i ytterligare en plan. Ev. kan en övergång finnas längre norrut.
- Synd att timmerupplaget försvinner. Det kan behövas om fler företag styr om sina leveranser till tåg.
- Bra med det klimatfokus (med materialval m.m.) som finns för exploateringen på Gåsen. Hoppas att kommunen fortsätter med det även för resten av östra Eslöv.
- Kan det nedlagda industrispåret över Trehäradsvägen användas för gång och cykel?
- Bra idé att låta utformningen av Östergatan fortsätta.

- Hur mycket blir hyresrätter?
- Bra att kommunen vill gör det lättare att gå och cykla.
- Det behövs mer grönt i östra Eslöv, bra med planen.
- Det vore bra om bussen från Flygstaden stannade utanför biblioteket.
- Roligt att det händer något.
- Det har gjorts provtagningar för Gladan och de visar inte på några markföroreningar.
- Bra utvecklingstankar.
- Bra idé med ett grönt stråk och mer gång och cykel längs Per Håkanssons väg. Tidigare har kommunen kommunicerat att man inte vill att människor ska röra sig mellan Lantmännens fastigheter.
- Bra med Idrottsparken.
- Det är synd att Bergakiosken har försvunnit, den var en mötesplats. Det hade varit bra med ett nytt stadsdelscentrum med livsmedelsbutik m.m. på Berga såsom Klostergården i Lund.

Idéen med en förbindelse i norra delen av planområdet är intressant, men kan det inte ersätta en förbindelse i de södra delarna. Den nya övergången är inte utredd, att göra det är en del i det kommande arbetet.

Eslövs kommun och Trafikverket har tecknat ett avtal som gör att kommunen kan utreda möjligheterna för en flytt av godsbangården. Trafikverket har behov av att den funktion som bangården har finns kvar, men lokaliseringen kan eventuellt vara en annan än idag. I Järnvägsstaden har utgångspunkten varit att effektivt kunna utnyttja ytan nära järnvägen (resurshushållning av mark) och samtidigt minimera risken från stambanan, genom att bygga höga byggnader med bostäder och kontorslokaler. Det är ett läge som ligger i nära anslutning till centrum och tågstation vilket är attraktivt för arbetsplatser.

I genomförandeprojektet kommer hållbar stadsutveckling vara ett prioriterat fokusområde.

En ny gång- och cykelväg har anlagts vid det gamla godsspåret strax öster om Södra stambanan. Kommunen har en ambition om att på lång sikt förlänga denna över Trehäradsvägen.

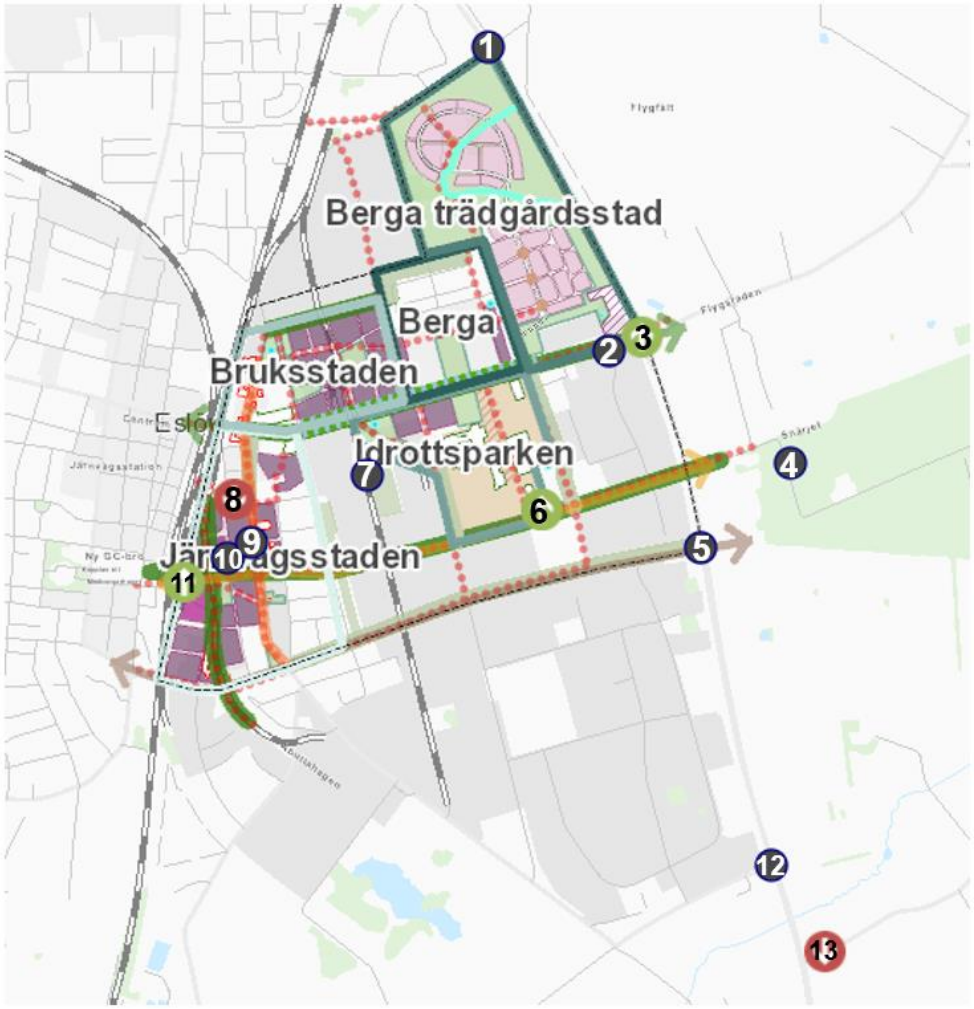
En fördjupad översiktsplan kan inte reglera upplåtelseform.

Kommunen för kontinuerligt dialog med Skånetrafiken om kollektivtrafik.

Kommunledningskontorets ambition är att planförslaget ska leda till en blandad stadsdel med bostäder, handel och service. Stadsdelsparken som

är en del av både Berga och Idrottsparken ska ha funktioner som gör att det är en mötesplats.

Webbkartan

1. Är Harjagersvägen också en infart för industritrafik? Uppfattade som att man bara pekade ut Trehäradsvägen och Ringsjövägen/Östergatan...
2. Här behövs en mycket säkrare förbifart för cyklister och gångtrafikanter!
3. Eslövs stolthet! Trevlig rondell, med lite kulturell anspelning i mitten. Mer av detta!
4. Med fler invånare ökar behovet av ytor för rekreation, såsom skog - skog som är vacker och lättillgänglig.

5. Skapa ett längre fält i norrgående riktning, där lastbilar från Trehäradsvägen kan hamna för att lättare komma över korsningen? Dagens utfart från Eslöv är "lättare" genom att passera Bergaskolan. Har räknat på att jag passerar Bergaskolan ca 40ggr/v
6. Jag efterlyser en större Motorikbana för barn och ungdomar mellan 10-15år där barnen kan utveckla sin motorik, rörlighet och styrka på ett roligt sätt. Det är grunden i alla idrotter
7. Bruksgatan söder om Östergatan har i dagsläget ingen säker väg för gångtrafikanter. Åtminstone en trottoar på ena sidan vore bra och gärna även cykelväg. Norrut finns däremot bra cykelväg.
8. Utfartsförbud från Ica:s parkering skapar vissa tider trafikkaos vid korsning Vasagatan/Kvarngatan. Kanske något att ta med sig i planeringen av trafik?
9. Bredare väg för att underlätta "högersväng", även om det står 4 bilar före som ska vänster i korsningen?
10. Är det 31 eller 32 hektar? Blandade besked under Del 3.
11. Ytterligare en övergång över järnvägsspåren känns positivt. Det fungerade i Lund...
12. När planeras det tillkomma fler rondeller för infartsvägarna till Eslöv, så man slipper "tvingas" förbi skolområden för att köra "effektivaste" vägen till centrum?
13. När ska man ta tag i medborgarförslaget att man önskar en cykelväg från Gryby till Eslöv. Finns inget säkert sätt att ta sig över väg 113 från Gryby gående eller cyklande. Vi önskar en cykelväg som leds ner till den som finns vid skjutbanan.

1. Den övergripande transportstrukturen i området får en ny struktur. Östergatan/Ringsjövägen blir en stadsgata. Eftersom vägen idag fungerar som en infartsled både för industriernas transporter och för persontransporter till de västra delarna av staden behöver delar av trafiken ledas om till Trehäradsvägen, Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen (de tre sistnämnda ligger utanför planområdet).
2. Ringsjövägen är en del av planområdets ryggrad. Den kommer att få ny gestaltning som en stadsgata.
4. Kommunledningskontoret delar denna uppfattning. Planförslaget betonar vikten av kopplingar till Snärjet. Att utveckla Snärjet är dock en process som ligger utanför den fördjupade översiktsplanen.

5. Den fördjupade översiktsplanen har med ett förslag på cirkulationsplats i korsningen Trehäradsvägen och väg 113.
6. Kommunledningskontoret tar med idéen i det vidare arbetet.
7. Bruksgatan är i planförslaget utpekad som matargata för industritransport. Planförslaget vill istället leda gång- och cykelrörelser till Verkstadsvägen. Det finns även med en ”genväg” för gång och cykel via det nedlagda industrispåret mellan Östergatan och Verkstadsvägen.

8 och 9. När Kvarngatan blir omgestaltad behöver dessa aspekter studeras.

10. 32 hektar. Kommunledningskontoret har korrigerat detta i planförslaget.
12. Den fördjupade översiktsplanen har med ett förslag på cirkulationsplats i korsningen Trehäradsvägen och väg 113.
13. Kommunledningskontoret delar bilden att tillgängligheten från Gryby till Eslövs centrum är bristfällig. Kommunledningskontoret har initierat en diskussion med Trafikverket gällande utformning och funktion för väg 113 Eslöv-Gårdstånga.

Fördjupad översiktsplan för Östra Eslöv, Eslövs kommun

Miljökonsekvensbeskrivning inför granskning

OM RAPPORTEN:

Titel: Fördjupad översiktsplan Östra Eslöv Miljökonsekvensbeskrivning inför granskning

Version/datum: Granskningsversion 2021-05-12

Foton i rapporten: © Calluna AB där inget annat anges

Omslag: bild tagen vid Trehäradsgatan, med utsikt mot Kvarngatan.

OM UPPDRAGET:

Utfört av: Calluna AB (organisationsnummer: 556575-0675)
Adress huvudkontor: Linköpings slott, 582 28 Linköping
Hemsida: www.calluna.se
Telefon (växel): +46 13-12 25 75

På uppdrag av: Eslövs kommun

Beställarens kontaktperson: Moa Åhnberg

Projektledare: Lisa Östlund Fält (Calluna AB)

Rapportförfattare: Lisa Östlund Fält, Ville Ljungström Rautiainen, Anders Carlsson (Calluna AB)

Kvalitetssäkring: Granskningsversion, Marie Kristoffersson (Calluna AB)

Intern projektkod: EOT0023

Innehåll

Sammanfattning 5

1 Inledning 6
1.1 Bakgrund och syfte med planen 6
1.2 Avgränsning och Alternativ i lokaliseringen 6

2 Planområdets förutsättningar 7
2.1 Övergripande beskrivning 7
2.2 Skyddade områden och riksintresseområden 7
2.3 Markägoförhållande 10
2.4 Detaljplaner 10

3 Planer och program 11
3.1 Kommunala planer och program 11
3.2 Regionala planer och program 13
3.3 Framtagande av nya underlag 13

4 Alternativ 14
4.1 Huvudalternativ 14
4.2 Jämförelsealternativ 16
4.3 Nollalternativet 17

5 Strategisk miljöbedömning 18
5.1 Avgränsningar 18
5.2 kumulativa effekter 19
5.3 konsekvensbedömning 19

Miljökonsekvenser 21

6 Hälsa och säkerhet 21
6.1 Förorenad mark 21
6.2 Farligt gods 23
6.3 Buller 25
6.4 Miljöfarlig verksamhet 27

7 Grön infrastruktur 29
7.1 Kunskapsunderlag 29
7.2 Förutsättningar huvudalternativet 29
7.3 Påverkan och effekt huvudalternativ 30
7.4 Konsekvensbedömning av huvudalternativet 31
7.5 Konsekvensbedömning av jämförelsealternativet 31
7.6 Konsekvensbedömning nollalternativet 32

8 Blå infrastruktur 32
8.1 Kunskapsunderlag 32
8.2 Förutsättningar huvudalternativ 32
8.3 Påverkan och effekt av huvudalternativet 33
8.4 Konsekvensbedömning huvudalternativet 34
8.5 Konsekvensbedömning jämförelsealternativet 35
8.6 Konsekvensbedömning nollalternativ 35

9 Kulturmiljö 36
9.1 Kunskapsunderlag 36

CALLUNA

9.2 Förutsättningar huvudalternativ 36
9.3 Påverkan och effekt huvudalternativ 37
9.4 Konsekvensbedömning huvudalternativ 39
9.5 Konsekvensbedömning jämförelsealternativ 39
9.6 Konsekvensbedömning nollalternativ 39

10 Klimatpåverkan 39
10.1 Kunskapsunderlag 39
10.2 Förutsättningar huvudalternativet 40
10.3 Påverkan och effekt huvudalternativet 40
10.4 KOnsekvensbedömning huvudalternativet 41
10.5 Konsekvensbedömning Jämförelsealternativet 42
10.6 KOnsekvensbedömning nollalternativet 42

11 Kumulativa effekter 42

12 Påverkan under byggtiden 44
12.1 Utbyggnadsfas 44
12.2 Risk för påverkan 44
12.3 Skadebegränsande åtgärder 45

13 Riksintressen, skyddad natur och artskydd 46
13.1 Riksintresseområde för kulturmiljö - Eslöv 46
13.2 Artskydd 46
13.3 Natura 2000-område Abullahagen och riksintresseområde naturmiljö Bråån 47

14 Miljömål 48
14.1 Nationella och globala miljömål 48
14.2 Regionala miljömål 48
14.3 Miljömålsarbetet i Eslövs kommun 48
14.4 Avstämning mot nationella och globala Miljömål 48

15 Avstämning mot miljökvalitetsnormer (MKN) 50
15.1 Luft 50
15.2 Vatten 50
15.3 Buller 50

16 Uppföljning av planen 51

17 Samlad bedömning 51

18 Referenser 53
18.1 Rapporter 53
18.2 Hemsidor 54
18.3 Muntlig och skriftlig information 56

Sammanfattning

Eslövs kommun avser att ta fram en fördjupad översiktsplan för området öster om Södra stambanan. Syftet med planen är att skapa ett stadsomvandlingsområde med varierad täthet och blandade funktioner – både bostäder och verksamheter. Det finns ett särskilt behov av att gröna kopplingar och tätortsnära rekreation tillgodoses. Denna miljökonsekvensbeskrivning ingår i planhandlingarna för Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv och utgör en del av beslutsunderlaget för den fortsatta planeringen.

De miljöaspekter som bedöms kunna medföra betydande miljöpåverkan är Hälsa och säkerhet, Grön- och blå infrastruktur samt Klimat. Efter samråd såg Länsstyrelsen även risk för betydande miljöpåverkan för miljöaspekten kulturmiljö, då planområdet utgör delar av riksintresse för kulturmiljö.

Eslövs kommun tydliggör behov av fortsatt arbete med utredningar och anpassningar, för att säkerställa att genomförandet av planen sker med hänsyn till områdets förutsättningar. En stor del av det arbetet kommer att ske i den vidare planprocessen.

Målet med genomförandet av planen är en utveckling av områdets gröna- och blå infrastruktur. En risk för negativa konsekvenser finns dock, då det saknas en tydlig redovisning av blå- och grönstråk som kan säkerställa funktionella och reglerande ekosystemtjänster, samt då ett större befintligt grönområde tas i anspråk för bebyggelse i nordost. Med kommande utredningar bedöms dock risken för negativa konsekvenser som liten och möjligheten finns i stället att planförslaget medför positiva konsekvenser.

Med genomförandet av planen kan negativa konsekvenser på hälsa och miljö uppstå för miljöaspekterna Buller, Farligt gods och Miljöfarlig verksamhet. Det med koppling till nytillkommen bebyggelse samt den omfördelning av trafik som genomförandet av planen medför. Med anpassningar utifrån kommande utredningar bedöms planförslaget kunna bidra till positiva konsekvenser.

Genomförandet av planen kommer att medföra positiva konsekvenser för miljöaspekten Förorenad mark, då det kommer att finnas behov av sanering inom området för att möjliggöra bostadsbebyggelse. Samma gäller även för miljöaspekten Klimatpåverkan, då planförslaget möjliggör bostadsbebyggelse i ett pendlingsnära läge med energieffektiva åtgärder utifrån ett livscykelperspektiv.

Vidare utredning behövs för att minska risken för negativa konsekvenser för miljöaspekten Kulturmiljö. Det omfattar bebyggda delar av planområdet, samt oexploaterade delar inom Berga trädgårdsstad.

För att säkerställa att riksintresseområdets värden inte skadas rekommenderas att riktlinjer tas fram för gestaltning av bebyggelse och kvartersstruktur. Det behövs vidare utredning av dagvatten behövs för att säkerställa att inte negativa konsekvenser uppstår inom Natura 2000-område Abullahagen samt Riksintresseområde för naturmiljö.

Vidare utredningar behövs för att säkerställa att miljökvalitetsnormen för Bråån inte riskerar att försämras. Miljökvalitetsnormer för luft och buller bedöms inte påverkas negativt.

Planen bedöms gynna samtliga utpekade miljömål.

1 Inledning

1.1 BAKGRUND OCH SYFTE MED PLANEN

Eslöv är starkt format av järnvägen och samhället växte snabbt efter 1858 då Södra stambanan invigdes. 1917 antogs den första stadsplanen med visionen att staden skulle utvecklas med olika karaktär på den västra och den östra sidan. Den förstnämnda skulle utvecklas för bostäder och handel medan den sistnämnda skulle utgöra en plats för verksamheter.

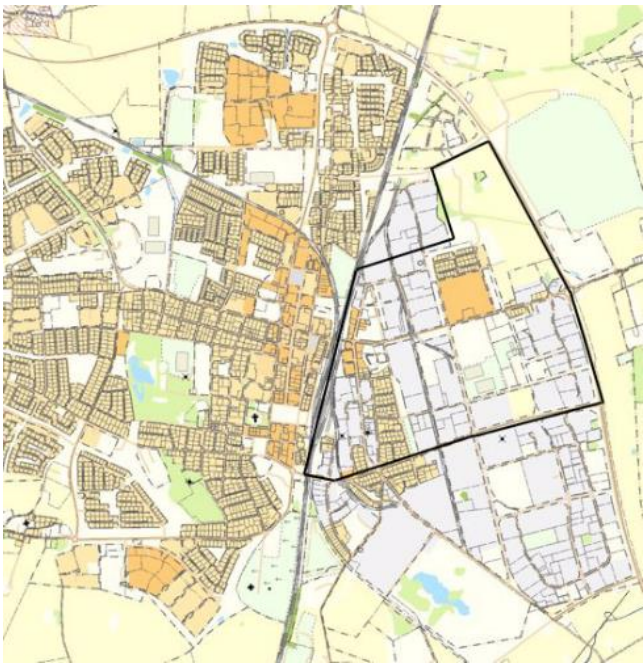
Eslövs kommun avser att ta fram en fördjupad översiktsplan för området öster om järnvägen. Nuvarande planhandlingar har föregåtts av ytterligare en fördjupad översiktsplan från år 2008 samt ett planprogram från år 2010. Syftet med planförslaget är inte att skapa samma Eslöv som finns på västra sidan, utan att behålla den karaktär som finns på östra sidan. Den befintliga stadsstrukturen ska tas tillvara och värnas, men också utvecklas och förnyas (Eslövs kommun 2021). Det finns även ett särskilt behov av att gröna kopplingar och tätortsnära rekreation tillgodoses (Eslövs kommun 2020).

1.2 AVGRÄNSNING OCH ALTERNATIV I LOKALISERINGEN

Eslövs kommun har haft en plan för omvandling av Östra Eslöv sedan i början av 2000 – talet. Då området bedöms ha stora utvecklingsbehov har det inte funnits någon alternativ lokalisering för Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv.

I Eslövs kommuns översiktsplan, antagen 2018, anges ett något mindre område (160 ha) för stadsomvandling, jämfört med i den fördjupade översiktsplanen (180 ha). Förändrade mål gällande den framtida utvecklingen av bostadsbeståndet i Eslöv har antagits och riktlinjerna i gällande bostadsförsörjningsprogram ska därmed revideras. Eslövs kommun anser att det motiverar en utökning av planområdet, jämfört med det som anges i översiktsplanen. Den fördjupade översiktsplanen har till år 2035 samma antal tillkommande bostäder som översiktsplanen, men eftersom den också presenterar en utveckling som sträcker sig förbi år 2035 finns ytterligare bostäder med.

Jordbruksmarken i den nordöstra delen av området är redan planlagd för verksamhet, varför jordbruksmarkens betydelse som resurs redan hanterats i tidigare planprocess.

Figur 1. Planområdets läge på karta över Eslöv (Eslövs kommun 2020).

2 Planområdets förutsättningar

2.1 ÖVERGRIPANDE BESKRIVNING

Planområdet omfattar cirka 180 ha och där bor idag omkring 2100 invånare i småhus eller flerbostadshus. Här finns en för-, grund- och gymnasieskola, samt en aktivitetsanläggning med utomhusbollplaner. Det finns även cirka 200 företag inom planområdet. Södra stambanan avgränsar området västerut och kommer även fortsatt att utgöra en barriär för Eslövs tätort. Ett riksintresseområde för kulturmiljö täcker delar av planområdet i väster. Öster om planområdet finns jordbruksmark samt ett flygfält. Här ligger även ett populärt, tätortsnära friluftsområde, Snärjet.

Det finns ett par naturliga lågpunkter inom området, varför det redan idag finns risk för översvämningar inom planområdet. Dagvattnet från de nordliga delarna avleds norrut till Saxån och dagvatten från södra delen av verksamhetsområdet, går via Natura 2000-området Abullahagen till Bråån.

Verksamheterna inom planområdet påverkar bostadsmiljön med buller och emissioner till luft. Markmiljön är påverkad av nuvarande samt tidigare verksamheter och större delen av ytan är utpekad som riskklassad mark. Genomfartsleden, väg 113 går längs med hela den östra delen av planområdet. Ringsjövägen samt Trehäradsvägen inom planområdet är vältrafikerade. Transporter av farligt gods sker både på järnväg och väg inom och i anslutning till planområdet. Se figur 2 för planområdet samt närliggande allmänna intressen.

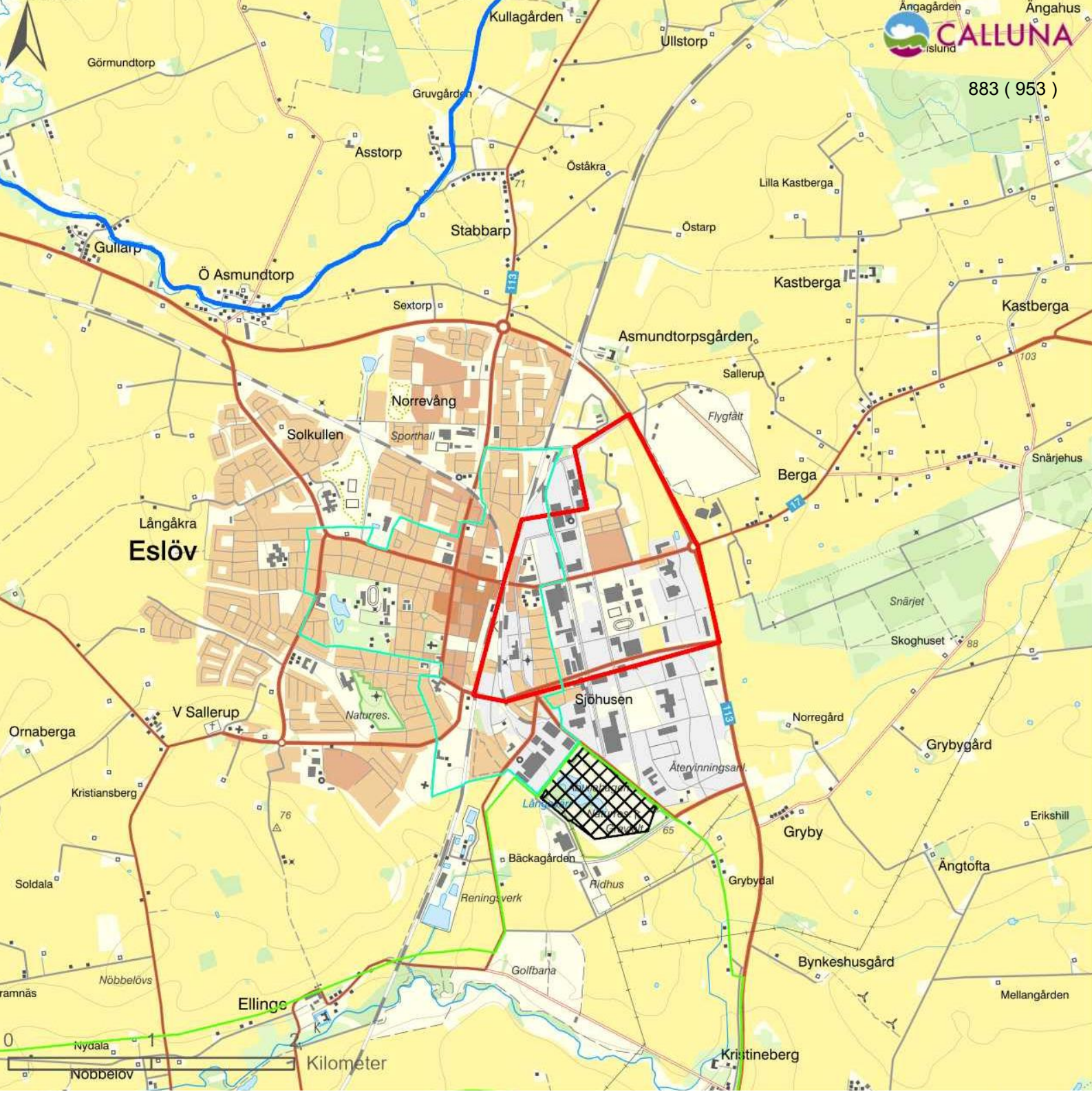
2.2 SKYDDADE OMRÅDEN OCH RIKSINTRESSEOMRÅDEN

Söder om Eslöv finns Natura 2000 – området, tillika naturreservatet Abullahagen samt riksintresseområde för naturvård, Bråån. Riksintresseområde för kulturmiljö, Eslöv täcker västra delen av planområdet. Se figur 2. För bedömning av påverkan på riksintresseområdena och skyddade områden, se kapitel 13.

Abullahagen

Abullahagen (SE0430119) är utpekat Natura 2000-område enligt habitatdirektivet (Länsstyrelsen i Skåne län 2012). Det är också skyddat som naturreservat (Länsstyrelsen Malmöhus län 1994)

Abullahagen utgör en betesmark. Området har höga värden kopplat till flora och fauna, samt även höga kulturvärden. På 1700-talet ska området ha varit utmark och beskrivs som stenig, tuvig och ljungbevuxen. Under senare tid har området delvis blivit uppodlat och planterat. Det finns dock fortfarande delområden med mycket fin flora. Det tyder på lång hävdkontinuitet och ogödslade förhållanden, vilket är speciellt påtagligt öster om sjön Långakärr. Områdets läge nära Eslövs centrum gör det viktigt för friluftslivet. Namnet betyder ”Äppelhagen” (Länsstyrelsen i Skåne län 2012)

TECKENFÖRKLARING:

- Inventeringsomrade
- Riksintresse kulturmiljövård
- NATURA 2000
- Riksintresse naturvård
- Saxån

Figur 2. Planområdet är beläget öster om järnvägen i Eslöv. Riksintresseområde för kulturmiljö överlappar delar av planområdet. Söder om planområdet går Bråån och norr om det går Saxån. Öster om planområdet ligger rekreationsområdet Snärjet och söder om ligger naturreservatet och Natura 2000-området Abullahagen (karta Calluna AB).

Bråån

Riksintresseområdet för naturvård, Bråån (N55) sträcker sig över Eslövs och Höörs kommuner. Gränsen omfattar även Abullahagen. Bråån har ett rikt fiskbestånd av bland annat öring och det förekommer även två andra sårbara fiskarter: grönling och sandkrypare. Ån hyser även arten toppig hattsnäcka. Inom området finns ädellövskog med i princip alla landets bokskogstyper representerade. (Naturvårdsverket 2000).

Eslöv

Delar av Eslövs stad är utpekat riksintresseområde för kulturmiljövård, Eslöv (M182), se figur 2. Riksintresseområdet visar på markanvändning och bebyggelse från tiden före järnvägens tillkomst och det nya samhällets tidigaste skeden. Det har flera värden: Bebyggelsen och dess täta, stadsmässiga, men relativt småskaliga karaktär. De kringbyggda kvarteren med bostäder och lokaler för handel och hantverk samt ekonomibyggnader och bakgårdar. Offentliga byggnader med bland annat den nygotiska kyrkan (1891) och medborgarhuset, ritat av Hans Asplund, från 1957, järnvägsmiljön med stationshuset från 1913, industribyggnader och andra till järnvägen knutna byggnader och anläggningar. Området visar det tidiga 1900-talets utvidgningsområden, med tidstypisk terränganpassad plan samt villor med inslag av parker och grönska (Riksantikvarieämbete 2014).

Under 2008 gjordes en geografisk avgränsning av riksintresseområdet och kommunen tog fram en handlingsplan. Handlingsplanen är ett ställningstagande för hur kommunen avser att hantera bebyggelsefrågor i förhållande till riksintresset och kulturmiljövärdena i Eslövs tätort.

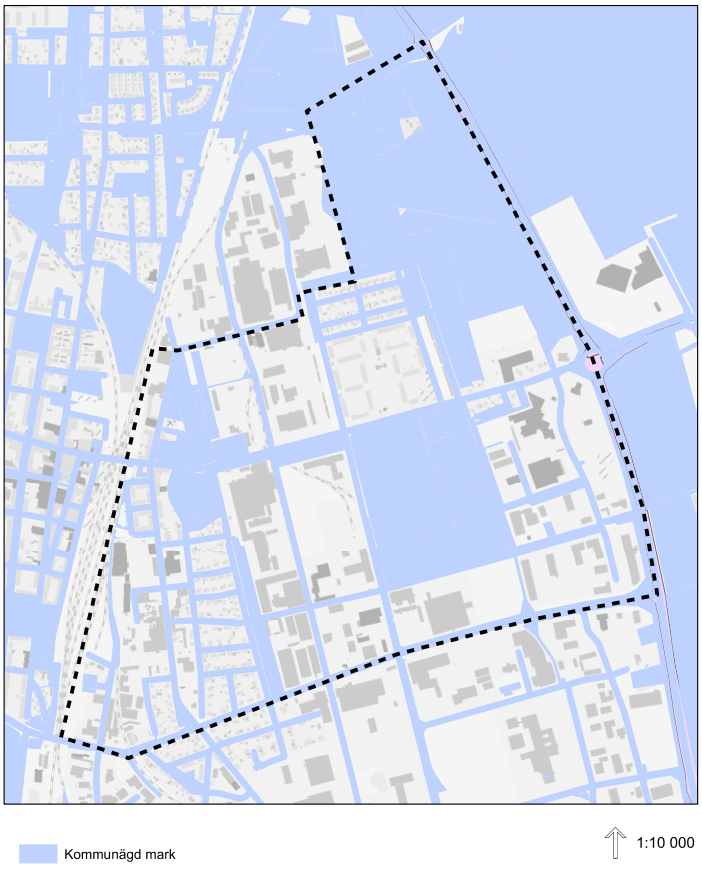
Figur 3. Parker och grönska utgör del av riksintresseområdets värden.

2.3 MARKÄGOFÖRHÅLLANDE

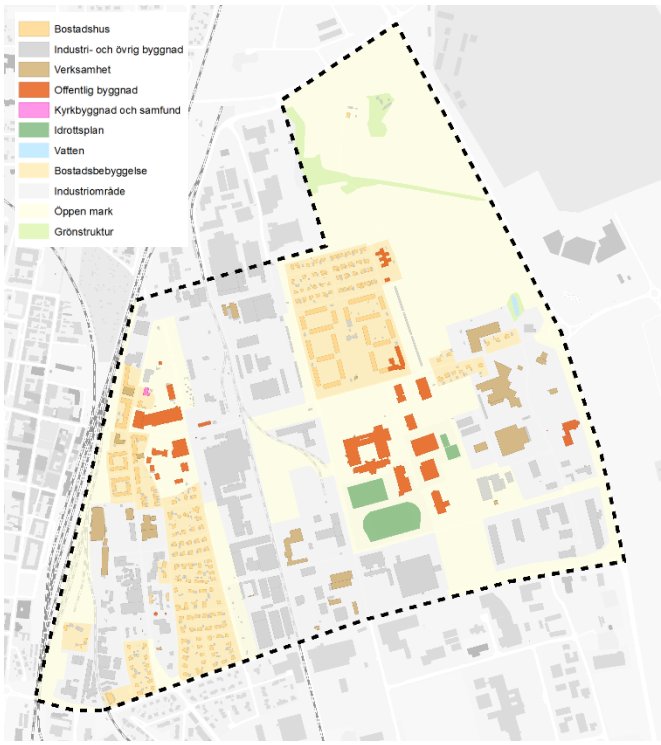
Inom planområdet finns ett stort antal fastighetsägare. Kommunen äger bland annat skolfastigheterna samt gator och allmänna platser. I figur 4 redovisas markägoförhållanden (Eslövs kommun 2020).

2.4 DETALJPLANER

Planområdet är detaljplanelagt, men många av dem är äldre och all mark inom planområdet är inte exploaterad (Eslövs kommun 2020b). Se figur 5 för markanvändning (Eslövs kommun 2010).

Figur 4. Kartan redovisar kommunägd mark (blåmarkerad) inom planområdet (Eslövs kommun 2020)

Figur 5. Nuvarande markanvändning inom planområdet (Eslövs kommun 2010).

3 Planer och program

3.1 KOMMUNALA PLANER OCH PROGRAM

Översiktsplan för Eslövs kommun

Övergripande målbilder

Eslövs kommuns översiktsplan antogs 2018. Översiktsplanen anger tre övergripande målbilder – Regional stjärna, Hållbara lägen och Lätt att leva livet. Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv berörs av samtliga målbilder.

Utvecklingsstrategier Eslövs stad

Med järnvägen som stadens centrum, ska Eslövs stad utvecklas stationsnära med hänsyn till stadens kulturmiljö samt grön- och blå infrastruktur. Det ska finnas en stadsmässighet, där bostäder utvecklas i samklang med befintliga verksamheter. Eslövs stad ska vara tillgängligt tätorts- samt ortsnära med kollektivtrafik och gång och cykelstråk. Tågstationens betydelse som nod har ökat och målet är att den ska utvecklas ytterligare, både inom kommunen och regionen.

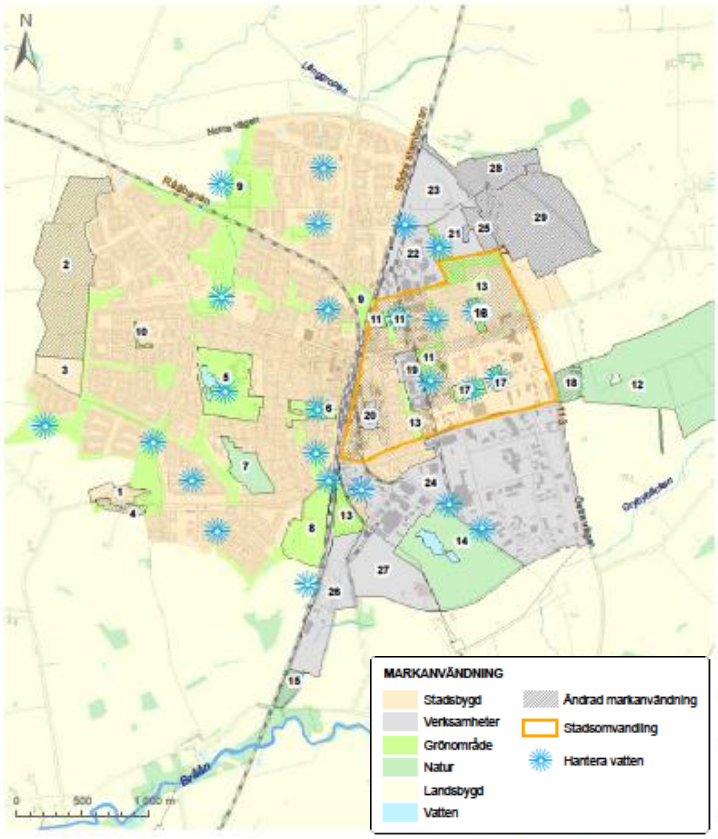
Översiktsplanen identifierar att befintlig och kommande översvämningsproblematik visar på behovet av framtagandet av en VA – plan. Se vidare avsnitt Dagvatten och översvämning.

Det finns en målsättning om att nya bostäder bör ha maximalt 300 meter till park- eller grönområde. Det med grund i att forskning har visat att 300 meter är lagom avstånd till ett grönområde för att det ska användas ofta.

Planområdet Östra Eslöv

I Eslövs kommuns översiktsplan pekas delar av östra Eslöv, ut som område för ny bebyggelse, ett område för stadsomvandling. Den geografiska avgränsningen för planområdet är inte helt samstämmig med avgränsningen i översiktsplanen, se kapitel 1.2. Jordbruksmark inom planområdet är utpekat som område för verksamheter.

Se figur 6 för översiktligt förslag på markanvändning. För beskrivning av numrerade objekt i kartan hänvisas till översiktsplanen. Det görs en tydlig koppling (grön infrastruktur) till närliggande grönområden i beskrivningen för Abullahagen (nr 14) samt Snärjet (nr 12). Verksamhetsområden (nr 21 och 25) ska ingå i planområdet.

Figur 6. Planområdet är utpekat som område för Stadsomvandling i figuren (Eslövs kommun 2018).

Dagvatten och översvämning

Eslövs kommun och VA Syd ansvarar tillsammans för vatten och avlopp i Eslöv. Enligt Eslövs kommuns översiktsplan har ledningsnätet för dagvatten begränsad kapacitet idag och det finns en översvämningsproblematik. Enligt översiktsplanen är målet att planera för öppna dagvattenlösningar och sekundära system för skyfall.

Kommunen och VA Syd arbetar just nu med att ta fram handlingsplaner för vatten (Eslövs kommun 2020b). Kommunens Dagvatten och översvämningsplanen är framtagen. Den ska tjäna som underlag både i fysiska planering och vid genomförande. Den utgör också ett verktyg för att arbeta med Agenda 2030 och de globala målen.

En skyfallskartering har gjorts för planområdet (Eslövs kommun 2018).

Klimat och energi

Eslövs kommun har lång erfarenhet av att arbeta med hållbarhetsfrågor och miljöanpassning, bland annat genom Agenda 21-arbete, Energiplan 2000, lokala miljömål och genom medlemskap i Sveriges Ekokommuner. Eslövs kommun har tagit fram en energi- och klimatplan för att arbeta systematiskt med energi-, hållbarhets- och klimatfrågor.

Syftet med Energi- och klimatplanen (Eslövs kommun 2015) är att kommunen ska minska användningen av ändliga resurser, effektivisera sin användning av energi samt skapa förutsättningar för nästa generation att leva med en så låg miljöpåverkan som möjligt. Åtgärderna i planen berör både den kommunala verksamheten samt de kommunala hel- och delägda bolagen i Eslövs kommun.

Naturmiljöprogram

Eslöv kommuns naturmiljöprogram (Eslövs kommun 2020b) redovisar värdefull natur samt vilka åtgärder som behövs för att upprätthålla naturvärdena. Inom planområdet finns inga områden som är utpekade i naturmiljöprogrammet.

Kulturmiljöprogram

Eslövs kommun håller på att ta fram ett kulturmiljöprogram. Syftet med planen är att visa hur kommunen bör arbeta vidare med kulturhistoriska frågor i ett stadsbyggnadsperspektiv och skapa samsyn i arbetet med kulturmiljövård med rutiner och åtgärder (Eslövs kommun 2019). Inom uppdraget genomfördes en inventering av Kvarngatan/ Östergatan, vilket berör planområdet. Här redovisas byggnader och bebyggelseområden som har ett särskilt kulturhistoriskt värde, i enlighet med plan-och bygglagen 8 kap 13 § (Eslövs kommun 2020c).

Eslöv - en ekokommun

Eslövs kommun är medlem i Sveriges Ekokommuner (Sekom 2020), en förening som bildades 1995. Föreningens vision är ”Ekonomisk utveckling och ekologisk balans ska förenas i en och samma utvecklingsstrategi.” Numera är Sveriges Ekokommuner även medlemmar i det globala nätverket för ekokommuner, ICLEI (Local Governments for Sustainability).

3.2 REGIONALA PLANER OCH PROGRAM

Eslöv i Öresundsregionen

Eslövs kommun är en del av Öresundsregionen. Regionen utvecklas snabbt och stora infrastruktursatsningar och utbyggnadsprojekt planeras och genomförs samtidigt som befolkning och arbetstillfällen ökar i regionen såväl som i kommunen. Kommunens utveckling behöver därför ske i samklang med regionala utvecklingsstrategier:

Det öppna Skåne – En gemensam vision hur region Skåne ska utvecklas, med utgångspunkt i kommunal översiktsplanering.

Regionplan för Skåne – En av ett flertal rapporter som tagits fram inom ramen för Strukturbild Skåne. Regionplan för Skåne bygger på regionala planeringsstrategier.

Underlag för hållbart resande – Region Skåne har tagit fram dokument gällande hållbart transportsystem, mobilitetsplan samt cykelstrategi.

Regional infrastrukturplanering – Region Skånes kontinuerliga arbete för att möjliggöra utveckling av samhällsbyggande och transportinfrastruktur mot en mer hållbar samhällsutveckling.

Regional handlingsplan för grön infrastruktur

Skåne är Sveriges artrikaste län, men det är också det län som har flest hotade arter. För att hindra förlusten av biologisk mångfald har Länsstyrelsen i Skåne fastställt en regional handlingsplan för grön infrastruktur (Länsstyrelsen Skåne län 2020). Den regionala handlingsplanen ska ge förutsättningar för att bevara den biologiska mångfalden och främja ekosystemtjänster.

Regional handlingsplan för friluftsliv

Länsstyrelsen i Skåne län har tagit fram en handlingsplan för regionalt friluftsliv (2018) med koppling till handlingsplanen för regional grön infrastruktur. Handlingsplanen för Skånes friluftsliv utgår från friluftslivspolitikens 10 mål, med syftet att förverkliga friluftslivspolitiken i länet. Ett av målen är att tydliggöra friluftslivet inom den kommunala samhällsplaneringen, för att minska risken att naturen bebyggs i samband med att samhällen förtätas eller breds ut.

3.3 FRAMTAGANDE AV NYA UNDERLAG

Cykelstrategi

Det pågår ett arbete med en cykelstrategi för Eslövs kommun. Ungas möjlighet att cykla kommer att stå i fokus. Strategin är ännu inte antagen (Eslövs kommun 2021d).

Ny Parkeringsnorm

Eslövs kommun har tagit fram en ny Parkeringsnorm. Genom parkeringsnormen styr kommunen hur parkering ska lösas vid nybyggnad av till exempel bostäder, kontor och handel. Målet är att

parkeringsnormen ska uppdateras regelbundet för att säkerställa att den är ständigt aktuell och stödjer en attraktiv och hållbar stadsutveckling (Eslövs kommun 2021c).

Övrigt underlag

I arbetet med planhandlingen inför granskning, har kommunen utvecklat och fördjupat analysen för flertalet aspekter. Det har dock inte tagits fram separata utredningar, utan ny kunskap har arbetats in i planförslaget. Det gäller underlag för grön infrastruktur, kulturmiljö och område av riksintresse för kulturmiljö, miljöfarlig verksamhet, buller och transport farligt gods.

4 Alternativ

4.1 HUVUDALTERNATIV

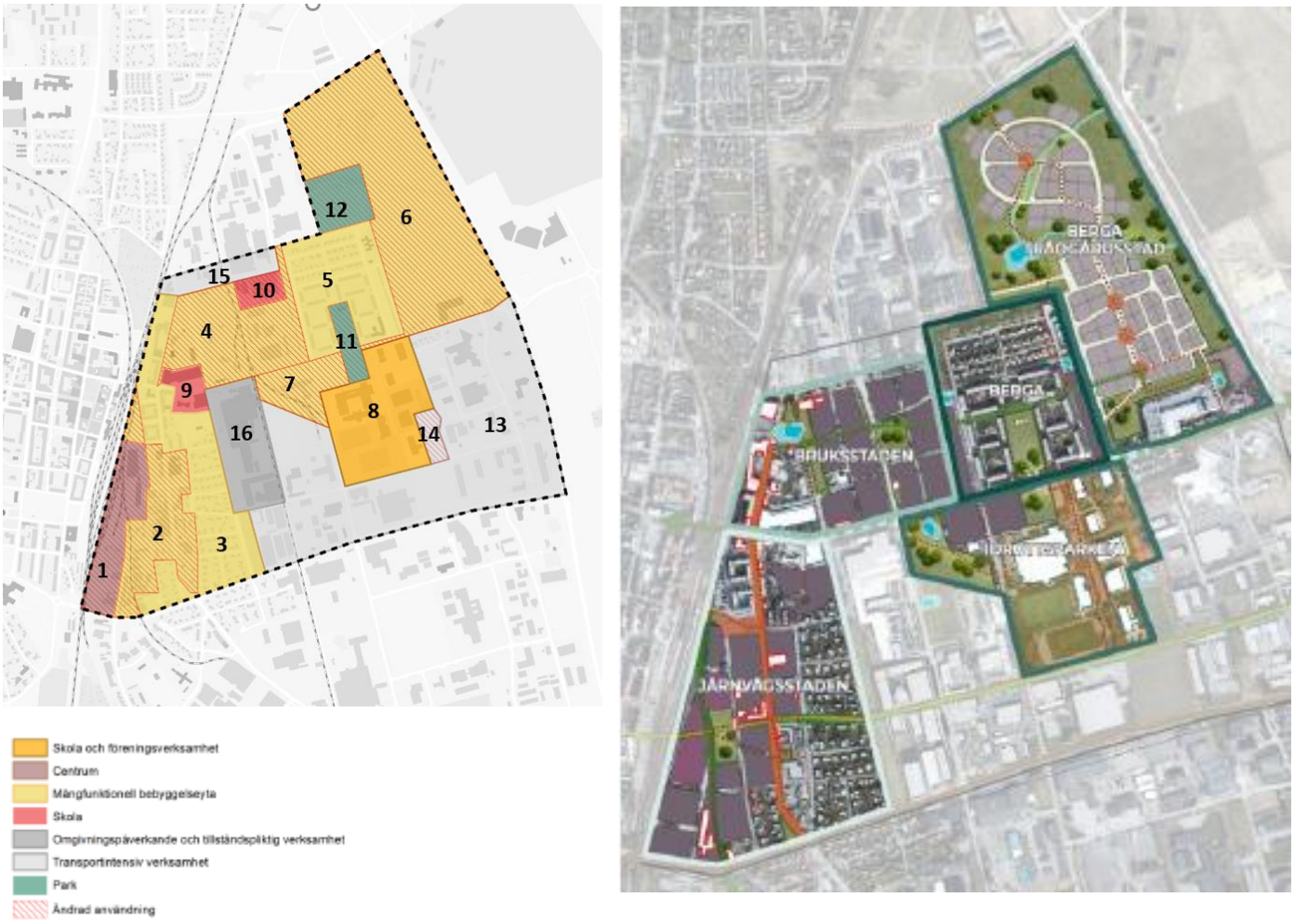
Planförslaget möjliggör för sammanlagt 2 550 nya bostäder i området. Till år 2035 är ambitionen att 1 600 bostäder ska tillkomma och resterande 950 bostäder är planerade i ett längre tidsperspektiv. Med genomförandet av planen vill kommunen skapa en grönare blandstad med utrymme för både verksamheter och bostäder i kollektivnära läge. Tillgängligheten med gång- och cykelstråk både inom planområdet, men även mot västra delen av Eslöv ska förbättras. Vägarna Östergatan/ Ringsjövägen som idag utgör huvudled för transporter, ska omvandlas till stadsgata och transporter ska fördelas till Trehäradsvägen och Harjagersvägen.

Idag finns det få gång- och cykelstråk inom området. Kommunen vill genom planförslaget binda ihop planområdets olika delar med nya stråk och gena vägar. Södra stambanan avgränsar området västerut och målet är att genomförandet av planen möjliggör att leda rörelser till tre undergångar samt en gång- och cykelbro, så att staden tillgängliggörs på båda sidor om järnvägen.

Den övergripande transportstrukturen i området får en ny struktur. Östergatan/Ringsjövägen fungerar idag som en infartsled både för industriernas transporter och för persontransporter, men ska omvandlas till en stadsgata. Med omvandlingen av Östergatan/Ringsjövägen behöver delar av trafiken ledas om till Trehäradsvägen, Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen. För att Trehäradsvägen och Södra vägen i sin tur ska fungera behöver anslutningarna till väg 113 förbättras jämfört med nuläget. Planförslaget föreslår även ytterligare en cirkulationsplats på väg 113 i korsningen med Trehäradsvägen samt ett svängfält i korsning med Södra vägen. Nedan presenteras planförslaget i korthet i karta (figur 7) samt text. För en mer utvecklad beskrivning se Granskningshandling Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, samt ett utvecklat resonemang under respektive miljöaspekt i denna MKB.

Planeringsprinciper

- Samla utvecklingen i områden och stråk.
- Gör Östergatan/Ringsjövägen till områdets ryggrad och koppla händelser dit.
- Komplettera den befintliga bebyggelsen med olika sorters bostäder.
- Bevara brokigheten inom området och behåll element från tidigare markanvändning.
- Skapa tydligare stadsrum med fokus på att göra det mer attraktivt för fotgängare och cyklister.
- Arbeta aktivt med smitvägar och gena kopplingar som en grund för en finmaskig struktur i området.
- Lyft fram grönska och vattenhantering och använd dem för att skapa stadskvalitet.
- Säkra att livscykelperspektivet och resurshushållning genomsyrar alla faser av utvecklingen i östra Eslöv. Detta gäller såväl materialval för byggnader och anläggningar som lösningar för energi, avfall, vatten och avlopp.

Figur 7. Planförslaget med markerade ytor för utveckling. Indelningen av de olika delområdena inom planområdet med namn syns till höger.

1. Ändrad markanvändning. Centrum inom planområdet. Verksamheter och bostäder. Gång- och cykelstråk över stambanan.

2. Ändrad markanvändning. Verksamheter och flerbostadshus kompletterar äldre bebyggelse. GC-stråk mot tågstation samt grönområden.

3. Pågående markanvändning. Bostadsbebyggelse med småhus kvarstår. Koloniområde. I de norra delarna flerbostadshus, handel och vårdcentral.

4. Ändrad markanvändning. Flerbostadshus och skolverksamhet. Gång och cykelvägar för ökad tillgänglighet. Fördröjningsyta för skyfall. Parkstråk.

5. Pågående markanvändning. Bostadsområde, förskola och vård- och omsorgsboende. Bostadsbebyggelsen kompletteras av två punkthus placerade utmed gatan. Parkstråk.

6. Ändrad markanvändning. Blandat bostadsområde. Förskola och handel. Grönstråk. GC-vägar för ökad tillgänglighet inom området.

7. Ändrad markanvändning. Bostäder och en förskola.

8. Utvecklad markanvändning. Mångfunktionell bebyggelse för skola och idrottsverksamhet. Central del av delområde Idrottsparken.

9. Pågående markanvändning. Kommunal verksamhet. Skola.

10. Ändrad markanvändning. Kommunal verksamhet. Skola. Förskola och idrottshall.

11. Ändrad markanvändning. Gröna områden och park.

12. Ändrad markanvändning. Grönområde och park.

13. Pågående markanvändning. Verksamheter och Industri, transportintensiv verksamhet

14. Ändrad markanvändning. Verksamheter och Industri, transportintensiv verksamhet

15. Pågående markanvändning. Verksamheter och Industri, transportintensiv verksamhet

16. Pågående markanvändning med verksamheter och industri.

4.2 JÄMFÖRELSEALTERNATIV

Miljöbedömningen ska enligt 6 kap 11 § beskriva rimliga alternativ till planens huvudalternativ. Jämförelsealternativet utgör samrådsversionen av planförslaget (Eslövs kommun 2020), där indelning och markanvändning för de olika delområdena är samma.

Nedanstående sammanställning fokuserar på skillnader mellan huvud- och jämförelsealternativ. För skillnader kopplat till respektive miljöaspekt, se konsekvensbeskrivning Jämförelsealternativet. Figur 8 redovisar markanvändningen i jämförelsealternativet.

Andelen bostäder

Jämförelsealternativet möjliggör byggnation av fler bostäder än huvudalternativet, med sammanlagt 3 000 nya bostäder i området. Exploateringsgraden är högre inom Bruksstaden, längs Östergatan/ Ringsjövägen inom Idrottsparken samt inom Berga trädgårdsstaden. Utbyggnadstakten följer samma som huvudalternativet, där ambitionen är att 1 600 bostäder ska tillkomma till år 2035. Resterande 1 400 bostäder planeras utifrån ett längre tidsperspektiv.

Genomförande

Den planerade exploateringen kommer att ge upphov till konsekvenser under själva byggfasen. Området kommer att byggas ut i etapper:

Till 2035:

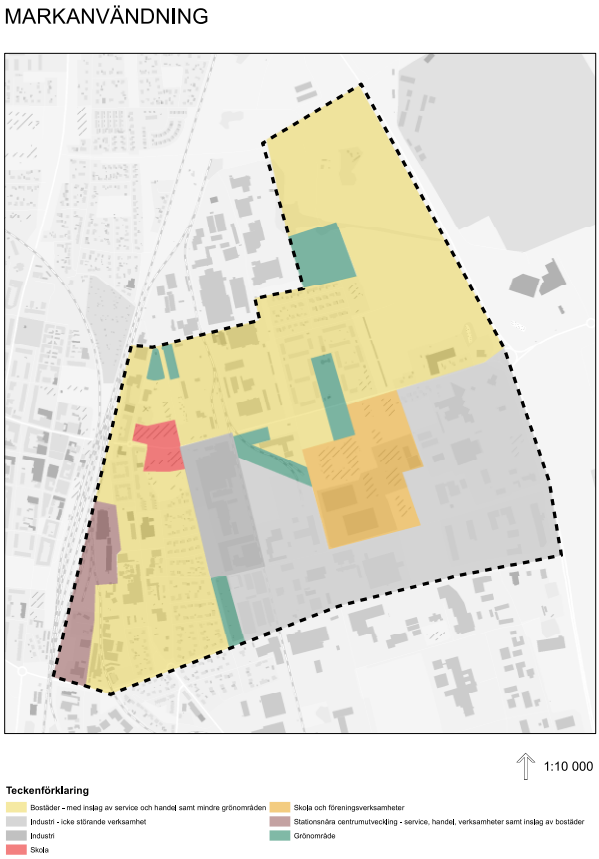
- Västra delarna av Stenaområdet, delar av Järnvägsstaden (Spritfabriken, Örnen 4, Sädgåsen 1, Grågåsen 1), Berga, södra delen av Berga trädgårdsstaden, Östergatan, Berga skolområde
- Sydvästra delarna av Järnvägsstaden med förbindelsen över Södra stambanan

Efter 2035:

Resterande delar av Järnvägsstaden, östra delarna av Stenaområdet, Berga trädgårdsstad

Beskrivande delar

Jämförelsealternativet hanterar knäckfrågor på ett övergripande plan. Till exempel saknas det information om vilka åtgärder som är nödvändiga för att hantera omläggning av trafik och dagvatten- och klimatanpassning. Det saknas även en utförlig beskrivning av planområdets kulturmiljövärden för andra delar än för området kring Kvarngatan. Textavsnitt rörande MKN saknas.

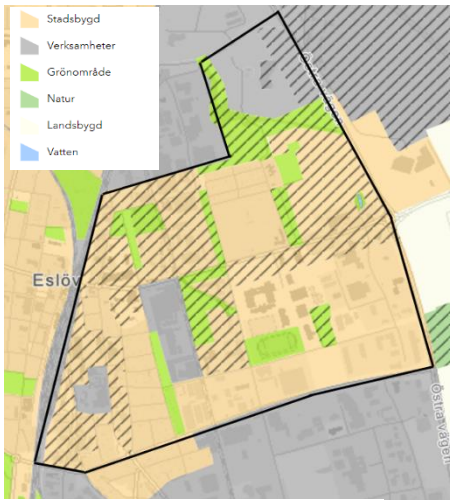

Figur 8. Kommande markanvändning i jämförelsealternativet.

4.3 NOLLALTERNATIVET

Avgränsning

Nollalternativet utgår från den kommunövergripande översiktsplanen från 2018. Den beskriver utvecklingen inom planområdet som en stadsomvandlingsprocess från verksamhetsområde till stationsnära stadsbygd med blandad stad som ledord. Totalt ska 1 600 bostäder tillkomma till år 2035.

Figur 9. Markanvändningen i nollalternativet. (Eslövs kommun 2018)

Markanvändning

Nästan hela planområdet är utpekat som stadsbygd, se figur 9. Längst österut är ett område specifikt utpekat som utbyggnadsområde för bostäder. Befintliga verksamheter ska finns kvar i så stor utsträckning som möjligt. Det är framför allt nya bostäder och service i form av förskolor som kommer att tillskapas. Samtidigt finns i planområdets nordöstra del planlagda, men inte utbyggda verksamhetsområden. Dessa ska på sikt byggas ut.

Gällande trafiksituationen i området så kommer vissa åtgärder att göras för att underlätta flödena. Till exempel pågår redan idag ett arbete med att omgestalta Östergatan i dess västra ände till en stadsgata anpassad utifrån att Carl Engströmskolan har lokaler på båda sidor om vägen. Trafik behöver även delvis flyttas från Ringsjövägen/Östergatan för att minska genomfartstrafiken i tätorten (utifrån de resultatet som presenterats i åtgärdsvalsstudien för genomfartstrafiken). Stora delar av området ligger i stationsnära läge (inom en kilometer från tågstationen) och busslinje 1 som går längs Östergatan och Ringsjön ger också tillgänglighet till kollektivtrafik. Dock är det utpekade utbyggnadsområdet för bostäder placerat i planområdets utkant.

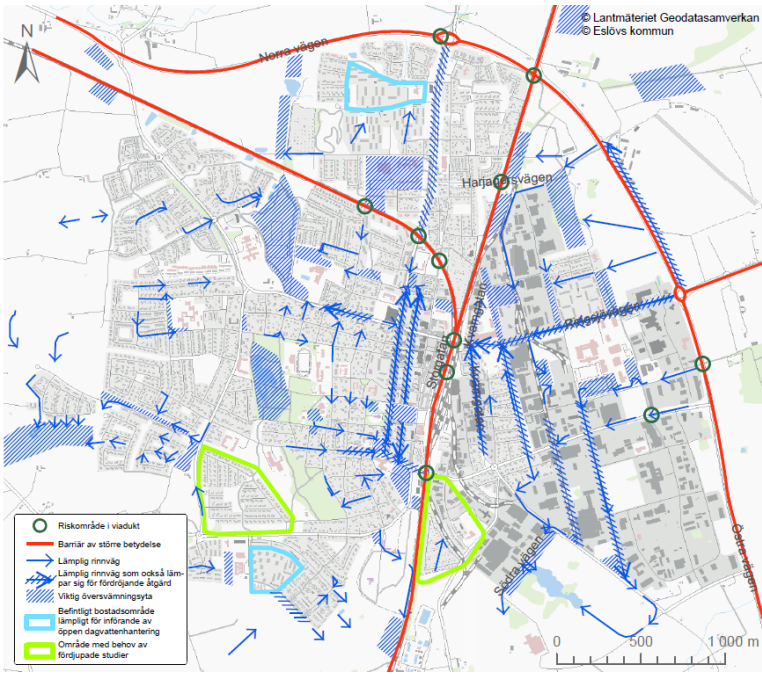
Grön och blå infrastruktur

Ny grönstruktur ska skapas i östra Eslöv. Grönstrukturen ska bevaras och utvecklas. Målsättningen enligt översiktsplanen bör vara att samtliga nya bostäder ska ha maximalt 300 meter till park- eller grönområde. Den tillkommande grönstrukturen måste samplaneras med avrinning och fördröjning av dagvatten.

Vattenhanteringen utgår från en skyfallskartering från 2016 och en översiktlig strategi- och åtgärdsplan för skyfall och dagvatten. Se figur 10.

Genomförande

Det finns ingen prioriteringsordning för bostadsutbyggnaden eller för utbyggnad/ombyggnad av allmänna platser och gator. Det finns för företagen inom planområdet inte något som på kort sikt påverkar deras verksamhet, men inte heller en långsiktig strategi för området som de kan utgå från när de planerar för sin framtida verksamhet.

Figur 10. Översiktlig strategi och åtgärdsplan för skyfall och dagvatten (Eslövs kommun 2016).

5 Strategisk miljöbedömning

Syftet med en miljöbedömning är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande så att en hållbar utveckling främjas (6 kap 1 § MB). En myndighet eller kommun som upprättar en plan som krävs i lag ska göra en strategisk miljöbedömning och en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) ska upprättas enligt bestämmelserna i 6 kap 11-12 § miljöbalken om genomförandet av planen kan antas medföra en betydande miljöpåverkan (6 kap 3 § MB).

MKB:n ingår i planhandlingarna för Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv och utgör en del av beslutsunderlaget för den fortsatta planeringen.

5.1 AVGRÄNSNINGAR

Geografisk avgränsning

MKB:n avgränsas till att bedöma konsekvenser för miljöaspekterna inom planområdets gränser. För vissa miljöaspekter bedöms konsekvenser även för områdena närmast utanför planområdet. Det gäller för miljöaspekterna blå och grön infrastruktur samt kulturmiljö. Samma gäller för kumulativa effekter och genomförandet av planförslaget över tid, där den geografiska avgränsningen omfattar delar utanför planområdet. Se vidare kapitel 11, Kumulativa effekter.

I avstämningen mot de nationella och globala miljömål är perspektivet större än planområdet, exempelvis när det gäller målet begränsad klimatpåverkan. Samma gäller miljökvalitetsnormerna.

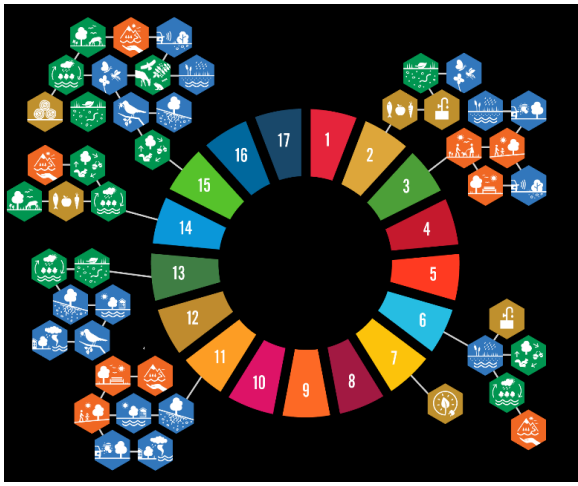
Avgränsning i tid

Delar av planens genomförande (del 1 och 2) är satt till 15 år, det vill säga år 2035. Delar av de centrala delarna av planområdet kommer att exploateras efter år 2035, men planen anger inte någon taktid för genomförande. Konsekvenserna av påverkan kopplat till de olika miljöaspekterna bedöms därför utifrån det tidsperspektivet.

Avgränsning i sak

Ett avgränsningssamråd hölls med Länsstyrelsen den 11 juni 2020. Calluna AB (2020) tog inför samrådet fram ett underlag kring de miljöaspekter som bedöms kunna medföra betydande miljöpåverkan: Hälsa och säkerhet, Grön- och blå infrastruktur samt Klimat. Länsstyrelsen har i sitt samrådsyttrande kompletterat avgränsningen av miljöaspekter, att även omfatta Kulturmiljö då stora delar av planområdet ingår i Område av riksintresse för kulturmiljövård; Eslöv.

Ekosystemtjänster inklusive grön infrastruktur, är begrepp som behöver beaktas genom hela samhälls-byggnadsprocessen, via bestämmelser i detaljplan och vidare till bygglov, byggprocess och förvaltning (Boverket 2020, Naturvårdsverket 2020c). Eslövs kommun arbetar

Figur 11. Arbetet med Agenda 2030 kan länkas med arbetet med ekosystemtjänster (EST) (Bild Naturvårdsverket).

med ekosystemtjänster som en egen del i planeringen, samt även utifrån kopplingen till Agenda 2030. Se figur 11.

Det görs ingen separat bedömning av ekosystemtjänster i MKB:n, utan begreppen för används i bedömningen.

5.2 KUMULATIVA EFFEKTER

Effekter från flera källor eller planer kan samverka och ge upphov till kumulativa effekter. Kumulativa effekter beskrivs särskilt i 6 kapitlet miljöbalken, men även på flera ställen i miljöbedömningsförordningen. Frågan är särskilt aktuell då det gäller förtätning av stadsmiljö (Naturvårdsverket 2020g). I kapitel 10 görs en bedömning av möjliga kumulativa effekter i relation till andra planer, men även utifrån hur genomförandet av planen påverkar delar av Eslöv utanför planområdet.

5.3 KONSEKVENSBEDÖMNING

Betydande miljöpåverkan

Kommunen ska i varje enskilt fall avgöra om genomförandet av en plan kan antas medföra en betydande miljöpåverkan genom en undersökning. Undersökningen ska utgå från de kriterier för betydande miljöpåverkan som finns i miljöbedömningsförordningen. I undersökningen ska kommunen utgå från miljöbalkens kriterier för miljöeffekter på människors hälsa eller miljö. Enligt den definitionen kan miljöeffekter vara direkta eller indirekta effekter. De kan vara positiva eller negativa för miljön. Effekterna kan vara tillfälliga eller bestående, kumulativa eller inte kumulativa och kan uppstå på kort, medellång eller lång sikt (Boverket 2020f).

Konsekvensbedömning

Miljökonsekvensbedömningen för Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv har upprättats i enlighet med 6 kap Miljöbalken (1998:808) samt Miljöbedömningsförordningen (2017:966). Naturvårdsverkets vägledning för Strategisk miljöbedömning samt Boverkets Kunskapsbank har beaktats i processen.

Miljöbedömningen innebär att risker för människors hälsa eller för miljön beskrivs och värderas. Konsekvensbedömning sker utifrån vilka objektiva värden som påverkas och de kriterier som beskrivs i miljöbedömningsförordningen. Bedömningen landar i risk för negativa konsekvenser eller att genomförandet av planen medför positiva konsekvenser. I bedömningen ingår även om det går att avhjälpa de sannolika miljöeffekterna.

Underlag för bedömning

Kunskapsinsamling inför bedömningarna har skett genom platsbesök 7 maj 2020 samt inhämtande av underlag från kommunen och Länsstyrelsen. Även tidigare utförda utredningar i anslutning till planområdet har använts, kommunala styrdokument samt lagrum och riktlinjer för miljö.

Figur 12. Vattentornet beläget vid Kvarngatan.

Miljökonsekvenser

I nedanstående kapitel (kapitel 6-10) redovisas de avgränsade miljöaspekter där planförslaget bedöms komma att få betydande miljöpåverkan med positiva eller negativa konsekvenser.

Klimat är en miljöaspekt som i flera fall rymmer både risk för påverkan på Hälsa och säkerhet samt med möjligheter till anpassningar för en mer energi- och transporteffektiv fysisk planering. I denna MKB har samtliga frågor rörande ekologiska värden, dricksvatten- och avloppshantering och risk för påverkan på hälsa och säkerhet med översvämningar samlats under kapitlet 8 Blå infrastruktur. Miljöaspekten Klimatpåverkan, kapitel 10, omfattar därmed planens påverkan och möjlighet till klimatanpassningar för transporter, värme, med mera.

6 Hälsa och säkerhet

6.1 FÖRORENAD MARK

Kunskapsunderlag

Underlag för bedömningen av planförslagets konsekvenser för Hälsa och säkerhet och Förorenad mark utgår från Boverkets rekommendationer vid nybyggnation inom förorenade markområden, Naturvårdsverkets riktvärden för förorenad mark, utifrån underlag av branschklassad mark inom planområdet (Eslövs kommun 2020).

Nybyggnation inom förorenade markområden

Vid förtätning i stadsmiljö är det på flera sätt positivt att använda sig av redan ianspråktagna markområden som inte längre nyttjas. Många gånger finns det dock spår i form av olika föroreningar av tidigare verksamhet i mark och grundvatten, som man behöver ta hänsyn till i den fysiska planeringen (Boverket 2020b).

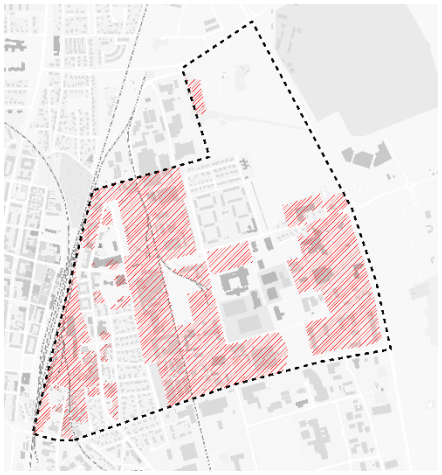
Förutsättningar huvudalternativ

Riktvärden förorenad mark

Naturvårdsverket anger generella riktvärden för förorenad mark, vilka är avsedda att användas i samband med riskbedömningar av förorenade markområden (Naturvårdsverket 2009). Riktvärdena är inte juridiskt bindande. En uppdatering av angivna riktvärden från 2009 gjordes under 2016 (Naturvårdsverket 2020d). Riktvärdena anger föroreningshalter i marken under vilka risken för negativa effekter på människor, miljö eller naturresurser normalt är acceptabel. Generella riktvärden finns för två olika klasser av markanvändning: Känslig markanvändning och Mindre känslig markanvändning. Riktvärden för Känslig markanvändning används vanligtvis som utgångspunkt vid bedömning av mark som ska användas för bostäder och parkområden. Riktvärden för Mindre känslig markanvändning används vid bedömning av markområden som ska användas för exempelvis industri och kontor.

Förorenade områden i Eslövs kommun

Enligt gällande översiktsplan (Eslövs kommun 2018) ska risk för förorenad mark alltid beaktas vid bygglovsgivning och planläggning. Detta är särskilt viktigt i förtätningsprojekt och projekt med ändrad användning. Vid misstanke om förorening krävs miljöteknisk markundersökning och riskbedömning för att visa markens lämplighet och behov av åtgärder. Sanering av förorenad mark görs till den

Figur 13. Kartan visar förorenad mark inom planområdet.

saneringsnivå som den planerade markanvändningen kräver: mindre känslig markanvändning eller känslig markanvändning.

Planområdet består huvudsakligen av mark där det pågått industriverksamhet under lång tid. Därmed finns det många ytor som är förorenade, se figur 13. Den plats som har högst riskklassning ligger längs Gasverksgatan, där Eslövs före detta gasverk tidigare låg. Också i de områden där planförslaget föreslår en ny markanvändning finns det risk att marken är förorenad.

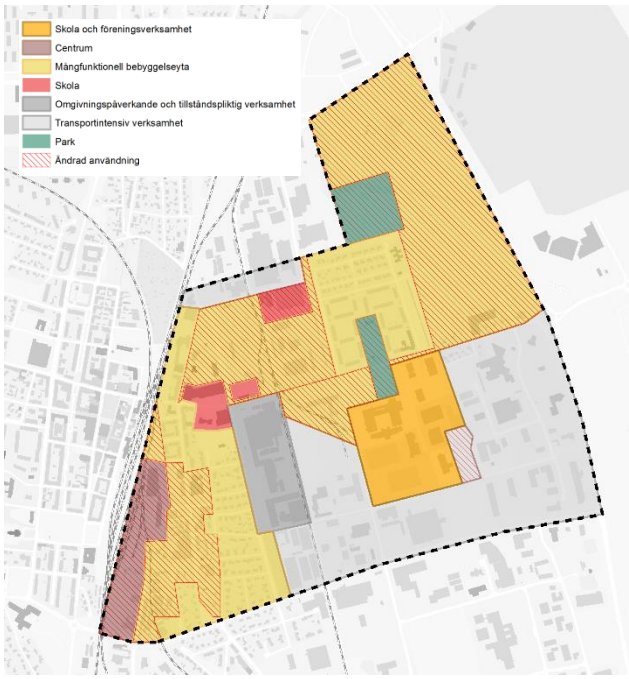
Påverkan och effekt huvudalternativ

Vid genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv kommer förorenad mark att bebyggas med bostäder och skola, se figur 14. I Järnvägsstaden, Bruksstaden samt öster om Gasverksgatan finns ytor där Eslövs kommun bedömer att det finns en stor risk för föroreningar. Eslövs kommun tydliggör i planförslaget behov av undersökningar i både mark- och grundvattenmiljö för att säkerställa förekomst av eventuella markföroreningar. Eslövs kommun har gjort en ansökan om statliga medel för att kunna utreda området och dess föroreningar. För att minimera risk för negativ påverkan och negativa effekter på hälsa och miljö, kommer det att finnas behov av saneringsåtgärder vid genomförandet av planen.

Konsekvenser huvudalternativ

Vid genomförandet av huvudalternativet kommer förorenad mark att bebyggas med bostäder och skola, se figur 14. För att minimera risk för negativ påverkan och negativa effekter på hälsa och miljö, kommer det att finnas behov av saneringsåtgärder vid genomförandet av planen. Eslövs kommun tydliggör i planförslaget behov av undersökningar i mark- och grundvattenmiljö, för att se eventuell förekomst av markföroreningar. Kommunen kommer att ställa krav på de mark- och grundvattenundersökningar som är nödvändiga i kommande detaljplaneprocesser. Kommunen ska även ta fram rutiner för hur information avseende kartläggning av förorenade områden kontinuerligt kan uppdateras, då verksamheter finns kvar inom planområdet.

Med nödvändiga undersökningar och efterföljande sanering utifrån fastställda åtgärdsbehov, bedöms Huvudalternativet medföra positiva konsekvenser.

Figur 14. Vid genomförandet av planen kommer förorenad mark att bebyggas.

Konsekvenser jämförelsealternativ

Genomförandet av jämförelsealternativet bygger på samma underlag som huvudalternativet. Jämförelsealternativet kommer därmed medföra positiva konsekvenser för miljöaspekten markmiljö, då undersökningar av föroreningar

i mark- och grundvattenmiljö kommer att genomföras med efterföljande sanering vid behov.

Konsekvenser nollalternativet

Vid nollalternativet kommer delar av planområdet att omvandlas till bebyggelse. Behov av markundersökning och

eventuell sanering kommer därmed att vara aktuellt. Genomförandet av nollalternativet bedöms också bidra till positiva konsekvenser.

6.2 FARLIGT GODS

Kunskapsunderlag

Som kunskapsunderlag för miljöaspekten Farligt gods används ÖP 2035, regionalt styrdokument samt underlag från Boverket och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Förutsättningar huvudalternativet

Riktlinjer och styrdokument för farligt gods

Eslövs kommuns översiktsplan anger riktlinjer för arbetet med farligt gods. Ett övergripande ställningstagande kring farligt gods är dock inte framtaget och kommunen påtalar behovet av vidare riskanalyser i planarbetet för att visa på områdens lämplighet, samt behov av eventuella åtgärder. Verksamheter som är berörda av transporter för farligt gods ska lokaliseras längs infartsvägar så att känslig bebyggelse och viktiga gång- och cykelstråk inte påverkas negativt.

Länsstyrelsen i Skåne län (2007) har utarbetat Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen,"RIKTSAM" som berör vägar och järnvägar där farligt gods transporteras. Rapporten tydliggör de grunder Länsstyrelsen avser att tillämpa vid överväganden om säkerhet i samhällsplaneringen. Rekommenderade avstånd på 150/75/30 meter beroende på typ av planerad markanvändning, anges.

Farligt gods

"Farligt gods" är ett samlingsbegrepp för de ämnen och föremål som har sådana farliga egenskaper att de kan orsaka skador på människor, miljö och egendom om de inte hanteras på rätt sätt under en transport (MSB 2020). Vid planering av markanvändning invid transportleder är det vanligt att risker som uppkommer genom transport av farligt gods behöver beaktas (Boverket 2020e).

Nuvarande förutsättningar kring farligt gods inom Östra Eslöv

Samtliga vägar inom planområdet används idag för farligt gods, särskilt längs Östergatan/ Ringsjövägen. På Södra stambanan går det transporter med farligt gods, dock inte på godsspåret inom planområdet (Eslövs kommun 2020b). Med närhet till Södra stambanan bedöms ändå planområdet beröras av farligt gods på järnväg.

Det har genomförts en åtgärdsvalsstudie för planområdet (Eslövs kommun 2018c). Syftet med studien var att se på möjliga åtgärder för att minska genomfartstrafiken vid Stora Torg samt att öka trafiksäkerheten inom utredningsområdet.

Påverkan och effekt huvudalternativet

Vid genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv omfördelas trafiken utifrån förslag som beskrivs i åtgärdsvalsstudien. Huvuddelen av den tunga trafiken går därmed via Trehäradsvägen (inom planområdet) samt Harjagersvägen och Södra vägen, till befintliga verksamheter i norra respektiva södra delen av planområdet. Delar av Bruksgatan kommer att fortsatt användas för industritransporter.

Omfördelningen av transporter medför positiv påverkan och effekt med minskad risk för olyckor, för de delar av planområdet längs Östergatan/ Ringsjövägen. En förväntad ökning av industritransporter i den södra respektive norra delen av planområdet, ökar däremot risken för

olyckor. Det medför en risk för negativ påverkan och effekter för hälsa, säkerhet och miljö. Se figur 15.

Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv anger olika förslag på hur det är möjligt att skapa skyddsavstånd vid genomförandet av planen.

- I Järnvägsstaden anges förslaget om att bebyggelse med kontorsverksamhet ska bilda en barriär mellan tillkommande bostäder och Södra stambanan. Tillkomsten av barriären mot järnvägen medför positiv påverkan och effekt på hälsa och säkerhet. Kommunen anger dock att säkerhetsavståndet mot järnväg behöver hanteras vidare i planeringen av planområdet.
- I Berga trädgårdsstad anger planförslaget att en vall/grön ridå ska bilda barriär mot väg 113, vilket medför positiv påverkan och effekt på hälsa och säkerhet.

Målet med genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv är att samtliga verksamheter ska kunna finnas kvar inom planområdet. Dock förutsätter omvandlingen av området till bebyggelse, att kommunen förväntar sig att flertalet verksamheter kommer att flytta framöver. Det finns både inom och i närheten av planområdet ett antal företag vilka har leveranser med farligt gods. Kommunen har i dagsläget ingen sammanställning över vilka företag det gäller. I planförslaget anges dock betydelsen av att ta fram en sammanställning över transporter med farligt gods, för att kunna leda den typen av transporter bort från bostadsbebyggelse. Kommunen anger tydligt i Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv att vidare planering även förutsätter genomförandet av en riskanalys för farligt gods, vilket också är en förutsättning för att olyckor med farligt gods kan förebyggas.

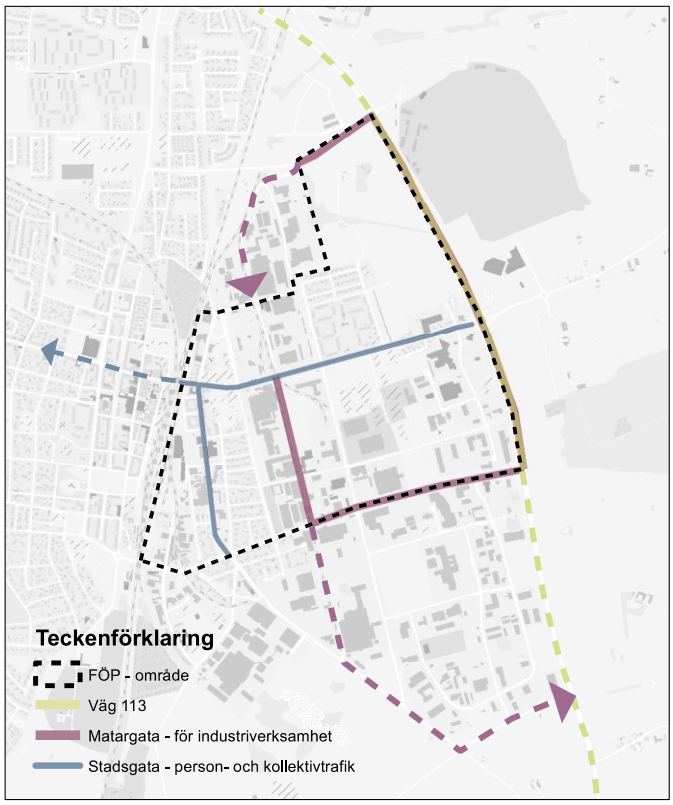
Figur 15. Kartan anger de olika vägarnas funktion som transportled

Konsekvenser huvudalternativet

Med genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv kommer andelen transporter med farligt gods att bli färre centralt inom östra Eslöv, men koncentreras till den norra samt södra delen av planområdet. Med nybebyggelse av bostäder i anslutning till Harjagersvägen samt befintliga bostäder längs med Trehäradsvägen, finns en betydande risk för olyckor med farligt gods. Kommunen är dock medveten om de risker som föreligger och de frågor som behöver hanteras vidare i planeringen. Idag finns det inget säkerhetsavstånd mot Södra stambanan Risken för olyckor med farligt gods längs med Södra stambanan behöver därför också utredas. Med framtagandet av en heltäckande riskanalys för området, tillsammans med Räddningstjänsten Syd och Trafikverket, bedöms genomförandet av planen bidra till positiva konsekvenser.

Konsekvenser jämförelsealternativ

Bedömningen av jämförelsealternativet bygger på samma förutsättningar som för huvudalternativet. I jämförelsealternativet är dock enbart den södra delen av Kvarngatan utpekad för person- samt kollektivtrafik, se figur 16. Det anges heller inte tydligt att tung trafik inom Bruksstaden ska återvända tillbaka ut mot Harjagersvägen. Jämförelsealternativet anger riskavstånd till både järnväg och väg. Behovet av vidare riskutredning tydliggörs i planbeskrivningen och att det ska ske i samverkan med Räddningstjänsten Syd och Trafikverket. Sammantaget bedöms därmed genomförandet av planen kunna bidra till positiva konsekvenser.

Figur 16. Vid genomförandet av planen förläggs huvuddelen av transport med farligt gods längs med vägar i den norra respektive södra delen av planområdet (Eslövs kommun 2020).

Konsekvensbedömning nollalternativet

Med nollalternativet kvarstår risken för olyckor med farligt gods inom hela planområdet, samt längs med järnvägen. Risken för olyckor med farligt gods kvarstår, vilket innebär att nollalternativet medför negativa konsekvenser.

6.3 BULLER

Kunskapsunderlag

Underlag för bedömningen av planförslagets konsekvenser för buller är hämtat från ”Förordning om trafikbuller vid bostadsbyggnader” SFS 2015:216. Underlag kring hälsopåverkan är från Boverket och Trafikverket samt forskning.

Förutsättningar huvudalternativ

Bullerfrågan är aktuell i Eslövs kommun (Eslövs kommun 2018), särskilt då Södra stambanan går centralt genom staden. Kommunen verkar för att förbättra ljudmiljön, dels för redan utsatt bebyggelse och dels för framtida bebyggelse som en följd av förmodad ökning av person- och godstrafik.

Buller

Omgivningsbuller från väg-, spår- och flygtrafik är den vanligaste miljöstörningen i samhället. Från järnväg tillkommer även vibrationer i kombination med buller. Det är ett växande problem i takt med en ökad urbanisering och tillväxt av transportsektorn. Buller påverkar vår hälsa och därmed vår möjlighet att uppnå en god livskvalitet (Boverket 2008). Barn och äldre är de grupper som påverkas mest negativt av buller. Effekter av buller visar sig bland annat som högt blodtryck, hjärtinfarkt, sömnbrist och försämrad inlärning hos barn (Bodin & Albin 2010).

Det är även ett mål att minska biltrafiken i Eslöv generellt. I de fall där det inte är möjligt skall trafiken ledas om till trafiktåliga vägar. Målet är även att fler resor överförs till alternativa färdmedel: med ett utvecklat kollektivtrafik-, gång- och cykeltrafiknät finns möjligheter att minska buller- och vibrationsnivåerna i de centrala delarna (Eslövs kommun 2018).

Mått på bullerstörning

I Sverige används vanligtvis två störningsmått för trafikbuller: ekvivalent och maximal ljudnivå. Med ekvivalent ljudnivå avses medelljudnivån under en given tidsperiod. För trafikbuller är tidsperioden i de flesta fall ett dygn. Förordning (2015:216) om trafikbuller vid bostadsbyggnader anger riktvärden för trafikbuller utomhus vid bostadsbyggnader. Förordningen omfattar buller från väg- och spårtrafik samt flyg. Då dagens samhällsplanering är inriktad på förtätning av befintlig bebyggelse, omvandling av tidigare verksamhetsområden till bostadsområden samt funktionsblandad bebyggelse med närhet mellan bostäder, service och verksamheter tog Boverket (2015) fram en vägledning kring utveckling av bebyggelse i anslutning till bullerstrande verksamheter (Boverket 2020g).

Omgivningsbuller inom planområdet idag

Delar av befintlig bebyggelse är bullerstörd redan idag. Utöver stambanans centrala läge genom staden, används både Trehäradsvägen och Östergatan/ Ringsjövägen för tung trafik till verksamheter inom planområdet samt som allmänna tillfartsvägar för övrig trafik till centrala Eslöv. I anslutning till planområdet finns även en mindre flygplats, Eslövs flygplats. Inom området finns också bullerstrande verksamheter. Inför byggnationen av Coop, vid Bangårdsgatan gjordes en bullerutredning för Eslövs flygplats (Eslövs kommun 2009b).

Påverkan och effekt huvudalternativ

Planförslaget medför att den övergripande transportstrukturen i området ändras, enligt förslag i åtgärdsvalsstudien (Eslövs kommun 2018c). Transporter omfördelas till Trehäradsvägen, Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen (de tre sistnämnda ligger utanför planområdet) medför minskad bullerpåverkan och positiva effekter till den centrala delen av planområdet, längs Östergatan/ Ringsjövägen

Vid genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv kommer huvuddelen av verksamheterna i området att finnas kvar, buller och vibrationer kvarstår från Södra stambanan. En samverkande bullerproblematik kommer därmed att kvarstå inom planområdet. Kommunen planerar att genomföra bullerutredningar utifrån behov i den fortsatta planprocessen (Eslövs kommun 2021). Kommunen avser att med planen genomföra bullerreducerande åtgärder.

Bullerreducerande åtgärder i huvudalternativet

- Bebyggelse i Berga trädgårdsstad kommer att ligga i nära anslutning till både väg 113 och Eslövs flygfält, vilket ger en ökad risk för negativ påverkan och effekt. En grön vall ska uppföras mot väg113, för att minska bullernivåerna i området, vilket bedöms ge positiva effekter.
- Buller från järnvägen kommer om möjligt att kunna reduceras, då bebyggelse för stationsnära centrumutveckling kommer att fungera som ett bullerskydd för närliggande bebyggelse direkt öster om järnvägen inom Järnvägsstaden. Dock kvarstår påverkan från järnvägen inom delområde Bruksstaden.
- Vissa bullerstrande verksamheter, som Stena recycling kommer att förlägga sin verksamhet på annan plats inom kommunen, vilket bedöms ge positiva effekter. Det kommer dock att finnas kvar verksamheter i nära anslutning till bostadsbebyggelse och skolor, vilket riskerar att ge negativ påverkan och effekt.

Konsekvensbedömning huvudalternativet

Fördelningen av bullerpåverkan är olika inom delar av planområdet. Planförslaget medför förbättringar inom centrala delar av planområdet, samt inom Järnvägsstaden. Det kvarstår dock samverkande bullerfrågor att hantera. Genomförandet av huvudalternativet förutsätter att bullerutredningar görs sammanvägd bedömning från olika bullerstrande källor. Genomförs planen utifrån de förutsättningarna bedöms konsekvenserna bli positiva.

Konsekvensbedömning jämförelsealternativ

Förutsättningarna för genomförandet av jämförelsealternativet är samma som för huvudalternativet. I jämförelsealternativet påtalar kommunen behovet av vidare utredningar för att ta ett samlat grepp kring bullerproblematiken. Sammantaget bedöms jämförelsealternativet medföra positiva konsekvenser.

Konsekvensbedömning nollalternativet

Vid nollalternativet kvarstår bullerproblematiken inom hela planområdet. Kommunen kommer inte att verka för att det sker en omflyttning av befintliga verksamheter och buller från järnvägen kvarstår. Då det inte kommer att byggas nya bostäder i den nordöstra delen av området, kommer inte buller från Eslövs flygplats att utgöra ett problem. Nollalternativet kommer medföra att negativa konsekvenser kvarstår.

6.4 MILJÖFARLIG VERKSAMHET

Kunskapsunderlag

Som kunskapsunderlag för bedömning av betydande miljöpåverkan för miljöaspekten Miljöfarlig verksamhet används underlag från Naturvårdsverket, Länsstyrelsen i Skånes län samt Eslövs kommun.

Förutsättningar

Miljöfarlig verksamhet regleras enligt 9 kap. i miljöbalken. Miljöfarlig verksamhet är all användning av mark, byggnader eller anläggningar som kan ge upphov till utsläpp eller medföra störningar för människors hälsa eller miljö. Det omfattar till exempel buller, lukt, utsläpp i vatten och luft samt risk för olycka (Länsstyrelsen i Skånes län 2020b).

Miljöfarlig verksamhet delas in i A-, B-, C- eller U-anläggningar beroende på verksamhetens omfattning och miljöpåverkan. För att få anlägga och driva vissa miljöfarliga verksamheter krävs tillstånd eller anmälan.

Påverkan och effekt huvudalternativet

Inom planområdet finns cirka 50 verksamheter som utifrån tillsynsperspektivet räknas som miljöfarliga eller störande. Ungefär hälften av dem är tillstånds- / anmälningspliktiga. Omgivningspåverkan utgör buller från verksamheten och transporter samt annan påverkan, som risk för kemikaliespill. Bebyggelse och skolverksamhet ligger i direkt anslutning till verksamheterna. Se figur 17.

Eslövs kommun (2018) har identifierat ett behov av att succesivt ersätta industrier inom tätbebyggda områden med mindre miljöfarliga verksamheter. Tidigare utredning (Tyréns 2011) har visat på en stor del av östra Eslöv är påverkat av befintliga verksamheter inom området. Stena Recycling AB och O.Kavli är de två företag och klassade B-verksamheter inom planområdet, vilka

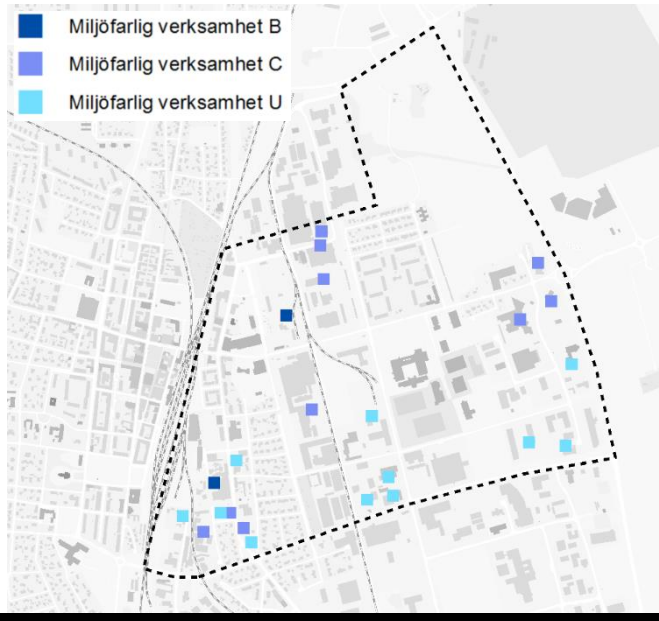
Indelning miljöfarlig verksamhet

- A-anläggningar tillståndsprövas av Mark- och miljödomstolen.
- B-anläggningar tillståndsprövas av miljöprövningsdelegationen inom länsstyrelsen.
- C-anläggningar anmäls till kommunens Miljö och Samhällsbyggnadsnämnd.
- U-anläggning – kan beroende på typ av verksamhet anmälas tillkommunen

har ett miljötillstånd prövat av länsstyrelsen. Risken för negativ påverkan och negativa effekter på hälsa och säkerhet bedöms som fortsatt stor.

Kommunen påtalar behovet av att en övergripande kartläggning av risker från befintliga verksamheter i Eslövs östra behöver tas fram, så att hänsyn till befintliga verksamheter kan tas i kommande planering. Övergripande riskanalyser är en förutsättning för kommande detaljplanearbeten (Eslövs kommun 2018).

Kommunen bedömer det som en förutsättning för genomförandet av planen inom delområde Bruksstaden, att Stena Recycling AB flyttar till en annan fastighet. Kommunen bedömer vidare att en full omvandling av Järnvägsstaden förutsätter att även O.Kavli flyttar sin verksamhet till en annan fastighet. Dock menar kommunen att den kommande exploateringen måste ta hänsyn och förhålla sig till företagens rättigheter och villkor så länge som de är verksamma på platsen (Eslövs kommun 2021). Risk finns för kvarvarande negativ påverkan och effekter för boende hälsa och säkerhet kvarstår därmed i området. Kommunen ser därmed behov av att se till den samlade bilden av möjliga störningar i kommande planering av området.

Figur 17. Miljöfarliga verksamheter inom planområdet samt dess klassning.

Konsekvensbedömning huvudalternativ

Verksamheterna inom planområdet har givna tillstånd utifrån områdets förutsättningar. Genomförandet av huvudalternativet innebär en blandning av verksamheter och bostadsbebyggelse, vilket sannolikt inte är förenligt med gällande krav utifrån hälsa och säkerhet. Risk finns därmed för att genomförandet av planen kan påverkas.

Under förutsättning att planen genomförs kommer det behövas fördjupade utredningar samt möjliga anpassningar i planförslaget för att förebygga negativa konsekvenser för hälsa och säkerhet och bidra till positiva.

Förslag till anpassningar huvudalternativ

Riskutredningen ger förslag på följande utredningar/ riskbedömningar för att möjliggöra utvecklingen i planområdet:

- Beakta en störnings allvarlighet och dess frekvens
- Olika typer av verksamheter kräver olika avstånd i och med att störningskänsligheten varierar.

En samlad strategi för bebyggelseutvecklingen måste, förutom genomförda bedömningar och föreslagna planeringsriktlinjer, kunna hantera ”överlagring” av olika verksamheter, dvs vilka risker och störningar som uppkommer på platser som påverkas av flera olika verksamheter (Tyréns 2011).

Vidare utredningar till befintliga verksamheter inom planområdet behöver göras, så att det går att säkerställa att verksamheter går att kombinera med befintliga och kommande bebyggelse, skola och övrig verksamhet (ej industri). Utifrån givna tillstånd kan genomförandet av

planförslaget även behöva anpassas så att risk för negativ påverkan på hälsa och säkerhet inte kan uppstå.

Konsekvensbedömning jämförelsealternativ

Förutsättningarna i jämförelsealternativet är likvärdiga dem för huvudalternativet. Risken finns därmed att verksamheter och bebyggelse inte går att förena, utan risk för negativa konsekvenser. Kommande utredningar behöver säkerställa att verksamheter är förenliga med nära bebyggelse av bostäder och skola. Eventuella anpassningar i planen kan behöva genomföras.

Konsekvensbedömning nollalternativet

Vid nollalternativet behöver inget av de företag som idag är verksamma inom området omlokaliseras. Bostäder och skola finns i nära anslutning till verksamheterna. Det finns för företagen inte något som på kort sikt påverkar deras verksamhet, men inte heller en långsiktig strategi för området som de kan utgå från när de planerar för sin framtida verksamhet. Det kan i ett längre tidsperspektiv finnas en risk för konflikter när bostäder och verksamheter efter hand kommer närmare varandra. Nollalternativet bedöms därmed medföra negativa konsekvenser för hälsa och säkerhet.

7 Grön infrastruktur

7.1 KUNSKAPSUNDERLAG

Underlag för bedömningen av betydande miljöpåverkan för grön infrastruktur är hämtad från Naturvårdsverket och Boverket, kommunala underlag samt med en koppling till regional planering (Inledande kapitel) och Länsstyrelsen i Skånes län.

7.2 FÖRUTSÄTTNINGAR HUVUDALTERNATIVET

Betydelsen av grön infrastruktur

Grön infrastruktur definieras som ”ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet” (Naturvårdsverket 2020). Grönstrukturen utgör en väsentlig del av den byggda miljön. Planering enligt plan- och bygglagen ska främja en ändamålsenlig struktur av bebyggelse, grönområden och transportinfrastruktur (Boverket 2012).

Grön infrastruktur inom planområdet

Idag finns det en stor andel hårdgjorda ytor inom planområdet. Den gröna infrastruktur som finns är geografiskt spridd och det saknas en sammanhållen struktur. Det finns flera äldre trädgårdar inom planområdet och här och var finns det äldre träd. Den nordvästra delen av planområdet, som idag utgör jordbruksmark används för rekreation samt av närliggande förskola.

Eslövs kommun har påbörjat arbetet med en grönstrukturplan (Eslövs kommun 2020b). Det har också utförts ett par inventeringar inom och i anslutning till planområdet. 2009 genomförde Eslövs kommun en inventering för dåvarande avgränsning av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv, för att kartlägga småbiotoper (generella biotopskydd). Kartläggningen berör det område som i planförslaget anges som Berga trädgårdsstad. Här gjordes det även en inventering av trädlevande insekter under 2018 (Calluna AB 2018). Det finns dock ingen heltäckande kunskap kring naturvärdena i planområdet.

Grön infrastruktur

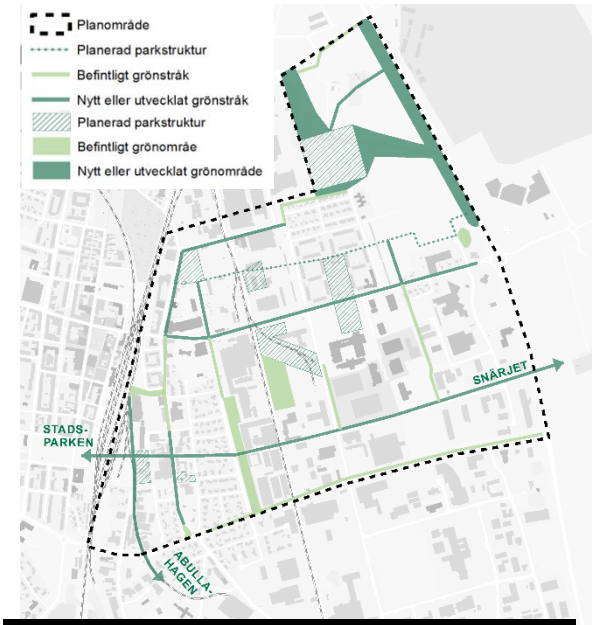
I en väl fungerande grön infrastruktur har arter möjlighet att sprida sig och använda landskapets miljöer obehindrat, på land och i vatten. Grön infrastruktur bidrar till att stärka och bevara ekosystemen samt främjar biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Grön infrastruktur bidrar till bevarandet av biologisk mångfald, upprätthåller ekosystemens status och stärker därmed viktiga ekosystemtjänster så att kapaciteten för återhämtning efter störningar stärks. Att arbeta med utgångspunkt i grön infrastruktur tillför ett mervärde både genom att insatser kan samordnas och effektiviseras, och genom att tidigare förbisedda sammanhang i landskapet uppmärksammas (Naturvårdsverket 2020).

7.3 PÅVERKAN OCH EFFEKT HUVUDALTERNATIV

För att utveckla den gröna infrastrukturen inom planområdet, anger Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv att alla delområden ska rymma ytor för grönområden. se figur 18. Huvuddelen av utpekade element som omfattas av generellt biotopskydd ingår i befintlig grön infrastruktur. Målet är att dessa ska bevaras i så stor utsträckning som möjligt.

Genomförandet av planen kommer att medföra en utveckling av grön infrastruktur med grönska i anslutning till bebyggelse och vägar, vilket särskilt kommer att gynna kulturella (friluftslivet) och reglerande (temperatur, klimat) ekosystemtjänster. Kopplingen till rekreationsområdena Snärjet och Abullahagen har tydliggjorts.

Ytan med jordbruksmark inom Berga trädgårdsstad kommer till stora delar att bebyggas. Det är ett område som redan idag har ett värde för friluftsliv och bostadsnära rekreation. Den delen av planområdet kan även ha ett värde för biologisk mångfald. Kommunen anger att fördjupade inventeringar behövs i fortsatt planering, för att säkerställa biologisk mångfald. En sådan utredning är av stor betydelse, då det saknas heltäckande underlag kring naturvärdena inom planområdet. Det saknas även en koppling mellan regionalt utpekad grön infrastruktur och till den gröna infrastrukturen inom planområdet. Det kan medföra negativ påverkan på stråkens ekologiska funktion och därmed bidra till negativa effekter på arters möjlighet till spridning. Med genomförd naturvärdesinventering i planområdet kommer kunskapen kring områdets arter och ekologiska strukturer att öka. Med koppling till regionalt utpekad infrastruktur kommer påverkan på miljöaspekten bli positiv, med positiva effekter för bevarandet av ekosystem och arters möjlighet till spridning.

Figur 18 Befintlig och planerad grön infrastruktur inom planområdet (Eslövs kommun 2021).

7.4 KONSEKVENSBEDÖMNING AV HUVUDALTERNATIVET

Med genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv är målet att områdets gröna infrastruktur förbättras med tillgängliggörandet av stråk och parkområden, vilket är mycket positivt. Huvuddelen av befintligt grönområde inom Berga trädgårdsstad kommer att bebyggas, vilket gör att inte all befintlig grönyta inom planområdet sparas. Grönytefaktorn i planområdet är litet. Det är därmed inte är säkert att andelen utpekad grön infrastruktur i planförslaget är tillräcklig. Kommunens strategi att genomföra inventeringar för hela planområdet och inte för respektive detaljplan, ökar möjligheten för att säkerställa ekologiskt funktionell grön infrastruktur och eventuella skyddade arter. Genomförandet av planen bedöms därmed medföra positiva konsekvenser för miljöaspekten Grön infrastruktur. Det är dock under förutsättning att den vidare analysen även görs utifrån en regional koppling.

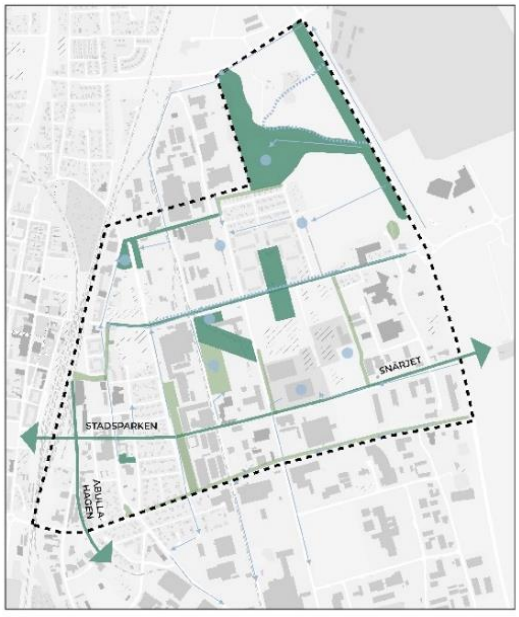
Förslag till kommande arbete

Nedan listas förslag på skadebegränsande åtgärder och anpassningar i planen:

- Säkerställ äldre trädgårdar samt spår av äldre strukturer i Berga trädgårdsstad.
- Bevara en större yta av grön infrastruktur inom Berga trädgårdsstad (mer än 50% av ytan är utpekad för bebyggelse), för att öka grönytefaktorn samt säkerställa möjligt ekologiskt och socialt värde.
- Koppla samman grönstråk med kulturhistoriska värden samt med äldre trädgårdar. Säkerställ dem med riktlinjer och ställningstaganden för vidare planering.
- Se över möjligheten att säkerställa skyddsvärda träd exempelvis genom marklovplikt.

7.5 KONSEKVENSBEDÖMNING AV JÄMFÖRELSEALTERNATIVET

Jämförelsealternativet stämmer överens med huvudalternativet, dock är inte generellt biotopskydd utpekade i kartan, se figur 19. Det saknas strategi för att ta fram ett plantäckande underlag över naturvärden samt med en regional koppling. Det bedöms kunna ge negativ påverkan på eventuella naturvärdena inom planområdet, med negativa effekter på ekologiska samband och biologisk mångfald. Sammantaget bedöms jämförelsealternativet medföra negativa konsekvenser för miljöaspekten Grön infrastruktur.

Figur 19. Kartan redovisar befintlig samt kommande grönstruktur med genomförandet av planen (Eslövs kommun 2020).

7.6 KONSEKVENSBEDÖMNING NOLLALTERNATIVET

Vid nollalternativet kommer grön infrastruktur att tillföras området vid nybebyggelse. Jordbruksmarksområdet i nordost kommer att planläggas för verksamheter. Det saknas kunskap om områdets naturvärden och eventuella skyddade arter. Genomförandet av enstaka DP möjliggör för en förbättrad grön infrastruktur, men områdets behov av en helhetssyn och med koppling till regionala värden kommer att utebli. Risken för negativ påverkan på grön infrastruktur finns, med negativa effekter på ekologiska samband och biologisk mångfald. Sammantaget bedöms genomförandet av nollalternativet medföra negativa konsekvenser.

8 Blå infrastruktur

8.1 KUNSKAPSUNDERLAG

Underlag för konsekvensbedömning för blå infrastruktur är hämtat från Naturvårdsverket, kommunala underlag (översiktsplan, fördjupad översiktsplan och dagvatten- och översvämningsplan), samt Vatteninformations System Sverige (VISS).

8.2 FÖRUTSÄTTNINGAR HUVUDALTERNATIV

Betydelsen av blå infrastruktur

Blåstrukturer i stadsmiljön får en allt större roll inom stadsplanering, inte minst när det kommer till en hållbar dagvattenhantering. För att uppnå en hållbar dagvattenhantering krävs en stadsplanering som minimerar uppkomsten av dagvatten samtidigt som ytor avsätts för rening och fördröjning av dagvatten (Naturvårdsverket 2020b). I takt med att klimatet förändras ökar behovet, samt vikten av att planera för en hållbar dagvattenhantering (Naturvårdsverket 2020b).

Närliggande recipienter

Eslövs kommun berörs av huvudavrinningsområden för Kävlingeån och Saxån. De uppnår idag god ekologisk- eller kemisk status. Vattendragen rinner genom jordbrukstäta områden, men är också påverkade av närheten till tätort med vatten från avloppsreningsverk, diffusa källor från urban markanvändning samt från transport och infrastruktur.

Styrdokument östra Eslöv

Eslövs kommuns översiktsplan anger betydelsen av att hantera dagvatten och översvämningsproblematik via dagvattenlösningar. I första hand ska det planeras för öppna dagvattensystem vilket samplaneras med ny grönstruktur och översvämningsytor.

Kommunen har tagit fram en dagvatten- och översvämningsplan (Eslövs kommun 2021b), vilken anger en strategi för att säkerställa en hållbar dagvattenhantering. Planläggning av ny bebyggelse ska utgå

Blå infrastruktur

Blåstruktur definieras här som ”ekologiskt funktionella nätverk av ytvatten, med en utformning och kvalitet som gör att biologisk mångfald bevaras och för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet” (Naturvårdsverket 2016).

Blåstrukturer utgör tillsammans med grönstrukturer viktiga livsmiljöer för djur- och växtliv i stadsmiljön och bidrar även till försörjningen av flertalet producerande, reglerande, kulturella och stödjande ekosystemtjänster (Länsstyrelserna 2016). Reglerande ekosystemtjänster kan beskrivas som den nytta samhället drar av ekosystemens egna regleringsprocesser. När det kommer till blå infrastruktur omfattar den rening av vatten, flödesreglering samt klimatreglering. Till de andra kategorierna hör bland annat dricksvatten, rekreation och biologisk mångfald (Naturvårdsverket 2016).

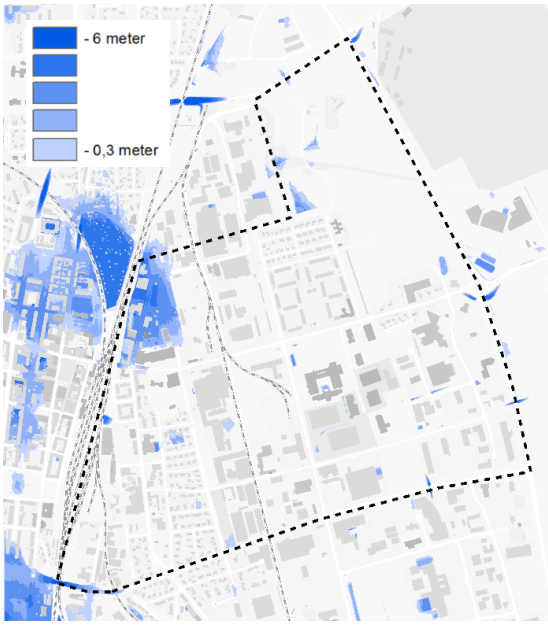
från ett helhetsperspektiv, där mark inom det aktuella området avsättas för att kunna genomföra en hållbar dagvattenhantering.

Blå infrastruktur i östra Eslöv

Dagvattennätets kapacitet är nådd i flera delar av planområdet. I spillvattenledningsnätet finns mycket tillskottsvatten och därför har också detta troligtvis begränsad kapacitet. Lågpunktskarteringen för området visar att det framför allt är två områden som är tydliga lågpunkter; i nordväst i Bruksstaden och i nordost i Berga trädgårdsstad, se figur 20. Lågpunkten i Bruksstaden tar emot vatten från en relativt stor del av planområdet medan den i Berga trädgårdsstad tar emot vatten från ett betydligt mer begränsat lokalt område (Eslövs kommun 2021).

Dagvattensystemets avrinning från planområdets norra delar sker mot Krondammen (nordväst om Eslövs tätort) och från de södra delarna mot Abullahagen (söder om Eslövs tätort). Därefter ansluter vattnet i norr troligtvis via diken till Långgropen och slutligen Saxån/Braån (EU-CD: SE619484-133609). Vattnet i söder ansluter via Långa kärr till Bråån (EU-CD: SE618470-396729). Vid Berga trädgårdsstad finns två befintliga diken, där det ena har förbindelse med flygfältet och tar emot både dränerings- och dikesvatten därifrån.

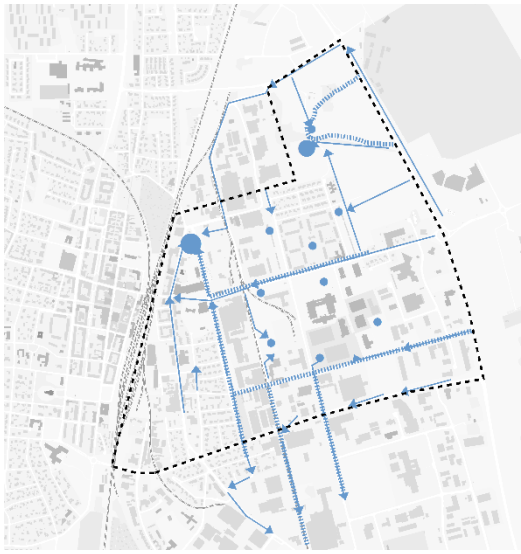
Ytavrinningen i planområdet har andra rinnvägar, delvis på grund av den banvall som finns väster om Berga trädgårdsstad. Det innebär att den huvudsakliga ytavrinningen som uppkommer i planområdet troligen rinner i riktning mot väst och sydväst. Varken Bråån eller Saxån/Braån är belägna i direkt anslutning till ytavrinning från planområdet. Vattnet rinner via dammar/diken/mindre vattendrag (bland annat Abullahagen i söder och Långgropen i norr) innan det ansluter till vattenförekomsterna.

Figur 20 En lågpunktskartering har gjorts i kommunen

8.3 PÅVERKAN OCH EFFEKT AV HUVUDALTERNATIVET

Inom planområdet identifieras befintlig blåstruktur i kombination med nya ytor, vilka bedöms lämpliga för dagvattenhantering. Se figur 21. De planerade blåstrukturerna är utspridda i planområdet. Två större översvämningsytor med koppling till områdets lågpunkter är utpekade i nordöst (Berga trädgårdsstad) respektive i nordväst (Bruksstaden). Det finns också befintlig blåstruktur som inte är utpekade i kartan, bland annat två märgelgravar i nordost. Dagvattenanläggningar med inslag av vegetation har potential att bli värdefulla inslag i stadsmiljön.

Figur 21. I kartan anges planen för övergripande översvämningsytor och öppen dagvattenhantering. Rinnvägar anges (Eslövs kommun 2021). Det finns också befintlig blåstruktur som inte är utpekade i denna karta, bland annat en märgelgrav i Berga trädgårdsstad.

Stora delar av planområdet utgör hårdgjord yta idag. Med den fördjupade översiktsplanen kommer andelen bebyggd yta att utökas, vilket ställer höga krav på en väl fungerande dagvatten- och skyfalls hantering. Den fördjupade översiktsplanen för östra Eslöv lyfter möjligheten att förbättra vattenhanteringen jämfört med idag och behovet av kommande utredningar anges. Det bedöms bidra till positiv påverkan på dagvatten- och klimatanpassningen både inom och utanför planområdet, med positiva effekter på vattenkvalitet för områdets recipienter. Det saknas dock angivna mål för hantering av dagvatten inom delområde 13. Kopplingen med risk för översvämning i nordvästra delen av Eslöv och det koloniområde som delar lågpunkten med planområdet, saknas även. En samlad hantering av hela områdets dagvatten- och klimatanpassningsproblematik behövs därmed för att huvudalternativet inte ska medföra negativ påverkan.

8.4 KONSEKVENSBEDÖMNING HUVUDALTERNATIVET

Alternativet medför ny bebyggelse på delvis tidigare oexploaterade ytor, vilket kommer leda till mer hårdgjorda ytor och en ökad ytavrinning av dagvatten. Både grönska och vattenhantering utpekas som karaktärsskapande i flera av de nya bostadsområdena. Dagvatten- och skyfallslösningar ska i huvudsak hanteras genom öppna lösningar. Det möjliggör en förbättrad vattenhantering. Dagvattensystemets kapacitet är idag dock uppnådd, varför en ökad avrinning sätter höga krav på en fullgod hantering av den mängd vatten som planen kommer att ge upphov till. Frågan om vattenhantering i huvudalternativet lyfts fram tydligt. Utpekade ytor för planerad dagvattenhantering samt delområden där hänsyn behöver tas till särskilt vattenhantering, redovisas (vägledning till markanvändningskartan).

Med öppna dagvatten- och skyfallslösningar, dimensionerade utifrån behov, kan det planerade huvudalternativet medföra positiva konsekvenser vad gäller blåstruktur samt hantering av dagvatten inom planområdet. Behovet ska baseras på dagvatten- och skyfallsutredningar och omfatta både planområdet och tillskott från utanförliggande områden uppströms.

Förslag till anpassningar och förtydliganden

Nedan listas anpassningar och förtydliganden till huvudalternativet:

- Blåstrukturen är osammanhängande inom planområdet. Sammanbindande struktur med öppna dagvattenlösningar är önskvärt, till exempel längs banvallen och Stenaområdet mellan Berga trädgårdsstad och Bruksstaden.
- Ange blåstruktur som markanspråk i markanvändningskarta.
- Plan för dagvattenhanteringen behöver även omfatta delområde 13. Det området avvattnas söderut mot Långakärr och Abullahagen.
- Det är viktigt att dagvattenlösningen längs med Östergatan/Ringsjövägen får en tillräcklig kapacitet för magasinering och rening. Det för att säkerställa hantering av extrema vädersituationer inom bland annat Bruksstaden.

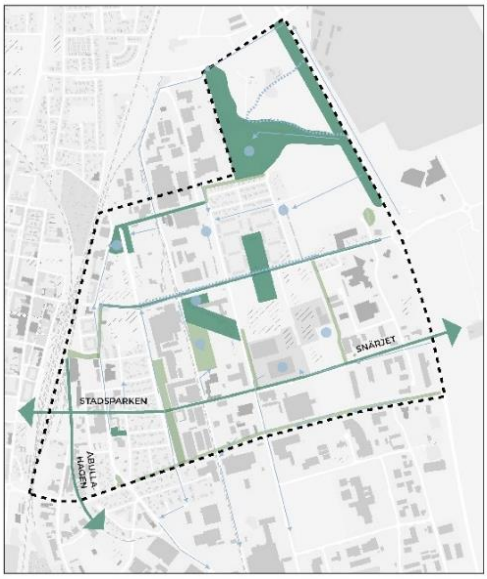
- Dagvattenlösningar längs Per Håkanssons väg/Trehäradsvägen behöver tas fram, med tanke på deras funktion som rinnvägar. Hänsyn behöver även tas till ökad trafik och transport med farligt gods på Trehäradsvägen.
- Det behövs en dagvattenutredning inklusive påverkansanalys för nedströms befintliga recipienter för planområdet, utöver den skyfallskarteringen som föreslås i huvudalternativet.
- Överväg öppna dagvattenlösningar även utanför området, dit vatten från befintliga rinnvägar kan ledas för att förbättra vattenkvaliteten nedströms. Några förslag på lokalisering är i söder, vid fastigheterna Eslöv Borret 10 och Eslöv Stämjärnet 25 och i väst; vid fastigheten Eslöv Gotland 2.

8.5 KONSEKVENSBEDÖMNING JÄMFÖRELSEALTERNATIVET

De planerade blåstrukturerna i jämförelsealternativet är utpekade i likhet med huvudalternativet, se figur 22. Inom området planeras således övergripande översvämningsytor och öppen dagvattenhantering som har potential att förbättra dagvattenhanteringen i området.

I alternativet lyfts inte inom vilka delområden särskild vattenhantering behöver beaktas och översvämningsytor och rinnvägar är inte lika väl utpekade som i huvudalternativet. Koppling till vidare utredning av skyfall eller dagvatten saknas.

Planen har potential att med öppna dagvatten- och skyfallslösningar som dimensioneras efter behov, förbättra vattenhanteringen i området. Vattenfrågan lyfts dock inte fram i den grad som hade behövts. Det gäller dels vidare fördjupningsutredningar, som skyfallskarteringar och dagvattenutredningar samt fysiska åtgärder där särskilt behov finns. Således finns en risk för negativa konsekvenser vad gäller översvämningsproblematik och förorening nedströms i belägna vattenförekomster och skyddade områden.

Figur 22. I kartan anges befintlig och planerad blåstruktur i jämförelsealternativet. De planerade blåstrukturerna är utpekade i nordöst (Berga trädgårdsstad), centralt i planområdet och i nordväst (Bruksstaden). Det finns också befintlig blåstruktur som inte är utpekade i denna karta, bland annat en märgelgrav i Berga trädgårdsstad (Eslövs kommun 2020).

8.6 KONSEKVENSBEDÖMNING NOLLALTERNATIV

Nollalternativet anger att det med planeringsprincip ska tydliggöra behovet av grönska och vattenhantering för att skapa stadskvalitet. Alternativet leder till ny bebyggelse och troligt en större andel hårdgjord yta, med en ökad avrinning av dagvatten som följd. Nollalternativet utgår från en skyfallskartering från 2016 med en översiktlig strategi- och åtgärdsplan för skyfall och dagvatten. Denna strategi och åtgärdsplan pekar bland annat ut viktiga översvämningsytor och rinnvägar. De finns dock ej utpekade i markanvändningskartan. Markanvändningskartan saknar blåstruktur med undantag från en idag befintlig märgelgrav.

Planen medför således otillräckliga blåstrukturer, hög andel hårdgjord yta samt föroreningsrisk från befintlig industri och vägar. Översvämningsproblematik kvarstår och kommer troligt att förvärras på grund av ett begränsat ledningsnät för dagvatten, i relation till den mängd dagvatten som området belastas för. Planen medför en risk för negativa konsekvenser, avseende översvämningsrisk och förorening nedströms i belägna vattenförekomster.

9 Kulturmiljö

Konsekvensbedömningen av miljöaspekten kulturmiljö omfattar inte bedömningen av Riksintresse för kulturmiljö. Se vidare kapitel 13 för bedömning av påverkan på riksintresseområde Eslöv.

9.1 KUNSKAPSUNDERLAG

Underlag för konsekvensbedömning av kulturmiljö är hämtat från Riksantikvarieämbetet, Naturvårdsverket, Länsstyrelsen i Skåne och Eslövs kommun.

9.2 FÖRUTSÄTTNINGAR HUVUDALTERNATIV

Kulturmiljö i planeringen

Sedan 2014 gäller nya nationella kulturmiljömål i Sverige. Regering och riksdag har uttalat att de ska kunna vara vägledande för kulturmiljöarbetet på regional och kommunal nivå. Målen tydliggör betydelsen av samhällsutveckling mot ett hållbart samhälle, där kulturmiljön utgör en del av den utvecklingen, tillsammans med en helhetssyn av kulturmiljö utifrån ett landskapsperspektiv (Riksantikvarieämbetet 2021).

Kulturmiljö inom planområdet

Länsstyrelsen i Skåne har tagit fram ett kulturmiljöprogram (2006) som stöd i kommunens arbete med fysisk planering. Hela staden Eslöv är utpekat som ett område med särskilt värdefull kulturmiljö. Motiv för bevarande är följande: ”Få andra svenska orter är så förknippade med sin järnvägshistoria som Eslöv. Runt en järnvägsstation uppstod en ny stad på 50 år. Eslövs stadsplan och uppdelning med station, hotell, olika affärsrörelser och annan service lokaliserade till framsidan och industrier, magasin, silor och vattentorn till baksidan är typisk för stationsorter. Denna uppdelning är fortfarande tydlig, liksom det tidiga 1900-talets rika tegelarkitektur, särskilt manifesterat i en handfull byggnader av offentlig karaktär: skolor, frikyrkor, järnvägsstation, bankhus. Det är också tidstypiska byggnadskategorier, som speglar uppkomsten av det moderna samhället.” Inom riksintresseområdet finns enstaka kulturskyddade byggnader. Hela Södra stambanan är utpekat som Kulturmiljöstråk. Se figur 23.

Kulturmiljö

Med kulturmiljö avses hela den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierad grad präglas av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter, som intensivt nyttjade stads- eller industri-områden. Kulturmiljöer kan vara skyddade, genom Kulturmiljölagen, byggnadsminnesförklaringar, reservatsbestämmelser eller bestämmelser i detaljplan. Fornlämningar och äldre kyrkor har ett direkt lagskydd, Men kulturmiljön är inte bara det som är utpekat och skyddat. Kulturmiljöaspekter på vardagslandskapet kan också behöva uppmärksammas i den fysiska planeringen (Naturvårdsverket 2021).

Eslövs kommuns översiktsplan visar genom utvecklingsstrategier betydelsen av att prioritera, tillvarata och synliggöra det kulturhistoriska arvet vid stadsutveckling. Bevarandet av strukturer med kvarter och byggnader, omvandling av banvallar till gång- och cykelstråk samt där exempelvis märgelgravar och äldre tomter ska samverka med ny bebyggelse.

9.3 PÅVERKAN OCH EFFEKT HUVUDALTERNATIV

I Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv gör ställningstagandet att ”tillskott i stadsmiljön ska anpassa sig på det sätt att det tar tillvara på och bygger vidare på den befintliga miljön och värdena. Det kan gälla byggnader koloniområden, fastighetsgränser, träd, gatustrukturer, äppellundar, siktlinjer, järnvägsspår, landmärken, murar, gatubeläggning och så vidare”. Eslövs kommun har påbörjat utredning gällande kulturmiljön för planområdet, särskilt av byggnader och områden. Hittills har området kring Kvarngatan inventerats. Det finns kulturhistoriskt värdefulla byggnader, strukturer och områden inom samtliga delområden.

Bruksstaden, Järnvägsstaden och Berga

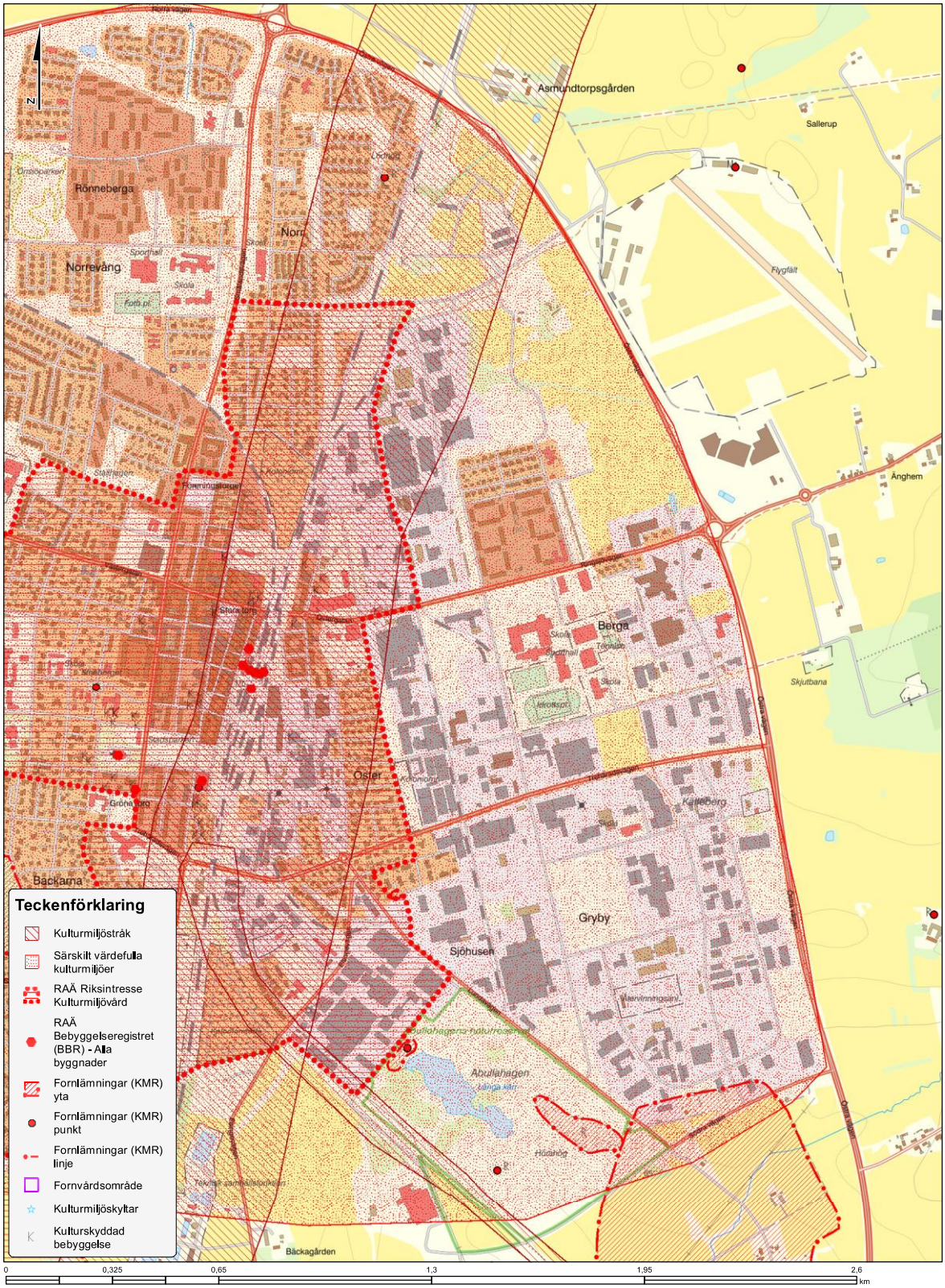
Kvarteret Gäddan utgör en stor del av området Bruksstaden. Här finns också en äldre äppellund och koloniområde, vilket ska integreras med ny bebyggelse. Ny bebyggelse ska vara tät och hög, med 5-våningshus. Befintligt grönområde med äppellund ska utvecklas till ett parkområde.

I delområdet Järnvägsstaden kommer äldre bebyggelse att bevaras och utvecklas. Flera visuella landmärken, som det gamla vattentornet och Asplunds lagerhus, finns. Kvarngatan med exempel på bostads- och industribebyggelse från när Eslöv grundades, ska finnas kvar inom planområdet. Gestaltningen av ny bebyggelse kommer att bli tät och hög, med 5-till 8-våningshus.

Berga består i huvudsak av ett flerbostadsområde byggt på 1960-talet. Genom sin lokalisering längs Ringsjövägen är det en viktig del i östra Eslöv. Den äldre bostadsbebyggelsen ska bli kompletterad av två högre punkthus som är placerade utmed gatan (detaljplaneprocessen är pågående) vilka ska bidra till att förtäta området utan att minska de gröna ytorna.

För samtliga delområden saknas det riktlinjer kring hur aspekter för kulturmiljö ska beaktas i utvecklingen av områdena, för att säkerställa en hänsynsfull integrering av ny bebyggelse samt hur områdets struktur och landmärken beaktas utifrån ett landskapsperspektiv.

Kulturmiljö Eslöv

Figur 23. Hela staden Eslöv är utpekat som ett område med särskilt värdefull kulturmiljö. Inom riksintresseområdet finns enstaka kulturskyddade byggnader. Hela Södra stambanan är utpekat som Kulturmiljöstråk (Länsstyrelsen Skåne län 2021).

Berga trädgårdsstad

Marken i Berga trädgårdsstad består i dagsläget i huvudsak av uppvuxen äng och åker med samlingar av träd och öppna diken. Äldre träd och element som stenmurar vittnar om tidigare brukande av marken. Genomförandet av planen syftar till småskalighet med villor, radhus, kedjehus och flerfamiljshus. Planen saknar tydlighet angående vilka aspekter hos områdets nuvarande karaktär som behöver beaktas i kommande bebyggelseutveckling. Sammantaget riskerar genomförandet av huvudalternativet medföra negativ påverkan med negativa effekter på planområdets kulturhistoriska strukturer och landskapsvärden. Flera kulturella ekosystemtjänster som äldre träd och element i landskapet bedöms också kunna försvinna i samband med genomförandet av planen.

9.4 KONSEKVENSBEDÖMNING HUVUDALTERNATIV

Genomförandet av planen riskerar att ge negativa konsekvenser för kulturmiljön inom området. För att säkerställa värdena i den östra delen av Eslöv behöver utredningen om områdets kulturmiljö- och landskapsvärden utvecklas så att hela planområdet omfattas. Därtill behöver riktlinjer integreras i planförslaget, för att säkerställa vidare hantering av kulturmiljöaspekterna i planprocessen.

9.5 KONSEKVENSBEDÖMNING JÄMFÖRELSEALTERNATIV

Jämförelsealternativet redovisar kulturmiljövärden inom delarna kring stationsområdet och Kvarngatan. De kulturhistoriska värdena ska bevaras i området. I övriga delar av planområdet ska kulturhistoriska byggnader integreras med ny bebyggelse. Inga ställningstaganden görs kring bevarandet av kulturmiljön i området, varför jämförelsealternativet bedöms medföra negativa konsekvenser för miljöaspekten inom området.

9.6 KONSEKVENSBEDÖMNING NOLLALTERNATIV

Nollalternativet utgår från Eslövs kommuns översiktsplan. I översiktsplanen redovisas övergripande all kulturmiljö inom staden, samt hur kulturmiljön i stadsmiljö möter den som syns i jordbrukslandskapet kopplat till odlingsmark. Tydliga utvecklingsstrategier redovisas. Dock saknas ställningstaganden kring hur kulturmiljön ska hanteras vidare i den fysiska planeringen. Utan det riskerar strukturer i kulturmiljön och landskapsbild att byggas bort, varför nollalternativet bedöms medföra negativa konsekvenser.

10 Klimatpåverkan

10.1 KUNSKAPSUNDERLAG

Underlag för bedömningen av betydande miljöpåverkan för klimat är hämtat från Naturvårdsverket, Boverket, Länsstyrelsen i Skånes län samt Eslövs kommun.

10.2 FÖRUTSÄTTNINGAR HUVUDALTERNATIVET

Utmaningen att klara de globalt uppställda målen för klimatet ökar för varje år. Enligt Emission Gap Report 2019 kommer jorden med nuvarande utveckling, att nå en 3,2 graders temperaturökning under detta århundrade, vilket skulle leda till att stora delar av klotet blir obeboeligt och till omfattande massutdöenden av arter. Globalt reducerade utsläpp med 7,6% årligen till 2030 krävs för att klara målet för Parisavtalet om 1,5 graders temperaturökning (UNEP 2019). Även om de inhemska svenska utsläppen av växthusgaser ligger på låga nivåer i en internationell jämförelse är de inte tillräckliga för att nå Paris-målet och ser vi till våra konsumtionsrelaterade utsläpp återfinns Sverige bland de mest klimatpåverkande länderna i världen (Naturvårdsverket 2019).

Områden med klimatpåverkan

Material- och energianvändning, transporter och livsstils- och konsumtionsmönster är områden med stor klimatpåverkan som på olika sätt kan relateras till den fysiska planeringen. Inrikes transporter står för cirka en tredjedel av den svenska klimatpåverkan (Trafikverket 2020) där biltrafiken står för nära 60% av denna påverkan (Naturvårdsverket 2020f). Den indirekta klimatpåverkan från byggmaterial och byggprocessen har blivit den dominerande källan till klimatpåverkan från byggnader och anläggningar (Boverket 2020d). Totalt stod bygg-och fastighetssektorn år 2017 för knappt 20% av den inhemska klimatpåverkan (Boverket 2020c).

10.3 PÅVERKAN OCH EFFEKT HUVUDALTERNATIVET

Klimatpåverkan huvudalternativet

Hållbara transporter

Det är en uttalad målsättning i kommunens översiktsplan att Eslöv ska växa i hållbara lägen i anslutning till starka kollektivtrafiklägen. Eslövs kommun är en del av den expansiva Öresundsregionen. Regionala styrdokument med fokus på struktur och hållbart resande i regionen har beaktats i Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv.

Den övergripande transportstrukturen inom området ses över, vilket möjliggöra användandet av alternativa färdmedel. En parkeringspolicy ska även tas fram. I området finns kollektivtrafik i form av Eslövs station samt två busslinjer. Bebyggelseutvecklingen ska huvudsakligen ske i närhet till befintlig kollektivtrafik. Kollektivtrafiken ska fortsatt utvecklas inom kommunen och regionen. Kommunen prioriterar byggnation av cykelvägar. Nya cykel- och gångstråk planeras för att stärka svaga länkar och binda ihop målpunkter.

Energiförsörjning

Huvudalternativet visar på behovet av att genomföra planen utifrån riktlinjer i kommunens Energi- och klimatplan. Kraftringen AB har både större och mindre fjärrvärmeledningar inom planområdet. Det finns ingen brist i produktionskapacitet och inte heller några problem med distributionen till området. Förutsättningarna för att kunna försörja tillkommande byggnation med fjärrvärme är goda.

Det finns goda förutsättningar för fiber inom planområdet vilket möjliggör exempelvis hembaserat arbetet och ett minskat resbehov.

Konsumtion

Goda förutsättningar för källsorterings- och återvinningslösningar, lånepooler och reparationsservice stödjer en cirkulär ekonomi.

Kolsänkor

Klimatpåverkan kan begränsas genom att säkerställa att naturliga kolsänkor i våtmarker och grönstruktur bevaras eller t o m förstärks. Områdets förutsättningar vad gäller grön- och blåstruktur beskrivs under kapitel 7 och 8.

Sammantaget bedöms genomförandet av planförslaget bidra till en positiv påverkan med positiva effekter på klimatpåverkan.

Resurshushållning och energieffektivisering

Huvudalternativet medför en förtätning av redan ianspråktagen mark. Det innebär ett effektivare markutnyttjande samt skapar förutsättningar för ett bättre nyttjande av befintlig teknisk infrastruktur som gator, VA, el och energiförsörjning. En tät stadsdel kan även ge en bättre exploateringsekonomi.

Enligt kommunens vision ska energi användas på ett effektivt och hållbart sätt (Energi- och klimatplan 2.0, 2015). Huvudalternativet anger livscykelperspektivet som en planeringsprincip. Hållbar utveckling kommer att vara prioriterat vid genomförandet och frågor om hur till exempel val av material och byggnadssätt kan påverka koldioxidutsläpp behöver ställas.

Sammantaget bedöms genomförandet av planförslaget bidra till en positiv påverkan med positiva effekter på resurshushållning och energieffektivisering.

Krav i miljöbalken

Miljöbalken ställer krav på resurshushållningen och energieffektivisering enligt de allmänna hänsynsreglerna (2 kap.) vilket indirekt kan ha en koppling till klimatpåverkan från verksamheter och åtgärder. Det finns även möjlighet att ställa krav utifrån exempelvis 2 kapitlet 3 §, genom att bästa möjliga teknik ska användas för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheter eller åtgärder medför skada eller olägenheter för människors hälsa eller miljö, vilket innefattar att hushålla med resurser och energi.

10.4 KONSEKVENSBEDÖMNING HUVUDALTERNATIVET

Den fördjupade översiktsplanen för Eslöv östra delen möjliggör en stadsomvandling med förtätning och återbruk av äldre byggnader i nära anslutning till ett starkt kollektivtrafikstråk med hög tillgänglighet. Östra Eslöv har goda förutsättningar för en klimatsmart livsstil genom sitt stationsnära läge med hög tillgänglighet till den regionala kollektivtrafiken. Huvudalternativets beskrivning av hållbarhet och livscykelperspektivet med i planeringsprinciperna tydliggör ambitionen om genomförandet av en hållbar stadsdel. I en situation där det föreligger ett behov av nya bostäder erbjuder den planerade utvecklingen i östra Eslöv en möjlighet till byggande i ett strategiskt läge. Huvudalternativet bedöms därmed bidra till positiv miljöpåverkan.

Förslag till åtgärder

- Stora mängder nytt byggmaterial bär på stor klimatryggsäck. Kommunen bör se över möjligheter att minimera och återanvända och att ställa krav på energieffektiva materialval. Se över livscykelperspektiv på byggnader.
- Kommunen kan underlätta för integration av solenergilösningar exempelvis med anpassningar i utformning och lokalisering av bebyggelse.
- Kommunen bör se över möjlighet med lagring, delning och styrning av energibehov genom lokalt energinät.

- Kommunen bör kartlägga tillgång till spillvärme i området i ett tidigt skede för att i planeringen kunna tillvarata denna på bästa sätt.
- Kommunen kan planera för delningsekonomi med återvinning och bilpooler.
- Kommunen bör säkerställa att planeringsprinciperna för klimatfrågan beaktas vidare i genomförandeprocessen.

10.5 KONSEKVENSBEDÖMNING JÄMFÖRELSEALTERNATIVET

Jämförelsealternativet möjliggör, precis som huvudalternativet, en stadsomvandling med förtätning och klimatsmart livsstil. Jämförelsealternativet gör en mindre tydlig koppling till livscykelperspektivet med resurshushållning i fokus. Under förutsättning att redovisade styrdokument beaktas och planens intentioner realiseras i genomförandeskedet bedöms dock ändå planen bidra till positiv miljöpåverkan.

10.6 KONSEKVENSBEDÖMNING NOLLALTERNATIVET

Nollalternativet innebär sannolikt att det blir svårare att ta ett samlat grepp för utveckling av en ny infrastruktur i området, med risk för betydande miljöpåverkan och negativa konsekvenser för klimat. Det finns risk för att befintliga brister i gång- och cykelnät och trafiksystem helt eller delvis kommer att bestå.

Viss ny bebyggelse kan uppföras med stöd i gällande detaljplaner. Omvandling av befintliga gamla byggnader till bostäder försvåras med risk för rivning och deponering av material. En lägre grad av förtätning medför minskad resurseffektivitet i nyttjande av mark och teknisk infrastruktur jämfört med förslaget till fördjupad översiktsplan. Det kan även vara svårt att ha ett livscykelperspektiv för hela området.

Möjligheten att realisera den regionala strukturbilden med nya attraktiva bostäder i stationsnära lägen med god tillgång till service försvåras. Sammantaget riskerar nollalternativet medföra negativa konsekvenser för miljöaspekten Klimatpåverkan.

11 Kumulativa effekter

”Kumulativa effekter är ackumulerande, samverkande eller adderade direkta eller indirekta effekter. De visar på hur en verksamhet eller åtgärd tillsammans med andra pågående, tidigare och framtida verksamheter/ åtgärder påverkar miljön i ett område.” (Trafikverket 2011a).

De kumulativa effekterna av planen tenderar att vara lättare att identifiera lokalt inom planområdet. Ekosystemet är platsbundet, men också lokalt, regional och globalt. Påverkan på ett ställe genererar större eller mindre effekter på andra ställen och kan vara både positiva och negativa. Det långsiktiga målet i all planering bör vara att skapa ett resilient (motståndskraftigt) samhälle som kan hantera framtida

utmaningar och påfrestningar på naturen samt även människans möjligheter att leva ett säkert och hälsosamt liv. De negativa kumulativa effekter som uppstår behöver finnas med i kommunal planering på flera nivåer samt i vissa fall även kompenseras för.

Tabell 1 nedan redovisar vilka planer och övriga projekt som är på gång i anslutning till planområdet och de positiva/ negativa effekter som förväntas uppstå (Eslövs kommun 2020b).

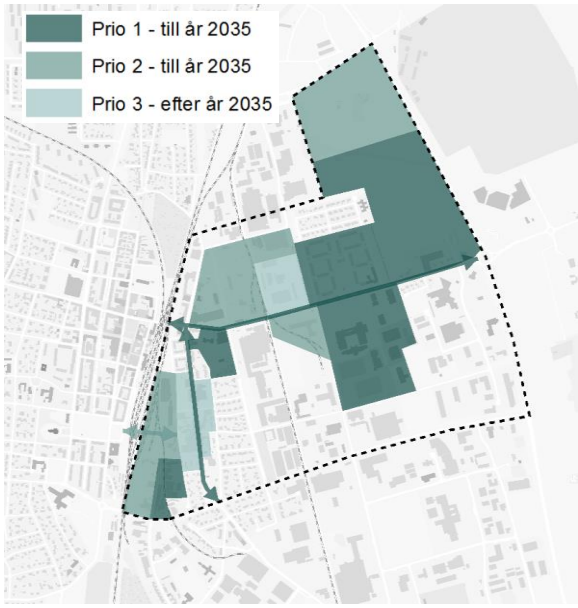
Tabell 1. Nedan redovisas kumulativa effekter utanför planområdet som uppstår vid genomförandet av planen. Den redovisar även kumulativa effekter inom planområdet som kan uppstå vid genomförandet av andra planer.

Planer	Kumulativ effekt inom Östra Eslöv	Kumulativ effekt utanför Östra Eslöv
Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv	-	- Omfördelningen av transporter till Trehäradsvägen, Harjagersvägen och Södra vägen/Lundavägen kommer medföra ökad trafik i bostadsområden norr om Harjagersvägen.
Närliggande verksamheter och infrastruktur	Buller från verksamheter utanför planområdet berör delområdena Bruksstaden och Berga trädgårdsstad.	
Ny stambana Hässleholm-Lund	Oklart kring lokalisering. -Buller- och vibrationer	Oklart kring lokalisering.
Verksamhetsområde nordost om planområdet	+ Möjliga anpassningar för Hälsa och säkerhet vid anläggandet av verksamheten kan bidra till positiva effekter för boende inom planområdet. + Förbättrad dagvattenhantering minskar risken för översvämning inom planområdet. -Möjliga störningar från verksamhet, bidrar till adderande effekter för boende inom planområdet. - Negativ påverkan på rekreativt stråk mot Snärjet.	+ Förbättrad dagvattenhantering bidrar till bättre vattenkvalitet för recipienter norr om planområdet.
Nya verksamheter inom Flygstaden, öster om planområdet	+ Möjliga anpassningar för Hälsa och säkerhet vid anläggandet av verksamheten kan bidra till positiva effekter för boende inom planområdet. + Förbättrad dagvattenhantering minskar risken för översvämning inom planområdet. -Möjliga störningar från verksamhet, bidrar till adderande effekter för boende inom planområdet. - Negativ påverkan på rekreativt stråk mot Snärjet.	+ Förbättrad dagvattenhantering bidrar till bättre vattenkvalitet för recipienter norr om planområdet.
En utveckling av industriområdet Gustavslund, norr om planområdet	+ Möjliga anpassningar för Hälsa och säkerhet vid anläggandet av verksamheten kan bidra till positiva effekter för boende inom planområdet.	+ Förbättrad dagvattenhantering bidrar till bättre vattenkvalitet för recipienter norr om planområdet.

12 Påverkan under byggtiden

12.1 UTBYGGNADSFAS

I den fördjupade översiktsplanen finns en grov översikt av en prioriteringsordning, vilken ska användas som utgångspunkt för genomförandeprojektet. Eftersom många av exploateringsprojekten har lång genomförandetid kan det finns behov av att redan nu inleda arbete med områden som ligger i prio 2 och 3. Se figur 24.

Figur 24. Kartan visar genomförandetiden för de olika områdena inom planområdet.

12.2 RISK FÖR PÅVERKAN

Vid byggnationen kommer buller från byggarbetsplats och arbetsfordon att förekomma. Temporära effekter utanför planen är exempelvis buller och andra störningar som ökad trafik till och från byggarbetsplatsen. Se tabell 2

Säkerhetsrisker kommer att uppstå vid anläggningsarbeten och byggnation nära bostadsområden samt områden som nyttjas av allmänheten för rekreation.

Byggprocessen och ökade transporter i området kan ge ökade utsläpp av miljöfarliga ämnen till luft och vatten. Stendamm samt avgaser från fordon och arbetsmaskiner kan förekomma

Prioriteringsordning		
Till år 2035		Efter år 2035
Prio 1:	Prio 2:	Prio 3:
Delar av Järnvägsstaden: – Örnen 4 (Spritfabriken & Engson) Sädgåsen 1 Grågåsen 1	Västra och nordöstra delarna av Bruksstaden	Resterande delar av Järnvägsstaden
Bergaområdet – Piggvaren 4	Sydöstra delarna av Järnvägsstaden med förbindelse över Södra stambanan	Resterande delar av Bruksstaden
Södra delen av Berga trädgårdsstad	Idrottsparken väster om Verkstadsvägen	Norra delen av Berga trädgårdsstad
Idrottsparken öster om Verkstadsvägen		
Östergatan		
Kvarngatan		

Tabell 2. Genomförandet av planen (Eslövs kommun 2021).

12.3 SKADEBEGRÄNSANDE ÅTGÄRDER

Miljöplan

Miljöplaner bör tas fram. Dessa säkrar att tillräckliga åtgärder genomförs för miljö och hälsa under genomförandefasen. Planerna bör redogöra för de miljökrav som ska ställas på entreprenörer och byggherrar samt innehålla åtgärder och uppföljning för att säkra att dessa krav följs. Möjlighet till resurshushållning och energieffektivisering kan tydliggöras.

Allmän säkerhet

För allmänhetens säkerhet och särskilt då det finns närliggande skola och aktivitetsanläggningar, bör byggarbetsplatser och upplag hägnas in. Information om förändringar för resande inom området behöver vara lättillgänglig.

Utsläpp

Arbeten i eller i anslutning till vatten och ekologiskt känsliga områden ska ske så att risken för föroreningar begränsas. Hantering av material, maskinunderhåll med mera bör ske utan risk för förorening av mark och vatten. I händelse av utsläpp ska beredskap finnas för akutsanering.

Buller och vibrationer

Fastställda nivåer för ljud och vibrationer får inte överskridas. Bullerskyddsåtgärder vid sprängning och borrning bör vidtas. Kommunikation med närboende ska ske både inför och under byggtiden. Sprängning bör ske på i förväg bestämda tidpunkter dag och kvällstid. Ett kontrollprogram möjliggör att gränsvärden för omgivningsbuller hålls.

Naturmiljö

Skyddsavstånd bör hållas till eventuella utpekade områden med höga naturvärden, samt även till träd som är tänkta att bevaras inom området. Upplag av jord- och bergmassor förläggs till områden som inte kommer att sparas som naturmark.

13 Riksintressen, skyddad natur och artskydd

13.1 RIKSINTRESSEOMRÅDE FÖR KULTURMILJÖ - ESLÖV

Området av riksintresse kulturmiljövård omfattar centrala Eslöv på båda sidor om järnvägen och samma motivering gäller för hela området. Målet med genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv är att hänsyn ska tas till den bebyggelse och de kvartersstrukturer som finns i anslutning till järnvägen. Eslövs kommun vill vid genomförandet av planförslaget bevara den östra sidans brokighet i olika funktioner och variation i byggnadsvolymer och byggnadskaraktärer. I Eslövs kommuns översiktsplan finns följande ställningstagande angående riksintresset: ”Utvecklingen och förtätningen av Eslövs stad bedöms inte stå i konflikt med kulturmiljövärdena under förutsättning att den ses över och hanteras som en fortsättning av järnvägsstadens utbyggnad.” Följande ställningstagande är aktuellt även i planförslaget.

Genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv medför en omvandling av kvarter och tillkomst av ny bebyggelse, däribland flervåningshus (5-8 våningar). Delar av planområdet har inventerats med avseende på äldre bebyggelse och områden (kvarter). Aspekter som bör beaktas vidare i planeringen är exempelvis hur siktlinjer, målpunkter och utblickar påverkas av den nya bebyggelsen i hela riksintresseområdet. För att säkerställa att riksintresseområdets värden inte skadas rekommenderas att riktlinjer tas fram för gestaltning av bebyggelse och kvartersstruktur.

13.2 ARTSKYDD

Artskyddet i Sverige är omsatt i artskyddsförordningen (2007:845). I artskyddsförordningen införlivas EU-direktiven art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet i den svenska lagstiftningen. Det innebär att arter och livsmiljöer som av EU har bedömts som extra skyddsvärda och har utpekats inom Natura 2000-nätverket, får ett nationellt skydd i Sverige.

Artskyddslagstiftningen är en förbudslagstiftning. Det är därför viktigt att hantera artskyddsfrågor tidigt i planeringsprocessen.

I det övergripande planarbetet är det av betydelse för kommunen att känna till förekomsten av de skyddade arter och livsmiljöer som förekommer inom planområdet. Precis som för annan verksamhet har kommunen ett ansvar att planera så att vederbörlig hänsyn tas till de skyddade arter som eventuellt förekommer. Brist på tillräcklig kunskap innebär att verksamhetsutövaren måste genomföra utredningar för att skaffa sig den kunskap som behövs. Viktiga källor till kunskap om förekomst av arter är artportalen men också kommunernas egen löpande övervakning av biologisk mångfald. Kunskap om vilka arter som förekommer inom planområdet samt hur de är fördelade geografiskt, gör att hänsyn kan tas tidigt under planprocessen.

Det saknas kunskap kring skyddade arter inom planområdet. Med en naturvärdesinventering kan en kartläggning av skyddade arter och biotoper kopplas till utvecklingen av planen med möjlighet till

anpassningar. Med den kunskapen kan förseningar i planprocessen undvikas.

13.3 NATURA 2000-OMRÅDE ABULLAHAGEN OCH RIKSINTRESSEOMRÅDE NATURMILJÖ BRÅÅN

Både Abullahagen (Natura 2000 – område och naturreservat) och Bråån (Riksintresseområde för naturmiljö) är recipienter för dagvatten från södra delen av planområdet.

I bevarandeplanen för Abullahagen (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012) anges åtgärder eller verksamheter som kan utgöra ett hot mot områdets naturtyper och Natura 2000 – arter. Genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv omfattar åtgärder som medför förändringar i områdets hydrologi både inom och utanför området genom exempelvis markavvattning. Det kan ge eventuell påverkan med förändrad vattenkemi, försämrad vattenkvalitet genom exempelvis utsläpp av föroreningar i vattendrag, försurning eller eutrofiering. Rensning, dikning, muddring eller breddning av diken/vattendrag i anslutning till området kan påverka betesmarkerna negativt (Länsstyrelsen i Skåne län, 2012).

För Bråån anges inget tydligt kring påverkan från dagvatten, men det anges att områdets värden kan påverkas negativt vid spridning av gifter eller gödselmedel.

Dagvattenhanteringen inom planområdet kommer med genomförda anpassningar i planförslaget att kunna förbättras, vilket medför förbättrad vattenkvalitet för dagvattnet i planområdet. Däremot finns inga översvämningsytor eller öppna dagvattenlösningar utpekade för de södra delarna av planområdet vilket kan medföra risk för negativ påverkan på vattenkvaliteten i Långakärr/Abullahagen. Inte minst på grund av den ökad mängd trafik av farligt gods som förväntas längs Trehäradsvägen.

Bråån är inte i direkt mottagare för ytavrinningsvatten från planområdet. Vattnet rinner stället via dammar/diken/mindre vattendrag (Abullahagen i söder) innan det ansluter till vattenförekomsten. Även om dagvattnet och dess potentiella föroreningar når de större vattendragen anses betydelsen ringa. Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv anger att fördjupade analyser ska öka kunskapen kring vilka effekter den ökade andelen hårdgjorda ytor kommer att ha för riksintresseområdena. En vidare utredning behövs därmed innan det går att utesluta eventuell negativ påverkan på Abullahagen och Bråån.

14 Miljömål

14.1 NATIONELLA OCH GLOBALA MILJÖMÅL

De 16 nationella miljömålen, tillsammans med generationsmålet och etappmålen, utgör miljömålssystemet. Miljömålen är utgångspunkten för Sveriges arbete med miljöfrågor. De beskriver vad som är en god miljö i Sverige och vad vi kan göra för att lämna över en frisk miljö till våra barn och kommande generationer.

Sverige har även antagit Agenda 2030. De 17 globala hållbarhetsmålen är en del av Agenda 2030. Se figur 25. Regeringen har tagit fram en handlingsplan för hur målen ska inarbetas mer konkret i det svenska systemet (Sveriges miljömål 2021, Globala målen 2021). En avstämning mot de globala miljömålen görs under kapitel 14.4.

Figur 25. De globala miljömålen (Bild: Sveriges miljmål 2020).

14.2 REGIONALA MILJÖMÅL

Länsstyrelsen i Skåne har regeringens uppdrag att på regional nivå verka för att generationsmålet och de miljökvalitetsmål som riksdagen har fastställt nås. Regionen arbetar utifrån samma mål som de nationella: generationsmålet, miljökvalitetsmålen (ej ”Storslagen fjällmiljö”) samt etappmålen. Skåne har därutöver ytterligare regionala mål för miljökvalitetsmålet Begränsad klimatpåverkan. Fem utmaningar i de nya miljömålen 2016 har ansetts vara särskilt viktiga för miljöarbetet i Skåne: hållbara transporter, hänsyn till hav, sjöar och vattendrag, hushållning med mark- och vattenresurser, skydd av natur- och kulturvärden samt hållbar konsumtion (Länsstyrelsen i Skåne län 2020c).

14.3 MILJÖMÅLSARBETET I ESLÖVS KOMMUN

Eslövs kommun har tagit fram ett miljömålsprogram (Eslövs kommun 2016). Miljömålsprogrammet bygger på fem fokusområden: Ekokommunen Eslöv, Energi och Klimat, Giftfritt, God vattenstatus och Planera hållbart. Lokala mål är kopplade till regionala.

Eslövs kommun kopplar även arbetet med Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv mot de globala miljömålen. Det mål som har tydligast koppling mot fysisk planering och planen, är Mål 11 - Hållbara städer och samhällen, men även Mål 3 – God hälsa och välbefinnande, Mål 13 – Bekämpa klimatförändringarna, Mål 15 – Ekosystem och biologisk mångfald, Mål 7 – Hållbar energi för alla, Mål 12 – Hållbar konsumtion och produktion och Mål 6 – Rent vatten och sanitet för alla.

14.4 AVSTÄMNING MOT NATIONELLA OCH GLOBALA MILJÖMÅL

Nedan, i tabell 3 följer en avstämning av huvudalternativet, jämförelsealternativet och nollalternativet mot aktuella nationella och globala miljökvalitetsmål. Motivering ges i text, kompletterat med en färgad prick som ger en vägledning till i vilken grad miljökvalitetsmålet gynnas eller ej. I avstämningen har de indikatorer och preciseringar av miljökvalitetsmålen som återfinns på www.miljomal.se använts.

Miljömålsbedömning				
Gynnas		Varken gynnas eller missgynnas		Missgynas

Tabell 3. Huvudalternativets, jämförelsealternativet och nollalternativets bidrag till uppfyllandet av de nationella miljömålen

Miljömål	Huvudalternativ	Jämförelsealternativ	Nollalternativ
1. Begränsad klimatpåverkan 	Livscykelperspektiv. Planen möjliggör för hållbara transporter, effektiv energianvändning och resursnyttjande.	Planen möjliggör för hållbara transporter, effektiv energianvändning och resursnyttjande.	Ej samordnat kring transporter, energianvändning och resursnyttjande.
2. Frisk luft 	Omfördelning av tunga transporter, utvecklad grön infrastruktur, flytt av verksamheter och alternativ transportanvändning.	Omfördelning av tunga transporter, utvecklad grön infrastruktur, flytt av verksamheter och alternativ transportanvändning.	Tunga transporter och mycket trafik. Kvarvarande verksamheter.
3. Bara naturlig försurning 	Omfördelning av tunga transporter, flytt av verksamheter och alternativ tranportanvändning.	Omfördelning av tunga transporter, flytt av verksamheter och alternativ tranportanvändning.	Tunga transporter och mycket trafik. Kvarvarande verksamheter.
4. Giftfri miljö 	Kartläggning och vid behov sanering av markföroreningar.	Kartläggning och vid behov sanering av markföroreningar.	Kartläggning och vid behov sanering av markföroreningar. En mindre yta än i huvud- och jämförelsealternativet kommer dock att saneras.
5. Skyddande ozonskikt 	Livscykelperspektiv. Avfallshantering, effektiv energianvändning och resursanvändning.	Avfallshantering, effektiv energianvändning och resursanvändning.	Ej samordnad avfalls- och resurshantering vid nybyggnation samt energianvändning.
6. Ingen övergödning 	Utvecklad dagvattenhantering. Helhetssyn. Dagvatten- och klimatutredning.	Utvecklad dagvattenhantering. Förutsätter en helhetssyn.	Delvis utvecklad dagvattenhantering. Helhetssyn saknas.
7. Levande sjöar och vattendrag 	Utvecklad dagvattenhantering. Helhetssyn. Dagvatten- och klimatutredning.	Utvecklad dagvattenhantering. Förutsätter en helhetssyn.	Delvis utvecklad dagvattenhantering. Helhetssyn saknas.
11. Myllrande våtmarker 	Öppen dagvattenhantering med utpekade dammar i hela området. Dagvatten- och klimatutredning.	Öppen dagvattenhantering med utpekade dammar i delar av området. Ej heltäckande.	Delvis utvecklad dagvattenhantering. Ej öppna dagvattensystem.
15. God bebyggd miljö 	Förbättrad stadsmiljö med grön infrastruktur och dagvattenhantering. Utvecklade kommunikationer och rekreationsstråk. Risk för påverkan på kulturmiljö	Förbättrad stadsmiljö med grön infrastruktur. Utvecklade kommunikationer och rekreationsstråk. Risk för påverkan på kulturmiljö. Helhetssyn av dagvattenhantering behövs.	Helhetsgrepp saknas kring klimatpåverkan, dagvattenhantering och kulturmiljö.
16. Ett rikt växt- och djurliv 	Utvecklad grön infrastruktur, men oklart kring helhetsbehov. Jordbruksmark byggs bort. Vidare utredning av natur ska göras.	Utvecklad grön infrastruktur, men oklart kring helhetsbehov. Jordbruksmark byggs bort.	Utvecklad grön infrastruktur, men helhetsbild saknas. Jordbruksmark kvarstår.

15 Avstämning mot miljökvalitetsnormer (MKN)

15.1 LUFT

Miljökvalitetsnormer för luft överskrids inte inom kommunen (Eslövs kommun 2018). Halterna för kvävedioxider och partiklar ligger dock något högre än genomsnittet för Skånes kommuner. För kvävedioxiderna bedöms det bero på den relativt stora andelen väg- och järnvägstrafik i kommunen.

De nya bostäder som tillkommer vid genomförandet av Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv sker genom förtätning i ett område med befintlig kollektivtrafik och med utveckling av gång och cykelstråk. Andelen trafik inom planområdet bedöms därmed bli mindre och ingen ökad påverkan på MKN.

15.2 VATTEN

Miljökvalitetsnormerna för vatten är baserade på EU:s ramdirektiv för vatten. Direktivets bestämmelser anger att försämring av yt- och grundvattendrag inte får ske. Informationen är samlad i Vatteninformations System Sverige, VISS. Bestämmelserna är bindande för medlemsländerna. Miljökvalitetsnormerna ska användas av kommunen som verktyg i arbetet med prövning, tillsyn och planläggning och målet är att uppnå en god status till 2027.

Genomförandet av planen kommer att förbättra vattenhanteringen i området. Förutsättningen är att multifunktionella lösningar med fullgod dimensionering används där dagvattnet och dess avrinning både kan fördröjas och renas. Det kan förbättra kvaliteten på dagvattnet i området och således möjlighet att uppnå miljökvalitetsnormerna i recipienterna (Saxån/Bråån). Kopplingen mot kommunens dagvatten- och klimatplan behöver dock säkerställas. Vattenåtgärder för att bemöta den utökade trafiken på Trehäradsvägen och därmed en potentiella föroreningsrisken från vägen borde även beaktas för att säkerställa att MKN för Bråån inte riskerar att försämras.

15.3 BULLER

Miljökvalitetsnormen för omgivningsbuller utgör en planeringsfråga som behandlas på strategisk nivå genom åtgärdsprogram. Kommuner med färre än 100 000 invånare omfattas av bullernormen i de områden som störs av buller: från större vägar (över 3 miljoner fordon/år), större järnvägar (30 000 tåg/år) samt större civila flygplatser (över 50 000 flygrörelser/år). Normen följs när strävan är att undvika skadliga effekter på människors hälsa av omgivningsbuller (Naturvårdsverket 2020i). Eslövs kommun omfattas inte av åtgärdsprogram för buller och större leder går utanför kommungränsen. Däremot går stambanan centralt genom Eslöv tätort. Trafikverket ansvarar för de miljöfrågor som berör järnväg, så även buller.

I Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv är det utöver trafikfrågan även buller från verksamheter och Eslövs flygplats som kan komma att påverka den samlade bullerpåverkan inom planområdet. Kommunen ansvarar för bullerfrågan i den fysiska planeringen och

planbestämmelser kommer att reglera bullerpåverkan vidare i den fysiska planeringen av området. En verksamhetsutövare måste göra de undersökningar av verksamheten som behövs för tillsyn. Det innebär att verksamhetsutövaren kan vara skyldig att göra mätningar och andra kontroller om någon skulle klaga på buller från verksamheten (Naturvårdsverket 2020i).

Miljökvalitetsnormen för buller bedöms därmed att kunna hållas.

16 Uppföljning av planen

En plan som omfattas av kraven på strategisk miljöbedömning enligt miljöbalkens Kap 6, ska redogöra för de åtgärder som planeras för uppföljning och övervakning av den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen medför.

När en plan eller ett program som omfattas av kravet på en strategisk miljöbedömning har antagits, ska den beslutande myndigheten eller kommunen skaffa sig kunskap om den betydande miljöpåverkan som genomförandet av planen eller programmet faktiskt medför. Anledningen till det är att så tidigt som möjligt fånga upp sådan betydande miljöpåverkan som tidigare inte har identifierats så att den går att avhjälpa. Det yttersta ansvaret för uppföljningen har den kommun eller myndighet som har antagit planen eller programmet.

Vid planering av uppföljning är det främst den betydande miljöpåverkan som ska övervakas. Eftersom arbetet ska generera kunskap som är till nytta även vid senare och andra processer är det viktigt att uppföljning ges tid och utrymme så att den kan bli den värdefulla hjälp som det är tänkt. För att undvika dubbelarbete är det också klokt att samordna uppföljningen med ordinarie plan- eller programuppföljning och att utnyttja befintliga uppföljnings- och övervakningssystem där det är lämpligt. En naturlig koppling finns även till uppföljning av miljömål och MKN.

Hur omfattande och detaljerad uppföljningen behöver vara beror bland annat på hur miljöstörande genomförandet av en plan eller program kan antas bli.

17 Samlad bedömning

Målet med genomförandet av planen är en utveckling av områdets gröna- och blå infrastruktur. En risk för negativa konsekvenser finns dock, då det saknas en tydlig redovisning av blå- och grönstråk som kan säkerställa funktionella och reglerande ekosystemtjänster, samt då ett större befintligt grönområde tas i anspråk för bebyggelse i nordost. Med kommande utredningar bedöms dock risken för negativa konsekvenser som liten och möjligheten finns i stället att planförslaget medför positiva konsekvenser.

Med genomförandet av planen kan negativa konsekvenser på hälsa och miljö uppstå för miljöaspekterna Buller, Farligt gods och Miljöfarlig verksamhet. Det med koppling till nytillkommen bebyggelse samt den omfördelning av trafik som genomförandet av planen medför. Med anpassningar utifrån kommande utredningar bedöms planförslaget kunna bidra till positiva konsekvenser.

Genomförandet av planen kommer att medföra positiva konsekvenser för miljöaspekten Förorenad mark, då det kommer att finnas behov av sanering inom området för att möjliggöra bostadsbebyggelse. Samma gäller även för miljöaspekten Klimatpåverkan, då planförslaget möjliggör bostadsbebyggelse i ett pendlingsnära läge med energieffektiva åtgärder utifrån ett livscykelperspektiv.

Vidare utredning behövs för att minska risken för negativa konsekvenser för miljöaspekten Kulturmiljö. Det omfattar bebyggda delar av planområdet, samt oexploaterade delar inom Berga trädgårdsstad.

För att säkerställa att riksintresseområdets värden inte skadas rekommenderas att riktlinjer tas fram för gestaltning av bebyggelse och kvartersstruktur. Det behövs vidare utredning av dagvatten behövs för att säkerställa att inte negativa konsekvenser uppstår inom Natura 2000-område Abullahagen samt Riksintresseområde för naturmiljö.

Vidare utredningar behövs för att säkerställa att miljökvalitetsnormen för Bråån inte riskerar att försämras. Miljökvalitetsnormer för luft och buller bedöms inte påverkas negativt.

Planen bedöms gynna samtliga utpekade miljömål.

18 Referenser

18.1 RAPPORTER

Boverket. 2012. Grönstruktur i landets kommuner.

Calluna AB. 2018. Eslöv insektsinventering.

Fire Safety Design AB. 2008. Riskanalys del av Eslöv 52:14, Källberg Norra.

Eslövs kommun. 2008. Översiktsplan Eslövs kommun. Fördjupning för östra Eslöv. Utställningshandling.

Eslövs kommun. 2009. Småbiotoper inom planområdet Fördjupning för östra Eslöv.

Eslövs kommun. 2009b. Bullerutredning Eslövs flygplats.

Eslövs kommun. 2010. Översiktsplan för Eslövs kommun Fördjupning för Eslöv, öster om järnvägen. Programhandling.

Eslövs kommun. 2013. Eslövs infartsvägar.

Eslövs kommun. 2015. Klimat och energiplan.

Eslövs kommun. 2016. Eslövs miljömålsprogram.

Eslövs kommun. 2018. Översiktsplan Eslövs kommun.

Eslövs kommun. 2018c. Åtgärdsvalsstudie. Genomfartstrafik i Eslöv.

Eslövs kommun. 2019. Plan för framtagandet av Eslövs kommuns kulturmiljöprogram.

Eslövs kommun. 2020. Planhandlingar samrådsversion Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv.

Eslövs kommun 2020a. Dagvatten- och översvämningsplan för Eslövs kommun.

Eslövs kommun. 2020b. Naturmiljöprogram.

Eslövs kommun. 2021. Planhandlingar granskningsversion Fördjupad översiktsplan för östra Eslöv.

Eslövs kommun 2021b. Dagvatten- och översvämningsplan för Eslövs kommun.

Eslövs kommun. 2021c. Parkeringsnorm för Eslövs kommun 2020.

Länsstyrelsen Malmöhus län. 1994. Beslut och skötselplan Abullahagen.

Länsstyrelsen i Skåne län. 2007. Riktlinjer för riskhänsyn i samhällsplaneringen.

Länsstyrelsen i Skåne län. 2018. Handlingsplan för Skånes friluftsliv 2018-2021.

Länsstyrelsen i Skåne län. 2012. Bevarandeplan Abullahagen.

Länsstyrelserna. 2016. Checklista för klimatanpassning i fysisk planering – ett verktyg för handläggare på kommun och länsstyrelse. 2016:7 i Länsstyrelsen Stockholms faktaserie.

Naturvårdsverket & Boverket. 2006. Förorenade områden och fysisk planering.

Naturvårdsverket. 2009. Riktvärden för förorenad mark.

Naturvårdsverket, 2016. Ekosystemtjänster i praktiken – erfarenheter av att praktiskt använda begreppet ekosystemtjänster i planering och beslutsfattande i Sverige och en exempelsamling. Rapport 6724. Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket. 2019. Klimataspekten i miljöbedömningar enligt 6 kap. miljöbalken.

Riksantikvarieämbetet. 2014. Riksintresseområden i Skåne län. Eslöv (M182).

Tyréns. 2011. Översiktliga bedömningar av verksamheters omgivningspåverkan. Preliminär riskanalys Eslöv, öster om järnvägen.

18.2 HEMSIDOR

Boverket. 2020. Ekosystemtjänser och PBL:s verktyg. Tillgänglig:< https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/ekosystemtjanster/pbl/verktyg_PBL/> (20200612)

Boverket. 2020b. Förorenade område. Tillgänglig:< https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/halsa-sakerhet-och-risker/risker-riktvarden-och-underlag/fororenade-omraden/> (20200612)

Boverket. 2020c. Utsläpp av växthusgaser från fastighetssektorn. Tillgänglig:<https://www.boverket.se/sv/byggande/hallbart-byggande-och-forvaltning/miljoindikatorer---aktuell-status/vaxthusgaser/> (20200611)

Boverket. 2020d. PBL Kunskapsbanken. Bostäder, lokaler och byggande. Tillgänglig: < https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/allmanna-intressen/klimatpaverkan-och-oversiktsplanering/positiv-och-negativ-klimatpaverkan/bostader-lokaler-och-byggande/> (20200611)

Boverket. 2020e. Transporter och farligt gods. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Allmant-om-PBL/teman/halsa-sakerhet-och-risker/risker-riktvarden-och-underlag/farligt-gods//> (20200611)

Boverket. 2020f. Betydande miljöpåverkan. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-

kunskapsbanken/planering/detaljplan/miljobedomningar/miljopaverkan/> (20200611)

Boverket 2020g. Regler och riktvärden för buller. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/detaljplan/temadelar-detaljplan/buller-vid-detaljplanering/regler-och-riktvarden-for-buller//> (20200611)

Eslövs kommun, 2015. Energi-och klimatplan 2.0 https://eslov.se/wp-content/uploads/energi-och-klimatplanen-2-0-antagen.pdf

Eslövs kommun. 2020b. Naturmiljöprogram. Tillgänglig:<https://kartportal.eslov.se/portal/apps/MapSeries/index.html?appid=44fc700fe5794749b33219a015be79b0> (20200522)

Eslövs kommun. 2020c. Kulturmiljökartan. Tillgänglig:<https://eslov.maps.arcgis.com/apps/MapSeries/index.html?appid=f91b6cc71038462796c0b3201fe3ff22> (20200520)

Globala målen. 2021. De globala miljömålen och Agenda 2030. Tillgänglig:<https://www.globalamalen.se/material/logotyper/> (20210420)

Länsstyrelsen i Skåne län. 2020. Grön infrastruktur. Regional handlingsplan. Tillgänglig:< https://www.lansstyrelsen.se/skane/samhalle/planering-och-byggande/gron-infrastruktur/regional-handlingsplan.html> (20200523)

Länsstyrelsen i Skåne län. 2020b. Miljöfarlig verksamhet. Tillgänglig:< https://www.lansstyrelsen.se/skane/miljo-och-vatten/miljofarlig-verksamhet.html> (20200613)

Länsstyrelsen i Skåne län. 2020c. De regionala miljömålen. Tillgänglig:<https://www.lansstyrelsen.se/skane/miljo-och-vatten/miljomal.html> (20200613)

Myndighet för samhällsskydd och beredskap. 2020. Tillgänglig:<https://www.msb.se/farligtgods> (20200523)

Naturvårdsverket. 2020a. Grön infrastruktur för levande landskap. Tillgänglig:< http://www.naturvardsverket.se/gron-infrastruktur> (20200523)

Naturvårdsverket. 2020b. Planera för en hållbar dagvattenhantering. Tillgänglig:< https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Fysisk-planering-hallbar-utveckling/Hallbar-dagvattenhantering/> (20200610).

Naturvårdsverket. 2020c. Vad är ekosystemtjänster. Tillgänglig:<https://www.naturvardsverket.se/Miljoarbete-i-samhallet/Miljoarbete-i-Sverige/Uppdelat-efter-omrade/Ekosystemtjanster/Vad-ar-ekosystemtjanster/>(20200610).

Naturvårdsverket. 2020d. Uppdaterade beräkningsverktyg och nya riktvärden förorenad mark. Tillgänglig:<https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Fororenade-omraden/Riktvarden-for-fororenad-mark/Berakningsverktyg-och-nya-riktvarden/>(20200610).

Naturvårdsverket. 2020e. Att inventera förorenade område. Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Fororenade-omraden/Att-inventera-fororenade-omraden//>(20200610).

Naturvårdsverket. 2020 f. Utsläpp av växthusgaser från inrikes transporter. Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Sa-mar-miljon/Statistik-A-O/Vaxthusgaser-utslapp-fran-inrikes-transporter/< (20200611)

Naturvårdsverket. 2020g. Kumulativa effekter. Tillgänglig:<https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Miljobedomningar/Specifik-miljobedomning/Miljoaspekter-i-miljobedomning/Kumulativa-effekter/> (20200514)

Naturvårdsverket. 2020h. Miljökvalitetsnormer (MKN). Tillgänglig:< https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Rattsinformation/Miljobalken/Forfattningar-med-stod-av-miljobalken/Kapitel-5---Miljokvalitetsnormer/> (20200514)

Naturvårdsverket. 2020i. Vägledning vid omgivningsbuller. Tillgänglig:<https://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledningar/Buller//> (20200514)

Region Skåne. Utveckling Skåne. Tillgänglig:< https://utveckling.skane.se/om-regional-utveckling/regional-utvecklingsstrategi--det-oppna-skane-2030/>(20200611).

Sekom (Sveriges ekokommuner). 2020. Tillgänglig: < http://www.sekom.se/Historia-Sveriges-Ekokommuner/> (20200510)

Sveriges miljömål. 2020. Tillgänglig: <https://www.sverigesmiljomal.se> (20200510)

Trafikverket. 2020. Transporternas utsläpp. Tillgänglig: <https://www.trafikverket.se/for-dig-i-branschen/miljo---for-dig-i-branschen/energi-och-klimat/Transportsektorns-utslapp/ (20200611)

UNEP. 2020. Emission Gap Report 2019. Tillgänglig:<https://www.unenvironment.org/resources/emissions-gap-report-2019> (20200611)

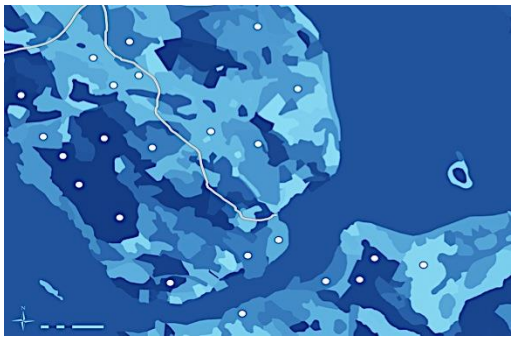
18.3 MUNTLIG OCH SKRIFTLIG INFORMATION

Eslövs kommun. 2021d. Muntlig kommunikation kring delar i planhandlingen.

Hemsida: www.calluna.se • E-post: info@calluna.se • Telefon växel: 013-12 25 75
Huvudkontor: Calluna AB, Linköpings slott, 582 28 Linköping

Namngivning av fastighet och ny förskola vid Allmänningens naturreservat

10

KOF.2021.0033

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0033

2021-03-10
Susanne Jonasson
+4641362262
susanne.jonasson@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Namngivning på fastighet och ny förskola vid Allmänningens naturreservat

Ärendebeskrivning
Enligt Kultur- och fritidsnämndens reglemente § 1 är det nämnden som beslutar om namn på gator, vägar, torg och andra allmänna platser samt offentliga byggnader.

Kultur- och fritidsnämnden har fått i uppdrag av Kommunledningskontoret/Tillväxtavdelningen att namn sätta den avstyckade fastigheten vid allmänningens naturreservat samt av Barn- och utbildningsförvaltningen att namnge förskolan som uppförs på fastigheten.

En ny förskola ska uppföras på den avstyckade fastigheten vid naturreservatet Allmänningen, på samma plats som nuvarande förskolan Skogsgläntan. Förskolan kommer att få 140 platser och kommer enligt planerna att stå klar under år 2022. Förskolan Skogsgläntan kommer att rivas innan den nya förskolan står färdig och ersätts av denna.

Kommunledningskontoret/Tillväxtavdelningen och Barn- och Utbildningsförvaltningen vill på detta sätt uppmärksamma kultur- och fritidsnämnden på behovet av namn på fastigheten och förskolan.

Beslutsunderlag
Namn på ny förskola vid Allmänningens naturreservat
Brev från Kommunledningskontoret/Tillväxtavdelningen

Beredning
Namnberedningsgruppen har inkommit med förslag på namn på fastigheten och den nya förskolan vid Allmänningens naturreservat.

Förslag till beslut

- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att fastighetsnamnet blir Valnöten och förskolans namn blir Vitsippans förskola.

Beslutet skickas till

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden
Barn- och familjenämnden

Marcus Kulle	Susanne Jonasson
Förvaltningschef	Nämndsekreterare

ESLÖVS KOMMUN

BoF.2020.2911

2021-03-05

Kerstin Melén-Gyllensten
+4641362391
Kerstin.melen-gyllensten@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Namn på ny förskola vid Allmänningens naturreservat(355054) (0)

En ny förskola ska uppföras vid naturreservatet Allmänningen, på samma plats som nuvarande förskolan Skogsgläntan. Förskolan kommer att få 140 platser och kommer enligt planerna att stå klar under år 2022. Förskolan Skogsgläntan kommer att rivas innan den nya förskolan står färdig och ersätts av denna.

Barn och Utbildning vill på detta sätt uppmärksamma Kultur- och fritidsnämnden på behovet av ett namn på förskolan.

I tjänsten

Kerstin Melén-Gyllensten
Förvaltningschef

Från: "Jonasson, Susanne"

Till: mailimport_KoF
Ärende: VB: Underlag beslut om namnsättning
Datum: 2021-10-07 09:14:27

Hej!
På s. 33 i planbeskrivningen står det följande:
Fastighetsbildningsåtgärder
Planen förutsätter att kvartersmark för skoländamål avstyckas och bildar en egen fastighet. Syftet är att all kvartersmark ska avstyckas till en fastighet. Avstyckning prövas vid lantmäteriförrättning enligt fastighetsbildningslagen (1970:988).

Detaljplanens handlingar finns på hemsidan www.eslov.se/eslov534skogsglantanunder Status och handlingar > Detaljplan granskning, i kolumnen till höger.

Vänliga hälsningar

Sofia Svensson
Planarkitekt
Kommunledningskontoret/Tillväxtavdelningen
Eslövs kommun, 241 80 Eslövs kommun
0413-623 67
www.eslov.se

Namngivning av ny förskola vid Lapplandsvägen

11

KOF.2021.0034

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0034

2021-03-10
Susanne Jonasson
+4641362262
susanne.jonasson@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Namngivning av ny förskola vid Lapplandsvägen

Ärendebeskrivning
Enligt kultur- och fritidsnämndens reglemente § 1 är det nämnden som beslutar om namn på gator, vägar, torg och andra allmänna platser samt offentliga byggnader.

Kultur- och fritidsnämnden har fått i uppdrag från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden att namnge förskolan vid Lapplandsvägen.

En ny förskola ska uppföras vid Lapplandsvägen, på samma tomt som nuvarande Norrebo förskola och ska ersätta denna. Förskolan kommer att få drygt 100 platser och kommer enligt planerna att stå klar vid mitten av år 2022. Norrebo förskola kommer att så småningom rivas, de båda förskolorna kommer att finnas samtidigt under en period. Norrebo kan komma att behöva användas som ersättningslokal vid renovering av andra förskolor och som reserv.

Barn och Utbildning vill på detta sätt uppmärksamma Kultur- och fritidsnämnden på behovet av ett namn på förskolan.

Beslutsunderlag
Namn på nu förskola vid Lapplandsvägen

Beredning
Namnberedningsgruppen har inkommit med förslag på namn till den nya förskolan vid Lapplandsvägen.

Förslag till beslut
- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att namnet på den nya förskolan blir Violens förskola.

Beslutet skickas till
Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden
Barn- och familjenämnden

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Susanne Jonasson
Nämndsekreterare

ESLÖVS KOMMUN

BoF.2020.2682

2021-03-05

Kerstin Melén-Gyllensten
+4641362391
Kerstin.melen-gyllensten@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Namn på ny förskola vid Lapplandsvägen(355053) (0)

En ny förskola ska uppföras vid Lapplandsvägen, på samma tomt som nuvarande Norrebo förskola och ska ersätta denna. Förskolan kommer att få drygt 100 platser och kommer enligt planerna att stå klar vid mitten av år 2022. Norrebo förskola kommer att rivas så småningom, men de båda förskolorna kommer att finnas samtidigt under en period då Norrebo kan behöva användas som ersättningslokal vid renovering av andra förskolor och som reserv.

Barn och Utbildning vill på detta sätt uppmärksamma Kultur- och fritidsnämnden på behovet av ett namn på förskolan.

I tjänsten

Kerstin Melén-Gyllensten
Förvaltningschef

Namngivning av ny förskola i Stehag

12

KOF.2021.0035

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0035

2021-03-10
Susanne Jonasson
+4641362262
susanne.jonasson@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Namngivning av ny förskola i Stehag

Ärendebeskrivning
Enligt Kultur- och fritidsnämndens reglemente § 1 är det nämnden som beslutar om namn på gator, vägar, torg och andra allmänna platser samt offentliga byggnader.

Kultur- och fritidsnämnden har fått i uppdrag från gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden att namnge en ny förskola i Stehag.

En ny förskola ska uppföras i södra delen av Stehag. Förskolan kommer att få drygt 100 platser, är belägen i det nya villaområdet vid Kornvägen-Rapsvägen och kommer enligt planerna att stå klar vid mitten av år 2022. Den nya förskolan byggs i två plan och ersätter Gyabo förskola och förskolan Trollhassel.

Barn och Utbildning vill på detta sätt uppmärksamma Kultur- och fritidsnämnden på behovet av ett namn på förskolan.

Beslutsunderlag
Namn på ny förskola i Stehag

Beredning
Namnberedningsgruppen har inkommit med förslag till namn på den nya förskolan i Stehag.

Förslag till beslut
- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att namnet förskolan i Stehag blir Blåsippans förskola.

Beslutet skickas till
Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden
Barn- och familjenämnden

Marcus Kulla
Förvaltningschef

Susanne Jonasson
Nämndsekreterare

ESLÖVS KOMMUN

BoF.2020.2904

2021-03-05
Kerstin Melén-Gyllensten
+4641362391
Kerstin.melen-gyllensten@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Namn på ny förskola i Stehag(355052) (0)

En ny förskola ska uppföras i södra delen av Stehag. Förskolan kommer att få drygt 100 platser, är belägen i det nya villaområdet vid Kornvägen-Rapsvägen och kommer enligt planerna att stå klar vid mitten av år 2022. Den nya förskolan byggs i två plan och ersätter Gyabo förskola och förskolan Trollhassel.

Barn och Utbildning vill på detta sätt uppmärksamma Kultur- och fritidsnämnden på behovet av ett namn på förskolan.

I tjänsten

Kerstin Melén-Gyllensten
Förvaltningschef

Förslag på namnändring av grundskolan Bergaskolan

13

KOF.2021.0032

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0032

2021-03-10
Susanne Jonasson
+4641362262
susanne.jonasson@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Förslag på namnändring av grundskolan Bergaskolan

Ärendebeskrivning
Kultur- och fritidsnämnden har fått i uppdrag av gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden att göra en namnändring på Bergaskolan.

Bergaskolan byggdes och fungerade som gymnasieskola under många år. Gymnasieverksamheten har nu flyttat till Carl Engströmskolan och Bergaskolan används som grundskola.

Sedan tidigare finns Östra skolan i lokalerna under namnet Nya Östra skolan och för närvarande har Ekenässkolan sin verksamhet i en annan del av byggnaden medan renovering av Ekenässkolan pågår. När Ekenässkolan flyttat ut vidtar de sista ombyggnadsarbetena och därefter kommer Källebergskolan att flytta sin verksamhet till Bergaskolan vilket kommer att ske under år 2022.

Då Bergaskolan sedan decennier är starkt förknippat med gymnasieundervisning och byggnaden efter en totalrenovering ska användas som grundskola, önskas ett nytt namn för att markera starten på en ny verksamhet.

Beslutsunderlag
Nytt namn på Bergaskolan

Beredning
Namnberedningsgruppen har inkommit med förslag på nytt namn till grundskolan Bergaskolan.

Förslag till beslut
- Kultur- och fritidsnämnden beslutar att ändra namnet på grundskolan till Vasavång skolan.

Beslutet skickas till
Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden
Barn- och familjenämnden

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Susanne Jonasson
Nämndsekreterare

ESLÖVS KOMMUN

BoF.2021.0168

2021-03-05

Kerstin Melén-Gyllensten
+4641362391
Kerstin.melen-gyllensten@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Nytt namn på Bergaskolan

Bergaskolan byggdes och fungerade som gymnasieskola under många år. Gymnasieverksamheten har nu flyttat till Carl Engströmskolan och Bergaskolan används som grundskola. Sedan tidigare finns Östra skolan i lokalerna under namnet Nya Östra skolan och för närvarande har Ekenässkolan sin verksamhet i en annan del av byggnaden medan renovering av Ekenässkolan pågår; vilken blir färdig inför höstterminen i år. När Ekenässkolan flyttat ut vidtar de sista ombyggnadsarbetena och därefter kommer Källebergskolan att flytta sin verksamhet till Bergaskolan vilket kommer att ske under år 2022.

Då Bergaskolan sedan decennier är starkt förknippat med gymnasieundervisning och byggnaden efter en totalrenovering ska användas som grundskola, önskas ett nytt namn för att markera starten på en ny verksamhet.

I tjänsten

Kerstin Melén-Gyllensten
Förvaltningschef

Förslag på kultur- och fritidsnämndens sammanträdestider 2022

14

KOF.2021.0078

ESLÖVS KOMMUN

KOF.2021.0078

2021-08-16
Susanne Jonasson
+4641362262
susanne.jonasson@eslov.se

Kultur- och fritidsnämnden

Sammanträdestider 2022

Ärendebeskrivning
Kultur- och fritidsnämnden har att besluta om sammanträdestider för 2022.

Kommunledningskontoret föreslår kultur- och fritidsnämnden att hålla sammanträden onsdagar klockan 18:00 följande onsdagar:

12 januari	21 september
9 februari	12 oktober
9 mars	16 november
13 april	14 december
11 maj	
8 juni	

Kultur- och fritidsnämndens sammanträde kommer att vid fyra (4) tillfällen om året förläggas i interna eller externa lokaler.

Beslutsunderlag
-

Beredning
-

Förslag till beslut
- Kultur- och fritidsnämnden godkänner sammanträdestider för 2022.

Beslutet skickas till
Kommunstyrelsen

Marcus Kulle
Förvaltningschef

Susanne Jonasson
Nämndsekreterare